

न्यायाचार्य-न्यायविशारद-महा महोपाध्यायजी श्रीमद्
यज्ञोविजयजी विरचित
१२५-१५०-३५० गाथाओंनां
स्तवजो.

संशोधक
महा महोपाध्यायजी श्रीमद् वीरविजयजीना शिष्यरत्न
पंन्यासजी महाराज श्रीमद् दानविजयजी गणी.

न्यायाभोनिधि श्रीमद् विजयानंदसूरीश्वर आत्मारामजी
पट्ट प्रभावक श्रीमद् विजयलालदरिजीना उपदेश्यथी
छपावी प्रसिद्ध कर्ता
खंभात अमरचंद प्रेमचंद जैनशालाना प्रमुख
शेठ पोपटभाइ अमरचंद.

विक्रम संवत् १९७५ श्री वीर संवत् २४४५ •

आवृत्ति पहिली. प्रत ५००).

अमदावाद.

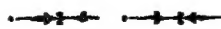
रीचीरोडना पुल नीचे श्री “ जैन विद्याविजय ” प्रि० प्रेसमां
आ. पोपटलाल अमथाशाए छाप्युं.

कीमत ३. १-०-०.

न्यायाभोनिधि श्रीमद् विजयानन्द सुरीश्वरजी के पदघर

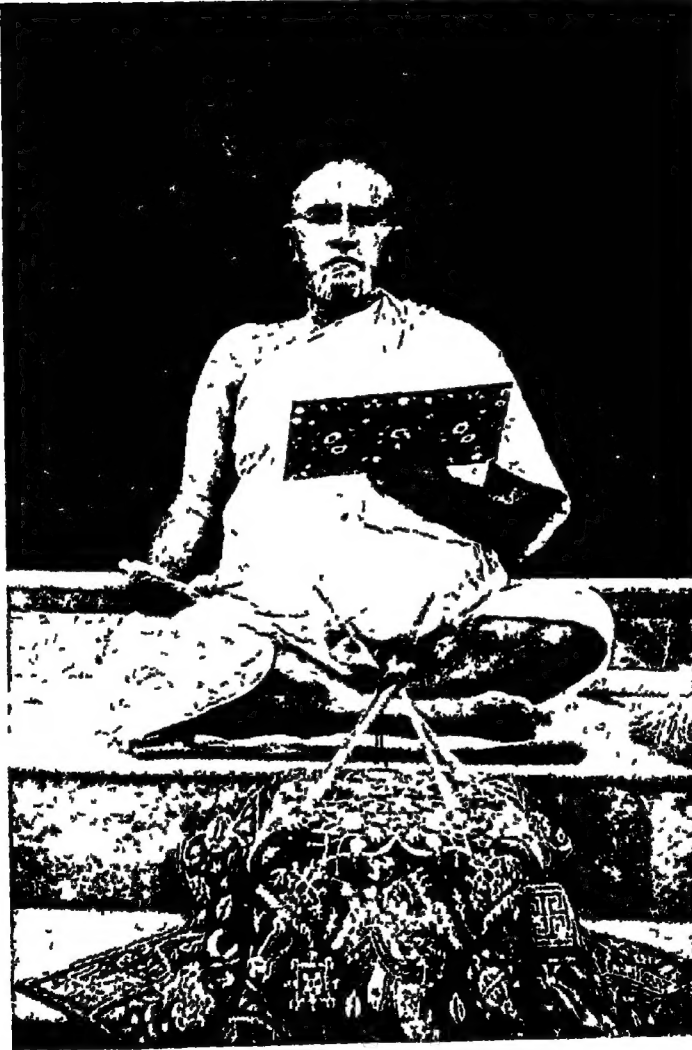

साक्षर शिरोमणि आचार्य श्रीमद् विजयकमलसुरीश्वरजी.

प्रसिद्धकर्ता श्री महावीर जैन सभा, खंभात.

साक्षरवर्य महोपाध्याय श्रीमद् वीरविजयजी महाराज.

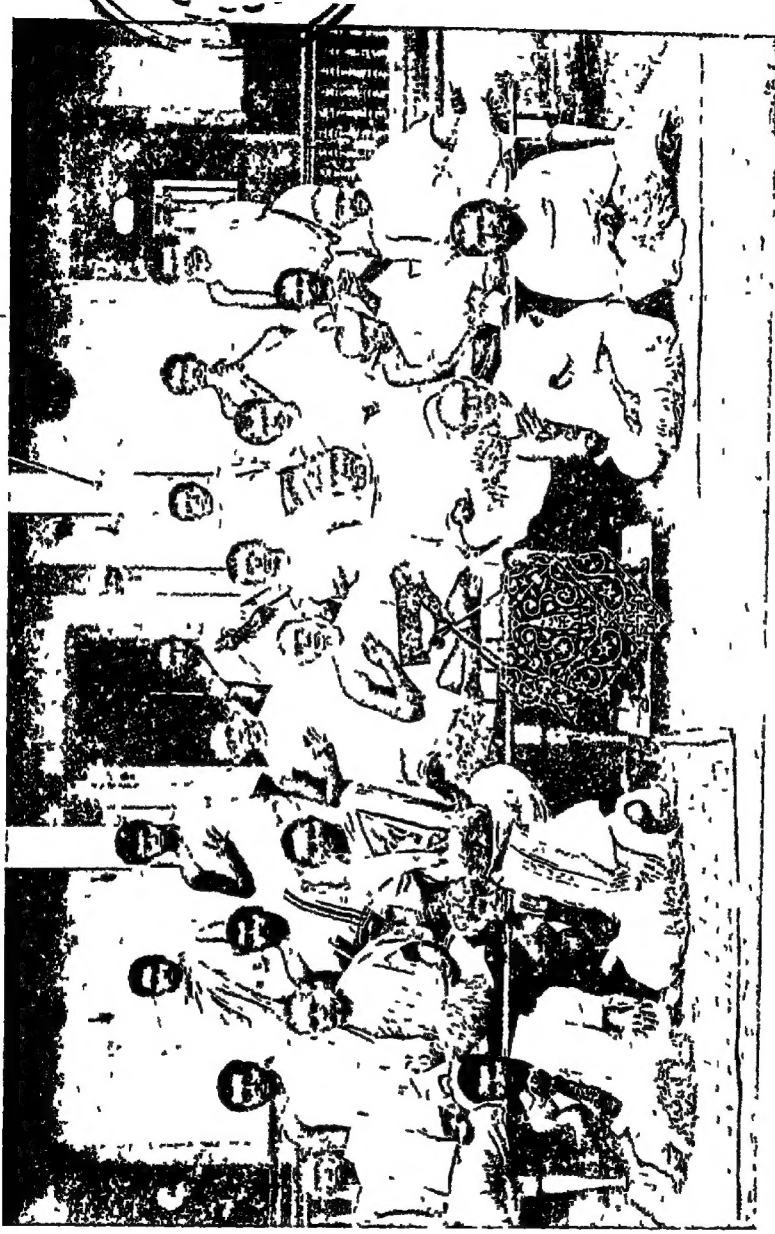
जन्म, विक्रम सं १९०८.
दीक्षा, विक्रम सं १९३५.

उपाध्याय पद, सं. १९५७.
स्वर्गवास, सं १९७५

प्रसिद्धकर्त्ता श्री महावीर जैन सभा, खंभात.

लक्ष्मी भाटे, मायखळा, मुम्बई.

लंभातमां महोपाध्याय श्रीमद् वारावजयजानां मादगामा
गुरुसेवार्थे पधारेलो मुनी महाराजो पैकी.

अनुयोगाचार्य पंन्यास श्रीमद् दानविजयजी आदि ठाणा.
प्रासिद्धकर्तो श्री महावीर जैन समा, खंभात.

छप्पी नाई, भायखळ, मुम्बई

પ્રસ્તાવના.

આ સંસારરૂપ ગાઢ અરણ્યમાં પરિભ્રમણ કરતા આત્માઓ પોતાના સ્વભાવિક સ્થાન સંપાદ્ધ કરવાની સ્વાતર પળ વીતરાગ પરમાત્માએ અર્થરૂપ પ્રકાશિત અને સર્વજ્ઞકલ્પ ગણધર મહારાજાએ સૂત્રદ્વારા નિરૂપિત સન્માર્ગનો આશ્રય લેવાનો અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે, કારણ કે તેજ સન્માર્ગના અવલંબનથી અનેક મહ્યાત્માઓ આ આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિઓથી પરિપૂર્ણ સંસાર રૂપ અરણ્યનું શાંતિપૂર્વક ઉલ્લંઘન કરી પોતાના સ્વાભાવિક સ્થાનને સંપાદ્ધ કરેલ છે. વર્તમાન સમયે કરે છે. અને આગામિ સમયે કરશે. એ વાત નિર્વિવાદ સિદ્ધ છે.

તે સન્માર્ગને સુજ્ઞાત કરવા માટે પરોપકાર પરાયણ પુરાતન મહર્ષિઓ તેજ સૂત્રોને અનુસરી અનેક ગ્રંથરત્નોની રચના કરી તેના સ્વરૂપની સાથે તેને સંપાદ્ધ કરવાનાં સાધનો આદિ વિષયોને પટ્ટ રીતે મુલોધિત કરેલ છે. તે મહ્યાત્માઓની પરંપરામાં પ્રસિદ્ધિને પામેલાજ મહ્યાત્મા આ પ્રસ્તુત ત્રણ ગ્રંથરત્નોના પ્રણેતા છે. જેમનું શુભ નામ રહ્યામહો-પાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી હતું.

યદ્યપિ આ ગ્રંથરત્નોના પ્રણેતાના અનુકરણીય જીવન ચરિત્રને અત્રે આલેખવાની જરૂર છે, પરંતુ દુર્ભાગ્યના પ્રભાવે તેઓશ્રીના જીવનચરિત્રની સંપૂર્ણ વાતચી મેલકવા અમે ભાગ્યશાળી વ્યવ્થા નથી અને તે સંબંધી ભિન્ન ભિન્ન સ્થલેથી સંપાદ્ધ થયેલી હકીકતોને સંકલિત કરી ભાવનગર જૈનધર્મ પ્રસારક સમાદ્ધારા પ્રસિદ્ધ થયેલ યશોવિજયજી ગ્રંથમાલા નામના ગ્રંથરત્નની પ્રસ્તાવનાદ્વારા તે સમાના કાર્ય વાહકોએ પ્રકાશિત કરી છે તેથી અત્રે તેનુંજ વિષ્ટપેષણ કરવાની અમને જરૂર જણાતી નથી, પરંતુ પંડિત શિરોમણીઓના શિરોને પળ ઇપત્ત્ કંપાવનારી કેટલીક વાતોનો ઉલ્લેખ તો જરૂર કરીશું.

જેઓએ માત્ર પોતાની સાત વર્ષ જેટલી નાની વયમાં પોતાની માતૃશ્રી સાથે ગુરુ મહારાજ પાસે એકજ વસ્ત્ર શ્રવણ ગોવર કરેલ ભક્તામર સ્તોત્ર “તે સ્તોત્રના શ્રવણ કર્યા વાદજ અન્ન પાણી અંગીકાર કરશું” એવા નિયમવતી પોતાની માતૃશ્રીને શ્રવણ કરાવીને પોતાની અપ્રતિમ પ્રતિમા અને અસાધારણ સ્મરણશક્તિનો સારો ચિતાર આપ્યો હતો, તેથીજ શાસન રસિક મહ્યાત્મા શ્રીમાન્ નયવિજયજી મહારાજાએ શ્રી સંઘની પાસે યાચના કરાવી ચારિત્ર અર્પિ અધ્યયનને અર્થે જોડતી દરેક દરેક સામગ્રીઓ મેલવી આપવા પાછી પાની કરી ન હતી એવો પ્રઘોષ છે.

યદ્યપિ આ શાસન રસિક મહ્યાત્મા શાસનની ઉન્નતિ માટે જેટલું કરે તેટલું ઓછું છે. તેઓએ જે કંઈ કર્યું છે તે પોતાનું કર્તવ્યજ છે એથી કંઈ અધિકતા નથી. પરંતુ કાશી નિવાસી જૈનોના પ્રતિસ્પર્ધિ પંડિતોએ પળ તે મહ્યાત્માની અપ્રતિમ પ્રતિમા અપૂર્વ ગ્રંથ ગ્રંથ-નશક્તિ અને પ્રતિવાદીઓને પરાજિત કરવાની સ્ફુર્તિ દેહી આશ્ચર્ય થઈ “ન્યાયવિશારદ” અને “ન્યાયાચાર્ય” એવા યોગ્ય વિરુદ્ધોને અર્પિ આ મહ્યાત્માને અલંકૃત કર્યા હતા, અર્થાત્

તે સમયે આ મહાત્માની અપ્રતિમ પ્રતિભા અસાધારણ સ્મરણશક્તિ અદ્વિતીય વિદ્વતા-અલૌકિક-ગ્રંથ ગ્રંથનશક્તિ પ્રતિવાદીઓને પરાજિત કરવાની ચમત્કારિક સ્ફુર્તિ-ધૈર્યતા-ગંભીરતા અને શાસન રસિકતા નિરસ્ત્રી નિર્ચલ જનસમાજ આશ્ચર્યમાં મરકાવ થયો હતો.

ચમત્કારિક અવધાન શક્તિ સંપન્ન આ મહાત્માની વિદ્વત્તાની રૂપાંતરી શ્રવણ ગોચર કરી શુજરાતના અધિપતિ મહમદખાનને તેમને મલવાની હુશ થઈ આવવાથી તેઓ નવાવની સભામાં જઈ અષ્ટાદશ (૧૮) અવધાન કરી જ્ઞાનને વહુ સુખ કરી શાસનની પ્રભાવના કરી હતી. વીસ સ્થાનક તપના આરાધક આ મહાત્માને શ્રીમદ્ વિજયપ્રમ મુરિરાજે ૧૭૧૮ ની સાલમાં વાચક પદથી વિશ્રૂપિત કર્યા હતા તેમજ આ મહાત્મા ૧૯૪૩ ની સાલમાં અનશન કરી સમાધિની સાથે દર્માવતી (હમોઈ) નગરીમાં સ્વલોકને અલંકૃત કર્યો હતો. આ હકીકત માન્ય મુનિવર શ્રીકાંતિવિજયજીના વનાવેલી મુજસવેલી માસનો નીચે મુકેલી ગાથાઓથી સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે.

“ કીરતિ પસરી દિસિં દિસિં હજલીજી, વિવુધતણી અસમાન । રાજસભામાં કરતાં વર્ણનાજી, નિમુણે મહવત્તજાન ॥૧॥ શુજ્જરપતિનેં હુંસ હુડ સ્વરીજી, જોવા વિદ્યાવાન । તાસ કથનથી જસ સાથે વલીજી, અષ્ટાદશ અવધાન ॥૨॥ પેલિ ગ્યાની જ્ઞાન સુસી થયાજી, હુદ્દિ વજાણે નિવાપ । આઈવરસ્યું વાર્જીત્ર વાજતેંજી, આવે થાનિક આપ ॥૩॥ ઓલી તપ આરાધ્યું વિધિયકી, તસ ફલ કરતલિ કીધ । વાચક પદથી સત્તર અદારમાંજી, વિજયપ્રમ દીધ ॥૪॥ સત્તર ત્રયાલીં ચોમાઠું, રહ્યા પાઠક નગર ઢબ્યોઈ રે । તિહાં મુરપદવી અણસરી, અણસણ કરી પાતક ધોઈ રે ॥૫॥ ”

આ મહાત્મા સંસ્કૃત ભાષામાં અનેક વિષયો ઉપર અનેક ગ્રંથોની રચના કરી છે, અને તેની સાથે ગુર્જરભાષામાં આ ત્રણ ગ્રંથોની સાથે દ્રવ્યગુણ પર્યાયનો રાસ, આઠ દૃષ્ટિની સજ્ઞાય, ઉપશમ શ્રેણિની સજ્ઞાય આદિ અનેક ગ્રંથોની રચના કરી પ્રાકૃત જનવર્ગ ઉપર પણ અસીમ ઉપકાર કરેલ છે.

આ ત્રણ ગ્રંથરત્નોમાંના પ્રથમ શ્રી સીમંધરસ્વામીની વિનિતિ રૂપ સવાસો ગાથાના સ્તવનમાં કુશુરુઓનું ત્રાસદાયક સ્વરૂપ અને તેઓને હિતશિક્ષા, શુદ્ધધર્મ અને અધર્મનું સ્વરૂપ, સ્વસ્વરૂપથી અનિમિગ્નને ગુણસ્થાનકનો અસદ્માવ, આત્માના સામાયિક, જ્ઞાન અને ચારિત્રનું સ્વરૂપ, આત્મા અને પુદ્ગલની મિત્રતા, નિશ્ચયદયા અને વ્યવહારદયાનું સ્વરૂપ, શ્રી જિનધર્મના લોપકનું સ્વરૂપ, શુદ્ધ વ્યવહાર અને અશુદ્ધ વ્યવહાર, મોક્ષના ત્રણ માર્ગ અને સંસારના ત્રણ માર્ગનું સ્વરૂપ, અર્હિસાના નિમિત્તથી શ્રી જિનપૂજાના નિષેધકોને રાદુપદેશ, શ્રી જિનેશ્વર દેવની પૂજા ઉપર જ્ઞાતાસૂત્ર આદિમાં કથન કરેલ દ્રૌપદી આદિનાં દૃષ્ટાંતો, દ્રવ્યસ્તવને યોગ્ય શ્રાવકોને દ્રવ્યસ્તવ સંબંધી સદુપદેશ આદિ વિષયોને સારી રીતે ચર્ચ્યો છે.

પોતાના સમાન કાલમાં ઉત્પન્ન થયેલા હુંદકમતિઓના મતનું નિરાકરણ કરવા માટે યદ્યપિ સટીક પ્રતિમાશતક આદિ ગ્રંથો સંસ્કૃત ભાષામાં લખેલ છે, તોપણ પ્રાકૃતજનો ઉપર પણ ઉપકાર કરવાની શુભ અભિલાષથી આ ત્રણ ગ્રંથ રત્નોમાંના વીજા ચરમ તીર્થ-

કર ભગવાન મહાવીરસ્વામીની સ્તુતિદ્વારા હુમ્પકમત નિરાકરણ રૂપ દોદસો ગાથાના સ્તવનમાં સ્થાપના નિઃપાની-આવશ્યકમૂવ્રની-સ્થાપના જ્ઞાન અથવા દ્રવ્યજ્ઞાન વંધીલિપિની પ્રમાણતા, સાધુઓં ચિત્રામણસ્થ સ્ત્રીની મૂર્તિનું અવલોકન ન કરવું, જંઘાચારણ અને વિઘ્નાચારણ મુનિઓં કરેલ જિનપ્રતિમાને વંદનનો અધિકાર, ચૈત્યશબ્દનો અર્થ જ્ઞાન નથી, શ્રી જિનપ્રતિમા ઉપર સૂર્યાંભાદિ દેવોનો અધિકાર, પૂર્વપચ્છા શબ્દનો અર્થ, શ્રીજિન-દાદાઓની પૂજા, સમ્યગ્દષ્ટિ દેવતાઓની આશ્વાતનાનો ત્યાગ, મનુષ્યોનો અપેક્ષા દેવોમાં વિવેકની અધિકૃતા, અંવડ આણંદ આદિ સુશ્રાવકોં કરેલ શ્રી જિનપ્રતિમાને વંદનનો અધિકાર, ચૈત્યશબ્દનો અર્થ પ્રતિમા, સમેદ સત્યનું સ્વરૂપ દશવિધ વૈયાટ્યનું સ્વરૂપ, શ્રીસિદ્ધાર્થરાજા શ્રેણીકમહારાજા મહાવલ દ્રૌપદી આદિ શ્રાવક શ્રાવિકાઓં કરેલ શ્રીજિનપ્રતિમાને વંદનનો અધિકાર, શ્રી જિનેશ્વર દેવની પૂજામાં હિંસા માનનારાઓના સ્મૃતિપથમાં મુનિદાન મુનિવિહાર શંખ પુષ્કરી શ્રાવકના પૌપથ-યાવચ્યા પુવ્રની દીક્ષા અવસરે “જે દીક્ષા છે તેના કુટુમ્બની પાલના”અમે કરીશું” એવા પ્રકારની શ્રીકૃષ્ણ મહારાજાં કરેલી દ્વારિકા નગરીમાં ઉદ્ઘોષણા-ઠોળીક-ઉદાયન આદિ મહારાજાઓં કરેલ ભગવાન મહાવીરસ્વામીના સામૈયાં-તુળીયા નગરીના શ્રાવકોં કરેલ વલીકર્મનો વિધિમાં શ્રી જિનપૂજાનો પળ સમકિન સંવર કરણીમાં ગણના, મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનવર્તી જીવોને પળ દાન ગીલ પૂજા આદિથી શુભ ત્રિપાકની સંપાત્તિ, ભગવાન ક્રૂપમદેવસ્વામીં પ્રજાના હિતાર્થે દર્શાવેલ શિલ્પ અને ગણિત આદિ કલાઓ આદિ વિષયોની ઉપસ્થિતિ, હેતુ હિંસા સ્વરૂપ હિંસા અને અનુવંધ હિંસાનું સ્વરૂપ, જ્ઞાન્વતી જિનપ્રતિમાઓંનું વર્ણન, તીર્થેશ્વરોના કલ્યાણક દિવસોમાં દેવતાઓં નંદીશ્વર દ્વીપમાં જડ કરેલા મહોત્સવો, સાધુઓંને પળ યોગોદ્ઘનપૂર્વક મૂવ્રનું અવ્યયન કરવું, ગૃહસ્થોંને મૂવ્ર વાંચવાનો નિવેધ, અસ્વાધ્યાયનું વર્જન આદિ વિષયોને સારી રીતે સ્પષ્ટ કરેલ છે.

ત્રોજા શ્રીસીમંધરસ્વામીની વિનતિ રૂપ સાઢાત્રણસો ગાથાના સ્તવનમાં મૂવ્ર વિરુદ્ધ બોલનારા, મૂવ્ર વિરુદ્ધ વર્તન કરનારા, સત્ક્રિયાઓંને ન કરવાના ફરાદાથી સંહનનને દૂષિત કરનારા, ઔઘમાર્ગનેજ સન્માર્ગ માનનારા, લોચાશિક કષ્ટમાંજ જૈનમાર્ગ માનનારા, માત્ર દ્રવ્યર્લીંગનેજ પ્રમાણ માનનારા, સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ વિના પળ ગુરુઓની સહાયથી તરો શક્તીશું એમ માનનારા, નિર્ગુણોંને પળ સાધુ તરીકે માનનારા, પ્રતિક્રમણ કરી પાપથી છુટીશું એમ બોલી નિરર્થક પાપાચારણ કરનારા, નિષ્કારણ ઉત્તરગુણનો મંગ કરી પોતામાં ચારિત્ર માનનારા, ધર્મોપદેશ ન આપવો, નવીન ગ્રંથોની રચના ન કરવી इत्यादि બોલનારા દુષ્ટમતિમંડલને હિતોપદેશ, ગુરુકુલ વાસના સેવનથી વિનયાદિ સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ, જ્ઞાની મહાત્માઓની ઉપાસના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-ઠાઠ-માવ-પોગ્ય-અયોગ્ય-સચિત્ત-અચિત્ત-મિશ્ર-કલ્પ-અકલ્પ આદિના અનભિજ્ઞ અગોતાર્થોંને અને આજકાલ સિદ્ધાંતના રહસ્યથી મુજ્જાત મુવિહિત ગીતાર્થ કોંઈપળ ન હોવાથી એકાકી વિહાર કરવામાં કોંઈપળ જાતનો વાંધો નથી એવો પ્રલાપ કરનારાઓંને પળ સદ્બોધ, પંચમકાઠમાં ગોતાર્થોંં પળ સમુદાયની

સાથે વિચરવું એ અતિ ઉત્તમ છે એવી સૂચના, માત્ર અહિંસામાંજ ધર્મ માની પૂજા પ્રભાવના આદિનો ત્યાગ કરનારાઓને દેહઅહિંસા, સ્વરૂપઅહિંસા અને અનુવંધ અહિંસાનું સ્વરૂપ દર્શાવી સ્વાદ્વાદ શૈલીથી સુવોષ, પંચાંગીનો ત્યાગ કરી માત્ર સૂત્રનેજ પ્રમાણભૂત માની પ્રતિમા ઉપધાન આદિ ક્રિયાઓને નહિ માનનારાઓને હિતોપદેશ, દ્રવ્ય શ્રાવકોના એક-વીસગુણોનું વર્ણન, ભાવશ્રાવકોનાં છ લક્ષણ અને સત્તરગુણોનું વર્ણન, ભાવસાધુપણું પામેલા ભાવશ્રાવકનાં સાત લક્ષણોનું વર્ણન, પંચમકાલમાં ગીતાર્થોએ ભૂતવ્યવહારમાં કરેલ ફેરફારની પ્રમાણતા, સદ્ગુણી સાધુઓની સ્તુતિ, જીવની નિદ્રાદિ ચાર દશા, જીવ અને પુદ્ગલની ધિજ્ઞતા, યુદ્ધ વ્યવહારની મુખ્યતા, તપગચ્છની સ્તુતિ જ્ઞાનની સાથે ક્રિયાનો આદર કરવાથી મોક્ષની સંપ્રાપ્તિ આદિ વિષયોનો ચિતાર સ્પષ્ટ રીતે આપેલો છે.

આ મૂલ્ય ગ્રંથો અતિ ગહન હોવાથી પ્રાકૃત જનો ઉપર પણ ઉપકારક નીવડે એવા શુભ આશ્ચર્યથી પંન્યાસજી મહારાજ શ્રીમત્ પદ્મવિજયજી ગણીએ આ ગ્રંથે સ્તવનોનો સવિસ્તર સરલ અને સરસ અર્થ કરેલ છે તે મહાત્મા કયા ગચ્છના કયા મહાત્માના શિષ્ય રત્ન છે. इत्यादि આ સ્તવનોને અંતે આપેલી પ્રશસ્તિનું અવલોકન કરવાથી મુજ્જાત થઈ શકે તેમ હોવાથી તે સંવંધી અગ્ર કંડૂષણ ચલેલ કરતા નથી. આ મહાત્માએ સાઢાગ્રણસો ગાથાના સ્તવનના અર્થ કરવામાં તે સ્તવન ઉપર જ્ઞાનવિમલમૂર્તિશ્વરજી મહારાજાએ કરેલ દ્વાર્થનો પણ સહાય લીધી છે એ વાત “ એ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલમૂર્તિના કરેલા દ્વા ઉપરથી લખ્યો છે ” આ તે મહાત્માનાજ અક્ષરોથી સ્પષ્ટ રીતે મુજ્જાત થઈ શકે છે.

યદ્યપિ નીચે લખેલી ફકીકત અગ્રે લખવાની આવશ્યકતા ન હતી. પરંતુ ભાષાજ્ઞાનથી પણ અનભિજ્ઞ છતાં સર્વજ્ઞામિમાની-કપોલકલ્પીત કલ્પનાઓ કરવામાંજ પોતાના જીવનની સાર્થકતા માનનાર-સૌરાષ્ટ્ર દેશોત્પન્ન-દંભમૂર્તિ રાયચંદ્ર નામની વ્યક્તિની નિર્વિચાર શિરોમણિતા, અધ્યયતા આદિનો કિંચિત્ ચિતાર આપવા માટેજ લખવાની જરૂર પડી છે.

હુંદકમત નિરાકરણરૂપ મગવાન મહાવીરસ્વામીનો વિનતિરૂપ દોઢસો ગાથાના સ્તવ-નની વીજી ઢાલની અદારથી ગાયા—

“ શતક દશમે અંગ પાંચમે, ઉદ્દેશે છઠે ઇંદ; લાલ રે ।

દાઢાતણી આશાતના, ટાલે તે વિનય અમંદ; લાલ રે ॥ તુ ૦ ૧૮ ॥

આ ગાથાનો સામાન્ય અર્થ કરી વિવેચન કરતાં નીચે મુજબ લખે છે.

“હાં એ સ્તવનને વિષે તો દશમા શતકના છઠા ઉદ્દેશાની શાસ્ત્ર લક્ષી, અને શ્રીમદ્ગવતી સૂત્રમાં જોતાં તો દશમા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશમાં એ પાઠ છે. તે માટે જાણીએ છીએ જે કોઈ ધુરથીજ લખનારનો દોષ છે. અન્યથા ઉપાધ્યાયજી એમ આપે નહીં એવી પ્રતીતિ છે. અથવા રામસદ્ગતિએ-અનામોગે ઉપાધ્યાયજીએ એમ આપ્યું છે. યતઃ—“નહિ, નામાના-મોગઃ છન્નમસ્થસ્યેહ કસ્યચિન્નાસ્તિ । જ્ઞાનાવરણોયં હિ જ્ઞાનાવરણમકૃતિત્ત્વમ્ ॥૧॥” इत्यादि.

આ વિષયમાં ઉરોક્ત નિર્વિચારક શિરોમણી વ્યક્તિએ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનામના પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૫૨૦ ના વીજા ફકરામાં નીચે મુજબ લખેલ છે.

“યશોવિજયજીએ ગ્રંથો રચતાં એટલો સ્વલંઘ ઉપયોગ રાખ્યો હતો કે, તે કોઈ ઠેકાણે ચૂક્યા ન હોતા. તોપણ હ્રસ્વસ્થ અવસ્થાને લીધે દોઢસો ગાથાના સ્તવન મધ્યે સાતમા ઠાળાંગ સૂત્રની શાસ્ર આપી છે તે મલતી નથી તે શ્રી ભગવતીજીના પાંચમા શતકના ઉદ્દેશે માલમ પડે છે. આ ઠેકાણે અર્થકર્તાએ “રાસમઢ્વત્તિ” એટલે પશુતુલ્ય ગણેલ છે; પળ તેનો અર્થ તેમ નથી રાસમઢ્વત્તિ એટલે કે ગધેઢાને સારી કેલવળો આપી હોય તોપળ જાતિસ્થભાવને લીધે રહ્યા દેસીને લોટો જવાનું મન થાય છે; તેમ વર્તમાનકાલે બોલતાં મવિષ્યકાલમાં કહેવાનું વોલી જવાય છે.”

આ લઘ્વાળથીજ સર્વજ્ઞ તરીકે પ્રસિદ્ધ થવા માટે કરેલા દરેક પ્રપંચો ધ્રુલમાં મલી જાય છે પરંતુ પુચ્છછાગ્રાહી-વિવેકચક્ષુહીન કેટલાક તેના અનુયાયિઓના દષ્ટિપથમાં આવી ઇક સામાન્ય વ્યક્તિને પળ સુજ્ઞાત વાવતની ઉપસ્થિતિ થતી નથી ઇજ તેઓની દુર્મવ્યતાનું મુલ્ય ચિન્હ છે.

આ સર્વજ્ઞામિમાની રાયચંદ્રને ઇપળ સ્વર નથી કે પાંચમ્મ અગ ભગવતી કે ઠાળાંગ અર્થકર્તાએ ઉપાધ્યાયજીની રામસઢ્વત્તિ એટલે અનામોગ ઇવો સ્પષ્ટ ઉલ્લેલ કરેલ છે છતાં પળ “રાસમઢ્વત્તિ એટલે પશુતુલ્ય ગણેલ છે” ઇત્યાદિ આજ કાલના દુર્માગ્ય શિરોમણિ-ઓએ માનેલા સર્વજ્ઞનું લઘ્વાળ કયા બુદ્ધિમાનને ઇની સર્વજ્ઞતા ઉપર તિરસ્કાર ઉત્પન્ન ન કરાવે. સ્વરેલર આજકાલના મવામિનંદી પ્રાળોઓને માટે તો આવાજ સર્વજ્ઞની જરૂર છે કારણકે તેના વિના તેઓ પોતાના તે આનંદને મેલવવા માગ્યશાલી ન વને

અધિક થું લઘ્વનું ઇકાધી મનુપ્ય પળ રામસને રામસ અને મગવતીને મગવતી તરીકેજ વાંચે,પરંતુ આ અધમાત્માને તો છતી ચક્ષુએ કોઈ ઇવુંજ પઢલ ફરો વલ્લ્યું કે રામસને વ્દલે રાસમ અને મગવતીને વ્દલે ઠાળાંગ વાંચવામાં આવ્યું સ્વરેલર ઇવા અધમાત્માના ચક્ષુ ઉપર ઇવા પ્રકારનું પઢલ આવે ઇ વાત કંઈ આશ્ચર્યજનક નથી, કારણકે જે વચ નો ઇક અધમાધમના મુલથી પળ ન નીકલી શકે ઇવાં વચનોને આલેસી કેવા પ્રકારના કર્મનો નિકાચિત વંધ કર્યો હશે અને તે વંધથી તેનો આત્મા ક્યારે મુક્ત થશે તે જ્ઞાની મહારાજા જાળે, જે વચનો શ્રીમદ્ રાયચંદ્ર નામનાં પુસ્તકના પત્ર ૧૪૧ માં આ પ્રમાળે લલેલ છે “મગવાન પરિપૂર્ણ સર્વગુણસંપન્ન-કહેવાય છે, તથાપિ ઇમાંય અપલક્ષણ કાંઈ ઓછાં નથી?”

સાથે સાથે આ વાત પળ જળાવવાની સ્વાસ જરૂરત જળાયાથી જળાવવામાં આવે છે કે આજ ગ્રન્થકર્તા મહાત્માએ વનાવેલ દ્વાત્રિશત્ દ્વાત્રિશિકા નામના ગ્રન્થપ્રાં પ્રથમની દાનદ્વાત્રિશીકામાં દરિમદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સંવિજ્ઞપાશિકલે ઇવાત વોધક “ન ચ સ્વદાનપોષાર્થમુક્તમેતદપેશલમ્ । દરિમદ્રો હ્દોઽમાળોચતઃ સંવિજ્ઞપાશિકઃ ॥૧૧૧॥” આ શ્લોકને દેસી ધર્મ સંગ્રહળીની પ્રસ્તાવનાકાર આ પ્રમાળે લલે છે “તદિદં પ્રમાળવિરઢિતમસંમવપ્રાયં ચ નાસ્મદ્બુદ્ધ્યાદર્શે પ્રતિફલતિ ।” અર્થ-‘આ વાત પ્રમાળ રહિત અને અસંમવપ્રાય છે અને અમારા બુદ્ધિરૂપ આદર્શમાં પ્રતિવિચિત થતી નથી.’ ત્યારવાદ પોતાની વાતને પ્રમાળ

સિદ્ધ બનાવવામાટે જરૂરતો હતી કે શ્રીહરિભદ્રમૂરિ મહારાજ સંવિગ્નપાશિક નહતા એવા આશય વાળા પાઠની પરંતુ પોતાની વાત સિદ્ધ કરવાની અભિલાષાથી 'સમ નામથી ભ્રમિત થયેલા કેટલાક એમ કહે છે કે હરિભદ્રમૂરિ ચૈત્યવાસિઓથી દોષિત અને શિષિત હતા તે વાત ગીતાર્થોને માન્ય નથી' આવા પ્રકારના અર્થ બોધક જિનદત્તમૂરિએ ગણધર સાર્થગત-કમાં લખેલી "જંપડ કેઈ સમનામમોલિઆ મોડલિઆડં જંપંતિ । ચીયા (ય) વાસિ-દિલ્લિઓ સિલ્લિઓ ય ગીયાણ તં ન મયં ॥૫૭॥" આ ગાથા મુકી છે" તે આવી વિદ્વત્તા ભરેલી પ્રસ્તાવનાના લેખકને અત્યંત લજ્યાસ્પદ છે કારણ કે આ વાત મહામામાણિક આ ગ્રંથકાર મહાત્માએ આજ શ્રીહરિભદ્રમૂરિકૃત અષ્ટકના ટીકાકાર નવાંગી વૃત્તિકાર શ્રીમદ્ અ-ભયદેવમૂરિ મહારાજાએ શોધેલ તેમના ગુરુ શ્રીમત્ જિનેશ્વરમૂરીશ્વરજી મહારાજાએ કરેલ સત્તાવોસમા અષ્ટકના વિવરણમાં લખેલ "સંવિગ્નપાશિકો હમો" આ વાક્યને અનુસરીનેજ લખેલ છે માટે એ વાતને પ્રમાણ વિરહિત અને અસંપ્રમાય છે એમ લખવું એ કોઈ પણ રીતે ઉચિત ગણી શકાય એમ અમારું માનવું નથી.

આ મહાત્માએ આ શ્લોકથી શ્રીહરિભદ્રમૂરિ મહારાજાની અવજ્ઞા કરી નથી પણ એક રીતે સ્તુતિજ કરી છે. આ મહાત્માને શ્રીહરિભદ્રમૂરિ મહારાજ ઉપર સંપૂર્ણ રાગ હતો એ વાત આ ગ્રંથકારના ગ્રંથો વાંચવાથી સ્પષ્ટ રીતે જાણી શકાય છે અને તેના નમુના તરીકે સાદાજાણસો ગાથાના સ્તવનની પંક્તિઓ ઢાલનો અગીઆરમી ગાથાજ વસ છે.

“સુવિહિત ગચ્છ કિરિયાનો ધોરી, શ્રી હરિભદ્ર કહાય।

એહ ભાવ ધરતો તે કારણ, મુક્તમન તેહ સુહાય ॥ ૧૧ ॥”

યद्यપિ આ ગ્રંથે સ્તવનો પ્રકરણરત્નાકર આદિ ગ્રંથોમાં મિત્ર મિત્ર છપાઈ ગયેલ છે તેને જો એકત્ર કરવામાં આવે તો તેના અભિલાષિઓને સાતુકુલ પડે એવી શુભ અભિલા-ષાથી ન્યાયામોનિધિ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ મૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના પટ્ટમભાવક શ્રીમદ્ વિજયકમલમૂરીશ્વરજીએ પ્રસંગોપાત સંભાતનગર નિવાસી ધર્મચુસ્ત ચોકશી અમરચંદ મૂલ-ચંદને એક પુસ્તકમાં આ ગ્રંથે સ્તવનોનો સંગ્રહ થાય તો સાથે એમ કહેવાથી તે સદ્ગૃહસ્થે આ પુસ્તક છપાવવામાં જે સ્વર્ચ લાગે તે આપવાની ઉદારતા દર્શાવી આ સમાને આભારી બનાવી છે આ સમા પળ તેમના આ સત્કાર્યના અનુમોદવા સાથે તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

અમારી નમ્રપ્રાર્થનાથી મહોપાધ્યાયજી શ્રીમદ્ વીરવિજયજી મહારાજશ્રીના શિષ્યર-ત્ન પંન્યાસજી મહારાજ સાહેવજી શ્રીમદ્ દાનવિજયજી ગણીએ અમૂલ્ય સમયનો ભોગ આપી અમને આ ગ્રંથ શુદ્ધ કરી આપેલ છે. માટે અમે તેઓશ્રીનો અને ઉપકાર માની અમારી ફરજ કિંચિત્ અશે અદા કરીએ છીએ.

માદરવા મુદી ૧૨
સંવત ૧૯૭૫.

લેખક

શ્રી મહાવીર જૈનસમા અને આત્મકમલ જૈન લાયબ્રેરીના સેક્રેટરી.

અંવાલાલ જોટાલાલ શાહ.

શ્રી સીમંધર સ્વામીની વિનતિરૂપ સવાસો ગાથાના સ્તવનની સ્થૂલ વિષયાનુક્રમણિકા.

ઢાલ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧	કુશુરુને શીલામણ ગર્ભિત શ્રી સીમંધરસ્વામીની વિનતિ કરી છે	૧
૨	જીવસ્વભાવ તે ધર્મ અને બાહ્યભાવ તે મિથ્યાત્વ ઇત્યાદિ ઉપદેશ કર્યો છે	૪
૩	આત્મદ્રવ્યના અનભિજ્ઞને ગુણસ્થાનરૂનો અસદ્ભાવ, આત્મા તેજ સામાયિક જ્ઞાન-ચારિત્ર આદિનું સ્વરૂપ વર્ણન કરેલ છે	૭
૪	આત્મા પરભાવનો અકર્તા, આત્મા અને પુદ્ગલની મિશ્રતા, આત્મજ્ઞાન તે નિશ્ચય દયા અને પરપ્રાણીની દયા તે વ્યવહાર દયા આદિનું વર્ણન	૧૦
૫	ક્રિયાનું ઉત્થાપન કરવાથી માત્ર નિશ્ચયનયનુંજ અવલંબન કરવાથી અને સદ્વ્યવહારનો લોપ કરવાથી શ્રી જિનધર્મનો લોપ થાય છે	૧૪
૬	અશ્વઠ ગીતાર્થની આચરણા તે શુદ્ધ વ્યવહાર, શિથિલાચારીઓનો નિયત વાસાદિક જે આચાર તે અશુદ્ધ વ્યવહાર, આદિનું વર્ણન	૧૬
૭	સુ સાધુ-સુશ્રાવક અને સંવેગપક્ષી એ ત્રણ મોક્ષના માર્ગનું વર્ણન	૨૦
૮	દયાની રાતર શ્રી જિનપૂજાના નિષેધકોને સદુપદેશ	૨૨
૯	શ્રી જિનેશ્વર દેવની દ્રવ્યપૂજા ઉપર જ્ઞાતાસૂત્ર આદિમાં કથન કરેલ દ્વૌ-પદી આદિનાં દૃષ્ટાંતોનું વર્ણન	૨૪
૧૦	દ્રવ્યસ્તવને યોગ્ય શ્રાવકોને દ્રવ્યસ્તવ સંબંધી સદુપદેશ	૨૭
૧૧	શ્રી સીમંધર જિનની સ્તુતિ અને કર્તાનું નામ	૨૯

શ્રીમહાવીરજિનની સ્તુતિરૂપ (દોઢસો ગાંથા પ્રમાણ)

હુંડીના સ્તવનની સ્થૂલ વિષયાનુક્રમણિકા.

ઢાલ	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	સ્થાપના નિષ્ણેપાની પ્રમાણતા, ચાર પ્રકારના તથા દશ પ્રકારના સત્યનું સ્વરૂપ, આવશ્યકસૂત્રની પ્રમાણતા, સ્થાપનાજ્ઞાન અથવા દ્રવ્યજ્ઞાન વંધીલિ-પિની પ્રમાણતા, ચિત્રામણસ્થ સ્ત્રીનું સાધુઓએ અવલોકન ન કરવું, જંઘા-ચારણ વિદ્યાચારણ મુનિઓએ કરેલ જિનપ્રતિમાને બંદનનો અધિકાર, ચૈત્યશબ્દનો અર્થ જ્ઞાન નહીં ઇત્યાદિ વર્ણન	૧
૨	શ્રી જિનપ્રતિમાની પૂજા ઉપર સૂર્યામ દેવાદિનો અધિકાર, પૂર્વપચ્છા-શબ્દનો અર્થ, શ્રીજિનદાદાઓની પૂજા, સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવતાઓની આશાતના-	

- ઓનો ત્યાગ કરવો, મનુષ્યોની અપેક્ષાએ દેવતાઓમાં વિવેકની અધિકતા
 इत्यादि वर्णन ... ૧૮
- ૩ આળંદ અંબડ આદિ શ્રાવકોએ કરેલ જિનપ્રતિમા વંદનનો અધિકાર, ચૈત્ય
 શબ્દનો અર્થ પ્રતિમા, દશવિધ વૈયાઘ્રત્યનું સ્વરૂપ, સિદ્ધાર્થરાજા શ્રેણીક
 મહારાજા તથા મહાવલ તથા દ્રૌપદી આદિ શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ કરેલી
 જિનપૂજા આદિ વિષયોનું વર્ણન .. ૩૭
- ૪ પૂજામાં હિંસા માનનારાઓના સ્મૃતિપથમાં મુનિદાન, વિહાર, પ્રતિક્રમણ,
 શંખ, પુષ્કલી શ્રાવકના પૌષ્પ, ધાવચ્છા પુત્રની દીક્ષા અવસરે “ જે દીક્ષા
 છેડે તેના ઘરનો નિર્વાહ અમે કરીશું ” એવા પ્રકારની દ્વારિકાનગરીમાં
 કુળ્ળમહારાજાએ કરાવેલી હૃદયોપના, કોણીક તથા હૃદાયન આદિ મહારા-
 જાઓએ કરેલ ભગવાન મહાવીરસ્વામીનાં સમૈયાં, તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોના
 બલીકર્મ આદિ વિધાનોમાં સમક્ષિત સંવરની કરણીની જેમ શ્રી જિનપૂજાની
 પણ સમક્ષિત સંવરકરણીમાં ગણના ૫૬
- ૪ મિધ્યાત્વ ગુણસ્થાને પણ દાન શીલ પૂજાદિકથી શુભ વિપાકની પ્રાપ્તિ, શ્રી-
 ઋષભદેવ ભગવાને પ્રજાના હિતાર્થે લિખન શિલ્પ અને ગણિત આદિ કલા-
 ઓનું દર્શાવેલ દિગ્દર્શન આદિ વિષયોની અવસ્થિતિ હેતુહિંસા સ્વરૂપહિંસા
 અનુવંશહિંસા આદિ વિષયોનું વર્ણન ... ૬૫
- ૫ જ્ઞાન્વતી જિનપ્રતિમાઓનું વર્ણન તોર્થેશ્વરોના કલ્યાણક દિવસોમાં નંદીશ્વર
 દીપ પ્રમુલ્લના જિનવિંવોની દેવતાઓએ કરેલ પૂજાનું વર્ણન ૭૩
- ૬ સાધુઓએ પણ યોગોદ્વહન પૂર્વક સૂત્રાધ્યયન કરવું, શૃદ્ધસ્થને સૂત્રાધ્યયનનો
 સર્વથા નિષેધ, મૂલ્લસૂત્ર ટીકા માળ્ય ચૂર્ણી અને નિર્થુક્તિ રૂપ પંચાંગીની પ્રમા-
 નતા, અસ્વાધ્યાયનું વર્જન અને સિદ્ધાંતોમાં નેવું વોલના પાઠાંતર ... ૮૨
- ગ્રન્થકારની પ્રશસ્તિ ૧૦૯

શ્રી સીમંધર સ્વામીની વિનતિ રૂપ સાહાત્રણસો ગાથાના
 સ્તવનનો સ્થૂલ વિષયાનુક્રમણિકા.

ઢાલ	વિષય	પૃષ્ઠ
૧ શ્રી સીમંધરસ્વામીની સ્તુતિ, સૂત્ર વિરુદ્ધ પ્રરૂપણા અને વર્તન કરનારા, સંઘ- યણ પ્રમુલ્લના દોષ કહાડનારા, મહાજન ચાહે તેનેજ માર્ગ માનનારા, લોચા- દિક કષ્ટમાંજ જૈનમાર્ગ માનનારા, દ્રવ્યલિંગનેજ પ્રમાણભૂત માનનારા, મંદલને સિદ્ધાંતાનુસાર સદુપદેશ ૧૩		

- ૨ નિર્ગુણી છૂતાં ગુરુથી તરીકું એમ માનનારા, મચ્છમાં રહેલા નિર્ગુણીને પણ સાધુ માનનારા, નિષ્કારણ મૂલગુણ સેવીને ચારિત્ર માનનારા, પાપકીયું હોય તે પ્રતિક્રમણથી છુટે એમ બોલનારા, મંડલને સદુપદેશ ૨
- ૩ સાધુઓને નિયતવાસ ચૈત્યપૂજા આર્યાણ લાવેલો આહાર કલ્પે એમ બોલનારાઓને વિગયના પ્રતિવંધકોને હિતોપદેશ ૧૫
- ૪ આત્મસાક્ષીય વ્રત પાલન કરવું એમ બોલનારાઓને અને ધર્મોપદેશ દેવાની તથા નવીન ગ્રંથો રચવાની મનાઈ કરવાવાલાઓને હિતશિક્ષા ૨૧
- ૫ ગુરુ કુલવાસમાંજ રહેવાથી વિનયાદિ સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ ૨૭
- ૬ જ્ઞાનીઓની ઉપાસના કરવી એવી સુચના અને દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ-પતિ-સેવા-યોગ્ય-અયોગ્ય-સચિત્ત-અચિત્ત-મિશ્ર-કલ્પ-અકલ્પ આદિથી અન-મિશ્ર એવા અગીતાર્થોને સદુપદેશ ૩૫
- ૭ સિદ્ધાંત રહસ્યથી સુજ્ઞાત એવા સુવિહિત ગીતાર્થ આજકાલ કોઈ નથી માટે એકાકી વિહાર કરવામાં કોઈ જાતનો વાંધો નથી એમ જોલનારાઓને ઉપ-દેશ અને તેની સાથે પંચમકાલમાં ગીતાર્થને પણ ગુરુકુલવાસ રહેવાથી એવી સુચના ૪૫
- ૮ અહિંસામાંજ ધર્મ માની પૂજા પ્રમાવના આદિ સત્ક્રિયાઓનો ત્યાગ કરનારાઓને હેતુ અહિંસા સ્વરૂપ અહિંસા અને અનુવંધ અહિંસાના સ્વરૂપને દર્શાવી સ્યાદ્વાદશૈલીથી સદ્બોધ. ૫૩
- ૯ સૂત્રને પ્રમાણમાની પ્રવાંગીને પ્રમાણ નહીં માનનારા, પ્રતિમાને લોપનારા, યોગ અને ઉપધાનનું વહન નહિ કરનારા, અને ગુર્વાંશિવ પાસે માથા ઉપર નાસક્ષે-પ નહીં હેનારાઓને સુવોધ ૬૩
- ૧૦ જ્ઞાન વિના માત્ર ક્રિયાશક્તિ જીવોને વહુ દોષની ઉત્પત્તિ થાય છે इत्याદિ વર્ણન ૭૩
- ૧૧ દ્રવ્ય શ્રાવકના એકવીસ ગુણોનું વર્ણન ૭૯
- ૧૨ ભાવશ્રાવકના છલક્ષણનું સવિસ્તર વર્ણન ૮૫
- ૧૩ ભાવશ્રાવકના સત્તર ગુણોનું વર્ણન ૯૧
- ૧૪ ભાવસાધુપણું પામેલા ભાવશ્રાવકોના સાત લક્ષણોનું વર્ણન અને પંચમકાલમાં ગીતાર્થોએ શ્રૂત વ્યવહારમાં કરેલ કેરફારની પ્રમાણતા આદિનું વર્ણન ૯૬
- ૧૫ સદ્ગુણી સાધુઓના સદ્ગુણોની સ્તુતિ ૧૦૫
- ૧૬ જીવની નિદ્રાદિ ચાર દશા, જીવ અને પુદ્ગલની મિશ્રતા, શુદ્ધ વ્યવહારની મુખ્યતા, તપમચ્છની સ્તુતિ જ્ઞાનની સાથે ક્રિયાની આદર કરવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ આદિ વિષયોનું વર્ણન ૧૧૧
- ૧૭ શ્રી જિનસ્તુતિ તથા ગ્રંથકારની પ્રશસ્તિ ૧૨૨

महावीर जैनसभा तरफथी प्रसिद्ध थयेला पुस्तकोनुं लीस्ट.

१ बारवतनी दीप (गुजराती)	रु. ०—१—०
२ पुण्यप्रकाशनुं स्तवन (गुजराती)	रु. ०—१—०
३ लघुसागन्तिस्तव वृत्ति सहित	रु. ०—१—०
४ अंगुलसत्तरी मुळ तथा भाषांतर	रु. ०—२—०
५ बारव व्रतकी दीप (हिन्दी)	मेड.
६ पुण्यधनं भरेद्रं कथा पद्य संस्कृत पत्राकारे	रु. ०—८—०
७ यशोविजयजी कृत १२५-१५०-३५० गाथाओनां स्तवनो.	रु. १—०—०
८ जिनशतक	रु. ०—१२—०
९ दंडकादि द्वारं संग्रह	रु. ०—५—०

मळबाजुं ठेकाणें.

श्री महावीर जैनसभा.

संभात (गुजरात)

॥ अथ श्री सीमंधर स्वामिनी विनतिरूप सवासो गाथानुं स्तवन ॥

॥ अर्थ सहित प्रारंभ ॥

॥ दाय पहेली ॥

॥ एक दिन दासी दोडवी-ए देशी ॥

स्वामी सीमंधर विनति, सांभलो माहरी देवरे ।

ताहरी आण हुं शिर धरुं, आदरुं ताहरी सेवरे ॥

स्वामी सीमंधर विनति ॥ १ ॥

व्याख्या—हे श्री सीमंधर स्वामी, तमे माहरी विनति सांभलो. देव के० हे देवाधिदेव हुं ताहरी आज्ञा, शिर धरुं के० मस्तके धरुं छुं. तथा ताहरी सेवाने आदरुं छुं. सेवकनी विनति स्वामीए सांभलवीज. ॥ १ ॥

कुगुरुनी वासना पासमां, हरिण परे जे पडया लोकरे ।

तेहने शरण तुज विण नहीं, टलवले बापडा फोकरे ॥ स्वा० ॥ २ ॥

व्याख्या—कुगुरुनी वासना के० जूठा उपदेशनी धारणा ते रूपी पास मांहे हरिणनी पेरे जे लोक पडया छे, पोते मोह मूके नहीं एम दृष्टि मोहे झुंझाइ रखा छे, तेहने के० ते दृष्टिरागी लोकने तुज विना शरण नथी. ताहरो सत्य उपदेश परिणमे तोज ते पास छुटे. ते बापडा दृष्टि रागना बाह्या टलवले छे, कांइ कष्ट क्रिया करे छे ते फोकट जाणवी. पास छुटे तेज छेखे समजवी. ॥ २ ॥

ज्ञान दर्शन चरण गुण विना, जे करावे कुलाचाररे ।

लूटे तेणे जन देखतां, किहां करे लोक पोकाररे ॥ स्वा० ॥ ३ ॥

व्याख्या—ज्ञान, दर्शन, चारित्र गुण विना एटछे तेणे रहित कोइ जे कुल, कुलाचार करावे छे. देश थकी सर्व थकी ज्ञानादिक गुण नथी अने एवी क्रिया करावे छे, शुद्ध अ-शुद्ध न विचारे, जेम चाल्युं आन्युं तेम करीए, एवी रीते भोलवे छे, तेणे कुगुरु ए जन के० मुग्ध श्रद्धावंत लोक देखतां लूटे छे. खोहुं कहीने छेवुं छुटवुं, एवो अन्याय तो लोको क्यां पोकारे ? तमे स्वामी तो बेगला छो, अने प्रभुता अनेरानी अहींयां छे.

जेह नवि भव तस्या निरगुणी, तारशे केणी पेरे तेहरे ।

एम अजाण्या पडे फंदमां, पाप बंधे रह्या जेहरे ॥ स्वा० ॥४॥

व्याख्या—जेह कपटाचारे निर्गुणी थका नवि के० नहींज भव के० संसार तरया, तेह केणी पेरे के० केवे प्रकारे बीजा लोकने तारशे ? कारण जहाज तारे पण शिला न तारे, एम अजाण्या थका दृष्टिरागी मूढ कुगुरुना फंदमां पडे छे. पाप बंधे के० पाप समुदायमां जे रहा छे आत्मरीय उछासी गया नथी. ॥ ४ ॥

काम कुंभादिक अधिकनुं, धर्मनुं को नवि मूलरे ।

दोकडे कुगुरु दाखवे, शुं थयुं एह जग मूलरे ॥ स्वा० ॥५॥

व्याख्या—कामकुंभ के० कामकलश आदि शब्दे चिंतामणि रत्न अने कल्पवृक्ष लेइए. ते थकी पण अधिको धर्म छे. जे धर्मनुं कोइ मूल नथी. कारण अमूल्य वस्तुनुं थुं मूल्य होय ? ते धर्म कुगुरु दोकडे देखावे छे, जे आटछे द्रव्ये पाप जाय, आटछे साहमी थाय. एह सर्व जगतनो शो मूल थयो जे सर्व आंधछे आंधला चाळे छे. ॥ ५ ॥

अर्थनी देशना जे दीए, ओलवे धर्मना ग्रंथरे ।

परम पदनो प्रगट चोरथी, तेहथी केम वहे पंथरे ॥ स्वा० ॥६॥

व्याख्या—जे कुगुरु अर्थनी के० द्रव्योत्पत्तिनीज देशना, कल्पित कथादिके करी दीए छे. धर्मना ग्रंथ जे श्रीदशवैकालिकादिक तेने ओलवे छे. शुद्ध प्ररूपताज नथी. एवा प्रगट चोरथी परम पदनो मारग केम वहे ? अपितु न बहेज. जे माटे बेसणे बेसी शुद्धपरूपे नहीं, ते रखवाल नाम घरावी चोर थाय छे. ए अर्थ छे ॥ ६ ॥

विषयरसमां गृही माचिया, नाचिया कुगुरु मद पूररे ।

धूम धामे धमाधम चली, ज्ञान मारग रह्यो दूररे ॥ स्वा० ॥७॥

व्याख्या—गृही के० गृहस्थ ते विषय रसमांहेज राख्या. अनादि अभ्यास छे. अने सुश्रु काने न लाग्या ते बती अने कुगुरुने मदपूरे माच्या अन्न पान दावार्ना मान माटे निज उत्कर्षे ह्य्यां, एम करतां बेहुने धर्मनी खटपट टली. ते माटे धूम धामे धमाधम चली, एटछे उन्मार्गज चाल्यो इत्यर्थः । इहां धूमधाम के० धकाधक तेणे करी धमाधम के० धींगामस्ती चाली. शुद्ध क्रिया वेगली रही अने अशुद्ध क्रियाना धणी डाक डमाला मांढे मोटाइमां माची आघा पडे केवल धींगाणुं प्रवर्त्युं. बली पोते गृहस्थने प्रेरणा करे के, गाममां आवतां विशेषे साहमां आवबुं, विशेष सामर्थ्य करो, विशेष प्रभावना करो, जेम जिनशासननी उन्नति देखाय. ए धूम केमके कुमार्गनुं वचन छे, जे कारणे पोतेज य-

જ્ઞાના અર્થિ થયા ત્યાં ધર્મ ગયો. કેમકે સાધુનો માર્ગ એવો છે જે કાંઈપણ ઉન્નતિ ટાંછે નહીં; સહેજ ભાવે થાય તો થાયો. તે માટે इहां ધૂમ તે જન્માર્ગિ પાસત્યાદિકનું પરાક્રમ. અને ધામ તે એના રાગી મોલા ગૃહસ્થ લોકનું પરાક્રમ, તથા ધમાધમ તે એ વંનેની કર્ણી જાણવી. વલી શરીરની યુશુષા રાખે, શરીરનો મેલ દૂર કરે, શરીર હુંછે સરસ આહાર કરે, નવ કલ્પી વિહાર ન કરે, શ્રાવક શ્રાવિકાનો ઘણો પરિચય કરે, શ્રાવકને ઘેર મળાવવા જાય, શ્રાવક સાથે ઘણી મીઠાસી કરે, પોતાના આત્માનો અર્થ તો સાધેજ નહીં, મલા ચંદ્રુઆ વંધાય તિહાં રહે, રેશમી વસ્ત્રો પહેરે, સાધુએ ધોયાં વસ્ત્ર પહેરે, હુષ્ટપુષ્ટ શરીર રાખે, વસ્ત્ર પાત્રના દૂષણ ધરે, ગીતાર્થની આજ્ઞા ન માને, અળજાળ્યો માર્ગ ચલાવે, અળજાળ્યો કહે, માર્ગે હિંદતાં વાત કરે, ગૃહસ્થ સાથે ઘણો આલાપ સંલાપ કરે. इत्यादिक एवी કરणीए पोते साधुपणु पोता मांहे सर्वहे, અને ગૃહસ્થને પણ સાધુપણુ સર્વહરાવે, દર્શનની નિંદ્રા કરે, પોતાપણુ વચ્ચાળે, પોતાનો આઢંવર ચલાવવો, ગૃહસ્થ પાસે પણ પોતાની ભક્તિ પ્રમુખનો પણ આઢંવર ચલાવરાવવો, इत्यादिक सर्व ठामे धूम १ धाम २ धमाधम ३ ए त्रण बोल जाणवा. જ્ઞાનાદિક માર્ગ પુસ્તકાદિકે હતો તે કરવા-જાણવા માટે વેગલો રહ્યો. જૂઠા બોલાજ ઘણા છે. ॥ ૭ ॥

કલહ કારી કદાગ્રહ મહ્યા, થાપતા આપણા બોલરે ।

જિન વચન અન્યથા વાચવે, આજતો વાજતે ઢોલરે ॥ સ્વા ॥૮॥

વ્યાખ્યા-કલહ કે. કલેશના કરણહાર. કદાગ્રહે કરી મર્યા છે, માંહોમાંહે એકે-કનો અવર્ણવાદ ઢોલે જે જેમ વોલ્યા તે તેમ પોતાનોજ બોલ થાપતા થકા શ્રી જિનવચન કે. શ્રીવીતરાગ દેવનાં વચન આજ તો વાજતે ઢોલે અન્યથા કે. વિપરીત દેખાઢે છે ॥૮॥

કેહ નિજ દોષને ગોપવા, રોપવા કેહ મત કંદરે ।

ધર્મની દેશના પાલટે, સત્ય ભાષે નહીં મંદરે ॥ સ્વા. ॥ ૯ ॥

વ્યાખ્યા-કેટલા એક કપટ ક્રિયાએ પોતાના દોષને ગોપવાને માટે અપવાદ પદ દે-વાહતા અને કેટલાએક પ્રતિમા પ્રમુખના અળ માનનાર હંપકાદિક પોતાના મત રૂપ કંદ રોપવાને કાજે ધર્મની દેશના જે મૂલ છે તે પાલટી નાખે છે, પણ જેણે કરી જીવ ધર્મે જોડાય તે ધર્મ દેશના દેતા નથી. એવા મંદ કે. મૂર્ત પણ તે સાચું ભાષે નહીં. ॥ ૯ ॥

વહુ મુખે બોલ એમ સાંમલી, નવિ ધરે લોક વિશ્વાસરે ।

હુંદતા ધર્મને તે થયા, જમર જેમ કમલ નિવાસરે ॥ સ્વા. ॥૧૦॥

વ્યાખ્યા-એમ વહુ મુખે કે. ઘણાને મોઢે બોલ જૂઠા જૂઠાં સાંમલીને લોકો વિશ્વાસને ધરે નહીં, અને જેમ મયરા કમલની વાસનાની ઇચ્છાએ મયતા ફરે પણ કેરડોય તે

न पामे, तेम ते लोको धर्मने हुंढता थया. जे कोण साधु पासे धर्म होशे ? एवा संधरे फरे. ॥ १० ॥ एहवी अरदास श्री प्रभुजी आगल कही.

॥ ढाळ बीजी ॥

॥ राग गोडी ॥ भोलीडा हंसारे विषय न राचीए-ए देशी.

एम हुंढतारे धर्म सोहामणो, मिलिओ सदगुरु एक ।

तेहने साचोरे मारग दाखवे, आणी हृदय विवेक ॥

श्री सीमंधर साहेव सांभलो ॥११॥

व्याख्या-एम बाहेर धर्म हुंढतां थकां हवे धर्म ते केवो छे ? सोहामणो के० मनोहर छे. एक सदगुरु ते ज्ञानी गुरु मल्या. ते ते हुंढणहारने साचो अंतरंग मार्ग देखाडे ते हृदय मांहे एवो विवेक आणीने के० ए बाबदष्टिने ज्ञानमार्ग मांहे अवतारीए तो मूढता टछे ए व्यक्तिकर हे श्री सीमंधर स्वामी, तमे सांभलो, अने सत्यवादीना वचनना साखी थाओ ॥ ११ ॥ हवे ते सदगुरु जे उपदेश कहे छे, ते देखाडे छे. ॥

पर घरे जोतारे धर्म तुमे फरो, निज घर न लहोरे धर्म ।

जेम नवि जाणोरे मृग कस्तुरिओ, मृगमद परिमल मर्म ॥ श्री० ॥

व्याख्या-हे बाबदष्टि लोको ! तमे परघरे धर्मने जोता फरो छो, पण निज घरे के० पोताना घर मांहे धर्म नथी पामता. ते उपर दृष्टांत-“ जेय कस्तुरिओ मृग पोतानी नाभि मांहे जे मृगमद के० कस्तूरी उत्पन्न थइ छे, तेना परिमल के० मृगंधना मर्मने जाणे नहीं. तेम तमे पोतानाज घट मांहे धर्म छे तेने नथी पामता ॥ १२ ॥

जेम ते भूलोरे मृग दिशि दिशि फरे, लेवा मृगमद गंध ।

तेम जगे हुंढेरे बाहिर धर्मने, मिथ्यादष्टि रे अंध ॥ श्री० ॥१३॥

व्याख्या-जेम कस्तूरीओ मृग मृगमद के० कस्तूरीनी मृगंध लेवा मांटे वनमांहे दिशा दिशाने विषे रज्जलतो फरे, तेम मिथ्यादष्टि अंध छे ते पण निज आत्मायी अन्य ठामे धर्मने हुंढे छे के० शोधे छे, पण विपर्यासे करी आत्मज्ञान मांहे न रमे. ॥ १३ ॥

जाति अंधनोरे दोष न आकरो, जे नवि देखेरे अर्थ ।

मिथ्या दष्टिरे तेहथी आकरो, माने अर्थ अनर्थ ॥ श्री० ॥१४॥

વ્યાख्या-જાતિઅંધ કે. જન્મનો જે અંધ છે તેનો દોષ તો આકરો નથી, કારણ તે જ્યાં અર્થ હોય ત્યાં દેશતો નથી પણ મિથ્યાદષ્ટિ તો છતી આંખે જાતિઅંધના કરતાં આ-કરાં છે, કારણ તે અર્થને અનર્થ કરી માને, અને અનર્થને અર્થ કરી માને છે. અહીંયાં દશ મિથ્યા છે.—“ધમ્મે અધમ્મસન્ના ૧ અધમ્મે ધમ્મસન્ના ૨ ડમ્મગે મમ્મસન્ના ૩ મમ્મે ડમ્મગસન્ના ૪ સાહુસુ અસાહુસન્ના ૫ અસાહુસુ સાહુસન્ના ૬ જીવે અજીવસન્ના ૭ અજીવે જીવસન્ના ૮ મુત્તે અમુત્તસન્ના ૯ અમુત્તે મુત્તસન્ના ૧૦” એ દશ પ્રકારના મિથ્યાત્વ કહ્યાં ॥ ૧૪ ॥ મિથ્યાદષ્ટિનાં લક્ષણ કહે છે.

આપ પ્રશંસેરે પરગુણ ઓલવે, ન ધરે ગુણનોરે લેશ ।

તે જિનવાણીરે શ્રવણે નવિ સુણે, દિપ્ મિથ્યા ઉપદેશ ॥ શ્રી. ॥

વ્યાख्या-આપ પ્રશંસે કે. પોતાના આત્માનો ઉત્કર્ષ કરે અને કાંઈક દોષ કાઢીને પારકા ગુણને ઓલવે કે. છુપાવે. પોતે તો ગુણનો લવલેશ માત્ર પણ ધરે નહીં. વળી તે મિથ્યાદષ્ટિ જિનવાણી કે. શ્રી વીતરાગ દેવનાં વચન તે શ્રવણે કે. કાને નવિ સુણે કે. સાંભળે નહીં. જે ઉપદેશ ટે તે મિથ્યા. કે. સ્વમતિ કલ્પિત દિપ, થોડો જાણે તો ઘણો ફૂલીને કહે ઊછાંછલો હોય. ॥ ૧૫ ॥

જ્ઞાન પ્રકાશેરે મોહ તિમિર હરે, જેહને સદગુરુ સૂર ।

તે નિજ દેખેરે સત્તા ધર્મની, ચિદાનંદ ભરપૂર ॥ શ્રી. ॥ ૧૫ ॥

વ્યાख्या-જીવ ! તુજ તાહરો મિત્ર છે, તો શા માટે ઘાહેર મિત્રને વાંછે છે ? એટલે આત્મા સમભાવે છે તો સર્વત્ર મીત્ર છે. જેહને સદ્ગુરુરૂપ સૂર્ય જ્ઞાન પ્રકાશે—“જે પુરિસા તુમ-મંદ તુમ મિત્ર કિ વહિયા મિત્રમિચ્છસિ” ઇત્યાદિ આચારાંગ તૃતીય અધ્યયને. અર્થ વ્યા-ખ્યાન રૂપ કિરણે કરી મોહરૂપ તિમિર કે. મિથ્યાત્વ રૂપ જે અંધકાર તે હરે, તે પોતાના આત્મામાંહે નિજ ધર્મની સત્તા દેખે. તે કેવી છે ? તો કે ચિદાનંદ કે. જ્ઞાન સુલ્લ તેણે ભરપૂર—પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામે તેહને અતિપે આનંદ ઉપજે. ॥ ૧૬ ॥

જેમ નિર્મલતારે રતન સ્ફટિકતણી, તેમ જે જીવ સ્વભાવ ।

તે જિન વીરેરે ધર્મ પ્રકાશીઓ, પ્રવલ કષાય અભાવ ॥ શ્રી. ॥ ૧૭ ॥

વ્યાख्या-જેમ સ્ફટિક રત્નની નિર્મલતા તે સ્ફટિકનો સ્વભાવ છે. તે ડપાધી વિરહે પ્રંગટે, તેમ જે જીવનો પણ કપાયાદિકના અભાવે પ્રકટતો સ્વભાવ છે તે શ્રી જિન વીરે કે. શ્રી વર્ધમાન સ્વામીએ ધર્મ પ્રકાશ્યો છે. તે કેવો છે ? તો કે પ્રવલ જે કષાય તેનો અભાવ એટલે નોકષાય પ્રવલ પદે મંદ કપાયાનો ધર્મ પણ છાધ્યો. ॥ ૧૭ ॥

જેમ તે રાતેરે ફૂલે રાતઢં, શ્યામ ફૂલથીરે શ્યામ ।

પાપ પુણ્યથીરે તેમ જગ જીવને, રાગ દ્વેષ પરિણામ ॥ શ્રી. ॥ ૧૮ ॥

વ્યાख्या—જેમ તે સ્ફટિક રત્ન, રાતું ફૂલ પાસે છે તેથી રાતું દેખાય છે. શ્યામ ફૂલ પાર્શ્વવર્તી થકી શ્યામ દેખાય, તેમ જગત્ના જીવને પાપ પુણ્ય રૂપ દ્રવ્ય કર્મ ઉપાધિએ રાગ દ્વેષ પરિણામ થાય છે. રાગે રાતાં ફૂલ અને દ્વેષે શ્યામ ફૂલ થાય એમ સમજવું. અને સહજ તો તે શુદ્ધ સ્વભાવ છે ॥ ૧૮ ॥

ધર્મ ન કહિયેરે નિશ્ચે તેહને, જેહ વિભાવ વડ વ્યાધિ ।

પહેલે અંગેરે ણીપેરે જાણિયું, કરમે હોય ઉપાધિ ॥ શ્રી૦ ॥૧૯॥

વ્યાખ્યા—તે રાગ દ્વેષ પ્રસન્ન પરિણામ રૂપ હોય તો કારણે કાર્યોપચારથી વ્યવહારે ધર્મ કહિયે, પણ નિશ્ચય નવું ધર્મ ન કહિયે. જે રાગ દ્વેષ વિભાવ છે, તે મહોટી વ્યાધિરૂપ છે. એ પ્રમાણે પહેલે અંગે પટલે શ્રી આચારાંગે પ્રાપ્ત્યું છે કે, ઉપાધિ સર્વ કર્મે હોય તો ઉપાધિને સ્વભાવ કેમ કહિયે ? “અકમસ્સ વવહારો ણ વિજ્ઞદ્ધ કમુણા હવાહી જાયદ્ધ” इति सूत्रं ॥ અધ્યયન ત્રીજે. અકમ્મ કેં જ્યાં કર્મ જનિત વિકાર નથી ત્યાં વ્યવહાર નથી. ઉપાધિ તે કર્મે કરી હોય છે. ॥ ૧૯ ॥

જે જે અંશેરે નિરુપાધિકપણું, તે તે જાણોરે ધર્મ ।

સમ્યક્દૃષ્ટિરે ગુણઠાણાથકી, જાવ લહે શિવશર્મ ॥ શ્રી૦ ॥૨૦॥

વ્યાખ્યા—જેટલે અંશે નિરુપાધિકપણું કેં ઉપાધિ રહિતપણું તે તે અંશે ધર્મ જાણો. જેમ સમ્યક્ દૃષ્ટિને મિથ્યાત્વ ઉપાધિ ટલી તેટલોજ ધર્મ. વિરતિને અવિરતિ ટલે તેહજ ધર્મ. અકષાયીને કષાય ટલ્યો તે ધર્મ. અયોગીને યોગ ટલ્યો તે ધર્મ. એમ સમ્યક્ ધર્મ જાણો. જેમ સમ્યક્દૃષ્ટિ ગુણઠાણાથી માંડી જ્યાં સુધી શિવશર્મ કેં મોક્ષ મુક્ત પામીયે, ત્યાં સુધી અંશે ધર્મદૃષ્ટિ પામતા પૂર્ણ ધર્મ તે જોદયા ગુણઠાણાને છેલ્લે સમયે હોય. ॥ ૨૦ ॥

એમ જાણીનેરે જ્ઞાન દશા મજી, રહીયે આપ સ્વરૂપ ।

પર પરિણતિથીરે ધર્મ ન છાંડિયે, નવિ પડિયે મવ કૂપ ॥ શ્રી૦ ॥ ૨૧॥

વ્યાખ્યા—એમ જાણીને મિથ્યાત્વ, અત્રિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ—એ પાંચ આશ્રવ, તેમની નિવૃત્તિ તે પાંચ સંવર, એમ અંતરંગ જ્ઞાન દશા મજીને આપ સ્વરૂપે રહીયે અને શુદ્ધ પરિણામે વર્તીયે. પર પરિણતિથી પુત્રલ પરિણામથી કુગ્રહે મિથ્યાત્વાદિક આદરી ધર્મ ન છાંડીયે. મવ કૂપ કેં સંસારરૂપી કૂપે ન પડીયે. જ્ઞાન દશા વિના વાણ ક્રિયાય જ-માણિ પ્રમુક્તને અર્થ ન સરચો. ॥ ૨૧ ॥

॥ ढाल त्रीजी ॥

वाहार हुढुं मूकी परदोष दृष्टि टाली आत्मानो खोज करे तो धर्म पावे एम वीजी ढाल मांहे कहुं. हवे ते आत्मज्ञाननो उपाय त्रीजी ढालमां कहे छे. ॥

॥ हवे राणी पदमावती-ए देशी. ॥

जिहां लगे आतमद्रव्यनुं, लक्षण नवि जाण्युं ।

तिहां लगे गुणठाणुं भलुं, केम आवे ताण्युं ॥

आतमतत्त्व विचारीए ॥ २२ ॥

व्याख्या-जिहां लगे आतम द्रव्यनुं लक्षण के० शुद्ध स्वरूप ते जाण्युं नहीं, तिहां लगे गुणठाणुं भलुं के० प्रवर्द्धमान स्थानक ते गुणठाणुं ताण्युं केम आवे ? जे राज्ययोगे पाम्यानुं होय ते उपयोगे न आवे; ते माटे आत्म तत्त्व विचारीए. एहज निश्चय लक्षण छे.—“ आत्मैव दर्शनज्ञानचारित्राण्यथवा यतेः । यत्तदात्मक एवैष शरीरमधितिष्ठति ॥ १ ॥ ” अर्थ-अथवा यतिनो आत्माज सम्यक्त्व दर्शन निर्मल ज्ञान अने चारित्ररूप छे जेह कारण माटे सम्यक्त्वादिरूप ए आत्माज यतिना शरीरनो आश्रय करी रहे छे ॥१॥ “ आत्मना तमात्मा वेत्ति, मोहत्यागाद्यदात्मनि । तदेव तस्य चारित्रं, तद् ज्ञानं तच्च दर्शनं ॥ २ ॥ ” इति योगशास्त्रे ॥ २२ ॥

आतम अज्ञाने करी, जे भव दुःख लहीए ।

आतमज्ञाने ते टले, एम मन सहहीए ॥ आतम० ॥२३॥

व्याख्या-आत्माने अज्ञाने करी पुद्गलमांहे आत्म भ्रम धरतां “ मिच्छतेण उदिण्णेण अट्ठकम्मपयडीओ वंधंति ” ए वचनथी, भव दुःख के० संसार भ्रमणनां दुःख लहीए के० पामीए. ते भवदुःख आत्मज्ञानेज टले. पण आत्मज्ञान रहित तप प्रमुखे न टले. जेम हिम विकार दुःख अग्रिए टले तेम जाणवुं. ए तल मनमां सहहीए. “ आत्माज्ञानं हि चिदुपा-मात्मज्ञानेन हन्यते । तपसाप्यात्मविज्ञानहीनैस्तत्तु न शक्यते ॥ १ ॥ ” ॥ २३ ॥

एम जो आत्मज्ञानेज संवर होय तो चारित्रनुं थुं काम ? ते उपर कहे छे.

ज्ञानदशा जे आकरी, तेह चरण विचारो ।

निर्विकल्प उपयोगमां, नहीं कर्मनो चारो ॥ आतम० ॥२४॥

व्याख्या-ज्ञानदशा जे आकरी प्रत्याख्यान परिज्ञारूप छे तेहज चरण के० चारित्र विचारो. निर्विकल्प शुद्ध ज्ञाननो उपयोग ज्यां होय त्यां कर्मनो चारो नहीं, एतावता ति-

વારે કર્ય ન આવે તે માટે જ્ઞાન તેજ સ્વભાવ ચરણ છે માટે ચારિત્ર કહિયે. વાહ ત્યાગ તો તિર્યંકાદિકને પણ છે. ॥ ૨૪ ॥

જગવર્હ અંગે જ્ઞાપિઓ, સામાયિક અર્થ ॥

સામાયિક પણ આત્મા, ધરો સૂધો અર્થ ॥ આત્મમં ॥ ૨૫ ॥

વ્યાખ્યા—શ્રી ભગવતી સૂત્રે પાંચમે અંગે કાલાસવેસીય પ્રશ્ને સ્થિરે કહ્યો “ આયા સામાય, આયા સામાયસ્સ અહે ॥ ” એ વચને આત્મભાવ રૂપજ ચારિત્ર કહ્યું. દ્રવ્યથી ત્યાગ માત્રે જે કહ્યું, તે ઉપચારે કહીયે. અત્રે મુખ્ય અર્થ સ્પર્શ વિના ઉપચાર ન સંભવે એ સૂધો સૂત્રનો અર્થ ચિત્ત માંહે ધરો. ॥ ૨૫ ॥

લોકસાર અધ્યયનમાં, સમકિત મુનિ ભાવે ।

મુનિભાવજ સમકિત કહ્યું, નિજ શુદ્ધ સ્વભાવે ॥ આમં ॥ ૨૬ ॥

વ્યાખ્યા—લોકસાર નામે આચારાંગરૂં પાંચમું અધ્યયન—તે માંહે સમકિત મુનિ ભાવે અને મુનિભાવજ સમકિત એડું અન્યોન્ય અવિના ભાવે કહ્યું છે, તે નિજ શુદ્ધ સ્વભાવે કરે, તે માટે શુદ્ધ સ્વભાવ ઉપયોગ—તેજ આત્મ ચરણ મળી ચારિત્ર કહીયે. એ જ્ઞાન માંહેજ રતિ કરીયે. યદુક્ત—“ જં સમ્મતિ પાસહા, તં મોળંતિ પાસહા । જં મોળંતિ પાસહા, તં સમ્મતિ પાસહા ॥ ” इत्यादि आलावो છે. इति छन्वीशमी गाथार्थ ॥ ૨૬ ॥

હવે જ્ઞાનનો મહિમા સ્તવે છે.

કષ્ટ કરો સંજમ ધરો, ગાલો નિજ દેહ ।

જ્ઞાનદશા વિળ જીવને, નહીં દુઃખનો છેહ ॥ આમં ॥ ૨૭ ॥

વ્યાખ્યા—કષ્ટં લોચાદિ કરો, સંયમ ચારિત્ર ક્રિયા ઉગ્ર ધરો, નિજ દેહ-કેં પોતાનું શરીર-માસસ્થમણાદિકે ગાલો પણ જ્ઞાનદશા વિના જીવને દુઃખનો છેહ કેં છેડો નથી, તે માટે અંતર્મુલે થઈને જ્ઞાનદષ્ટિ દૃઢ રાખવી ॥ ૨૭ ॥

વાહાદષ્ટિ જીવો અંતર્મુલે જ્ઞાન પ્રવર્તી નથી કરતા તે દેસાહે છે.

બાહિર યતના વાપડા, કરતાં દૂહવાય ।

અંતર જતના જ્ઞાનની, નવિ તેણે થાય ॥ આત્મમં ॥ ૨૮ ॥

વ્યાખ્યા—વાપડા જ્ઞાનની શૌંચ વાહેર ઉગ્રવિહાર યત્ના કરતાં દૂહવાય છે. દુઃખ માત્ર પામે છે, પણ તેણે જ્ઞાન યતના અંતર્મુલે મુક્ત કરે છે તે પણ નથી થાતી. અજ્ઞાન માંહેજ જે-તુચ્છ ઉપાય કરે છે, તે હિતાહિત જાણતા નથી. ઉક્તં—“ અજ્ઞાનં સ્વલ્પ કષ્ટં, ક્રોધાદિ-ભ્યો પિ સર્વપાપેભ્યઃ । અર્થં હિતમહિતં વા ન વેતિ યેનાદ્યતો જીવઃ ॥ ૨૮ ॥

રાગ દ્વેષ મલ ગાલવા, ઉપશમ જલ શીલો ।

આતમ પરિણતિ આદરી, પર પરિણતિ પીલો ॥ આ૦ ॥ ૨૯ ॥

વ્યાખ્યા—રાગ દ્વેષરૂપ મલ ગાલવાને માટે ઉપશમરૂપ જલને વિષે શીલો. તે ઉપશમ આતમજ્ઞાને આવે, તે માટે તત્ત્વ સંવેદને આત્મ પરિણતિ આદરીને પર પરિણતિ જે પુદ્ગલ-તૃષ્ણા તેહને પીલો ॥ ૨૯ ॥ તેહનો ઉપાય મેદજ્ઞાન છે તે કહે છે.

હું એહનો એ માહરો, એ હું એણિ બુદ્ધિ ।

ચેતન જડતા અનુભવે, ન વિમાસે શુદ્ધિ ॥ આ૦ ॥ ૩૦ ॥

વ્યાખ્યા—હું એહનો પુત્રાદિક, એ માહરા તાતાદિક, એ શરીર તેહજ હું—ઇત્યાદિક—મ-મકાર અહંકાર બુદ્ધિએ ચેતન જડતાને અનુભવે છે. શુદ્ધિ વિમાસતો નથી શું?

બાહિર દૃષ્ટિ દેખતાં, બાહિર મન ધાવે ।

અંતર દૃષ્ટિ દેખતાં, અક્ષય પદ પાવે ॥ આતમ૦ ॥ ૩૧ ॥

બાહિરદૃષ્ટિ તે, કનક કામીનો સંવંધ પ્રમુખ ઉપાદેય દેખતાં બાહેર મન ધાવે છે. અં-તરદૃષ્ટિ તે સર્વ પુદ્ગલ સંવંધ હેય જાણી ચિત્ત ચમત્કાર માત્ર વિશ્રાંત યાતાં સર્વ નાશો અને અક્ષયપદ પામે છે. ॥ ૩૧ ॥

ચરણ હોય લજ્જાદિકે, નવિ મનને ભંગે ।

ત્રીજે અધ્યયને કહ્યું, એમ પહેલે અંગે ॥ આતમ૦ ॥ ૩૨ ॥

વ્યાખ્યા—તે માટે જ્ઞાનકૃત મનઃશુદ્ધિ તેજ ચારિત્ર લક્ષણ અને તેજ મોક્ષ કારણ છે, એમ સદ્દેહું તેહજ ઇષ્ટ છે. દ્રવ્યક્રિયા કરતાં થકાં પણ મનને ભંગે કે૦ મનને અસમાધાને-ચરણ કે૦ ચારિત્ર ન હોય, એવું પહેલે અંગે ત્રીજે અધ્યયને કહ્યું છે. “જમિણં અન્નમન્ન-વિતિગિચ્છાપ પઢિહેહ્ણાપ ણ કરેહ પાવં કમ્મં કિં તત્થ મુણી કારણં સિયા ? ॥ ૩૨ ॥

અધ્યાતમ વિણ જે ક્રિયા, તે તનુ મન તોલે ।

મમકારાદિક યોગથી, એમ જ્ઞાની બોલે ॥ આતમ૦ ॥ ૩૩ ॥

વ્યાખ્યા—અધ્યાતમવિણ કે૦ અપુનર્વંશકાદિ ભાવની આત્મદૃષ્ટિ તે વિના જે ક્રિયા છે, તે તનુ કે૦ શરીરનો મલ તેહને તુલ્ય છે. મમકારાદિક કે૦ મમતાદિક દોષના યો-ગથી એમ જ્ઞાની બોલે છે. આશ્ચયમેદા એતે, સર્વેપિ હિ તત્ત્વતોઽવગંતવ્યાઃ । ભાવો યમનેન વિના, ચેષ્ટા દ્રવ્યક્રિયા મુચ્છા ॥૧॥” इति तृतीय पौंडशके ॥ ૩૩ ॥

હું કરતા પરમાવનો, એમ જેમ જેમ જાણે ।

તેમ તેમ અજ્ઞાની પડે, નિજ કર્મને ઘાળે ॥ આત્મ૦ ॥ ૩૪ ॥

વ્યાખ્યા-હું પરમાવનો કે૦ પુદ્ગલભાવનો કર્તા છું, એમ જેમ જેમ જાણે છે, તેમ તેમ તે અજ્ઞાની જીવ, નિજ કે૦ પોતાના કર્મને ઘાળે પડે છે. એટલે કર્તૃલાભિમાનજનિત કર્મે વંધાય છે. ॥ ૩૪ ॥ તે અજ્ઞાન નય વિભાગે ટલે તે દેલાઢે છે.

પુદ્ગલ કર્માદિકતણો, કરતા વ્યવહારે ।

કરતા ચેતન કરમનો, નિશ્ચય સુવિચારે ॥ આત્મ૦ ॥ ૩૫ ॥

વ્યાખ્યા-વ્યવહાર નયની અપેક્ષાએ જ્ઞાનાવરણીયાદિક પુદ્ગલ કર્માદિક ભાવનો કર્તા ચેતન છે. તિહાં અનુપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે કર્મનો કર્તા, અને ઉપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે શુદ્ધાદિકનો કર્તા, એ વિશેષ. તથા સ્વજાત્યુપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે પુત્રાદિકનો કર્તા, અને વિજાત્યુપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે ધેનાદિકનો, સ્વજોતિ વિજાત્યુપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે નંગર પ્રાકારાદિકનો, ઇત્યાદિક ભેદ જાણવો. નિશ્ચય નયને સુવિચારે ચેતન કર્મ જે રાગ દ્વેષ તેહનો કર્તા છે. જે માટે અશુદ્ધ નિશ્ચય નય અશુદ્ધ સ્વભાવ કર્તા માને. દ્રવ્ય કર્મ તે એ નયે અનુષંગે આવે છે. જેમ તૈલ્યામ્યંગ કર્તા પુરુષને રજ તૈલ્યામ્યંગને અનુષંગે આવે છે. ઈત્યંત્ર-“તૈલ્યામ્યંગે શરીરસ્યેત્યાદિ” ॥ ૩૫ ॥

કર્તા શુદ્ધ સ્વભાવનો, નય શુદ્ધે કહીયે ।

કર્તા પર પરિણામનો, બેઉં કિરિયાં ગ્રહીયે ॥ આ૦ ॥ ૩૬ ॥

વ્યાખ્યા-શુદ્ધ નિશ્ચય નયે શુદ્ધ સ્વભાવનોજ કર્તા આત્મા કહીયે. પરપરિણામનો કર્તા માનતાં એ ક્રિયા ગ્રહીયે. એ ક્રિયા આવી જાય, એક જીવ ક્રિયા અને બીજી અજીવક્રિયા. એમ મેનતાં તો અપસિદ્ધાંતિ થાય, તે માટે શુદ્ધ સ્વભાવનોજ કર્તા માનીયે. ॥ ૩૬ ॥

॥ ઢાલ ચોથી ॥

॥ વીરમતો પ્રીતિ કારણી-એ દેશી. ॥

શિષ્ય કહે જો પરમાવનો, અકર્તા કહ્યો પ્રાણી ।

દાન હરણાદિક કેમ ઘટે, કહે સદગુરુ વાણી ॥

શુદ્ધ નય અર્થ મન ધારીયે ॥ એ આંકળી ॥ ૩૭ ॥

વ્યાख्या-શિષ્ય પૂછે છે કે, જો પરમાવનો અર્કતા પ્રાણી કહ્યો તો અમુક દાતા, અમુક દર્તા, ઇત્યાદિક વ્યવહાર કેમ ઘટે ? તથા દાન હરણાદિકનું ફલ પણ કેમ ઘટે ? ત્યાં સદ્ગુરુ પ્રાણી વદે છે. જે શુદ્ધ નિશ્ચય નયનો અર્થ અમે કહ્યો, તે મનમાં હે ધરો. ત્યાં કેવલ વ્યવહાર વાધ થાતાં દોષ નથી. દાન હરણાદિક ફલ તો આત્મનિષ્ઠિતજ ઠેરજે. પર તો નિમિત્ત માત્ર છે. તેહજ વિવરી દેખાડે છે. ॥ ૩૭ ॥

ધર્મ નવિ દિણ ન વા સુખ દિણ, પર જંતુને દેતો ॥

આપ સત્તા રહે આપમાં, એમ હૃદયમાં ચેતો ॥ શુ. ॥ ૩૮ ॥

વ્યાख्या-પર જંતુને દેતો થકો પ્રાણી, આપનો ધર્મ વાકે. તથા આપણું સુખ ન દેશકે. જે માટે આપ સત્તા કે. આપનો ભાવ આપમાં રહે, તે પરને કેમ અપાય ? એમ હૃદય માંહે ચેતો. વ્યવહાર દૃષ્ટિ જીવ સમજો ॥ ૩૮ ॥ હવે કોઈ કહેશે જે આત્મભાવનો પરને કેમ દાતા દર્તા ન હોય અને પુદ્ગલના ભાવનોજ દાતા દર્તા હોય ? તે ઉપર કહે છે.

જોગ વશે જે પુદ્ગલ ગ્રહ્યા, નવિ જીવનાં તેહ ॥

તેહથી જીવ છે જૂજૂઓ, વલી જૂજૂઓ દેહ ॥ શુ. ॥ ૩૯ ॥

વ્યાख्या-યોગ વશે કે. મન વચન કાચ વલે જે પુદ્ગલ ગ્રહ્યા છે, તે પુદ્ગલ જીવનાજ નથી. તેહ પુદ્ગલથી જીવ જૂજૂઓ છે, વલી જીવથી દેહ પણ જૂજૂઓ છે. કોને કોણ ગ્રહે ? ॥ ૩૯ ॥

જક્ત પાનાદિ પુદ્ગલ પ્રતે, ન દિણ છતિ વિના પોતે ।

દાન હરણાદિ પરજંતુને, એમ નવિ ઘટે જોતે ॥ શુ. ॥ ૪૦ ॥

વ્યાख्या-એમ જક્તપાનાદિક પુદ્ગલ પ્રત્યે પોતે છતિ વિના પરને પર ન દિણ. ત્રિકાલે જીવના અસંસર્ગિ પુદ્ગલ છે, તે કેમ દેવાય ? એમ સૂક્ષ્મ રીતે જોતાં પરને દાન હરણાદિક કેમ ઘટે ? નજ ઘટે ॥ ૪૦ ॥ તો કર્મવંધ કેમ થાય છે ? તે કહે છે.

દાન હરણાદિક અવસરે, શુભ અશુભ સંકલ્પે ।

દિણ હરે તું નિજ રૂપને, મુખે અન્યથા જલ્પે ॥ શુ. ॥ ૪૧ ॥

વ્યાख्या-પરને દાન દેવાનો તથા પરધન હરણનો અધ્યવસાય જે વારે કરે છે, તે અવસરે દાનરૂપ શુભ સંકલ્પે નિજ હરણરૂપ અશુભ સંકલ્પે નિજ રૂપને આત્મ ધર્મને આત્માને દીણ છે, તથા હરે છે, અને મુખે અન્યથા જલ્પે છે જે. હું પરને દેઈ છું, પરનું ચોઈ છું, પરોપકાર કર્તા છું. એ પ્રમાણે મન નિમિત્ત કર્મ તું વાંધે છે ॥ ૪૦ ॥

અન્યથા વચન અભિમાનથી ફરી કર્મ તું વાંધે ।

જ્ઞાયક ભાવ જે એકલો, ગ્રહે તે સુખ સાધે ॥ શુ. ॥ ૪૨ ॥

વ્યાख्या-ए अन्यथा वचने अभिमाने फरी कर्तृत्वाभिमत कर्म तु बांधे છે. જે કર્તૃ-
ત્વાભિમાન રહિત એકલો હાયક સ્વભાવ ગ્રહે તે મુક્ત સાધે. -કર્મबंध निमित्त दुःखने न
जोडाय. સંકેતચાન્યત્રાપિ “-कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः। स बुद्धिमान् मनुष्येषु
संयुक्तः कृत्स्नकर्मकृत् ॥१॥ ” ॥ ૪૨ ॥

શુદ્ધ અશુભ વસ્તુ સંકલ્પથી, ધરે જે નટ માયા ।

તેટલે સહજ સુખ અનુભવે, પ્રભુ આતમરાયા ॥ શુ૦ ॥ ૪૩ ॥

વ્યાख्या-शुभ के० प्रशस्त अशुभ के० अप्रशस्त જે વસ્તુનો સંકલ્પ તેહથી નટ માયા
કે૦ વિભાવ સ્વરૂપ વિચિત્રતા ધરે છે. ટંકોત્કીર્ણજ્ઞ સ્વભાવ પરિજ્ઞાને તે ટલે, તે વારે પ્રશ્ન
આત્મરાજા તે સહજ સુખ અનુભવે છે. મુક્ત તે આત્મ સ્વભાવ છે. ઉપાધિજનિત વિભાવ
કલ્પનાએ મુક્ત દુઃસ્વરૂપ વિચિત્ર કર્મ ફલ ચેતના અનુભવે છે. રાગ દ્વેષ રૂપ કર્મ ચેતના ૧
મુક્ત દુઃસ્વ ભોગ કર્મ ફલ ચેતના ૨ એ વે વિચિત્ર છે. જ્ઞાન ચેતના તે એક સ્વભાવ છે. તે-
હનો અનુભવ તે આત્મરાજા છે. ॥ ૪૪ ॥

પર તળી આશ વિષ વેલડી, ફલે કર્મ બહુ જાંતિ ।

જ્ઞાન દહને કરી તે દહે, હોય એક જે જાતિ ॥ શુ૦ ॥ ૪૪ ॥

વ્યાख्या-परतणी आशा છે તે વિષ વેલડી રૂપ છે, તે વહુ માંતિ કે૦ વહુ પ્રકારે
કર્મને ફલે છે. સંકેશ વિશુદ્ધાંગે શુભાશુભ અનેક કર્મરૂપ ફલ પ્રસવે છે. એ પર આશા રૂપ
વિષ વહિને જ્ઞાન રૂપ દહન કે૦ અગ્નિ તેણે કરી તે દહે, જે જાતે એકજ જ્ઞાન સ્વભાવ
રહે. ॥ ૪૪ ॥

રાગ દોષ રહિત એક જે, દયા શુદ્ધ તે પાલે ।

પ્રથમ અંગે એમ જાણિયું, નિજ શક્તિ અજુઆલે ॥ શુ૦ ॥ ૪૫ ॥

વ્યાख्या-राग द्वेषादिक दोषे रहित જે એક થાય તે શુદ્ધ આત્મદયા પાલે, એમ પ્રથમ
અંગે શ્રી આચારાંગ સૂત્રે માલ્યું કે૦ કહ્યું છે, તે નિજ શક્તિ કે૦ આત્મ શક્તિ, તેહને અ-
જુઆલે. “ पासइ एगे सर्व्वदिषहिं परिगिलायमाणे ओए दयं दयति सूत्र ॥ ४५ ॥

એકતા જ્ઞાન નિશ્ચય દયા, સુચરુ તેહને ખાલે ।

જેહ અવિકલ્પ ઉપયોગમાં, નિજ પ્રાણને રાલે ॥ શુ૦ ॥ ૪૬ ॥

વ્યાख्या-आत्म्याने જે એકતા જ્ઞાન, તેહ નિશ્ચય દયા જાણવી. તે સુચરુ તે પુરુષને
ખાધે. જેહ અવિકલ્પ ઉપયોગમાં નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં રહ્યા. ઈન્દ્રિય વલોત્થા સાધુઃ પ્રકૃતિ-
ભૂત જ્ઞાન. વીર્ય સદા ત્વાસ નિત્ય સ્થિતિરૂપ નિજ પ્રાણને રાલે. ॥ ૪૬ ॥

जेह राखे पर प्राणने, दया तास व्यवहारे ।

निजदया विण कहो परदया, होए कवण प्रकारे ॥ शु० ॥४७॥

व्याख्या—जेह कीटीकादिक पर प्राणने राखे, तास के० तेने पर दया होए, ते व्यवहारे कहीए. ज्ञानरूप आत्म दया विना, कहो बाह्य प्राण रक्षणरूप दया केम होय ? न होय. उक्तंच—“ जइयाऽणेष चत्तं, अप्पणयं नाणदंसणचरित्तं । तइआ तस्स परेसुं, अणु-कंपा नत्थि जीवेसु ॥ १ ॥ ” इति उपदेशमालायां ॥ ४७ ॥

लोकविण जेम नगर मेदनी, जेम जीवविण काया ।

फोक तेम ज्ञानविण परदया, जिसी नटीतणी माया ॥ ४८ ॥

व्याख्या—लोको विना जेम नगरनी मेदिनी के० पृथ्वी उजडरूप, अने जीव विना जेम काया फोक के० अकाजरूप दीसे, तेम ज्ञानरूप आत्म दया विना परदया ते जेहवी नाटकीयानी माया फोकट, तेम फोकट जाणवी. ॥ ४८ ॥

सर्व आचरमय प्रवचने, जण्यो अनुभव योग ।

तेहथी मुनि वमे मोहने, वली अरति रति शोग ॥ शु० ॥४९॥

व्याख्या—श्री प्रवचने सिद्धांते अनुभव योग के० ज्ञान योग सर्व आचारमय भण्यो. यतः—“ सव्वेसुवि तेण कयं ” इति वचनात्. तेह अनुभव योगथी मुनि, मोहने के० कपाय मोहनीयने वमे. वली अरति रति, अने शोक इत्यादिक नोकपाय मोहनीयने वमे. ते माटे ज्ञान योगनोज दृढ आदर करवो. ॥ ४९ ॥

सूत्र अक्षर परावर्त्तना, सरस शेलडी दाखी ।

तास रस अनुभव चाखीए, जिहां एक छे साखी ॥ शु० ॥५०॥

व्याख्या—सूत्र अक्षरनी परावर्त्तना एटछे कर्म योग, ते सरस शेलडी सरसो देखा-ड्यो. तास के० तेहनो रस ते अनुभव ते चाखीए. जिहां एक आत्म साखी छे. स्थान वर्ण २ कर्म योग अर्थ १ आलंबन २ निरालंबन ३ ए ज्ञान योग. ॥ ५० ॥

आत्मराम अनुभव भजो, तजो परतणी माया ।

एह छे सार जिन वचननो, वली एह शिवछाया ॥ शु० ॥५१॥

व्याख्या—आत्माने आराम के० रमावे एवो अनुभव तेने भजो के० सेवो. परतणी के० पुद्गलतणी माया तजो—छांडो. एहज जिन वचननो सार छे. वली संसार तापनी टा-लणहार एवी एहज शिवतरुनी छाया छे. ॥ ५१ ॥

॥ દાહ પાંચમી ॥

—૩૬—

પ્રશ્ન વિત્ત ધરીને અવધારો મુજ વાત—૯ દેશી.

અમ નિશ્ચય નય સાંભલીજી, બોલે એક અજાણ ।

આદરશું અમે જ્ઞાનનેજી, શું કીજે પચ્ચલાણ ॥

સોભાગી જિન સમિંધર મુળો વાત ॥ ૫૨ ॥

વ્યાખ્યા—અમ્મ એવો શુદ્ધ નિશ્ચય નય સાંભલી એક અજાણ મતના અધ્યાત્મી બોલે છે કે, અમે એકલા જ્ઞાનનેજ આદરશું—અંગીકાર કરશું, પચ્ચલાણ પ્રમુખ વ્યવહાર તો હેઠી દશાનો છે, તેહને શું કરીએ ? હે સોભાગી જિન શ્રી સમિંધરસ્વામિ ! ૯ વાત મરત્તણેજ લોકની મુળો—અવધારો—॥ ૫૨ ॥

કિરિયા ઉથાપી કરીજી, છાંડી તેણે લાજ ।

નાવિ જાણે તે ઉપજેજી, કારણ વિણ નવિ કાજ ॥ સો ॥ ૫૩ ॥

વ્યાખ્યા—કિરિયા અનુષ્ઠાનાદિક રૂપ, તેહને ઉથાપી નાસી ને કુમતિએ છાજી છોડી, લાજનો ધર્મ છાંડ્યો. તે ન જાણે જે કારણ વિના કાર્ય કેમ ઉપજે ? વ્યવહાર વિના નિશ્ચય કેમ આવે ? અને આન્યો પણ કેમ ઠરે ? ॥ ૫૩ ॥

નિશ્ચય નય અવલંબતાજી, નાવિ જાણે તસ મર્મ ।

છોડે જે વ્યવહારનેજી, લોપે તે જિન ધર્મ ॥ સો ॥ ૫૪ ॥

વ્યાખ્યા—નિશ્ચય નયે અવલંબતાં કે ૦ નિશ્ચય નયનો પક્ષ પ્રદેતાં થતાં તસ કે ૦ તેહનો મર્મ નથી જાણતા, જે વ્યવહારને છોડે છે તે જિન ધર્મને લોપે છે. વ્યવહાર પરિણતિ વિના નિશ્ચય આવેજ નહિં. સત્ત્વ ઓયનિર્યુક્તૌ—“નિચ્છયમવલંબતા, ણિચ્છયો ણિચ્છયં અયા-ળતા । ણાસંતિ ચરણકરણં, વાહિરકરણાલસા કેઈ ॥૧॥” ઇતિ. ॥ ૫૪ ॥

નિશ્ચય દૃષ્ટિ હૃદય ધરીજી, પાલે જે વ્યવહાર ।

પુણ્યવંત તે પામશેજી, જવસમુદ્રનો પાર ॥ સો ॥ ૫૫ ॥

વ્યાખ્યા—નિશ્ચય નયની દૃષ્ટિ હૃદય ધરીને પટલે તટ્ટેસુ અમૃતભાવ અવલંબીને જે વ્યવ-હાર પાલે, તે પુણ્યવંત પ્રાણી ભવ સમુદ્રનો પાર પામશે. નિશ્ચય દૃષ્ટિ વ્યવહાર ક્રિયા તે હૃદ, નિશ્ચય ભાવ પક્ષ તે સ્વરૂપ, નિશ્ચય આત્મા શુદ્ધ પ્રજ્ઞા તે નિશ્ચય અનુબંધ જાણવો. ॥ ૫૫ ॥

तुरंग चढी जेम पामिंएजी, वेगे पुरनो पंथ ।

मार्ग तेम शिवनो लहेजी, व्यवहारें निग्रंथ ॥ सो० ॥५६॥

व्याख्या—तुरंग के० घोडा उपर आरोहीने जेम वेगे पुरनो पंथ पामीए, तेम व्यव-
हारे करी निग्रंथ शिवनो मार्ग लहे. एटछे हेतु निश्चय ते व्यवहारज ठहेराणो. ॥ ५६ ॥
फलसिद्धि काले साधननी अपेक्षा नथी, ए मोटे साधनतुं असाधनपणुं न होयें,
ते देखाडे छे.

महोल चढतां जेम नहींजी, तेह तुरंगनुं काज ।

संकल नहीं निश्चय लहेजी, तेम तनु किरिया साज ॥ सो० ॥५७॥

व्याख्या—महोल चढतां जेम तेह तुरंगनुं काज नहीं, तेम निश्चय लहे थके तनु क्रि-
यानो साज सफल नहीं. । काव्यम् मालिनी छंदः—“व्यवहरण नयः स्याद्यद्यपि प्राक् प-
दव्यामिह निहितपदानां हंत हस्ताबलवः । तदपि परममर्थं चिन्तयत्कारमात्रं परचिरहित-
मंतः पश्यते नैव किंचित् ॥ १ ॥ ” ॥ ५७ ॥

निश्चय नवि पामी शकेजी, पाले नवि व्यवहार ।

पुण्यरहित जे एहवाजी, तेहनो कुण आधार ॥ सो० ॥५८॥

व्याख्या—निश्चयभाव पामी न शके, अने व्यवहार पाले नहीं, एहवा जे पुण्यरहित
जीव, तेहनो कोण आधार ? अर्थात् कोइ नहीं. ए भाव. ॥ ५८ ॥

हेम परिक्षा जेम हुएजी, सहत दुःशासन ताप ।

ज्ञान दशा तेम परखीएजी, जिहां बहु किरिया व्याप ॥ सो० ॥५९॥

व्याख्या—हेम के० सोवर्णनी परीक्षा जेम हुताशन के० अग्निनो ताप सहतांज शाय,
तेम ज्ञानदशा तिहां परखीए के० ज्यां बहु क्रियानो व्याप होय. ज्ञानीने क्रिया सेवादिक
रहित असंग भूषण रूपज छे. ॥ ५९ ॥

आलंबन विण जेम पडेजी, पामी विषमी वाट ।

मुग्ध पडे भवकूपमांजी, तेम विण किरिया घाट ॥ सो० ॥६०॥

व्याख्या—आलंबन विना जेम विषम वाट गतादिकनी पामी, तेने विषे पुरुष पडे,
तेम क्रियाना घाट विना मुग्ध के० अज्ञानी जीवो भवकूपमां पडे, माटे किरिया छे ते पुष्ट
भक्तिकजनोने आलंबन आधार भूत छे. ॥ ६० ॥

चरित जणी बहु लोकमांजी, जरतादिकनां जेह ।

लोपे शुभ व्यवहारनैजी, बोधि हणै निज तेह ॥ सो० ॥६१॥

वच सुरेंद्रशामीकर
तस्यच तथास

व्याख्या—घणा लोकमांहे भरतादिकनां चरित्र भणीने के० कहीने एटले भरतादिके शो क्रिया व्यवहार पाल्यो ? केवल आत्मशुद्धिएज केवलज्ञान पाम्या, तो व्यवहारनो शो परमार्थ ? एतुं प्रकाशी, जे शुभ व्यवहारने छोपे ते निज के० पोतानी बोधीने हणे. “आहच्च भावकहणे, पंचहिं ठाणेहि पासत्या ” इति (आवश्यक निर्युक्ते) वचनात् ॥ ६१॥

बहु दल दीसे जीवनांजी, व्यवहारे शिवयोग ।

छींढी ताके पाधरोजी, छोडी पंथ अयोग ॥ सो० ॥ ६२॥

व्याख्या—बहु दल के० घणां द्रव्य जीवनां व्यवहारे शिवयोग्य दीसे छे, तेणे करी व्यवहार क्रिया ते राज मार्ग छे. ए पाधरो मार्ग छांढीने जे छींढी ताके एटले गली कुं-चीनो रस्तो शोधवा जाय ते अयोग्य कहीए. भरत मरुदेव्यादिकतुं आलंबन सामान्ये न करवुं. उक्तंच—“ गिरिसंयत्तमहत्तो ” इत्यादि. ॥ ६२ ॥

आवश्यकमांहे भाखिओजी, एहज अर्थ विचार ।

फल संशय पण जाणतांजी, जाणीजे संसार ॥ सो० ॥ ६३॥

व्याख्या—एहज अर्थनो विचार आवश्यक मांहे भाष्यो छे के जे, भरतादिक आलंबन छेइ क्रियाने उथापे छे, ते क्रिया अदृष्ट्य मुख छे. क्रिया करतां फल होशे के नहीं होय ? ए संशय केम टछे ? ते उपर कहे छे. जे फल संशय जाणतां पण संसार जाणीए. उक्तंच—श्री आचारारंगे (पंचम अध्ययने). “ संसयं परिआणओ संसारे परिआए भवति संसयं अपरिआणओ संसारे अपरिआए भवति । ” इति. “ कृष्यादौ फलसंशयेपि, यथोपायतननिश्चयात् । प्रवृत्तिस्तथा धर्मेपि, इति न्यायानुसारिणः ॥ १ ” ॥ ६३ ॥

॥ ठाल ठट्टी ॥

शुनि मन सरोवर हंसलो अथवा ऋषभनो वंश रयणायक-ए देशी.

अवर इस्यो नय सांजली, एक ग्रहे व्यवहारोरे ।

मर्म द्विविध तस नवि लहे, शुद्ध अशुद्ध विचारोरे ॥ ६४ ॥

तुज विण गति नहीं जंतुने, तुं जग जंतुनो दीवोरे ।

जीवीए तुज अवलंबने, तुं साहेब चीरं जीवोरे ॥ तुज ॥ ६५ ॥

વ્યાख्या—અવર કે૦ વીજો કોઈ એક મતવાંદી પુરુષ, એહવો વ્યવહાર સ્થાપક નય સાંભલીને એક વ્યવહારનેજ ગ્રહે, પણ તેહના દ્વિવિધ મર્મ ન પામે કે૦ એક શુદ્ધ વ્યવહાર છે અને એક અશુદ્ધ વ્યવહાર છે. એ વે એદ ન પ્રીછે ॥૬૪॥ હે મગવેંત ! તમારા વિના જીવને ગતિ નથી તું જગજંતુનો દીવો છે, તુજ અવલંબને એટલે તાહરી સ્યાદ્વાદવાળીને પક્ષે જીવીએ છીએ. શ્લાઘ્યતા જીવને વર્તે છે. માટે તું સાહેવ અમારે માટે ચિરંજીવી વર્તે ॥૬૫॥

જેહ ન આગમ વારીઓ, દોસે અશઠ આચારોરે ।

તેહજ બુધ બહુ માનિઓ, શુધ કહ્યો વ્યવહારોરે ॥ તુજ૦ ॥૬૬॥

વ્યાख्या—જેહ ન આગમ કે૦ સિદ્ધાંત માંહે નથી વારઘો. અશઠ પરિણામનો આચાર દોસે છે તેહજ બુધ બહુ કે૦ ઘણા પંઢિતે માન્યો. શુદ્ધ વ્યવહાર કહ્યો. ઉત્તંચ—“મગ્ગોં આગમનીઈ, અહવા સંવિગ્ગવહુજણાઈચં, । ઉમયાણુસારિણી જા, સા મગ્ગાણુસારિણી કિ-રિયા ॥૧॥” इत्यादि तथा “असडेण समाइचं, जं कथइ केणइ असावज्जं । ण णिवारियम-ण्णेहिं, बहुमणुमयमेयमायरियं ॥२॥” तथा—“वत्तणुवत्तपवत्तो, गहुसो आसेवियो महाणेण । एसो ओ जियकप्पो, पंचमओ णाम ववहारो ॥३॥ ” ॥६६॥

જેહમાં નિજ મતિ કલ્પના, જેહથી નવિ ભવ પારોરે ।

અંધ પરંપરા વાંધિઓ, તેહ અસુદ્ધ આચારોરે ॥ તુજ૦ ॥૬૭॥

વ્યાख्या—જેહમાં નિજમતિની કલ્પના અતએવ જેહયો મધનો પાર ન પામીએ, તથા જો અંધ પરંપરાએ વાંધ્યો તે અશુદ્ધ આચાર જાણવો. ઉત્તંચ—“जहसडे छु समत्तं सटाइ अशुद्ध उवहिमत्ताइ । णिटिञ्जवसाहि तूला, मखरमाइण परिभोगो ॥१॥ एमाइयसमजस, मणे महा बुद्ध चिंठियं लाए बहु एहिं आयरिय णए, पमा शुद्ध चरणणं ॥२॥ ” ॥ ६७ ॥

શિથિલ વિહારીએ આચરયાં, આલંબન જે કુઢારે ।

નિયત વાસાદિક સાધુને, તે નવિ જાણીએ રૂઢારે ॥ તુ૦ ॥૬૮॥

વ્યાख्या—શિથિલ વિહારી પાસત્યાદિક, તેણે નિયત વાસાદિક જે કુઢાં આલંબન આચરયાં તે સાધુને રૂઢાં ન જાણીએ. યતઃ—“नीआवासविहारं, चेइयमत्तिं च अज्जिया लार्थं । विगइस्स अ पडिवद्धं, णिहोसा चोइआ विन्ती ॥१॥” इत्यादिक आवश्यक, एहना उत्तर सर्व तिहां छे. आलंबन तो कल्पना मात्र छे. उत्तंच—“आलंबणाणाल्लोगो, भरिओ जीवस्स अजज कामे । जं जं पासइ लोओ, तं तं अलंबणं कुणह ॥२॥” ॥६८॥

આજ ન ચરણ છે આકરું, સંહનનાદિક દોષેરે ।

એમ નિજ અવગુણ ઓલવી, કુમતિ કદાગ્રહ પોષેરે ॥ તુ૦ ॥૬૯॥

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

તત્થચ તથાસ

વ્યાख्या-આજ ચરણ કે० ચારિત્ર નથી. સંહનનાદિક રોષે કરીને જે માટે ચારિ-
ત્ર અતિ આકર્ષ છે. તે પાંચમે આરે હાથે ન આવે. એમ નિજ અવગુણ ઓલવીને ક્રુમતિ
પાસત્થાદિક કદાગ્રહ પોષે છે, પણ અમે હિના છેએ અને કાલોચિત યત્ના અશ્વઠપણે જે કરે
તે સાધુ પૂજ્ય હોય એમ કહી ન શકે, પણ પોતામાં સાધુ સત્તા થાપે છે ॥૬૯॥

ઉત્તર ગુણમાંહે હીણડા, ગુરુ કાલાદિક પાસેરે ।

મૂલ ગુણે નહીં હીણડા, એમ પંચાશક માથેરે ॥તુ० ॥૭૦॥

વ્યાख्या-કાલાદિક પાસે० ઉત્તર ગુણમાંહે હીણા સાધુ હોય, પણ મૂલગુણે હીણા ન
હોય, એમ પંચાશક શાસ્ત્ર માથે છે. તથાહિ-“ગુણગણરહિઓ વિ હં દઠઠ્ઠો મૂલગુણવિહતો
જો । જડ જાઓ ગુણમિત્તવિદૂષોત્તિ ચંદ્રદો વદાહરણ ॥૧॥”-તથા ગીતાર્થ આજ્ઞાપ સાધુ
વ્યવહાર કરતાં આજ પણ ચારિત્ર અલંકાર હોય. ઉત્તંચ-ધર્મરત્ન પ્રકરણે “ગીયત્યા પારતાં
તા હુ દુવિહં મગ્ગમણુસરંતસ્સ । ભાવજહંતં જુત્તં, દુપ્પસત્તંતં જઓ ચરણં ॥૧॥” તથ-
શુરુ આજ્ઞા પાછે તેહજ રત્નત્રય પામે છે. ઉત્તંચ પંચાશક નામા ગ્રંથે-“ શુરુપારતંતનાર્ણ,
સદહર્ણં ય્યસંગ્યં ચેવ । ઇત્થો ઉ ચારિત્તીણ, માસલુસાદીણ ણિદિદં ॥૧॥” તે માટે પંચમે
આરે કાલોચિત યતના શુરુ આજ્ઞાપ કરે તેહને ચારિત્રીયાજ સદહવા. તરતમ ભાવના
દષ્ટાંત તો તુપ ગોપકાદિ વ્યવહારાદિક પ્રસિદ્ધ છે. અર્થાત્ સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે. ॥ ૭૦ ॥

પરિગ્રહ ગ્રહ વશ લિંગીયા, લેહ ક્રુમતિ રજ માથેરે ।

નિજ ગુણ પર અવગુણ લવે, ઇન્દ્રિય વૃષભ નવિ નાથેરે ॥તુ० ॥૭૧॥

વ્યાख्या-પરિગ્રહ ગ્રહ વશ વર્તિ જે લિંગીયા છે. તે ક્રુમતરૂપ રજ માથે છેદને નિજ
કે० પોતાના ગુણ અને પર કે० પારકાના અવગુણ લવે કે० લવારી કરે છે, પણ પોતાના
ઇન્દ્રિયરૂપ વૃષભને તે નાથતા નથી. તેવારે સમ્યક્ત્વયો બ્રંશ પામે છે ॥ ૭૧ ॥

નાણરહિત હિત પરિહરી, નિજ દંસણ ગુણ લૂસેરે । મુનિજ-

નના ગુણ સાંભલી, તેહ અનારજ રૂસેરે ॥તુજ० ૭૨ ॥

વ્યાख्या-એમ તે પોતાનું હિત પારિહરી જ્ઞાનરહિત થતા નિજ દર્શનગુણને લૂસે છે, અને
મુનિજનના કે० સાધુ ચારિત્રિયાના ગુણ સાંભલીને તેહ અનાર્થ રૂસે છે. ઉત્તંચ-“યુગહીણો
ગુણરચણાપરેણ જો કુણદુષ્ટમપ્પાણ ॥ મુતવસિષ્ણો અ હોલ, સમ્પત્તં કોમલં તસ્સ ॥૧॥”
ઇતિ ઉપદેશમાલા ગ્રંથનેવિષે કહ્યો છે. ॥ ૭૨ ॥

અણુસમ દોષ જે પરતણો, મેરુસમાન તે બોલેરે । જેહસું

પાપનો ગોઠડી, તેહસું હિયડલું સોલેરે ॥તુજ० ૭૩ ॥

વ્યાख्या-અણુસમ કે० પરમાણુ માત્ર જે પરતગો કે० પારકાનો દોષ હોય તેહ પ્રજે

તે અનાર્ય દ્રોહ બુદ્ધિય મેરુ સમાન કરીને વોળેહે, જેહરું પાપનોજ ગોઠડી વાંધેહે તેહરું -
રેહું ચોળેહે. તેહની સાથે અંતર ન રાખે, અને સાધુની સાથે અંતર રાખે છે ॥૭૩॥

સૂત્ર વિરુદ્ધ જે આચરે, થાપે અવિધિના ચાલારે ।

તે અતિ નિવિઢ મિથ્યામતિ । બોલે ઉપદેશમાલારે ॥તુજ૦ ૭૪॥

વ્યાખ્યા—ઈત્યાદિક જે દંથી માયા મૃપાવાદે પોતાનું પારકુ ગણવે કરી હું રહો, એ
મુંહો એમ મમત્વબુદ્ધિય કરી જે સૂત્રવિરુદ્ધ આચરણ કરે, તથા અવિધિના ચાલા કે૦ સૂત્ર
વિરુદ્ધ ઉન્માર્ગને ચલાવે. દષ્ટિરાગીને જૂઠા ઉપદેશ દેહને માયા ગાલી ઉન્માર્ગને થિર કરાવે
તે અતિ નિવિઢ મિથ્યામતિ કહીય. એમ ઉપદેશમાલા વોળે છે. યતઃ—“જો જહવાર્ય ન
કુળઈ, મિચ્છદિઠી તથો હુ કો અઘો । બુઢેઈ અ મિચ્છત્તં, પરસ્સ સંકં જળેમાણો ॥૧॥” ॥૭૪॥

પામર જન ઘણ નવિ કહે, સહસા જૂઠ સશૂકોરે ।

જૂઠ કહે મુનિવેષ જે, તે પરમારથ ચૂકોરે ॥ તુજ૦ ૭૫॥

વ્યાખ્યા—ધર્મના અજાણ એવા અનાર્ય લોક પળ સહસાપ્રકારે જૂઠ વોળે નહિ. પામર
કે૦ ગમાર લોક તે પળ હૈયામાં નાસ્તિક હોય નહિ. અને સાધુવેશ લઈને જે જૂઠ વોળે
તેહને પરમાર્ય મુંગો જાણવો. તે તો અણગોલ્યોજ મલો. ॥૭૫॥

નિર્દય હૃદય છ કાયમાં, જે મુનિવેષે પ્રવર્તેરે ।

ગૃહી યતિ ધર્મથી વાહેરા, તે નિર્ધન ગતિ વર્તેરે ॥ તુજ૦ ૭૬॥

વ્યાખ્યા—જે છકાયમાંહે નિર્દય હૃદય થકા મુનિવેષે કરી પ્રવર્તે છે. તે ગૃહીકે૦ ગૃહ-
સ્થના અને યતિના ધર્મથી વાહેરા છે. યતિધર્મ વિરાધતા નથી. અત્રેઈ રહસ્ય—જે માટે ધુર-
થી વેપ લીધો ત્યાંથી માંડી સાધુધર્મ પામ્યાજ નથી તો તે યતિધર્મ ક્યાંથી વિરાધે ? અને
તેવેપ હેઈ માગી ચાલે તે માટે ગૃહસ્થમાં પળ નહિ. ઇટલા માટે મિહુરુ ઇત્યર્ય. શ્રાદ્ધ-
ધર્મ અપ્રતિપત્તિથી નથી, તે વલી નિર્ધન ગતિય વર્તે. મીઠારીના ટોલામાંહે ગણાય. ॥૭૬॥

સાધુભર્ગતિ જિનપૂજના, દાનાદિક શુભ કર્મરે ।

શ્રાવક જન કહ્યો અતિ મલો, નહિ મુનિવેષે અધર્મરે ॥તુજ૦ ૭૭॥

વ્યાખ્યા—સાધુની ભક્તિ, શ્રીજિનવરની પૂજા, અને દાનાદિક ચાર શુભ ધર્મ રહ્યાં !
આદિ શબ્દથી શીલ તપ ભાવના હેઈય. તેણે શુભકર્મી શ્રાવક જન અતિ મલો કહ્યો, પણ
મુનિવેષે અધર્મી મલો કહ્યો નહિ. યતઃ—“ અરિહંતવેઈ આણં, સુસાહુપૂઆરઓ દદાચારો ।
નુસ્સાવઓ વરતરં, ન સાહુવેસેળ ચૂઅધમ્મો ॥૧॥” ॥૭૭॥

કેવલ લિંગધારીતણો, જે વ્યવહાર અશુદ્ધોરે ।

આદરીય નવિ સર્વથા, જાણો ધર્મ વિરુદ્ધોરે ॥તુજ૦ ૭૮॥

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

તસ્યચ તથાસ

व्याख्या—एहवो जे केवलज्ञानादिक गुण बिना लिंगधारीनो जे आचार ते अशुद्ध व्यवहार जाणपणानो होय तोए न प्रमाणीए, अने सर्वथा आदरीए नहिं तेने धर्म बिरुद्ध जाणिए. ए ढालनो परमार्थ निश्चय योग व्यवहार ते शुद्ध निश्चय, प्रतिकूल ते अशुद्ध एवो. विवेक राखवो. एम उपदेशमालामा कहुं छे ते इहां कहुं ॥ ७८ ॥ हवे त्रीजो संवेगपक्षीनो मार्ग देखाववा आगळ ढाल कहे छे.

॥ ढाल सातमी ॥

आगे पुरव वार नवाणुं ए देशी ॥

जे मुनिवेष शके नवि छंडी, चरण करण गुणहीणाजी ।

ते पण मारग मांहे दाख्या, मुनिगुण पक्षे लीणाजी ॥

मृषावाद भवकारण जाणी, मारग शुद्ध प्ररुपेजी ।

वंदे गवि वंदावे मुनिने, आप थइ निज रुपेजी ॥ ७९ ॥

व्याख्या—जे चरण गुणे हीणा थइ लज्जादिके मुनिवेष नयी छंडी शकता, यतः—
 “जइ न तरसि धारेछं मूलगुणमरं सचत्तरगुणं च । मुचूण तो त्रिभूमी, सुसावगतं वरतरागं ॥१॥ ” इत्यादिक उपदेशमालायां ग्रंथोपदेशना क्रमने साचवे तेपण मारगमांहे देखावया छे, पण जो मुनिगुणपक्षे लीणा होय, शुद्ध आचार भाखे. मृषावाद ते भव के० संसारनुं कारण जाणीने शुद्ध मारग प्ररुपे. मुनिने पोते भावे वंदे, पण आप निजरूप थइने वांदाव न दे. अत्र गाथा—“संवेगवस्त्रियाणं लवस्त्रणमेयं समासओ भणियं । ओसन्नचरणकरणा-
 वि जेण कम्मं विसोहंती ॥१॥ शुद्धं सुसाहुधम्मं, कहेइ निंदेइ निययमायारं । सुतवस्सि-
 आण पुरओ, हवइ अ सम्बोमरायणिओ ॥२॥ वंदइन वंदावइ किइकम्मं कुणइ कारवेनेय ।
 अत्तट्ठीनवि दिक्खं देइ सुसाहुण वोहेछं ॥३॥ ओसन्ना अत्तट्ठि परमप्पाणं च हणइ दिरकंतो ।
 तं छुइइ दुग्गइए, अहिअयरं वुड्डइ सयं च ॥४॥ उपदेशमालायामिति श्रोधी ॥ “जइ वि ण
 सक्कइ कळं, सम्मं जिणभासियं अणुत्तुणं । तो सम्मं भासिज्जा, जइ भणियं खीणरागेहिं
 ॥१॥ ओसन्नो वि विहारे, कम्मं सोहेइ सुलहवोही अ । चरणं करणविशुद्धं, अववूर्हितो
 परुवेंतो ॥ २ ॥ शुद्धं सुसाहुधम्मं, कहमाणो ठवइ संयतइपरके (तइय पक्खंमि) अप्पाणं
 इअरो पुण गिहत्यधम्माम्भु वुक्कति ॥३॥ ” इति गच्छाचारे ॥ ८० ॥

मुनि गुण रागे पूरा शूरा, जे जे जयणा पालेजी ।

ते तेद्वथी शुभ भाव लहीने, कर्म आपणां टालेजी ॥

આપ હીનતા જે મુનિ ભાષે, માન સાંકડે લોકેજી ।

૫ દુર્ધર વ્રત ૫હનું દાણ્યું, જે નવિ ફૂલે ફોકેજી ॥ ૮૦ ॥

વ્યાख्या—તે સંવેગપક્ષી મુનિ ગુણરાગે પૂરા છતાં માર્ગે પ્રામુક જલ ગ્રહણાદિરૂપ જે જે જયણા પાછે, તે તેટલી શુભભાવ ઇચ્છા યોગરૂપ લહીને પોતાનાં કર્મ ટાકે છે. “સમ્ય-ત્તવોત્પત્તિસ્થાનવચ્ચારિતોત્પત્તિસ્થાનસ્યાપિ ગુણશ્રેણ્યંતરકોટિકરણાસંધ્યાદિતિ ભાવઃ” તે સંવેગપક્ષી મહાપુરૂષ માનસાંકડે લોકછતે જે મુલે આપહીનતા ધાષે, ૫ ૫હનું દુર્ધરવ્રત છે. ફોકે ફૂલતો નથી. ચત્તંચ—“આયરતરસંમાર્ગ, મુદુકરં માણસંકડે લોપ । સંવિગ્ગપક્તિ-અત્તં, ઓસન્નેણં ફુદં કાઢં ॥૧॥” ઇતિ ઉપદેશમાલાયાં. ॥ ૮૦ ॥

પ્રથમ સાધુ વીજો વર શ્રાવક, ત્રીજો સંવેગ પાણીજી ।

૫ ત્રણે શિવ મારગ કહી૫, જિહાં છે પ્રવચન સાણીજી ॥

શેષ ત્રણ ભવ મારગ કહી૫, કુમત કદાગ્રહ ભરિયાજી ।

ગૃહિ યતિ લિંગ કુલિંગે લખી૫, સકલ દોષના દરિયાજી ॥૮૧॥

વ્યાख्या—પ્રથમ કે૦ પહેલો સાધુ, વીજો વર કે૦ પ્રધાન શ્રાવક, અને ત્રીજો સંવેગ-પક્ષી, ૫ ત્રણ શિવમાર્ગ કે૦ મોક્ષમાર્ગ કહી૫. જ્યાં પ્રવચન ઉપદેશમાલાદિક સાણી છે. શેષ કે૦ થાકતા રહ્યા જે ત્રણ, તે ભવ કે૦ સંસારમાર્ગ કહી૫. જે કુમતે અને કદાગ્રહે ચરેલા છે. ગૃહસ્થને લિંગે બ્રાહ્મણાદિક, યતિ લિંગે નિન્દવાદિક, કુલિંગે તાપસાદિક લ-ખી૫ કે૦ જાણી૫. તે કેવા ? તોકે સકલ દોષના દરિયા. ગાથા—“સાવજ્જજોગપરિ-વજ્જણાઢ સન્વોત્તમો અ જધ્ધમ્મો ॥ વીઓસાવયધમ્મો, તઙ્ઓ સંવિગ્ગપક્કો ય ॥ ૧ ॥ સેસા મિચ્છાદિટ્ઠી, ગિહિલિંગકુલિંગદવ્વલિંગેહિં જહ તિણિ ય મોરકપહા, સંસારપહા તહા તિણિ ॥ ૨ ॥” ઇતિ ઉપદેશમાલાયાં. ॥ ૮૧ ॥

જે વ્યવહાર મુગતિ મારગમાં, ગુણઠાણાને લેખેજી ।

અનુક્રમે ગુણશ્રેણિનું ચઢવું, તેહજ જિનવર દેખેજી ॥

જે પણ દ્રવ્યક્રિયા પ્રતિપાલે, તે પણ સન્મુખ ભાવેજી ।

શુક્લવીજની ચંદ્રકલા જેમ, પૂર્ણ ભાવમાં આવેજી ॥ ૮૨ ॥

વ્યાख्या—જે વ્યવહાર શુક્તિમાર્ગમાંહે ગુણઠાણાને છેલ્લે વચનાનુષ્ઠાનરૂપ હોય. અનુક્રમે ગુણશ્રેણિ વધતી૫ ચઢવું તેહજ શ્રીજિનવર દેખે છે. જે પણ પ્રીતિ ભક્ત્યાદિરૂપે દ્રવ્યક્રિયા પ્રતે પાછે છે, તે પણ શુક્લપક્ષની વીજની ચંદ્રકલા જેમ હોય તેમ અનુક્રમે પૂર્ણભાવમાંહે આવે. ૫મ અભ્યાસ ક્રિયા પણ સફલી તો નિજોચિત્તે જ્ઞાની સંવેગ પક્ષીની ક્રિયા શુદ્ધમાર્ગરૂપ હોય. તેહમાં શું કહેવું ? ॥ ૮૨ ॥ તેહજ દેખાડે છે.

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

તત્સ્યચ તથાસ

તે કારણ લજ્જાદિકથી પણ, શીલ ધરે જે પ્રાણીજી ।
 ધન્ય તેહ કૃતપુણ્ય કૃતારથ, મહાનિસીધે વાળોજી ॥
 એ વ્યવહારને મન ધારો, નિશ્ચયનય મત દાઢ્યુંજી ।
 પ્રથમ અંગમાં વિતિગિચ્છાણ, ભાવ ચરણ નવિ માઢ્યુંજી ॥૮૩॥

વ્યાખ્યા—તેહ કારણે લજ્જાદિકથી પણ જે નરનારી ગીલ પાઠે છે, તેહ ધન્ય કૃત-
 પુણ્ય પૃથી વાળી મહાનિસીધમાંહે છે.—“ધને ણં સે પુરિસે કયલ્યે મહાણુમાને, જેણં લોગલ-
 લાણ વિ સીલં પાહેડે । ધને ણં મા કયલ્યા કયલક્ષણા મહાણુમાના, જે ણં લોગ લજ્જાણ
 વિ સીલં પાહેડે ॥” इत्यादि वचनात् । ए महानिशीधमांहे कयं ते व्यवहारनये मनमां धारो.
 निश्चयनयनो मततो प्रथम अंगमांहेन कहां हे-भाष्यो हे जे विचिकित्सा के० मननी अस-
 मायी ते छावां भावचरण के० भाव बारित्र माख्युं नयी. ठेकाणे ठेकाणे नयना अर्थ
 ममाण हे. ॥ ८३ ॥

॥ ढाल आठमी ॥

॥ चोपादनी देशी हे. ॥

અવર એક ભાવે આચાર, દયા માત્ર શુદ્ધજ વ્યવહાર ।
 જે વોલે તેહજ ઉત્થાપે, શુદ્ધ કરું હું મુખ્ત હમ જપે ॥ ૮૪ ॥

વ્યાખ્યા—અવર કે० શીજો કુપતિ એક વહી ભાવે કે० કહે છે જે દયા માત્ર કે०
 કેવલ દયા તેજ શુદ્ધ વ્યવહાર જાણવો. પરું જે મુખે વોલે છે તેહજ ઉત્થાપે છે. ષટ્કાય
 મૃત લોકે કોણ યોગે દયા થાય? વહી હું શુદ્ધ કરું હું એમ તે રૂલે જપે છે. ॥ ૮૪ ॥

જિનપૂજાદિક શુભ વ્યાપાર, તે માને આરંભ અચાર ।
 નવિ જાણે ઉત્તરતાં નદી, મુનિને જીવદયા કયાં ગઈ ॥ ૮૫ ॥

વ્યાખ્યા—જિનપૂજાદિક જે શુભ કે० મહા વ્યાપાર છે, તેહને કુપતિ અચાર આરંભ
 કરી માને છે. નવિ જાણેજે એમ મુનિને નદી કે० નદી ઉત્તરતાં જીવદયા કયાં ગઈ? જય-
 નાણ ઉતરે તો “જલ્ય જન્ત તલ્ય વર્ણ” इत्यादि रीते षट्कायनो वय संभव. ॥ ८५ ॥

જો ઉતરતાં મુનિને નદી, વિધિ જોગે નવિ હિંસા વધી ।
 તો વિધિ જોગે જિન પૂજના, શિવ કારણ મત ચૂલો જના ॥૮૬॥

વ્યાख्या—હવે જો એમ કહેશો કે, મુનિને વિધિ યોગે નદી ઉતરતાં આજ્ઞા પ્રમાણે આ-
ચાર વિશુદ્ધે ભાવથી હિંસા ન વધી કે. ન કહી.—“અજ્ઞાત્ય વિસોહીએ, જીવનિકાએર્હિ
સંથડે લોએ । દેસિયમહિંસયત્તં, જિણેર્હિ તેલુકદંસોહિ ॥૧૧॥” રિતિ વચનાત્ । તો વિધિયોને
જન પૂજતાં પળ શિવ કારણ કે. મોક્ષ હેતુ છે. એ વાતમાં જના કે. હે લોકો ! મત
મૂલો રિત્યર્થ ॥ ૮૬ ॥

વિષયારંભતળો જ્યાં ત્યાગ, તેહથી લહિએ મવજલત્યાગ ।

જિનપૂજામાં શુભ ભાવથી, વિષયારંભતળો જય નથી ॥૮૭॥

વ્યાख्या—જેહ કરળીમાં વિષયારંમનો ત્યાગ હોય, તેહથી મવજલનો ત્યાગ લહે. જિ-
નપૂજા માંહે વીતરાગ ગુણ પ્રણિધાનરૂપ શુભભાવથી વિષયારંમનો મયનથી તે માટે જિન-
પૂજાદિક સદારંમ કહીએ. એમાં અસદારંમનિવૃત્તિ મોહોટો ગુણ છે. ॥ ૮૭ ॥

સામયિક પ્રમુખે શુભ ભાવ, યદ્યપિ લહિએ મવજલ નાવ ।

તોપળ જિનપૂજાએ સાર, જિનનો વિનય કહ્યો ઉપચાર ॥૮૮॥

વ્યાख्या—યદ્યપિ શ્રાવકને સામાયિક પ્રમુખાદિક અનુષ્ઠાને આરંભ નિવૃત્તિરૂપ શુભભાવ
અહેવો હોય, તોપળ જિનપૂજાએ જિનનો ઉપચાર કે. લોકોપચાર વિનય પામે એ તો ક-
હ્યો તે તે વિના કેમ હોય ? વિનય તે અંતરંગ તપ છે. શંકા ધરીને દાન દેવ પૂજાદિક સા-
માયિક પ્રમુખે મેલી નાલવાને અવસરે સર્વ યથોચિત સાચવતાંજ આજ્ઞા પ્રમાણ હોય. ॥૮૮॥

આરંભાદિક શંકા ધરી, જો જિનરાજ મક્તિ પરિહરી ।

દાન માન વંદન આદેશ, તો તુજ સબલો પડયો કલેશ ॥૮૯॥

વ્યાख्या—આરંભાદિકની શંકા ધરીને જો જિનરાજની મક્તિ પૂજાદિક પરિહરિ તો
તુજને દાન, માન, વંદન, આદેશ સર્વ લેશ પડ્યો છે. ત્યાં પળ વાયુકાયાદિક વિરામના
અવર્જનીય છે. પરિણામ પ્રમાણ કરતાં તો પૂજામાંહે નિર્જરાજ છે. ॥ ૮૯ ॥

સ્વરૂપથી દીસે સાવધ, અનુબંધે પૂજા નિર્વધ ।

જે કારણ નિજગુણ વહુ માન, જે અવસરે વરતે શુભ ધ્યાન ॥૯૦॥

વ્યાख्या—સ્વરૂપથી ગુણાદિ જીવારંમે કરી સાવધ દીસે છે, પળ અનુબંધ જે ઉત્ત-
રોત્તર ભાવવૃદ્ધિ તેણે પૂજા ક્રિયા નિર્વધ છે. જેહ કારણે તે પૂજા અવસરે શ્રી જિનગુણ
વહુમાનથી શુભધ્યાને વર્તે છે. મંલીનારંમીને અસદારંમનિવૃત્તિ અધિકારોચિત ભાવે ચિત્ત
શુદ્ધિ છે. ॥ ૯૦ ॥

જિનવર પૂજા દેહો કરી, મવિયળ ભાવે મવજલ તરી ।

છકાયના રક્ષક હો વલી, એહ ભાવ જાણે કેવલી ॥ ૯૧ ॥

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

તસ્યચ .

વ્યાख्या-એ શ્રીજિનવર દેવની પૂજા અર્ચા સેવના દેસી કરી વીજા ધ્યાનાદિકે માવે મહ્યપ્રાણી મવજલ તરીને છ કાય રક્ષક કહીએ. એવો માવ સમ્યકદષ્ટિને પૂજામાંહે વર્તે છે, તે કેવલી જાણે છે. અતએવ કાયવચનમનોયોગ પ્રધાનપણે સમંતમદ્રા, સર્વ મંગલા, સર્વસિદ્ધિફલા-એ ત્રિવિધ પૂજા હોય. તેહમાં ચરણજ પરમશ્રાવકને કહીએ છેએ. ॥૯૧॥

જલ તરતાં જલ ઉપર યથા, મુનિને દયા ન હોએ વૃથા ।

પુષ્પાદિક ઉપર તિમ જાણ, પુષ્પાદિક પૂજાને ઠાણ ॥૯૨॥

વ્યાख्या-યતિને કારણે જલ તરતાં જલ જોવ ઉપર દયા પરિણામ જેમ ફોક નથી, તેમ પુષ્પાદિક પૂજાને ઠામે શ્રાવકને પુષ્પાદિ જીવ ઉપર દયાના પરિણામનો અનુવંધ મા-જતો નથી એમ જાણીએ ॥ ૯૨ ॥

તે મુનિને નહીં કિમ પૂજના, એમ તું શું ચિંતે શુભ મના ।

રોગીને ઔષધ સમ એહ, નિરોગી છે મુનિવર દેહ ॥ ૯૩ ॥

વ્યાख्या-જો નિરવધ જિનપૂજા કહી તો યતિ કેમ ન કરે? એમ તું શુભમના મુગ્ય માવથકો શું ચિંતવે છે? જેહ માટે એ જિનપૂજા રોગીને ઔષધ સમાન છે. ગૃહી તો મલી-નારંમ રોગવંત છે, તે ઉપશમાવવાનું એ મુખ્ય ઔષધ છે. અને મુનિવર તો સર્વ સાવધનિવૃત્ત છે, તે રોગરહિત રોગનું ઔષધ કેમ કરે? ॥ ૯૩ ॥

॥ ઢાલ નવમી ॥

પ્રથમ ગોવાલાતણે મવેજી ॥ એ દેસી ॥

માવસ્તવ મુનિને મલોજી, વેડ મેદે ગૃહી ધાર ।

ત્રીજે અધ્યયને કહ્યોજી, મહાનિશીથ મજાર ॥

શુણો જિન તુણ વિણ કવણ આધાર ॥ એ આંકળી ॥૯૪॥

વ્યાख्या-મુનિ-સાધુજનને માવસ્તવનાદિક કરવો તે મલો છે. “માવચ્છણમુગ્ગવિહારયાય દવ્વચ્છણં તુ જિણપૂઆ । પદમા જઈણં દુણ્હ વિ, ગિહીણ પદમચ્ચિય પસત્થા ॥૧॥” એનું શ્રીમહાનિશીથસૂત્રમધ્યે ત્રીજે અધ્યયને વહું છે. સાંમલો હે જિન શ્રી સીમંધર દેવ, તારા-વિના કોણ આધાર ? ॥ ૯૪ ॥

વલી તિહાં ફલ દાલિયુંજી, દ્રવ્યસ્તવનું રે સાર ।

સ્વર્ગ વારસું ગેહિનેજી, એમ દાનાદિક ચારં ॥ શુણો ॥ ૯૫ ॥

વ્યાख्या—વલી તિહાં મહાનિશીયમાંહે દ્રવ્યસ્તવનું ફલ મેહિને કે. ગૃહસ્થને ચારણું સ્વર્ગ દાણું. એમ દાનાદિક ચારણું પણ તેહજ ફલ કહ્યું. તેમાટે દ્રવ્યસ્તવ અણુવ્રતાદિક તુલ્યજ ગૃહસ્થધર્મ જાણજો. ચદુક્ત—“કાઝળ જિણાયતણેહિં મંદિયસપલમેહનીવદે. દાણા-ઇચ્છકેળ વિ સદ્દો ગચ્છિજ્જ અનુચ્ચ ણ પરઓ ગોચમા ” इत्यादि वचनात् ॥ ૯૫ ॥

ઠઠે અંગે દ્રૌપદીજી, જિનપ્રતિમા પૂજેય ।

સૂરિયામપરે માવથીજી, એમ જિનવર કહેય ॥ શુણો. ॥ ૯૬ ॥

વ્યાख्या—છઠે અંગે શ્રી જ્ઞાતાધર્મ કથાએ અવદાત પ્રસિદ્ધ છે, જે દ્રૌપદીએ શ્રી જિન-પ્રતિમા સૂર્યામ દેવતાની પરે માવથી પૂજી, એમ શ્રી વીરપરમેશ્વર કહે છે, કોઈ કહેશે જે દ્રૌપદી શ્રાવિકા નથી. તે ઉપર કહે છે. ॥ ૯૬ ॥

નારદ આવ્યે નવિ થઈજી, ઉમી તેહ સુજાણ ।

તે કારણ તે શ્રાવિકાજી, માષે આલ અજાણ ॥ શુણો. ॥ ૯૭ ॥

વ્યાख्या—નારદ આવ્યા તેહને અસંયતિ જાણીને સમી ન થઈ. એ દૃઢ ધર્મપણાને શુણે દ્રૌપદી શુદ્ધ શ્રાવિકા છે. એ કારણ માટે તે શ્રાવિકાજાણ જાણવી. અજાણ છે તે આલ માલે છે જે દ્રૌપદી શ્રાવિકા નથી. ॥ ૯૭ ॥

જિનપ્રતિમા આગલ કહ્યોજી, શકસ્તવ તેણે નાર ।

જાણે કુળ વિંણ શ્રાવિકાજી, એહ વિધ હૃદય વિચાર ॥ શુણો. ॥ ૯૮ ॥

વ્યાख्या—હવે તે નારી દ્રૌપદીએ જિનપ્રતિમાની આગલ શકસ્તવ કે. નમોત્પુર્ણ મા-વસ્તવનાએ કહ્યો, તો હવે શ્રાવિકા વિના એહ જિનપ્રતિમા પૂજવાની વિધિ કોણ જાણે ? માટે હૃદયમાં વિચારી જુઓ કે જો એ મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય તો નાગાદિક પ્રતિમા આગલે દંઢ-વત કરી પુત્રાદિકની યાચના કરે. ॥ ૯૮ ॥

પૂજે જિનપ્રતિમા પ્રતેજી, સૂરિયામ સુરરાય ।

વાંચી પુસ્તક રત્નનાંજી, લેઈ ધર્મ વ્યવસાય ॥ શુણો. ॥ ૯૯ ॥

વ્યાख्या—સૂર્યામ સુરરાજ, જિનપ્રતિમાને રત્નનાં પુસ્તક ધર્મશાસ્ત્રરૂપ છે તે વાંચી, ધર્મ વ્યવસાય ગ્રહીને પૂજે. ॥ ૯૯ ॥

રાયપસેળી સૂત્રમાંજી, મોહોટો એહ પ્રવંધ ।

એહ વચન અણમાનતાંજી, કરે કરમનો બંધ ॥ શુણો. ॥ ૧૦૦ ॥

વ્યાख्या—રાયપસેળી સૂત્રમાંહે એહ મોહોટો પ્રવંધ કહ્યો છે. એહ વચન જે નથી માનતા,

તે દેવતાને ' નો ધર્મિઆ ' કહીને ચીકણાં કર્ય વાંધે છે. યતઃ—“પંચર્હિ ઠાળેર્હિ જીવા
દુહૃદ્વોહિયત્તાપ કમ્મં પકરંતિં તંજહા—અરંહંતાણમંવન્નં વદમાણે ૧ અરંહંતપન્નત્તસ્સ ધમ્મસ્સ
અવન્નં વદમાણે ૨ આયરિયવજ્જાયાણમવન્નં વદમાણે ૩ ચાઉવન્નસંઘસ્સં અવન્નં વદમાણે ૪
ધિવિક્કતવંમ્ભવેરાણં દેવાણં અવન્નં વદમાણે ૫ । ” ॥ ૧૦૦ ॥

વિજય દેવ વક્તવ્યતાજી, જીવાભિગમેરે ઇમ ।

જો થિતિ છે એ સૂરતળીજો, તો જિનશુણ શ્રુતિ કેમ ॥ શુણો૦ ॥ ૧૦૧ ॥

વ્યાખ્યા—શ્રી જીવાભિગમસૂત્ર મધ્યે વિજયદેવની વક્તવ્યતા પણ એ રીતિએજ છે. જો
કહેશે કે એ દેવતાની સ્થિતિ છે તો વારશાલા પ્રમુખ પૂજે તેમ જિન પ્રતિમા પૂજી જોડે.
તો હાં જિનશુણની સ્તુતિ કેમ કરે છે ? ॥ ૧૦૧ ॥

સિદ્ધારથ રાયે કંસ્થાજી, યાંગ અનેક પ્રકાર ।

કલ્પસૂત્રે ઇમ ભાષિયુંજી, તે જિનપૂજા સાર ॥ શુણો૦ ॥ ૧૦૨ ॥

વ્યાખ્યા—શ્રી કલ્પસૂત્રમધ્યે ' જાએ માએ દાએ ' એ અધિકારે શ્રીસિદ્ધાર્થે રાજાએ
અનેક યોગ કરાવ્યા એવું કહ્યું છે, તિહાં યાગ શબ્દે જિનપૂજા કહીએ. શ્રી કલ્પસૂત્ર માંહે
એમ બાવ્યું છે તે માટે શ્રી જિનપૂજા તેજ સાર છે અને આત્માને ઉત્તમ ગતિ તથા ઉત્તમ
મનિની આપનાર છે. ॥ ૧૦૨ ॥

શ્રમણોપાસક તે કહ્યાજી, પહેલા અંગ મહાર ।

યાગં અનેરા નવિ કરેજી, તે જાણો નિરધાર ॥ શુણો૦ ॥ ૧૦૩ ॥

વ્યાખ્યા—જે માટે શ્રી આંચારાંગસૂત્રે દ્વિતીયશ્રુતસ્કંધમધ્યે શ્રી મહાવીર દેવનાં માતા-
પિતાં શ્રી પાર્શ્વનાથ તીર્થનાં શુદ્ધ શ્રાવક કહ્યાં છે, તે અનેરા પથ યાગાદિક ન કરે. તે
માટે “ યજ, દેવપૂજા સંગતિ કરણ દાનેષુ ” એ ધાંતુ અર્થે વલિ યાગ તે પૂજા ભગવંતની
તે નિરધાર કે૦ નિશ્ચયે અર્થ વિચારણાએ ભવિક જીવને જાણવી. ॥ ૧૦૩ ॥

એમ અનેક સૂત્રે મળ્યુંજી, જિનપૂજા ગૃહિકૃત્ય ।

જે નવિ માને તે સહીજી, કરશે વહુ ભવ નૃત્ય ॥ શુણો૦ ॥ ૧૦૪ ॥

વ્યાખ્યા—એમ એ કારણે અનેક સૂત્ર માંહે શ્રી જિનપૂજા તે શ્રાવકનું કૃત્ય કે૦ કર-
ણી મળ્યું કે૦ કહ્યું છે. જે નહીં માને તે વહુ ભવચક્રવાલ મધ્યે નાટક કરશે. તે માટે
ભવિક જીવ ભવમીરુ હોય તેણે શ્રી જિનપૂજા પ્રમાણ કરવી. ॥ ૧૦૪ ॥

॥ ઢાલ દશમી ॥

॥ જં સુરસંઘા સા સુરસંઘા । અથવા ઇને પુર કંબલ કોઈ ન છેડી-અ દેશી ॥
અવર કહે પૂજાદિક ઠામે, પુણ્યવંધ છે શુભ પરિણામે ।

ધર્મ ઇહાં નવિ કોઈ દીસે, જેમ વ્રત પરિણામે મન હીસે ॥ ૧૦૫ ॥

વ્યાખ્યા-વલી અપરમતિ કોઈક એમ કહે છે કે પૂજાદિકને ઠામે શુભ પરિણામે પુણ્યનો વંધ છે, પણ ઇહાં ધર્મ કોઈ દીસતો નથી. જેમ વ્રત પરિણામે ધર્મ કહેતાં ચિત્ત હીસે છે, તેમ પુણ્યાદિક આરંભ મળી પૂજા ધર્મ કહેતાં ચિત્ત હીસતું નથી. ॥ ૧૦૫ ॥

નિશ્ચય ધર્મ ન તેળે જાણ્યો, જે શૈલેશી અંત વચ્ચાણ્યો ।

ધર્મ અધર્મ તણો ક્ષયકારી, શિવસુખ દે જે ભવ જલ તારી ॥ ૧૦૬ ॥

વ્યાખ્યા-એમ કહે છે તે મતીએ નિશ્ચય ધર્મ જાણ્યો નથી. નિશ્ચય ધર્મ જે શૈલેશી પંત કે. ચંદ્રમા ગુણઠાણને છેદેદે વચ્ચાણ્યો છે. તે ધર્મ કેવો છે? અધર્મનો ક્ષયકારી અથવા વીજો અર્થ એમ છે જે ધર્મ અધર્મ એ વંનેનો ક્ષય કરનારો છે, અને ભવજલ તારીને શિવ-સુખ કે. મોક્ષસુખ આપે એવો છે. ઉક્તંચ ધર્મસંગ્રહણાં-“સો ઇમયસ્યદેહ સેછેસીચર-મસમયભાવિત્તિ”-નિશ્ચય ધર્મ જાણ્યો હોય તો તેહને વિરહે પંચમે છેટે ગુણઠાણે સરસોજ કહે પણ પક્ષપાત ન કરે ॥ ૧૦૬ ॥

તસ સાધન તું જે જે દેખે, નિજ નિજ ગુણઠાણને લેખે ।

તેહ ધરમ વ્યવહારે જાણો, કારજ કારણ એક પ્રમાણો ॥ ૧૦૭ ॥

વ્યાખ્યા-તે શૈલીશી ચરમ સમય આવી નિશ્ચય ધર્મ તું પરંપરાએ સાધન જેહતું નિજ નિજ કે. પોતપોતાને ગુણઠાણે દેખે છે તેહને વ્યવહારે જાણ. “સંદુલ્લાઃ પ્રપ્રિતિ વર્ષતિ પર્જન્યઃ” ઇતિ વચનાત્-કાર્ય કારણ એક કરી પ્રમાણ જેવસ્તુ સ્પર્શી વપચાર પણ પ્રમાણ છે. તેહનો નિપેધ તો પૂજામાંહે ન સંભવે, તો કેમ કહેવું? જે પૂજામાંહે પુણ્ય હોય પણ ધર્મ ન હોય. એ વિચારી જોજો ॥ ૧૦૭ ॥

એવંભૂત તણો મત માણ્યો, શુદ્ધ દ્રવ્ય નય એમ વલિ દાણ્યો ।

નિજ સ્વભાવ પરણતિ તે ધર્મ, જે વિજ્ઞાવ તે ભાવજ કર્મ ॥ ૧૦૮ ॥

વ્યાખ્યા-એવંભૂત નયની અપેક્ષાએ માણ્યો? શુદ્ધ દ્રવ્ય નયે વલી એમ દેસાડયો છે. જેટલો નિજ સ્વભાવનો આવીર્ભાવ તે ધર્મ, અને જેટલો વિભાવનો ચિલાસ તે ભાવકર્મ જાણવો. ॥ ૧૦૮ ॥

ધર્મ શુદ્ધ ઉપયોગ સ્વભાવે, પુણ્ય પાપ શુભ અશુભ વિભાવે ।

ધર્મ હેતુ વ્યવહારજ ધર્મ, નિજ સ્વભાવ પરણતિનો મર્મ ॥ ૧૦૯ ॥

વચ સુરેંદ્રશ્રામીકર

તસ્યચ તથાસ

વ્યાख्या-અહીયાં શુદ્ધ દ્રવ્ય નય તે શુદ્ધાશુદ્ધ પ્રકૃતિવ્યવહારરૂપ છેવી. અથવા નૈગમ અતિ શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક પ્રકૃતિ સંગ્રહ નય છે તે તો સર્વ આત્માને ધર્મસ્વરૂપ માને છે. પૂજા દયાજનિત ધર્મ કહેતો નથી, એ નયાંતર વાદીએ વિચારવું. ઋણમૂલ નયને મતે યાવત્ કાલ શુદ્ધ ઉપયોગ સ્વભાવ, તાવત્ કાલ ધર્મ. યાવત્ કાલ શુભાશુભ વિભાવ પરિણામ, તાવત્ કાલ પુણ્ય પાપ. તે નય અનુસરી જિનપૂજાદિક ધર્મ હેતુ જાણી વ્યવહારે ધર્મ કહીએ. જેહ માંહે યોગ્યતાપાદક નિજસ્વભાવ પરિણામ આવે છે. તે માટે કારણ કાર્યોપચારે કરીએ. ॥૧૦૯॥

શુભયોગે દ્રવ્યાશ્રવ થાય, નિજ પરિણામે ન ધર્મ હણાય ।

યાવત્ યોગ ક્રિયા નહીં થંતી, તાવત્ જીવ છે યોગારંભી ॥ ૧૧૦ ॥

વ્યાख्या-શ્રી જિનદેવની પૂજાદિક માંહે યદ્યપિ શુભયોગે દ્રવ્યાશ્રવ થાય છે, તોપણ નિજ કેં પોતાના પરિણામે ધર્મ હણાય નહીં. યાવત્ કેં જ્યાં હશે યોગક્રિયા ધંભી નથી, તાવત્ કેં ત્યાં હશે જીવ યોગારંભી કહ્યો છે. ત્યાં હશે એ જયી વિજયી ત્યાં હશે તે મળી અંતક્રિયા નિષેધી છે. ॥ ૧૧૦ ॥

મલિનારંજ કરેજે કિરિયા, અસદારંજ તજીને તરિયા ।

વિષય કપાયાદિકને ત્યાગે, ધર્મ મતિ રહિયે શુભ માગે ॥ ૧૧૧ ॥

વ્યાख्या-શ્રાવકતો મલિનારંભી છે. જે જે દાન દેવપૂજાદિક ધર્મક્રિયા કરે છે તે અસદારંજ છાંડીને સંસાર સમુદ્રને તરે છે. તે ભાવ તો પૂજામાંહે અવિહલ છે. વિષય કપાયાદિક પ્રમુલ્લનો ત્યાગ થાય તે રીતે ધર્મવુદ્ધિએ શુભ માર્ગમાંહે રહિયે. એ ઉપદેશ છે તે જાણવો. ॥ ૧૧૧ ॥

સ્વર્ગ હેતુ જો પુણ્ય કહીજે, તો સરાગ સંયમ પળ લહીજે ।

વહુરાગે જે જિનવર પૂજે, તસ મુનિની પેરે પાતક ધૂજે ॥ ૧૧૨ ॥

વ્યાख्या-સ્વર્ગનું કારણ તે માટે જો દ્રવ્યસ્તવ પુણ્ય કહીએ તો સરાગ સંયમ પળ કેમ છેડે? તે પળ સ્વર્ગનું કારણ છે. વહુરાગે કેં ઘણીએ મક્તિએ કરીને શ્રી જિનવરને જે પૂજે તેહનાં પાતક મુનિ કેં સરાગ સંયમ તેહની પેરે ધૂજે કેં કંપે. ॥ ૧૧૨ ॥

જાવસ્તવ એહથી પામીજે, દ્રવ્યસ્તવ એ તેણે કહીજે ॥

દ્રવ્ય શબ્દ છે કારણ વાચી, મમે મ મુલો કર્મ નિકાચી ॥ ૧૧૩ ॥

વ્યાख्या-કોઈ કહેશે કે, દ્રવ્યસ્તવ કહેતાં અપ્રધાનસ્તવ થાય. તે શંકા ટાલે છે. એટલે પૂજાદિકથી ભાવસ્તવ કેં ચારિત્ર પામે. તે કારણે દ્રવ્યસ્તવ કેં દ્રવ્ય શબ્દ અહીયાં કારણ વાચી છે, અપ્રધાન વાચી નથી. માટે કર્મ નિકાચીતે મુલો મમીશ માં.

॥ ढाळ अगीयारमी ॥

—*—

॥ दान उलट धरी दीजीए-ए देशी. ॥

कुमति एम सकल दूरे करी, धारीए धर्मनी रीतरे ।

हारीए नवि प्रभु बल थकी, पामीए जगत्मां जीतरे ॥

स्वामी सीमंधर तुं जयो ॥ ए आंकणी ॥ ११४ ॥

व्याख्या-एम सर्वे कुमति दूर करी व्यवहार तल श्रद्धाजेन शुद्धात्म भावनारूप धर्म-नी रीतिए धरीए. अने प्रभुना नामना बल थकी हारीए नहि. बली जगत्मांहे जीत पामीए. हे श्रीमंधरस्वामी ! तमे जयवंता वत्तो. इत्यर्थ. ॥ ११४ ॥

भाव जाणे सकल जंतुना, भव थकी दासने राखरे ।

बोलिया बोल जे ते गणुं, सफल जो छेतुज साखरे ॥ स्वामी० ॥ ११५ ॥

व्याख्या-सकल के० सर्व प्राणी यात्रना भाव जे स्वरूप ते जाणे-देखे छे, ते माटे हे स्वामी, भव के० संसारना भय थकी दास के० सेवकने राख जे बोल बोलिया छे ते सफलपणे तो गणुं, जो हे जगत्रयना नायक तारी साखे करी कहूं छुं तो. ॥ ११५ ॥

एक छे राग तुज उपरे, तेह मुज शिवतरु कंदरे ।

नवि गणुं तुज परे अवरने, जो मिले सुरनर वृंदरे ॥ स्वामी० ॥ ११६ ॥

व्याख्या-एक राग मुजने तुज उपरे छे, तेह मुजने मोक्षनोज कंद छे. तुजने मेलीने अवर कोई देवने ध्याववानी माहरी मनसा नथी. जो देवतानां अने मनुष्यनां वृंद के० समूह मछे तोपण तेने ध्यावुं नहीं ॥ ११६ ॥

तुज विना में बहु दुःख लह्यां, तुज मिल्ये ते केम होयरे ।

मेह विण मोर माचे नहीं, मेह देखी माचे सोयरे ॥ स्वामी० ॥ ११७ ॥

व्याख्या-हे प्रभु में ताहरा ध्यान विना बहु के० घणांज दुःख लह्यां, हवे तुजने मल्ये माहरां सर्व दुःख क्षय पाम्यां. मेघना आगमन विना जेम मोर महाछे नहीं, मेह देखीने मोर नाचकला मांढे, तेय तुज दर्शने करी पाप नाठां ॥ ११७ ॥

मनथकी मिलन में तुज कियो, चरण तुज भेटवा सांइरे ।

कीजिए जतन जिन ए विना, अवर न वांछिए कांइरे ॥ स्वामी० ॥ ११८ ॥

वच सुरेंद्रश्चासीकर

तस्यच तथास

तुज वचन राग सुख आगले, नवि गाणुं सुर नर शर्मरे ।
 कोडी जो कपट कोइ दाखवे, नवि तजुं तोए तुज धर्मरे ॥ स्वामी० ॥ ११९ ॥
 तुं मुज हृदयगिरिमां वसे, सिंह जो परम निरीहरे ।
 कुमत मातंगना जुथथी, तो कशी प्रभु मुज वीहरे ॥ स्वामी० ॥ १२० ॥
 कोडी छे दास प्रभु ताहरे, माहरे देव तुं एकरे ।
 कीजिए सार सेवक तणी, ए तुज उचित विवेकरे ॥ स्वामी० ॥ १२१ ॥
 भक्ति ज्ञावे इस्थुं भाखीए, राखीए एह मनमांहीरे ।
 दासनां जव दुःख वारिए, तारिए सो ग्रही चांहीरे ॥ स्वामी० ॥ १२२ ॥
 वाल जेम तात आगल कहे, विनहुं हुं तेम तुजरे ।
 उचित जाणो तेम आचरुं, नवि रह्यो तुज किस्थुं गुजरे ॥ स्वामी० ॥ १२३ ॥
 मुज होजो चित्त शुभ भावथी, भव भव ताहरी सेवरे ।
 याचिए कोडी यतने करी, एह तुज आगले देवरे ॥ स्वामी० ॥ १२४ ॥

॥ कलश ॥

हरिगीत छंद.

इम सकल सुखकर दुरित भयहर, विमल लक्षण गुणधरो ।
 प्रभु अजर अमर नरिंद वंदित, विनव्यो सीमंधरो ॥
 निज नाद तर्जित मेघ गर्जित, धैर्य निर्जित मंदरो ।
 श्री नयविजय बुध चरण सेवक, जशविजय बुध जय करो ॥ स्वामी० ॥ १२५ ॥

इति श्रीमन्महोपाध्यायगणिश्रीयशोविजयजी कृतं
 सीमंधरजिनस्तवनं बालावबोधसहितं संपूर्णम्.

॥ શ્રીમદ્વિજયનન્દમૂરીશ્વરચરણપદ્મજેમ્બો નમઃ ॥

॥ અથ શ્રી શ્રીમદ્વિજયજી હપાધ્યાયકૃત વીરસ્તુતિરૂપ ॥

હુંમિનું સ્તવન પ્રારંભ.

॥ પ્રથમ અર્થકર્તાનું મંગલાચરણ-અનુષ્ટુપ્પદ્મ ॥

પ્રણમ્ય શ્રીમહાવીરં, શંકરં શિવસૌખ્યદં ।

ધીરવીરં પ્રકુર્વે હં, શ્રીવીરસ્તવવાર્તિકં ॥ ૧ ॥

ए स्तवनमां प्राये-घण्टकरीने पद आघां पाछां होय, तेनो अन्वय करीने अर्थ करवो. ते अर्थ अमे अन्वय करीने लखथुं. ते अन्वय पद आघां पाछां होय, ते पोतानी मेले जोड़ लेजो. यद्यपि श्रीमद्यशोविजय उपाध्यायजीएज आलावा लखवा रूप वार्तिक तो करथुं छे, पण सर्व पदनो अर्थ सर्वनी नजरमां न आवे, ते माटे पोताने संभारवा सारुं तथा जे कोइ माराथी अल्प बुद्धिवाला छे, तेओना उपकारने अर्थ ए अर्थ लखुं छुं. त्यां प्रथम गाथामां मंगलाचरण, मयोजन, संबंध अने अभिधेय देखावे छे.

॥ दाख १ ली ॥

॥ भविका सिद्धचक्रपद वंदो-ए देशी ॥

प्रणमी श्रीगुरुना पयपंकज, गुणशुं वीर जिणंद ।

ठवण निक्षेप प्रमाण पंचांगी, परखी लहुं आणंदरे ॥

जिनजी तुज आणा शिर वहिए, तुज शासन नय शुद्ध परूपण ।

गुणथी शिवसुख लहिएरे ॥ जि० ॥ १ ॥

अर्थ-हवे प्रणमी कहेतां प्रणाम करीने, श्री गुरुके० तत्त्वने जे कहे तेने गुरु कहीए. ते गुरु श्रीके० लक्ष्मी ज्ञानादिक गुणनी तद्वत् जे गुरु तेजा पयपंकज के० चरणकमल ते गुरुपदपंकजने नमीने हवे उत्तरक्रिया कहे छे. गुणशुं के० स्तवीथुं. वीरजिणंद के० वीर-नामा चोवीशमा परमेश्वर. जिन के० जेणे राग द्वेष जीत्या छे, एटछे सामान्य केवली तेमां इंद्र सरखा एटछे तीर्थकर तेमने स्तवीथुं. तेपण ग्री रीते स्तवीथुं ? ते कहे छे. पंचांगी प्रमाण ठवण निक्षेप परखीने आनंद लहुं, इत्यन्वय. पंचांगी जे एक सूत्र, बीजी निर्युक्ति, बीजी

वच सुरेंद्रश्यामीकर

तस्थच तथास

ભાષ્ય, ચોથી ટીકા અને પાંચમી ચૂર્ણિ એ પંચાંગી પ્રમાણે થાપના નિક્ષેપો પરસ્પરીને આનંદ પામુ. ઇતિ પ્રથમ ગાયાર્થ ॥ ૧ ॥

હવે ભાવાર્થ—એમાં એમ કહ્યું જે પંચાંગી માનવાને યોગ્ય છે. પ્રતિમા પણ માનવાને યોગ્ય છે. તે સર્વ વાત આગલ કહેશે, એટલે એ ગાથામાં પ્રથમ પદે મંગલાચરણ કર્યું. ૧ તથા પંચાંગી પ્રમાણ ઠવણ નિક્ષેપ પરસ્પરી, એ પદે અભિષેય દેખાદ્યું. જે માટે વીરસ્ત્રવીશું એ પણ અભિષેય, તથા પંચાંગી સ્થાપન કરવું તથા સ્થાપના નિક્ષેપો સ્થાપનો એ પણ અભિષેય જાણવું. ૨ તથા પંચાંગી પ્રમાણે એ પદમાં સંવંધ દેખાદ્યો, જે માટે પંચાંગીના પરુપક પરંપરાએ સર્વજ્ઞ છે, તેવારે શુરુપર્વે ક્રમ સંવંધ આવ્યોજ. ૩ તથા આનંદ પામું, એ પદે કરી પ્રયોજન દેખાદ્યું. તેમાં કર્તાએ ગ્રંથ કર્યો, એટલે પરોપકાર થયો, તરત આનંદ હપન્યો, એ અનંતરપ્રયોજન. આનંદજે મોક્ષ તે પામુ એ પરંપર પ્રયોજન. તથા શ્રોતાને અર્થ જ્ઞાન તે અનંતર પ્રયોજન અને સિદ્ધિ વરવી એ પરંપર પ્રયોજન ॥ ૪ ॥ એ રીતે ચાર વાનાં પ્રથમ ગાથામાં દેખાદ્યાં. હે જિનજી તુજ આણા શિર વહિએ કે. તમારી આજ્ઞા મસ્તકે ધરીએ. એટલે એ પદમાં એમ દેખાદ્યું જે આજ્ઞા તેજ પ્રમાણ છે, પણ કુયુક્તિ કરવી તે પ્રમાણ નથી. જે માટે તે હુંદક લોકો એમ કહે છે જે ‘દયાએ ધર્મ, કિંવા હિંસાએ ધર્મ.’ એવું મોલા લોકોને કહીને સમજાવે છે. તેઓને પાછો ઉત્તર વાલવા એ પદ કહ્યું. યથા એમ કહે તેને પાછું પૂછિએ જે ‘દયાએ ધર્મ, કિંવા આજ્ઞાએ ધર્મ’ ઇતિ. એટલા માટે હે પ્રજ્ઞજી, તુજ શાસન કે. તમારી આજ્ઞા, તેહની નય કે. નીતિ તેને શુદ્ધ પરુપણ શુણથી કે. યથાર્થ પરુપવારુપ શુણ થકી શિવસુખ લહિએ કે. મોક્ષ સુખ પામીએ. ઇતિ પ્રથમ ગાયાર્થ ॥ ૧ ॥

હવે તે થાપના નિક્ષેપો દેખાદવા માટે સિદ્ધાંતની સાલ દેખાડે છે. એ સ્તવનમાં હું-ઢીઆ વત્રીજ સૂત્ર માને છે. યથા અગીઆર અંગ, વાર હપાંગ, એક નંદી, એક અનુયોગદ્વાર, એક દશવૈકાલિક, ઉત્તરાધ્યયન, નિસીય, વૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર, દશાશ્રુતસ્કંધ, અને આવશ્યક એ વત્રીજ. તેમાંનીજ સાલ દેખાડશે. ઇતિ.

શ્રી અનુયોગ દુવારે ભાષ્યા, ચાર નિક્ષેપા સાર ।

ચાર સત્ય દશ સત્યા ભાષ્યા, ઠાણાંગે નિરધારે ॥ જિનજી ॥ તુ ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રી અનુયોગદ્વારને વિષે ભાષ્યા કે. કહ્યા છે. ચાર નિક્ષેપા સાર કે. પ્રધાનપણે, એટલે વધતા નિક્ષેપા ન કરી શકે તોપણ ચારની તો પ્રધાનતા છે. અવશ્ય કરવા એવું દેખાદવા સારું એ પદ છે. યતઃ—“જત્ય ય જં જાણિજ્ઞા નિલેવં નિલિવે નિરવસેસં જત્યવિ ય ન જાણિજ્ઞા ચરકયં નિલિવે તત્થ ॥ ૧ ॥” ઇતિ અનુયોગદ્વારે ॥ અર્થ—અધિકા નિક્ષેપા ન જાણિયે, તોપણ ચાર નિક્ષેપા સર્વ ઠામે કરવા. વઢી ચાર પ્રકારની સત્યભાષા વોથે ૧. તથા દશ પ્રકારની સત્યભાષા દશમે ઠાળે, ઠાણાંગે નિરધાર કે. શ્રી ઠાણાંગ સૂત્રને ૨ નિશ્ચયપણે કહી છે. યતઃ ॥ ચરગ્વિહેસવે પજ્જતે નામસવે ઠવણસવે દવ્વસવે ભાવ-

સચ્ચે ॥”-એ ચોથે ઠાળે તથા-“દસવિદે સચ્ચે પવતે તંજહા-જળવયસમ્મયઠવળા, નામે રૂઝે
 ઇન્દ્રસચ્ચે ય । વવહારભાવજોષ, દસમે ઓવમ્મસચ્ચે ય ॥૧॥” ઇતિ ઠાળાંગ મધ્યે દશમે
 ઠાળે છે. એનો અર્થ-કોંકળદેશ પ્રમુખનેવિષે પયને પિંચ કહે છે. પાળીને ઉદક કહે છે.
 ઇત્યાદિક જનપદ સત્ય કહીએ. ૧ કુમુદ કુલચાદિક પળ પંકથી ઉપજે છે પળ પંકજ તે
 અરવિંદનેજ સમ્મત છે. એ સમ્મતસત્ય. ૨ તથા છેવ્યાદિકનેવિષે અરિહંત પ્રતિમા, એકકા-
 દિક અંકવિન્યાસ, કાર્પાપળાદિકનેવિષે મુદ્રાવિન્યાસાદિક, તે સર્વ થાપના સત્ય. ૩ તથા
 કુલની વૃદ્ધિ ન કરતો હોય તોપળ કુલવર્દન નામ હોય તે નામસત્ય. ૪ વ્રતના ગુળ ન
 હોય તો લિંગ માત્રે પળ વ્રતી કહીએ તે રૂપસત્ય. ૫ તથા અનામિકાંશુલિ કનિષ્ઠાને આ-
 શ્રીને દીર્ઘ કહીએ અને મધ્યમાશ્રીને હ્રસ્વ કહીએ, એ પ્રતીત્ય સત્ય. ૬ પર્વત ઉપર તૃણાદિક
 વલતાં છતાં પર્વત વહે છે, પાળી જ્ઞમે છે તોપળ કહિશું કે ઘડો જ્ઞમે છે, અને પેટ છતાં
 પળ કન્યાને અનુદરા કહે છે, ઇત્યાદિક સર્વ વ્યવહાર સત્ય છે. ૭ વર્ણાદિક જે ભાવ તે
 ભાવસત્ય. યથા વગલાં વજલાં છે. યથાપિ ઘગલાંમાં પાંચે વર્ણ છે, તોપળ શુક્લવર્ણ ઉત્કૃષ્ટ
 છે માટે વજલાં વગલાં એમ કહે છે. એમજ મમરો કાલો, ઇત્યાદિક ભાવસત્ય જાણવું. ૮
 તથા દંડને જોગે જે દંડી કઢીએ, ઇત્યાદિક યોગસત્ય કહીએ. ૯ અને સમુદ્ર સરખું તલાવ
 છે. ઇત્યાદિક ઉપમાસત્ય. ૧૦ એ દશ સત્યમાં સ્થાપના સત્ય આન્વ્યું, તથા પૂર્વોક્ત ચાર
 સત્યમાં પળ સ્થાપના સત્ય આન્વ્યું, તે માટે સ્થાપના, તે સત્ય છે, એમ શ્રી ઠાળાંગની સાચે
 દેશાદ્યું. એ ગાથા પવ્વળા સૂત્રે થાપા પદમાં પળ છે. ઇતિ દ્વિતીય ગાથાર્થ. ॥ ૨ ॥

એતો સામાન્ય પ્રકારે થાપના પળ સાચી છે, એમ કહું. હવે કહે છે જે વીતરાગ તો
 ચારે નિષ્કેપાએ સાચા છે. તે દેશાદ્ય છે.

જાસ ધ્યાન કિરિયામાંહિ આવે, તેહ સત્ય કરી જાણું ॥

શ્રી આવશ્યક સૂત્ર પ્રમાણે, વિગતે તેહ વચાણુંરે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૩ ॥

અર્થ-જાસ ધ્યાન કે૦ જે વીતરાગતું ધ્યાન, કિરિયામાં આવે કે૦ ક્રિયા જે આવ-
 શ્યકની ક્રિયા તેમાં આવે, તેહ સત્ય કરી જાણું કે૦ સાચું કરી માણું, જે માટે આવશ્ય-
 કની કરણી તે ચારિત્રિયાની છે, માટે તે જે ક્રિયામાં ઘોળે તે સાચુજ ઘોળે તો ચારિત્ર
 રહે અન્યથા ચારિત્ર વિરાધે. થાપાસત્ય તે સાચું ઘોળતાં થાય છે તે વિચારી જોજો. હવે
 શ્રી શ્રાવશ્યકસૂત્ર પ્રમાણે વિગતે કે૦ ધિજ ધિજ પળે, તેહ કે૦ તે નામાદિક સત્ય વચાણું
 હું. ઇતિ તૃતીય ગાથાર્થ ॥ ૩ ॥

ચોવીશત્થયમાંહિ નિષ્કેપા, નામ દ્રવ્ય દોય માણું ॥

કાઠસ્તગ્ગ આલાવે ઠવળા, જાવ તે સઘલે લાણુંરે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૪ ॥

અર્થ-ચોવીશત્થય કે૦ ચોવીશ જિનની સ્તવના એટલે લોગસ્સ ડજોગરે એ પાઠ ઉ-
 ચારતાં ઋપભાદિક ચોવીશ નામ પ્રગટપળે કહે છે, તે નામનિષ્કેપો જાણવો. તથા દ્રવ્યનિ-

ક્ષેપો “જે અહ્યા સિદ્ધા” એ ગાથામાં છે, પણ એ ગાથા કુમતિ માને નહીં, તેને ચોવીશત્યા માંહેજ દેખાડે છે. નામદ્રવ્ય કે નામનિક્ષેપો અને દ્રવ્યનિક્ષેપો. દોય ખાતું કે એ વચ્ચે નિક્ષેપા ખાતું છે. તે દ્રવ્યનિક્ષેપો એમ જે ઋપમાદિક તીર્થકરને વારે જે પ્રશ્ન વિચરતા તે ભાવતીર્થકર જાણવા, પણ વીજા ત્રેવીશ તીર્થકર રહ્યા તે ચોવીશત્યામાં દ્રવ્યનિક્ષેપે વંદાણા. યતઃ—“શ્રુતસ્ય ભાવિનો વા ભાવસ્ય હિ કારણં તુ યદ્લોકે। તત્ દ્રવ્યં તત્ત્વજ્ઞૈઃ સચેતનાચેતનં કથિતમ્ ॥૧૧॥” ઇતિ વચનાત્ ॥ તથા વળી હમણાં જે ચોવીશત્યો કહેછે તેને “અરિહંતે કિત્તિસં” અથવા “તિસ્થયરા મે પસીયંતુ” ઇત્યાદિક પાઠ કહેતાં મુપાવાદ લાગેછે, જે માટે હમણાં તો ચોવીશે ભાવનિક્ષેપે સિદ્ધ છે તે માટે પૂર્વ ભાવનો સ્વાર લેઈ દ્રવ્યનિક્ષેપે વાંદતાંજ સત્ય થાય તે વિચારી જોજો, એટલે ચોવીસત્યામાંહે નામ અને દ્રવ્ય એ બે નિક્ષેપા ફલાવ્યા. હવે થાપનાનિક્ષેપો કહેછે. કાચસ્સગ્ગ આલાવેકે કાચસ્સગ્ગ કરવાનો આલાવો જે “અરિહંત ચેઈઆળં કરેમિ કાચસ્સગ્ગં વંદણવત્તિઆણ પૂઅણવત્તિઆણ” ઇત્યાદિક પાઠ સ્વારતાં ઠવણાકે થાપનાનિક્ષેપો ખાતું છે. અર્થ—અરિહંતની પ્રતિમાને વંદન પૂજનથી જે ફલ હોય, તે ફલને અર્થે કાચસ્સગ્ગ કે કાચસ્સગ્ગ કરું છું. અહીંયાં હુંદીઆ એમ કહેછે જે અમે એ આલાવો માનતા નથી. તેનો સ્વર જે, આવશ્યક સૂત્રમાંનો આલાવો સંદિત થાય તો પાંચમું કાચસ્સગ્ગ નામે આવશ્યક કેમ થાય? તથા આવશ્યકસૂત્ર આજ છે, તેમાં એ પાઠ છે તે કેમ ઓલવાય? અને જે ઓલવે તેને માથે આજ્ઞામંડળ વજ્રદંડનો ઘાત પડે. તથા આ સ્તવનને અનુમાને જાણીએ છીએ, જે પૂર્વે હુંદીઆ આ આલાવો માનતા દીસેછે, પણ હમણાંજ ના કહેછે. વાકી જો પૂર્વે ન માનતા હોય તો તેની સાથે આ સ્તવનમાંજ કેમ હોય? ઇતિભાવ. એમ ત્રીજા નિક્ષેપાતું ધ્યાન ક્રિયામાંહે આવ્યું, અને ભાવ તે સચલે લાવુંકે ભાવનિક્ષેપો તીર્થકરનો જે કેવલ જ્ઞાનાદિ ગુણરૂપ તે તો ધ્યાન દ્વારા સર્વત્ર ક્રિયાસમાપ્તિ યાવત્ હવે દયમાંહે લાવું છું. ઇતિ ચતુર્થ ગાથાર્થ ॥ ૪ ॥

એવં ચાર નિક્ષેપા આવશ્યક ક્રિયામાંહે દેખાડ્યા. હવે કેટલાક હુંદીઆ એમ કહે છે જે—અમે આવશ્યક સૂત્ર માનીએ છીએ પણ તે આ તમે કહો છો તે આવશ્યક છે નહીં. તેને સ્વર દેખે જે તમોને કોણે કહ્યું કે તે આવશ્યક નહીં? તે વિષેનો તો કેવલી વિના નિરધાર થાય નહીં. તેવારે હુંદીઆઓ કહે કે—તમને કોણે કહ્યું જે આવશ્યક તેનું તેજ છે? તેનો સ્વર જે અમે તો આગમ પ્રમાણે માન્યું. તેજ આગલી ગાથાએ દેખાંડે છે.

પુસ્તક લિખિત સકલ જિમ આગમ, તિમ આવશ્યક એહ ।

મગવઈ નંદી સાલે સમ્મત, તેહમાં નહીં સંદેહેરે ॥ જિં ॥ તું ૫ ॥

અર્થ—પુસ્તકલિખિત જેમ સમસ્ત આગમ કે સિદ્ધાંત છે. તેમ એ આવશ્યક પણ પુસ્તકલિખિત છે. તથા મગવઈ સાલે કે શ્રીમગવતીસૂત્રમાંહે આવશ્યકની મલામળ છે. યથા—“જહા આવસ્સણ” ઇતિ તથા વળી નંદીસાલેકે નંદી સૂત્ર મધ્યે પણ સર્વ સૂત્રનાં નામ કહ્યાં,

ત્યાં ઉત્કાલિક સૂત્રમાં આવશ્યકનું નામ પ્રગટ પળે કહ્યું છે. તે માટે અમે માનીએ છીએ તેમ અવશ્ય તમારે પણ માનવું પડશે. નહીં માનો તો મગવતી તથા નંદી એ બે સૂત્ર વિરાધનો. તે માટે સમ્મતકેં એ બે સૂત્રની સાથે માનવા યોગ્ય છે, તેમાં કાંઈ પણ સંદેહ નથી. **इति गायार्थ ॥ ५ ॥** હવે હુંક કહે છે કે—આવશ્યક સૂત્ર તો ઘરઘરનું હુંદુ છે એક નથી. તેને શિક્ષા કહે છે.

સૂત્ર આવશ્યક જે ઘરઘરનું, કહેશે તે અજ્ઞાની ।

પુસ્તક અર્થ પરંપર આવ્યું, માને તેહજ જ્ઞાનીરે ॥ જિં ॥ તું ૬ ॥

અર્થ—સૂત્ર આવશ્યક જે ઘરઘરનું કેં મિત્ર મિત્ર છે, એમ જે કહેશે તેતો અજ્ઞાની અથવા મૂર્ખ જાણવા. જ્ઞામાટે મૂર્ખ ? તે કહે છે. પુસ્તકકેં પાનામાં લખ્યું છે તે ના કેમ કહેવાય ? જેમાટે શ્રીઅનુયોગદ્વારમધ્યે કહ્યું છે કે—“નો આગમઓ દ્વાવસ્સયં જં પત્તયપોત્થ-યલિહિયં ” **इति ।** તથા અર્થ પણ છે આવશ્યકરૂપ ચાલ્યો આવે છે. એમાં ત્રણ પ્રકારના આગમ દેસાદયા. યતઃ—“સુત્તાગમે અત્થાગમે તદુભયાગમે ॥” **इति ।** તથા પરંપર આવ્યું કેં પરંપરાએ ચાલ્યું આવ્યું છે, તે પણ માનવું. એમાં પણ ત્રણ પ્રકારનાં આગમ દેસાદયા છે. યતઃ—“અત્તાગમે અનંતરાગમે પરંપરાગમે” **इति ।** તેથી જે આવશ્યક ન માને તેણે પાટલા આલાવા દૂધ્યા માટે તેને મૂર્ખ કહીએ. તે માટે માને તેહજ જ્ઞાનીકેં જે એ વાત માને તેજ જ્ઞાની પુરુષ છે, એમ કહીએ. **इति षष्ठ गायार्थ ॥ ६ ॥**

બલી જે એકલો ભાવનિક્ષેપો વાંદવા યોગ્ય માને છે, તેને સ્થાપના તથા દ્રવ્ય નિક્ષેપો વાંદવા યોગ્ય છે એમ બતાવે છે.

બંમીલિપિ શ્રીગણધરદેવે, પ્રણમી મગવર્દ આદે ।

જ્ઞાનતણી તે ઠવળા અથવા, દ્રવ્યશ્રુત અવિવાદેરે ॥ જિં ॥ તું ૯ ॥

અર્થ—મગવર્દ આદે કેં શ્રી મગવતીસૂત્રને પુરે શ્રી ગણધરદેવે કેં સુધમાં સ્વામીએ બંમીલિપિ કેં બ્રાહ્મીલિપિને પ્રણમી કેં પ્રણામ કર્યો છે. “નમો બંમીએ લિવીએ” એ સૂત્રે કરીને, અને બ્રાહ્મીલિપિ કેં અક્ષર વિન્યાસ કહીએ. એ અર્થ આગલી ગાથાએ સ્પષ્ટ થશે. તે અક્ષરવિન્યાસ તો જ્ઞાનની સ્થાપના છે. યતઃ અનુયોગદ્વારે—“આવસ્સએ ત્તિ ઠવળા ઠવિઝ્ઝહ.” તથા બલી “સંભાવઠવળા અસંભાવઠવળા” એ બે એક પણ અનુયોગદ્વારમધ્યેજ કહ્યા છે. તે માટે તેકેં તે બ્રાહ્મીલિપિ જ્ઞાનતણી ઠવળાકેં જ્ઞાનની થાપના જાણવી. અથવાકેં પક્ષાંતરે જો થાપના ન ગણીએ અને ગ્રંથરૂપ બ્રાહ્મીલિપિ લેઈએ તો દ્રવ્યશ્રુત કેં દ્રવ્યનિક્ષેપે દ્રવ્યશ્રુત કહિયે. અવિવાદેકેં વિવાદરહિતપણે પડે છે એમાં કોઈ મ્હાવડો નથી. યતઃ—“દ્રવ્ય-શ્રુતં જં પત્તયપોત્થયલિહિયં ॥” **इत्यादि अनुयोगद्वार वचनयी जाणवुं.** પડે છે એ ભાવ જે “નમો બંમીએ લિવીએ ॥” એ સૂત્રપ્રમાણે જ્ઞાનનો સ્થાપનાનિક્ષેપો અથવા દ્રવ્યનિક્ષેપો સાધુને

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

તસ્યચ તથાસ

વાંદવા યોગ્ય છે તો શ્રીતીર્થકર દેવના સ્થાપના તથા દ્રવ્ય એ વે નિષ્કેપા વાંદવા યોગ્ય કેમ ન થાય ? इति भावार्थ ॥ इति सप्तम गाथार्थ. ॥ ७ ॥

આ ઠેકાણે કોઈ બ્રાહ્મીલિપિનો અર્થ મરડે છે. તેને શિલામણ દીણ છે.

મેદ અઢારજ બંમીલિપિના, સમવાયાંગે ઘીઠા ।

શુદ્ધ અરથ ભરડી ભવ બહુલા, મમશે કુમતિ ઘીઠારે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૮ ॥

અર્થ—મેદ અઢારજ બંમીલિપિનાકે૦ બ્રાહ્મીલિપિના અઢાર મેદ, શ્રીસમવાયાંગ સૂત્રમાં ઘીઠાકે૦ દેલાદ્યા છે. યથા—“વંમીણં લિવીણ અઢારવિહે લિવિવિહાણે પન્નતે” इत्यादि. બ્રાહ્મીલિપિ અઢાર પ્રકારની છે. તે બ્રાહ્મીલિપિ ને અક્ષરન્યાસ રૂપ કહે છે. તે બ્રાહ્મીલિપિને પંચમાંગને ધુરે શ્રીગણધર દેવ પ્રણમ્યા, તે વાંકો અર્થ કેમ થાય ? નેમાટે એ શુદ્ધ અર્થ મરડીને કુમતિકે૦ કુબુદ્ધિના ઘળી ઘીઠાકે૦ વાંકો અર્થ કરવાને ધૈર્યવંત, ગણધર તથા તીર્થકરની પળ વીક નહીં ચરતાં, ભવબહુલા મમશે કે૦ ગ્રણો સંસાર રક્ષણશે. તે માટે તમે સંસાર દીર્ઘચી શું નથી વીહીતા ? इति भावार्थ. इति अष्टम गाथार्थ ॥ ८ ॥

હવે પૂર્વે કહ્યું જે કુમતિઓ અર્થ મરડે છે. તે શું મરડે છે ? તે કહે છે.

‘બંમીલિપિ જો તેહનો કરતા, તો લેખક પળ આવે ।

ગુરુઆણા વિળ અરથ કરે જે, તેહનો બોલ ન જાવેરે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૯ ॥

અર્થ—વંમીલિપિ કે૦ બ્રાહ્મીલિપિ તેના કરનારા ઋષભ પરમાત્મા તેને ગણધર નમ્યા. જે માટે બ્રાહ્મીલિપિ શ્રીઋષભદેવજીએ વતાવી તે માટે એમ આશંકા પરની કરીને ઉત્તર વે છે. વંમીલિપિ કે૦ પાછાને દૃષ્ટાંતે બ્રાહ્મીલિપિના કર્તા શ્રીઋષભદેવ છેડે. અહીંયાં એ ભાવ જે. સૂત્રધારને, પાલો ઘઘવા કાણ છેવા જતો દેલી કોડકે પૂછ્યું કે ક્યાં જશો ? તેવારે અશુદ્ધ નૈગમનયની અપેક્ષાએ સુતાર બોલ્યો જે પાલો છેવા જડ્યું. તેમ અહીંયાં પણ ઋષભદેવજીનો અર્થ કરે છે. इति भाव. તેહને ઉત્તર—તો લેખક પળ આવે કે૦ તો લહિઓ—પુસ્તકનો લેખનારો પણ આવશે. इहां ए भाव જે નૈગમનયે ઋષભદેવ લીધા પણ અશુદ્ધ નૈગમની અપેક્ષા છે તે થકી ઢુંકડો તે શુદ્ધ નૈગમ કહીએ. તેમ इहां ઢુંકડી તો બ્રાહ્મીલિપિનો કર્તા લહિઓ ઠરે. જેમ કોરીને અને છોલીને ચોસો કર્યો એવો જે પાલો તેને પાલો કહે તે શુદ્ધનૈગમ કહેવાય. તેમ અહીંયાં પણ જાણવું. એ નયની અપેક્ષાએ ઢુંકડો તે શુદ્ધ અને વેગલો તે અશુદ્ધ इति भाव. તેવારે લહિઓ વાંદવા યોગ્ય તમારે થયો. ૧ તથા વલી કેહેશો કે બ્રાહ્મીનો આદિ કર્તા છેડ્યું, તો તે મિથ્યા છે. જે માટે એ “વંમીણ લિવીણ” એ પદનો અર્થ નહિ, એ તો ઉપચાર કરીને અર્થ સેવી છેડે તેવારે આવે તે તો નિઃપ્રયોજન ઉપચાર કરીએ તો સૂત્ર દોષ થાય. ૨ તથા વલી “નમો વંમીણ લિવીણ” એ પદ ધ્રાંતિયું કરણહાર કહ્યું. તેવારે “નમો સિપ્પસયસ્સ” એવું પણ ધ્રાંતિ રહિત પદ થાય. તે કાંન કહ્યું ? જે સમવાયાંગસૂત્ર અઢાર લિપિયું તે સાથે વિરોધ પડેજ નહીં ૩ તથા વલી “નમો અરિહંતાણ”

એ પદમાં શું ઋષભદેવ આવ્યા નહીં? જે વલી “વંમીએ લિવીએ” એ પદ કહીને અલગા દેખાડ્યા. ૪ તથા વલી વંમીનો કર્તા તો ‘લિવીએ’ એ પદ કહેવાનું શું કામ? તથા એમ કહેશો કે. બ્રાહ્મીલિપિની ક્રિયા એમણેજ વતાવી તે ક્રિયાશુણે વાંદવા યોગ્ય, તેનો ઉત્તર કે, ઋષભદેવ વાંદ્યા તેવારે બ્રાહ્મીલિપિતો પહેલાં વાંદીજ. જે માટે ક્રિયાનો કર્તાવંધ તો ક્રિયાવંધજ થઈ. ઇત્યાદિ ઘણા ઉત્તર છે માટે ગુરુ આળા વિળ કે. ગુરુ જે પરમગુરુ શ્રી તીર્થંકર તેની આજ્ઞા વિના જે અર્થ કરે કે. સ્વોતો અર્થ કરે તેનો વોલ આજ્ઞા વાઘપણા માટે ન ભાવે કે. ભાવતો નથી ઇતિ ભાવ. અથવા ગુરુ કે. શુદ્ધ પરંપરાએ આવ્યા જે ગુરુ તેની આળા. ઇતિ. હવે બ્રાહ્મીલિપિ દ્રવ્યશ્રુત છે, માટે વંદના કરવા યોગ્ય એવું કહું. તે ઉપર દૃષ્ટાંત વતાવે છે.

જિનવાણી પળ દ્રવ્યશ્રુત છે, નંદીમૂત્રને લેશે ।

જિમ તે તિમ વંન્નીલિપિ નમિયે, ભાવ તે દ્રવ્ય વિશેષરે ॥ જિ. ॥ તુ. ૧૦ ॥

અર્થ—જિનવાણી પળ નંદીમૂત્રને લેશે દ્રવ્યશ્રુત છે. તે કે. તેને જેમ નમીએ છે એ તેમ વંમીલિપિ કે. બ્રાહ્મીલિપિને પળ નમીએ. ઇતિ પદત્રય અક્ષરાર્થ. ભાવાર્થ તો એ છે જે શ્રી ભગવતીને ધુરે “નમો સુઅદેવયાએ” એ મૂત્રે જિનવાણીને ગળધરે નમસ્કાર કર્યો. અને જિનવાણી તો નંદીમૂત્રમાં દ્રવ્યશ્રુત કહી વોલાવી છે. તથા ચતત્પાઠ—“કેવલનાળેડ-ત્યે ણાહ જે તત્થપણવળજોગે । તે માસઃ તિત્થયરો વહ્જોગ ધુઅં હવહ્ સેસં ॥ ૧ ॥” અર્થ—કેવલ જ્ઞાને કરી અર્થ જે પદાર્થો તેને જાણીને જે જ્યાં પ્રજ્ઞાપના યોગ્ય—પ્રરૂપવા યોગ્ય તે ત્યાં તીર્થંકરો ભાવે એટલે જે અભિલાષ્પ હોય તે વોછે, અને અનભિલાષ્પ હોય તે જાળે છે, પળ વચન ગોચર ન આવે તેથી અનભિલાષ્પ વચને કહેવાતા નથી, તે પરમાત્માનું વચન યોગ શેષશ્રુત થાય એટલે દ્રવ્યશ્રુત થાય. ઇતિ. એટલે એ ભાવાર્થ—તીર્થંકરનો વચનયોગ તે શેષશ્રુત કે. દ્રવ્યશ્રુત જાળવો એવો અર્થ છે. એવું જાણી દ્રવ્યશ્રુત જિનવાણી વંદીએ તો દ્રવ્યશ્રુત વંમીલિપિ કેમ ન વાંદીએ? એ વેમાં ફેર નથી, તેનો હેતુ કહે છે. ભાવ કે. આપણો ભાવ તે દ્રવ્ય વિશેષ કે. દ્રવ્યનો વિશેષ કરે. ઇતિ અક્ષરાર્થ. ભાવાર્થ તો એ છે કે દ્રવ્યપણે તો સર્વ વસ્તુ સરખી છે. જેમ બ્રાહ્મીલિપિ અક્ષરરૂપે દ્રવ્ય છે, તેમ જિનવાણી છે તે ભાષાવર્ગણાના પુદ્ગલરૂપ દ્રવ્ય છે. એ વેમાં તો કાંઈ વિશેષ નથી. પળ આપણા જ્ઞાનાદિક ભાવના સાધનપણે પ્રણમ્યા થકી તે દ્રવ્ય વિશેષ પામ્યો કહીયે. તે માટે એ વાંદવા યોગ્ય છે એમ સદ્દેહું. ઇતિ દશમ ગાથાર્થ ॥ ૧૦ ॥

કોઈ કહેશે કે અજીવરૂપ થાપનાથી આપણને શો શુભ થાય? તેને કહીએ છે એ.

જેમ અજીવ સંયમનું સાધન, જ્ઞાનાદિકનું તેમ ।

શુદ્ધભાવ આરોપે વિધિસું, તેહને સઘલે સેમરે ॥ જિ. ॥ તુ. ૧૧ ॥

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

તસ્યચ : ૬

અર્થ—જેમ અજીવ સંશ્વમનું સાધન કે. જેમ વસ્ત્ર પાત્રાદિક અજીવ છે, પણ તે સંયમ કે. ચારિત્રનાં સાધન છે. એથી ચારિત્ર સધાય છે. જ્ઞાનાદિકનું તેમ કે. તેમજ સ્થાપના જે બ્રાહ્મીલિપિ તથા જિનપ્રતિમા પ્રમુખ, જ્ઞાનનો તથા દર્શન શુદ્ધિ પ્રમુખનો હેતુ થાય, તે માટે શુદ્ધભાવ આરોપે વિધિમું કે. વિધિપૂર્વક પોતાનો જે શુભાધ્યવસાય તેનું આરોપણ સામી વસ્તુને વિષે કરે, તેહને કે. તે પ્રાણીને સઘણે સ્નેહ કે. સર્વ ઠેકાણે મંગલીક છે. इति भाव इति गार्थ ॥ ૧૧ ॥

તે ઉપર સૂત્ર લક્ષીએ છે—“તં મહાફલં સ્વલ્લુ અરિહંતાણં ભગવંતાણં નામગોયમસ્સ વિ સવળયાએ ॥” અહીંયાં એ આલાવે નામનિષ્કેપ તે મહાફલદાયક કહ્યો. તથા—“ધનાણં તે ગામાગરનગરસ્થેઢકન્વહર્થદ્વદોણમુહપટ્ટણાસમસંવાહસન્નિવેસા જત્થ અરિહંતા ભગવંતા વિહરંતિ” એ આલાવામાં ગ્રામાદિકને ધન્ય કહ્યાં. તે પણ શ્રી અરિહંતનીજ પ્રશંસા થઈ. તથા વલી શ્રીશ્રમણસૂત્ર પ્રમુખ ઘળા સૂત્રોમાં તેત્રીજ આશાતના મધ્યે શુરુ સંવંધી પાટી પીઠ સંથારે પગ સંઘટતાં આશાતના લાગે. એ સર્વ વસ્તુઓ અજીવ છે. તોપણ પોતાને વિશેષે આરાધવા યોગ્ય કહીઓ, તેતો તું પણ માનેછે, તો પછી જિનપ્રતિમા બ્રાહ્મીલિપિ પ્રમુખ અજીવ કેમ નથી માનતો? તથા વલી શ્રી અંતગઢદશાંગમાં મુલસાના અધિકારે હરિણેગમેષીની પ્રતિમા આરાધને તે હરિણેગમેષી આરાધ્ય હતો, તેથી તે હરિણેગમેષી સંતુષ્ટ થયો, તેમ વીતરાગની પ્રતિમા આરાધને વીતરાગ આરાધ્ય કેમ ન થાય? થાયજ. અહીંયાં કોઈકહેશે કે, જેમ હરિણેગમેષી સંતુષ્ટ થયો તેમ શ્રી વીતરાગ પણ એ દૃષ્ટાંતે તો સંતુષ્ટ થવા જોઈશે. તેનો ઉત્તર જે દૃષ્ટાંત હોય તે તો એક દેશે હોય, તે માટે અહીંયાં આરાધ્યરૂપ દેશ લીધો છે એટલે એ ભાવ જે વીતરાગ છે માટે કાંઈ સંતુષ્ટ ન થાય પણ આરાધ્ય તો થાયજ. એવું સમ્યક્દષ્ટિએ વિચારવું. વલી ભાવજિન પણ આરાધ્યફલ દેહે. તેમાં પણ એ વાત છે. જે ભાવજિનને દેહે છે તે પણ પુદ્ગલપિંડ આકાર રૂપ દેહે છે, તે તો થાપના છે, એ પણ હંદો આલોચ કરી વિચારજો. વીજું ભાવજિન છતાં હોય ત્યાંપણ પોતાનો ભાવ નિર્મલ હોય તો ફલ આપે. જો પોતાના ભાવ વિના ફલ આપે તો અભવ્ય અને દૂરભવ્યનેજ ફલ આપવું જોઈએ, તે માટે નિજભાવ તેજ પ્રમાણ છે. તેમ થાપના જિનને વિષે પણ જાણવું.

અહીંયાં પોતાનો ભાવ પ્રમાણ કહ્યો, તેમાં કોઈકને આશંકા ચપજે કે, સામી વસ્તુ જેવી હોય તેવી હો પણ પોતાનો ભાવજ પ્રમાણ છે. તેને કહે છે કે એમ નહીં તે ઉપર ગાથા કહે છે.

શુદ્ધભાવ જેહનો છે તેહના, ચાર નિક્ષેપા સાચા ।

જેહમાં ભાવ અશુદ્ધ છે તેહના, એક કાચે સવિ કાચારે ॥ જિ. ॥ તુ. ૧૨ ॥

અર્થ—શુદ્ધ ભાવ જેહનો છે કે. જે વસ્તુનો ભાવનિષ્કેપો શુદ્ધ છે. તેહના ચારે નિક્ષેપા સાચા છે. ગૌતમાદિકની પરે. એટલે એ ભાવ જે ગૌતમજીનો ભાવનિષ્કેપો આરાધ્ય સાચો

છે તો નામાદિક પળ ગૌતમનાં આરાધ્ય છે. પરમ મંગલિકમૂત છે. તથા જેમાં ભાવ અશુદ્ધ કે. જે વસ્તુનો ભાવનિષ્ણેપો અશુદ્ધ છે, તેહને કે. તે વસ્તુને એક કાચે સવિ કાચા કે. એક ભાવનિષ્ણેપ કાચે કરીને ચારે નિષ્ણેપા કાચા જાણવા. અંગારમર્દકાચાર્યની પરે. જેમ તેહનો ભાવ અશુદ્ધ છે, તો તેનાં નામાદિક પળ પરમ પાપરૂપ છે. માટે આરાધ્ય નહીં. તેથી ભાવ તેહજ સત્ય છે. માટે પાપી જીવની અનીવસ્થાપના પળ આરાધ્ય નહીં. इति ભાવ. इति ગાથાર્થ ॥ ૧૨ ॥

હવે વ્યતિરેક દૃષ્ટાંતે સાધ્ય સાધે છે.

દશ વૈકાલિકે દૂપળ દારુયું, નારી ચિત્રને ઠામે ।

તો કેમ જિનપ્રતિમા દેહીને, ગુણ નવિ હોય પરિણામેરં ॥ જિ. ॥ તુ. ૧૩ ॥

અર્થ—જેમ દશવૈકાલિક સૂત્રને વિષે નારી ચિત્રને ઠામે કે. સ્ત્રીનું રૂપ ચિત્ર્યું હોય, આલેખ્યું હોય, તેને જોતાં. એટલું પદ અર્થગમ્યથી છેડું. દૂપળ દારુયું કે. કંદર્પ વિકાર ઉપજે એવો દોષ દેખાડ્યો છે. યતઃ—“ચિત્તમિત્તિ ન ણિજ્ઞાણ નારીં વા મુઅલંકર્ય । મરકરં પિવ દદ્ધુણં દિટ્ઠિં પડિસમાહરે ॥ ૧ ॥” એ ગાથાનો અર્થ એકે ચિત્રામણની મિતિ પ્રત્યે ન ણિજ્ઞાણ કે. ન જોડે. તેને વિષે નારીં કે. સ્ત્રી પ્રતિમા તે અલંકૃત હોય માટે એવી પ્રત્યે ન જોડું. વિકાર ઉપજવાનો હેતુ છે માટે. મરકરં કે. સૂર્ય સામુ જોડેને જેમ દિટ્ઠિ કે. દૃષ્ટિ સંહરી છેડે, તેની પરેજ ચિત્રામણ દેહીને દૃષ્ટિ સંહરી છેવી. इति ભાવ. इति દશવૈકાલિકે દૃષ્ટાંતે જિનપ્રતિમા દેહીને પરિણામે કે. પોતાને ભાવે કેમ ગુણ ન હોય ? એટલે સ્ત્રીનું રૂપ દેહી દોષ કહ્યો તો જિનપ્રતિમા દેહીને ગુણ કેમ ન થાય ? યાયજ. इति ભાવ ॥ ૧૩ ॥

એતો સામાન્યપણે સ્થાપનાનિષ્ણેપો વંધ દેખાડ્યો. હવે જિનપ્રતિમા કોણે વાંદી ? તે દેખાડે છે.

રુચકદ્વીપે એક ઢગલે જાતાં, પડિમા નમિય આણંદે ।

આવતાં એક ઢગલે નંદીસરે, વીજે ઇહાં જિન વંદેરે ॥ જિ. ॥ તુ. ૧૪ ॥

અર્થ—અહીંયાં જંઘાચારણ મુનિનો અધિકાર છે. આગલી ગાથામાં જંઘાચારણ એહું પદ છે. તે જંઘાચારણ મુનિ રુચક દ્વીપે કે. રુચક નામા તેરમો દ્વીપ. મતાંતરે એકવીશમો દ્વીપ. તેહને વિષે એક ઢગલે જાતાં કે. એકજ ઢગ મરી ઉત્પત્ત્યા તે ત્યાં ઉતરત્યા. ઉતરીને પડિમા નમિય કે. જિન પ્રતિમા, તેને આનંદે કે. હવે નમીને, આવતાં કે. પાછા વળતાં, એક ઢગલે નંદીસરે કે. એક ઢગલે નંદીસરનામા આઠમો દ્વીપ, ત્યાં ઉતરે, ત્યાં ઉતરી વિસામો લઈ ત્યાં જિનપ્રતિમા વાંદે. વીજે કે. વીજે ઢગલે અહીંયાં આવે. અહીંયાં જિનપ્રતિમા વાંદે. એ અહીંયાંના જિન તે અશાશ્વતી પ્રતિમા વાંદે. એમ જણાવ્યું. इति ચતુર્દશ ગાથાર્થ ॥ ૧૪ ॥

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

તસ્યચ . ૯

ત્રિછી ગતિએ ભગવઈ માસી, જંઘાચારણ કેરી ।

પંડગવન નંદન હ્યાં પડિમા, ઊર્ધ નમે ઘણેરી ॥ જિ० ॥ તુ० ૧૫ ॥

અર્થ—ત્રિછી ગતિએ ભગવઈ માસી કે० શ્રી ભગવતીસૂત્રને વિષે એ તીર્છિગતિ કહી. એક વાર ભગવતીતું નામ દીધું. એટલે જંઘાચારણ તથા વિદ્યાચારણનો અધિકાર સઘલો ભગવતીસૂત્રમાં છે, એમ સમજવું. જંઘાચારણ કેરી કે० જંઘાચારણની તિરછી ગતિ કહી. હવે ઊર્ધ્વલોકની વાત કહે છે. એક ડગલે ઊંચા ચેરુપર્વતને માથે પંડક વન કે० પાંડુકવનને વિષે જાય. ત્યાં ચૈત્યવાંદે. ત્યાંથી પાછા વળતાં એક ડગલે નંદન કે० નંદનવન સંભૂતલા પૃથ્વીથી પાંચશે યોજન ઊંચુ છે, ત્યાં આવે. ત્યાંનાં ચૈત્ય વાંદે. ત્યાંથી વીજે ડગલે હ્યાં પડિમા કે० અહીંયાં ધરતી ઉપરે અજામ્બતી પ્રતિમાને વાંદે. એમ ઊર્ધ નમે ઘણેરી કે० ઊર્ધ્વલોકે ઘણી પ્રતિમા વાંદે. इति पंचदश गार्थार्थ ॥ ૧૫ ॥

હવે વિદ્યાચારણ મુનિનો સંબંધ કહે છે.

વિદ્યાચારણ તે એક ડગલે, માનુષોત્તરે જાય ।

વીજે નંદીસરે જિનપ્રતિમા, પ્રણમી પ્રસુદિત થાયરે ॥ જિ० ॥ તુ० ૧૬ ॥

અર્થ—વિદ્યાચારણમુનિ તે પ્રથમ એક ડગલે માનુષોત્તરે જાય કે० અદ્વીતીપની મર્યાદા કરીને રહ્યો એવો જે માનુષ્યોત્તર પર્વત તે પર્વતે જાય. ત્યાંનાં ચૈત્ય વાંદે. ત્યાંથી વીજે કે० વીજે ડગલે નંદીશ્વર દ્વીપે જાય. ત્યાં જિનપ્રતિમા પ્રત્યે પ્રણમી કે० પ્રણામ કરીને પ્રસુદિત થાય, એટલે દર્પવંત થાય. इति गार्थार्थ ॥ ૧૬ ॥

તિહાંથી પડિમા વંદણ કારણ, એક ડગલે હ્યાં આવે ।

ઊર્ધપણે જાતાં વે ડગલે, આવતાં એક સ્વભાવેરે ॥ જિ० ॥ તુ० ૧૭ ॥

અર્થ—તિહાંથી કે० તે નંદીસર દ્વીપથી, પડિમાવંદણ કારણ કે० પ્રતિમા વંદણને હેતુ-એ એક ડગલે હ્યાં આવે કે० એક ઉત્પાતે અહીંયાં આવે. આવીને અહીંયાંનાં ચૈત્ય વાંદે. એ તીર્છી લોકની વાત કહી, હવે ઊર્ધ્વલોકની વાત કહે છે. ઊર્ધ્વલોકે પણ જાતાં વે ડગલાં અને આવતાં એક ડગલું. એટલે એ ભાવ જે જાતાં એક ડગલે નંદનવને જડને ચૈત્ય વાંદે. અને વીજે ડગલે પાંડુકવને જડને ચૈત્ય વાંદે. ત્યાંથી એક ડગલે અહીંયાં આવી અહીંયાંની પ્રતિમા વાંદે. સ્વભાવ કે० એ ગતિના એ સ્વભાવ છે. વચમાં વીજા વિસામા કરી જા-કાય નહીં. इति भाव. इति गार्थार्थ ॥ ૧૭ ॥

હવે પૂર્વે ભગવતી સૂત્રમાં એ પાઠ છે. એવું તો કહ્યું હતું, પણ કીએ ઠામે છે? તે કહે છે.

શતકવીશમે નવમ ઉદ્દેશે, પ્રતિમા મુનિવર વંદી ।

ઇમ દેખીજે અવલા માંજે, તસ મતિ કુમતિ પંદીરે ॥ જિ० ॥ તુ० ૧૮ ॥

‘અર્થ-શતક વીણમે નવમ હદેશે કે૦ શતક વીણનું અને હદેશો નવમો, તેમાં પ્રતિમા મુનિવર વંદી કે૦ મુનિરાજે પ્રતિમા એ રીતે વાંદી છે. ઇમ દેહી કે૦ એવો પાઠ દેહીને, જે અવલા માંજે કે૦ જે પ્રાણી અવલા વાંકા જાય છે. તસ મતિ કે૦ તેઓની જે બુદ્ધિ, તે કુમતિ પંદી કે૦ કુશુરુનો મોલવી થકી કુમતમાં પંડાર્દ રહે છે. એટલે જો બિચ્યાત્વને જોરે કુમતિ પંદમાં પડ્યા છે, તો એવા પ્રગટ પાઠ દેહીને પણ અવલા માંજે છે. કુમતિનો જાલમાં મુંથાય છે. इति भाव ॥ इति गाथार्थ ॥ १८ ॥

હવે તે પાઠ લખે છે. “કહ વિહાળં મંતે ચારણા પન્નત્તા? ગોયમા! દુવિહા ચારણા પન્નત્તા-તં જહા વિજ્ઞાચારણા ય જંધાચારણા યાસે કેળટ્ટેળં મંતે! એવં બુચ્ચ વિજ્ઞાચારણા! ગોયમા! છટ્ટું છટ્ટે-ળં અણિવિલ્લત્તેળં તવોકમ્મેળં વિજ્ઞાણ ઉત્તરગુણલદ્ધિં સમમાણસ્સ વિજ્ઞાચારણલદ્ધી નામ લદ્ધી સમુપ્પજ્ઞહ, સે તેળટ્ટેળં જાવ વિજ્ઞાચારણા । વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં મંતે! કહં સીહાગર્હં કહં સીહે ગહ-વિસણ પન્નત્તે! ગોયમા! અયણં જંબુદ્ધીવે દીવે જાવ કિંચિ વિસેસાહિણ પરિક્ખેવેળં, દેવેળં મહિદ્ધી-ણ જાવ મહાસોક્ખે જાવ ઇમામેવ તિક્કુ જંબુદ્ધીવં દીવં તિર્હિ અચ્છિરાણિવાપર્હિં તિક્કુત્તો અણુ-પરિયદ્ધિત્તાણં હન્વમાગચ્છેજ્ઞા, વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોયમા! તહા સીહાગર્હં તહા સીહે ગહવિસણ પન્નત્તે । વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં મંતે! તિરિયં કેવદ્ધિણ ગહવિસણ પન્નત્તે! ગોયમા! સેળં ઇતો એળેળં ઉપ્પાણં માણુસુત્તરે પન્નવણ સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તર્હિં વેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા વીણં ઉપ્પાણં નંદીસરવરદીવે સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તર્હિં વેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા તઓ પહિનિયત્તહ, પહિનિયત્તહિત્તા હહમાગચ્છહ, હહમાગચ્છહિત્તા હહ વેહિઆઈ વંદહ, વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! તિરિયં એવદ્ધિણ ગતિવિસણ પન્નત્તે । વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં મંતે ! છટ્ટું કેવદ્ધિણ ગતિવિસણ પન્નત્તે ? ગોયમા ! સે ણં ઇતો એળેળં ઉપ્પાણં નંદણવળે સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તર્હિં વેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા વિતિણં ઉપ્પાણં પંહગવળે સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તર્હિં વેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા તઓ પહિનિયત્તહ, પહિનિયત્તહિત્તા હહમાગચ્છહ, હહમાગચ્છહિત્તા હહ વેહિઆઈ વંદહ । વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! છટ્ટું એવદ્ધિણ ગતિવિસણ પન્નત્તે । સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહઅપહિકંતે કાલં કરેહ નત્થિ તસ્સ આરાહણા । સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહઅ પહિકંતે કાલં કરેહ નત્થિ તસ્સ આરાહણા । સે કેળટ્ટેળં મંતે ! એવં બુચ્ચ જંધાચાર-ણે ? ગોયમા ! તસ્સ ણં અટ્ટમં અટ્ટમેળં અણિવિલ્લત્તેળં તવોકમ્મેળં અપ્પાણં ભાવેમાણસ્સ જંધા-ચારણલદ્ધીનામં લદ્ધી સમુપ્પજ્ઞહ, સે તેળટ્ટેળં એવં બુચ્ચ જંધાચારણે । જંધાચારણસ્સ ણં મંતે! કહં સીહાગર્હં કહં સીહે ગહવિસણ પન્નત્તે? ગોયમા ! અયણં જંબુદ્ધીવે દીવે જહેવ વિજ્ઞાચાર-ણસ્સ ણવરં તિસત્તવલ્લુત્તો અણુપરિયદ્ધિત્તાણં હન્વમાગચ્છેજ્ઞા । જંધાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! તહા સીહાગર્હં તહા સીહે ગહવિસણ પન્નત્તે, સેસં તં ચેવ । જંધાચારણસ્સ ણં મંતે! તિરિયં કેવદ્ધિણ ગતિ-વિસણ પન્નત્તે? ગોયમા ! સે ણં ઇતો એળેળં ઉપ્પાણં રૂઘવરે દીવે સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તર્હિં વેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા તઓ પહિનિયત્તમાળે વીદ્ધિણં ઉપ્પાણં ગંદોસરે દીવે સમોસરણં

વચ્ચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર
તસ્યચ તથાસ

કરેડ, કરેડતા તર્હિ ચેડ્યાઈ વંદે, વંદેડતા હમાગચ્છે હે ચેડ્યાઈ વંદે, જંઘાચારણસ્સ જં ગોયમા ! તિરિયં એવડે ગતિવિસે પચ્ચે । જંઘાચારણસ્સ જં મંતે ! ડહું કેવડે ગડિવિસે પચ્ચે ? ગોયમા ! સે જં હતો એજેળં ડપ્પાણં પંઢગવણે સમોસરણં કરેડ, કરેડતા તર્હિ ચેડ્યાઈ વંદે, વંદેડતા તઓ પઢિણિયતમાણે વિતિણં ડપ્પાણં નંદણવણે સમોસરણં કરેડ, કરેડતા તર્હિ ચેડ્યાઈ વંદે, વંદેડતા હમાગચ્છે, હમાગચ્છેડતા હે ચેડ્યાઈ વંદે, જંઘાચારણસ્સ જં ગોયમા ! ડહું એવડે ગતિવિસે પચ્ચે । સે જં તસ્સ ઠાણસ્સ અળાહોડઅપઢિકંતે કાલં કરેડ નત્થિ તસ્સ આરાહણા । સેજં તસ્સ ઠાણસ્સ આહોડઅપઢિકંતે કાલં કરેડ અત્થિ તસ્સ આરાહણા । સેવં મંતે સેવ મંતે જાચ ચિહરડ ” ઇતિ મગવતી સૂત્રે શતક વીશમે હશેશે નવમે એ પાઠ છે.

હવે ક્રમતિ નવનવા અભિમાય છાવી એ આલાવાનો અર્થ મરહે છે. તે પ્રગટ કરી દેવે છે. અર્હિઆં હુંદક કહે છે જે-ચૈત્ય શબ્દે અમે જિનમતિમા નથી માનતા અને એમ કરતા તમે ચૈત્ય શબ્દે જિનમતિમા કહો છો તો કહો, પણ તે વાંદતાં છામ હોત તો સૂત્રમાં “તસ્સ ઠાણસ્સ અળાહોડઅ” ઇત્યાદિક પાઠે કેમ કહ્યું જે તે સ્થાનરૂને અળાહોડઅ, અળાહોડઅ કાલ કરે તો વિરાધક થાય ? ઇતિ તેનો ઉત્તર કહે છે જે-

આલોઅણનું ઠાણ કહ્યું જે । તેહ પ્રમાદ ગતિ કેરો ॥

તીર ગતિ જે જાત્ર વિચાલે । રહે તે છેદ ઘણેરો જે ॥ ૧૧ ॥

અર્થ-તે ઠાણનું આલોઅણ કહ્યું કે. તે સ્થાનક જે ચૈત્યવંદનામાં પ્રમાદ સ્થાનક તેહનું જે આલોઅણ, તેજ દેલાહે છે. તે પ્રમાદ ગતિ કેરો કે. પ્રમાદે ગતિ કરી તેનું આલોઅણ છે જે કારણ મટે લબ્ધિ વપજીવન તે પ્રમાદ ગતિ છે. કોઈ પૂછે જે-તે ઠાણનું આલોઅણ કહ્યું એવો અનવય ક્યાંયો કર્યો ? તેને કહો એ જ-“તસ્સ ઠાણસ્સ અળાહોડઅ.” ઇત્યાદિક સૂત્ર પાઠ થકી એવો અનવય કર્યા ઇતિ. તથા વલી પ્રમાદ સ્થાનકીનું દેલાહે છે. તીર ગતિ કે. તીરના વેગની પેરે હતાવલી ગતિ એ ચાલ્યા જાય, તે જાતા થકા જાત્ર વિચાલે કે. વચમાં તીર્થયાત્રામમુલ શાશ્વતાં દેહેરામમુલ રહે કે. રહી જાય છે. તે છેદ ઘણેરો કે. ઘણો છેદ ચિત્તમાં વપજે છે. એટલે તીરના વેગની પેરે ગયા તે આલોઅણ સ્થાનક કહીએ. ઇતિ ભાવ ॥ ઇતિ એકોનવિંશતિતમ ગાથાર્થ ॥ ૧૧ ॥

હવે આલાવાનો અર્થ-‘કડિવિહા જં’ કે. કેટલા પ્રકારના હે મગવન, ચારણ સુનિ કહ્યા છે? પ્રશ્નની કહે છે હે ગૈતમ! જે પ્રકારના ચારણસુનિ છે. ‘તે જહા’ ઇત્યાદિક તે કહે છે. એક વિદ્યાચારણ વીના જંઘાચારણ. ‘સે કેણદુજં’ કે. જ્ઞા કારણથી વિદ્યાચારણ ? પ્રશ્નની કહે છે. હે ગૈતમ છત્ર છત્ર ને ‘અણિચ્છિન્ને’ કે. અવિચ્છિન્ને-એ એટલે નિર્ગત તપ કરતાં ‘વિચ્છાપ’ કે. વિદ્યાપ કરા પૂર્વગત મુત વિજ્ઞેષે કરીને ‘અનરણનલ્લિ સ્વમાણસ્સ’ કે. પિંડ વિગુદ્ધતાદિકને વિષે તપ, તેડને સ્વમા-સદેતા એટલે તપ કરતા ઇતિભાવ. વિદ્યાચારણલબ્ધિ વપજે છે. ‘સે તેણદુજં’ કે. તે કારણે વિદ્યાચારણ કહીએ. હે સ્વામિન, વિદ્યાચારણની ‘કડિ

સીદ્ધા ગઈ' કેન્કેવી શીઘ્રગતિ છે? 'કહં સીદ્ધે ગઈવિસપ' કેન્કેવીશીઘ્રગતિ વિષય કેવો છે એટલે ગમન વિના પણ શીઘ્રગતિ વિષય કેટલું છે? એટલે માવ. પ્રશ્નની કહે છે. હે ગૌતમ! અયણં કેન્ આ જંબુદ્વીપ લાલ્લ યોજનનો યાવત્ ૩૧૬૨૨૭ યોજન, ૩ ગાડ, ૧૨૮ ઘણુણ્ય ૧૩ અંગુલ શાકેરાં. એટલી 'પરિકલેવેણ' કેન્ પરિધિ છે. મહદ્દિકં યાવત્ મહાનુસનો ઘણી દેવતા ત્યાં અચ્છરાણિવાપદિ કેન્ ગ્રણ ચપટી વગાડીએ એટલી વારમાં તિકલુત્તો કેન્ ગ્રણવાર જંબુદ્વીપ ફરી આવે. વિદ્યાચારણની એવી શીઘ્રગતિ છે. એવો શીઘ્રગતિનો વિષય છે. એ સામાન્ય પ્રકારની ગતિ કહી. હવે ત્રિછી ગતિ વિષય પૂછે છે. 'વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં' इत्यादिक સુગમ છે, 'તિરિયં કેવડપ ગઈવિસપ' કેન્ ત્રિછી ગતિનો વિષય કેટલો છે? પ્રશ્નની કહે છે. હે ગૌતમ—'એણં ઉપ્પાણં' કેન્ એક ડગ છે 'માણુસુત્તરે પવ્વપ' કેન્ માણુપોત્તર પર્વતને વિષે 'સમોસરણં' કેન્ સમવતાર કરે. કરીને 'તત્ત્ય ચેડ્યાઈ વંદઈ' કેન્ ત્યાં ચૈત્ય બાંદે. 'વિત્તીણં ઉપ્પાણં' કેન્ બીજે ડગ છે 'નંદીસરવરદીવે' કેન્ નંદીવર દ્વોપને વિષે 'સમોસરણં કરેઈ' કેન્ સમવતાર કરે. કરીને 'તદ્દિ ચેડ્યાઈ વંદઈ' કેન્ ત્યાં ચૈત્યને બાંદે. 'તત્તો પઢિનિયત્તઈ' કેન્ ત્યાંથી પાછા નિવર્તે. 'इहमागच्छ' કેન્ અહીંયાં આવે. 'इह चेड्याई वंदई' કેન્ અહીંયાનાં ચૈત્ય બાંદે, 'વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોમયા ! તિરિયં એવડપ ગતિવિસપ' કેન્ હે ગૌતમ વિદ્યાચારણનો ત્રિછી ગતિ વિષય એટલો છે. 'વિદ્યાચારણસ્સ ણં ડહું કેવડપ ગઈ વિસપ પવ્વત્તે' કેન્ તે વિદ્યાચારણનો ઊર્ધ્વગતિ વિષય કેટલો છે? પ્રશ્નની કહે છે. હે ગૌતમ 'સેણં' કેન્ તે, 'इतो' કેન્ અહીંયાંથી, 'એણં ઉપ્પાણં નંદણવણે સમોસરણં કરેઈ' કેન્ એકે ડગ છે નંદન વનને વિષે સમવસરણ કરે, કરીને 'તદ્દિ ચેડ્યાઈ વંદઈ' કેન્ ત્યાં ચૈત્ય બાંદે, વિત્તીણં ઉપ્પાણં' કેન્ બીજે ડગ છે, 'પંડગવણે' કેન્ પાંડુકવન યેરુને મસ્તકે સમવસરણ કરે. 'તદ્દિ ચેડ્યાઈ વંદઈ' કેન્ ત્યાં ચૈત્ય બાંદે. 'તત્તો પઢિનિયત્તઈ' કેન્ ત્યાંથી પાછા નિવર્તે. 'इहमागच्छ' કેન્ અહીંયાં આવે. 'इह चेड्याई वंदई' કેન્ અહીંયાનાં ચૈત્ય બાંદે. 'વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં' इत्यादि સુગમ છે. 'સેણં તસ્સ ઠાણસ્સ' કેન્ તે સ્થાનકને એટલે લલ્લિ પોરવી તે સ્થાનકને, 'અણાલોઈઅપઢિકંતે' કેન્ અણાલોઈ, અણપઢિકમે, 'કાલં કરઈ' કેન્ કાલ કરે. તો 'નત્થિ તસ્સ આરાહગા' કેન્ આરાધના તેને નથી. 'સેણં તસ્સ ઠાણસ્સ' કેન્ તે સ્થાનકને, 'આલોઈઅપઢિકંતે કાલં કરઈ' કેન્ આલોચીને અને પઢિકમીને કાલ કરે તો 'અત્થિ તસ્સ આરાહગા' કેન્ તેને આરાધના છે. એટલે એ માવાર્થ લલ્લિ ઉપજીવન તે પ્રમાદ છે. તે પ્રમાદ આલોયા વિના ચારિત્રી આરાધના ન થાય. અને વિરાધક ચારિત્ર્યું ફલ ન પામે. 'સે કેણદ્દેગં યંતે' इत्यादिक जघाचारणना आलावानो पण एज अर्थ છે, પણ એટલો ફેર છે કે અદ્દમ અદ્દમનાં પારણાં કરતા એ લલ્લિ ઉપજે ॥ 'જંઘાચારણસ્સ ણં યંતે કહં સીદ્ધા ગઈ' इत्यादिक પણ વિદ્યાચારણની પરે છે. પણ એટલો ફેર જે કોઈ દેવતા 'તિસત્તવલુત્તો' કેન્ એકવીસવાર જંબુદ્વીપને ફરી આવે, એવી શીઘ્રગતિ જંઘાચારણની છે. 'જંઘાચારણસ્સ ણં યંતે તિરિયં' इत्यादिक સુગમ છે, પણ એટલો ફેર જે 'સેણં એણં ઉપ્પાણં રુઝગવરે દીવે સમવસ-

રણં કરેઈ' કે૦ એકે ઢગલે રુચકવર જે તેરમો દ્વીપ તેને વિષે સમવસરણ કરે. ફરીને 'તર્હિં
 વેઈઆઈ વંદઈ' ત્યાં ચૈત્ય વાંદે, વાંદીને 'તઓ પઢિનિઅત્તમાણે' કે૦ ત્યાંથી પાછાં નિવર્તતાં
 વિતીણ ણંદીસરવરે દીવે સમવસરણં કરેઈ' કે૦ નંદીશ્વર દ્વીપને વિષે સમવસરણ કરે. 'તર્હિં
 વેઈઆઈ વંદઈ' કે૦ ત્યાં ચૈત્યને વાંદે. 'ઈહમાગચ્છઈ' કે૦ અર્હિંઆં આવે. 'ઈહ વેઈઆઈ વંદઈ'
 કે૦ અર્હિંઆં ચૈત્ય વાંદે, જંઘાચારણનો ઋર્ધ્વગતિ વિષય ઇટલો છે. યાવત્ સંપૂર્ણ લગી
 મુગમ છે. 'સેવં મંતે' કે૦ ગૌતમસ્થામા કહે છે. ॥ તદ્વચિંતિ ॥ અર્હિંઆં વિદ્યાચારણને જાણું
 વે ઢગલે અને આવડું એક ઢગલે, તથા જંઘાચારણને જાણું એક ઢગલે અને આવડું વે
 ઢગલે, તે લઙ્ઘિતો સ્થભાવ છે. તથા કોઈ કહે છે કે, વિદ્યાચારણને આવતાં વિદ્યા સ્પષ્ટ-
 તર થાય, માટે એક ઢગલે આવે. અને જાતાં તેવી ન હોય માટે વે ઢગલે જાય. અને જંઘા-
 ચારણને લઙ્ઘિતી ડપજે. માટે આવતાં અલ્પ સામર્થ્ય હોય, તેથી આવડું વે ઢગલે અને જાણું
 એક ઢગલે. ઇતિ વૃત્તિ.

હવે તે આલોવવા ઉપર સિદ્ધાંતસાહે દૃષ્ટાંત કહે છે.

કરી ગોચરી જિમ આલોણ । દશવૈકાલિક સાલે ॥

તિમ પ ઠામ પ્રમાદ આલોણ । નહીં દોષ તે પાલેરે ॥ જિ૦ તુ૦ ૨૦ ॥

અર્થ—કરી ગોચરી કે૦ ગોચરી કરીને જેમ ઉપાશ્રયે આવીને સાધુ પદ અર્થાપતીપ
 લઈએ. તે સાધુ. જિમ આલોણ કે૦ પ્રમાદને આલોવે છે, પણ નહીં દોષ તે પાલે કે૦ તે.
 પ્રમાદ વિના વીજો દોષ નથી. ઇતિ અસરાર્થ. માર્વાર્થ તો એ છે કે શ્રીદશવૈકાલિકે એમ
 કહ્યું જે, સાધુ ગોચરી કરી આવીને શુભ પાસે આલોવે. તે મળી રીતે ન આલોયું હોય તો
 ફરી પઢિકમે. એમ કહ્યું. તેમાં પ પઢિકમ્યું તે દોષ લાગ્યો તેને પઢિકમ્યું પણ ગોચરી
 કરી તે પઢિકમ્યો નથી, તેમ અર્હિંઆં પણ ચૈત્યવંદના પઢિકમો નથી. દોષ લાગ્યો તે પઢિ-
 કમ્યો છે. ઇતિ માવ. ઇટલે કોઈ પૂછે જે—આલોયા પઢિકમ્યા વિના કાલ કરે તો વિ-
 રાધક થાય, એમ કહ્યું શ્રીમગવતો મૂઝમાં તેહનો શો જવાબ ચાલ્યો? ” તેને કહિણ જે
 હે દેવાણુ પ્રિય, અમે જવાબ ચાલ્યો, પણ તું મલો સમજ્યો નથી. ફરી સાંમલ. ગોચરી
 કરીને સાધુ, ઉપાશ્રયે આવતાં માર્ગમધ્યે આલોયા પઢિકમ્યાવિના કાલ કરે તો આરાધક
 કહીએ, કિવા વિરાધક કહીએ? તે વિચારી જોજો. યતઃ શ્રીદશવૈકાલિકે પંચમાધ્યયને ॥
 “વિણેણં પવિસિત્તા સગાસે શુરુણો મુણી । ઇરિયાવહિયમાદાય, આગઓ અ પઢિકમે ॥૧॥
 આમોદ્તાણ ણીસેસં અરિયારં જહકમં । ગમણાગમણે વેવ મત્તપાણે અસંજયે ॥૨॥ ઇચ્છુપણ્ણો
 અણુવિગ્ગો, અવ્વક્કિલ્લેણ વેઅસા । આલોણ શુરુસગાસે, જં જહા મહિયં મવે ॥૩॥ ણ સ-
 ન્મનાલોઈયં હુજ્જા, પુલ્લિપચ્છાવિજં કહં । પુણો પઢિકમે તસ્સ, વોસિંટ્ટો ચિંતણેમ્ ॥૪॥ અર્થ—
 ‘વિણેણં’ કે૦ વિનય કરી, ‘પવિસિત્તા’ કે૦ પેશીને, સગાસે શુરુણો કે૦ શુરુની સમીપે ‘મુણી’
 કે૦ મુનિ, ‘આગઓ’ ઇટલે આવ્યો થકો, ‘ઇરિયાવહીયં પઢિકમે’ કે૦ ઇરિયાવહી પઢિકમે,

‘આદ્ય’ કેન્દ્રીજ્ઞે. ૧ પછી કાઢસગમાંહે ‘આપોદ્યા’ કેન્દ્રપયોગ-દેશને, ‘નીસેસું’ કેન્દ્ર-સપ્તમ, ‘અહ્યાર’ કેન્દ્ર-અતિચારને, ‘જહકમ્’ કેન્દ્ર-યથા અનુક્રમે અતિચારને ચિતવે. ‘ગમણા-ગમણે’ કેન્દ્ર-જાતા-આવતા; ‘ચેવ’ કેન્દ્ર-નિશ્ચયે; ‘અત્તપાણે-અ’ કેન્દ્ર-માત-પાણીને-વિષે, ‘સંજણ-મુક્તિ’ ૨ ‘વજુપત્તો’ કેન્દ્ર-સરલ-પદ્માવલો, ‘અણુચિત્તો’ કેન્દ્ર-હરિત, ‘અન્વચિત્તેણ-ચે-અસા’ કેન્દ્ર-સાવધાન-મને-કરી-કાઢસગ પારીને, ‘આલોપ-શુદ્ધસગાસે’ કેન્દ્ર-શુદ્ધી-સમોપે-આલોપ, ‘જે-જહા-ગહિયં’ કેન્દ્ર-જે-જેમ-લીધો-હોય-તે-તેમ. ॥૩॥ એમ કરતાં કદાચિત્ ‘જા-સમ્પ્રસાદોદય-ફુલ્લ’ કેન્દ્ર-હી પેરે આલોપ્યુ-ન-હોય, પુર્વિ પચ્છાવિ-જ-કદ કેન્દ્ર-પૂર્વે આ-હારાદિક-ગ્રહ હોય તે-પછે-કહેવાણું-હોય, અથવા-પછી-ગ્રહ-હોય-તે-પૂર્વે-કહેવાણું-હોય; ‘જ-કદ’ કેન્દ્ર-જે-એમ-કીમાં-તથા-પૂર્વ-કર્મ-દોષ-પશ્ચાત્-કર્મ-દોષ-લાગ્યા-હોય, તેને-‘પુણે-પદિકમે’ કેન્દ્ર-પરી-પદિકમે-તત્ત્વ-કેન્દ્ર-સૂક્ષ્મ-અતિચારને, વોસિદ્ધો-કેન્દ્ર-તે-કાયાને-વોસિરાવી; ચિત્ત-ઇમ કેન્દ્ર-એમ-ચિતવે-એ-ચાર-ગાયનો-અર્થ.

હવે એવો ભગવતીસૂત્રનો પાઠ સાંભલીને કુમતિ થોલ્યો:

કહે-કોઈ-એ-કહેવા-માત્રજ-કોઈ-ન-ગયો-ન-વિ-જાશે-॥

નેહીં-તો-લવણશિલા-માંહે-જાતાં-કેમ-આરાધક-થાશે-? ॥જિ૦-તુ૦-૨૧॥

અર્થ-કોઈક-કુમતિ-એમ-કહે-છે-જે, કહેવા-માત્રજ-કેન્દ્ર-એ-ભગવતીસૂત્રમાં-‘ચારણ-મુનિ’ નામ-દેશને-કહ્યું-પણ-ત્રે-કહેવા-રૂપ-જાણું-પણ-કોઈ-ન-ગયો-કેન્દ્ર-એ-રીતે-કોઈ-અતિ-કાલે-ગયો-નથી, તથા-ન-વિ-જાશે-કેન્દ્ર-અનાગત-કાલે-કોઈ-જાશે-પણ-નહીં. તેનો-હેતુ-કુમતિ-દેશાદે-છે. નહીં-તો-કેન્દ્ર-જે-મ્-કહ્યું-તેમ-ન-હોય-તો-લવણશિલામાંહે-જાતાં-કેન્દ્ર-લવણસમુદ્રની-શિલામાં-થઈને-જાતાં-કેમ-આરાધક-થાશે-કેન્દ્ર-અપકાયની-વિરાધના-કરી-ને-જતાં-આરાધક-કેમ-થાશે-? इति-ગાથા-અસરાર્થ-હવે-માવાર્થ-કહે-છે, જે-જંબુદ્વીપને-પછવાડે-બે-લાલ-યોજન-એક-દિશા-પહોલો-એવો-ચારે-દિશા-ફરતો-લવણસમુદ્ર-છે, તે-લવણમાં-સોઢ-હજાર-યોજન-પાણી-ઉંચુ-ચોફેર-છે, તે-પાણીમાંથી-થઈને-મુનિ-કેજ-જાય? અને-જાય-તો-આરાધક-કેમ-થાય? તથા-વીંજો-કોઈ-માર્ગ-જવાનો-નથી-તે-માટે-કહી-એ-છે-કે-ચારુણમુનિની-વાત-તે-ભગવતીસૂત્રમાં-કહેવા-રૂપ-છે, પણ-કરવા-રૂપ-નથી-॥૨૧॥

હવે-કુમતિને-આગલી-ગાથામાં-ઉત્તર-દે-છે.

સત્તર-સહસ્ત્ર-જોયણ-જઈ-ઉંચા-ચારણ-તીર્છા-ચાલે-॥

સમવાયાંગ-પ્રગટ-પાઠ-એ-શું-કુમતિ-અમ-ચાલે-? ॥જિ૦-તુ૦-૨૨॥

અર્થ-સત્તર-સહસ્ત્ર-જોયણ-કેન્દ્ર-સત્તર-હજાર-યોજન, જઈ-ઉંચા-કેન્દ્ર-ઉંચા-જઈને, ચારણ-તીર્છા-ચાલે-કેન્દ્ર-તે-ચારણમુનિ-તીર્છા-જાણ-છે-એમ-એ-રીતે-શ્રીસમવાયાંગસૂત્રમાં-પ્રગટ-પાઠ-છે, તો-શું-કુમતિ-અમ-ચાલે-કેન્દ્ર-હે-કુમતિ, કુત્સિત-મતિના-ધર્મી-મોહાલોકને-

વચ-સુરેન્દ્રશામી

સ

खोटी खोटी बातो कही थुं भ्रम घाछे छे ? संशयमां थुं पाहे छे ? जे तुं कहेछे तेम कहेवा मात्र होय तो समवायांगसूत्रमां एवो पाठ केम कहे ? इति भाव. यथा—“लवणेणं समुद्रे सत्तरजोयणसहस्साई सन्वग्गेणं पक्खा। इमीसेणं रयणप्पभाए पुढवीए बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ साइरेगाई सत्तर जोयणसहस्साई उड्डं उप्पइत्ता तओ पच्छा चारणाणं तिरियगई ॥” इति समवायांगे ॥ एनो अर्थ—लवणसमुद्र ‘सत्तरजोयण सहस्साई’ के० सत्तर हजार जोजन ‘सन्वग्गेणं’ के० सर्व थइने कसो छे. एक हजार उंडो, सोल हजारनी उपर शिखा. एवं १७००० ‘इमीसेणं रयणप्पभाए पुढवीए’ के० ए रत्नप्रभा पृथ्वीथकी ‘बहुसमरमणिज्जाओ भूमि भागाओ’ के० घणी सरस्वी एटछे बराबर रमणीक भूमि भाग थकी, एटछे मेरुनी धरतीथकी, ‘साइरेगाई सत्तरजोयणसहस्साई उड्डं उप्पइत्ता’ के० सत्तर हजार जोजन शार्ङ्गेरा ऊर्ध्व जईने पच्छा के० पछी ‘चारणाणं तिरियगई’ के० चारणमुनिनी तीछी गति प्रवर्ते. ते माटे भगवतीसूत्रनो पाठ करवारूप छे, पण कहेवारूप नथी. इति भाव. इति द्वाविंशतितम गायार्थ ॥२२॥

हवे ए आलावाभां चेइआई वंदे कहुं, ते उपर कुमति चैत्यशब्दनो अर्थ ते ज्ञान कहे छे. तेह आशंका लावीने उत्तर बालवा गाथा कहे छे.

चैत्यशब्दनो ज्ञान अरथ ते । कहो करवो कुण हेते ॥

ज्ञान एक ने चैत्य घणां छे । भूले जड संकेतेरे ॥ जि० तु० २३ ॥

अर्थ—चैत्य शब्दनो जे ज्ञान अर्थ करो छो, ते शा हेतुए करवो ? पाषरो अर्थ चैत्य के० जिनजुं घर अथवा जिनप्रतिमा. यतः—“चैत्यं जिनौकस्तद्धिंव चैत्यो जिनसभातरः ॥” इत्यनेकार्थे संग्रहे एवो अर्थ सूकीने चैत्य के० ज्ञान एवो अर्थ शा माटे करवो पहे छे ? इति भाव. ज्ञान एक ने चैत्य घणां छे के० ज्ञान तो एक छे, अने चैत्य घणां छे, तेमाटे भूले के० ते अर्थ करतां भूले छे. शमाटे भूले छे ? ते कहे छं. जडसंकेते के० मूर्खसंकेते, एटछे शुद्ध शुरु परंपरा आवी होय तो निपुण संकेत होय, पण निशुक्ला संकेत ते मूर्खज होय. इति गाथा अभारार्थ. अथ भावार्थ. ते कुमति एम कहे छे जे, “विद्याचारण जंघा-चारण मुनिए नंदीश्वर प्रमुखनी बातो सिद्धांतमां सांभली ते सांभली हृदयमां कौतुक उपन्युं, जे ए बात केम हशे ? आपणी नजरे जोइए.” एम विचारीने नंदीश्वरादिकने विषे जोबा गया. त्यां जेम आगममां सांभल्युं तेम नजरे दीठुं, ते वारे प्रशुना ज्ञानजुं बहुमान भाल्युं जे “घन्य प्रशुना ज्ञानने” एम कहीने प्रशुना ज्ञानने पर्गे लागे. चेइआई वदइनो ए अर्थ छे, एम कुमति कहे छे. तेनो उत्तर बाल्यो जे, मूर्ख व्याकरण प्रमुख भण्या विना थुं समजे ? चेइआई के० चैत्यानि ते द्वितीयाहुं बहुवचन छे, हवे जो ज्ञानने पर्गे लाग्या होय तो बहुवचन सूत्रकार शाने माटे कहे ? ज्ञान तो एक छे. एवी बातो मूर्ख जाणे ? इति.

અહીંયાં કેટલીક વાતો સ્તવનમાં નથી આળી, પણ કાંઈક વિશેષ વાત લખીએ છે. ત્યાં જડ જ્ઞાનને પગે લાગ્યા, એમ કહે તેવારે વાટમાં જાતાં ચમત્કાર ઉપજે એવા પઢાડ પર્વત સમુદ્ર પ્રમુખ ઘળા આવ્યા હશે, તો તેને देखીને પ્રમુના જ્ઞાનને વંદના કાં ન કરી ? તે વિચારજો. વલી એમ ચૈત્યશબ્દે જ્ઞાન કહીએ તો ‘નાળ પંચ વિહં પન્નતં ॥’ इत्यादिक, સૂત્રમાં જ્ઞાનના આલાવા ઘળા છે. ત્યાં સઘલે ‘ચેદ્યં પંચ વિહં પન્નતં । આભિણિવોહિય-ચેદ્યં, મુયચેદ્યં, ઓહિચેદ્યં, મળપજ્જવચેદ્યં, કેવલચેદ્યં’. इत्यादि પાઠ લખત, પણ તે તો ક્યાં દીસતાં નથી, તથા વલી એવો અર્થ કરે જે, આગમમાંથી વાત સાંભલી નિર્ગય કરવા ગયા, તે વારે શંકા તો હૃદયમાં ઠરી અને જિન વચનમાં શંકા ઉપજે, તેવારે સાધુ પણ કેમ રહે ? યતઃ-‘પયમક્લપિં એકં પિજો ન રોણં મુત્તનિદ્ધિં । સેસં રોયંતો વિ હુ મિ-ચ્છદિદ્ધિં જમાલિન્ન ॥૧॥’ તે માટે મૂર્ત સંકેતનો અર્થ છાંડી નિપુણ સંકેત અર્થ કરીએ તો સર્વ સમ્યું થાય. એ જવાબના ઉત્તર ઘળા છે, તેહનો સ્વપ્ન હોય તો પ્રતિમાશતક ગ્રંથ ઉપા-ધ્યાયજીનો કરેલો છે તે જોડ્યો એ વિસ્તારે સર્વું ॥ ૨૩ ॥

હવે વલી ક્રુમતિ એમ કહે છે જે, “ચૈત્ય કેં પ્રતિમા હો તો પણ ખલે હો પણ તે જ્ઞાન્વતી પ્રતિમા હતી અને તમે તો અજ્ઞાન્વતી માનો છો.” એમ કહેનારને, એજ આલાવા-માંથી અજ્ઞાન્વતી દેખાડે છે.

રુચકાદિકના ચૈત્ય નમ્યાતે । સાસય પઢિમા કહિએ ॥

જેહ ઇહાંના તેહ અજ્ઞાન્વત । બેડમાં ભેદ ન લહિએ ॥ જિં તું ૨૪ ॥

અર્થ-રુચકાદિકના કેં રુચક આદિ દેઈ. આદિ શબ્દ થકી નંદીશ્વરાદિક લઈએ. તેહ ચૈત્યને મુનિ જે નમ્યા તે સાસય પઢિમા કેં તે જ્ઞાન્વતીપ્રતિમા કહીએ તથા જેહ ઇહાંના કેં અને ભરતનાં ચૈત્ય ધાંધાં. ‘ઇહ ચેદ્યાઈ વંદે ચિ’ પાઠાત્ ॥ ને અજ્ઞાન્વતાં જાળવાં. તે માટે મૂર્ત હોય તે જ્ઞાન્વતીમાં અને અજ્ઞાન્વતીમાં પૂજ્યાપૂજ્યનો ફેર પાડે. તેજ માટે આગલ કહેવાશે જે દ્રોપદીનો અધિકાર, તેમાં કેવલ અજ્ઞાન્વતીનેજ પૂજ્યપણ કહ્યું છે, અને જિનઘર કહી વોલાવ્યું છે, તે કારણે બેડમાં ભેદ ન લહીએ કેં જ્ઞાન્વતીમાં અને અજ્ઞાન્વતીમાં અંશ માત્ર ભેદ નથી. इति गाथार्थ ॥ ૨૪ ॥

હવે એ અધિકાર પૂરો થયો માટે સ્પર્શહાર કરે છે.

જે ઉપર સાહેબ તુજ કરુણા । શુદ્ધ અરથ તે માલે ॥

તુજ આગમનો શુદ્ધ પરુપક । સુજશ અમિયરસ ચાલે ॥ જિં તું ૨૫ ॥

અર્થ-જે ઉપર સાહેબ તુજ કરુણા કેં હે સાહેબ, જે પ્રાણી ઉપર તમારી કરુણા દૃઢ છે, શુદ્ધ અરથ તે માપ કેં તે પ્રાણી યથાર્થ વ્યાખ્યા કહે. અહીંયાં એ વ્યાખ્યાએ, એક ઉપર કરુણા છે અને એક ઉપર કરુણા નથી એવો અર્થ થાય, તે વીતરાગને કેમ ઘટે?

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

અત્ર ઉત્તર: જેમ-એક વાપના વે દીકરા હોય, વાપનું તે-વેડ ઉપર હેત-સરલું છે, --પણ એક આજ્ઞાકારી છે, બીજો આજ્ઞાકારી નથી. તેમાં જે આજ્ઞાકારી છે તે-ઉપર હેત, -લોક પ્રગટ-પણે દેશે છે, અને જે આજ્ઞાકારી નથી તે ઉપર યદ્યપિ પિતાનું હેત છે, તોપણ -લોકો-તે પ્રગટપણે દેશતા નથી, તેમ અહીંયાં પણ તીર્થકરને યદ્યપિ સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર કરુણા છે, પણ જેઓ આપાના આરાધક-છે તેઓ ઉપર પ્રગટપણે દ્રીસેછે, તે માટે એમ કહ્યું. જે-ઉપર સાદેવ ઇત્યાદિ. અહીંયાં સર્વયા કરુણા નથી એમ કહેછે તે નિવારવું, જે માટે ચીરસ્વામિને સ્થાવરપણે ભગવતીના શતક પશ્ચરમાની વૃત્તિ મધ્યે શ્રીઅમયદેવમૂરિની-પ-લક્ષ્યું છે. ॥ 'સ્નેહગર્ભાનુકંપા સદ્ભાવાત્' ॥ તે વારે કેવલીને સ્નેહરહિત અનુકંપા ઠરી, અન્યયા સ્નેહ-ગર્ભ પદનું શું પ્રયોજન ? ઇત્યાદિક-વહુ ચર્ચા-છે, તે ગ્રંથ-વગે માટે નથી લખતા. તે માટે તુજ આગમનો જે શુદ્ધ પરુપક હોય તે પ્રાણી મુજશ કે. મલા ચગરુપ, અમિયરસ-કે. અમૃતનો રસ તે ચાખે કે. આસ્વાદ કરે. ઇટલે કવિપ પોતાનું નામ પણ સૂચવ્યું. -ઇતિ પંચવિંશતિ ગાયાર્થ ॥ ૨૫ ॥ એ પ્રથમ ઢાલ થયો. ગ્રંથા ગ્રંથ ૪૭૩ અક્ષર ૧૪.

હવે બીજો ઢાલ કહે છે. તેહનો-સંવંધ જે પ્રથમ ઢાલે પ્રતિમા સ્થાપન કરીને પ્રતિમા-ને વંદના કહી, હવે કેટલાક મૂઢ એમ કહે છે જે " પ્રતિમા વાંદી-પણ-પૂજી-પ નહીં. " તેમને સમજાવવા માટે બીજો ઢાલ કહે છે. તેની પ્રથમ ગાથા.

મહાવિદેહ-ક્ષેત્ર-સોહામણું-એ દેશી ॥

તુજ આણા મુજ-મન વસી, જિહાં-જિનપ્રતિમા સુવિચાર; લાલરે ।

રાયપસેળી સૂત્રમાં, સૂરિઆજ્ઞતળો અધિકાર; લાલરે-॥ તુજ. ૧ ॥

અર્થ-તુજ આણા કે. તમારો જે આજ્ઞા, -મસ્તાચ્ચી ચીરની-જે-આજ્ઞા-તે-મુજ-મન વસી-કે. મહારા-ચિત્તને વિષે-રહી છે. -ઇટલે-શ્રીજિનશાસન માંહે આજ્ઞા-પ્રથમ છે પણ આજ્ઞાગ્રામ્યાં યુક્તિ ન-કરવી એમ-દેસાહયું. તે આજ્ઞા-કેવી છે ? -જિહાં-જિનપ્રતિમા સુ-વિચાર-કે. જે આજ્ઞામાં જિનપ્રતિમાનો-ખલો-વિચાર છે-તેહિજ આગમ-સાચે-દેસાહે-છે. -રાયપસેળી સૂત્રમાં કે. -રાયપસેળી નામે બીજું ઉપાંગ, -તેમાં સૂરિયામતળો-અધિકાર-કે. સૂર્યામ નામે દેવતા જે પરદેશી રાજાનો જીવ પ્રથમ-દેવલો-કે-ઉપન્યો તેનો અધિકાર વિસ્તારે છે, ઇટલે એ-અર્થ-જે સૂર્યામ દેવતા-પ્રતિમાની પૂજા કરો, -તેનો વિસ્તારે અધિ-કાર છે. ઇતિ માવ ઇતિ પ્રથમ ગાયાર્થ ॥ ૧ ॥

તેહિજ વિસ્તારે દેસાહે છે.

તે સુર અભિનવ-ઉપન્યો, પૂછે સામાયિક દેવ; લાલરે ।

શું-મુજ-પૂરવ-ને પછી, હિતકારી કહો તતલેવ; લાલરે ॥ તુજ. ૨. ॥

અર્થ-તે સુર કે. તે દેવતા અભિનવ-ઉપન્યો-કે. નવો જે વારે ઉપન્યો તે-વારે પૂછે

સામાનિક દેવ કે. સામાનિક જે પોતાને સરસ્વી ઋદ્ધિના ધર્મી તે દેવતાઓને પૂજે છે. શું મુજ પૂરવ ને પછી હિતકારી કે. મહારે પૂર્વે અને પછી હિતકારી આ વિમાનમાં શું છે? તે કહો તત્ત્વેવ કે. તત્કાલ કહો. ઇતિ દ્વિતીય ગાયાર્થ ॥ ૨ ॥

તે કહે એહ વિમાનમાં, જિનપદિમા દાદા જેહ; લાલરે ।

તેહની તમે પૂજા કરો, પૂર્વ પછા હિત એહ; લાલરે ॥ તુજ. ॥ ૩ ॥

અર્થ—તે કહે કે. હવે તે દેવતાઓ ઉત્તર કહે છે જે, એહ વિમાનમાં કે. એહનું આ પત્તણ વિમાન તેહમાં, જિનપદિમા દાદા જેહ કે. જિનેશ્વરની પ્રતિમા છે, તથા જિનેશ્વરની દાદાઓ જે છે, તેની તમે પૂજા કરો. ઇતિ સ્પષ્ટ ॥ પૂર્વ પછા હિત એહ કે. પૂર્વે તથા પછી, જિનપ્રતિમા તથા જિનદાદા એ વે. વસ્તુની પૂજા, તેજ હિતકારી છે. એ રીતે સામાનિક દેવતાએ ઉત્તર વાલ્યો. ઇતિ ત્રીતીય ગાયાર્થ ॥ ૩ ॥

અર્થિયાં જિનદાદા શબ્દે જિનઅસ્થિ જાણવાં. અન્યથા સૂર્યામદેવના વિમાનને વિષે જિનદાદા સંભવે નહીં. જે કારણ માટે, એક સૌધર્મેદ્ર, વીજો ઇશાનેદ્ર, વીજો ચમરેદ્ર, અને ચોથો વર્લીદ્ર, એ ચાર ઇદ્રનેજ દાદા છેવાનો અધિકાર છે, એટલા માટે જંદ્રુદીપ પદ્મતિની દ્રુતિમાં શાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાયજીએ જિનસકહા શબ્દે ॥ જિનાસ્થિની ॥ પડું લખ્યું છે. જેમ અર્થિયાં રાયપસેળીમાં પણ ॥ સકહા ॥ એવોજ પાઠ છે. તે માટે દાદા શબ્દે અસ્થિ કહિયે. ઇતિ ભાવ. તથા પૂર્વે પછાનો અર્થ પોતેજ અનેક રીતે કરશે. માટે અમે નથી લખ્યો.

એ બ્રજ ગાથા કહી તેમાં સૂત્ર પાઠ હતો, તે પ્રમાણે ગાથામાં અર્થ બાંધ્યો. તથા ચ તત્ત્વમ્ “તણં તસ્સ સૂરિયામસ્સ દેવસ્સ પંચવિહાએ પજ્જતિએ પજ્જતિભાવં ગયસ્સ સમાણસ્સ ઇમેયારૂઢે અજ્ઞતિયે પતિયે મળોગએ સંકપ્પે સમુપ્પજ્જિત્થા । કિં મે પુન્નિવ કરણિજ્ઞં? કિં મે પચ્છા કરણિજ્ઞં? કિં મે પુન્નિવ સેયં? કિં મે પચ્છા સેયં? કિં મે પુન્નિવ પચ્છાવિ હિયાએ સુહાએ સમાએ ણિસેસાએ આણુગામિયત્તાએ ભવિસ્સહ, તણં તસ્સ સૂરિયામસ્સ દેવસ્સ સામાણિય-પરિસોવવળ્ણગા દેવા સૂરિયામસ્સ ઇમેયારૂઢં અજ્ઞતિયં સમુપ્પવં સમભિજ્ઞાણિત્તા જેનેવ સૂ-રિયામે દેવે તેનેવ ઉવાગચ્છંતિ । સૂરિયામ દેવં કરયલપરિગ્ગહિયં દસનહં સિરસાવત્તં મ-ત્થએ અંજલીં-કહુ જણં વિજણં વદ્ધાવેહ, વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી । એવં તલ્લ દેવાણુપ્પિયાણં સૂરિયામે વિમાણે સિદ્ધાયતણે જિણપદિમાણં જિણુસ્સેહપ્પમાણં મેત્તાણં અદુસયં સન્નિલિત્તાણં ચિદ્દુહ । સમાણં સુહમાણં માણવએ ચેદ્દયલ્લંમે વદ્ધામએસુ ગોલવદ્ધસમુગએસુ વહુહંઓ જિણ-સકહાઓ સન્નિલિત્તાઓ ચિદ્દંતિ । તાઓ ણં દેવાણુપ્પિયાણં અભેસિંચ વહુણં વેમાણિયા યં દેવાણં દેવીણ ય અજ્ઞણિજ્ઞાઓ જાવપન્નુવાસણિજ્ઞાઓ । તં એયણં દેવાણુપ્પિયાણં પુન્નિવ કરણિજ્ઞં એયણં દેવાણુપ્પિયાણં પચ્છા કરણિજ્ઞં એયણં દેવાણુપ્પિયાણં પુન્નિવપચ્છાવિ હિયાએ સુહાએ સમાએ-નિસેસાએ આણુગામિયત્તાએ ભવિસ્સહ । ઇતિ રાયપસેળી ઉપાંગે । અસ્યાર્થ—તણં તસ્સ સૂરિયામસ્સ દેવસ્સ કે. તે વારે તે સૂરિયામ દેવતાને, પંચવિહાએ પજ્જતીએ પજ્જતી-

ભાવં ગયસ્સ સમાણસ્સ કે० પાંચ પ્રકારની પર્યાપ્તિ પર્યાપ્તિમાવ પામ્યા થકાને ઇટ્થે દેવતાને માવા અને મન એ વે પર્યાપ્તિ સાથે નીપજે છે, માટે પાંચ કહી. ડમેયારુવે કે० એવા પ્રકારનો અજ્ઞસ્થિતિ પર્યાપ્તિ કે० મનમાં પ્રાપ્ત્યો. મળોગે સંકપ્પે સમુપજ્જિત્થા કે० મનો ગત સંકલ્પ ઉપન્યો તે કહેછે, કિં મે પુલ્લિ સેયં કે० શું મારે પૂર્વે શ્રેયકારી ? કિં મે પચ્છા સેયં કે० શું મારે પછી શ્રેયકારી ? કિં મે પુલ્લિ પચ્છાવિ કે० શું મારે પૂર્વે અને પછી હિયાઈ કે० હિતકારી પથ્ય આહારની પેરે, સુહાઈ કે० સુલ્લને અર્થે, સ્વમાઈ કે० સગતને અર્થે, સ્થેમને અર્થે, નિસેસાઈ કે० નિશ્રેયસ જે મોક્ષ તેને અર્થે, આણુગામિઅત્થાઈ કે० અજુગમન કરે ? ઇટ્થે પરંપરાઈ શુભાનુવંધી મવિસ્સઈ કે० યશો ? તપ્પણં સૂરિયામસ્સદેવસ્સ સામાણિય પરિસોવન્નગાદેવા કે० તે વારે તે સૂરિયામદેવના સામાનિક પર્યાપ્તિમાં ઉપન્યા દેવતા તે, સૂરિયામસ્સ ડમેયારુવં અજ્ઞસ્થિતિયં સમુપ્પન્નં સમમિજ્જાણિત્થા કે० સૂર્યામદેવતાનો એવો અભિમાય ઉપન્યો જાણીને, જેણે સૂર્યામે દેવે કે० સૂર્યામદેવતા છે. તેણેવ સ્વાગચ્છંતિ કે० ત્યાં આવે. સૂરિયામં દેવં કે० સૂર્યામ દેવને, કરચલપરિગ્ગહિયં કે० ઘે હાથ જોડીને, દસનઈ સિરસાવત્તં મત્થઈ અંજલીં કહ્મુ કે० દશ નચ મેલા કરી, મસ્સકે આધર્મં કરી અંજલી કરીને, જણે કે० જયે કરીને સ્વપક્ષનો જય, વિજણે કે० પરપક્ષનો જય તે વિજય કહિય. તેણે વધાવે, વધાવીને, ઇવંવયાસી કે० એમ કહે. એવં સ્વલ્લ દેવાણુપ્પિયાણં કે० સ્વલ્લ નામ નિશ્ચયે હે દેવાણુમિયા સૂર્યામે વિમાણે કે० સૂર્યામ નામા વિમાનને વિષે સિદ્ધાચત્થે કે० સિદ્ધાણું ઘર ઇટ્થે દેહેરં, તે દેહેરાને વિષે જિણપઠિ યાણં કે० જિનેશ્વરની પ્રતિમા છે. તે પ્રતિમા કેવી છે? જિણુસેહપમાણમિત્તાણં કે० તીર્થરૂરના ઉત્તેસે ઉચત્વ પ્રમાણ માત્ર છે. અટ્ટસયં સચિચિત્તં ચિટ્ટુઈ કે० એકજોને આઠ થાપના છે, તથા સમાણં સુહમ્માણં કે० સુધર્મનામા સમાને વિષે માણવઈ ચેડિયલ્લમે કે० માણ યકનામા ચૈત્થસ્તંભ છે, તે સ્તંભને વિષે વહરામણ્ણુ ગોલવટ્ટસમુગ્ગણ્ણુ કે० વજ્રમય ગોલવટ્ટ હાવડા છે. તેમાં વહુઈઓ કે० ઘણાં, જિણસકહાઓ કે० જિનનાં સકહા શબ્દે અસ્થિ છે. સચિચિત્તાઓ ચિટ્ટંતિ કે० થાપનાઈ છે, તાઓ ણં કે० તે જિનપ્રતિમા તથા જિણસકહાઓ તે દેવાણુપ્પિયા ણં કે० હે દેવાણુમિયા તમને તથા અન્નેસિં કે० વીજા પળ સમ્યગ્ દષ્ઠિં વેમાણિયાણં દેવાણં દેવીણય કે० વૈમાનિક દેવતા દેવીઓને, અન્નણિજ્જાઓ કે० અન્નવા યોગ્ય છે. જાવ પજ્જુવાસણિજ્જાઓ કે० યાવત્ સેવા કરવા યોગ્યછે. અહીંયાં યાવત્ શબ્દે વંદણિજ્જાઓ સમ્માણણિજ્જાઓ ઇત્યાદિક કહેણું. તં ઇયણં દેવાણુપ્પિયા ણં ઇત્યાદિક મુગમ છે. ભાવાર્થ એ છે. કે, એ તમને પૂર્વે કરવા યોગ્યછે, પછી કરવા યોગ્યછે, એ તમને પૂર્વે તથા પછી હિતકારી સુલ્લને અર્થે, સ્થેમને અર્થે, મોક્ષને અર્થે અને શુભાનુવંધને અર્થે યાશે.

અહીંયાં કેટલાઈક ક્રમતિ કહે છે કે, “એ દેવતાની સ્થિતિ છે.” તેહનો ઉત્તર જે, સૂચ પાટમાં ॥ અન્નેસિં વહૂણં વેમાણિયાણં ॥ ઇતિ વહુ પદ શું કરવા કહ્યું ? ॥ સન્નેસિં વેમાણિયાણં ॥ એવો પાઠ કાં ન કહ્યો ? તેજ માટે જાણિય છે એ જે, એ સર્વ દેવતાનો

હવે ક્રમતિઓની આશંકાઓ ઉપાડી ઉપાડીને પણ આલાવામાંથી શુદ્ધ અર્થ પ્રગટ કરી
 ઉત્તર દે છે. ત્યાં પ્રથમ કોઈક ક્રમતિ કહે છે કે “ધર્મામ દેવતા જે વેલા ઉપન્યો તે વેલા
 પૂજા કરી પણ પછી તો વચા મન પર્યંત નથી કરી. તે વારે છ તો હૌક્રિક આચારની પરે
 થયું. પણ ધર્મ અર્થે થયું નહીં” રિતિ. તેને ઉત્તર કહે છે.

वच सुरेंद्रश्रामीकर

पूरव पच्छा शब्दथी, नित्य करणी जाणे सोय; लालरे ।

समकित दृष्टि सबहे, ते द्रव्यथकी केम होय? लालरे ॥ तुज० ४ ॥

अर्थ—पूरव पच्छा शब्दथी के० पूर्व अने पछी हितकारी भुं ? एतुं पूछयुं अने तेओए-
“पूरव अने पछी एज हितकारी छे” एतुं कहुं. ते वारे पूजा विनानो शेपकाल कीयो-
रखो? ते माटेज, सोय के० ते सूर्याभदेवता एम जाणे जे मारे नित्यकरणी सदा कर्तव्य
छे. एटछे सदा काल पूजा करी एम ठर्युं. इति भावार्थ. वली कोइक कुमति बोख्यो के,
“ए तो द्रव्यथी बाह्यथी पूजा करी पण भावथी नथी करी.” इति. तेहने उत्तर देखे जे,
समकित दृष्टि जे होय ते सबहे के० धर्म एहवुं सबहे, ते द्रव्यथी केम होय? एटछे सम-
कित्ती द्रव्यथी करे तो भुं श्रद्धामां न होय? जेम पुन विवाहादिक. इति भाव. इति तूर्य-
गाथार्थ ॥ ४ ॥ तेज हवे स्पष्ट करी देखाडे छे.

द्रव्यथकी जे पूजीयां, प्रहरण कोशादि अनेक; लालरे ।

तेहथी बेउ जूदां कक्षां, ए तो साचो भाव विवेक; लालरे ॥ तुज० ५ ॥

अर्थ—द्रव्यथकी जे पूजां. प्रहरण के० शस्त्र, कोश के० भंडार आदि शब्दथी अनेक
पूजां, पण ते सर्वथी बेउ जे जिन प्रतिमा अने जिन दाढा, ते जूदांज कक्षां छे. जे कारणे
प्रणाम, अथवा शक्रस्तवादिक वीजा कोइ स्थानके कक्षां नथी. तथा सामानिक देवे उत्तर
बाख्यो, तेवारे पण प्रतिमा तथा दाढाज पूजवापणे वताव्यां, अने फल पण एनांज बता-
व्यां. ते माटे प्रगटपणे वे जूदांज-कक्षां छे. ए तो साचो भाव के० ए भाव ते साचो
विवेक के० वेहेचीने भिन्न भिन्नपणे कक्षो छे. इति गाथार्थ ॥ ५ ॥

ते उपर द्रव्य भावतुं दृष्टांत कहे छे.

चक्ररयण जिण नाणनी, पूजा जे भरते कीध; लालरे ।

ज्यम ते त्यम अंतर इहां, समकित दृष्टि सुप्रसिद्ध; लालरे ॥ तुज० ६ ॥

अर्थ—जेम भरते के० भरतराणाए, चक्ररयणी के० चक्ररजनी पूजा, तथा जिन-
नाणनी के० ऋषभस्वामीना केवलज्ञाननी पूजा; एम पूजा पद वेउ ठामे जोडिए. ते कीध
के० करी. ज्यम ते के० जेम चक्रनी पूजा, द्रव्यथी आलोकतुं उपकारी जाणी करी, अने
ज्ञाननी पूजा ते भावथी आलोक तथा परलोकतुं उपकारी जाणी करी, त्यम अंतर इहां
के० अहींयां सूर्याभ अधिकारे पण द्रव्यतुं तथा भावतुं एम अंतर जाणतुं. समकित दृष्टि
सुप्रसिद्ध के० सम्यग्दृष्टि जीवने ए तो प्रसिद्ध छे. अर्थात् प्रगटछे. एटछे मिथ्यात्व जेना
इदय मांहे होय तेने ए वे बात जुदी न भासे. इति भाव. एटछे कुमतिमां समकित नथी;
एम पण देखावयुं. इति गाथार्थ. ॥ ६ ॥

हवे कोइ कुमति कहे छे जे धन काढवाने अधिकारे ‘हियाए सुहाए’ इत्यादिक पाठ

કહ્યા છે. તે જ્યેં આં લોકના સુતને અર્થે સૂર્યામેં પૂર્યા તેહને પુર્વિ તથા પછે આ એ શબ્દ પરલોક વાચક છે એહેણું દેખાડે છે.

પહેલે ભવ પૂરવ કહે, જ્ઞાતા દુર્દર સંબંધ; લાલરે ।

પછા કહ્યું વિષય કહ્યા, વલી મૃગાપુત્ર પ્રબંધ; લાલરે ॥ તુજ૦૭ ॥

અર્થ—પહેલે ભવ કે૦ ગતભવ, પૂરવભવ કે૦ પૂરવ શબ્દે કહે છે. કોણ કહે છે? તે કહે છે. જ્ઞાતા કે૦ છત્તું અંગ જ્ઞાતાસૂત્ર કહે છે. દુર્દર સંબંધ કે૦ નંદ મળીઆર દેહકા થયા. તે સંબંધમાં એટલે દેહકાના સંબંધમાં પૂર્વ શબ્દે ગતભવ છે. એ જ્ઞાતાસૂત્ર કહે છે. ઇતિભાવ. તથા ચ જ્ઞાતાસૂત્ર—‘પુર્વિ પિ ણં મણ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ’ । ઇત્યાદિ. એ રીતે પૂર્વ શબ્દે ગતભવ કહ્યો. હવે પછા શબ્દે આગલો અનાગતભવ દેખાડે છે. પદને એક દેશે પદના સમુદાયને ઉપચારીએ માટે પછા કહ્યું કે૦ પછી કહ્યું આ વિપાક આવે. એવા વિષય કહ્યા છે. ક્યાં કહ્યા છે? તે કહે છે. વલી કે૦ પૂર્વ શબ્દનો અર્થ જ્ઞાતાએ દેખાડ્યો; તેની અપેક્ષાએ વલી મૃગાપુત્ર પ્રબંધ કે૦ મૃગાપુત્રના સંબંધમાં કહ્યાં છે, યતઃ—અમ્મતાય મણ મોગા મુત્તા વિસફલોવમા પછા કહ્યું અવિવાગા અણુવંધુદુહાવહા, અર્થ—અમ્મતાય કે૦ હે માતા પિતા, મણ કે૦ મેં, મોગા કે૦ મોગ, મુત્તા કે૦ મોગવ્યા. તે કહેવાં છે? વિસફલોવમા કે૦ વિષફલની ઉપમાએ છે. પછા કે૦ પછી આવતે ભવે, કહ્યું અવિવાગા કે૦ કહ્યું વિપાક છે જેહના, અણુવંધુ કે૦ પરંપરાએ, દુહાવહા કે૦ દુઃસ્વના આપનાર છે.

એ રીતે શ્રીચરિત્રાધ્યયનમાં મૃગાપુત્રે માતપિતાને કહ્યું. એમ પછા શબ્દે પણ પરમવનો અર્થ છે. એટલે પૂર્વ પછા શબ્દ તે સૂરિયામને આભવ વાચક થયો. ॥ ૭ ॥

હવે કોઈ કુમતિ કહે છે જે તમે પૂર્વ પછાનો જે રીતે અર્થ કર્યો, તેમ અર્થ કરતાં આ ભવ તો ન આંવ્યો તેને ઉત્તર દે છે.

આગમેસિમદ્દા કહ્યા, ગઈઠિઈ કલ્હાણા દેવ; લાલરે ।

તસ પૂરવ પછા કહે, ત્રિહું કાલે હિત્ત જિન સેવ; લાલરે ॥ તુજ૦૮ ॥

અર્થ—આગમેસિમદ્દા કે૦ આગલ મનુષ્યાવતાર પાંચીને મોક્ષ જાણું છે; એવા કહ્યા છે તથા ગઈઠિઈ કલ્હાણા કે૦ અહીંયાં કલ્યાણ શબ્દ વેચને જોડીએ. એટલે એ અર્થ—ગઈકલ્હાણા ટિંકલ્હાણા । ઇતિ. ત્યાં ગઈ કલ્હાણા કે૦ ગતિ જે આવતી મનુષ્ય ગતિને વિષે કલ્યાણ છે જેહને, તથા ટિંકલ્હાણા કે૦ સ્થિતિ જે દેવતાનો ભવ, ત્યાં ‘પણ’ કલ્યાણ છે. એવા દેવ કે૦ સમ્યગ્દષ્ટિ દેવતા સૂત્રે વર્ણવ્યા છે. યતઃ—‘ગઈકલ્હાણા ટિંકલ્હાણા આગમેસિમદ્દા’ ઇતિ ॥ આગમેસિમદ્દા કે૦ આગલે મદ્દકારી છે. તે માટે ત્રણે ભવ આવ્યા. જે માટે સૂર્યામ દેવ સમ્યગ્દષ્ટિ છે, તે મગવંત દાદા તથા જિન પ્રતિમા પૂજતાં, તસ પૂરવ પછા કહે કે૦ તે દેવને પૂરવ પછા કહ્યાં થકી, ત્રિહું કાલે હિત કે૦ ત્રણે કાલે હિત જાણું. જિન સેવ કે૦ પરમેશ્વરની સેવા એવી છે.

હવે વ્યતિરેકે કરી પૂર્વ પછા શબ્દે અર્થાપત્તિ ત્રિકાલ લેઈએ એમ દેલાડે છે.

જસ પૂરવ પછા નહીં, મધ્યે પણ તસ સંદેહ; લાલરે ।

એમ પહેલે અંગે કહ્યું, છે સૂધો અર્થ તે એહ; લાલરે ॥ તુજ૦ ૯ ॥

અર્થ—જસ પૂરવ પછા નહીં કે૦ જેને પૂર્વે તથા પછી નથી. મધ્યે પણ તસ સંદેહ કે૦ તેને વચમાં પણ સંદેહ જાણવો, એટલે એ માવ જો, જેહને પૂર્વ અને પછી નથી, તેહને મધ્યે સંદેહ. તે વારે એમ આવ્યું જો જેને પૂર્વ તથા પછી છે, તેહને મધ્યે પણ અવક્ય છે. એમ પહેલે અંગે કે૦ શ્રીઆચારાંગ સૂત્રમાં એમ કહ્યું છે. યતઃ—“જસ નતિય પુરાપછા મજ્જે તસ ક્કઓ સિયા ।” ઇતિ. જસ નતિય કે૦ જેને નથી, પુરાપછા કે૦ પૂર્વ અને પછી, મજ્જે તસ ક્કઓ સિયા કે૦ તેને મધ્યે પણ ક્યાંથી હોય ? ઇતિ આચારાંગે, છે સૂધો અર્થ તે એહ કે૦ એ અર્થ સૂધો છે. પાંચરો છે તેથી સૂર્યામને ત્રિકાલ હિતકારી જિનપૂજા છે. ઇતિ માવ. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૯ ॥

હવે કોઈક વલી કહે છે જો વાંદવાને અધિકારે ‘પેચ્છાહિયાએ’ કહ્યું છે તે પરમવ હિત આવે. પણ અહીંયાં પછા શબ્દ છે, માટે આમવજ હિતકારી છે તેને સ્વત્તર દે છે.

પછા પેચ્છા શબ્દનો, જો ફેર કહે તે દુઢ; લાલરે ।

શબ્દ તળી રચના ઘણી, પણ અર્થ એક છે પુઢ; લાલરે ॥ તુજ૦ ૧૦ ॥

અર્થ—પછા અને પેચ્છા એ બે શબ્દનો જો ફેર કહે કે૦ અર્થ શબ્દગમ્યમાન છે માટે જો ફેર અર્થ કરે છે; તે દુઢ કે૦ દુષ્ટ જાણવા, જો માટે, શબ્દતળી રચના ઘણી કે૦ શબ્દ-રચના યથાપિ ઘણી છે, પણ અર્થ તો એકજ છે. એવકાર ગમ્યમાન છે. પુઢ કે૦ પુષ્ટ અર્થ છે. ઇતિ ગાથા અસરાર્થ. હવે માવાર્થ—જો પેચ્છાનો અર્થ જેમ પરમવ છે, તેમ પછાનો અર્થ પણ પરમવજ છે એમ જાણવું, પણ શબ્દ ફેર રચનાએ ખૂલવું નહીં. જેમ વદનાનાજ અધિકારમાં ક્યાંક તો ॥ પેચ્છાહિયાએ ॥ એમ કહ્યું છે, તથા ક્યાંક તો ‘હહ મવે વા પરમવે વા આણુગામિયત્તાએ મવિસ્સહ’ એવો પાઠ છે, તે માટે પરમવ અને પેચ્છા, એ બે શબ્દમાં જેમ ફેર નથી, તેમ પછા પેચ્છા શબ્દમાં પણ ફેર ન જાણવો. તે પછા શબ્દે પછા કહ્યું અવિ-વાગા ઇત્યાદિક ઠામે પરમવનો અર્થ સંભવ દેલાડ્યો છે ॥ ૧૦ ॥

એ રાયપસેળી સૂત્રનો પાઠ હતો, તે ચર્ચા યુક્તિના સ્વત્તર વાલ્યા. હવે સૂરિયામ દેવતા આગલ થું કરે ? તે કહે છે.

વાંચી પુસ્તક રત્નનાં, હવે લેઈ ધરમ વ્યવસાય; લાલરે ।

સિદ્ધાંતને તે ગંયા, જિહાં દેવહંદનો ઠાય ॥ લાલરે ॥ તુ૦ ॥ ૧૧ ॥

अर्थ—वांची पुस्तक रत्ननां के० शम्भता रत्ननां पुस्तक वांचे. ते वांचीने, हवे छेइ धरम व्यवसाय के० धर्मना व्यवसाय इन्दे उपकरण छेइने, सिद्धायतन के० सिद्धतुं आयतन जे घर तेने विषे ते गयो के० ते सूरियाभ देवता गयो. ज्यां देवछंदतुं स्थानक छे त्यां गयो. इति गाथार्थ ॥ ११ ॥

जिनप्रतिमा देखी करी, करे शिर प्रणाम शुभ बीज; लालरे ।

पूष मात्य चूर्णे करी, वस्त्राभरणे वली पूज ॥ लालरे ॥ तु० ॥ १२ ॥

अर्थ—जिनप्रतिमा देखीने करे शिर प्रणाम के० मस्तके प्रणाम करे. शुभ बीज के० ते प्रणाम शुभ जे पुण्य तेनुं बीज छे, एटछे पुन्यतुं बीज छे. पूष के० फूले करी तथा मात्य के० मालाए करी तथा चूर्णे करी तथा वस्त्रे करी तथा आभरण के० धरेणाएकरी, वली पूज के० पूजा करी. इति गाथार्थ ॥ १२ ॥

फूल पगर आगे करी, आलेखे मंगल आठ; लालरे ।

धूप देई काव्य स्तवी, करे शक्रस्तवनो पाठ ॥ लालरे ॥ तु० ॥ १३ ॥

अर्थ—ते बार पछी फूल पगर के० फूलना ढगला, आगल करी, आलेखे मंगल आठ के० अष्ट मंगलीक ते आलेखे. यथा स्वस्तिक १ श्रीवत्स २ कलत्र ३ भद्रासन ४ शरावसंपुट ५ मत्स्यगुप्त ६ दर्पण ७ नंदावर्त ८ एवं अष्ट मंगल, धूप देई के० अनेक जातीना धूप देईने, काव्य स्तवी के० ते बार पछी अपुनरुक्त एकसो आठ काव्ये स्तवीने, करे शक्रस्तवनो पाठ के० छेहेली बारे नम्रुत्पुर्णनो पाठ कहे. इति गाथार्थ ॥

ए वली सूत्र प्रमाणे गाथा बांधी. तथा च तत्सूत्रं—‘तएण से सूरियामे देवे पोत्थयरयणं गिण्हइ, पोत्थयरयणं गिण्हइत्ता पोत्थयरयणं विहडिइ, विहडिइत्ता पोत्थयरयणं वाएइ, वाएइत्ता धम्मियं ववसायं गिण्हइ, गिण्हइत्ता पोत्थयरयणं पडिनिक्खवेइ, पडिनिक्खवेइत्ता सीहासणाओ अब्भुठेइ, अब्भुठेइत्ता ववसायसमाओ पुरिमच्छिल्लेणं दारेणं पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमइत्ता जेणेव नंदापुक्खरणी तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छइत्ता हत्थपार्यं पक्खालेइ, पक्खालेइत्ता आचंते चोक्खे सुइधूप एगं मई सेयं रययामयं विमलसलिलपुञ्जं भिंगारं गिण्हइ, गिण्हइत्ता जाई तत्थ उप्पलाई जाव सयसहस्सपत्ताइ ताइ गिण्हइ, गिण्हइत्ता जेणेव सिद्धायतणे तेणेव पहारेत्थ गमणाए । तएणं सूरियामं देवं वहवे आभिओगिया देवा य देवीओ य अप्पेगइआ कलसहत्थगया जाव अप्पेगइआ धूवकड्छयहत्थगया सूरियामं देवं पिट्ठओ समणुगच्छंति । तएणं सूरियामे देवे चउडिं सामाणिअसाहसीहिं जाव अजेहिं देवेहिं देवीहिं य सद्धिं संपरिबुडे सव्वबलेहिं जाव वाइअरवेगं जेणेव सिद्धायतणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छइत्ता सिद्धायतणं पुरिच्छिमेणं दारेणं अणुपविसइ, पविसइत्ता जेणेव देवच्छइए जेणेव अट्टसयं जिणपडिमाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छइत्ता जिणपडिमाणं

આલોપ પનામં કરેઈ, કરેઈતા લોમહત્યયં ગિણ્દૃ, ગિણ્દૃતા લોમહત્યેયં પરામુસઈ, પરા-
મુસઈતા ગંધોદપ્પં ણ્હાવેઈ, ણ્હાવેઈતા ગોસીસચંદનેણં ગાયાઈ અણુલિપઈ, અણુલિપઈતા
જિણપદિમાણં અહયાઈ દેવદૂસ જુઅલાઈ નિઅંસેઈ, નિઅંસેઈતા પુપ્ફારુહં ૧ મહ્હારુહં ૨
જુણારુહં ૩ વત્થારુહં ૪ આમરણારુહં ૫ કરેઈ, કરેઈતા આસત્તો વસત્ત વિવલ-
વટ્ઠવગ્ધારિયમહ્હદામકલાવં કરેઈ, કરેઈતા કરયલપદિગ્ગહિયં કરયલપન્મટ્ટવિપ્પમુકેણં
દસદ્વવણેણં કુમ્મુમેણં મુકપુપ્ફપુંજોવયારકલિયં કરેઈ, કરેઈતા જિણપદિમાણં પુરઓ અ-
ચ્છેઈહિં સળ્લેઈ રિયયામર્પિં અત્થરાર્પિં તંદુલેઈ અટ્ટુ મંગલે આલિદ્દઈ, તં જહા-સત્થિય
જાવ દપ્પણં, તયાપાંતરં ચ ણં ચંદપ્પમરયણવયરવરુલિયવિમલદ્દં કંચળમણિરયણમત્તિચિત્તં
કાલાગુરુપવરકુંદુરુકતુરુકહજ્જંતપૂવમધમધંતગધુધ્ધુઆમિરામં ગંધવટ્ઠિં વિણિમ્મુઅંતં વેરુ-
લિયમયકકુચ્છુયં પમ્મહિરુજં ધૂવં દાહ્ણ જિણવરાણં, અટ્ટસંયં વિમુદ્ધજુતેઈ અપુણરુતેઈ
સંયુણઈ, સંયુણઈતા પચ્છા સત્તટ્ટપયાઈ પલ્લોસકકઈ । વામં જાણુ અંવેદિ અંવેદિતા દારિણં જાણુ
ધરણિતલંસિ સાદદ્દુ તિવસુત્તો મુદ્ધાણં ધરણિતલંસિ ણિવેસેઈ, ણિવેસેઈતા ઇગસાહિઅં
ઉત્તરાસંગં કરેઈ, કરેઈતા જાવ કરયલપરિગ્ગહિયં દસળહં સિરસાવત્તં મત્થઈ અંજલિં કદ્દુ
ઈયં વયાસી, નમ્મત્થુમં અરહંતાણં મગ્ગવંતાણં ॥”

અહીંયાં ક્રુમતિ કહે છે કે “દેવતાની કરણી હું માનું નહીં. તેને પૂછીએ જે દેવતા,
જે કરણી કરે તેમાં પુણ્ય તથા પાપ વંધાય કે નહીં ? જો કહેશે કે વંધાય તો એ પૂજા
મમુલ કરતાં પુણ્ય વધારું કે પાપ ? તેનો ઉત્તર દેજો. ત્યારે કહેશે કે કાંઈ ન વંધાય. તે
વારે જીવ સમયમાત્ર સાત કર્મ વાંધ્યા વિના રહે નહીં, તે કેમ મેલવશે ? તે કહો. તથા
કોઈક ક્રુમતિ કહે છે જે ‘દેવતા તો ‘નોધમ્મિઆ છે’ તેનો ઉત્તર જે ચારિત્રની અપેક્ષા
તો નોધમ્મિઆ મુલે કહો પણ શ્રુત સમક્ષિતની અપેક્ષા નોધમ્મિઆ કેમ કહેવાશે ? તે
ત્રિચારજો. વલી શ્રી મગવતી મૂત્રને વિષે અવિરતી દેવતાને કહીએ તો ॥ નિટુરવચનમેયં ॥

પમ કહું છે. ઇત્યાદિક શુક્તિ, ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજીકૃત નોધમ્મિઆ નિવેધ
ત્રેયથી જાણવો

વલી દેવકરણી માનવીજ વટે છે. તે દેસાડે છે.

જેહના સ્વમુલે જિન કહે, મવસિદ્ધિ પ્રમુલ છ બોલ; લાલરે ।

તાસ મગતિ જિનપૂજના, નવિ માને તેહ નિટોલ ॥ લાલરે ॥ તુ ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ-જેહના કે ૦ જે સુરિયામ દેવતાના, સ્વમુલે જિન કહે કે ૦ જિનેશ્વર અર્થાત્ શ્રી-
વીરસ્વામી પોતાને મુલે કહેતા હતા. મવસિદ્ધિ પ્રમુલ કે ૦ મવસિદ્ધિ પ્રમુલ, પ્રમુલ શબ્દે
વીજા અમવસિદ્ધિ ? સમક્ષિતી મિથ્યાલી, ૨ પરિચ સંસારી અર્ણવ સંસારી ૩ મુલમનોધી

દુર્લભવોધી ૪ આરાધક વિરાધક ૫ ચરમ અચરમ ૬ ૧ છ વોલ લહૈ. ઇતિ. ભાવાર્થ. જે દેવતાના ૧ છ વોલમાં જે રુઢા વોલ તે પ્રશ્ન વતાવ્યા. તું મન્ય છે. ૧ તું સમક્ષિતી છે, ૨ પરિત્ત સંસારી છે, ૩ મુલમ વોધી છે, ૪ આરાધક છે, ૫ ચરમ છે, ૬ ૧મ વતાવ્યું, ઇતિ ભાવ. તાસ મગતિ જિનપૂજના કે૦ તે સૂરિયામની મક્તિ આગલ કહિયું તે, તથા જિન પૂજના જે પૂર્વે કહી તે, નવિ માને કે૦ જે મૂર્ખ માને નહીં, તે પુરુષ નિટોલ કે૦ અટોલ-કાટણું લોક પ્રસિદ્ધ કહેવાય છે, તેહવા જાણવા. ઇતિ ગાયાર્થ ॥ ૧૪ ॥

હવે આલાવાનો અર્થ-તપ્તે ન્ન સે સૂરિયામે દેવે કે૦ તેવારે તે સૂરિયામ દેવતા, પોત્થય-રયણં ગિળ્હૈ કે૦ પુસ્તકરત્ન લીૈ. છેડેને, પોત્થયરયણં વિહિડિ કે૦ પુસ્તકરત્ન ડધાઢે, ડધાઢીને, પોત્થયરયણં વાૈૈ કે૦ પુસ્તકરત્ન વાંચે. વાંચીને, ધમ્મિયં વવસાયં ગિળ્હૈ કે૦ ધર્મ સંવંધી વ્યવસાય છે. અહીંયાં ધર્મ વ્યવસાય તે પૂજાના ઉપકરણ તે છે. પોત્થયરયણં પઢિનિક્સવૈ કે૦ પુસ્તકરત્ન પાઠું મૂકે. પઢિનિક્સવૈૈ કે૦ તે મૂકીને, સીહાસનાઓ અબ્ધુદૈ કે૦ સિંહાસનચકી ડટે. અબ્ધુદૈૈ કે૦ ડટીને, વવસાયસમાઓ કે૦ વ્યવસાય સમાચકી, પુરિમચ્છિલ્લેણં દારેણં પઢિનિક્સવૈ કે૦ પૂર્વદિશિને વારણે નીકલે, નીકલીને જેણેવ ણંદાપુક્તરણી કે૦ જ્યાં નંદા નામે વાવ્ય છે, તેણેવ ડવાગચ્છૈ કે૦ ત્યાં આવે. આ-વીને, હત્થપાૈ પક્ષાલેૈ પક્ષાલેૈૈ કે૦ હાથ પગ પક્ષાલે. પક્ષાલીને, આર્યતે કે૦ નવ દ્વાર શ્રોતનાં (દેહનાં) છે, તે શુદ્ધ પાણીૈ પક્ષાલવે કરીને, આંચંત કે૦ ગ્રહું છે આચમન જેણે, ચોક્ષ્વે કે૦ થોડો પળ મેલ રાખે નહીં, ઇટલા માટે સૂહમ્પ કે૦ પવિત્ર થયા. ઇગં મહં કે૦ ઇક મોહોટો, સેયં કે૦ શ્વેત સજ્જલ, રયયામયં કે૦ રૂપાનો, વિમલસલિલપુણં કે૦ નિર્મલ પાણીૈ મરચો, મિંગાર કે૦ કલશ, ગિળ્હૈ કે૦ તે છેડેને, જાહ તત્થ ડપ્પલાઈ કે૦ ત્યાં જે ડત્પલ ઇટલે કમલ, જાવસહસ્સપત્તાઈ કે૦ યાવત્ હજાર પાંચઢીનાં કમલ. યાવત્ શબ્દે વીજા કમલના મેદ લેવા તે છેડેને, જેણેવ સિદ્ધાયતણે કે૦ જ્યાં સિદ્ધાયતન ઇટલે જિનઘર છે, તેણેવ પહારેત્થ ગમણાૈ કે૦ ત્યાં જાવાને ડધમ કરે. તપ્તે ન્ન સૂરિયામ દેવ કે૦ તે વાર પછી સૂરિયામ દેવને પૂઢે, વહેવે આભિઓગિયા દેવાદેવીઓ કે૦ ઘણા આ-ભિયોગિક દેવતા દેવીઓ, અપ્પેગિયા કલસહત્થગયા કે૦ કેટલાૈકના હાથમાં કલશ રહી ગયા છે. જાવ અપ્પેગિયા ધૂવકડ્ડહત્થગયા કે૦ યાવત્ કેટલાૈકના હાથમાં ધૂપના કડ્ડા રહી ગયા છે. અહીંયાં યાવત્ શબ્દે વીજા કેટલાૈકના હાથમાં મુંગાર કમલ પ્રમુલ્લ લેવા, સૂરિયામ દેવં પિટ્ટો સમણગચ્છંતિ કે૦ સૂરિયામદેવતાની પૂંટે ચાલ્યા જાય, તપ્તે ન્ન સૂરિયામે દેવે કે૦ તે વાર પછી સૂરિયામ દેવતા, ચરહિં સામાણિયસાહસિહિં કે૦ ચાર હજાર સામાનિક દેવતાૈ, જાવ અચેહિં દેવેહિં દેવીહિં સહિં કે૦ વીજા પળ દેવતા દેવીૈ, સંપરિવુદે કે૦ પરિવરચો. અહીંયાં યાવત્ શબ્દે વીજા પર્પદાના, કટકના, આત્મ-રક્ક. ઇત્યાદિક દેવતા લેવા. સવ્વલ્લેણં કે૦ સર્વ લલે સહિત જાવ વાહયરવેણં કે૦ વાજીત્રના શબ્દ વાજતે, જેણેવ સિદ્ધાયતણે કે૦ જ્યાં સિદ્ધાયતન છે. તેણેવ ડવાગચ્છૈ

उवागच्छत्ता के० त्यां आवे, त्यां आवीने, सिद्धायतणं पुरित्यमेणं दारेणं के० सिद्धाय-
 तन प्रत्ये पूर्वदिशिने वारणे, अणुपविसड के० प्रवेश करे, प्रवेश करीने, जेणेव देवच्छंदए
 के० ज्यां देवच्छंदो छे, जेणेव अटूसयं जिणपडिमाओ के० ज्यां एकसो आठ जिन प्रति-
 माओ छे, तेणेव उवागच्छह के० त्यां आवे. आवीने जिनपडिमाणं आलोए के० जिन
 प्रतिमाने दीठांयकां, पणामं करेड के० प्रणाम करे. प्रणाम करीने. लोमहत्ययं गिण्ड के०
 मोरपीछी छे. छेइने, लोमहत्येणं परासुसइ के० ते मोरपीछीए पूजे, पूजीने, गंधोदएणं
 ण्हावेइ के० सुगंध पाणीए नवरावे. नवरावीने, गोसीस चंदणेणं गायाइं अणुलिपइ के०
 गोशीर्षचंदन जे वावनाचंदन, तेणे करीने गात्र जे प्रतिमातुं नरोर, तेहने विलेपण करे.
 करीने, जिनपडिमाणं के० जिनप्रतिमाने, अहयाइं के० अक्षत. देवदूसजुअलाइं के० देव-
 दूप्यनो युगल एटले जोडो, नियंसेइ के० पढेरावे. पेढेरावीने. दुप्फारुहणं के० पूलतुं
 आरोपण करे. मल्लारुहणं के० फूलनी मालतुं आरोपण करे. चृणारुहणं के० वास वरास
 प्रमुख सुगंधी चूर्णतुं आरोपण करे. वत्थारुहणं के० वस्त्रतुं आरोपण करे. आमरणारुहणं
 के० मुकुट प्रमुख आभरणतुं आरोपण करे. करीने आसत्तो के० रुमिए लाग्यो उसत्त के०
 उपर लाग्यो विडल के० विस्तीर्ण, वट्ट के० गोल. वन्धारिय के० लंबादमान. एवो मल्ल-
 दामकलावं के० माल्यदाम जे माला तेनो समूह करे. करदलपडिगगहियं के० हस्त तलने
 विषे ग्रथा. करयलपठभट्टविष्णुमुक्केणं के० हस्ततलथी अष्ट थयां मूक्यां एहवां, दसद्वयणेणं
 कुसुमेणं के० पंचवरणी फूले, मुक्कपुष्पपुंजोवयारकलियं के० मूक्या छे पुष्पना पुंज. तेहने
 उपचारे सद्धि करे. करीने, जिणपडिमाणं पुरओ के० जिन प्रतिमानी आगल, अच्छेहि के०
 निर्मल, सण्हेहि के० सुकोमल, रययामएहि के० रूपमयी. अत्थराहि के० हुंफडो वस्तुनो
 प्रतिविंव पडे एहवा निर्मल, तंदुळेहि के० चोखे करीने, अट्टमंगळे आलिहइ के०
 अष्टमंगल आलेखे, तं जहा के० ते कहे छे. सत्तिय के० स्वस्तिक, जाव दप्पण के० यावत्
 दर्पण कहेवुं, यावत् गन्दे श्रीवत्स प्रमुख लेवां. तयाणंतरं च णं के० ते वार पछी चंदप्पम-
 रयण के० चंद्रप्रम रत्न, वरय के० वज्र, वेरुलिय के० वैदूर्य रत्नमयी, विमलंड के० निर्मल
 छे टंड जेनो, वली कंचणमणीरयणमत्तिचित्तं के० कनक मणिरत्ननी भाति विचित्र छे,
 कालागुरु के० कृष्णागुरु, पवर के० प्रधान, कुंजरुक ते प्रसिद्ध, तुल्यनामा गंधद्रव्य विजेष,
 डळंत धूव के० दहमान जे दगांगादि धूप. तेहनो मयमयंत के० महमहाटगंधधूआभिराम
 के० प्रगट थयो गंध तेणे अभिराम, गंधवर्हिं विणिमुयंतं के० गंध द्रव्य शुटिका सरखो
 सुगंध मूकते, वेरुलियमयकडुच्छय के० वैदूर्य रत्नय कडछा, पगहिजणं के० छेइने, धूवं
 दाजणं जिणवराणं के० जिनवरने धूप देइने, अटूसयं के० एकसो आठ, विसुद्ध जुत्तेहि
 शुद्ध युक्त, अपुणरुत्तेहि के० फरी फरीने तेहनो तेह पाठ न आवे. एवा महाविच्चेहिं
 राहाकाव्ये, संयुणइ के० स्तवना करे. करीने. पच्छाय सत्तपयाइं के० पाछा सात
 लां, पञ्चोसकइ के० पाछो ओसरे. वामं जाणु अंचेइ के० डावो हींचण उंचो राखे

दाहिणं जाणु के० जमणो ढींचण, धरणितलंसि साहदु के धरतीने विषे थापे. तिवखुत्तो मुद्रागं धरणितलंसि निवेसइ के० त्रणवार मस्तक धरतीए थापे. थापीने, एगसाडीउत्तरासंगं करेइ के० एक साडी उत्तरासंग करे. करीने, जाव करयलपरिगहियं दसनहं के० हस्ततल परिग्रहित दश नख, सिरसात्तं के० मस्तके आवर्तन करीने, मत्थए अंजलि कहु के० मस्तके अंजली करीने, एवं वयासी के० एम कहे. 'नमस्तु णं' कहे. एहनो अर्थ टीकाथी जाणवो. अहीयां कहेवां ग्रंथ वधी जाय छे इति.

हवे ते छ बोल रायपसेणी मध्ये कला छे तथा हि—“तएणं से सूरियामे देवे समणस्स भगवओ महावीरस्स अतिए धम्मं सोच्चा निसम्म हदु जाव उट्टेति उट्टिचा समणं भगवं महावीरं वंदइ णमंसइ एवं वयासी, अहण्णं भंते सूरियामे देवे किं भवसिद्धिए अभवसिद्धिए? १ सम्मदिट्ठिए मिच्छादिट्ठिए? २ परिचसंसारीए अणंतसंसारीए? ३ सुलहवोहिए दुल्लहवोहिए? ४ आराहए विराहए? ५ चरमे अचरमे? ६ सूरियाभाइ समणे भगवं महावीरे सूरियाभं देवं एवं वयासी, सूरियाभा तुम णं भवसिद्धिए नो अभवसिद्धिए, जाव चरमे णो अचरमे” अस्वार्थ—तए णं से सूरियामे देवे के० ते वारे ते सूरियाभ देवता, समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतीए क० श्रमण भगवान् महावीरनी समीपे, धम्मं सोच्चा निसम्म के० धर्म सांगलीने, हदु जाव उट्टेति क० हर्ष पापीने यावत् उठे. उठीने, समणं भगवं महावीरं के० श्रमण भगवान् महावीर मत्थे, वंदइ णमंसइ के० वंदना करे. नमस्कार करे, एवं वयासी क० एम कहे. अहण्णं भंते सूरियामे देवे के० हे भगवन्, हुं सूर्याभनामे देवता. किं भवसिद्धिए अभवसिद्धिए के० भुं भव्यं छुं किं वा अभव्यं छुं? सम्मदिट्ठि के० सम्पकूटि छुं किं वा मिथ्यादृष्टि छुं? २ परिचसंसारिः अणंतसंसारिः के० परिच संसारी छुं किं वा अणंत संसारी छुं? ३ सुलहवोहिए दुल्लहवोहिए के० सुलभवोधि छुं एटछे परभवे जिन धर्म प्राप्ति सोहली छे जेने एवो छुं के दुर्लभवोधि छुं? ४ आराधक छुं के विराधक छुं. ५ चरमे के० देवतानो भव छेछो छे के अचरमे के० घणा भव करवा छे? सूरियाभाइ के० सूर्याभने बोलावीने श्रमणभगवान् महावीर सूर्याभने एम कहे. सूर्याभा, तुमणं भवसिद्धिए के० हे सूर्याभ, तु भवसिद्धिक छे, अभवसिद्धिक नथो. यावत् चरम छे, अचरम नथी. एम छ बोल रुढा कहेवा. वीजा निषेध करवा. इति गायार्थ ॥ १४ ॥

हवे सूर्यामनी भक्ति देखाडे छे.

प्रभु आगल नाटक कयुं, भगति सूरियाभने सार; लालरे ।

भगतितणां फल शुभ कक्षां, श्री उत्तराध्ययन मोझार; लालरे॥ तु० ॥ १५

अर्थ—प्रभु आगल नाटक कयुं, ए स्पष्ट छे, ते माटे भक्ति सूरियाभने सार के० सूरि-

યામ દેવતાને સાર દટ્ટે પ્રધાન ભક્તિ છે. તથા ચ તત્ સૂત્ર—“અહ્ણં મંતે દેવાણુષ્પિયાણં
 ભક્તિપુન્ન્યં ગોયમાર્ણં સમ્પાણં નિર્ગંધાણં વત્તીસદ્ વદ્ધં નદ્ધવિહિ ઉવદંસેમિ ॥” અર્થ—
 અહ્ણં મંતે દેવાણુષ્પિયાણં ભક્તિપુન્ન્યં કે૦ સૂર્યામ પ્રમુખીને કહે છે. હું દેવાણુપ્રિયની
 ભક્તિપૂર્વક, ગોયમાર્ણં સમ્પાણં નિર્ગંધાણં કે૦ ગૌતમાદિક શ્રમણ નિર્ગંધને, વત્તીસદ્ વદ્ધં
 નદ્ધવિહિ ઉવદંસેમિ કે૦ વત્તીસદ્ વિધિ નાટક દેસાહુ? इति રાયસેણી મધ્યે, એ સૂત્રમાં
 ભક્તિપૂર્વક એવો પાઠ છે. માટે જાણીએ છે એ સ્ત્રિયામને ભક્તિ, પ્રધાન છે અને ભક્તિના
 ફલ તો શુભ કે૦ ઉત્તમ કહ્યાં છે શ્રીઉત્તરાધ્યયન મોક્ષાર કે૦ શ્રીઉત્તરાધ્યયન મધ્યે અધ્ય-
 યન ઓગળતીજમે છે. તથા ચ તત્પાઠ—“ ગુરુસાહમ્મિયસુસ્સણયાણં મંતે ! જીવે કિં
 જણઈ ? ગુરુસાહમ્મિયસુસ્સણયાણ વિણયપદ્ધિવત્તિ જણઈ । વિણયપદ્ધિવત્તેણં જીવે અણ્ણ-
 હાસાયણસીલે નેરહ્યતિરિક્ખજોણિયમણુસ્સદેવદુગ્ગઈઓ નિરંબઈ. વણ્ણાંજલણભત્તિવહુ-
 રાણયાણ માણુસ્સદેવસુગઈઓ નિવંબઈ । સિદ્ધિસુગઈં ચ વિસોહેઈ । પસત્થાઈં ચ ણં વિણય-
 મૂલાઈં સન્નવકજ્ઞાઈ સાહેઈ । અને ય વહવે જીવે વિણમત્તા મવઈ । ” અસ્યાર્થ—ગુરુસાહમ્મિય-
 કે૦ સાધર્મિકની ગુરુની, સુસ્સણયાણં કે૦ સેવા કરતો, મંતે કે૦ હે ભગવન્, કિં જણઈ
 કે૦ શું ઉપાર્જે ? ગુરુ ઉત્તર કહે છે. ગુરુસાહમ્મિયસુસ્સણયાણં કે૦ ગુરુ અને સાધર્મિકની
 સેવા કરતો, વિણયપદ્ધિવત્તિ કે૦ ઉચિત કાર્ય અંગીકાર કરે, વિણયપદ્ધિવત્તેણં જીવે કે૦
 વિનયપ્રતિપક્ષ જીવ, અણ્ણહાસાયણસીલે કે૦ ગુર્વાદિકના અવર્ગવાદ ન વોળે, તે વારે
 નારકી તિર્યચની યોનિ તથા મનુષ્ય દેવતાની દુર્ગતિને રૂંધે, વણ્ણ કે૦ પ્રશંસા, સંમળણ
 કે૦ ગુણત્રું પ્રગટ કરવું, ભક્તિ કે૦ અજલો પ્રમુલ્લ કરવી, વહુ માન તે અંતર પ્રીતિ—દટ્ટલાં
 વાનાં કરતો મનુષ્યની અને દેવતાનો. સુગઈઓ નિવંબઈ કે૦ સદ્ગતિઓ વાંધે, સિદ્ધિ સુગઈં ચ-
 વિસોહેઈ કે૦ સિદ્ધિરૂપ સદ્ગતિ તે રત્નત્રય તેહને વિશુદ્ધ કરે, પરમવે શુક્તિ સાધે. વલી,
 અને વહવે જીવે કે૦ વીજા ઘણા પ્રાણોઓને, વિણમત્તા મવઈ કે૦ વિનયવંત કરે ઉત્તંચ-
 “ઠિઓ ઠાવણે પર” इति. ગાયાર્થ ॥ ૧૫ ॥

એ સ્ત્રિયામનો અધિકાર એકજ એ સ્તવનમાં દેસાહયો. એ કેટલા કહીએ? સૂત્રમાંતો
 ઠામ ઠામ કહ્યાં છે, માટે અતિ દેશ કરે છે.

અંગ ઉપાંગ ઘણે કહી, એમ દેવ દેવીની ભક્તિ; લાલરે ।

આરાધકતા તેણે થઈ, ઇંહાં તામલી ઇંદ્રની યુક્તિ; લાલરે ॥ તુ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—અંગ કે૦ જ્ઞાતામુત્ર પ્રમુલ્લને વિષે દેવીઓ અનેક ભવનપતિમાં ડપનીઓ છે. ત્યાં
 પણ સૂર્યામનીજ રીતિ કહી છે. તથા ભગવતીમાં ઇંદ્રાદિકનાં નાટક ઘણાં વસાવ્યાં છે. તથા,
 ઉપાંગ કે૦ જીવામિગમાદિકમાં વિજયપ્રમુલ્લ દેવતાનો તથા તેવી રીતે વીજા પણ ત્રણ દર-
 વાજાના ઘણી એમજ કહ્યાં છે. ઘણે કહી કે૦ એરોતે ઘણે અંગ ઉપાંગે કહી છે. કહીંક તો
 કરી એવો પાઠ છે. ત્યાં ભક્તિ કરી, એવો અર્થ કરીએ. એમ દેવ દેવીની ભક્તિ એ સ્પષ્ટ છે.

વલી ઠાળાંગમધ્યે ચોથેઠાળે નંદીશ્વર દ્વીપે ધના સુર અમુરાદિકોષ પૂજા ભક્તિ પ્રમુલ્ક કર્યાં છે તથા તે દેવતા દેવીઓને આરાધક કહી બોલાવ્યાં છે. તે આરાધકપણું તો. તેને થઈ કે. તે વીતરાગની ભક્તિરૂપ થઈ છે. અહીંયાં આરાધકતાની અપેક્ષા થઈ એમ કહ્યું છે, અહીંયાં કોઈ કહેશે કે એ જિન ભક્તિ આરાધકતા નથી. એતો પાછલે ભવે કરણી કરી છે, તે અપેક્ષા આરાધકતા કહ્યા છે. એમ કહેનારને ઉત્તર દેહે. હાં તામલી ઇંદ્ર કે. તામલી નામા તાપસ તે વીજા ઈશાનદેવલોકે ઇંદ્ર થયા, તેહની યુક્તિ જાણજો. હિતિ ગાથાશ્ચાર્ય.

ભાવાર્થ તો એ છે કે તામલી નામા તાપસ, પોતાને તપને કપ્ટે કરી વીજા દેવલોકને વિષે ઇંદ્ર થયા, તેમણે પ્રમુલ્ક આગલ નાટક કરી પૂછ્યું જે હું આરાધક છું કે વા વિરાધક છું? હિત્યાદિક છ વાંલની પૃષ્ઠા શ્રીમગવતીસૂત્રમા કહી છે. તેમાં કહ્યું જે “આરાધક છો” એમ કહ્યું છે, માટે પૂછીએ હાં જે પરમવની અપેક્ષા આરાધક હોતતો એતો પરમવે તાપસ હતા, તેથી કેમ પરમવ કહેવાશે? તે માટે આ મવની પ્રમુલ્કભક્તિ આરાધકતા કહી છે. હિતિ ભાવ હિતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૬ ॥

એ જિનેશ્વરનો થાપનાનિષ્ણે પૂજવા યોગ્ય છે એમ કહ્યું. હવે કોઈ કહે છે, “એ અચેતન છે. એમાં શો ગુણ છે?” તેનો ઉત્તર કહે છે જે, જિનદાદા પણ અજીવ છે તેમાં શો ગુણ છે? અને પૂજવા યોગ્ય તો છે તે દેલાહે છે.

ભક્તિ જીતધર્મે કરી, લીએ દાદા અવર જિન અંગ; લાલરે ।

થૂમ રચે સુર ત્રણ તે, કહે જંબૂપન્નતી ચંગ; લાલરે ॥ તુ. ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—ભક્તિ કે. કોઈક દેવતા ભક્તિ જાણી છે છે. જીત કે. અપરદેવતા પોતાનો જીતવ્યવહાર જાણી છે છે. ધર્મે કરી કે. કોઈક ધર્મે કરી છેતા હવા, એટલે ધર્મ જાણી છેતા હવા. લીએ કે. એટલે પ્રકારે છે. દાદા કે. દાદા, અવર કે. વલી વીજા દેવતા, જિનઅંગ કે. દાદા દાંત પ્રમુલ્ક છે. તેવાર પછી, સુર કે. દેવતા, ત્રણ થૂમ, રચે કે. કરે, કહે જંબૂપન્નતી કે. જંબૂ દ્વીપ પન્નતો એમ કહે છે. આર્થત ગ્રહણે મધ્યગ્રહણમિતિ ન્યાયાત્. જંબૂપન્નતી શબ્દે જંબૂદ્વીપપન્નતી છેદા, એટલે જંબૂદ્વીપપન્નતોમધ્યે એમ કહે છે. ચંગ કે. મનોહર. હિતિ. તથાચ તત્પાઠ—“તણ નં સકે દેવિંદે દેવરાયા સ્વરિલ્લં દાહિણં સકહં ગિણ્દહ । ઈસાણે દેવિંદે દેવરાયા સ્વરિલ્લં વામં સકહં ગિણ્દહ । ચમરે અમુરિંદે અમુરરાયા હિટિલ્લં દાહિણં સકહં ગિણ્દહ । વલી વરોયણિંદે વરોયણરાયા હિટિલ્લં વામં સકહં ગિણ્દહ । અવસેસા મવળવર્દે જાવ વેમાણિયા દેવા જહારિંદે અવસેસાઈ અંગમંગાઈ ગિણ્દહ । કેઈ જિગમત્તિએ કેઈ જીયમેય તિક્કુ કેઈ ધમ્મો ચિત્તુ ગિણ્દહિતિ । તણ નં સકે દેવિંદે દેવરાયા મવળવર્દે જાવ વેમાણિયા દેવા એવં વયાસી, સ્તિવ્યામેવ મો દેવાણુપિયા સવ્વરયણામ મહિમાહાલ એ તઓ ચેઈયથૂમે કરેહ, એમ મગવતો તિથગરસ્સ, એમ ગણહરાગ, એમ અવસેસાણં અગગારાણં । તણ નં વહેવે જાવ કરેતિ । તણ નં તે વહેવે મવળવર્દે જાવ વેમાણિયા દેવા તિથગરસ્સ પરિ-

નિવ્વાણમહિમં કરંતિ જેનેવ ણંદીસરે દીવે તેનેવ સ્વાગચ્છંતિ ।” વ્યાખ્યા-તપ ણં સકે દેવિંદે દેવરાયા કે. તેવારે શક્ર દેવેંદ્ર દેવતાનો રાજા, સ્વરિલ્લં દાહિંગં કે. જમણી ઉપરલી, સરુહં કે. દાઢા, ગિણ્હૃ કે. ગ્રહે, ईशानે દેવિંદે દેવરાયા કે. ईशान દેવેંદ્ર દેવતાનો રાજા, સ્વરિલ્લં વાનં સરુહં ગિણ્હૃ કે. દાઢી ઉપરની દાઢા લીપ. ચમરે અનુરોંદે અનુર-રાયા કે. ચમર અસુરકુમારનો ઇંદ્ર, અસુરકુમારનો રાજા, દિઠિલ્લં દાહિંગં સરુહં ગિણ્હૃ કે. જમણી હેઠલી દાઢા લીપ. વલી વરોયણિંદે વરોયણરાયા કે. વલી નામા વૈરોચન ઇંદ્ર વૈરોચનરાજા, દિઠિલ્લં વાનં સરુહં ગિણ્હૃ કે. દાઢી હેઠલી દાઢા લીપ. અવસેસા કે. વીજા શેષ, ભવણવહ જાવ વેમાણિયા દેવા કે. ભવનપતિ યાવત્ વૈમાનિકદેવતા. જહારિં કે. જેમ જેને યોગ્ય હોય તે, અવસેસાઈ કે. શેષ ધાકતાં, અંગંગાઈ. ગિણ્હૃ કે. અંગો-પાંગ લીપ. કેઈ જિણમત્તીપ કે. કોઈક દેવતા જિનનો ભક્તિ જાણી લીપ, કેઈ જિદ-મેયં તિક્કહુ કે. કોઈ જીત આચાર છે, એમ કરીને લીપ, કેઈ ધમ્મો તિક્કહુ ગિણ્હૃ કે. કોઈક ધર્મ છે એમ કરોને લીપ. તપ ણં સકે દેવિંદે દેવરાયા કે. તેવાર પછી શક્ર દેવેંદ્ર દેવરાજા, ભવણવહ જાવ વેમાણિયા દેવા એવં વપાસી કે. ભવનપતિ પ્રમુલ દેવતા એમ કહે, સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા કે. શોઘ શોઘ હે દેવાણુપ્પિયા! સન્નરયણામણ કે. સર્વ રત્ન-મયી, મહામહાલપ કે. અતિ મોટી, તઓ વેઈઅધૂમે કરેહ કે. ત્રણ ચૈત્યસૂખ કરો. એગં મગવઓ તિત્થગરસ્સ કે. એક મગવાનું તીર્થકરની, એગં ગણહરાણં કે. એક ગણ-ધરની, એગં અવસેસાગં અણગારાણં કે. એક શેષ અણગારની. તપ ણં કે. તેવાર પછી, વહવે જાવ કરેંતિ કે. ધણા મગવનપતિ યાવત્ ચાર નિકાયના દેવતા ધૂમ ત્રણ કરે. તપ ણં કે. તેવારે તે મગવનપતિ પ્રમુલ દેવતા, તિત્થગરસ્સ કે. તીર્થકરનો, પરિનિવ્વાણમહિમં કરંતિ કે. નિવ્વાણ મહોત્સવ કરે. જેનેવ ણંદીસરે દીવે કે. ય્યાં નંદીશ્વર દ્વીપ છે. તેનેવ સ્વાગચ્છંતિ કે. ત્યાં આવે ઇત્યાદિક પાઠ છે. ઇતિ જંબૂદ્વીપ પ્રજ્ઞસિ પાઠ ઇતિગાથાર્થ ॥૧૭॥

વલી એજ વાત વિશેષે કહે છે.

શતક દશમે અંગ પાંચમે, ઉદ્દેશે છટે ઇંદ; લાલરે ।

દાઢ તળી આશાતના, ટાલે તે વિનય અમંદ; લાલરે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ-શતક દશમે અંગ પાંચમે કે. પાંચમું અંગ શ્રી મગવતીસૂત્ર-તેટું દશમું શતક-તેને ઉદ્દેશે છટે કે. છઠા ઉદ્દેશાને વિષે, ઇંદ કે. ચમરેંદ્ર પ્રમુલ ઇંદ્ર તે, દાઢ તળી આશા-તના ટાલે કે. દાઢાનો આશાતનાઓ ટાલે છે. તે વિનય અમંદ કે. એ તીવ્ર આકરો વિનય જાણવો. ઇતિ ગાયાસ્ત્રાર્થ. માર્થ તો એ છે જે, ચમરેંદ્ર પ્રમુલ સુધર્મા સભા મધ્યે વિષયપ્રમુલ નથી સેવતા, તે સુધર્મા સભા મધ્યે પરમેશ્વરનો દાઢાઓ છે, તેનો આશાતના ટાલવા માટે નથી સેવતા. ઇતિ માવ ॥ ૧૮ ॥

ઈઠાં એ સ્તવને વિષે તો દશમા શતકના છઠા ઉદ્દેશાની સાલ લખી, અને શ્રી મગ-

વતી સૂત્રમાં જોતાં તો દશમા શતકના પાંચમા સદેશમાં એ પાઠ છે. તે માટે જાણીએ છીએ જે કોઈ ધુરથીજ લલ્લનારનો દોષ છે. અન્યથા ડપાધ્યાયની એમ આજે નહીં, પદ્મવી ૬તીતિ છે. અથવા રામસહચરિ—અનાભોમે ડપાધ્યાયની એમ આજું છે. યતઃ—“નહિ નામાના-ભોગઃ છન્નસ્થસ્યેહ કસ્યચિન્નાસ્તિ । જ્ઞાનાવરણીયં દિ જ્ઞાનાવરણમકૃતિકર્મ્મ ॥૧॥” હવે તે પાઠ લલ્લીએ છે.—“ચમરે નં મંતે ! અસુરિંદે અસુરકુમારરાયા ચમરચંચાએ રાયહાણિએ મુહમ્માએ સમાએ ચમરંસિ સિંહાસણંસિ તુડિએનં સદિં દિવ્વાઈં મોગમોગાઈં શુંજમાણે ચિહરિત્તે? જો ઇજ્ઞે સમટ્ટે સે કેળેટ્ટેનં મંતે ! એવં બુચ્છહ નો પમૂ જાવ વિહરિત્તે. ગોયમા ! ચમરસ્સ નં અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરજો ચમરચંચાએ રાયહાણીએ મુહમ્માએ સમાએ માળવવે ચેઈઅસ્થંમે વડરામએસુ ગોલવટ્ટસમુગએસુ વહુઈઓ જિણસકહાએ સન્નિરિકત્તાએ ચિટ્ઠિંતિ । જાઓ નં ચમરસ્સ અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરણો અન્નેસિંચ વહુણ અસુરકુમારણાં દેવાણં દેવીણં ય અચ્છિજ્ઞાઓ દંદણિજ્ઞાઓ નમંસણિજ્ઞાઓ પુયણિજ્ઞાઓ સક્કારણિજ્ઞાઓ સમ્માણણિજ્ઞાઓ કલ્લાણં મંગલં દેવયં ચેઈયં પજ્જુવાસણિજ્ઞાઓ ભવતિ, સે તેણટ્ટેનં અજ્ઞો એવં બુચ્છહ જો પમૂ જાવ વિહરિત્તે । પમૂ નં મંતે ! ચમરે અસુરિંદે અસુરરાયા ચમરચંચાએ રાયહાણીએ મુહમ્માએ સમાએ ચમરંસિ સિંહાસણંસિ ચડસટ્ટિએ સામાણિય સાહસ્સીહિં તાયત્તીસાએ જાવ અળેહિં અસુરકુમારેહિં દેવેહિં દેવીહિં ય સદિં સંપરિવુદ્ધે મહયા હયનદ્ધ જાવ શુંજમાણે વિહરિત્તે? હંતા કેવલં પરિયારિટ્ટીએ નો ચેવ નં મેહુણવત્તિયાએ॥” વ્યાખ્યા—ચમરેનં મંતે કે. હે ભગવન્ ! ચમરો, અસુરિંદે કે. અસુરદેવનો ઇંદ્ર, અસુરકુમારરાયા કે. અસુરકુમારનો રાજા, ચમરચંચાએ રાયહાણીએ કે. ચમરચંચાનામે રાજધાનીને વિષે, મુહમ્માએ સમાએ કે. સુધર્માનામા સમાને વિષે. ચમરંસિ સિંહાસણંસિ કે. ચમરનામના સિંહાસનને વિષે રહ્યો. તુડિએનંસદિં કે. તુડિતે જે દ્રાણીનો સમુહ તે સાથે, દિવ્વાઈં કે. દેવસંવંધી, મોગાઈં કે. મોગ, શુંજમાણે કે. મોગવતો થકો, વિહરિત્તે કે. વિચરે. મહુજી કહે છે. જો ઇજ્ઞે સમટ્ટે કે. એ અર્થ સમર્થ નહીં. પટલે મોગ ન મોગવે, સે કેળેટ્ટેનં મંતે એવં બુચ્છહ કે. હે ભગવન્, જામાટે એમ કહો છો? જો પમૂ જાવ વિહરિત્તે કે. ન સમર્થ મોગ મોગવતો વિચરવાને. એમ પૂછે થકે ભગવાન્ કહેછે. હે ગોયમ, ચમરસ્સ નં અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરજો કે. ચમરો અસુરેંદ્ર અસુરકુમાર રાજાની, ચમરચંચાએ રાયહાણીએ કે. ચમરચંચા રાજધાનોમાં, મુહમ્માએ સમાએ કે. સુધર્મા સમાને વિષે, માળવવે ચેઈઅસ્થંમે કે. માળવકનામા ચૈત્યસ્થાને વિષે વડરામએસુ કે. વજ્રમયી, ગોલવટ્ટસમુગએસુ કે. ઘણા ગોલ હાવડા છે. તેહને વિષે, જિણસકહાઓ કે. જિનેશ્વરની દાઢાઓ, સન્નિરિકત્તાઓ ચિટ્ઠિતિ કે. થાપી થકો છે. જાઓ નં કે. જે દાઢાઓ, ચમરસ્સ અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરજો કે. ચમરો, અસુરેંદ્ર, અસુરકુમાર રાજાને તથા અન્નેસિંચ કે. વીજા પણ દેવતાને, વહુણં અસુરકુમારણં કે. ઘણા અસુરકુમાર, દેવાણં કે. દેવતાને,

દેવીણ ચ કેં દેવીઓને, અન્નણિજ્ઞાઓ કેં અર્ચવા યોગ્ય છે. વંદણિજ્ઞાઓ કેં વાંદવા યોગ્ય છે. ણંદરાણિજ્ઞાઓ કેં નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે. પૂયણિજ્ઞાઓ કેં પૂજવા યોગ્ય છે. સક્કારણિજ્ઞાઓ કેં સત્કાર કરવા યોગ્ય છે. સમ્માણણિજ્ઞાઓ કેં સન્માન કરવા યોગ્ય છે. કહ્ણાણં મંગલં કેં કલ્યાણકારી, મંગલકારી. દેવયં ચેદ્યં કેં દેવતાના ચૈત્યની પરે. પજ્જુવાસણિજ્ઞાઓ કેં સેવા કરવા યોગ્ય, ભવંતિ કેં છે. સે તેણટ્ટેણં અજ્ઞો एवं બુચ્છ કેં હે આર્ય, તે માટે એમ કહીએ છે. ણો પથૂ જાવ વિહરિત્તે કેં નથી સમર્થ, યાવત્ દેવીઓ સાથે ભોગ ભોગવવાને. ફરી પૂછ્યું જે, ચમરો અમુરકુમાર ચમરચંચા રાજ-ધાનીને વિષે ઇધર્મા સમામાં ચમરસિંહાસનને વિષે વેઠો. ચવસટ્ટિણં સામાણિયસાહસ્સીર્હિ કેં ચોસઠ હજાર સામાનિક દેવતા સાથે, તાયત્તીસાપ્ કેં તેત્રીશ ત્રાયત્રિંશક સાથે, જાવ અન્નેહિ અમુરકુમારેહિ, इत्यादિક મુગમ છે. इत्यादि भगवतीभूत्रे गतक दशमे उद्देशे पांचमे. इहां परिचारणशुद्धि કેં નાટ્ય પૂજામાંહે સ્ત્રીશબ્દ શ્રવણાદિક પરિચારણ કરે, પણ મૈથુન સંજ્ઞાએ મુધર્માસમામાં શબ્દાદિક ન સેવે. એ રીતે જેમ ચમરેંદ્રલગે ઇટલે ભવન-પતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી, વૈમાનિક તથા તેહના લોકપાલના આલાવા છે. તે સર્વ અર્થી હોતો જોજ્યો.

હવે અહીંયાં કોઈ પૂછે જે ભગવતીસૂત્રમાં તો ઇટલું કહ્યું જે “મુધર્માસમામાં દાઢાઓ છે, માટે વિષય વાત ન કરે પણ તે કરતાં આજ્ઞાતના થાય, એમ ક્યાં કહ્યું છે?” એવી સૂક્ષ્મની આજ્ઞાકા ધરીને લક્ષીએ છે એ સાંભલ, શ્રી હવવાઈ પ્રમુખ સૂત્રમાંહે અનાજ્ઞાતના વિનય કહ્યો છે, તે સર્વ પરમારથથી જોતાં અરિહંતનોજ વિનય જાણવો.

હવે એવા અધિકાર સાંભળેને તે કુમતિ વોલ્યા જે “દેવતા તો અવિરતિ, અપચ્ચક્ષાળી છે, નોધમ્મિયા છે. એ દેવતાની કરણી કોણ છેલ્લામાં ગળે છે? તે માટે એ દેવતાએ ઇટલાં વાનાં કર્યાં છે, પણ અમે તો એની કરણી માનતા નથી.” એમ દેવતાને નોધમ્મિયા કહી કહીને નિંદે છે તેને શિલ્લામણ દિએ છે.

સમકિતદ્દષ્ટિ સુર તળી । આજ્ઞાતના કરશે જેહ ॥ લાલરે ॥

દુર્લ્લભવોધિ તે થશે । ઠાળાંગે ભાલ્યું પહ ॥ લાલરે ॥ તુ ॥ ૧૧૯ ॥

અર્થ—સમ્યક્દ્દષ્ટિ સુરતળી કેં સમ્યક્દ્દષ્ટિ દેવતાની, આજ્ઞાતના કરશે જેહ કેં જે પ્રાણી આજ્ઞાતના કરશે, અવર્ણવાદ વોલશે, દુર્લ્લભવોધિ તે થશે કેં તે પ્રાણી દુર્લ્લભવોધિ થાશે. ઇટલે આગલ વોધિ વીજનો સામગ્રી દોહલી મલશે. इति भाव. ઠાળાંગે ભાલ્યું પહ કેં એવી વાત ઠાળાંગસૂત્ર જે ત્રીજું અંગ તેમાં કહી છે. યદુક્તં—“પંચર્હિ ઠાળેર્હિ જીવા દુલ્લહવોદિયત્તાપ કમ્મં પકરેંતિ તં જહા અરિહંતાણં અવર્ણં વયમાણે ૧ અરિહંતપણ્ણત્તસ્સ ધમ્મસ્સ અવર્ણં વયમાણે ૨ આપરિયવજ્જાયાણં અવર્ણં વયમાણે ૩ ચાલવર્ણ્ણસ્સ સધસ્સ અવર્ણં વયમાણે ૪ વિવક્કતવર્વંભવેરાણં દેવાર્ણં અવર્ણં વયમાણે ૫” વ્યાખ્યા—પંચર્હિ-

ઠાળેહિં કે૦ પંચ સ્થાનકે, જીવા કે૦ જીવને, દુહ્લહવોહિત્તાણ કે૦ દુર્લભવોધિપણું એટલે પરમવે જિનધર્મ પ્રાપ્તિ દોહલી હોય. કર્મ પકરેતિ કે૦ કર્મ વાંધે. તં જહા કે૦ તે પાંચ પ્રકાર દેસાહે છે. અરિહંતાણ અવર્ણ વયમાણે કે૦ અરિહંતના અવર્ણવાદ બોલતો ૧ અરિહંતપણત્તસ્સ ધમ્મસ્સ અવર્ણ વયમાણે કે૦ અરિહંતના પરુપ્યા ધર્મના અવર્ણવાદને બોલતો. ૨ આયરિયલ્લવજ્ઞાયાણ અવર્ણ વયમાણે કે૦ આચાર્ય ઉપાધ્યાયના અવર્ણવાદ બોલે ૩ ચાલ્લવર્ણત્તસ્સ સંઘસ્સ અવર્ણ વયમાણે કે૦ ચતુર્વિધ સંઘના અવર્ણવાદ બોલતો ૪ પાંચમા બોલનો અર્થ આગલ લલ્લયો છે, પણ એટલો ફેર જે અવર્ણવાદ બોલતો દુર્લભવોધિપણું કરે. તથા વર્ણવાદ તે જશ બોલતો યકો જીવ મુલભવોધિપણું કરે. ઇતિ ઠાળાંગે ॥ ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૯ ॥

એ જેમ સમકિતી દેવતાના અવર્ણવાદ બોલતાં દુર્લભવોધી થાય તેમ એનો જશ બોલતાં મુલભવોધી પણ થાય. તે દેસાહે છે.

તેહને જશ બોલે કહ્યું । વલીં સુલજ્ઞ વોધિત થાય ॥ લાલરે ॥

તેળે પૂજાદિક તેહનાં । કરણી શિવહેતુ કહાય ॥ લાલરે ॥ તુ૦ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—તેહને કે૦ તે સમકિતદષ્ટિ દેવતાનો જશ બોલે કે૦ વર્ણવાદ બોલતાં, કહ્યું. કે૦ શ્રી ઠાળાંગ મધ્યેજ કહ્યું છે. ઠાળાંગ મધ્યે એટલો પાઠ અર્થ ગમ્યથી લઈએ. વલીં કે૦ તે દુર્લભવોધિની અપેક્ષાએ, મુલભવોધિત થાય કે૦ આગલ વોધિવીજની સામગ્રી તરત મહે. યતઃ—“પંચર્હિ ઠાળેર્હિ જીવા મુલહવોહિત્તાણ કર્મ પકરેતિ તં જહા અરિહંતાણ વર્ણ વયમાણે જાવ વિવક્કતવંભવેરાણ દેવાણ વર્ણ વયમાણે ॥” અહીંયાં કોઈ પૂછે જે એ સૂત્રના આલાવામાં સમકિતી ક્યાં કહ્યા ? જે તમે કહો છો સમકિતીના અવર્ણવાદ બોલે તે દુર્લભવોધી થાય ! તે તો એમાં ન આવ્યાં એમ કહે છે, તેને સૂત્રમાંથી આમ્રાય દેસાહી સમકિતી ઠરાવે છે. અહીંયાં આચાર્ય ઉપાધ્યાય ઇત્યાદિક માવ નિષ્કેપે પ્રસિદ્ધ છે. તે માટે તેહને વીજાં વિશેષણ પદ ન કહ્યાં. અને દેવપદનો અર્થ તો મુખ્યતાએ ક્રીડાદિક વાચક સ્વદયિક માવપ્રુષ્ટિપણે પ્રસિદ્ધ છે, તે માટે વિશેષણ કહ્યું. વિવક્ક કે૦ પાકાં તપ બ્રહ્મચર્ય, તેથી ઉપન્યાં પ્રુણ્યકર્મ જેને એવા દેવનો અવર્ણવાદ બોલતાં એતાવતા સમ્યગ્દષ્ટિ આવ્યાજ. ઇતિ માવ. તેળે કે૦ તે કારણ માટે એ સમ્યગ્દષ્ટિ છે. તે માટે તેહનાં કે૦ તે દેવતાનાં પૂજાદિક કે૦ પૂજા આદિ શ્રવ્દથી જન્મ મહોત્સવ સમવસરણાદિક ગમન સમવસરણાદિકનું રચવું છેડે. પહવી જે કરણી તે શિવહેતુ કહાય કે૦ મોક્ષનાં હેતુ કહીએ. એટલે દેવતાની જે પૂજાદિક કરણી તે મોક્ષહેતુ જાણવી. ઇતિ માવ. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૦ ॥

વલીં જેઓ દેવતાની કરણી નથી માનતા તેમને ઠપકો દે છે. તે જૈનશેલીના અજાણ છે એમ દેસાહે છે.

તપ સંયમ તરુસમ કહ્યાં । ફલસમ તે સુર શિવ શર્મ ॥ લાલરે ॥
સુરકરણી માને નહીં । નવિ જાણ્યો તેણે એ મર્મ ॥ લાલરે ॥ તુ ૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—તપ સંયમ તરુસમ કહ્યાં કે ૦ તપસ્થા તથા સંયમ તે તો વૃક્ષ સમાન કહ્યાં છે. અને તેહનાં ફલ સમાન તે, સુર કે ૦ દેવતાનાં સુખ, શિવ કે ૦ મોક્ષનાં, શર્મ કે ૦ સુખ કહ્યાં છે. એટલે એ ભાવ જે, તપ સંયમ તે કારણ થયાં અને દેવતાનાં તથા મોક્ષનાં સુખ એ કાર્ય થયાં. હવે વિચારો જે, કારણ અને કાર્યમધ્યે અધિક શું કહીએ? એતાવતા કાર્ય અધિક કહીએ. “કેદૃત્ય દેવલોપસું કેદૃ સિજ્ઞંતિ નીરયા ॥” इति वचनात्. તે માટે સુરકરણી કે ૦ દેવતાની જે કરણી તે માને નહીં કે ૦ ન માને, તેણે કે ૦ તે મૂર્ખે, એ કારણ કાર્ય ભાવના સંવધનો જે, મર્મ કે ૦ શુદ્ધાર્થ તે, નવિ જાણ્યો કે ૦ નથી ઓલરૂયો. એટલે નિપટ મૂર્ખ છે. इति भाव. इति गाथार्थ ॥ ૨૧ ॥

હવે કોઈકને શંકા પડે જે “દેવતામાં સમજણ કાઢી હશે તે પૂજા કરે તો મુલે કરો, પણ અમે સમજી થઈને પૂજા કેમ કરીએ? તેને સત્તર દે છે.

દશવૈકાલિક નરથકી । સુર અધિક વિવેક જણાય ॥ લાલરે ॥
દ્રવ્યસ્તવ તો તેણે કર્યા । માને તસ સુજશ ગવાય ॥ લાલરે ॥ તુ ૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—દશ વૈકાલિકે નરથકી કે ૦ દશ વૈકાલિકને છેલ્લે મનુષ્ય થકી પણ, સુર કે ૦ દેવતાને, અધિક વિવેક જણાય કે ૦ અધિકો વિવેક જણાય છે. તથા ચ તત્સૂત્ર—“ધમ્મો મગલ-સુકિટ્ટું અહિંસા સંજમો તવો । દેવા વિ તં નમસંતિ જસ ધમ્મે સયા મણો ॥” એ ગાથાને વિષે એમ કહ્યું જે ધર્મને વિષે જેનું સદા મન યતે છે, તેને દેવતા પણ નમસ્કાર કરે. અપિ શબ્દે એમ સૂચવે છે જે, મનુષ્ય કરે તેમાં કહેવું જ શું? એ છેલ્લે મનુષ્ય થકી અધિક વિવેક ઠરતોજ, અને દ્રવ્યસ્તવતો તેણે કર્યાં કે ૦ દ્રવ્યસ્તવ જે, પ્રશુપૂજા, અને પરમેશ્વરની ભક્તિ તે દેવતાએ કર્યાં છે. માને કે ૦ તે દ્રવ્યસ્તવ કર્યાં તે માને; પ્રતીતિ કરે. તસ કે ૦ તે પ્રાણીનો મુજગ કે ૦ મલો જે જન્મ તે ગવાય. એટલે એ ભાવ જે દેવતાનાં કર્યાં દ્રવ્યસ્તવ માન્યાં, એટલે આગમ પ્રમાણે શ્રદ્ધા થઈ. તે શ્રદ્ધાવંતના ગુણગ્રામ ભવ્યપ્રાણી કરેજ. इति भाव. એટલે કર્તાએ જન્મ એવું પોતાનું નામ પણ સૂચવ્યું. इति गाथार्थ ॥ ૨૨ ॥ એટલે ટીજો ઢાલ સંપૂર્ણ થયો. ગ્રંથાગ્રંથ ૫૩૬ અ ૦ ૨૪ સર્વ ગ્રંથાગ્રંથ ૧ ૦ ૧ ૦ અ ૦ ૬

હવે ટીજો ઢાલ માંડે છે. તેને પૂર્વ ઢાલ સાથે એ સંવધ છે કે ટીજા ઢાલમાં પૂજાનો અધિકાર દેવતા સંવધી કાઠો. હવે જે મૂર્ખ દેવતાની કરણીમાં આઈ અવહું ઘોલે છે, તેને મનુષ્યના અધિકાર સિદ્ધાંત સાથે એ ઢાલમાં દેખાડે છે. એ સંવધે કરી આવ્યો ટીજા ઢાલ તેની પ્રથમ ગાથા કહે છે.

ઢાલ ૩ જી ॥ ઋષભનો વંશ રચનાયહ ॥ એ દેશી ॥

શાસન તાહરું અતિ મહું । જગ નહીં કોઈ તસ સરખુંરે ॥

તેમ તેમ રાગ ઘણો વધે । જેમ જેમ જુગતિ શું પરખુંરે ॥ શા૦ ॥ ૧ ॥

અર્થ—શાસન કે૦ શીશ્વામણ વચન, તાહરું કે૦ તમારું, અર્થાપત્તિએ હે પરમેશ્વર, તમારું શીશ્વામણ વચન, અતિ મહું કે૦ ઘણું રહુ છે. જગ નહીં કોઈ તસ સરખું કે૦ જગતમાં કોઈ તે સરખું નથી. જેમ જેમ યુક્તિએ પરીક્ષા કરું છું તેમ તેમ રાગ ઘણો વધતો જાય છે. इति प्रथम गार्थार्थ ॥ ૧ ॥

શ્રીઅરિહંત અને તેહનાં । ચૈત્ય નમું ન અનેરાંરે ॥

• અંબડ ને તસ શિષ્યનાં । વચન ડવવાઈ ઘણેરાંરે ॥ શા૦ ॥ ૨ ॥

અર્થ—શ્રી અરિહંત કે૦ શ્રીવીતરાગ, અને તેહનાં કે૦ શ્રી વીતરાગનાં, ચૈત્ય કે૦ પ્રતિમાને, નમું કે૦ નમસ્કાર કરું. ન અનેરાં કે૦ શ્રી વીતરાગ તથા વીતરાગની પ્રતિમા ટાલી અન્યદર્શની તથા અન્યદર્શનીની પ્રતિમા ન નમુ. એ રીતે કોણે કહ્યું છે ? તે કહે છે. અંબડ ને તસ શિષ્યનાં કે૦ અંબડ પરિવ્રાજક અને અંબડના શિષ્ય, તેનાં વચન ડવવાઈ ઘણેરાં કે૦ શ્રી ડવવાઈ પ્રથમ શ્રી આચારાંગ સૂત્રનું ડપાંગ તેહમાં ઘણાં વચન છે. इति गार्थार्थ ॥ ૨ ॥ તથા ચ સૂત્ર—“અંબડસ્સ ણં નો કપ્પઠ અન્નડત્થિએ વા અન્નડત્થિયદેવયાઈ વા અન્નડત્થિયપરિગ્ગહિયાઈ અરિહંતવેડયાઈ વા વંદિત્તએ વા નમંસિત્તએ વા નમત્થ અરિહંતે વા અરિહંતવેડાણિ વા ॥” એ અંબડનો અધિકાર કહ્યો. એજ રીતે તેના સાતસેં શિષ્યોનો અધિકાર જાણવો તે કહીએ છીએ—“તેણ પરિવ્વાયગા વહૂઈ મંતાઈ અણસણાઈ છેદિત્તા આલોડ્યપડિક્કંતા સમાહિપત્તા કાલમાસે કાલં કિચ્ચા ધંમ્મલોપે કપ્પે દેવતાએ ડવવચ્ચા તર્હિ તેસિં ગડં ડસસાગરોવમાઈ ડિઈ પરલોગ આરાહગા સેસં તં ચેવ ॥” અહીંયાં અંબડ શિષ્યનો શેષ અધિકાર અંબડને મલાવ્યો, તે માટે સમકિતનો આલાવો સહુનો સરસો જાણવો. इतिभाव.

અર્થ—અંબડ પરિવ્રાજક પોતેજ વોછે છે. અંબડસ્સ ણં કે૦ અંબડને, ણો કપ્પડ કે૦ ન કલ્પે, અન્નડત્થિએ વા કે૦ અન્ય તીર્થી પ્રત્યે તથા, અન્નડત્થિયદેવયાણિ વા કે૦ વા અથવા અન્ય તીર્થીના દેવ પ્રત્યે, તથા, અન્નડત્થિયપરિગ્ગહિયાઈ કે૦ અન્ય તીર્થીએ ગ્રહાં એવાં અરિહંતનાં ચૈત્ય જે જિનપ્રતિમા તે પ્રત્યે, એટલે એ માવ જે અરિહંતની પ્રતિમા હોય, તે અન્ય તીર્થીએ પોતાપણે ગ્રહી હોય, તે પ્રત્યે શું ન કલ્પે ? તે કહે છે. વંદિત્તએ વા કે૦ વંદના સ્તવના કરવી, તથા, નમંસિત્તએ વા કે૦ નમસ્કાર કરવો, નમત્થ કે૦ એહ વિના, અરિહંતે વા કે૦ અરિહંત તથા, અરિહંતવેડયાણિ વા કે૦ અરિહંતની પ્રતિમા, એટલે એ વેડને વંદના નમસ્કાર કરું, પણ પૂર્વે કહ્યાં તેમને ન કરું. इतिभाव. એ અંબડનો અધિકાર

કહ્યો. વલી એજ પ્રમાણે તેના સાતસે શિષ્યોનો અધિકાર જાણવો. તે કહિયે છે—“તે ણં પરિવ્યાયમા કેં તે પરિત્રાજક, વહુઈં મત્તાએ અણસણાઈં છેદિત્તા કેંઘણા ખાત અણજણે છેદીને, આલોહયપઢિકંતા કેંઆલોહ પઢિકમીને, સમાહિપત્તા કેંસમાધિ પામ્યા થકા, કાલમાસે કાલ કિચ્છા કેંકાલ અવસરે કાલ કરીને, વંમલોએ કપ્પે કેં પાંચમા વ્રહ્મ-દેવલોકને વિષે. દેવત્તાએ વવવન્ના કેં દેવતાપણે સઘલાએ વપન્યા. તેહિં કેં તે દેવ-લોકને વિષે, તેસિં કેં તે દેવતાઓની, દસ સાગરોવમાઈં ઠિઈં કેં દશ સાગરોપમની સિદ્ધિ છે. પરલોગસસ આરાહગા કેંપરલોકના સહુએ આરાધક છે. સેસં તં ચેવ કેંશેષ વીજો સર્વ પાઠ અંબઢની પરે કહેવો ॥૨॥

હવે તે મૂર્ત્યલોક, ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ ફેરવે છે. તે ઉપર આગલી ગાથા કહે છે.

ચૈત્ય શબ્દ તણો અરથ તે । પ્રતિમા નહિ કોઈ બોજોરે ॥

જેહ દેહી ગુણ ચિંતિય । તેહજ ચૈત્ય પતીજોરે ॥શા૦ ॥ ૩ ॥

અર્થ—ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ તે પ્રતિમા છે, પણ નહીં કોઈ વીજો કેં વીજો કોઈ અર્થ નથી. ‘ચૈત્યં જિનૌકસ્તદ્ધિવં ॥’ઈતિ અનેકાર્થ સંગ્રહવચનાત્. વલી આવશ્યક ચૂર્ણિમધ્યે પણ કહ્યું છે જે—“સવ્વલોએ સિદ્ધાઈં અરિહંત્ત્વેઆઈં તેસિં ચેવ પઢિમાઓ, વિચિસંજ્ઞાને સંજ્ઞા-નમ્મુત્પાદ્યતે કાષ્ટકર્માદિષુ પ્રતિમાં દટ્ટા ॥” ચૈત્ય શબ્દનો જ્ઞાન એવો અર્થ કોઈ પણ ઠેકાણે નથી. નહીંતર ॥ ‘કેવલવરનાણદંસણં સમુપજહ ॥’ એવા પાઠ સિદ્ધાંતમાં છે. તેમ ॥ ‘કેવ-લવરચેદ્યદંસણે ॥’ એવો પાઠ પણ હોય તથા, જેહ દેહી ગુણ કેં જે દેહીને ગુણ તે પરમાત્માના ગુણ અથવા પોતાના જ્ઞાનાદિક ગુણ, ચિંતિય કેંપ્રતીતમાં આણીએ. તેહજ ચૈત્ય પતીજો કેં તેમને ચૈત્ય પ્રતીતમાં આણો. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૩ ॥ અને ચૈત્ય કહેતાં જ્ઞાન કહીએ તો અન્ય તીર્થીએ ગ્રંથું જે અરિહંત્ત્વું જ્ઞાન તે કેમ સંભવે ? તથા જ્ઞાન એક છે અને ચૈત્ય અનેક છે ॥ ચેદ્યાઈ ॥ એ ઠામે વહુવચન છે. ઇત્યાદિક શબ્દાર્થની વાતો મૂર્ત્ય શું જાણે ? વ્યાકરણાદિક વિના વ્યુત્પત્તિ શું જાણે ? અને જ્યાં શબ્દશુદ્ધિ ન હોય તો, તે વિના વીજું મહાવ્રત ન આરાધે.શ્રીમશ્વરવ્યાકરણાંગમાં કહ્યું છે કે—“નામરકાય—નિવાય—વવ-સ્સગ—તદિય—સમાસ—સંધિ—પય—હેહ—જોગિય—ઝણાઈ—કિરિયાવિહાણ—ધાતુ—સર—વિમત્તિ-વજ્જુત્તં—તિકલં । દસવિહંપિ સચ્ચં જહ મણિયં તહ કમ્મુણા હોઈ દુવાલસ વિહાઈં વિ હોઈ માસાવયણં પિય હોઈ સોલસવિહં એવં અરિહંતમણુઆયં સમિરિકયં સંજણ કાલંમિ વચ્ચવં ॥” અસ્દાર્થ—નામ તે દેવ, ઘટ, વૃક્ષ ઇત્યાદિક વિમત્તિ રહિત શબ્દ તે નામ કહીએ. આખ્યાત તે ક્રિયાપદ, જેમ મવતિ, કરોતિ, તનોતિ, પચતિ, પઠતિ ઇત્યાદિક. નિપાત તે અનેક અર્થને વિષે પઢે. યથા—ચ, વા, ચલ્હ, અહો, એવ, એવં, નૂનં, વિના ઇત્યાદિક. વપસર્ગ તે વપ-સર્ગીયે ધાતુને કરીએ તે વપસર્ગ. પ્ર, પરા, અપ, સં, અવ, નિર્, દુર્, વિ, આહ્, અધિ, અભિ ઇત્યાદિક. તદ્ધિત તેને હિત તે તદ્ધિત યથા નામેરપત્યં નામેયઃ તવ ઇદં તાવકં,મય ઇદં

मामकं, इत्यादि. समास ते, अव्ययीभाव प्रथम, तत्पुरुष वीजो, द्वंद्व वीजो, बहुव्रीहि चोथो, कर्मधारय पांचमो, द्विष्ट छठो अने एकशेष सातमो, ए सात समास जाणवा, उपनगरं ग्रामं ए अव्ययी भाव १, अर्हतां चैत्यानि अरिहतचेइआणि ए तत्पुरुष २, ग्रामनगरे नगर-खेडकव्वडा इत्यादि द्वंद्व ३, बहुधनं यस्य स बहुधनः बहुधणो ए बहुव्रीहि ४, नीलं च तदुत्पलं नीलोत्पलं नीलुत्पलं ए कर्मधारय ५, दक्षानां पुराणां समाहारो दक्षपुरं, ए द्विष्ट ६, माताच पिताच पितरौ ए एकशेष ७, एम समास जाणवा. संधि के० बे पद एकठां मले ते संधि कहीए. यथा दधि इदं दधीदं, गुणाकार इत्यादि. पद के० विभक्ति अंते आवे ते पद कहीए. तथा हेतु पंचावयव अनुमाननो अंग-तर्क शास्त्र प्रसिद्ध. यौगिक ते बेड पदने योगे निष्पन्न हरिषेण, श्रीषेण, पद्मनाभ इत्यादि. ओणादि अनेक प्रत्यय छे. यथा-अत सातत्यगमने इति धातु. अतति गच्छति इति आत्मा. अहीयां औणादिक प्रत्यय छे. एणीपरे औणादिक प्रत्यय थकी अनेक शब्द नीपजे छे. किरियाविहाण के० क्रियाविधि क्रियाए करी पद नीपजे छे. यथा पठतीति पाठकः पचतीति पाचकः इत्यादिक. धातु ते भू सच्चायां पा पाने ध्रा गंधोपादाने ध्या शब्दाग्निसंयोगयोः इत्यादि अनेक धातु छे. स्वर अकारादिक. अआ ईई ऋऊ ऋऌ एऐ ओऔ इत्यादिक. विभक्ति के० स्यादित्यादि. वर्ण ते अक्षर क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ इत्यादिक. व्यंजन ते वर्ण कहेवाय एटछे करी युक्त के० सहित तथा, तिकछं के० त्रिकाल विषय अतीत अनागत वर्तमान काल विषयनुं वचन, यथाविधि बोलनुं. दसविहं पि सत्वं जह भणियं के० दक्ष प्रकारनुं सत्य ते जेम पूवे जणवयसम्मयठवणा इत्यादिक कहां छे. तह कम्मणा होइ के० अक्षर लखनादिक क्रिया करे ते पण सत्य जाणनुं. एटछे ए भाव-जेम वचन सत्य बोलनुं, तेम बीछुं हस्तादिक कर्म पण सत्ये करनु. कोइ एम जाणसे जे में जुठुं बोलवानो नियम कीधो छे पण लख-वानो तथा मस्तक नयनादिक संज्ञानो नियम नथी कीधो एम न जाणनुं. जेम वचन सत्य तेम कर्म पण सत्यज करनुं इत्यर्थ हुवालस विहाई होइ भासा के० भाषाना बार भेद जाणवा. ते कोण ? तो के एक संस्कृत, बीजी माळत, बीजी सौरशेनी, चौथी मागधी, पांचमी पैशाचिकी, छठी अपभ्रंशिका. ए भाषा गद्यपद्य बेड भेदे करतां भाषाना बार भेद थाय, तथा, वयणं पि य होइ सोलसविहं के० वचन पण शोल प्रकारे जाणनुं ते शोल भेद कीजा ? ते ग्रंथांतरयी कहीए छैए-“वयणतियं ३ लिंगतियं ३ कालतियं ३ तह परोरक-पक्षरकं ११ उवणीयाइचलकं १५ अब्जतथं चैव १६ सोलसमं” अस्वार्थ-एकवचन, द्विवचन अने बहुवचन, वृक्षाः घटाः पटाः ए एक वचन, वृक्षौ घटौ पटौ ए द्विवचन, अने वृक्षाः घटाः पटाः ए बहुवचन ए वचनत्रिक. पुरुष स्त्री नपुंसक लिंग, देवः नरः ए पुल्लिंग. कुमारि, नदी, नगरी, गंगा यमुना ए स्त्री लिंग. कमलं, मुखं, नयनं, ए नपुंसक; ए लिंगत्रिक ६. अतीत, अनागत, वर्तमान ए कालत्रिक ९. अकरोत्, अभूत्, अपठत् ए अतीतकाल. करिष्यति, भविष्यति, पठिष्यति ए अनागतकाल. करोति, भवति, पठति ए वर्तमानकाल

एवं ૯. પરીક્ષ વચન તે, ए कार्य तेणे કીધું હત્યાદિક ૧૦. પ્રત્યક્ષ વચન તે, ए एम करे છે
 હત્યાદિક ૧૧. ઉપનીત અપનીત તે પહેલો ગુણ, પછી અવગુણ. જેમ ए સ્ત્રી સુશીલ છે પણ
 કાલી છે ૧૨ અપનીત ઉપનીત તે પહેલો અવગુણ અને પછી ગુણ, જેમ-ए पुरुष कुशील
 છે પણ પંદિત છે ૧૩ અપનીત ઉપનીત તે પહેલો ગુણ કહેવો અને પછી પણ ગુણ કહેવો.
 यथा-ए स्त्री रूपवती છે અને સુશીલ છે ૧૪. અપનોત અપનીત વચન તે પહેલુ વસ્તોદહું
 અને પછી પણ વસ્તોદહું. यथा, स्त्री कुरूपी છે અને કુશીલ છે ૧૫. અધ્યાત્મવચન તે હૈયામાં
 गोपवीने कांइक कहेवું હોય અને હૈયામાં હોય તેજ કહેવાય. यथा,-कोइक रूनो वेपारी
 बाणीओ रू मोंधुं जाणी कोइक गामे रू लेवा गयो. હવે તૃષા લાગી. મનમાં જાણે છે જે
 રૂની વાત કોઈને કહેવો નથી. हवे ते बाणीओ पाणी पीवा कोइकने घरे गयो त्यां तेणे
 તે ઘરવાલી છાંને કહું કે રૂ પા. हवे ते स्त्री विचिक्षण છે માટે જાણ્યું જે एहने पाणी
 पीवું છે; અને एम कहुं જે રૂ પા; માટે રૂ મોંધું દીસે છે. પછી પોતાના ભરતારને કહીને
 રૂ પોતે છેવરાવ્યું; त्यां लगी ते स्त्रीए रूना वेपारी बाणियाने आगता स्वागता करी भोजन
 करावी पछी विसर्जन करयो. ए अध्यात्म वचन कहीए १६ एहवा सर्व पूर्वोक्त प्रकार
 समझीने बोले ते सत्य भाषा અને कांइकने ठामे कांइक कहे तो श्री धीतरागनी आज्ञा
 मंग करे. एवं के० ए रीते, अरिहंतमणुनायं के० अरिहंते आज्ञा करी છે. एम जाणी
 पूर्व कहुं तेहवું सत्य बोलवું. समिक्खय के० सम्यक् प्रकारे बुद्धि आलोची विमासी संज-
 एण काले वत्तव्व के० संयमवत्त चारिणिए अवसरी बोलवું इति गाथार्थ ॥ ३ ॥

एमज आलावे आणंदने । जिनप्रतिमा नति दीसेरे ॥

ससम अंगना अर्थथी । ते नमतां मन हींसेरे ॥ शा० ॥ ४ ॥

અર્થ-एमज आलावे आणंदने के० एज रीते જેમ અંબદને કહું તેમ આણંદને આલાવે
 પણ જિનપ્રતિમાનું નતિ કે० નમવું દીસે છે. ससम अंगना अर्थथी के० ए सातमा अंगनो
 अर्थ છે. एटछे श्री उपासक दशांग मध्ये आणंद श्रावक जिनप्रतिमाने नम्या છે. તે
 કારણથી તે કે० જિનપ્રતિમા નમતાં થકાં મનહીસે કે० મન હર્પે. इति गाथार्थ. ४. તે
 આણંદનો આલાવો શ્રી ઉપાસક દશાંગમૂલ્ય મધ્યે છે; તે લક્ષીए छैए.-“नो खलु मे मंते
 कप्पइ अज्ज पमिइ च णं अन्नउत्थिया वा अन्नउत्थियदेवयाणि वा अन्नउत्थियपरिग्गहियाई
 अरिहंतवेइयाई वा वदित्तए वा नमंसित्तए वा पुब्बि अणालित्तेणं आलवित्तए वा संखवित्तए
 वा, तेसिं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा दावं वा अपुपदावं वा, नन्नत्थ रायाभिओ-
 गेणं गणाभिओगेणं वलाभिओगेणं देवाभिओगेणं गुरुनिग्गहेणं वित्तिकंतारेणं, कप्पइ मे स-
 मणे निग्गंथे फासुएसणिज्जेणं असण पाणं खाइमं साइमेणं वत्थपडिग्गहकंवलपायपुच्छणेणं
 पाडिहारियपीढकलमसेज्जासंवारएणं ओसहमंसज्जेणं पडिलामे माणस्स विहरित्तए, इति
 कहु एवं एयारुवं अभिग्गई अभिगिण्हइ ॥”-अस्यार्थ-नो के० नहीं, खलु के० निश्चे, मे

કેંમુજને, મંતે કેં હે ભગવન, કપ્પડ કેં કલ્પે એટલે હે ભગવન મુજને નહીજ કલ્પે. ઇતિ ભાવ. યું ન કલ્પે ? તે કહે છે. અજ્ઞ પમિડ ચ પં કેં આજથી માંડીને, અન્નહતિયા વા કેં અન્ય તીર્થી પ્રત્યે વા શબ્દ પશ્ચાત્તર મુચ્ચક છે. અન્નહતિયાદેવયાણિ વા કેં અન્ય તીર્થીના દેવ હરિહરાદિક. અન્નહતિયપરિગાહિયાઈ અરિહંતચેડયાઈ કેં અન્ય તીર્થિયે ગ્રહાં જે જિન ચૈત્ય-જિનપ્રતિમા એટલા પ્રત્યે વંદિત્તે વા કેં વંદના કરવી, નમંસિત્તે વા કેં નમસ્કાર કરવો. પુલ્લિ અળાલિત્તેણં કેં આગલથી વગર વોલાવે, આલવિત્તિવા કેં વોલાવવું, સંલવિત્તે વા કેં વારંવાર વોલાવવું, એ સર્વ ન કલ્પે. એમ સંબંધ કરવો. વલી તેસિ કેં તેહને. અસણં વા કેં અગ્ન ઓઢનાદિક, પાણં વા કેં પાણી દ્રાક્ષપાનાદિક, શાઢમં વા કેં શ્વાદિમ શુસડી પ્રમુસ, સાઢનં વા કેં તંબોલ પ્રમુસ, દાઢં વા કેં દેવું, અણુપદાઢં વા કેં વારંવાર દેવું ન કલ્પે, એમ અહીંયાં પળ જોડિયે. પળ એ છે કારણ ટાલીને ન કલ્પે તે કહે છે. નન્નત્થ કેં એટલા કારણ વિના, રાયાભિઓગેણં કેં નગરાદિકનો સ્વામી ને રાજા કહીયે, તેહનો અભિઓગ તે જાસન, એટલે રાજાની આળાએ કરતાં દોષ નહીં, કાર્તિકગેઢની પરે. ૧ ગળાભિઓગેણં કેં લોકનો સમુદાય તે ગળ કહીયે, તેહનો આળાએ. ૨ તયા. વળાભિઓગેણં કેં વલનંત ચોર પરમ એશ્વર્યંત તે પોતાના આગ્રહે કરાવે. ૩ દેવાભિઓગેણં કેં જૈન પ્રતિકુલ ક્ષુદ્ર દેવતા તેહની આળાએ. ૪ ગુરુનિગ્ગહેણં કેં ગુરુ તે માતા, પિતા, ભત્તાં, કલાચાર્યાદિક તે શાક્યાદિકના ભક્તિવંત મિથ્યાત્વી હોય તેહના આગ્રહથી વંદનાદિ કરવું પહે તે ગુરુનિગ્ગહેણં કહીયે. ૫ વિત્તિકં તારેણં કેં વૃત્તિ જે આજીવિકા નેજા કાંતાર જે શીષ્ય અટવી, તેહને એટલે અન્યત્ર આજીવિકાને અપાવે મિથ્યાત્વીની આજીવિકા હોય તેગે કરી કરવું પહે. ૬ એ છે છંડીયે પૂર્વે કળા તેમને વંદનાદિક કરતા દોષ ન લાગે. ઇતિભાવ. એ ન કલ્પે તે કહ્યું. હવે કલ્પે તે કહે છે. કપ્પડ મેં કેંમુજને કલ્પે. સમણે નિર્ગથે કેં જૈન શ્રમણ નિર્ગથ પ્રત્યે અગ્ન, ૧ પાન, ૨ શ્વાદિમ, ૩ સ્વાદિમ, ૪ વત્થ કેં વસ્ત્ર પડિગ્ગહ કેં પડઘાં-પાત્ર, કંવલ કેં ટર્ણમય વસ્ત્ર, પાયપુચ્છણેણં કેં રજોહરણ, પાહિહારિય કેં વાવરીને પાછાં આપવાં. એઢવાં. પોઢ કેં ત્રાજોઢ, ફલક કેં પાટલા, સેઝ્ઝા કેં વસતી, સંધારણં કેં વૃણાદિક સંધારો. ઓમહમેસજ્જેણં કેં ઔપધને મેસજ્જે કરી, પડિલામે માણસ કેં પડિલામતાં થકાં, વિહરિત્તે કેં વિચરવું. ઇતિ કહ્યું કેં એમ કરીને. એવં એયાસુવં કેં એઢવો એતદૂપ, અમિગ્ગહં અમિગિગ્ગહં કેં અમિગ્ગહ તે છે. ઇત્યાદિક પાઢ છે.

હવે હુંઢક, એ આલાવામાં વાંકુ વોલે છે, તેમને ઉત્તર વાલવા માટે આગલી ગાથા કહે છે. તે હુંઢક એમ કહે છે જે પરતીર્થી તેહના દેવની પ્રતિમાને વાંદવાનો નિપેધ કરચો, પણ જિનપ્રતિમાને વાંદી તો નથી એમ કહે છે, તેહને ઉત્તર દિયે છે.

પરતીર્થી સુર તેહની । પ્રતિમાની નતિ વારીરે ॥

તેણે મુનિ જિન પ્રતિમા તણી । વંદન નતિ નિરધારીરે ॥ શાં ॥ ૫ ॥

અર્થ—પરતીર્થી મુર તેહની પ્રતિમાની કે૦ અન્યતીર્થી તથા અન્યતીર્થીના દેવની પ્રતિમાની, નતિવારી કે૦ નમવાનો નિષેધ કર્યો, તેણે કે૦ તેહજ કારણે, મુનિ જિન પ્રતિમા તળી કે૦ મુનિને તથા જિનપ્રતિમાને વંદન નતિ નિરધારી કે૦ વંદના નમસ્કારનો નિરધાર કર્યો. ઇટલે એ ભાવ જે, અન્યતીર્થીને વંદનાનો નિષેધ કર્યો; ઇટલે મુનિને વંદના કરું એમ આચ્યુજ. એમાં મૂર્તિને પણ સંકા ન રૂપજે. તથા પૂર્વે અંબડને આલાવે અન્યતીર્થીનો નિષેધ અને સ્વતીર્થીની હા એમ વેવડો આલાવો કહ્યોજ છે; તે પણ મૂઠો સમજતા નથી. ઇતિ ભાવ ॥ ૫ ॥

ઘલી કુમતિ એમ કહે છે જે ચૈત્યશબ્દે મુનિ કહીએ, ઇટલે અન્યતીર્થીનાં ગ્રહાં ચૈત્ય કે૦ મુનિ એવો અર્થ મરડે છે. તેને ઉત્તર કહે છે.

પરતીર્થીએ જે પરિગ્રહ્યા । મુનિ તેતો પરતીર્થીરે ॥

ત્રણ શરણ માંહે ચૈત્ય તે । કહે પ્રતિમા શિવ અર્થીરે ॥ શા૦ ॥ ૬ ॥

અર્થ—પરતીર્થીએ જે પરિગ્રહ્યાં મુનિ કે૦ જે મુનિ પરતીર્થીએ ગ્રહ્યાં ઇટલે અન્ય તીર્થી-ઓમાં ગયા તે તો પરતીર્થી કે૦ તે મુનિ તો પરતીર્થીજ કહીએ, ઇટલે પરતીર્થીને વંદના નહીં કરું; તેહમાં આવી ગયા તે માટે ચૈત્ય શબ્દનો મુનિ અર્થ તે સ્વોટો કરે છે, તે ઉપર કહે છે. ત્રણ શરણમાંહે ચૈત્ય તે કહે પ્રતિમા શિવ અર્થી કે૦ મોક્ષઅર્થી ત્રણ શરણમાં ચૈત્ય તે પ્રતિમા છે એમ કહે છે. ઇટલે એ ભાવ જે મગવતીસૂત્ર મધ્યે અસુરકુમારના દેવો સોધર્મ દેવલોક લગે જાય છે, ત્યારે એક અરિહંત, વીજું ચૈત્ય અને ત્રીજું અણગાર એ ત્રણનાં શરણ કરે છે, તેહમાં અરિહંત ૧ ચૈત્ય ૨ અને અણગાર ૩ એ ત્રણ કહ્યાં છે. જો ચૈત્ય કે૦ મુનિ હોત તો અણગાર જૂદા કેમ કહ્યા ? ઇતિ ભાવ. હવે તે શ્રી મગવતીસૂત્રનો આલાવો લક્ષીએ છે.—“નક્કથ અરિહંતે વા અરિહંતવેદ્યાણિ વા ભાવિઅપ્પણો અણગારસ્સ વા ણિસ્સાએ હહું ઉપ્પયંતિ જાવ સોહમ્મો કપ્પો ॥” અસ્યાર્થ—નક્કથ કે૦ ન અન્યત્ર એ ત્રણ ટાલીને બાંજી રીતે જઈ ન શકે. અરિહંતે વા કે૦ અરિહંતની નિશ્રા ૧ તથા, અરિહંતવેદ્યાણિ કે૦ અરિહંતની પ્રતિમા ૨ તથા, ભાવિઅપ્પણો કે૦ સંયમ તપને વિષે આત્મા માવ્યો છે જેણે, એવા, અણગારસ્સ કે૦ અણગારની નિશ્રા વિના, હહું ઉપ્પયંતિ કે૦ હર્થ ઉતપટે ઇટલે એ નિશ્રા વિના ડંચા જઈ ન શકે—જાવ સોહમ્મો કપ્પો કે૦ યાવત્સૌધર્મ દેવલોક લગે જઈ ન શકે ॥ ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૬ ॥

અહીયાં કોઈક કુમતિ એમ પૂછે છે જે “કોણ આવકે દેહેરાં કરાવ્યાં ?” તેને કહિએ જે શ્રી સમવાયાંગસૂત્રમાં સર્વસૂત્રની હુંડી છે; તેમાં શ્રી ઉપાસકદશાંગની હુંડી મધ્યે કહ્યું છે જે “દશે આવકનાં ચૈત્ય તથા ધર્માચાર્ય અને ઉચ્ચાન કહીશું.” અહીયાં સાધુ તથા ઉચ્ચાન જૂદાં કહ્યાં છે, માટે ચૈત્ય શબ્દે પ્રતિમા તથા દેહેરાંજ ઠરશે. તથા યદ્યપિ આજકાલના દોષે કરી સાતમા અંગમાં એ વાતોનાં પાઠ વિચ્છેદ ગયા છે, તોપણ સમવાયાંગનો પાઠ

ઘરો કે નહીં ? એ છેલ્લે શ્રાવકે દેહેરાં પળ કરાવ્યાં છે. ઇતિ. તે પાઠ લખીએ છીએ.—“સે કિં તં ઉવાસગદસાઓ ઉવાસગદસાસુ ણં ઉવાસગાળં નગરાઈં ઉજ્જાણાઈં વેડ્યાઈં વણસંઢાઈં રાયા અમ્મા સમો ધમ્માયરિયા ઇતિ ॥” અર્થ—સે કિં તં ઉવાસગદસાઓ કેં ઉવાસગદસાંગ તે શું કહીએ ? એમ પૂછે થકે ઉત્તર કહે છે ઉવાસગદસાસુ ણં કેં ઉવાસગ દસાંગને વિષે, ઉવાસગાળં કેં શ્રાવકોનાં, નગરાઈં કેં નગર કહેવાશે. ઉજ્જાણાઈં કેં ઉદ્યાન કહેવાશે. વેડ્યાઈં કેં ચૈત્ય દેહેરાં કહીશું, એમ વનસ્તંભ કહીશું, રાજા કહીશું. અમ્મા કેં માતા, પિતા, ધર્માચાર્ય કહીશું ॥ ૬ ॥

હવે કોઈક મૂર્ખ, અન્ય તીર્થીનાં ચૈત્યને નહીં વાંદુ એમ કહું, ત્યાં એમ અણલું બોલે છે કે જો ચૈત્ય શબ્દે જિનપ્રતિમા કહેશે તેવારે આલાવામાં એમ કહું છે કે તેહને બોલાવીશ નહીં, અન્નાદિક આપીશ નહીં. તે કેમ મેલવશે ? તે ઉપર ગાથા કહે છે.

દાન કશું પ્રતિમા પ્રત્યે । એમ કહે જે છલ હેરીરે ॥

ઉત્તર તાસ સંભવ તળી । શૈલી છે સૂત્ર કેરીરે ॥ શાં ॥ ૭ ॥

અર્થ—દાન કશું પ્રતિમા પ્રત્યે કેં તે કુમતિ બોલ્યો જે પ્રતિમાને દાન શું ? એમ કહે જે છલ હેરી કેં એમ જે છલના હેરનાર કહે છે. ઉત્તર તાસ કેં તેહને ઉત્તર કહે છે. સંભવ તળી શૈલી છે સૂત્ર કેરી કેં સૂત્રની એ શૈલી છે, જેહને જે સંભવે તેહને તે જોડીએ, નહીં તો ઘણે ઠેકાણે અર્થનો અનર્થ થાય. ઇટલે વંદના, નમસ્કાર તે અન્યતીર્થી “દુલ્લ સહુને જોડીએ, અને દાનાદિક તે અન્ય તીર્થીનેજ જોડીએ. પણ પ્રતિમાને ન જોડીએ. ઇતિ ભાવ. ઇતિ સપ્તમ ગાથાર્થઃ ॥ ૭ ॥

તે સંભવ ઉપર સૂત્રાંતરનો પાઠ આગલી ગાથામાં દેસાઢે છે.

દશવિધ વહુવિધ જ્યમ કહું । વૈયાવચ્ચ જહ જોગેરે ॥

દશમે તે અંગે તથા ઈહાં । જોડીએ નય ઉપયોગેરે ॥ શાં ॥ ૮ ॥

અર્થ—દશવિધ કેં દશ પ્રકારનું, વહુવિધ કેં અનેક પ્રકારનું જ્યમ વૈયાવચ્ચ કહું છે. તે, જહ જોગે કેં જેહને જેવું ઘટે તેહવું કરવું. ૫ળ સામાન્યસૂત્રમાં વૈયાવચ્ચ કરવું કહું. તે સર્વને સરખું નહીં. તે આગલ દેસાઢશું. દશમે તે અંગે કેં તે વૈયાવચ્ચ દશનું અંગ જે પ્રશ્નવ્યાકરણ તે મધ્યે જેમ કહ્યાં છે, તથા ઈહાં કેં તેમ ઈહાં અન્યતીર્થી ચૈત્યે વંદના પ્રમુલ્લ તથા અશનાદિકનું દેવું, તે જેમ ઘટે તેમ અહીંયાં જોડીએ. નયઉપયોગે કેં નયને ઉપયોગે જેમ જ્યાં જેવો નય ઘટે ત્યાં તેવો ઉપયોગ રાસી જોડીએ.

હવે તે પ્રશ્ન વ્યાકરણ મધ્યે ત્રીજે સંવર દ્વારે પાઠ છે તે લખીએ છીએ.—“અહ કેરિસણ પુણાઈ આરાહણ વયમિણં જે સે ઉવહિમત્તપાણે સંગહદાણહસછે અજંત વાલ ૧ દુલ્લ ૨ ગિલાણ ૩ જુહુ ૪ સ્વગે ૫ પવત્તે ૬ આયરિય ૭ ઉવજ્જાણ ૮ સેહે

૧ સાહમ્મિ ૧૦ તવસી ૧૧ કુલ ૧૨ ગણ ૧૩ સંઘ ૧૪ વેદ્યદ્વે ૧૫ નિજ્જરટ્ટી વૈયાવચ્ચ અણિસ્સિયં દસવિહં બહુવિહં પિ કરેડ” અર્થ—અથ કેન્દ્રપ્રશ્ન. કેરિસણ કેન્દ્રકેદેવો, પુણાદ પદતે અલંકારને અર્થ છે. આરાદ્ય વ્યમિણં કેન્દ્ર એ વ્રત આરાધે. એતાવતા ગિપ્ય પૂછે છે કે હે ભગવાન, કેવો સાધુ એ ત્રીજું વ્રત આરાધે ? એમ પૂછ્યાથી ગુરુ કહેછે. જે સે કેન્દ્રે સાધુ, હવદ્વિમત્તપાણે કેન્દ્ર વસ્ત્ર તથા માતપાણીનો, સંગદ કેન્દ્ર યથોક્ત વિધિએ હેલું. દાણ કેન્દ્ર-યોક્ત વિધિએ આચાર્યાદિકને આપવું. તેહને વિષે, કુસલે કેન્દ્રનિપુણ એટલે યથોક્ત વિધિએ ઉપધિ માત પાણી હેડ જાણે તથા ઢેડ જાણે; તે સાધુ એ ત્રીજું વ્રત આરાધે. તથા અર્ચત કેન્દ્ર અત્યંત વાલ હોય, દુર્બલ કેન્દ્ર શક્તિહીન, ગ્લાન કેન્દ્ર રોગાદિકર્વત, વુદ્ધ કેન્દ્ર-સ્થવિર, ક્ષપક કેન્દ્ર માસક્ષપણાદિકનો કરણહાર. એટલાને વિષે વૈયાવચ્ચ કરે. તથા પવિત્ર કેન્દ્ર પ્રવર્તક આચાર્ય ઉપાધ્યાયને વિષે વૈયાવચ્ચ કરે. તેહમાં પ્રવર્તક તે ગચ્છમાંહે જે જેવા યોગ્ય હોય તેહને ત્યાં પ્રવર્તક, તે પ્રવર્તક કહીએ. તથા, સેદે કેન્દ્ર નવદીક્ષિત શિષ્યની વૈયાવચ્ચ કરે. તથા, સાહમ્મિ ૧૦ લિંગે પ્રવચને સરસો વર્તે તે સાધર્મિક કહીએ, તેહને વિષે વૈયાવચ્ચ કરે. તવસી કેન્દ્ર ચતુર્ય, પદ, અષ્ટમાદિક તપનો કરણહાર તેહને વિષે વૈયાવચ્ચ કરે. તથા કુલ-ગણ-સંઘ-વેદ્યદ્વે કેન્દ્ર કુલ તે ચાંદ્રાદિક, ગણ તે કુલનો સમુદાય કોટિકાદિક. સંઘ તે કુલગણનો સમુદાય જે ચતુર્વિધ સંઘ તે. ચૈત્ય કેન્દ્ર અરિહંતની પ્રતિમા એટલાનો જે અર્થ તેહને વિષે નિર્જરાનો અર્થી કર્મભય વાંચ્છતો થકો, અણિસ્સિયં કેન્દ્ર જગ માનાદિકની અપેક્ષા વિના એટલે એવું ન વાંચ્છે જે હું એનો વૈયાવચ્ચ કરું; જેથી મારી પ્રજંસા થાય. એવા માત રહિત વૈયાવચ્ચ કરે તે કહે છે, વૈયાવચ્ચ યોગ્યને ઉપદ્રંભ દે. અહીંયાં કોઈ એમ પૂછે કે માતપાણી ઉપધિ દીજે તેહજ વૈયાવચ્ચ. એમ કહે તે સ્વોદું. જે માટે વાલ, દુર્બલ, વુદ્ધ અને ક્ષપકાદિકને વિષે ભક્તપાનનો વૈયાવચ્ચ સંભવે; પણ કુલ, ગણ અને સંઘ તથા ચૈત્ય એટલાને માતપાણીને દેવેજ વૈયાવચ્ચ નથી. અનેરા ઘણા પ્રકાર વૈયાવચ્ચના હોય; તે માટે કુલ, ગણ, સંઘ તથા અરિહંતની પ્રતિમા-એટલાનો કોઈ અવર્ણવાદ, દાંલના, વિરાધના કરે, તેહને ઉપદેશાદિક ઢેડ તેહની વિરાધના ટાણે; એ પણ વૈયાવચ્ચ કહીએ. એ વૈયાવચ્ચ ચારિત્રીઓ કરે તે ત્રીજું વ્રત આરાધે, અહીંયાં દશવિધ તે અન્યજ ટાળાંગ તથા વ્યવહારમૂલ્ય મધ્યે દશ પ્રકાર કહ્યા છે. યતઃ—“ઘાણાને દસવિદે વૈયાવચ્ચે પન્નવે તં જદા ॥ આયરિય વૈયાવચ્ચે ૧ હવજ્ઞાય વૈયાવચ્ચે ૨ ચેર ૩ તવસી ૪ ગિલાણ ૫ વેદ ૬ કુલ ૭ ગણ ૮ સંઘ ૯ સાહમ્મિય વૈયાવચ્ચે ૧૦” એ આશ્રીને દશ વિધ કહ્યું છે. અહીંયાં પૂર્વે જે ઘણા પ્રકાર કયા તે પણ આ દશમાં અંતર્ભૂત છે; તે જેમ વૈયાવચ્ચ દશ પ્રકારનાં સર્વને સરસાં નહીં, તેમ અગનાદિકનું દાન પણ અન્યતીર્થીને જોડીએ, પણ જિન-પ્રતિમાને ન જોડીએ. ઇતિ માત. એ દશનું વૈયાવચ્ચ, બહુવિહં પિ કરેડ—કેન્દ્રમાતપાણી પ્રમુલ્લ અનેક પ્રકારે જેહને જવું ઘટે, તેહને તેવું કરે. ઇતિ વલી પ્રસંગાગતે લખીએ છીએ જે એ આલાવામાં સાધુને દાંડો કહ્યો છે; તે મૂઠો રાસતા નથી. એ રીતે ભગવતીસૂત્રે તથાદશ

વૈકાલિકે વિધિવાદે ઢાંઢો કયો છે, અને પૂછ્યા થકાં કહે છે જે દુહને ઢાંઢો રાલ્લો તે રોહું કહે છે. જે કારણે દુહ, કોઈ મૂત્રમાં કયા નથી. દગ વૈકાલિકે વિધિવાદે ઢાંઢો પડિલેલો કયો છે. હવે પ્રસ્તુત કહે છે.

સાધુને જિનપ્રતિમા તણું । વૈયાવચ્ચ ત્યહાં ચોલ્યુરે ॥

एह अरथथकी कुमतितुं । हियडुं काई न खोल्युरे ॥ शा० ॥ ९ ॥

અર્થ-સાધુને જિનપ્રતિમા તણું કેં મુનિને જિન પ્રતિમા તણું ઇટલે મુનિને જિન-પ્રતિમાનું, વૈયાવચ્ચ ત્યહાં ચોલ્યું કેં તે પ્રશ્ન વ્યાકરણમાંજ કર્યું. “વેડઅટ્ટે નિજ્જરટ્ઠિ ॥” એ પદે અનંતર વરણવી આવ્યા. તેહ અર્થ થકી પણ કુમતિનું કેં જિનવચન ઉત્થાપક દુગ્ધ મતિના ધણીનું. હૈયું કાંડ ન ચોલ્યું કેં લગાર માત્ર પણ ન ડચડયું: અથવા કાંડ ન ચોલ્યું કેં એ ન ચોલ્યું ? ઇતિ નવમ ગાથાર્થ ॥ ૯ ॥

સંઘ તળી જેમ થાપના । વૈયાવચ્ચ જસ વાદોરે ॥

जाणीए जिनप्रतिमातणुं । तेम ईहां कवण विवादोरे ॥ शा० ॥ १० ॥

અર્થ-સંઘતળી જેમ સ્થાપના કેં જેમ પૂર્વે ચોલ કયા ત્યહાં સંઘનું સ્થાપન કરવું. વૈયાવચ્ચ કેં તે સંઘનું વૈયાવચ્ચ કરવું. જસવાદો કેં તે સંઘનો જગ ચોલવો. તેમ કેં જેમ સંઘને તેમ જિનપ્રતિમાને પણ જાણવું. ઇહાં કવણ વિવાદો કેં અહીયાં પાઠવું વિચારે તેને શો વિવાદ છે ? ઇતિ દશમ ગાથાર્થ ॥ ૧૦ ॥

હવે અહીંયાં જિનપ્રતિમા અધિકાર છે માટે તવનમધ્યે નથી ગુંથ્યો, તોપણ વ્યવહાર-મૂત્રથી આલોચણ અધિકાર લક્ષીએ છે, તે નિશ્ચયથી જાણજોગી. જે મિરહ કેં જે મિશ્નુ સાધુ, અભયર કેં અનેરો, અકિચ્છટ્ટાણ પડિસેવિત્તા કેં કરવાને અયોગ્ય સ્થાનક પડિ-સેવિને, ઇચ્છેજા કેં વાંચે. આલોડત્તણ કેં આલોચવું તો, જત્યેવ કેં જ્યહાં, અપ્પણો કેં પોતાનો, આયરિયડવજ્ઞાણ પાસેજા કેં આચાર્ય ઉપાધ્યાય દેલે, કપ્પહ સે કેં કલ્પે. તે સાધુને, તસ્સંતિણ કેં તેની સમીપે. આલોડત્તણ વા કેં આલોચવું. પડિકમિત્ત-ણ વા કેં પડિકમવું. ડવટ્ટિત્તણ વા કેં પ્રાયશ્ચિત્તને ઢાલે, વિસોહિત્તણ વા કેં આમાને વિશુદ્ધિ કરવા, અકરણયાણ કેં ફરી અળકરવે. અબ્બુટ્ટિત્તણ વા કેં એહવો ડજમાલ થયો. અહારિહં કેં યથાયોગ્ય, તવોકમ્મ કેં તપ કર્ય, પ્રાયશ્ચિત્ત કેં પ્રાયશ્ચિત્ત, પડિકમિત્ત-ણ વા કેં અંગીકાર કરીને વિચરે છે. નો ચેવ ણ અપ્પણો આયરિયડવજ્ઞાણ પાસેજા કેં કદાચિત્ પોતાનો આચાર્ય તથા ઉપાધ્યાય ન મલ્યા તો, જત્યેવ સંભોડયં સાહમ્મિયં કેં જ્યહાં આહાર પાળી મેલુ કરે છે એવા સરસા ધર્મના સાધુ, વહુસ્સુયં કેં વહુથુત, ધજ્ઞા-ગમં કેં ધણા આગમના જાણ, પાસેજા કેં તેમને દેલોને, કપ્પહ સે તસ્સંતિણ કેં તે સંભોગિક સાધુને સમીપે કલ્પે, આલોડત્તણ વા કેં આલોચવું, જાણ પડિકમિત્તણ વા કેં

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

यावत् पडिकमवुं, नो चेव णं संभोइयं के० बली ते सांभोगिक पण, साहम्मियं के० सरखा धर्ना धणी, वज्जागमं पासेज्जा के० घणा आगमना जाण एवा न देखे तो जत्थेव अन्न-संभोइयं साहम्मियं के० ज्यहां अन्यसांभोगिक आहार पाणी एकठां न करवां ते साये एवा सरखाधर्मी, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० घणा आगमना जाण देखे. कप्पइ से तस्संतिए के० तेमनी समीपे कल्पे अलोइत्तए वा के० आलोचवुं जाव पडिवज्जित्तए वा के० यावत् प्रायश्चित्त छे, नो चेवणं अन्नसंभोइयं के० ते अन्य सांभोगिक पण न २०, साहम्मियं के० साधर्मिक, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० बहु आगमना धणी न देखे तो, जत्थेव सारुवियं के० ज्यां साधुना वेषधारी, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० बहु आगमना धणी देखे. कप्पति से तस्संतिए के० तेहनी पासे कल्पे. अलोइत्तए वा के० आलोचवुं. जाव पडिवज्जित्तए वा के० यावत् प्रायश्चित्त पडिवज्जित्त, नो चेव णं सारुवियं के० कदाचित् वेषधारी, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० बहु आगमन न देखे तो, जत्थेव समणोवासं के० ज्यहां श्रमणोपासक श्रावक पछवाडे चारित्र सेवी पढ्याछे, साधुपणुं सूकीने श्रावक थया छे. पच्छाकडं के० तेहने पश्चात्कृत श्रमणोपासक कहीए, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं के० बहुआगमना जाणने, पासेज्जा के० देखे. कप्पइ से तस्संतिए के० तेनी पासे कल्पे. अलोइत्तए वा के० आलोचवुं. जावपडिवज्जित्तए वा के० यावत् प्रायश्चित्त पडिवज्जे. नो चेव णं समणोवासं के० श्रमणोपासक पुर्वे कथा एवा न देखे, पच्छाकडं के० पश्चात्कृत, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० बहु आगमना धणी न देखे तो, जत्थेव सम्मंभाविआइं के० ज्यां सम्मग्भावित एट्ठे छविहित प्रतिष्ठित, वेइयाइं के० जिनप्रतिमा, ॥ 'चैत्यं जिनौकस्तद्वि' इति वचनात् ॥ एवी प्रतिमा, पासेज्जा के० देखे. कप्पइ के० कल्पे, सेतस्संतिए के० तेहनीपासे, अलोइत्तए वा के० आलोचवुं. जाव पडिवज्जित्तए वा के० यावत् पडिवज्जित्त, नो चेव णं सम्मं भाविआइं वेइयाइं पासेज्जा के० सम्मग्भावित चैत्य पण न देखे तो, वहिया गामस्स वा के० गामने वाहेर, अथवा, जाव सन्निवेशस्स व के० यावत् सन्निवेशने वाहेर, पाहिणाभिमुहे वा के० पूर्व दिशिने सामा अथवा, उदिणामिमुहे वा के० उत्तर संमुख रहीने इत्यादिक पाठ छे.

इत्यादिक व्यवहार प्रयमोदेशके छे तो मुनि चैत्यनी साखे आलोचण छीए एम कहुं. माहींयां चैत्यनो अर्थ बीजो थायज नहीं; तो यहस्थ देव पूजा वैयावच्च चैत्यमुं करे तेहमुं थुं कहेहुं ? तोपण मुखोनी आखो उघडती नयी. हवे अधिकार वालेछे.

एम सवि श्रावक साधुने ॥ वंदनानो अधिकारोरे ॥ सूत्रे कह्यो प्रतिमातणो ॥ हवे कहुं पूजा विचारो ॥ शा० ॥ ११ ॥

अर्थ-एम सर्व श्रावक साधुने वंदनानो अधिकार प्रतिमानो सूत्रे कह्यो, एट्ठे प्रतिमाने वंदनानो अधिकार, सूत्रे करीने अये कह्यो. हवे पूजानो अधिकार कहुं छे. एट्ठे

પ્રમંગગત પૂર્વે સૂર્યાબાદિકના પૂજાના અધિકાર કહ્યાછે, પણ મનુષ્યના અધિકાર હવે કહેવાશે. ઇતિ ગાયાર્થ ॥ ૧૧ ॥

યાગ અનેક કર્યા કહ્યાં ॥ શ્રીસિદ્ધારથ રાજેરે ॥ તે જિન
પૂજના કલ્પમાં ॥ પશુના યાગ ન છાજેરે ॥ શા૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—યાગ અનેક કર્યાં કે૦ અનેક યાગ કર્યા, શ્રીસિદ્ધારથરાજે કે૦ શ્રીસિદ્ધારથ રાજાએ કર્યા કહ્યાછે તે યાગ, જિનેશ્વરની પૂજા છે. શ્રીકલ્પસૂત્રમાં કહ્યાંછે. અહિંયાં તે દુષ્ટ પશુના યાગ વતાવેછે, તે પશુના યાગ કહેતાં છાજે નહીં. ઇતિ ગાયાર્થ ॥ ૧૨ ॥ તે કલ્પસૂત્રનો પાઠ લઘીએ છે—“તર્ણ સિદ્ધત્યે રાયા દસાદિયાઈ ટિઙ્વઙ્કિયાઈ વઢૂમાળીએ સડ્દે ય સાહસ્સિયે ય સયસાહસ્સિયે ય જાએ ય માએ ય દલમાળે ય દવાવેમાળે ય લંમેમાળે પઢિચ્છેમાળે પઢિચ્છાવેમાળે એવં વિહરહ્.” ઇતિ કલ્પસૂત્રે. અર્થ—તર્ણ સિદ્ધત્યે રાયા કે૦ તેવાર પછી સિદ્ધાર્થરાજા, દસાદિયાઈ કે૦ દશ દિવસની, ટિઙ્વઙ્કિયાઈ કે૦ સ્થિતિ પતાકા કુલસ્થિતિરૂપ પ્રવર્તે થકે, સડ્દે ય કે૦ સૈકહો ગમે, સાહસ્સિયે કે૦ હજારો ગમે, સયસાહસ્સિયે કે૦ લાખો ગમે, જાએ ય કે૦ યાગ, અહિંયાં યાગશબ્દે અરિહંતની પ્રતિમાની પૂજા છેડે. દાએ ય કે૦ પર્વ દિવસાદિકને વિષે દેવું. માએ ય કે૦ માળે લાખ્યું દ્રવ્ય, તેહનો માળ, દલમાળે કે૦ દેતા, દવાવેમાળે કે૦ દેવરાવતાં, લંમેમાળે કે૦ જે પોતાને લાભ આવે, પઢિચ્છેમાળે કે૦ ગ્રહેતા, પઢિચ્છાવેમાળે કે૦ ગ્રહેવરાવતા. એવં વિહરહ્કે૦ એમ વિચરે.

અહિંયાં જિનપ્રતિમાની પૂજા લાખો ગમે કહી, તેહમાં તે ક્રુમતિ, પરમેશ્વરના પિતાને યાગ તે પશુને હોમવું એમ કહેછે; તેના મુલ્ક ઉપર આચારાંગની સાલ રૂપ ચપેટો મારેછે.

શ્રી જિન પાસને તીરથે ॥ સમણોપાસક તેહોરે ॥ પ્રથમ
અંગે કહ્યો તેહને ॥ શ્રી જિનપૂજાનો નેહોરે ॥ શા૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—શ્રી જિનપાસને તીરથે કે૦ શ્રીપાર્શ્વનાથ સ્વામિના તીર્થને વિષે, સમણોપાસક તેહો કે૦ તે સિદ્ધાર્થરાજા તથા ત્રિસલારાણી સમણોનાં ઉપાસક એટલે આવક, પ્રથમ અંગે કે૦ પ્રથમાં જો આચારાંગ તેહને વિષે કહ્યાંછે. તેહને કે૦ એરીતે તે સિદ્ધાર્થ રાજા અને ત્રિસલા રાણીને, શ્રીજિનપૂજાનો નેહોકે૦ શ્રીજિનેશ્વરની પૂજાનો સ્નેહ છે. તે આવક થકા બીજા યાગ કેમ કરે ? ઇતિ ભાવ. તથા વહી યજ્ઞ એવા ધાતુ, દેવપૂજાવાચક છે. તે મૂઠા અનક્ષર ન સમજે. આચારાંગે બીરનાં માતપિતા શ્રમણોપાસક કહ્યાં છે; તે પાઠ લઘીએ છે—“સમણસ્સ મગ્ગબ્બો મહાવીરસ્સ અમ્માપિઅરો પાસાવચ્ચિજ્ઞા સમણોવાસગા આવિઠો-સ્થા । તેણં વહુણિ વાસાણિ સમણોવાસગપરિયાગં પાલહ્તા છઠ્ઠં જીવ નિકાયાણં સંરક્ક-ણનિમિત્તં આલોહ્તા નિદિતા ગરહિત્તા અહારિહં ઉત્તરશુભપાયચ્છિચં પઢિવજ્જિત્તા કુસસંધારં દુરુહિત્તા ભતં પચ્ચરકાયંતિ, પચ્ચક્કાયંતિત્તા અચ્ચુણ કપ્પે દેવતાએ ઉવવન્ના । તથો ણં આલક્ક-

एणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं महाविदेहे वासे चरिमेणं उस्सासेणं सिज्जिंसंति बुज्जिंसंति मुच्चिंसंति सच्चदुरकाणमंतं करिस्संति ॥” अर्थ—समणस्स भगवओ इत्यादि, श्रमण भगवान् महावीरनां, अस्मापिअरो के० माता पिता, पासावच्चिज्जा के० पार्श्वनाथना अपत्य एट्ठे शिष्य परंपरा तेहना, समणोवासगा आविहोत्या। के० श्रमणोपासक श्रावक होता हवा. तेणं इत्यादि ते घणां वर्षं लगे श्रमणोपासकनो पर्याय पालीने, छएहं जीव निकायाणां के० छकाय जीवनी, संरक्खणनिमित्तं के० रक्षाने निमित्ते, आलोइत्ता के० आलोइने, निंदित्ता के० आत्मासाखे निंदा करीने, गरहिता के० गुरुसाखे गद्दा करीने, अहारिहं के० यथाये ग्यपणे, उत्तरगुणपायच्छित्तं पढिवज्जित्ता के० उत्तरगुणरूप प्रायश्चित्त अंगीकार करीने, कुससंथारं दुक्खित्ता के० डाभना संथारा उपर वेञ्चीने, भत्तं पच्चरकार्यति के० आहारपाणीनां पच्चक्खाण करे करीने, अच्चुए कप्पे देवताए सववन्ना के० अच्युत जे वारमो देवलोका- त्यां देवतापणे उपज्यां. तओ णं के० त्यां यकी देवतासंबंधी, आउरकएणं के० आयुष्यनो क्षय थये थके एम भवनेा क्षय, एम ते आयुष्यनी स्थितिनो क्षय थये थके, महाविदेहवा- से के० महाविदेह क्षेत्रने विषे, चरमेणं उस्सासेणं के० छेहळे श्वासोश्वासे, सिज्जिंसंति के० निष्ठितार्थ थाशे. बुज्जिंसंति के० तत्त्वना जाण थाशे, मुच्चिंसंति के० आठे कर्मथी मूकाशे, सच्चदुरक्खाणमंतं करिस्संति के० सकल दुःखनो अंत करशे. ए रीतिनां श्रावक सिद्धार्थ राजा अने त्रिसला राणी छे. ते अरिहंत पूजारूप यज्ञ करे पण बीजा पशूवधरूप यज्ञ न करे. इतिगाथार्थ ॥ १३ ॥

श्रेणिक महावल प्रमुखना । एम अधिकार अनेकोरे ॥

छठे अंगे वली द्रौपदी । पूजा प्रगट विवेकोरे ॥ शा० ॥ १४ ॥

अर्थ—श्रेणिक महावल प्रमुखना के० ए रीते श्रेणिकराजा अने महावल प्रमुखना अनेक अधिकार श्री सिद्धांतमां छे. त्पहां ॥ ण्हायाकयवलिकम्मा ॥ एवा पाठ छे. त्यां वलिकर्म ते पूजानो अर्थ छे. ते आगल चोथी हालमां कहीशुं. वली छठे अंगे के० श्री ज्ञातासूत्रने विषे, द्रौपदीपूजा प्रगट विवेको के० द्रौपदीए प्रगट विवेके पूजा करी छे. इति गाथार्थ. ते ज्ञातासूत्रनो पाठ लखीए छैए—“तएणं सा दोवई रायवरकभा जेणेव मज्ज- णघरे तेणेव उवागच्छइ, मज्जणघरं अणुप्पविसइ, ण्हाया कयवलीकम्मा कयकोउअमंगल पायच्छित्ता सुद्धपावेसाइ वत्थाइं परिहियाइं मज्जणघराओ पढिणिरकमइ, जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, जिणघरं अणुप्पविसइ, पविसइत्ता आलोए जिणपढिमाणं पणामं करेइ, लोभहत्ययं परासुसइ, एवं जहा सुरियामो जिणपढिमाओ अवेइं तहेव भाणिअव्वं जाव धूवंदहइ, धूवंदहइत्ता वामं जाणु अवेइ, अवेइत्ता दाहिणजाणु धरणितलंसि निहट्ठु तिरकुत्तो सुद्धाणं धरणितलंसि निवेसेइ, सनिवेसेइत्ता ईसिं पच्छुणमइ करयल जावकहु एवं व- मासी नसुत्थु णं अरिहंतार्ण भमवंतार्ण जावसंपत्ताणं । वंदइं नमंसइ जिणघराओ पढि-

णिरकमड." इति ज्ञातामृत्र अध्ययन मोन्धमे. अर्थ-तपणं मा दोवड रायवग्गक्षा के० तेवारे ते त्रौपदी, राजघरनी कन्या, जेणेव मज्जनघरे के० ज्यां स्नान मज्जन करवानुं घर छे, तेणेव उवागच्छ के० त्यां आवे. मज्जनघरं अणुपविमड के० मज्जनघरमां पेजे. ण्हाया के० स्नान कर्तुं. कयवन्तिकम्मा के० कर्तुं छे वन्तिकर्म पूजानुं कार्य. अर्थात् इहां घरमां देहेरानी पूजा छेडए. ए देहेरानुं स्नान घरे कर्तुं, आमाटे के विस्तारं जिनपूजातो आगळ कहेजे. कयकोउअमंगळपायच्छिना के० कौतुक ने निल्कादिक, मंगळ ने द्रवि दुर्वा अक्षतादिक-तेहज प्रायश्चित. दुःस्वप्नादिकनां घातक ते, कय के० कर्त्या छे जेणे, मुदपावेमाई वत्थाई परिहियाई के० शुद्ध जे उज्ज्वळ, पावेमाई के० देहेरे जावा योग्य एवां बम्ब पेहेर्या छे, मज्जनघराओ पडिणिक्कमड के० मज्जनघरमांथी नीकछे. जेणेव जिणघरे के० ज्यां जिनघर छे त्यां आवे. जिणघरं अणुपविसड के० जिनघरमां पेजे: पेझीने आळोए के० दीहे थके. जिनपडिमाणं पणामं करेड के० जिनप्रतिमाने प्रणाम करे. अहीयां पण जिनघर कही बोलाव्युं, माटे जिनप्रतिमा ते जिन छे: नहीतर गणघरने ए पाड कहेतां मृपावाद थाय. हवे, लोमहन्थयं परामुसड के० मोग्गीछी छे, एवं जहा मुरियाओ जिण-पडिमाओ अचेड तेहव भाणियव्वं के० जेम मर्याभदेवता जिनप्रतिमाने पूजे तेम सवल्लोय विधि जाणवो ते अधिकार मर्याभनो त्यां लग्गे कहेवो. जाव धुवं इहड के० यावत् धूप दहे ते विस्तार पूर्व मर्याभने अधिकारं करो छे: त्यांथी जाणवो. ते धूप दहीने, वामं-जाणु अंचेड के० डावो हींचण उच्चो राखे. डाहिणं जाणु धरणितळंमि निहट्टु के० जमणो हींचण धरतीए थापे: थापीने, निक्कुवो के० व्रणवार, मुदपाणं के० मस्तक, धरणितळंसि के० पृथ्वीतलप्रत्ये, निवेमड के० थापे थापीने. ईसिं पन्चुणमड के० लग्गारेक नीचे नमे. करयल जावकट्टु के० दाथ जोडी दण नख मेल्ला करी मस्तके अंजली करीने, एवं वयासी के० एम कहे. नमुत्थु णं, अरिहंतणं भगवन्ताणं के० नमस्कार थायो अरिहंत भगवन्तप्रत्ये, जाव संपत्ताणं के० यावत् सिद्धिगतिप्रत्ये पाप्म्या छो. यावत् शब्दे शक्रस्तव संपूर्ण थयो कहेवो. पल्ली वंदड के० वंदना करे, नयंमड के० नमस्कार करे. जिणघराओ पडिणिक्कमड के० जिनघरमांथी नीकछे. एनां विशेष अर्थ टीकाथी जाणवो. अहीयां ते कुमति एम कहे छे जे त्रौपदी श्राविका न होती, ने पूजा करे एमां थुं ? एम कहे छे तेहने शिक्षा देतां श्राविका ठरावे छे.

नारद देखीने नवि थई । उमी तेह सुजाणरे ॥

जाणीए तेणे ते श्राविका । अक्षर एहज प्रमाणरे ॥ शा० ॥१५॥

अर्थ-नारद देखीने नवि थड उमी के० जे त्रौपदी नारद आव्या तेवारे असंयमी जाणीने उमी न थड. तेह सुजाण के० एहवी ते सुजाण डाही जाणिए. तेणे ते श्राविका के० ते कारणे नेने श्राविका जाणीए. श्राविका बिना असंयमी आगळ उभा न थावुं,

वच सुरेंद्रश्रामीकर'

एहवुं केम जाणे ? अक्षर एहज प्रमाण के० अक्षर तेहज प्रमाण छे. एटछे अहीयां आगम प्रमाणे आबिका छे. इति मायार्थः ॥ १५ ॥ ते आलावो ज्ञातानो छे ते लखीए छैए—“त एणं सा दोवईदेवी कच्छुलं नारयं असंजयअविरयअपडिहयपच्चरकायपावकर्म तिकहु नो आढाइ नो परिआणाइ णो अब्भुट्ठेइ ॥” इति. अर्थ—तएणं के० जेवारे नारद आव्या ते वारे, सा दोवईदेवी के० ते द्रौपदीदेवी, कच्छुलं नारयं के० कच्छुलनामा नवमा नारद प्रत्ये, असंजय के० असंजयी, अविरय के० अविरती, अप्पडिहयपच्चरकाय के० नयी हण्णां, यी पचख्यां पावकर्म के० पापकर्म जेणे, इति कट्टु के० एम करीने, णो आढाइ के० न आदर करे, नो परियाणाइ के० आव्यो जाणे पण नहीं, नो अब्भुट्ठेइ के० ऊंभी पण न थाय. इति.

बली ते द्रौपदी आबिका छे तेनुं वीजुं प्रमाण कहे छे.

आबिल अंतर छठनुं । उपसर्गे तप कीधुरे ॥

केम नवि कहिए ते आबिका । धर्मे कारज सीधुरे ॥शा०॥१६॥

अर्थ—आबिल अंतर छठनुं उपसर्गे के० जेवारे अमरककाए द्रौपदीने छेई गया ते उपसर्गमां छठने पारणे आबिल एहवुं तप कीधुं. केम नवि कहिए ते आबिका के० तेने आबिका केम न करीए ? बली धर्मयी जेनुं कार्य पण सिद्ध ययुं.

हवे तेणे छठ छठनुं तप कर्हु ते आलावो लखीए छैए—“तं माणं तुमं देवाणु-
प्पिया ओहय जाव झियाहि । तुमणं मए सद्धिं विउलाई भोगभोगाई जाव विहराहि ।
तएणं सादोवई देवी पञ्चमनाभं एवं वयासी । एवं खलु देवाणुप्पिया जंजुहीवे हीवे भारहे
बासे बारवईए कणहेनामं वासुदेवे मय पियभाउए परिवसई । तं जइ णं से छण्हं मासाणं
मम कूवं नो हव्वभागच्छइ । तएणं अहं देवाणुप्पिया भं तुमं वदसि तस्स आणाउवायवय-
णणिदेसे चित्तिस्सामि । तएणं से पचमे दोवइए एयमट्ठं पडिमुणेइ दोवइदेवी कभंतेउरे
ठावेइ । तएणं सा दोवईदेवी छट्ठं छट्ठेणं अणिरिकत्तेणं आर्यविलपरिग्गहिएणं तवोकम्मेणं
अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ॥” इति. अर्थ—तं माणं तुमं देवाणुप्पिया ओहय जाव झियाहि के०
अमरककाए जेवारे पञ्चोत्तराजाए द्रौपदीने मित्र देवता कने तेढावी तेवारे द्रौपदी विकल्प
करती जानीने पञ्चोत्तर द्रौपदीने कहे छे. उपहत मनथकी यावत् मत्त आर्तध्यान करी,
तुमणं मए सद्धिं के० तमे मारी साये, विउलाई भोगभोगाई जाव विहराहि के० विपुल
भोग भोगवतां थकां विचरो. तएणं सा दोवई देवी के० तेवारे ते द्रौपदी देवी, पञ्चमनाभं
एवं वयासी के० पञ्चनाभ प्रत्ये एम कहे. एवं खलु देवाणु के० हे देवानुमिय, जंजुहीवे
हीवे के० जंजुदीपनामा द्वीपने विषे भारहे बासे के० भरतक्षेत्रने विषे, त्यां बारवइए के०

દ્વારકાનગરીને વિષે, કહે નાર્ય વાસુદેવે કે૦ કૃષ્ણ નામે વાસુદેવ છે ને, મમ પિયમાહુ કે૦ માહરા ભર્તારના માહ, પરિવસઈ કે૦ ત્યાં વસે છે. તં જઈ જં સે કે૦ તે જો, છઈ માસાણં કે૦ છ મહીનાયાં, મમ કે૦મને, કૂવં કે૦ પાછી વાલવા, નો હન્વમાગચ્છઈ કે૦ નહિ આવે, તણં અહં દેવાણુ કે૦ તો હું હે દેવાનુમિય, જં તુમં વદસિ કે૦ જે તું કહીશ, તસ્સ આણાહવાયવયણનિદેસે ચિદ્વિત્તિસ્સામિ કે૦ આજ્ઞાહવાય વચન નિર્દેશે રહીશ. તણં સે પહમે કે૦ તેવારે તે પદ્મનાભ, દોવઈ એ ચમટું પદ્મિણેઈ કે૦ દ્રૌપદીની એ વાત માની. પછી, દોવઈદેવી કે૦ દ્રૌપદી દેવીને. કચંતેહરે ઢાવેઈ કે૦કન્યાના અંતેહરમધ્યે મૂકે, તણં સા દોવઈદેવી કે૦ તેવારે તે દ્રૌપદીદેવી, છટું છટું કે૦છટું છટું, અણિલિતેણં કે૦ નિ-
રંતર, આર્યવિલ પરિગ્ગહિણં કે૦ આંવિલ પરિગ્રહીત, તવોકમ્મં કે૦ તપકર્મ કરીને, એટલે છટું છટુંને પારણે આંવિલ કરતી થકી, અપ્પાણં ભાવેમાણે કે૦ આત્માને ભાવતી થકી, વિહરઈ કે૦ વિચરે ॥ ઇતિ.

વલી કુમતિ કહે છે જે દ્રૌપદી શ્રાવિકા નથી એમ કહે છે. તેહને દણાંત દેહને વલી દ્રૌપદીને શ્રાવિકા ઠરાવેછે.

રાયકન્યા કહી શ્રાવિકા ॥ ન કહી જે મૂલેરે ॥ રાજીમતી
કહી તેહવી ॥ તિહાં સંદેહ તે હુલેરે ॥ શા૦ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—રાયકન્યા કહી કે૦ દ્રૌપદીને રાજકન્યા કહી છે, પણ, શ્રાવિકા ન કહી કે૦ શ્રાવિકા નથી કહી. એમ, જે મૂલે કે૦ એવી વાતો કરીને જે મૂલેછે તેહને ઉત્તર કહેછે. રાજીમતી કહી તેહવી કે૦ જેમ રાજીમતી સાધ્વી થકી રાજકન્યા કહીછે. અથવા મહિના-
થને જ્ઞાતામૂઝમધ્યે રાજકન્યા કહીછે; તેહમાં શ્રાવિકા પણ તથા સાધ્વીપણું કેમ ગયું ? તેમ દ્રૌપદી પણ જાણવી. એ દણાંતે, સંદેહ તે હુલે કે૦ સંદેહ જાતો રહે. યતઃ—“અહ સા રાયવરકજ્ઞા સુદ્વિથા નિયમન્વય ॥” ઇતિ ઉત્તરાધ્યયને. વલી કુમતિ કહેછે જે પરણ્યા પછી સમક્તિ પામીછે, તે પાંચ ભરતાર કરથા એટલે નિયાણું કર્યું હતું તે પૂરું થયું; માટે મિ-
ધ્યાત્વ થકાં પૂજા કરીછે. એમ કહે છે તેહને હવે ઉત્તર વાલે છે.

હરિ પરે કર્મ નિયાણનું ॥ હહ ભવે ભોગ ન નાસેરે ॥ સમક્તિ
લહે પરણ્યાપછી ॥ કહે તે હું ન વિમાસેરે ? શા૦ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—હરિ પરે કે૦ શ્રીકૃષ્ણની પરે, કર્મનિયાણાનું કે૦ જે નિયાણાનું કર્મ તેણે કરી, હહ ભવે કે૦આ ભવપર્યંત, ભોગ ન નાસે કે૦ ભોગ નાશે નહીં. એટલે આ ભવપર્યંત ભોગવે, તેવારે છૂટકો થાય. સમક્તિ લહે પરણ્યા પછી કે૦ પરણ્યા પછી સમક્તિ પામી, કહે તે હું ન વિમાસેરે કે૦ એમ કહેછે તે કેમ નથી વિચારતા ? ઇતિ અક્ષરાર્થ. ભાવાર્થતો એ છે જે

દશાશ્રુતસ્કંધમાં નવપ્રકારનાં નિયાણાં કહ્યાં છે. તેમધ્યે ધુરનાં સાત નિયાણાં કામભોગનાં છે, તે ઉત્કૃષ્ટે રસે નિયાણું કર્યું હોય તો સમકિત ન પામે; અને જો મંદરસે નિયાણું કર્યું હોય તો મુલે સમકિત પામે. જેમ કૃષ્ણ, વાસુદેવનું નિયાણું કરીને ઉપન્યા છે, તેહને પણ સમકિતની પ્રાપ્તિ થઈ છે. કોઈ દુદિઓ બોલ્યો જે વાસુદેવની પદવી પામ્યા ઇટલે નિયાણું પૂરું થયું, માટે વાસુદેવની પદવી પામ્યા પછી સમકિત પામ્યા છે; તેમ દ્રૌપદી પણ પાંચ ભરતાર પામી ઇટલે નિયાણું પુરું થયું પછી પરણીને સમકિત પામી તે સ્ત્રી કહે છે. જે માટે નિયાણું તો ભવ લગે પહોંચે. કેમકે દશાશ્રુતસ્કંધમાંજ નવમું નિયાણું દીક્ષાનું કહ્યું છે; તે દીક્ષા લીધી ઇટલે નિયાણું પુરું થયું જોઈએ તેવારે તેહજ ભવને વિષે કેવલજ્ઞાન ઉપજ્યું જોઈએ તે કેવલજ્ઞાન ઉપજવાની તો દીક્ષાના નિયાણાવાલાને ના કહી છે. તથા—“एवं त्वत्समणा-
उसो निगंगे वा निगंगी वा नियाणं किञ्चा तस्स ठाणस्स अणालोइअ अपडिकंते सन्वं तं चेव
से णं सुढे भवित्ता आगाराउ अणागारं पव्वएज्जा, से णं तेणेव भवग्गहणेणं सिज्जेज्जा जाव
दुरकाणं अत्तं करेज्जा, नो इण्ढे समदु ॥” इत्यादि. एमां एम कहुं जे, ते दीक्षाना नियाणा
वाला ते भवमां मोक्षे न जाय. तेमाटे नियाणું ते भव पૂरो थाय त्यां लगे पહોંચે. પણ
મંદરસે નિયાણું કર્યું હોય તો સમ્યક્ત્વાદિક ગુણ મુલે પામે. એક કેવલજ્ઞાન ન પામે તે
માટે દ્રૌપદીનું નિયાણું મંદરસેજ છે. તે કારણે વાલ્યાવસ્થાને વિષે સમકિત પામી સમય
છે વાકી તો આમ્નાયવિના સૂત્ર અક્ષર દેહીને અર્થ કરીશ તો ઇહજ દશાશ્રુતસ્કંધમાં ત્રીશ
થાનકે મહા મોહનીય કર્મ વાંચે. તે મહા મોહની તો ઉત્કૃષ્ટી સીત્તેર કોઢા કોઢી સ્થિતિ
છે તો પરદેશી રાજાને સમકિત અણુવ્રતની પ્રાપ્તિ ન થઈ જોઈએ. જે માટે પરદેશી રાજા
તો ઘણા પંચદ્રિય જીવોની હિંસા કરી છે; તે તો રાજપસેણીસૂત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે. તે મહામો-
હની વાંધીને ઘણો સંસાર રજીલ્યો જોઈએ પણ તે તો એકાવતારી છે; તેવારે એ સૂત્ર કેમ
મલશે ? અને સૂત્રમાં તો દ્રૌપદીએ પૂજા કરી તેવારે સૂર્યાખને મલાલ્યો છે; તે છેલ્લે પણ સમ-
કિતી તો અવશ્ય ઠરેજ છે. વલી પરણવાની થક પકમાં મહામોહની મીઠમાં જિનપૂજાની
કરણી સાંભરી છે, એ પક્ષી શ્રદ્ધાવંતીનાં લક્ષણ છે. તે માટે દ્રૌપદી મુલમ વોધિ હતી; માટે
જિનપૂજા સાંભરી છે. અર્હિયાં કોઈ કહેશે જે એકજ વાર પૂજી-કહી છે, પછીતો કહીએ પૂજી
નથી. તેહને કહીએ જે એકવાર પણ કહી છે. અને દ્રૌપદીએ સ્વાધું તો એકવાર પણ નથી કહ્યું
માટે સ્વાધું પણ નહિ હોય. વલી તુંગીયા નગરીમાં શ્રાવકે સાધુ એકજવાર વાંચા છે, તથા
આણંદ કામદેવાદિકે ભગવંતને એકજવાર વાંચા છે; તે કેમ વીજીવાર નહિજ વાંચા હોય ?
વલી જો પરણતાં મોહની મીઠમાં જિનપૂજા કરી છે તો થીજે કાલે તો અવશ્ય પૂજા કરીજ
હશે; એમાં શી શંકા છે ? વલી મૂર્ખ કહે છે જે એ સ્ત્રી વતાવીતો કોઈ શ્રાવક કાં ન કહ્યો ?
તેને કહીએ જે પ્રશ્નજીને રેવતી શ્રાવિકાએજ ઔપચ વહોરાવ્યું તો શ્રાવકે વહોરાવ્યું એમ કાં
ન કહ્યું ? વલી પ્રથમ સિદ્ધ મરુદેવીમાતા થયાં, તથા વીર પ્રશ્નનો અભિપ્રાય છ માસ પાંચ
દિન ઉપે ચંદનવાલાએ પૂરો કર્યો છે; તથા સંગમાના ઉપસર્ગને છ મહીને વત્સપાલી
હોસીએ પારણું પરમાને કરાવ્યું છે. વલી એ ચોવીશીમાં મહિનાથજી અનંત ચોવીશીએ

હ્રીપણે તીર્થકર થયા, ઇત્યાદિક આ ચોવીશીમાં હ્રીઓં ઘણાં મોટાં કામ કર્યાં છે; તેં પ્રાય પુરુષ તો કરે તેમાં શી વઢાઈ? પણ હ્રીઓને કરવું દોહલું છે, તેમ પુરુષને તો પૂજાનાં કારણ-મેલવવાં સુગમ છે; પણ હ્રીને વિષમ છે; દ્રૌપદીનો અધિકાર વિસ્તારે કહ્યો છે, જો હ્રીએ એમ પૂજા કરીતો પુરુષે તો ઘણીજ કરી છે; એમાં શો સંદેહ ? એ भाव. બહી દ્રૌપદીની નિંદાં કરતાં ઘણુ દુઃસ્વ પામ્યો, જેમ કૌરવોનો નિકંદન થયો, તથા કૈયાકીચક કવીલા સહિત દુઃસ્વ પામ્યો; બહી પદ્મોત્તર રાજા દુઃસ્વ પામ્યો; અને દ્રૌપદીને શરણે ડગરચો, તેમ ડુંદક પણ આ ભવે જૈનવાદ્ય થયા છે, અને પરભવે શી ગતિ થાશે ? તે જ્ઞાની જાણે, હવે તે રાજવર કન્યા પોતાના નિયમ વ્રતનેવિષે રહી થકી એ પાઠ દીક્ષા હીધા પછીનો છે,

બહી કુમતિ કહે છે જે પરણ્યા પછી સમકિત પામી છે, નહીંતર પાંચ ભર્તાર કેમ કરે ? એમ કહે છે તેને એજ ગાથામાંથી ઉત્તર ચાલે છે,

હરિ પરે કે० શ્રીકૃષ્ણની પેરે, કર્મનિયાણનું કે० નિયાણાનું જે કર્મ—તેણેકરી, હા ભવે કે० આ ભવમાં મોગનો નાશ ન થાય; તે માટે, સમકિત હા પરણ્યા પછી કે० પરણ્યા પછી સમકિત પામી, કહે તે શું ન વિમાસે કે० એમ કહે છે એ વાત કેમ વિચારતા નથી ? ઇતિ 'અક્ષરાર્થ', ભાવાર્થ તો એ છે જે, શ્રીકૃષ્ણે પૂર્વે નિયાણું વાસુદેવનું કર્યું હતું, તે વાસુદેવ પદવી ભવ પર્યંત મોગવ્યા વિના છૂટકો નહિ; પણ સમકિતને વાધ નથી, તેમ દ્રૌપદી પાંચ ભર્તારનું નિયાણું કર્યું હતું, તે પાંચ ભર્તાર થયા વિના છૂટકો નહીં; પણ સમકિતને વાધા કોણે કરી ? જે માટે મનકલ્પિત નશ નથી વાતો ડઢાવો છો ? ઇતિ भाव ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૮ ॥

જિણધર કેળે કરાવ્યું ॥ તિહાં પ્રતિમાને પડિદારે ॥ તેહની

પૂજા તે ક્રુણ કરે ॥ એમ પરખે તે ગરિદારે ॥ શા० ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—જિણધર કેળે કરાવ્યું કે० દેહેરું જિનેશ્વરનું શ્રાવકટાલી કોળે કરાવ્યું ? તિહાં પ્રતિમાને પડિદારે કે० ત્યાં પ્રતિયા તથા પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા એટલાં વાનાં શ્રાવક વિના કોળ કરે ? એમ પરખે કે० એમ પરીક્ષા જે કરે, તે ગરિદારે કે० તે મહોટા આદમી જાણવા, પણ વગર વિચારે જેમ તેમ જે બોલે તે હલકા જાણવા, ઇતિ બહી કુમતિ કહે છે જે પરણવા વેલા પૂજ્યા છે, તેને ઉત્તર કહે છે.

વર નવિ માગ્યો છે પૂજતાં ॥ શક્રસ્તવે શિવ માગેરે ॥ ભક્તિ

સમી સૂરિયામને ॥ વિરતી વિશેષથી જાગેરે ॥ શા० ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—વર નવિ માગ્યો છે પૂજતાં કે० પૂજા કરતાં વર નથી માગ્યો, શક્રસ્તવે શિવ

મામે કે૦ નમ્હુ પં કરતાં મોક્ષ માગ્યાછે, જે માટે ॥ ‘તિષ્ણાણં તારયાણં ॥’ ઇત્યાદિક પદ ભાવતાં હું તરયો મુજને તાર, ઇત્યાદિક ભાવના કીધીછે, પણ વર પામું તો યાગ મોગ તમારાં કરશું, એમ નથી કહું, તો અહતું આલ ચઢાવી કાં અનંતો સંસાર વાંધો ? વહી કુમતિ કહેછે જે સૂર્યામની પરે કૂવા, ચાવી, ચંબરા પ્રમુલ્લ પણ દ્રૌપદીએ પૂજ્યાં છે; એમ કહેછે. જે માટે ॥ ‘જહા સૂરિયામો તદેવ જિણપઢિમા અચ્છે ॥’ એ પાઠે સૂર્યામની પેરે જિન પ્રતિમા પૂજે એમ કહું છે. તથા દેશવિરતી છે તે માટે સૂર્યામથી વિશેષ ભક્તિ છે એમ પણ સમજવું. તેજ કહે છે. મક્તિસમી સૂર્યામને કે૦ ભક્તિ સૂર્યામના સરસ્વી. હવે ભક્તિ શબ્દ આગલ જોડીએ, વિરતી વિશેષથી ભક્તિ જાગે કે૦ દેશવિરતીએ વિશેષ ભક્તિ પ્રગટ હોય. ઇતિ ગાયાર્ય ॥ ૨૦ ॥

વહી જિનપ્રતિમાને ॥ ‘ઠાણં સંપત્તાણં ॥’ એમ કહું છે તથા ભાવ તીર્થકરને ‘ઠાણં સંપા વિઙ્ઠં કામે ॥’ એહવા પાઠછે. માટે સિદ્ધ સ્થાનક પામ્યા છો એમ જિન પ્રતિમાને સિદ્ધ ગા. ૧ માટે ભાવતીર્થકરથી પણ એ અપેક્ષાએ અધિકીછે; માટે લૈકિક પૂજા દ્રૌપદીએ નથી કરી એવો વિશેષે મત્યક્ષ પાઠ જણાય છે. આંત્ર સઘાહી છુપે તે દેખે. વહી કોઈ કુમતિ એમ કહે છે જે જિનધર તે અવધિજિનનું ઘર એટલે કોઈ યજ્ઞનું દેહેરુ હતું. જામાટે જે અવધિજિન ઠાણાં મધ્યે કહ્યાછે. એમ કહેછે તે સ્વોહું. જે માટે અવધિજિન આગલ કોઈએ શકસ્તવ નથી કરશું. ઇતિ ॥

ધર્મ વિનય અરિહંતનો ॥ એમ એ લોગ ઉવચારોરે ॥ સંભ

વે સર્વને જાણિએ ॥ સમકિત શુદ્ધ આચારોરે શા૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—ધર્મ વિનય અરિહંતનો એમ એ લોગ ઉવચારો કે૦ એમ એ પૂજા, અરિહંતનો લો-કોપધાર વિનય ધર્મ છે; એમ અન્વય કરવો. સંભવે સર્વને જાણિએ કે૦ જેહને જે સંભવે તેહને તે જાણિએ. એટલે જે સાધુ એની પેરે કરે, દેશ વિરતી એની પેરે કરે અને સમકિ-ર્તી એની પેરે કરે, એમ જેહને જેવો પાઠ સંભવે તેહને યથાપિ સૂત્રકારે ન કહ્યો હોય તોય કહેવો. સમજવું જે જિનપૂજા તે સમકિતનોજ શુદ્ધ આચાર છે; પણ મિથ્યાત્વીનો આચાર નથી. ઇતિ ગાયાર્ય. ॥ ૨૧ ॥ તે ઉપર દૃષ્ટાંત કહેછે.

આણંદનો વિધિ નવિ કહ્યો ॥ રાય પ્રદેશીને પાઠેરે ॥ સંભ

વ સર્વ ન માનશે ॥ વીંટાશે તેહ આઠેરે ॥ શા૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—આણંદનો વિધિ નવિ કહ્યો કે૦ સાતમા અંગમાં આણંદશ્રાવકનો વિધિ કહ્યો; તે રીતે નથી કહ્યો. ક્યાં નથી કહ્યો ? તે કહેછે. રાયપ્રદેશીને પાઠે કે૦ રાયપસેણીમાં પ્રદેશી રાજાના પાઠમાં નથી કહ્યો, તે માટે શું આણંદે જેમ વ્રત સમકિત ઉચરયાં તેમ પ્રદેશીએ શું નથી ઉચરયાં ? તેમાટે જેને જે સંમૂઢ હોય તે માત્રવો, તથા સંભવ સર્વ. જ

मानशे के० सधलो संभव नहि माने, बीटाशे तेह आठे के० ते आठे कर्म बीटासे, एटछे घणा संसार रझलशे. ॥ २२ ॥ तथा बली एहज संभव देखाडे छे.

पंडिकमणादिक क्रम नहीं ॥ पाठे सप्तम अंगेरे ॥ पढम आणु
ओगथी प्रकरणे ॥ सर्व कह्यो विधि रंगेरे ॥ शा० ॥ २३ ॥

अर्थ—पंडिकमणादिक क्रम के० पंडिकमणादिकनो अनुक्रम, नहीं पाठे सप्तम अंगे के० उपासक दशांगमां पाठ नथी. एटछे ए भाव जे साधुने पंडिकमणानो अनुक्रम तो थोडोएक श्री उत्तराध्ययने सामाचारी अध्ययनमां कह्यो छे, पण श्रावकने तो सातमा अंगमां आणंदादिकने कांइए बताव्यो नहीं; तेवारे श्रावक पंडिकमणादिक कोण सूत्र उपर करे ? तेमाटे ए नगुराने उत्तर देवानु ठेकाणु नथी. इहां शिष्ये पूछथुं के हे स्वामिन्, तेवारे श्रावक क्यांथी करे छे ? तेहने करुणाए पाछो जवाब कहे छे. पढमअणुओगथी के० प्रथमानुयोग जे इष्टिवादना चोथा भेदनो प्रथम भेद, तेहमां यकी प्रकरणमां पूर्वाचार्ये सर्व विधि कह्यो छे. रंग के० पर उपकारने रंगे कह्यो छे. यतः श्रीसमवायांगमूत्रे—“से कि तं अणुओगो अणुओगे दुविहे पञ्चते तं जहा, मूलपदमाणुओगे य गंडियाणुओगे य॥” इत्यादि. अर्थ—चारमा इष्टिवादना भेद पांच छे. एक परिकर्म, बीजो सूत्र, जाजो पूर्वानुगत, चोथो अनुयोग, अने पांचयो चूलिका—तेमां चोथो अनुयोग ते, दुविहे पञ्चते के० ते वं प्रकारे छे. तेमां मूल प्रथमानुयोगमां घणी बातो सूत्रकारे लखी छे, पण ते कहेतां ग्रंथ बधेछे माटे नथी कहेता. इति गायार्थ ॥ २३ ॥

हवे कोइक कहेशे जे प्रदेशी प्रमुखना अधिकारमां विशेषे बात कां न कही ? ने उत्तर कहेछे जे ए सिद्धांतनी शैलीजछे; ते उपर गाथा कहंछे.

किहांएक एक देशज ग्रहे ॥ किहांएक ग्रहे ते अशेषोरे ॥ कि
एक क्रम उत्तक्रम ग्रहे ॥ ए श्रुतशैली विशेषोरे ॥ शा० ॥ २४ ॥

अर्थ—किहांएक एक देशज ग्रहे के० कोइक स्थानके तो वस्तुनो देशज एक ग्रह. जेम श्रीभगवतीसूत्रमध्ये रथ मुसल संग्राम तथा महा शिलाकंटक संग्राम कह्यो, तेम, किहांएक ग्रहे ते अशेषो के० कोइक स्थानके समस्त ग्रहे, जेम निरयावलीमध्ये एहज संग्राम विस्तारे कहा छे. किहांएक क्रम के० कोइक स्थानकनेविषे अनुक्रमे कहे. जेम पञ्चवणा प्रमुखनेविषे धर्मास्तिकायादिक अनुक्रमे कहा छे. उत्तक्रम ग्रहे के० कोइक स्थानके पञ्चानु पूर्वीए ग्रहे. जेम कल्पसूत्रनेविषे वीरस्वामिथकी रूपमदेवजी लगे अधिकार कह्यो. ए श्रुतशैली विशेषो के० ए सिद्धांतनी शैली विशेषे. यतः—“कथं देसगहणं, कथं विपति निरवसेसाई । एकमवहमाई, सहाववसओ निरुताई ॥१॥” इति कल्पभाष्ये मुगमा ॥ ए बातो नजरमां राखे तो सूत्रनो खरो अर्थ धाय. ते देश प्रमुख सूत्रे ग्रहा होय ते संपूर्ण तो निर्युक्ति टीका प्रमुखमां पामीए. इति गायार्थ. ॥ २४ ॥ हवे उपसंहार करेछे.

શાસનની જે પ્રભાવના ॥ તે સમકિતનો આચારોરે ॥

શ્રી જિનપૂજાએ જે કરે ॥ તે લહે સુજશ મંડારોરે ॥ શા૦ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—શાસનની કે૦ જિનશાસનની, જે પ્રભાવના કે૦ શાસન ડગલું દેલાડવું; જે વેલી લોક પ્રશંસા કરે, તે સમકિતનો આચારો કે૦ તે સમકિતનો આચાર છે. યતઃ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન અઠાવીશમે અધ્યયને કહ્યું છે—“નિસ્સંકિયનિકંસિયનિન્વિતિગિચ્છા અમૂઢ દિઢી ય । ઉવવૂહ ચિરીકરણે, વચ્છલ્લપમાવણે અટૂ ॥૧॥” અર્થ—નિસ્સંકિય કે૦ દેશથી સર્વથી શંકા ન કરવી. ૧ નિકંસિય કે૦ અન્યદર્શનની વાંચ્છા ન કરવી. ૨ નિન્વિતિગિચ્છા કે૦ ફલનો-સંદેહ ન રાસવો. અથવા મલ મલીન માત્રદેવીને સાધુની ડુગંછા ન કરવી. ૩ અમૂઢદિઢી ય કે૦ કુદર્શનીના વિદ્યા ચમત્કાર દેરે તોપણ જિનશાસન રૂઢું જાણે. પણ મતિમૂઢ ન થાય. ૪ એ ચારે શ્રદ્ધારૂપ અંતરઆચાર છે. હવે વાહ્યક્રિયારૂપ ચાર આચાર કહેછે. ઉવવૂહ કે૦ પ્રશંસા કરીને શુણવંતના તે તે શુણનું વધારવું. ૫ ચિરીકરણ કે૦ ધર્મ-જુઘાનમાં સીદાતાને થિર કરવા ૬ વાત્સલ્ય કે૦ સાધર્મિકોને માત્રપ્રમુખે ઇચિત મતિપતિજી કરવું. ૭ પ્રમાણ કે૦ જેથી જિનશાસનની ઇચ્છા થાય. એવી ચેષ્ટાએ વર્તવું. ૮ તે માટે પ્રભાવના તે સમકિતનો આઠમો આચાર છે. તે શ્રીજિનપૂજાએ જે કરે કે૦ શ્રીજિનેશ્વરની પૂજાએ જે પ્રાણી શાસનની ઇચ્છા કરે, તે લહે સુજશ મંડારો કે૦ તે પ્રાણી પૂજા કરીને શાસનની પ્રભાવનાનો કરણદાર મલો-જશનો મંદાર પામે. એટલે પૂજા, તીર્થ યાત્રા, સંઘ કાઢવે શાસનની પ્રભાવના થાયછે એમ દેલાડવું. તથા જશ પડું પોતાનું નામ પણ કવિએ સૂચવ્યું. ઇતિ પંચવિંશતમી ગાથાર્થ ॥ ૨૫ ॥ એમ ત્રીજો ઢાલ સંપૂર્ણ થયો. ગ્રંથાગ્રંથ ૫૧૩ અક્ષર ૧૬ સર્વ ગ્રંથાગ્રંથ મલીને ૧૫૨૪ અક્ષર-૧૦

હવે ચોથો ઢાલ કહેછે. તેહને પૂર્વ ઢાલસાથે એ સંવંધ છે, જે ત્રીજા ઢાલમાં પૂજાનો અધિકાર કહ્યો, હવે તે ક્રમતિ, પૂજામાં હિંસા માને છે; તેહને જવાબ દેવા ચોથો ઢાલ કહે છે, એ સંવંધે આન્યો ચોથો ઢાલ તેહની એ પ્રથમ ગાથા કહેછે,

॥ ઢાલ ચોથો ॥ ક્ષાંસરિયા મુનિવર ધન ધન તુમ અવતાર એ દેશી ॥

કોઈ કહે જિન-પૂજતાંજી ॥ જે ષટ્કાય આરંભ ॥ તે
કેમ શ્રાવક આચરે જી ॥ સમકિતમાં થિરથંજ ॥ સુખ
દાયક તોરી આણા મુજ સુપ્રમાણ ॥ ટેક ॥ ૧ ॥

અર્થ—કોઈ કહે જિન પૂજતાં કે૦ કોઈક તો ઢુંઢીઆ એમ કહે છે જે પરમેશ્વરની પૂજા કરતાં થર્કા, જે ષટ્કાય આરંભ કે૦ છ કાયની જે હિંસા થાય છે, તે કે૦ તે પૂજા કેમ શ્રાવક આચરે કે૦ શ્રાવક કેમ કરે? સમકિતમાં થિરથં કે૦ સમકિત

हृद छे ते श्रावक छ कायनीं हिंसानो हेतु जे जिनपूजा ते, धर्मवास्ते केम करे ? ईति प्रथम गायार्थ. सुखदायक के० हे सुखदायक, सुखना देणहार, तोरी आणा के० तमारी आज्ञा ते, मुज सुप्रमाणके० महारे प्रमाण छे. अथवा प्रभुजीनी स्तवना ते करेज छे मोटे प्रभुजीने कहे छे जे सुखदाइ जे तमारी आज्ञा ते मारे प्रमाण छे, एटले ए भाव जे तमारी आज्ञा ते प्रमाणछे, पण कुयुक्ति करवी ते प्रमाण नथी ॥ १ ॥

हवे उत्तर बाळे छे,

तेहने कहीए जतना भक्ति ॥ किरियामां नहीं दोष ॥ पढिकमणे मुनिदान विहारे ॥ नहींतो होय तस पोष ॥ सु० ॥ २ ॥

अर्थ—तेहने कहीए के० जे पूनामां हिंसां वतावे छे तेहने कहीए, थु कहीए ? ते कहेछे, जतना भक्ति के० एक जतना, बीजी भक्ति, किरियामांके० जे क्रियामां होय एटले जे क्रियामां जतना तथा भक्ति होय, नहीं दोष के० ते क्रियामां दोष नथी, तथा कदाचित् तेहमां पण हिंसा कहीने दोष देखाडीए तो, पढिकमणे के० पढिकमणामां, मुनिदान के० मुनिने दान देतां, विहारे के० मुनिने विहार करतां, नहींतो के० जतना भक्तिए पण करतां दोष कहीए तो, होय तस पोष के० ते प्रतिक्रमण प्रमुखमां पण हिंसानी पुष्टि थासे, एटले ए भाव जे, प्रतिक्रमण करतां उठ बेस करतां वायुकाय हणाय, मुनि दानमां पण उन्ही वाफ नीकले, तथा दान देवा उठतां पण जीवघात थाय, वली मुनिने विहार करतां पण पृथ्वी, पाणी, वायु, वनस्पति वली त्रस वेद्रियादिकनो पण घात थाय; ते माटे ए पण न करवां; एम कहेहुं पडसे, ते माटे जतना भक्तिए क्रियामां दोष नथी ॥ २ ॥

हवे ते उपर दृष्टांत देखाडे छे.

साहमी वच्छल पक्खिय पोसह ॥ जगवई अंग प्रसिद्ध ॥ घर

निर्वाह चरण लिए तेहनां ॥ ज्ञातामांहे हरि कीध ॥ सु० ॥ ३ ॥

अर्थ—साहमीवच्छल के० साधर्मिकनां वात्सल्य करथां, तथा पक्खिय पोसह के० पावस्त्रीनो पोसो करथो ए अर्थे सूचव्यो. एहवो शंख पुष्कलीनो अधिकार भगवई अंग प्रसिद्ध के० श्री भगवतीसूत्रमां प्रसिद्धछे. तथाच तत्पाठः—“तएणं से संखे समणोवासए एवं वयासी, तुम्हे णं देवाणुप्पिया विजलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडाविह । तएणं अम्हे विजलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभाएमाणा परिद्धु-जेमाणा पक्खिय पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामि ॥” इति भगवतीसूत्रे शतक चारमे उद्देशे पहेछे ॥ अर्थ—तएणं के० सावत्थीनगरीने बाहेर वीरस्वामि समोसरथा. त्यां शंख भावक प्रमुख घणा श्रावक, देशना सांमलीने पाछा घरघणी आवे छे तेवारे, से संखे के० ते शंख श्रावक, समणोवासए के० बीजा श्रमणोपासकोने, एवं वयासी के० एम कहेछे. तुम्हे णं देवाणुप्पिया के० हे देवाणुप्पिय तमे, विजलं के० विपुल अशनादिक, उवक्खडा-

वेह के० रंघावो. तएणं अम्हे के० तेवारे आपण, विउलं असणं इत्यादिक सुगम छे. तेहने आस्वादन करतां थकां थोडूं खावूं, घणुं तजवूं: ते आस्वाद कहीए, शेलडीनी पेरे, तथा विसाएमाणा के० विगेये स्वाद करतां खजर प्रभुखनी पेरे घणुं खातां थोडूं काढी नाखतां, परिभाएमाणा के० अन्योन्य देतां. परिभुंजेमाणा के० अन्नादिकनी पेरे सर्व वावरतां पाखी संबंधी पोसह, पडिजागरमाणा के० पालता यका, विहरिस्सामि के० विचरथुं. इति. एम ठराव करीने पछे वधते परिणामे घेर जड शंखेतो निराहार पोसह करथो. ते 'सुदक्खु-जागरिका' एम भगवंते वखाण्यो. ते माटे वीजा श्रावकना पक्खिय पोसह वखोड्या न कहीए. जेम घना अणगारनो तप वखाण्यो एटछे वीजा अणगारनो तप वखोड्यो न कहीए. जिनवासनमां सर्व करणी शक्ति प्रमाणे छेखेछे: ते माटे ए साहमिवत्सल करतां हिंसा तमारे छेखे थइ जोडए: पण जतना तथा भक्ति होय त्यां दोष न लागे एम मानीए तो सूत्रमां समु लागे. तथा बली. घरनिर्वाह चरण लिए तेहनां के० जे चारिज छीए तेना घरनो निर्वाह, हरि कीष के० कृष्णे करथो छे. ते ज्ञातामांहे के० ज्ञातामूत्रमध्ये कहुं छे ते हिंसा. कृष्णने केम नहीं लागे? अहीयां तो जतना पण नयी. तथा च ज्ञातामूत्रं—“तएणं से कण्हे वामुदेवे थावच्चापुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे कोडंविउपुरिसे सद्वावेइ. सद्वावेइत्ता एवं वयासी, गच्छह णं देवाणुप्पिया वारवडए नयरीए सिंघाडगतिगजाव पहेसु इत्थिलेधवर-गया मइया मइया सट्ठेणं उग्योसेमाणा उग्योसणं करेह। एवं खलु देवाणुप्पिया थावच्चापुत्ते-संसार भवन्विणो भीए जम्म मरणार्णं इच्छइ अरहओगं अरिदुनेमिस्स अंतिए मुंहे मविता पव्वडए. तं भो खलु देवाणुप्पिया राया वा जुवराया वा देवी वा कुमारो वा ईसरो वा तलवरे वा कोडंविउसेट्ठिसेणावइसत्यवाहे वा थावच्चापुत्ते पवयंतमणुपवयति. तस्स णं कण्हे वामुदेवे अणुजाणइ. पच्छाडरस्सावि य से भित्तणाइ जोगखेमं वट्ठमाण पडिवहइ त्ति घोसणं घोसेइ. जाव घोसेइ। तएणं थावच्चापुत्तस्स अणुराएणं पुरिससइस्सं णिक्खमणाभिमुहं ण्हायं सव्वालंकारविभूतियं पत्तेयं पत्तेयं पुरिससइस्सवाहिणीसु सिवियासु दुरुहं समाण भित्तणाइपरिवुडं थावच्चापुत्तस्स अंतियं पाउव्वयं। तएणं कण्हे वामुदेवे पुरिससइस्सअंति यं पाउव्ववमाणं पासइ. कोडंविउपुरिसे सद्वावेइ. सद्वावेइत्ता एवंवयासी, जहा मेहस्स जि-रक्कमणाभिसेओ तहेव सेयापोएहि ण्हावेइ जाव अरहओ अरिदुनेमिस्स छत्ताइछत्तं पडा-गाइपडार्णं पासइ. विज्जाहरचारणे जाव पासित्ता सीयाओ पव्वोरुहइ। तएणं कण्हे वामु-देवे थावच्चापुत्तं पुरओ काडं जेणेव अरहाअरिदुनेमिस्सवं तं चेव ॥” इति ज्ञातामूत्रे अध्ययन पांचमे ॥ अत्यार्य—तएणं से कण्हे वामुदेवे के० तेवारे ते कृष्णवामुदेव, थावच्चापुत्तेणं एवं वुत्तेसमाणे के० थावच्चापुत्ते एम कहे यके एटछे कृष्णने थावच्चापुत्ते कहुं: जे मरणयी रख-वालो तो रहूं एम कहे यके, कोडंविउपुरिसे सद्वावेइ के० कौटविक पुरुषने बोलावे. बो-लावीने एवं वयासी के० एम कहे. गच्छह णं देवाणुप्पिया के० हे देवानुप्पिय, जाओ. वा-रवडएनयरीए के० द्वारकानगरीने विषे, सिंघाडगतिगजाव पहेसु के० सींगोडाने आकारे

मार्ग, एम त्रिक चोक मार्ग. यावत् राजपथने विषे, हत्थिखधवरगया के० हाथीना स्कधने विषे वेसीने, महया सहर्ष के० मोटे शब्देकरी, उग्घोसेमाणा के० घोसणो करतां, उग्घोसणं करेह के० उद्घोषणा करो एटले लोकने एम जणावो. एव खलु देवाणुप्पिया के० हे देवानुमियो एवी रीते, थावच्चापुत्ते ससारमउन्विग्गे के० थावच्चापुत्त ससारना भयथी उद्देग पाम्पाछे. भीए जम्ममरणां के० जन्म मरणथो वीहीन्पाछे. इच्छइ अरहभोगं अरिहनेमिस्स अंतिए के० अरिहनेमि अरिहंतने पासे इच्छे छे. मुढे भवित्ता पव्वइत्तए के० मुंडं यइने प्रवज्यां लेवाने, तं भो खलु देवाणुप्पिया के० हे देवानुमिय, जे कोइ राया वा जुवराया के० राजा अथवा युवराज, देवी वा के० राणीममुख, कुमारो वा के० कुमार, ईसरो वा के० ईश्वर, तलवरे वा के० कोटवाल, कोडुंविय के० कुटुंबना स्वामी, सेट्टी सेणाव के० शेठ सेनपति, सत्थवाहे वा के० सार्थवाह, थावच्चापुत्तं पव्वयंतमणुपव्वयति के० थावच्चापुत्त दीक्षा छेताने पछवाडे दीक्षा लीए, एटले थावच्चापुत्त साये दीक्षा लाए तस्स णं कन्ह वासुदेवे अणुज णइ के० तेहने कृष्णवासुदेव आज्ञा आपेछे. पच्छा के० ते राजा दीक्षा लीये थके पछवाडे, आउरस्सावि य के० आतुर जे धनादिकने अभावे दुःखो हशे, से के० तेहना. मित्तणाइ के० मित्र ज्ञाति एटले पोता संबंधी परिजनने, जोगखेरं वट्टमाण के० योग क्षेम वर्तमान वहेशे. एटले जेहनी पासे नहीं होय तेहने आपशे; ते योग कहीए; अने जेहना पासे इजे तेहने पालशे तेहने क्षेम कहीए, ते योग तथा क्षेम वर्तमानकाछे जेम घटशे तेम राजा कृष्ण करशे. एटले ए भाव जे-जे कोइ थावच्चापुत्त साये दीक्षा छे तेहने पछवाडे तेना घरना निर्वाहनी चिंता कृष्ण करशे, ते अटकावे कोइ रहेसो नहीं. इति भाव. घोसुणं घोसइ के० घोषणा करो. जाव घोसइ के० ते कौटुबिक पुरुष तेमज उद्घाषणा करे. तएणं थावच्चापुत्तस्स अणुराएणं के० थावच्चापुत्तने रागे, पुरिससहस्स के० एक हजार पुरुषे, निक्खमणाभिमुहे के० दीक्षा लेवा सन्मुख थया. ण्हायं के० स्नानप्रमुख करो, सन्वालंकार-विभूसियं के० सर्व अलंकारे शोभित थइ, पत्तेयं पत्तेयं के० प्रत्येके भिन्न भिन्न. पुरिससहस्स बाहिणीसु सिवियासु के० हजार पुरुष उपाडे एवी शिविकाने विषे दुख्खं समाणं के० वेडा थकां, मित्तणाइपरिबुडं के० मित्र ज्ञाते परिवरत्था. थावच्चापुत्तस्स अत्थिय पाउळमयं के० थावच्चापुत्तने समीपे प्रगट थाय एटले थावच्चापुत्तने पासे आवे. तएण कन्ह वासुदेवे पुरिससहस्समत्थियं पाउळमवमाणं पासइ के० ते कृष्ण वासुदेव हजार पुरुष आव्या देखे. काटुविय पुरिसे सहावेइ के० कौटुबिक पुरुषने बोलावे बोलावीने, एव वसासी के० एम कहे. जहा मेहस्स निक्खमणाभिसेओ के० जेम मेघकुमारनो निष्कमणाभिषेक ते दीक्षा लेवानो अभिषेक करथो; तहेव के० तेमज, सेयपीएहि के० अंत पीलां एटले कनक रूपाने कलशे करी, ण्हावेइ के० नवरावे, जाव अरहओ अरिहनेमिस्स छचाइछत्तं पढागाइपढाग पासइ के० अहींयां यावत् अरिहा अरिहनेमिना छत्राति छत्र पताका देखे, विज्जाहरचारणे जाव पासित्ता के० विद्याधर चारण जूंभक देवता आकाश थकी उत्तरता देखीने, सीयाओ

वच सुरेंद्रश्रामीकर

तस्थच तथास

પશ્ચોરુદ્ધ કે૦ શિવિકા થકી ઉતરે. તર્ણ કળે વાસુદેવે કે૦ તેવારે કૃષ્ણ વાસુદેવ, થાવ-
વાપુત્તં પુરઓ કાર્જ કે૦ થાવચ્ચા પુત્રન આગલે કરીને, જેણેવ અરહાઅરિષ્ટેનેમિ કે૦જ્યાં
અરિહા અરિષ્ટનેમિ છે; સન્ન તં ચેવ કે૦વાકી સર્વ મેઘ કુમારની પરે કહેવું અહીયાં કૃષ્ણ
મહારાજે લોકનાં ઘર નિર્વાહ કરચાં; તેમાં હિંસા લાગે કે નહિ ? તે વિચારજો. ઇતિ-
તૃતીય ગાયાર્થ ॥ ૩ ॥

કુણિક રાય ઉદાયન કીર્ધા ॥ વંદન મહ સુવિવિકે ॥ ણહાયા

કય વલિકમ્મા કહિયા ॥ તુંગીય શ્રાદ્ધ અનેક ॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥

અર્થ—વલી કુણિકરાય કે૦ કુણિકરાજા, વંદનમહ કે૦ ઘણે આદંબરે વાંદવાના
મહોત્સવ કરચા. ઇટલે પ્રશ્નજીને સામાઈયાં કરચાં, તે શ્રી ઉવવાઈસૂત્રમાં વિસ્તાર ઘણો
છે; તે લલ્લતાં ગ્રંથ ઘણો વધે માટે લલ્લતા નથી. વલી ઉદાયન કે૦ ઉદાઈ રાજા, પળ
સામઈયાં કરચાં. તે શ્રી મગવતીસૂત્રમાં શતક તેરમે ઉદેશે છેટે અધિકાર છે. તથા ચ ત-
ત્પાઠ—“તર્ણ ઉદાયણે રાયા ઈમીસે કહાઈ લલ્લટ્ટે સમાણે ઇટ્ટુટ્ટુ કોઢંવિયપુરિસે સદાવેતિ,
સદાવિચ્છા એવં વયાસી, સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા વીતમયં નગરમન્મિતરવાહિરિયં જહા
કોણીઓ ઉવવાઈઈ જાવ પજ્જૂવાસેઈ.” અસ્યાર્થ—તર્ણ ઉદાયણે રાયા કે૦તેવારે ઉદાઈરા-
જા, ઈમીસે કહાઈ લલ્લટ્ટે સમાણે કે૦ વીરસ્વામિને આવ્યાની કથા પામે થકે. ઇટ્ટુટ્ટુ કે૦
ઈર્ષ પામે. સંતોષ પામે. કોઢંવિયપુરિસે સદાવેઈ કે૦ કૌઢંવિકપુરુપને બોલાવે. બોલાવીને
એવં વયાસી કે૦ એમ કહે. સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા કે૦મો દેવાણુમિય શ્રીઘ્ર, વીતમયં
નયરમન્મિતરવાહિરિયં કે૦ એ વીતમયનગર મધ્યે તથા વાહેર શણાગારો. ઇત્યાદિક. જહા
કોણીઓ ઉવવાઈઈ કે૦ જેમ કુણિક રાજા ઉવવાઈ સૂત્રમાં કહ્યા છે તેમ કહેવું. જાવ પજ્જૂ
વાસેઈ કે૦ યાવત્ પ્રશ્નજીની સેવા કરે. એમ કુણિકને, ઉદાઈને, સામઈયામાં હિંસા લાગે
કે નહીં ? તે વિચારજો. તથા, ણહાયા કયવલિકમ્મા કે૦ કરચાં છે વલિકર્મ—પૂજાકર્મ
જેણે એહવા, તુંગીય શ્રાદ્ધ અનેક કે૦ તુંગીયા નગરીના અનેક આવક વસાળ્યા છે. તે
મગવતીસૂત્રના શતક વીજે ઉદેશે પાંચમે છે; તે આવક પૂજા કરે તે અરિહંત વિના વીજા
કોણ દેવની કરે ? તે વિચારજો. તથા વલિકર્મ તે પૂજાજ છે. શામાટે જે જ્ઞાતાસૂત્ર
મધ્યે—“તર્ણ મહ્તી વિદેહવરરાયકજ્ઞા ણહાયા જાવ પાયચ્છિત્તા સન્વાલંકારવિશ્રૂસિયા
વહ્મહિં સુજ્ઞાઈ જાવ પરિલિચ્છા ॥” અર્હિયાં બે વાર સરલો પાઠ છે; તે માટે મહ્તિય કય
વલિકમ્મા કે૦ બે વાર દેવ પૂજા કરી. અપ્પણો પઢિયં કારેઈ કે૦ પોતાની પ્રતિમા ભરાવી
વલી નિત્ય આહાર કવલ મૂક્યો. તેહમાં પળ જીવની ઉત્પત્તિ થાય. પળ તે હિંસામાં
નહીં. વલી યતિના પઢિકમળસૂત્રમાંહે ॥ ‘મંદિપાહુડિઆઈ વલિપાહુડિઆઈ ॥’ એ પાઠ છે.
મંદિપાહુડિઆઈ કે૦ મીસારીને માટે ઢાંકળીમાંહે ધાન ઘાલ્યું તે લેવું નહીં. વલિપાહુડિ-

યાए के० नैवेद्यं धान बहोरं नहीं अजाणतां बहोरी खायुं तो ॥ मिच्छामि दुक्कं ॥
बली नाममाला मध्ये—‘पूजार्हणा सपर्याचां उपहार बलीसमौ ॥’ एम महानिशीथ आव-
श्यक निर्युक्ति मध्ये पण बली ते नैवेद्य छे. वास्तुक आखनेविषे पण तथा ज्योतिषशास्त्रे
घर देवतानां पूजा करीने भूतने बलि देइने पेसतुं कहुं छे यतः—“ग्रहे प्रवेशं सुचिनीत-
वेषः, सौम्यायने वासरपूर्वभागे । कुर्याद्विधायालयदेवताचीं, कल्याणभूः भूतबलिकियां च
॥ १ ॥” एम अनेक ठामे बलि शब्दे नैवेद्य पूजा छे. इति त्वं गार्थ ॥ ४ ॥

इवे ए क्रिया ते समकितनी करणीछे ते कहेछे.

समकित संवरनी ते किरिया ॥ तेम जिनपूजा उदार ॥ हिंसा
होय तो अरथदंडमां ॥ कहे नहीं तेह विचार ॥ सु० ॥ ५ ॥

अर्थ—समकित संवरनी ते किरिया के० ए समकित नामे संवर, तेहनी क्रिया छे. जे
माटे श्रीठाणांगने विषे ठाणे पांचमे कहुं छे —“पंच संवरद्वारा पञ्चता तं जहा—सम्पत्तं १
विरई २ अपमादो ३ अकसायया ४ अयोगया ५” इत्यर्थः पंचसंवरद्वारा कहां छे. समकित
ते संवर कहीए. एम विरति तथा अममादीपणुं तथा अकसायीपणुं तथा अयोगीपणुं, ते-
हमां साहसीबच्छल तथा घर निर्वाह चारित्र्य लीए तेहनां, तथा सामैयां करयां. ए सर्व
समकित संवरनी करणी छे. तेम जिनपूजा उदार के० उदारपणे जिनपूजा करवी; ते पण
समकित संवरनी करणी छे. एहमां हिंसा नथी. एहमां एम पण कहेवाणुं जे समकित देव-
ताछे ते समकित संवरना घणी छे. तेहने अधर्मी केम कहीए ? तथा देवतानी करणी
अधर्ममां कहीए तो, कोइक देवता तीर्थकरने साधुने अने आवकने परीसह करे, कोइक
सेवा करे, ते वेउने फल केवां होय ? बली कोइक शिष्य दवता थयो होय ते गुरुने चा-
रित्रथी पढिवाइ देखीने गुरुने ठेकाणे आणे तेहने अधर्मी केम कहीए ? तथा गुरुए काल
करथो होय ते तमारे मते देवता थयो न जोइए. जामाटे जे देवतामां वे जाती छे सम-
कित तथा मिथ्यात्वी, तेमां जो समकित थाय तो सुरियामनीपरे जिनप्रतिमा पूजे; अने
मिथ्यात्वी कहेतां तमारी जीभ चाछे नहीं. मनुष्य पण थाय नहीं. जामाटे जे तमे तमारा
गुरुने चारित्रिया मानोछो; ते मरीने मनुष्य थाय नहीं. सिद्धिपण पंचमकालमांहे हमणां
बरे नहीं. माटे अमने संदेह छे जे तमारा गुरु मरीने कंइ गतिए जाय ? बली तमारा गुरुए
काल करथो तेहने तमे केम वंदना करोछो ? ते समजावजो ते माटे देवताने अधर्मी न
कहेवाय. बली उत्तराध्ययने हरिकेशी अणमारतुं जक्षे वैयावच्च करयुं, ब्राह्मणोने लोहि व-
मता करया; तेहने हिंसा दोष लाग्यो के नहीं ? तथा सूत्रकारे तो वैयावच्च कही बोला-
व्युं ॥ ‘जक्खा हु वैयावच्चियं करेति ॥’ इति पाठात्. ते वैयावचना करणहारने अधर्मी केम
कहेवाय ? तथा बली ज्ञातामांहे पोडिलाए तेतली पुत्र समजाव्यो. तथा बली सौधर्मेन्द्रे भग
वंतने अवग्रह आज्ञाकरी, ते धर्म कहीए के अधर्म कहीए ? बली लोकांतिक देव, प्रभुजीने
प्रतिबोधवा आवे ते अधर्ममां केम गणाय ? इत्यादि थुं थुं लखीए ? एःप्रसंगे सधुं.

वच सुरेंद्रश्रामीकर

तस्यच तथास

પચોરહફ કે૦ શિવિકા થકી ઉતરે. તણં કળહે વાસુદેવે કે૦ તેવારે કૃષ્ણ વાસુદેવ, થાવ-
વાસુતં પુરઓ કાર્જ કં૦ થાવચા પુત્રન આગલે કરીને, જેનેવ અરહાઅરિષ્ટનેમિ કે૦જ્યાં
અરિહા અરિષ્ટનેમિ છે; સઘ્વ તં ચેવ કે૦વાકી સર્વ મેઘ કુમારની પરે કહેવું અહીયાં કૃષ્ણ
મહારાજે લોકનાં ઘર નિર્વાહ કર્યાં; તેમાં હિંસા લાગે કે નહિ ? તે વિચારજો. અતિ-
હૃતીય ગાથાર્થ ॥ ૩ ॥

કુણિક રાય ઉદાયન કીર્ધા ॥ વંદન મહ સુવિવિકે ॥ પહાયા

કય બલિકમ્મા કહિયા ॥ તુંગીય શ્રાદ્ધ અનેક ॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥

અર્થ—વલી કુણિકરાય કે૦ કુણિકરાજા, વંદનમહ કે૦ ઘણે આઠંવરે વાંદવાના
મહોત્સવ કર્યા. પટલે પ્રશ્નજીને સામાઈયાં કર્યાં, તે શ્રી ઉવવાઈસૂત્રમાં વિસ્તાર ઘણો
છે; તે લક્ષતાં ગ્રંથ ઘણો વધે માટે લક્ષતા નથી. વલી ઉદાયન કે૦ ઉદાઈ રાજા પળ
સામઈયાં કર્યાં. તે શ્રી ભગવતીસૂત્રમાં શતક તેરમે ઉદેશે છટે અધિકાર છે. તથા ચ ત-
ત્પાઠ—“તણં ઉદાયણે રાયા ઈમીસે કહાપ લટ્ટટ્ટે સમાણે હટ્ટુતટ્ટુ કોઢંવિયપુરિસે સદાવેતિ,
સદાવિત્તા એવં વયાસી, સિપ્પામેવ ઓ દેવાણુપિયા વીતભયં નગરમઙ્ગિતરવાહિરિયં જહા
કોળીઓ ઉવવાઈં જાવ પજ્જુવાસેઈ.” અસ્યાર્થ—તણં ઉદાયણે રાયા કે૦તેવારે ઉદાઈરા-
જા, ઈમીસે કહાપ લટ્ટટ્ટે સમાણે કે૦ વીરસ્વામિને આવ્યાની કથા પામે થકે. હટ્ટુતટ્ટુ કે૦
હર્ષ પામે. સંતોષ પામે. કોઢંવિયપુરિસે સદાવેઈ કે૦ કૌઢંવિકપુરુષને બોલાવે. બોલાવીને
એવં વયાસી કે૦ એમ કહે. સિપ્પામેવ ઓ દેવાણુપિયા કે૦ઓ દેવાણુપિય શીઘ્ર, વીતભયં
નયરમઙ્ગિતરવાહિરિયં કે૦ એ વીતભયનગર મધ્યે તથા વાહેર શણામારો. અત્યાદિક. જહા
કોળીઓ ઉવવાઈં કે૦ જેમ કુણિક રાજા ઉવવાઈ સૂત્રમાં કહ્યા છે તેમ કહેવું. જાવ પજ્જુ
વાસેઈ કે૦ યાવત્ પ્રશ્નજીની સેવા કરે. એમ કુણિકને, ઉદાઈને, સામઈયામાં હિંસા લાગે
કે નહીં ? તે વિચારજો. તથા, પહાયા કયબલિકમ્મા કે૦ કર્યાં છે બલિકર્મ—પૂજાકર્મ
જેણે પહવા, તુંગીય શ્રાદ્ધ અનેક કે૦ તુંગીયા નગરીના અનેક શ્રાવક વસ્તાળ્યા છે. તે
ભગવતીસૂત્રના શતક વીજે ઉદેશે પાંચમે છે; તે શ્રાવક પૂજા કરે તે અરિહંત વિના વીજા
કોણ દેવની કરે ? તે વિચારજો. તથા બલિકર્મ તે પૂજાજ છે. શામાટે જે જ્ઞાતાસૂત્ર
મધ્યે—“તણં મહ્છી વિદેહવરરાયકન્ના પહાયા જાવ પાયચ્છિત્તા સઘ્વાલંકારવિશૂસિયા
વહ્હિ હુજ્જાઈ જાવ પરિચિત્તા ॥” અહિંયાં બે વાર સરસો પાઠ છે; તે માટે મહ્છિય કય
બલિકમ્મા કે૦ બે વાર દેવ પૂજા કરી. અપ્પણો પઠિમં કારેઈ કે૦ પોતાની પ્રતિમા ભરાવી
વલી નિત્ય આહાર કબલ મૂક્યો. તેમાં પળ જીવની ઉત્પત્તિ થાય. પળ તે હિંસામાં
નહીં. વલી યતિના પઠિકમળસૂત્રમાંહે ॥ ‘મંદિપાહુડિઆપ વલિપાહુડિઆપ ॥’ એ પાઠ છે.
મંદિપાહુડિઆપ કે૦ મીસારીને માટે ઢાંકળીમાંહે ધાન ધાણું તે છેવું નહીં. વલિપાહુડિ-

યાએ કે૦ નૈવેદ્યનું ધાન વહોરવું નહીં અજાણતાં વહોરી જાયું તો ॥ મિચ્છામિ દુઃકંડ ॥
વલી નામમાલા મધ્યે—‘પૂજાર્હણા સપર્યાર્ચા ઉપહાર વલીસમૌ ॥’ એમ મહાનિર્ગીથ આવ-
શ્યક નિર્યુક્તિ મધ્યે પળ વલી તે નૈવેદ્ય છે. વાસ્તુક શાસ્ત્રનેવિષે પળ તથા જ્યોતિષશાસ્ત્રે
ઘર દેવતાનાં પૂજા કરીને ભૂતને વલિ દેહને પેસવું કહ્યું છે યતઃ—“ગૃહે પ્રવેશં સુવિનીત-
વેપઃ, સૌમ્યાયને વાસરપૂર્વભાગે । કુર્યાદ્વિધાયાલયદેવતાર્ચાં, કલ્યાણભૂઃ ભૂતવલિક્રિયાં ચ
॥ ૧ ॥” એમ અનેક ઠામે વલિ શબ્દે નૈવેદ્ય પૂજા છે. ઇતિ તૂયં ગાથાર્થ ॥ ૪ ॥

હવે એ ક્રિયા તે સમકિતની કરણીછે તે કહેછે.

સમકિત સંવરની તે કિરિયા ॥ તેમ જિનપૂજા ઉદાર ॥ હિંસા

હોય તો અરથદંડમાં ॥ કહે નહીં તેહ વિચાર ॥ સુ૦ ॥ ૫ ॥

અર્થ—સમકિત સંવરની તે કિરિયા કે૦ એ સમકિત નામે સંવર, તેહની ક્રિયા છે. જે
માટે શ્રીઠાળાંગને વિષે ઠાળે પાંચમે કહ્યું છે —“પંચ સંવરદારા પન્નત્તા તં જહા—સમ્મતં ૧
ચિરં ૨ અપમાદો ૩ અકસાયયા ૪ અયોગયા ૫” इत्यर्थः પંચસંવરદ્વાર કહ્યાં છે. સમકિત
તે સંવર કહીએ. એમ ચિરતિ તથા અપમાદીપણું તથા અકસાયીપણું તથા અયોગીપણું, તે-
હમાં સાહમીવચ્છલ તથા ઘર નિર્વાહ ચારિત્ર લીએ તેહનાં, તથા સામૈયાં કરચાં. એ સર્વ
સમકિત સંવરની કરણી છે. તેમ જિનપૂજા ઉદાર કે૦ ઉદારપણે જિનપૂજા કરવી; તે પળ
સમકિત સંવરની કરણી છે. એમાં હિંસા નથી. એમાં એમ પળ કહેવાણું જે સમકિતી દેવ-
તાછે તે સમકિત સંવરના ધણી છે. તેહને અધર્મી કેમ કહીએ ? તથા દેવતાની કરણી
અધર્મમાં કહીએ તો, કોઈક દેવતા તીર્થકરને સાધુને અને શ્રાવકને પરીસહ કરે, કોઈક
સેવા કરે, તે વેડને ફલ કેવાં હોય ? વલી કોઈક શિષ્ય દવતા થયો હોય તે શુરને ચા-
રિત્રથી પડિવાડે દેસ્તીને શુરને ઠેકાળે આળે તેહને અધર્મી કેમ કહીએ ? તથા શુર કાલ
કરથો હોય તે તમારે મતે દેવતા થયો ન જોડે. શામાટે જે દેવતામાં વે જાતી છે સમ-
કિતી તથા મિથ્યાત્વી, તેમાં જો સમકિતી થાય તો સુરિયામનીપરે જિનપ્રતિમા પૂજે; અને
મિથ્યાત્વી કહેતાં તમારી જીમ ચાલે નહીં. મનુષ્ય પળ થાય નહીં. શામાટે જે તમે તમારા
શુરને ચારિત્રિયા માનોછો; તે મરીને મનુષ્ય થાય નહીં. સિદ્ધિપળ પંચમકાલમાંહે હમણાં
ધરે નહીં. માટે અમને સંદેહ છે જે તમારા શુર મરીને કંડ ગતિએ જાય ? વલી તમારા શુર
કાલ કરથો તેહને તમે કેમ વંદના કરોછો ? તે સમજાવજો તે માટે દેવતાને અધર્મી ન
કહેવાય. વલી ઉચ્ચરાધ્યયને હરિકેશી અળગારતું બક્ષે વૈયાવચ્ચ કરચું, બ્રાહ્મણોને લોહિ વ-
મતા કરચા; તેહને હિંસા દોષ લાગ્યો કે નહીં ? તથા સૂત્રકારે તો વૈયાવચ્ચ કહી બોલા-
વ્યું ॥ ‘જક્ષ્મા હુ વૈયાવચ્ચિયં કરેતિ ॥’ ઇતિ પાઠાત્. તે વૈયાવચ્ચના કરણહારને અધર્મી કેમ
કહેવાય ? તથા વલી જ્ઞાતામાંહે પોટિલાએ તેતલી પુત્ર સમજાવ્યો. તથા વલી સૌધર્મેન્દ્રે ભગ
વંતને અવગ્રહ આજ્ઞાકરી, તે ધર્મ કહીએ કે અધર્મ કહીએ ? વલી લોકાંતિક દેવ, પ્રશુજીને
પ્રતિબોધવા આવે તે અધર્મમાં કેમ ગણાય ? इत्यादि थुं थुं लखीए ? ए. प्रसंगे सर्थ.

વચ સુરેન્દ્રશ્રામીકર

તસ્યચ તથાસ.

હવે દલી પૂનામાં હિસા કહેછે, તેહને પૂછીએ જે જ્ઞાતામૂત્રમધ્યે સુબુદ્ધિપ્રધાન રાજાને પ્રતિવો-વા નિમિત્તે સ્વાસ્તુ પાળી લાવ્યા; તે હિસા થઈ કે નહીં? તે વિચારજો. તથા જંબુ-દ્વીપ પક્ષીમાંહે મધુજીનો જન્યામિષેક વર્ણવ્યો છે; તે તો સમુદ્રસરસા પાળીના પ્રવાહ ચાલ્યા; તેહમાં પૃથ્વી, પાણી, તે-, વાહ, વનસ્પતી, ત્રસકાયમાં કેડ કાય બગરી હશે? તો પણ પરમેશ્વરનો વન્મામિષેક તે હિસા ન કહેવાય. મક્તિ પ્રવલ છે માટે. તેમ પૂજામાં પણ હિં ૧ ન ગણવી. ઇટલાજ માટે પશ્ચાત્કરણમધ્યે દયાનાં નામ કહ્યાંછે. તેહમાં પૂજામમુ-સ્ત્રનાં નામ કહ્યાંછે. તે પૂજા તે દયા કહીછે; પણ હિંસાના નામમાં પૂજા નથી. इत्यादिक ઘણી રૂપ છે. કેટલી લક્ષાય? આત્માર્થી હોતો મધ્યસ્થ થઈને જોવ્યો. હિંસા હોય તો કે. જિનપૂજામાં હિંસા હોય તો, અર્થદંડમાં કહે નહીં? તેહ વિચાર કે. શ્રી સૂયગડાંગ-મૂત્રના વીજા શ્રુતસ્કંધના વીજા અધ્યયનમાં તેર ક્રિયા ચાલોછે તેમાં પ્રથમ અદ્વાદંડે કે. અર્થે, પ્રયોજને હિંસા કરે તે અર્થદંડ કહીએ. જો પૂજા કરતાં હિંસા હોય તો અર્થદંડમાં પૂજા કહે નહીં? અને ન કહી તેવારે જાણીએ છીએ જે પૂજામાં હિંસા નથી. इति पंचम गायार्थ ॥ ૫ ॥

નાગ ભૂત જક્ષાદિક હેતે ॥ પૂજા હિંસા ઉત્ત ॥

સૂગડાંગમાં નવિ જિન હેતે ॥ બોલે જે હોએ જુત્ત ॥ સુ. ૬ ॥

અર્થ-નાગ ભૂત જક્ષાદિક હેતે કે. નાગને હેતે ભૂતને હેતે, જક્ષને હેતે, પૂજા હિંસા ઉત્ત કે. પૂજા તે હિંસા કહીછે. સૂગડાંગમાં કે. સૂગડાંગમધ્યે, નવિ જિન હેતે કે. જિને-શ્વરને હેતે પૂજા તે નથી કહી. ઇટલે એ ભાવજે તે સૂગડાંગમધ્યે અર્થદંડમાં નાગાદિકની પૂજા તે હિંસામાં ગણીછે; પણ જિનની પૂજા નથી ગણી, તે માટે પૂજાનો અધિકાર કહ્યો. અને જિનપૂજા શે ન કહી? તે કહે છે-વોલે જે હોએ જુત્ત કે. મૂત્રમાં જે જુત્ત હોય તેહજ વોલે, અયુક્તિ ન વોલે. તથા સલટા સિદ્ધાંતમાં ચેત્ય મહોત્સવ વોલ્યા છે ॥ 'ચેડ્યમહેરા-ઈવા ॥ इत्यादिक आचारांग प्रथम श्रुतस्कंध प्रथमाध्ययन प्रथम उद्देशेछे. एम जमाळी ममुस्त्रने अधिकारे एवा ठाम ठाम पाठछे देहेरां पण उववाइसूत्रमध्ये चंपानगरी वर्णवचाने अधिकारे पाडे पाडे कहांछे, અને ठामે ठामે નગરીઓનો વર્ણવ ઉવવાઈસૂત્રને મલાવ્યોછે. તેવારે સર્વ નગરમધ્યે પાડે પાડે ચેત્ય ઠરચાંજ. इत्यादिक घणो विचारछे. કેટલો લક્ષાય? ॥ ૬ ॥

હવે કુમતિ કહેછે, પૂજામાં હિંસા છે માટે જ્યાં હિંસા હોય ત્યાં જિનેશ્વરની આજ્ઞા કેમ હોય? તે ઉપર ગાથા કહે છે.

જ્યાં હિંસા તિહાં નહીં જિનઅ.ળા ॥ તો કેમ સાધુ િહાર ॥

કુર્મ્મવંધ નહીં જયળા માવે ॥ એ છે શુભ વ્યવહાર ॥ સુ. ૭ ॥

अर्थ—कुमति वोलेछे के, ज्यां हिंसा के० ज्यां हिंसा होय, तिहां नहीं जिनआणा के० त्यां प्रभुआणा न होय. तेनो उत्तर कहेछे. तो केम साधुविहार के० तो मुनिने विहारनी आज्ञा परमेश्वरे केम करी ? वली विहार करतां नदीमां—“एग पायं जछे किच्चा ॥ एग पायं थछे किच्चा ॥” एहवा पाठ आचारांगे तथा कल्प सूत्रे केम कला ? वली नदी उतरतां मूर्य अस्तगत थाय तो पाणीमाने पाणीमां चारे पहोर साधु उभा रहे. एम दक्षाश्रुत-स्कंधमां केम आज्ञा करी ? वली वरसाद वरसतां पण वहोरवा जवाना अधिकार कल्प-सूत्रनी सामाचारीमां केम कला ? वली वरसाद वरसतां एक साधु अने एक साध्वी, एकांते वृक्षादिक ठामे भेलां थायतो उभां न रहे; वरसतामां पण चाल्यां जाय. ए आज्ञा केम कीधी ? वली ऋषभश्च प्रभुने वांदवा गया. तिहां—‘धर्मियं जाणपवरं ॥’ एम कहुं ते रथ ने धर्मयान केम कहुं ? ए रथ, मार्गमध्ये श्री दया पालको ? तथा धर्मयान अने पापयान ए चे प्रकार जुदा पण दीसे छे. माटे पापयान कां न कहुं ! वली श्रावक आर्ण-दादिकने उपासकदशांगमध्ये व्रत उचराव्यां; ते वारे प्रथम व्रतमां “ वारणे ढोर होय तो तेहने भातपाणोनो बिच्छेद करे तो अतीचार लागे. ए अतीचार जाणवा पण आचरवा नहीं. ” एम आज्ञा केम कीधी ? तथा वली आचारांगमां कहुं जे बहोर्धु लूण गृहस्थ पाछुं न लेतो पोते वावरे; सांभोगिकने बहोर्ची आपे. ते लूण बापरतां विराधना केटली थाय ? पण एटली विराधना करतो आराधक कह्यो. ज्यां हिंसा त्यां आज्ञा नहीं. एम कहो तेवारे सघलां ए सूत्र देखाइयां. तेहयी बीजां पण घणां छे. केट-लाक लखाय ? ते सघलाए व्यर्थ थाय; ते माटे ते ते ठेकाणे हिंसापण छे; अने आज्ञा पण करीछे. ए विचारजो.

इवे शिष्य पूछेछे जे “ हिंसा पण छे अने आज्ञा पण छे; तेवारे ए केम मेलवीए.” इवे उपकार करवा शीखवेछे. सांभल भाइ, कर्मबंध नहीं जयणा भावे के० जतनाभावे कर्मबंध नयी. एटछे ए भाव जे, जतनाए जे जिनज्ञासननी करणी करी तेहमां यद्यपि हिंसा होय तो पण कर्मबंध न थाय. इति भाव. ए छे शुभ व्यवहार के० एहज भलो व्यवहार छे. इति सप्तमी गाथार्थ. ॥ ७ ॥

इवे कोइ कहेशे जे, “ पूजामां हिंसा तो थायछे, तेहनो बंधपण प्रथम थाय छे. ” एम कहेछे तेहने कोइक वचमां उचर बालेछे.

प्रथम बंध ने पछी निर्जरा ॥ कूपतणोरे दिहंत ॥

कोइ जोडे बुध भावे ॥ भाव ते शुचिजल तंत ॥ सु० ॥ ८ ॥

अर्थ—प्रथम बंध ने पछी निर्जरा के० प्रथम फूल, जल, न्हाउं, धूप, दीपे जीव हीं-साए बंध थाय; पछी भावना स्तवनाए आल्हादताए निर्जरा थायछे. कूपतणोरे दिहंत के० कूआने द्वांते, जेम कूवो खोदे तेवारे ते माटी प्रमुखे भेलो थाय. मजूरी करतां तर

वच सुरेंद्रश्रामीकर

तस्थच . . .

જે દલી પૂનામાં હિંસા કહેછે, તેહને પૂછીએ જે જ્ઞાતામુત્રમધ્યે યુગુદ્ધિપ્રધાન રાજાને પ્રતિવો. વા નિમિત્તે સ્વાસ્થુ પાળી લાવ્યા; તે હિંસા થઈ કે નહીં? તે વિચારજો. તથા જંબુ-દ્વીપ પક્તીમાં હિંસા શુભીનો જન્માભિષેક વર્ણવ્યો છે; તે તો સમુદ્રસરસા પાળીના પ્રવાહ ચાલ્યા; તેહમાં પૃથ્વી, પાણી, તે, વાહ, વનસ્પતી, ત્રસકાયમાં કેઈ કાય હગરી હશે? તો પણ પરમેશ્વરનો જન્માભિષેક તે હિંસા ન કહેવાય. શક્તિ પ્રવલ છે માટે. તેમ પૂજામાં પણ હિંસા ન ગણવી. એટલાજ માટે પશ્વવ્યાકરણમધ્યે દયાનાં નામ કહ્યાંછે. તેહમાં પૂજાપ્રમુખનાં નામ કહ્યાંછે. તે પૂજા તે દયા કહીછે; પણ હિંસાના નામમાં પૂજા નથી. ઇત્યાદિક ઘણી વર્ણવે છે. વેટલી લેવાય? આત્માર્થી હોતો મધ્યસ્થ થઈને જોવ્યો. હિંસા હોય તો કે. જિનપૂજામાં હિંસા હોય તો, અર્થદંડમાં કહે નહીં? તેહ વિચાર કે. શ્રી સૂયગઢાંગ-મૂત્રના વીજા શ્રુતસ્કંધના વીજા અધ્યયનમાં તેર ક્રિયા ચાલોછે તેમાં પ્રથમ અદ્વાદશે કે. અર્થે, પ્રયોજને હિંસા કરે તે અર્થદંડ કહીએ. જો પૂજા કરતાં હિંસા હોય તો અર્થદંડમાં પૂના કહે નહીં? અને ન કહી તેવારે જાણીએ છીએ જે પૂજામાં હિંસા નથી. ઇતિ પંચમ ગાથાર્થ ॥ ૫ ॥

નાગ ભૂત જક્ષાદિક હેતે ॥ પૂજા હિંસા ઉત્ત ॥

સૂગઢાંગમાં નવિ જિન હેતે ॥ વોલે જે હોએ જુત્ત ॥ સુ. ॥ ૬ ॥

અર્થ-નાગ ભૂત જક્ષાદિક હેતે કે. નાગને હેતે ભૂતને હેતે, જક્ષને હેતે, પૂજા હિંસા ઉત્ત કે. પૂજા તે હિંસા કહીછે. સૂગઢાંગમાં કે. સૂગઢાંગમધ્યે, નવિ જિન હેતે કે. જિનેશ્વરને હેતે પૂજા તે નથી કહી. એટલે એ ભાવજે તે સૂગઢાંગમધ્યે અર્થદંડમાં નાગાદિકની પૂજા તે હિંસામાં ગણીછે; પણ જિનની પૂજા નથી ગણી, તે માટે પૂજાનો અધિકાર કહ્યો. અને જિનપૂજા શે ન કહી? તે કહે છે-વોલે જે હોએ જુત્ત કે. મૂત્રમાં જે જુત્ત હોય તેહજ વોલે, અયુક્તિ ન વોલે. તથા હલદા સિદ્ધાંતમાં ચૈત્ય મહોત્સવ વોલ્યા છે ॥ 'વેદ્યમહેરા-ઈવા ॥ ઇત્યાદિક આચારાંગ પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ પ્રથમાધ્યયન પ્રથમ હેતેછે. એમ જમાલી પ્રમુખને અધિકારે એવા ઠામ ઠામ પાઠછે દેહેરાં પણ સ્વવાહસૂત્રમધ્યે ચંપાનગરી વર્ણવવાને અધિકારે પાઠે પાઠે કહ્યાંછે, અને ઠામે ઠામે નગરીઓનો વર્ણવ સ્વવાહસૂત્રને મહાવ્યોછે. તેવારે સર્વ નગરમધ્યે પાઠે પાઠે ચૈત્ય ઠરચાંજ. ઇત્યાદિક ઘણો વિચારછે. કેટલો લેવાય? ॥ ૬ ॥

હે કુમતિ કહેછે, પૂજામાં હિંસા છે માટે જ્યાં હિંસા હોય ત્યાં જિનેશ્વરની આજ્ઞા કેમ હોય? તે સ્વર ગાથા કહે છે.

જ્યાં હિંસા તિહાં નહીં જિનઅ.ળા ॥ તો કેમ સાધુ વિહાર ॥

કર્મવંધ નહીં જયળા માવે ॥ એ છે શુભ વ્યવહાર ॥ સુ. ॥ ૭ ॥

અર્થ—કુમતિ વોલેછે કે, જ્યાં હિંસા કે. જ્યાં હિંસા હોય, તિહાં નહીં જિનઆણા કે. ત્યાં પ્રમુચાણા ન હોય. તેનો ઉત્તર કહેછે. તો કેમ સાધુવિહાર કે. તો મુનિને વિહારની આજ્ઞા પરમેશ્વરે કેમ કરી ? વલી વિહાર કરતાં નદીમાં—“એગં પાયં જલે કિચ્ચા ॥ એગં પાયં થલે કિચ્ચા ॥” એહવા પાઠ આચારાંગે તથા કલ્પ સૂત્રે કેમ કહ્યા ? વલી નદી ઉતરતાં સૂર્ય અસ્તગત થાય તો પાણીમાંને પાણીમાં ચારે પહોર સાધુ ઉભા રહે. એમ દશાશ્રુત-સ્કંધમાં કેમ આજ્ઞા કરી ? વલી વરુસાદ વરસતાં પળ વહોરવા જવાના અધિકાર કલ્પ-સૂત્રની સામાચારીમાં કેમ કહ્યા ? વલી વરસાદ વરસતાં એક સાધુ અને એક સાધ્વી, એકાંતે વૃષ્ઠાદિક ઠામે મેલાં થાયતો ઉભાં ન રહે; વરસતામાં પળ ચાલ્યાં જાય. એ આજ્ઞા કેમ ફીધી ? વલી ઋપમદ્વત પ્રમુને વાંદવા ગયા. તિહાં—‘ધર્મિયં જાણપવરં ॥’ એમ કહ્યું તે રથ ને ધર્મયાન કેમ કહ્યું ? એ રથ, માર્ગમધ્યે શ્રી દયા પાલશે ? તથા ધર્મયાન અને પાપયાન એ બે પ્રકાર છુદા પળ દીસે છે. માટે પાપયાન કાં ન કહ્યું ! વલી શ્રાવક આર્ણ-દાદિકને ઉપાસકદશાંગમધ્યે વ્રત ઉચરાવ્યાં; તે વારે પ્રથમ વ્રતમાં “વારણે ઢોર હોય તો તેહને માતપાણોનો વિચ્છેદ કરે તો અતીચાર લાગે. એ અતીચાર જાણવા પળ આચરવા નહીં ” એમ આજ્ઞા કેમ ફીધી ? તથા વલી આચારાંગમાં કહ્યું જે વહોર્યું છૂળ ગૃહસ્થ પાછું ન લેતો પોતે વાવરે; સાંભોગિકને વહેંચી આપે. તે છૂળ વાપરતાં વિરાધના કેટલી થાય ? પળ એટલી વિરાધના કરતો આરાધક કહ્યો. જ્યાં હિંસા ત્યાં આજ્ઞા નહીં. એમ કહો તેવારે સઘલાં એ સૂત્ર દેલાહ્યાં. તેહથી વીજાં પળ ઘણાં છે. કેટલાક લલ્લાય ? તે સઘલાં એ વ્યર્થ થાય; તે માટે તે તે ઠેકાણે હિંસાપળ છે; અને આજ્ઞા પળ કરીછે. એ વિચારજો.

હવે શિષ્ય પૂછેછે જે “ હિંસા પળ છે અને આજ્ઞા પળ છે; તેવારે એ કેમ મેલવીએ.” હવે ઉપકાર કરવા શીખવેછે. સાંભલ ભાઈ, કર્મવંધ નહીં જયણા માવે કે. જતનામાવે કર્મવંધ નથી. એટલે એ માવ જે, જતનાએ જે જિનશાસનની કરણી કરી તેહમાં યદ્યપિ હિંસા હોય તો પળ કર્મવંધ ન થાય. ઇતિ માવ. એ છે શુભ વ્યવહાર કે. એહજ મલો વ્યવહાર છે. ઇતિ સમ્મી ગાથાર્થ. ॥ ૭ ॥

હવે કોઈ કહેશે જે, “ પૂજામાં હિંસા તો થાયછે, તેહનો વંધપળ પ્રથમ થાય છે. ” એમ કહેછે તેહને કોઈક વચમાં ઉત્તર વાલેછે.

પ્રથમ વંધ ને પછી નિર્જીરા ॥ કૂપતળોરે દિઠંત ॥

કોઈ જોડે બુધ માવે ॥ માવ તે શુચિજલ તંત ॥ સુ. ॥ ૮ ॥

અર્થ—પ્રથમ વંધ ને પછી નિર્જીરા કે. પ્રથમ ફૂલ, જલ, ન્હાવું, ધૂપ, દીપે જીવ હિંસાએ વંધ થાય; પછી માવના સ્તવનાં આલ્હાદતાં નિર્જીરા થાયછે. કૂપતળોરે દિઠંત કે. કૂઆને દટાંતે, જેમ કૂવો સોદે તેવારે તે માટી પ્રમુલે મેલો થાય. મજૂરી કરતાં તર

વચ સુરેન્દ્રશામીકર

તસ્યચ

સપળ લાગે, થાક પળ ચડે. પછી પાળી આવે તેવારે મેલ જાય, તરસ ભાગે, થાક પળ
 હતરે, વીજા લોક પળ પાળી પીપ તે માટે એ દૃષ્ટાંતે પ્રથમ વંધ થાય; પછી નિર્જેરા થાય
 યતઃ આવશ્યકનિર્યુક્તૌ—“અકસિણપવત્તગાળં, વિરયાવિરિયાણ એસ સ્વલ્લ જુતો । સંસાર-
 પયણુકરણે, દ્વલ્લથે કૂવદિદંતો ॥ ૧ ॥” વ્યાખ્યા—અકસિણપવત્તગાળં કે૦ સમસ્તપણે
 ન મટત્યા એહવા, વિરયાવિરિયાણ કે૦ વિરતાવિરતી—શ્રાવક દેશવિરતી, જે કાર-
 ણ માટે શ્રાવક દેશથી મટત્યા છે. સર્વથી તો મુનિ મટત્યા છે. તે શ્રાવકને, એસ કે૦ એ,
 દ્વલ્લથે કે૦ દ્રવ્યસ્તવ ઘટમાન છે. સંસારપયણુકરણે કે૦ સંસાર પાતલો કરવાને, કૂવ-
 દિદંતો કે૦ કૂઆણું દૃષ્ટાંત જાણવું. ઇતિ સ્તકગાથાર્થઃ ૧ તે કૂઆણું દૃષ્ટાંત કહ્યું તે રીતે,
 કહીને કોઈ જોડે કે૦ કોઈક એ રીતે કહીને જોડે છે. પણ તેહને નિષેધે છે. બુધભાષે કે૦
 પંડિત લોકો તો એમ કહે છે. ભાવ તે શુચિજલ કે૦ ભાવ જે અધ્યવસાય શુભ છે તે શુભ
 અધ્યવસાયરૂપ પાળીએ અશુભવંધરૂપ મેલે મેલો યતોજ નથી. ઇતિ ભાવ. અહીંયાં શિષ્ય પૂછે
 છે જે કૂઆણું દૃષ્ટાંત કેમ મલશે ? તેહને ઉત્તર દીણે જે દૃષ્ટાંત હોય તે દેશિક હોય, માટે
 અહીંયાં વંધરૂપ મેલ, શુભ અધ્યવસાયરૂપ પાળી. એટલી સરસ્વામણી લીજીએ. હવે એજ
 વાત દહ કરે છે.

ઉપાદાનવશે વંધન કહિયું ॥ તસ હિંસા શિર ઉપચાર ॥

પુષ્પાદિક આરંભતણા એમ ॥ હોય માવે પરિહાર ॥ સુ૦ ॥ ૧ ॥

અર્થ—ઉપાદાન કે૦ આત્માનો અધ્યવસાય, તેહને વશે વંધન કહિયું કે૦ વંધ કહ્યો.
 એટલે જેવો આત્માનો અધ્યવસાય થાય તેહવો વંધ પડે. યતઃ—“જં જં સમયં જીવો, આલિ-
 સ્સઈ જેણ જેણ માવેણ । સો તંમિ તંમિ સમય, સુહાસુહં વંધણ કમ્મં ॥ ૧ ॥” ઇતિ ઉપદેશ
 માલાયાં ॥ વ્યાખ્યા—જે જે સમયે જીવ, જે જે માવે આવેશમાં આવે, તે પ્રાણી તે
 તે સમયે શુભાશુભ કર્મ બાંધે. ઇતિ. તસ કે૦ તેહને અધ્યવસાય વિના જે હિંસા છે તે ઉપ-
 ચારેજ છે. એટલે પૂજામાં ફૂલ પાળી પ્રમુખની હિંસા કહેવાય છે, તે ઉપચારે કહેવાય છે.
 જે માટે હિંસાના અધ્યવસાય નથી. માટે એહને માથે હિંસા તે ઉપચારે છે. પુષ્પાદિક આરં-
 ભતણા કે૦ ફૂલ પ્રમુખના આરંભનો, એમ કે૦ એ ઉપચાર પ્રકારે, હોય માવે પરિહાર કે૦
 અધ્યવસાય પરિહાર થાય. એટલે અધ્યવસાય વિશેષે પુષ્પાદિકનો આરંભ ટલે; આરંભ ન
 લાગે. ઇતિ ભાવ. ઇતિગાથાર્થ ॥૫॥ બલી દૃષ્ટાંતે કરી દહ કરે છે

જલ તરતાં જલ ઉપર મુનિને ॥ જેમ કરૂણારે રંગ, ॥

પુષ્પાદિક શ્રાવકને તેમ ॥ પૂજામાંહે ચંગ ॥ સુ૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—જલ તરતાં કે૦ પાળી તરતાં, જલ ઉપર મુનિને જેમ કરૂણાનો રંગ કે૦ જેમ
 મુનિને પાળી ઉપર દયાનોજ રંગ છે, પણ અંજ માત્ર હિંસાનો પરિણામ નથી. પુષ્પાદિક

ઉપર શ્રાવકને તેમ પૂજામાં કે. શ્રાવકને તેહજ રીતે ઇટલે મુનિની રીતે, પૂજામાં ફૂલ ધૂપ દીપ પ્રમુખમાં જાણવું. ચંગ કે. મનોહર-ઇટલે શ્રાવકને ફૂલ પ્રમુખ ઉપર દયા ભાવ છે, પળ હિંસાનો પરિણામ અંશમાત્ર નથી. અહીયાં જલતરતાં કહ્યું તેહમાં એમ સૂચવ્યું જે પાણી, હતરે તો खरा, અને પાણી તરે પણ खरा. જે કારણ માટે ઠાળાંગ મધ્યે પાંચમે ઠાળે પાંચે ઠામે આજ્ઞા ન ઓલંચે. તેમાં સાધવી તળાતી દેહીને તરીને પણ સાધુ કાઢે. એમ આજ્ઞા કરી છે. માટે પાણી તરતાં એમ પાઠ કહ્યો. इति दशमी गायार्थ ॥ ૧૦ ॥

પાત્ર દાનથી શુભ વિપાક જ્યમ ॥ લહે સુબાહુકુમાર ॥

પહેલે ગુણઠાળે ભદ્રક પણ ॥ ત્યમ જિનપૂજા ઉદાર ॥ સુ. ॥ ૧૧ ॥

અર્થ-પાત્ર દાનથી કે. સુપાત્રને દાન દીધાથી શુભ વિપાક જ્યમ કે. જેમ શુભ વિપાક, લહે કે. પામે. સુબાહુકુમાર કે. શ્રીવિપાકસૂત્રમાં સુબાહુકુમાર, પહેલે ગુણઠાળે કે. મિથ્યાત્વ ગુણઠાળે હતા, ભદ્રક પણ કે. ભદ્રક સરલ સ્વભાવપણે હતા. ઇટલે એ માણ જે, સુબાહુકુમાર ભદ્રક હતા, મિથ્યાત્વ ગુણઠાળે હતા; સુપાત્ર દાને કરી પુન્ય વંધાણું, સંસાર પરિત્ત કહ્યો અને શુભ વિપાક પામ્યા. ત્યમ જિનપૂજા ઉદાર કે. એજ રીતે મિથ્યાત્વી હોય અને ઉદાર ભક્તિ એ જિનપૂજા કરે તે શુભ વિપાક પામે. इति एकादशमी गायार्थ ॥ ૧૧ ॥

વલી કુમતિ બોલ્યો જે-“ દાનનું ફલ કહ્યું પણ પૂજાનું ફલ ક્યાં કહ્યું છે? ” તેહને ઉત્તર કરે છે. उपलक्षणથી इत्यादि.

ઉપલક્ષણથી જેમ શીલાદિક ॥ તેમ જિનપૂજા લીધ ॥

મનુજ આયુવંધે તે સુબાહુ ॥ તેણે સમકિત ન પ્રસિદ્ધ ॥ સુ. ॥ ૧૨ ॥

અર્થ-ઉપલક્ષણથી જેમ શીલાદિક કે. દાનના ઉપલક્ષણથી જેમ શીલ તપ પ્રમુખ લીજીએ, તેમ જિનપૂજા લીધ કે. તેમ ઉપલક્ષણથી જિનપૂજા લીધી છે. અન્યથા મહાનિશીથસૂત્રમાં તો પ્રગટપણે પૂજાનાં ફલ કહ્યાં છે. પણ મહાનિશીથસૂત્ર કુમતિ ન માને, માટે ઉપલક્ષણ બતાવ્યું છે. વલી કુમતિ બોલ્યો-“સુબાહુકુમાર મિથ્યાત્વી ક્યાં કહ્યા છે?” તેહને ઉત્તર દીધે છે. મનુજ આયુવંધે તે સુબાહુ કે. તે સુબાહુકુમારે મનુષ્યનું આયુષ વાંધ્યું છે. સમકિતી હોય તે નિયમા વૈમાનિકનું આયુષ વાંધે. તેણે સમકિત ન પ્રસિદ્ધ કે. તે કારણે એહને સમકિત પ્રસિદ્ધ નથી. ॥ ૧૨ ॥

વલી મિથ્યાત્વ ગુણઠાળે પુણ્યકરણી કરતાં શુભવિપાક પામે તે ઉપર વીજું દ્રષ્ટાંત કહે છે. मेघजीव इत्यादि ॥

મેઘ જીવ ગજ શસ અનુકંપા ॥ દાન સુબાહુ વિચાર ॥

પહેલે ગુણઠાળે પણ સુંદર ॥ જેમ જિનપૂજા પ્રકાર ॥ સુ. ॥ ૧૩ ॥

અર્થ-મેઘ જીવ ગજ શ્વસ અનુકંપા કે. મેઘકુમાર શ્રેણિકનો પુત્ર, તે પાછલે ભવે ગજ હતો. તેણે સસલાની અનુકંપા પગ હેઠો ન મૂક્યો; અને મહા વેદના સ્ત્રી. તે ચે-લાઈ પળ તેને મિથ્યાત્વ હતું. તેમ દાન સુવાહુ વિચાર કે. સુવાહુ કુંવરનું દાન તેહનો પળ વિચાર કરવો. તે પહેલે ગુણઠાણે પળ સુંદર કે. રૂઢા અધ્યવસાયવંત હતા. તેમ જિન પૂજાનો પ્રકાર પળ એમ જાણવો. ઇટલે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે એવડો ગુણ કરે છે, તો સમ-ક્તિ દેશવિરતિ ચાલાને એ પૂજા ગુણકારી થાય; એમાં પૂછવું શું? સામું એટલી અધિક ગુણ કરે. ઇતિ ત્રયોદશમી ગાથાર્થ ॥ ૧૩ ॥

હવે એમ કહે થકે કુમતિ ચોલ્યો જે-“પૂજામાં ગુણ માનો છો તે વારે સાધુ કાં ન કરે? જેમાં ગુણ હોય તે સહુ કરે” એમ કહે છે તેહને ઉત્તર વાલે છે.

દાન દેવ પૂજાદિક સઘલાં ॥ દ્રવ્યસ્તવ કહ્યાં જેહ ॥

અસદારંજી તસ અધિકારી ॥ માંડી રહે જે ગેહ ॥ સુ. ॥ ૧૪ ॥

અર્થ-દાન દેવ પૂજાદિક સઘલાં દ્રવ્યસ્તવ કહ્યાં જેહ કે. દાન, દેવ પૂજા આદિ શ-બ્દથી સાહમિવચ્છલ, પ્રભાવના, તીર્થયાત્રા, અને રથયાત્રા પ્રમુખ છેવાં. એ સર્વ દ્રવ્યસ્તવ કહ્યાં છે. અસદારંજી કે. હીણા આરંભના ઘણી, તસ અધિકારી કે. તે દ્રવ્યસ્તવના અ-ધિકારી છે. તે અસદારંજી કેવા છે? માંડી રહે જે ગેહ કે. જેઓ ઘર માંડી રહ્યા છે; એવા છે. ઇટલે એ ભાવ જે-આરંભ વે પ્રકારે છે. એક સદારંભ અને વીજો અસદારંભ. તેમાં દાન, દેવપૂજા, સાહમિવત્સલ પ્રમુખમાં જે આરંભ-તે સદારંભ કહીએ, અને ઘરવાર કરાવતાં તથા હૈયાં છોકરાં પરણાવતાં જે આરંભ-તે અસદારંભ કહીએ. જે અસદારંજી હોય તે સદારંભનો અધિકારી હોય. પળ નિરારંજી મુનિરાજને સદારંભ પળ કેમ હોય? ઇતિ ભાવ.

હવે તે ઉપર એક દૃષ્ટાંત કહીએ હૈએ-ચોમાસામાં કોઈપણ ગૃહસ્થ, ધર્મશાલામાં સામા-યિક કરી વેઠો. એવામાં વરસાદ આવ્યો, તેણે કરી તે ધર્મશાલામાં ચૂવા લાગ્યું. તેવામાં કોઈ છૂટો ગૃહસ્થ ત્યાં આવ્યો; તેણે ચૂવા સ્થાનકે કુંડું માંડ્યું. તે કુંડું પાળીએ ભરાયું. એવામાં તે કુંડામાં માંસી પહી તે તડફડે છે. હવે તે સામાયિકવાલો ગૃહસ્થ, તે માંસી કાઢે કે ન કાઢે? જો કાઢે તો અસંખ્યાતા અપ્કાયનો ઘાત થાય છે સચિત્તનો સ્પર્શ પળ થાય છે. જો ન કાઢે તો ચૌરેંદ્રિ માંસી મરે છે અને તેથી દયા રહેતી નથી હવે કોઈ વીજો છૂટો ગૃહસ્થ આવે તે માંસીને મુખે કાઢે. તે વારે ગૃહસ્થ ગૃહસ્થમાં, વિરતિ તથા અવિરતિમાં પળ ઇટલો ફેર છે તો, પૂજા કરવામાં સાધુ તથા ગૃહસ્થમાં ફેર કેમ ન હોય? ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૪ ॥

સદારંભમાં ગુણ જાણી જે ॥ અસદારંજ નિવૃત્તિ ॥

અરમણીરૂતા ત્યાગે ભાષી ॥ એમજ પ્રદેશો પ્રવૃત્તિ ॥ સુ. ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—સદારંભમાં શુણ જાણીજે કે. અસદારંભમાં વેઠો હોય તેને સદારંભમાં શુણ જાણીય. શો શુણ જાણીય? તે કહેછે. અસદારંભનિવૃત્તિ કે. અસદારંભનો ત્યાગ થાય. ઇટલે જ્યાંલગી સદારંભમાં પ્રવૃત્તે ત્યાંલગી અસદારંભ ન કરેજ. વલી સદારંભમાં દ્રવ્યમૂર્છા ઉતારે, તે દ્રવ્યે અસદારંભ ન સેવે. ઇતિ માવ. તે ઉપર સૂત્ર સાચ દેખાડે છે અરમણિકતા ત્યાગે કે. અરમણિક ન થાજે. એ પ્રકારે, માષી કે. કહી. પ્રદેશી એમજ પ્રવૃત્તિ કે. પ્રદેશી રાજાની પ્રવૃત્તિ વતાવી. ઇટલે એ માવ કે, કેશીસ્વામિએ પ્રદેશી રાજા ધર્મ પામ્યા તેવારે કહ્યું કે હે રાજન્ રમણિક થઈને અરમણિક મ થાજે. તેવારે રમણિક થાજે એમ કહ્યુંજ. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૫ ॥ હવે સૂત્રપાઠ લખીએ છીએ. “ મા ણં તુમં પપ્સી પુન્નિ રમણિજ્જે ભવિત્તા પચ્છા અરમણિયે ભવિજ્જાસિ ॥ ” ઇત્યાદિ. અસ્યાર્થ—મા ણં તુમં કે. મત થાજે તું. પુન્નિ રમણિજ્જે ભવિત્તા કે. પૂર્વે અન્યને દાન દેનારો થઈને પછી, અરમણિજ્જે ભવિજ્જાસિ કે. હવે ધર્મ પામ્યા પછી અદાતા થઈશ માં. અન્યથા અંમને અંતરાય બંધાય. વલી જિનધર્મની અપમ્માજના થાય. ઇતિ. વલી આગલે આલાવે પ્રદેશીએ કહ્યું છે કે, હું પૂર્વે રમણિક થઈને અરમણિક નહીં થાઉં. હું સાત હજાર ગામના ચાર ભાગ કરીશ. એક ભાગ હાથી ઘોડા પ્રમુલ્લ વાહનમાં દશશ, એક ભાગ કોઠારમાં નાલીશ, એક ભાગ અંતરપુરને દશશ, અને એક ભાગ દાનશાલાએ વિપુલ ચાર પ્રકારના અન્નનાદિક રંધાવીને ઘણા અમળ, માહણ, મિષ્ટુ, પંચી પ્રમુલ્લને આપીશ. ઇત્યાદિ પાઠ તો છે. જો સદારંભમાં શુણ છે તો. ઇતિ ॥

વલી સૂત્રસાચે બીજું દષ્ટાંત દેખાડે છે.

લિખન શિલ્પશત ગણિતં પ્રકાશ્યાં ॥ ત્રણ પ્રજાં હિત હેત ॥

પ્રથમ રાય શ્રીકૃષ્ણમજિનંદે ॥ તિહાં પળ ઇ સંકેત ॥ સુ. ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—લિખન કે. અઠાર લિપિ ગણિત પદ અહીંયાં જોડીએ. ઇટલે ગણિત તે એક, દશ, શત, સહસ્રં ઇત્યાદિક, શિલ્પશત કે. સો શિલ્પ, એ પ્રકાશ્યાં કે. કહ્યાં. ત્રણ કે. એ ત્રણ લિખનાદિક જાણવાં. ઉપલક્ષણથી વહોતેર પુરુષકલા ૧, ચોસઠ સ્ત્રીની કલા ૨, અને સો શિલ્પકલા ૩, પ્રજાહિત હેત કે. પ્રજાના હિતને કારણે, પ્રથમ રાય કે. પ્રથમ રાજા શ્રી કૃષ્ણમજિનેશ્વરે દેખાડ્યાં. તિહાંપળ એ સંકેત કે. ત્યાં શ્રીકૃષ્ણમદેવને પણ એજ સંકેત છે. ઇટલે કૃષ્ણમદેવજીને પણ ઉન્યાર્થ તજીને માર્ગે લોક પ્રવૃત્તે એવોજ સંકેત છે. અન્યથા કૃષ્ણમદેવજી ત્રણ જ્ઞાનના ઘણી એમ વતાવેજ કેમ? ઇતિ માવ. તે સૂત્રપાઠ કહે છે— “ છેહાશ્યાઓ ગણિયપ્પહાણાઓ સહજરુપપજ્જવસાણાઓ વાવત્તરિં કલાઓ ચહસટ્ઠિમહિલાશુણે સિપ્પસયં ચ કમ્માણં તિન્નિવિ પયાહિયાએ ઉવદિસહ ઉવદિસહ્તા ॥ ” ઇતિ. જ્યાંલગ્યા— છેહાશ્યાઓ કે. લિખન આદેદેશ, ગણિયપ્પહાણાઓ કે. ગણિત છે પ્રધાન જેહમાં. સહજરુપપજ્જવસાણાઓ કે. શક્તિરૂપ છેહેડે છે જેને, વાવત્તરિં કલાઓ કે. એવી વહોતેર કલા ૧, ચહસટ્ઠિમહિલાશુણે કે. ચોસઠ સ્ત્રીના શુણ ૨, સિપ્પસયં ચ કમ્માણં કે. કર્મ જે કૃષિ વાણિજ્યાદિક. તેહમાં સો શિલ્પ ૩, તિન્નિવિ કે. એ ત્રણે, પયાહિયાએ કે. પ્રજાના હિતને

અર્થે, હવેદિસહ કેં દેલાહે છે. ઇતિ. અહીંયાં કોઈ પૂછે જે “એ કલાપ્રમુલ્લ, પ્રમુજી કેમ દેલાહે?” તેનો ઉત્તર કહીએ છીએ. એ કલાપ્રમુલ્લ ચપાચે કરી મુલ્લે આજીવિકા નિર્વાહ થાય. તેવારે ચોરીપ્રમુલ્લ વ્યસન પળ ન સેવે. તે સાંમલી શિષ્ય બોલ્યો કે “વહુ સારું. એ હેતુએ વલાદિકરું દેલાહબું યાઓ; પળ રાજ્ય પ્રવર્ત્તાબું કેમ ઘટે?” શુર કહેછે. ઉત્તમના ઉપકારને અર્થે, દુષ્ટના નિગ્રહને અર્થે તથા ધર્મસ્થિતિ ગ્રહેવાને અર્થે તે રાજ્યસ્થિતિએ રઠી રીતે પ્રવર્ત્તાં અનુક્રમે મહાપુરુષને ઉપદેશે ચોરી પ્રમુલ્લ વ્યસન નિવર્તે, તેથી નારકી પ્રમુલ્લની ગતિ નિવર્તે, આ મત્ત પરમવનાં મુલ્લ સાધવા સમર્થ માટે રાજ્યસ્થિતિ પ્રશસ્ત તથા મહાપુરુષની પ્રવૃત્તિ તે સઘણે પરઉપકારી હોય. વહુ ગુણ અલ્પ દોષ કાર્ય કારણ વિચારના પૂર્વકજ હોય. વલી ઠાળાંગના પંચમાધ્યયને પળ કહું છે—“ ધર્મેણં ચરમાણસ્સ પંચ-નિસ્સાઠાણા પક્કા તંજહા છકાયા ૧, ગળો ૨, રાયા ૩, ગાહાવર્હ ૪, સરીરં ૫, ઇત્યાદિ.” એમાં એમ કહું જે ધર્મ આચરતાં પંચ નિશ્રા સ્થાનક છે. તેહમાં રાજાની નિશ્રાએ ધર્મ પાલી શકે. ટીકામાં કહું છે કે, રાજા છે તે ધર્મને સહાયકારી છે. દુષ્ટ થકી સાધુની રક્ષા કરે, એમ કહું છે. વલી પરમ કરુણાવંત, પરમધર્મના પ્રવર્ત્તાવનારા અને ત્રણ જ્ઞાનના ઘળી—તેણે રાજ્યધર્મ પ્રવર્ત્તાંયો તેમાં કાંઈ અનુચિત નથી. યુક્તિ એ ઘટતી વાત છે. તેહનો વિસ્તાર જિનમત્તન પંચાશકની સૂત્રવૃત્તિમાં યતના દ્વારે વ્યક્તપણે દેલાહયો છે. ત્યાંથી જાણવો. અહીંયાં ગ્રંથ ગૌરવના મય થકી લલતા નથી. એણે કરીને ॥ ‘રાજ્યં દિ નરકાંતં સ્યાદિરાજા ન ધાર્મિકઃ ॥’ એહ ઉક્તિ પળ દહ થઈ. તથા વલી ત્રીજા આરાને છેડે રાજ્યસ્થિતિ ઉપન્યે થકે ધર્મસ્થિતિનો ઉત્પાદ થયો. અને પાંચમા આરાને છેડે શ્રુત, આચાર્ય, સંઘને ધર્મ—એ પૂર્વાન્હે વિચ્છેદ જાશે. તથા વિમલવાહનરાજા, મંત્રી, ન્યાયમાર્ગ મધ્યાન્હે વિચ્છેદ જાશે, અમિ સંધ્યાયે વિચ્છેદ જાશે. યતઃ—“ સુઅસૂરિસંઘમ્મો પુન્નવ્હે છિજ્જહી અગણિ સાયં । નિવવિમલવાહણા મુહુમમંતી તદ્દમ્મ મજ્જન્હે ॥ ૧ ॥ ” એ છેલ્લે ધર્મસ્થિતિ વિચ્છેદ થયો પછી રાજ્યસ્થિતિ વિચ્છેદ થયો. તેવારે રાજ્યસ્થિતિ તે ધર્મ સ્થિતિનો હેતુ છે; એમ ઠર્યુંજ. તે માટે પ્રમુજીને રાજ્યસ્થિતિ સ્થાપના કાંઈ અનુચિત નથી. ॥ ૧૬ ॥

હવે અહીંયાં વલી કોઈ પર બોલ્યો કે “મુનિ હોય તે પૂજા પ્રમુલ્લ હિંસાનો ઉપદેશ કેમ કરે?” તે ઉપર ॥ મુનિ ઉપદેશ દિએ ॥ એમ સૂત્ર સાલે દેલાહે છે.

યતનાએ સૂત્રે કહું મુનિને ॥ આર્ય કરમ ઉપદેશ ॥

પરિણામિક બુદ્ધિ વિસ્તારે ॥ સમજે શ્રાદ્ધ અશેષ ॥ સુ. ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—યતનાએ કેં મુનિને સૂત્રને વિષે અર્થાત્ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રને વિષે કહું છે, એ-ટલે મુનિ આર્યકર્મનો ઉપદેશ દીએ. ઇતિ ભાવ. પછી શ્રાદ્ધ પરિણામિક બુદ્ધિએ કરી વિસ્તારે અશેષ સમજે. ઇત્યન્વય શ્રાદ્ધ કેં શ્રાવક, પરિણામિક બુદ્ધિ કેં બુદ્ધિ પરિણમી જાએ એવી બુદ્ધિએ કરીને વિસ્તારે. અશેષ સમજે કેં સર્વ સમજી જાય તે સૂત્ર પાઠે એ

છે. ॥ જડ તંસિ ભોણ ચડઈ અસત્તો, અજ્ઞાઈ કમ્માઈ કરેહિ રાયં । ધમ્મે ઠિઓ સન્વપયાણુ-
કપી તો હોહિસિ દેવો ઇઓ વિહ્વ્વી । ૧ । ” વ્યાખ્યા—ચિત્રમુનિએ વ્રહ્મદત્તને સ્પદેશ ઘણો દીધો,
પણ પ્રતિવોધ ન પામ્યો. તેવારે ચિત્રમુનિ કહેછે. જડ કે° જો, તંસિ કે° તું છે. ભોણ ચ-
ડઈ અસત્તો કે° ભોગ છાંડવા અસમર્થ તો, અજ્ઞાઈ કમ્માઈ કે° આર્ય કામ—ઉત્તમ લોક-
ને યજિત એટલાં કાર્ય જે અનુદાન, કરેહિ રાયં કે° હે રાજન્ કરજે. ધમ્મે ઠિઓ કે°
ધર્મને વિષે રહ્યો. પ્રસ્તાવ થકી ગૃહસ્થ ધર્મ લઈએ એટલે ગૃહસ્થ ધર્મમાં રહ્યો. સન્વપયાણુ-
કપી કે° સર્વ પ્રજા જે પ્રાણી તેમની અનુરૂપાવંત થકો, તો કે° તે આર્ય કાર્ય કરવાથી
હોહિસિ કે° થાડશ. દેવો કે° દેવતા, ઇઓ કે° આ મનુષ્યના ભવ થકી, વિહ્વ્વી કે°
વૈક્રિય શરીરવંત થઈશ.

અહીંયાં કોઈક કહે છે જે “ આર્ય કામ તે પોસહ સામાયિક લીજીએ પણ પૂજા ન-
હી ” તેને કહીએ જે ભોગ છાંડવા અસમર્થ કહ્યો છે અને પોસહ સામાયિકમાં તો ભોગ
છંદાય છે; માટે પૂજા, પ્રભાવના અને સાહમિવત્સલ પ્રમુલ્લખ આવે

આર્ય કાર્ય શ્રાવકનાં જે છે ॥ તેહમાં હિંસા દિઠ ॥

हेतु स्वरूप अनुबंध विचारे ॥ नाशे देई निज पिठ ॥ सु० ॥ १८ ॥

અર્થ—આર્ય કાર્ય શ્રાવકનાં જે છે કે° જે જે શ્રાવકનાં આર્ય કામ છે, તેહમાં હિંસા
દિઠ કે° તેહમાં એટલે આર્ય કામમાં હિંસા દીઠી છે. તે હિંસા ત્રણ પ્રકારે છે તે ત્રણ પ્ર-
કાર દેખાડેછે. હેતુ કે° એક હેતુહિંસા, સ્વરૂપ કે° વીજી સ્વરૂપહિંસા અને, અનુબંધ કે°
ત્રીજી અનુબંધહિંસા, વિચારે કે° એ ત્રણ મેદ, હિંસાના વિચારે તો, નાશે દેઈ નિજ પિઠ
કે° તે પૂજા પ્રમુલ્લખમાં હિંસા પ્રરૂપનારા ક્રુમતિ પોતાની પૂઠ દેઈને નાશે પણ યુક્તિએ ઢકી
શકે નહીં. ઇતિ અષ્ટાદશમી ગાથાર્થ ॥ ૧૮ ॥

हवे एज त्रण प्रकारनी हिंसानो अर्थ देखाडे छे.

हिंसाहेतु अयतना भावे ॥ जीव वधे ते स्वरूप ॥

आणामंग मिथ्यामति जावे ॥ ते अनुबंध विरूप ॥ सु० ॥ १९ ॥

અર્થ—હિંસાહેતુ કે° હેતુહિંસા તે કહીએ જે, અયતના ભાવે કે° અનાયુપયોગ પ્રમાદે
પ્રવર્તવું; તેહમાં યદ્યપિ જીવહિંસા ન થાય તોપણ હેતુહિંસા કહીએ. હવે સ્વરૂપહિંસા કહે છે.
તે સ્વરૂપ કે° તેહને સ્વરૂપહિંસા કહીએ. કોને ? તે કહે છે. જીવ વધે કે° પ્રાણીનો ઘાત
થાય. તેવારે એટલે મુનિરાજ પણ સ્પયોગે ચાલતા હાલતા હોય અને કોઈ જીવનો ઘાત
થયો. તો મુનિને સ્વરૂપહિંસા લાગે; પણ તે સ્વરૂપહિંસા, હીનાં ફલ દેવાનો એકાંત નહીં.
હવે અનુબંધહિંસા કહે છે. આણામંગ કે° પ્રમુજીની આજ્ઞાનો મંગ કરે, આજ્ઞા લોપે;
મિથ્યામતિ ભાવે કે° મિથ્યા વિપરીત એવી જે મતિ, તે ભાવે કરીને એટલે વિપર્યાસ

અદાપ કરીને જેટલું પ્રવર્તન કરે. કષ્ટ અનુષ્ઠાન કરે તે યંયપિ વાહ્યથી હિંસા ન કરતો હોય તોપણ, પોતાનો આત્મા હણાય છે, માટે અનુવંધ તે સતંતર ભાવે પરંપરાપૂર્વક હિંસાનું ફલ આપે છે માટે અનુવંધહિંસા કહીએ. તે વિરૂપ કે. પૂર્વે જે હિંસા કહી, તેથી એ મહા વિરૂપ છે, વિપરીત સ્વરૂપ છે. ઇતિ ઓગણીશ્વરી ગાયત્રીઃ ॥૧૯॥ વલી એજ સ્પષ્ટ કરે છે.

હેતુ સ્વરૂપ ન હિંસા સેવી ॥ સેવી તે અનુવંધ ॥

તો જમાલિ પ્રમુખે ફલ પામ્યા ॥ કહ્યાં કરી વહુ દંધ ॥સુ॥૨૦॥

અર્થ-હેતુસ્વરૂપ કે. હેતુહિંસા તથા સ્વરૂપહિંસા, ન હિંસા સેવી કે. તે હિંસા સેવી ન કહીએ. એટલે દુષ્ટવિપાક ફલ તેવાં ન આપે અને, સેવી તે અનુવંધ કે. અનુવંધ હિંસા તે હિંસાજ સેવી. જે માટે મહા વિપરીત, પરમવે દુષ્ટવિપાક ફલ તે એ આપે છે. તે ઉપર દૃષ્ટાંત દેલાવે છે. તો જમાલિ પ્રમુખે ફલ પામ્યાં, કહ્યાં કે. તે અનુવંધ હિંસાવંત હતો તો જમાલિ પ્રમુખ કહ્યાં ફલ પામ્યાં. કરી વહુ દંધ કે. ઘણા દંધ લેષ કરીને કાયા કષ્ટ કરી વલી વીજાને પણ મિથ્યા અદાની વાસનારૂપ દંધ કરીને. એટલે એ ભાવ જે, જો આણા વિના એકલી દયાથીજ જો ધર્મ પામે તો શ્રી ભગવતીસૂત્રના નવમા શ્લોક મધ્યે જમાલિનો અધિકાર વિસ્તારે છે; તેમાં જમાલિએ શુદ્ધ ચારિત્ર પાલ્યું છે. માલોની પાંચ સરસી દુહવી પણ નથી, પણ એક પ્રમુખવચન લોપ્યું. વીજું, સર્વ સાચું માનતો હતો પણ ફલ તે હિંસાનાં આપ્યાં, પણ અહિંસાનાં ન આપ્યાં. તો રે, કુમતિઓ, એના સરસી તો તમારાથી દયા પલતી છે નહીં. માત્ર મુલે દયા દયા પોકારો છો, માટે આણા વિના તમારો નિસ્તાર કેમ થશે? તે જમાલિનો અધિકાર ઘણો છે માટે અહીંયાં લલતા નથી. આત્માર્થી હો તો ત્યાં જોજ્યો.

સરૂપથી હિંસા ન ટલે છે ॥ સમુદ્રજલે જે સિદ્ધ ॥

વલી અપવાદપદે જે વરતે ॥ પણ તેણે શિવપદ લીધ ॥સુ॥૨૧॥

અર્થ-સરૂપથી હિંસા ન ટલે કે. નથી ટલતી, સમુદ્રજલે જે સિદ્ધ કે. લવણ સમુદ્ર તથા કાલોદધિ તથા જલશબ્દે ગંગા પ્રમુખ નદીના પાણીમાં સિદ્ધિ વરત્યા એટલે અહીં દ્રીપ જે સમુદ્ર મધ્યે સૂચિઅગ્ર જેટલી જગ્યા સિદ્ધિ થયા એહવી નથી. તેવારે પાણીમાં સકલ કર્મક્રમ કરતાં પાણીના જીવોની સરૂપથી હિંસા થાય છે. વલી કે. વીજું હંદાહરણ કહે છે. અપવાદપદે જે વરતે કે. અપવાદપદ તે કારણે કરવું પડે. ત્યાં વર્તતાં હિંસા થાય છે, પણ તેણે શિવપદ લીધ કે. પણ તે અપવાદના સેવકો, મોક્ષપદ પામ્યા છે. શ્રી આચારાંગસૂત્ર દ્વિતીયશ્લોક પ્રથમ અધ્યયન દશમે શ્લોકે-“ સે મિત્સુ વા મિત્સુણી વા જાવ સ માણે સિયા સે પરો અભિહદુ અંતો પહિંગહે બિલં વા લોણં નોં બંભિયં વા લોણં પરિભાદ્ધા નીહદુ દલપજ્ઞા, તદ્દર્પગારં પહિંગહેગં પરહત્યસિ વા પરપાયસિ વા અંફા-

सुअं जाव नो पडिग्गहेज्जा, सेआहच पडिगाहिणसिया तं च नाति दूर गए जाणिज्जा से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा पुब्बामेव आलोइज्जा आउसोत्ति वा भणिणीत्ति वा इमं किं ते जाणया दिन्नं उदाहु अजाणया? से य भणिज्जा नो खल्ल मे जाणया दिन्नं अजाणया, इमं खल्ल आउसो इदाणि निसिरामि तं भुंजह वा णं परिभाएज्जा, तं परेहिं समणुजायं समणुसिट्ठं ततो संजयामेव भुंजिज्ज वा पिण्ण वा, जं च नो संचाएइ भोत्तए वा पायए वा साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया समणुजा अपरिहारिया अदूरगया समणुजाया ते वत्तन्वं सिया नो जत्थ साहम्मिया जहेव बहुपरियावन्नं कीरइ तहेव कायन्नं सिया एवं खल्ल तस्स भिक्खूस्स भिक्खू सामगियं॥” व्याख्या—से भिक्खू वा भिक्खूणी वा के० ते साधु अथवा साधवी, जाव स माणे के० यावत् गृहस्थने घेर गोचरी पेठां, सिया के० कदाचित्, से-परो के० ते गृहस्थ, अभिहट्ठअंतो के० मांहे पेञ्चीने, पडिग्गहे के० पात्रने विषे ग्लाना-दिक्खे काजे खांड प्रमुख यात्थे थके, विलंवा लोणं के० खाण विशेषे उपनुं छुण, उभियं वा के० छुणना आगारमां उपन्युं, तोसं के० तेवारे, दातार परिभाइत्ता के० पोताना भाजन मध्येथी थोड्ढं ग्रहीने, निहट्ठ के० वहार नीकलीने दलएज्जा के० साधुने आपे, तहप्पगारं के० तथा प्रकारनुं, पडिग्गहगं के० भाजन हजी, परहत्थंसि वा के० परजा हाथमां छे, परपायंसि वा के० परभाजनने विषे, अफासुअं के० एहडुं सचित्त, जाव नो पडिग्गहेज्जा के० यावत् न पडघावे न लिए निषेध करे, आहच के० सहसात्कारे पडि-गाहए सिया के० पडघाव्यु होय—लीधु होय. तं च नाति दूर गया जाणिज्जा के० ते दा-तार चणो समीपे जाणीने, से तमायाए के० ते भिक्षु, लवणादिक लेइने तत्थ गच्छिज्जा के० ते दातार पासे जाय, जइने. पुब्बामेव आलोइज्जा के० प्रथमंथी ते लवणादिक देखेदे, पछी एम कहे. आउसोत्ति वा के० हे आउखावंत, भणिणीत्ति वा के० हे वहेन, इमं ते किं जाणया दिन्नं के० आ लुण प्रमुख तंमे जाणते आप्युं? उदाहु अजाणया के० अथवा अ-जाणे आप्युं? से य भणिज्जा के० ते एम कहे, नो खल्ल मे जाणया दिन्नं के० मे जाणीने नथी आप्युं, अजाणया के० अजाणे आप्युं छे, एवं खल्ल आउसो के० हे आउखावंत साधु, इदा णि निसिरामि के० हवणां मे आप्युं, तं भुंजह वा णं परिभाएज्जा के० ते तमे भोगवो, अथवा तमारा साधुने वहेची आपो तं परे हिं समणुजायं समणुसिट्ठं के० ते परे एम जाणीने आह्वा आपे थके, ततो संजया मेव के० ते वारे साधु पोते कारणे, भुंजेज्ज वा पीएज्ज वा के० खाय अथवा पीए, जं च नो संचाएइ भोत्तए वा पायए वा के० जो न भोगवी शके अथवा न पान करी शके; साहम्मिया तत्थ वसंति के० त्यां साधर्मिक साधु वसता होय, संभोइया समणुजा अपरिहारिया के० एक समाचारी वाला जाणे, तप न करथो होय, अदूरगया समणुजाया के० हुंकडा जाणीने, तेवत्तन्वं सिया के० तेइने कहे, एट्ठे तेइने वहेची आपे, नो जत्थ साहम्मिया के० ज्यां एवा साधु न होय, जहेव बहुपरियावन्नं की-रति के० बहु पर्यापन्न विधि करे, ते विधि आचारांगमां पूर्वे कही छे. तहेव कायन्नं सिया

के० तेम करे, एवं खलु तस्स भिक्खूस्स सामगियं के० ए भिच्छुं सामग्र्यं जाणवुं, ए मुनिने लूण वावरतां स्वरूपं हिंसा क्वां टली ? अने मुनि उत्कृष्ट कहा माटे शिव पद पण लीधुं. वली अहीयां पण विचारज्यो, आज्ञा प्रमाण के दया प्रमाण ! इति.

“से भिक्खु वा भिक्खूणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा पागाराणि वा तोरणाणि वा अगगलाणि वा अगगलपासगाणि वा उन्नाओ वा दरीओ वासइ परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा नो उज्जुणं गच्छेज्जा केवली बूया आयाणमेयं से तत्थ परक्कममाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा रुक्खाणि वा गुम्माणि वा लयाओ वा वल्लीओ वा तणाणि वा हरियाणि वा अवलंबिय अवलंबिय उत्तरिज्जा ॥” व्याख्या—से भिक्खु वा भिक्खूनी वा के० ते साधु अथवा साधवी, गामानुगामं दूइज्जमाणे के० ग्रामानुग्राम विचरतां, अंतरा से के० मार्ग वचमां, वप्पाणि वा के० वप्र होय, फलिहाणि वा के० खाइ होय, पागाराणि वा के० कोट होय, तोरणाणि वा के० तोरण होय, अगगलाणि वा के० भोंगल होय, अगगलपासगाणि वा भोंगलनां पासां पख्यां होय, उन्नाओदरीओ के० कोइ वस्तु विशेष, सइ परक्कमे के० छते बीजे मार्गे, संजयामेव परक्कमेज्जा के० यतनाए ते बांके मार्गे जाय, नो उज्जुअं गच्छेज्जा के० पाधरे मार्गे न जाय, केवली बूया आयाणमेयं के० केवलज्ञानी कहे छे, आयाण ते कर्मग्रहेवानुं कारण छे. एटले पाधरे मार्गे जातां पडे आखडे तो संयम आत्मानि विराधना थायज. हवे कदाचित् अन्य मार्गे अणछते, से तत्थ परक्कममाणे के० ते मुनि ते मार्गे जाय; अने जातां थकां, पयलमाणे के० चलायमान थको, पवडमाणे के० पडतो थको. रुक्खाणि वा के० रुखने आलंबे अथवा, गुम्माणि के० गुम्पने आलंबे अथवा, लयाओ के० लताने आलंबे अथवा, वल्लीओ के० वेलदीने अवलंबे अथवा, तणाणि के० तृणने आलंबे अथवा, हरियाणि वा के० हरियाने आलंबे, अवलंबिय अवलंबिय के० आलंबी आलंबीने, उत्तरिज्जा के० उत्तरे, अहीयां अवलंबिय अवलंबिय ए पद सहने जोडीए. इति आचाराने द्वितीयश्रुतस्कंधे तृतीय अध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके.

अहीयां पण रुक्ख प्रमुखने आलंबतां स्वरूपयी हिंसा दीसे छे, अने मार्ग तो ए मुनि-राजनो दीसे छे: माटे शिवपद पण पामे अहीयां पण विचारजो के आज्ञाप्रमाण के दया-प्रमाण ? जो दयाप्रमाण तो वृक्षादिकने केम ज्ञाळे ! ए विचारजो. ते माटे यद्यपि ए मुनिने लूण वावरवुं तथा वृक्षादिकनुं अवलंबवुं ते स्वरूपयी हिंसा छे: पण अवंधे निरवश्य अहिंसा ज छे. तेम जिनपूजामां पण स्वरूपयी हिंसा छे पण अनुबंधे अहिंसाज छे. इति मायार्थ ॥२१॥

वली एज वात दृढ करे छे.

साधुविहार परे अनुबंधे ॥ नहीं हिंसा जिनभक्ति ॥

एम जे माने तेहनी बाधे ॥ सुजश आगम शक्ति ॥ सु० ॥ २२ ॥

अर्थ—साधुविहार परे के० मुनिना विहारनी परे, अनुबंधे के० परंपराए चाली आवे

એવી હિંસા નહીં કે૦ નથી, જિમ ભક્તિ કે૦ જિનેશ્વરની ભક્તિમાં એટલે પૂજામાં, હિંસા નથી એટલે એમ કહ્યું જે સાધુ વિહાર કરે છે, તેહમાં યદ્યપિ વાયુક્રાયાદિક કોઈક અવસરે ત્રસ કાયની પણ અથવા નદી પ્રમુખ ઉતરતાં વીજી અપ્કાયાદિકની પણ હિંસા, સ્વરૂપે છે, પણ અનુવંધે મુનિને હિંસા નથી. તેમ શ્રાવકને જિનપૂજામાં હિંસા નથી. इति भाव. એમ જે માને કે૦ એ રીતે આગમની રીતિએ જિનપૂજામાં હિંસા નથી એમ જે પુરુષ માને, તેહની વાથે કે૦ તે પુરુષની વથે, મુજશ આગમ શક્તિ કે૦ સુલ તથા જશ, તેહને આગમ કે૦ આવવાની શક્તિ એટલે તે પ્રાણીને સુલ આવે, જશ આવે. એટલે એમાં જશ એવું કવિએ પોતાનું નામ પણ મૂકવ્યું. इति गाथार्थ ॥ ૨૨ ॥ એ ઢાલ પણ સંપૂર્ણ થયો. ગ્રંથાગ્રંથ ૪૮૯ અક્ષર, ૨૮ સર્વ ગ્રંથાગ્રંથ ૨૦૧૪ અ૦ ૬.

હવે પાંચમી ઢાલ કહે છે. એ ઢાલને પૂર્વની ઢાલ સાથે એ સંબંધ છે. પૂર્વ ઢાલમાં પૂજા કરતાં હિંસા ન થાય. એમ ઠરાવ્યું તે તો જિનપ્રતિમા ઠરે તે વારે પૂજા ઠરે; માટે જિનપ્રતિમાનો વર્ણવ સિદ્ધાંતમાં વિસ્તારે છે તે કહે છે.

॥ ઢાલ પાંચમી ॥

॥ મારી સહીરે સમાળી-એ દેશી ॥

સાસય પહિમા અહસય માને ॥ સિદ્ધાયતન વિમાનેરે ॥

ધન ધન જિન વાળી ॥ ટેક ॥

પ્રમુ તેં ભાષી અંગ ઉવંગે ॥ વરણવશું તેમ રંગેરે ॥ ધન૦ ॥ ૧ ॥

અર્થ-સાસયપહિમા અહસય માને કે૦ શાશ્વતી પ્રતિમા એકસો આઠ પ્રમાણે, સિદ્ધાય-તન કે૦ સિદ્ધાંતું ઘર એટલે દેહેરાં, વિમાને કે૦ વિમાનને વિષે, ધન્ય ધન્ય જિનવાળી છે, એટલે મુલની વાત નથી, એ તો પરમેશ્વર કહી ગયા છે. હે પ્રમો તેં, અંગ જે ઠાળાંગ પ્રમુલ અને ઉપાંગ તે જીવાભિગમ પ્રમુલને વિષે ભાષી કે૦ કહી છે, અહીંયાં ભક્તિએ ટુંકારો છે તેહમાં દોષ નથી. જેમ તમે અંગ ઉવંગે કહી છે તેમ અમે, રંગે કે૦ હર્પે વર્ણવશું ॥ इति प्रथम गाथार्थ ॥ ૧ ॥

કંચનમય કર પદ તલ સોહે ॥ ભવિજનનાં મન મોહેરે ॥ ધ૦ ॥

અંકરતનમય નલ સસનેહા ॥ લોહિતાક્ષ મધ્યે રેહારે ॥ ધ૦ ॥ ૨ ॥

અર્થ-કંચનમય કે૦ સુવર્ણમય, કર પદતલ કે૦ હાથ પગનાં તલીઆં, સોહે કે૦ શોમે છે, મધ્ય પ્રાણીનાં મન મોહ પામે એવાં છે. અંકરતનમયી નલ તે પણ, સસનેહા કે૦ સ્નિગ્ધ

સ્નેહવંતા છે; એટલે હજીલા છે, લોહિતાક્ષરત્નની, મધ્યે રેહા કે० રેખા છે એટલે નક્ષ મધ્યે રાતી રેખા છે. इति द्वितीय गायार्थ ॥ ૨ ॥

ગાત્ર યષ્ઠિ કંચનમય સારી ॥ નાભિ તે કંચનક્ષારીરે ॥ ધ૦ ॥

રિઠરતન રોમરાજિ વિરાજે ॥ યુચૂક કંચન છાજેરે ॥ ધ૦ ॥ ૩ ॥

અર્થ-ગાત્રયષ્ઠિ કે० ગાત્ર જે શરીર તદ્રૂપયાદ્ય તે, કંચન કે० સુવર્ણમય, સારી કે० મનોહર છે. इति भाव. નાભિ તે જાળીં, કંચનની ક્ષારીર હોયનાં ! એવી મહા મનોહર છે. રિઠરતન કે० શ્યામરતનમયી રોમરાજિ વિરાજે છે. યુચૂક કે० સ્તનપ્રદેશ તે કંચનમયી છાજે છે. इति तृतीय गायार्थ ॥ ૩ ॥

શ્રીવચ્છ તે તપનીય વિશાલા ॥ હોઠ તે લાલ પ્રવાલારે ॥ ધ૦ ॥

દંત ફટિકમય જીહ દયાલુ ॥ વલી તપનીયનું તાલુરે ॥ ધ૦ ॥ ૪ ॥

અર્થ-શ્રીવચ્છ હૃદયના મધ્યમાગે, તે તપનીય કે० હમારેક રાતા સુવર્ણમય છે. વિશાલા કે० વિસ્તીર્ણ છે. હોઠ તે લાલ કે० હોઠ રાતા પરવાલા સરખા છે. એટલે સુંદર છે. દંત ફટિક કે० દાંત તે ફટિક રત્નમયી છે. એવા હજીલ સફેદ છે. જીહ કે० જીઘ્ઘા, દયાલુ કે० દયાવંત છે. તથા તાલુ કે० તાલવું, તપનીય કે० રક્ત સુવર્ણમય છે. એટલે જીમ તથા તાલવું એ બેઠ વાનાં રાતાં છે. इति तूर्य गायार्थ ॥ ૪ ॥

કનક નાશિકા તિહાં સુવિશેષા ॥ લોહિતાક્ષની રેખારે ॥ ધ૦ ॥

લોહિતાક્ષ રેખિત સુવિશાલા ॥ નયન અંક રતનાલારે ॥ ધ૦ ॥ ૫ ॥

અર્થ-કનક કે० સુવર્ણમય, નાશિકા સુવિશેષા કે० ઘણાં વિશિષ્ટાકારે છે, એટલે મહા મનોહર નાશિકા છે. લોહિતાક્ષરત્નની નાશિકામાં રેખા છે એટલે લાલ રેખા છે. લોહિતાક્ષરતનની રેખાએ રેખિત એવાં સુવિશાલા કે० વિશાલ, નયન કે० નેત્ર છે. વલી અંક રતનાલાં કે० અંકરત્નમયી છે. એટલે હજીલ અને મધ્યે રાતી ટસરચો છે. ॥ इति पंचम गायार्थ. ॥ ૫ ॥

અચ્છિપત્તિ ભમુહાવલી કીકી ॥ રિઠરતનમય નીકીરે ॥ ધ૦ ॥

શ્રવણ નિલાઢવટી ગુણશાલા ॥ કંચન શ્ણાકજ્ઞમાલારે ॥ ધ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થ-અચ્છિપત્તિ કે० પાંપળો, ભમુહા કે० ડાંગર વાંકી માંપળી. કીકી પ્રસિદ્ધ છે. એ ત્રણ વસ્તુ, રિઠરતનમય, કે० શ્યામરતનમય, નીકી કે० મનોહર છે. શ્રવણ કે० કાન તથા, નિલાઢવટી કે० બાલ તે ગુણશાલા કે० ગુણની શાલા-સ્થાનક છે. તે કંચનનાં છે. શ્ણાકજ્ઞમાલા કે० દેદોષ્પમાન એવાં છે ॥ ૬ ॥

વજ્રરતનમય અતિહિ સોહાણી ॥ શશઘડી સુખલાણીરે ॥ ધ૦ ॥

કેશભૂમિ તપનીય નિવેશા ॥ રિઠરતનમય કેશારે ॥ ધ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થ—વજ્રરતનમયી અતિહિ સોહાણી કે૦ અત્યંત મન ગમતી, एइवी શીશ ઘડી કે૦ મસ્તકની ઘડી છે; મુલતીની લાળ છે. કેશની શૂંકા તે, તપનીય કે૦ તપાવેલા સુવર્ણ સરસી કિંચિત્ રક્ત છે. રિઠરતનમય કે૦ ક્યામરતનમયી કેશ છે. एटछે કાલા છે ॥ इति सप्तमी गायार्थ ॥ ૭ ॥

હવે તે એકસો આઠ પ્રતિમાને પ્રત્યેકે એક એક પ્રતિમાને, અગીયાર પ્રતિમાઓ વીજી છે તે શું કામ કરે છે ? તે કહે છે.

પૂઠે છત્ર ધરે પ્રત્યેકે ॥ પ્રતિમા એક વિવેકેરે ॥ ધ૦ ॥

દોય પાસે દોય ચામર ઢાલે ॥ લીલાए જિનને ઉવારેરે ॥ ધ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થ—પૂઠે એક પ્રતિમા વિવેકે સહિત છત્ર ધરે છે. વેડપાસે, દોય કે૦ વે મૂર્તિ, ય-શ્રુજીને ચામર ઢાલે છે. તે લીલાए કરીને જાણે જિનેશ્વરને, ઉવારે કે૦ ઉવારણાંજ કર-તી હોયના ? इति अष्टमी गायार्थ ॥ ૮ ॥

નાગમૂત યક્ષ ને કુંડધારા ॥ આગે દોય ઉદારારે ॥ ધ૦ ॥

તે પડિમા જિનપડિમા આગે ॥ માનું સેવા માગેરે ॥ ધ૦ ॥ ૯ ॥

અર્થ—વલી જિનપ્રતિમા આગલ વે મૂર્તિ, નાગદેવતાની છે; વે મૂર્તિ, રૂતદેવતાની છે; વે મૂર્તિ યક્ષદેવતાની છે અને વે મૂર્તિ કુંડધારા કે૦ આજ્ઞાધારકની છે. તે ઘણી ઉદાર મ-ધાન છે કવિ કહે છે કે હું એ માનું છું જે તે પ્રતિમાઓ, જિનપ્રતિમા આગલ, સેવા કે૦ ચાકરી માગે છે. इति नवमी गायार्थ ॥ ૯ ॥

ઘંટ કલશ શૃંગાર આયંસા ॥ થાલ પાઙ સુપઙટારે ॥ ધ૦ ॥

મનશુલિયા વાયકરગ પ્રચંડા ॥ ચિત્તા રયણ કરંમારે ॥ ધ૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—ઘંટ એકસો આઠ, કલશ એકસો આઠ, શૃંગાર તે પણ કલશ વિશેષ જાણવા તે એકસો આઠ, આયંસા કે૦ દર્પણ એકસો આઠ, થાલ એકસો આઠ પાત્રી ભાજન વિશે-ષ તે એકસો આઠ, સુપ્રતિષ્ઠ ભાજન વિશેષ. તે એકસો આઠ, અને મનોશુલિકા ચિઠિકા વિશેષ તે એકસો આઠ, વાતકરગ કહેતાં જલશૂન્ય કુંડ એકસો આઠ— પ્રચંડ કે૦ અત્યંત શોભનીક છે, ચિત્તા કે૦ વિચિત્ર નાના પ્રકારના કરંડીઆ એકસો આઠ છે ॥ इति दशम गायार्थ ॥ ૧૦ ॥

હય ગય નર કિન્નર કિપુરિસા ॥ કંઠ ડરગ વૃષ સરિષારે ॥ ધ૦ ॥

રયણપુંજ વલી ફૂલ ચંગેરી ॥ માલ્ય ને ચૂર્ણ અનેરીરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હય કે૦ હયકંઠ, ગય કે૦ ગજકંઠ, કિન્નર કે૦ કિન્નરકંઠ, કિપુરિસા કે૦ કિપુરિસકંઠ, ડરય કે૦ ડરગકંઠ, અને વૃષસરિષા કે૦ વૃષમકંઠ—इत्यादिक कंठ शब्द सघछે

જોડીય. સરિષા કે. સરસા-૫ સર્વ એકસો આઠ કહેવા. રવનાં પુંજ એકસો આઠ, વલી ફૂલની ચંગેરી કે. છાવડી, માલ્ય કે. ફૂલમાલાની ચંગેરી. તેમજ ચૂર્ણ કે. મુગંધી ચૂર્ણની, અનેરી કે. બીજી છાવડી. ૫ પળ એકસો આઠ કહેવી.

ગંધ વસ્ત્ર આખરણ ચંગેરી ॥ સરસવ પુંજળી કેરીરે ॥ ધ૦ ॥

૫મ પુષ્પાદિક પડલ વસ્ત્રાપ્યાં ॥ આગે સિંહાસન જાળ્યારે ॥ ધ૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ-વલી ગંધની ચંગેરી. વસ્ત્રની ચંગેરી, આખરણની ચંગેરી અને સરસવની ચંગેરી, વલી પુંજળી કેરી કે. પુંજળીની ચંગેરી. ૫ સર્વ એકસો આઠ જાળવાં. ૫મ પુષ્પાદિક કે. ફૂલ પ્રમુલનાં, પડલ કે. વસ્ત્ર, વસ્ત્રાપ્યાં કે. જીવાભિગમ પ્રમુલને વિષે વસ્ત્રાપ્યાં છે. વલી આગલ સિંહાસન જાળ્યાં છે, સિદ્ધાંત વચને કરીને. ॥ ૧૨ ॥

છત્ર ને ચામર આગે સમુગ્ગા ॥ તૈલ કુષ્ઠમૃત જુગારે ॥ ધ૦ ॥

મરિયા પત્ર ચોયગ સુવિલાસે ॥ તગર ઘણા શુચિ વાસેરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ-છત્ર એકસો આઠ, ચામર એકસો આઠ. વલી આગલ સમુગ્ગા કે. ઢાવડા. તૈલમૃત કે. મુગંધી તૈલના મર્યા, કુષ્ઠ કે. મુગંધ વસ્તુના મર્યા. જુગા કે. યોગ્ય. ૫ સર્વ એકસો આઠ આઠ જાળવા. વલી ઢાવડા પત્રે કરી મર્યા છે. ચોયગ કે. મુગંધ દ્રવ્યે મર્યા છે. સુવિલાસવંત છે. તગરે કરી મર્યા છે. ઘણા કે. ઘલવીય મર્યા છે. શુચિવાસ કે. પવિત્રવાસે છે. इति त्रयोदश गायार्थ ॥ ૧૩ ॥

વલિ હરતાલ ને મનસિલ અંજન ॥ સવિ મુગંધ મનરંજનરે ॥ ધ૦ ॥

ધ્વજા એક શત આઠ ૫ પૂરાં ॥ સાધન સર્વ સનૂરાંરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ-વલી હરતાલના ઢાવડા છે, મનસિલના ઢાવડા છે-અને અંજનના ઢાવડા છે. સવિ મુગંધ કે. સર્વ મુગધિવંત છે. મનરંજન કે. મનને રીઝ સપજાવે એવા ઢાવડા છે. ધ્વજા કે. નાહાની ધ્વજાઓ છે, ૫ સર્વ એકસો આઠ પૂરાં છે. ૫-સર્વ સાધન-છે. સનૂરાં-કે. નૂરસહિત છે. ॥ इति चौदमी गायार्थ ॥ ૧૪ ॥

સુર ૫ પૂજા સાધન સાથે ॥ જિનપૂજે નિજં હાથેરે ॥ ધ૦ ॥

સિદ્ધાયતને આપ વિમાને ॥ ધૂમાદિક બહુ માનેરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ-સુર જે દેવતા-તે ૫ પૂજાનાં સાધન સહિત, જિનેશ્વરની પૂજા પોતાંને હાથે કરે છે. આપ વિમાને કે. પોતાના વિમાનને વિષે, સિદ્ધાયતને કે. સિદ્ધાંત-ધર-તેંદ્રને વિષે પૂજા કરે છે. વલી ધૂમાદિકને વિષે બહુ માન કરે. इति गायार्थ ॥ ૧૫ ॥

ત્યાં દેવતા માવના માવે, તે શ્રીરીતે માવે ! તે કહે છે.

પ્રહ અપૂરવ દરિશણ દીઠું ॥ સુરતરુ ફલથી મીઠુંરે ॥ ધ૦ ॥

૯ સંસાર સમુદ્રે નાવા ॥ તારણ તરણ સહાવારે ॥ ધ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—પ્રહ અપૂર્વ દર્શન દીઠું એટલે કદાપિ કાલે સંસારમાં ભ્રમતાં, ભાવયતી પ્રમુદ-
ર્શન નથી થયું; માટે અપૂર્વ, સુરતરુ કેન્કલપવૃક્ષના ફલ કરતાં પણ મીઠું. વલી એ પ્રમુદ-
ભક્તિ, સંસાર સમુદ્રને વિષે નાવા કેન્ક જહાજ વરાવર છે. જેમ નાવા પોતે તરે અને બીજાને
તારે તેમ પ્રમુદી પોતે તરતા અને ભક્તિ લોકને તારક સ્વયાં છે. ભક્તિ અથવા જિનપ્ર-
તિમાનું વિશેષણ છે માટે હીલિંગે માપ્યું છે. इति પોહન ગાથાર્થ ॥ ૧૬ ॥

૧૦ વિસ્મય ભવભય ગુણરાગે ॥ ફીલે તેહ અતાગેરે ॥ ધ૦ ॥

રાચે માચે ને વલિ નાચે ॥ ધરમ ધ્યાન મન સાચેરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—૧૦ વિસ્મય કેન્ક પ્રમુદ ગુણની અદ્ભુતતા તથા, ભવનો ભય કેન્ક સંસારની વીક,
તથા, ગુણરાગે કેન્ક પ્રમુદગુણના રાગને વિષે પણ તે રાગ કહેવો છે? અતાગે કેન્ક જેહનો
તાગ નથી; અપાર છે. તેહમાં દેવતા ગ્રીહે. તેહમાં રાચે, માચે, મન થાય અને, નાચે કેન્ક
નાટક કરે. ધર્મ ધ્યાનમાં જેમનું સાચું મન છે. સપ્તદશ ગાથાર્થ ॥ ૧૭ ॥

થેઝ થેઝ કરતાં દે તે ઝમરી ॥ હર્ષે પ્રમુદગુણ સમરીરે ॥ ધ૦ ॥

યોગ નિરાલંબન લય આળી ॥ વશ કરતા શિવરાણીરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—થેઝ થેઝ કરતાં ઝમરી દીધ કેન્ક ઝમરી દેતાં હર્ષ થકી પ્રમુદના ગુણ સમરી કેન્ક
સંભારીને, નિરાલંબન યોગ તે સિદ્ધસ્વરૂપની, લય આળી કેન્ક તલાલીન થઈ, શિવરાણી કેન્ક
મોક્ષરાણીને વશ કરતા થકા છે. इति અષ્ટાદશ ગાથાર્થ ॥ ૧૮ ॥

૧૧ નંદીશ્વર પ્રમુખ અનેરાં ॥ શાશ્વત ચૈત્ય મલેરાંરે ॥ ધ૦ ॥

ત્યાં જિનમૂજે તે અનુમાને ॥ જનમ સફલ નિજ માનેરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—૧૧ નંદીશ્વર પ્રમુખ અનેરાં કેન્ક વીજાં મલાં રૂઢાં શાશ્વત ચૈત્ય છે. અહીંયાં પ્ર-
મુખશબ્દે રુચકનાં, કુંડલનાં, ભવનપતિ પ્રમુખનાં છેડે. ત્યાં જિનેશ્વરની પૂજા કરે તે અનુ-
માને પોતાનો જન્મ સફલ માન છે એટલે દેવતાને જન્મ સફલ થયાનું ટેજાનું જિનરાજ-
ની ભક્તિ છે. વીઠું નથી. इति એકોનવિંશતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૯ ॥

૧૨ કલ્યાણક અઠાઈ વરષી ॥ તિથિ ચડમાસી સરખીરે ॥ ધ૦ ॥

તેહ નિમિત્તે સુર જિન અરચે ॥ નિત્ય ઝક્તિપણે વિરચેરે ॥ ધ૦ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—કલ્યાણક કેન્ક જન્મ, દીક્ષા, કેવલ જ્ઞાન, અને મોક્ષ એ કલ્યાણકે તથા વરષી
કેન્ક સંવત્સરી તથા ચોમાસાનો અઠાઈ-૯ દિવસે ઘણા દેવતાઓ મેલા મલો અઠાઈ

મહોચ્છવ કરે છે. સરસી વે० એ સર્વ સરસી તિથિ છે. તે કલ્યાણક પ્રમુખ નિમિત્ત પા-
મીને, સુર કે० દેવતાઓ, જિનેશ્વરની પૂજા કરે છે. નિત્ય ભક્તિ કે० નિરંતરપણે પ્રમુખભક્તિ
રહે છે. તે પૂર્વે પૂર્વપછા કૃષ્ણની યુક્તિમાં કશુંકે. ઇતિ ગાયાર્ય ॥ ૨૦ ॥

ભાવ તે અક્ષયભાવે મલિયા ॥ તે નવિ જાણે દલિયોરે ॥ ધ૦ ॥

ફરિ શ્રાંતુ નવિ હોય નિષેધે ॥ હુઓ હેમરસ વેધેરે ॥ ધ૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ-ભાવ કે० પોતાનો ભાવ, અક્ષયભાવ કે० પ્રમુખનો ભાવ-તે સાચે મલ્યો ચક્રો તે
નવિ જાણે દલિયો કે० તે દલી જાય નહીં. તે ઉપર દ્વંત કહે છે. વેદનો અર્થ કેલો છે.
જે રસ વેધે શ્રાંતાંતું હેમ મયું. તે હેમ, નિષેધે કે० શ્રાંતાને નિષેધપણે થયું છે. તે ફરી
શ્રાંતુ નહિ, દેવ કે० ન થાય; તેમ પોતાનો ભાવ અક્ષયભાવે મલ્યો દલી જાય નહીં. ॥
ઇતિ ગાયાર્ય ॥ ૨૧ ॥ દલી દ્વંત કહે છે.

એકે જલસ્રવ જલધિ જલાણ ॥ તો તે અક્ષય ધ્રાણે ॥ ધ૦ ॥

આપભાવ જિનગુણમાંહી આપે ॥ તેમ તે અક્ષય પ્રમાણેરે ॥ ધ૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ-એકે જલસ્રવ કે० પાણીનું જિંદુ એક પળ જલધિ કે० સમુદ્ર માંહે, મલાણ કે०
મહે તો તે અક્ષય થાય એટલે સુકાય નહીં; તેમ, આપભાવ કે० પોતાનો ભાવ, જિનેશ્વર
ગુણમાંહે આપે તો અક્ષય થાય. પ્રમાણે કે० પૂર્વે જે શક્તિ કહી અથવા દ્વંત કશું તે પ્ર-
માણે કરીને અક્ષય થાય. ॥ ઇતિ ગાયાર્ય ॥ ૨૨ ॥

અપુણરુત્ત અહસય વદ વૃત્તે ॥ એમ સુર ભાવે ચિત્તેરે ॥ ધ૦ ॥

એમ જિન પૂજી જે ગુણ ગાવે ॥ સુજશ લીલ તે પાવેરે ॥ ધ૦ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ-તે પૂજા કરીને, અપુણરુત્ત કે० જે એકવાર કશું તે બીજી વાર ન આવે તેહને
અપુણરુત્ત કહીએ, એવે, અહસય વદવૃત્તે કે० એકસો આઠ યોડો કાવ્યોએકરી સુર જે દેવ-
તા તેઓ ચિત્તને વિષે માવે. પરીતે જિનેશ્વરને પૂજીને એટલે અહીંયાં વ્યાખ્યાન થકી જિન
મતિયા પૂજીને જિનના ગુણ ગાવે; તે પ્રાણી, મુજશલીલ કે० મલા જશની લીલા પામે.
કવિએ જશ શબ્દે જશવિજય એવું પોતાનું નામ પણ સૂચવ્યું.

હવે જિન મતિજાનો વર્ણવ તથા ચોંદાસી સંવત્સરી તથા જિન જન્યાદિક કલ્યાણ કે
પૂજા અટાહ મહોચ્છવ હેમ જોવાયિગમ દુઝને વિષે કશો છે તે પાઠ લખીએ હૈએ-“ત-
રસર્ણ સિદ્ધાદત્તપરસ વહુ મન્દ્રદેસમાયે પત્થર્ણે એગા મળિપેદિયા પક્ષતા દો જોયળા આ-
યામવિરકમેળં જોયર્ણ વાહલ્લેખં સચ્ચમળિમયા અચ્છા તીસેળં મળિપેદિયાએ હર્ષિ પત્થર્ણ
એગે મહ દેવચ્છંદપ પક્ષને દો જોડળાઈ આયામવિરકમેળં સાહરેગાઈ દો જોડળાઈ વહુ
શ્ચર્ષર્ણ સચ્ચરયળામયે અચ્છે ॥” અર્થ-તે સિદ્ધાવતન કે० સિદ્ધનું ઘર-તેહના વહુ મધ્ય

માગે, અત્યંત કેં અહીયાં, મણિપેદિયા કેં મણિની પીઠિકા છે. તે પીઠિકા બે યોજન આયામ લાંબી, અને ચિરકંમ કેં પોહોલી છે. જોયળં કેં એક જોજન, વાહણં કેં ૫૧ હપ્પે છે. સર્વ મણિમયી છે. અચ્છ કેં નિર્મલ છે—ઇત્યાદિક વર્ણવવી. ત્રીસેળં મણિપેદિયા અર્ધિ કેં તે મણિપીઠિકા ઉપર, અત્યંત કેં અહીયાં, એમેમઈ કેં એક મહોટો, દેવચ્છંદા કેં દેવચ્છંદો છે. તે પ્રમુને વેસવાનું ઘર વિશેષ પવત્તે કેં કહ્યું છે. તે વેયોજન લાંબું પહોલું છે; ને યોજન દ્વાદ્વેરં ઉંચું છે. સર્વ રત્નમયી, અચ્છ કેં નિર્મલ છે. સૂત્ર—“તત્થ ણં દેવચ્છંદા અટ્ઠસયં જિણપટ્ટિમાણં જિણુસ્સેહપ્પમાણમેત્તાણં સન્નિરિકત્તે ચિટ્ઠા તાસિણં જિણ પટ્ટિમાણં અયમેવારુવે વળ્ણાવાસે પવત્તે ॥” અર્થ—તત્થ ણં કેં તે દેવચ્છંદાને વિષે અટ્ઠસયં જિણપટ્ટિમાણં કેં એકસો આઠ જિનેશ્વરની પ્રતિમા; તે કેવી છે? જિણુસ્સેહપ્પમાણમેત્તાણં કેં જિનેશ્વરના શરીરનું હસ્સેહ જે ઊંચપણું તે પ્રમાણ માત્ર છે. એટલે પાંચશે ઘનુષ્ય પ્રમાણે છે. સન્નિરિકત્તે કેં રૂઢી રીતે થાપનાય રહ્યો છે. તાસિણં જિણપટ્ટિમાણં કેં તે જિનપ્રતિમાનો, અયમેવારુવે કેં એ એવા સ્વરૂપ, વળ્ણાવાસે કેં વળ્ણાવાસ-વર્ણવ, પવત્તે કેં કહ્યો છે. સૂત્ર—“તં જહા તવણિજ્જમયા હત્થતલા પાયતલા, અંકામયાઈ જાલાઈ, અંતો લોહિયરકપરિસેયાઈ, કળગામયા પાદા, કળગામયા ગોપ્ફા, કળગામઈઓ જંઘાઓ, કળગામયા જાણું, કળગામયા ઉરુ, કળગામઈઓ ગાયલટ્ટીઓ, તવણિજ્જમઈઓ જામીઓ, રિટ્ઠમઈઓ રોમરાજીઓ, તવણિજ્જમયા ચુચ્ચુયા, તવણિજ્જમયા સિરિવચ્છા, કળગમઈઓ વાહાઓ, કળગમયાઓ ગીવાઓ, રિટ્ઠમયે મંસુ સિલપ્પવાલમયા ઓટ્ટા, ફલિહમયાદંતા તવણિજ્જમઈઓ જીહાઓ, તવણિજ્જમયા તાહ્ણયા, કળગમઈઓ જાસાઓ, અંતો લોહિઅરકપરિસેઆઓ, અંકામયાઈ અચ્છીણિ, અંતો લોહિઅરકપરિસેઆઈ, પુલ-ગામઈઓ દિટ્ઠિઓ, રિટ્ઠામઈઓ તારગાઓ, રિટ્ઠમયાઈ અચ્છિપત્તાઈ, રિટ્ઠામઈઓ મમ્મ-હાઓ, કળગામયા કવોલા, કળગામયા સવળા, કળગામયા નિલાહવટ્ટા, વહરામઈઓ સી-સઘડીઓ, તવણિજ્જમઈઓ કેસંત કેસમ્મિઓ, રિટ્ઠામયા ઉવરિમુદ્ધયા ॥” અર્થ—તં જહા કેં તે વર્ણવ કરે છે. તવણિજ્જમયા કેં તપાવ્યા સુવર્ણમયી, હત્થતલા કેં હાથ તલીયાં છે. પાયતલા કેં પગનાં તલીયાં છે; એટલે હાથ પગનાં તલીયાં રાતાં છે. અંકામયાઈ કેં અંકરત્તમયી નવ છે; એટલે સફેદ છે. અંતો કેં મધ્યે, લોહિઅરકપરિસેયાઈ કેં લોહિ-તાક્ષરત્તની રાતી રેલા છે. કળગામયાઓ પાદા કેં સુવર્ણમય પગ છે, કળગામયા ગોપ્ફા કેં સુવર્ણમય શુલ્ફ એટલે ઘુંટીઓ છે. કળગામઈઓ જંઘાઓ કેં સુવર્ણમયી જંઘાઓ છે, હીંચ-ળયી હેટલી તે જંઘા કહીય. કળગામયા જાણું કેં સુવર્ણમયી હીંચળ છે. કળગામયાસરુ કેં કનકમય સાથલ છે. કળગામઈઓ ગાયલટ્ટીઓ કેં કનકમયી ગાત્રયટ્ટિ છે; એટલે ઘરોર છે. તવણિજ્જમઈઓ જામિઓ કેં તપાવ્યા સુવર્ણમયી નામિ છે એટલે રાતી છે. રિટ્ઠામઈઓ રોમ-રાઈઓ કેં ક્યામરત્તમય રોમરાજી શરીરની છે. તવણિજ્જમયા ચુચ્ચુયા કેં તપાવ્યા સુવર્ણમય ચુચ્ચુક છે; એટલે સ્તનાગ્રદેશ રાતા છે. તવણિજ્જમયા સિરિવચ્છા કેં તપાવ્યા સુવ-

ર્ણમયી શ્રીવચ્છ છે એટલે રાતાછે. કળગમર્ડાઓ વાહાઓ કે. સુવર્ણમયી વાંદ છે. કળગમયાઓ ગ્રીવાઓ કે. સુવર્ણમય ગ્રીવા કે. કંઠ છે. રિટ્તમયે મંસુ કે. રિટ્તરત્નમય દાઢી યુંછ છે. સિલ્પવાલમયા કે. પરવાલાપય, ઓટ્ટા કે. હોટ છે. ફલિહમયા દંતા કે. સ્ફટિકરત્નમય દાંત છે તવણિજ્ઞમયાઓ બીહાઓ કે. તપાન્યા સુવર્ણમય જીન્હા એટલે જીમ છે. તવણિજ્ઞમયા તાલુઆ કે. તપાન્યા સુવર્ણમય તાલવું છે. એટલે જીમ અને તાલવું એ બંને રાત્રાં છે. કળગમર્ડાઓ નાસાઓ કે. સુવર્ણમય નાશિકા છે. અંતો લોહિઅરકપરિસેયાઓ કે. તે નાશિકા મધ્યે લોહિતાક્ષરત્નની રેલા છે. અંકામયાઈ અચ્છીણિ કે. અંકરત્નમયી આંલો છે; એટલે હજ્જલ છે. અંતો લોહિઅરકપરિસેયાઓ કે. તે નેત્ર મધ્યે લોહિતાક્ષરત્નની રેલાઓ છે. પુલગામર્ડાઓ દિટ્ઠિઓ કે. પુલકરત્નમયી દટ્ટિ છે. એ પદ સૂત્ર મધ્યે છે. પળ દ્વચિ-કારે અર્થ નથી કરતો, માટે અમે પળ સામાન્યે લખ્યું છે. રિટ્ઠામર્ડાઓ તારગાઓ કે. રિટ્તરત્નમયી તારા એટલે કીકી છે. રિટ્તમયાઈ અચ્છિપત્તાઈ કે. રિટ્તરત્નમયી આંલની પાંપળ છે. રિટ્ઠામર્ડાઓ મમૂહાઓ કે. રિટ્તરત્નમય માંપણિ છે. કળગામયા કવોલા કે. કનકમયી કપોલ એટલે ગલ્લસ્થલ છે. કળગામયા સવળા કે. કનકમય શ્રવણ એટલે કાન છે. કળગમયા નિલાહવટ્ટા કે. સુવર્ણમય નિલાહપટ્ટ છે; એટલે કપોલ છે. વહરામર્ડાઓ સીસઘડીઓ કે. વજ્રરત્નમયી શીર્ષઘડી છે. તવણિજ્ઞમર્ડાઓ કેસંત કેસમૂમિઓ કે. તપાન્યા સુવર્ણમય કેશની અંતમૂમિ છે. એટલે કેશમૂમિ રક્ત છે. રિટ્તમયા કે. શ્યામ રત્નમય. ઉવરિમુદ્રયા કે. ઉપર મુદ્દલા કેશ છે. અથ સૂત્રમ્—“તાસિળં જિણપદિમાણં પિટ્ઠાઓ પત્તેયં છત્તધારપદિમાઓ પજ્જાઓ । તાઓ ણં છત્તધારપદિમાઓ હિમરયયકુંદેદુપ્પગાસાઈ સ્કોરિટ્તમલ્લદામાઈ ધવલાઈ આયવત્તાઈ સલીલં ઓહારેમાણીઓ ઓહારેમાણીઓ ચિટ્ઠંતિ તાસિળં જિણપદિમાણં ઉમઓ પ્રતિકં પત્તેયં પત્તેયં ચામરધારપદિમાઓ પજ્જાઓ । તાઓ ણં ચામરધારપદિમાઓ વંદપ્પહવેલિય તાપામણિકળગરયણવિમલમહરિહત્તવણિજ્ઞુજ્ઞલ્લવિચિત્તવંદાઓ ચિલ્હિયાઓ સંલંકકુંદદગરયમયફેણપુંજસજિગાસાઓ મુહુમરયયદીહવાલાઓ ધવલાઓ ચામરાઓ સલીલં ઓહારેમાણીઓ ઓહારેમાણીઓ ચિટ્ઠંતિ । તાસિળં જિણપદિમાણં પુરઓ દો દો નાગપદિમાઓ દો દો જરકપદિમાઓ દો દો મૂયપદિમાઓ દો દો કુંદધારપદિમાઓ વિણઓ વળયાઓ પાયવઢિયાઓ પંજલીહઢાઓ સભિરિક્ત્યાઓ ચિટ્ઠંતિ । સન્વરયણામર્ડાઓ અચ્છાઓ જાવ પદિરુવાઓ ॥” અર્થ—તાસિળં જિણપદિમાણં પિટ્ઠાઓ કે. તે જિનપ્રતિમાને પૂઠે. પત્તેયં પત્તેયં છત્તધારપદિમાઓ પજ્જાઓ કે. પ્રત્યેકે એકેક છત્તધરની પ્રતિમા કહી છે. તાઓ ણં છત્તધારપદિમાઓ કે. તે છત્તધરપ્રતિમા એવે હજ્રે સહિત છે. હીમ કે. શીતકાળે હિમ પડે છે; એવું રયય કે. રુપ, કુંદ કે. મચકુંદ એટલે મચકુંદનું ફૂલ, હંદુ કે. ચંદ્રમા, પગાસાઈ કે. એ સર્વ જેવાં હજાળાં હોય તેવાં છે. સ્કોરિટ્તમલ્લદામાઈ કે. કોરિટ્તમલ્લના ફૂલની માલા સહિત, ધવલાઈ આયવત્તાઈ કે. હજ્જલ જે છત્ર, સલીલં કે. લીલા સહિત મનોહર, ઓહારેમાણીઓ ચિટ્ઠંતિ કે. ધરતી થકી રહે છે. એટલે મમુજીને છત્ર ધરે છે. તાસિળં કે.

તે જિનપ્રતિમાને, ઇશ્વરોપરિકં કેં વેહુ પાસે, પત્તેયં પત્તેયં કેં પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ઇટંછે એકે-
 કી જિનપ્રતિમાને, ચામરધારપઢિમાઓ કેં ચામરની ધરનારી વે વે પ્રતિમા છે. તાઓ જં
 કેં તે ચામરધાર પ્રતિમાઓ કેવી છે ? તે કહે છે. નાનામણિકળગ કેં નાના પ્રકારના
 મણિ તથા સુવર્ણ-તેણે કરી ત્રિમલ કેં નિર્મલ, મહરિહ કેં મહર્થ્ય, તવણિજ્જુહલ કેં
 તપાન્યા સુવર્ણમય સ્વલ્લ અત્યંત દેદીપ્યમાન, વિચિત્ત કેં વિચિત્ર પ્રકારના, દંડાઓ કેં
 ચામરના દંડ છે. ચિલ્લિયાઓ કેં દેદીપ્યમાન, શંસ પ્રસિદ્ધ છે. કુંદ કેં મચકુંદનુ ફુલ,
 દગરય કેં પાળીના કળ, અમયકેળપુંજ કેં અમૃતશબ્દે સ્ત્રીસમુદ્ર તેહનું ફેળ તેહનો પુંજ
 કેં સમૂહ, સન્નિગાસાઓ કેં તે સરસા સ્વલ્લ સુદુમ કેં સૂક્ષ્મ, રયય કેં રૂપાના; દી-
 હવાલાઓ કેં દીર્ઘ લંવાયમાન વાલ છે; ઇદવા ઘવલ વામર છે. તે સલીલં ઓહારેમા-
 ણીઓ ઓહારે માળીઓ ચિટ્ઠંતિ કેં લીલાણ જિનને ઓવારતી થકી ઇટંછે વીંછતી થકી રહે.
 તાસિણં ઇત્યાદિ. વલી તે જિનપ્રતિમાની આગલ દો દો નાગપઢિમાઓ કેં વે વે નાગદે-
 વતાની પ્રતિમા છે. વલી દો દો જલપઢિમાઓ કેં વે વે યક્ષદેવની પ્રતિમાઓ છે, વલી
 દો દો ભૂયપઢિમાઓ કેં વે વે ભૂતની પ્રતિમાઓ છે; વલી દો દો કુંડધારપઢિમાઓ કેં
 વે વે આજ્ઞાધાર દેવની પ્રતિમાઓ છે. તે સર્વ પ્રતિમાઓ કેહેવી છે? ધિણઓવળયાઓ કેં
 ચિનયે કરી ઉપનત કેં નમોઓ છે. પાયવડિયાઓ કેં પમે લાગતી છે પંજલિહડાઓ
 કેં પ્રાંજલિપુટ કરયો છે; ઇટંછે હાથ જોડ્યા છે ઇવી સન્નિરિક્તાઓ ચિટ્ઠંતિ કેં રૂઢી
 રીતે રહી છે. સન્વરયણામર્ડો કેં સર્વ રત્નમયી. અચ્છાઓ ઇત્યાદિક વર્ણવવી. યાવત્
 પ્રતિરૂપ છે. સૂત્રમ્—“તાસિણં જિણપઢિમાણં પુરઓ અટ્ઠસયં ઘંટાણં અટ્ઠસયં ચંદણકલસાણં
 અટ્ઠસયં મિંગારાણં એવં આર્યસગાણં થાલાણં પાતીણં સુપહટ્ઠગાણં મળશ્સુલિયાણં
 વાતકરગાણં ચિત્તાણં રયણકરંદાણં હ્યંકંદટ્ઠગાણં જાવહસમકંટગાણં પુષ્પચંગેરીણં
 જાવલોમહત્થચંગેરીણં પુષ્પદલગાણં અટ્ઠસયં તેલસમુગ્ગાણં જાવધૂવકહુચ્છગાણં
 સન્નિરિક્તાણં ચિટ્ઠંતિ ” અર્થ—તાસિણં ઇત્યાદિ તે જિનપ્રતિમાને આગલ, અટ્ઠસયં
 ઘંટાણં કેં એકસો આઠ ઘંટા છે અટ્ઠસયં ચંદણકલસાણં કેં એકસો આઠ ચંદ-
 નના કલશ છે; અટ્ઠસયં મિંગારાણં કેં એકસો આઠ મિંગાર—તે પળ કલશ વિશેષ છે.
 એવં કેં એ રીતે જે આગલ કહીએ. તેપણ એકસો આઠ આઠ કહેવા. આર્યસગાણં કેં
 આરિસા છે, પાત્રીઓ છે, થાલ છે, સુપતિષ્ઠક કેં ભાજન વિશેષ છે. એ શબ્દના અર્થ
 હાલના ટવામાં લખ્યા છે તેહથી જાણવા. મનોશુષ્કિા વાતકરક ચિત્રરત્નના કરંદિયા છે,
 હ્યંકંટ પ્રમુલ્લ કંટ કહેવા, ફલપ્રમુલ્લ ચંગેરી કહેવી. એમ પુણ્ય પ્રમુલ્લનાં પદલ કહેવાં. અટ-
 ઠસયં તેલસમુગ્ગાણં કેં એકસો આઠ, તેલનાં ઢાવડાં છે. યાવત્ છેડે એકસો આઠ, ધૂપ-
 ના કદછા કહેવા. સન્નિરિક્તાણં ચિટ્ઠંતિ કેં રૂઢીરીતે રહ્યા છે. વલી આગલ નંદીશ્વર
 દ્વીપના અધિકાર મધ્યે સિદ્ધાયતનનો અધિકાર કહીને એ પાઠ લખ્યો છે.—

“તત્થ જં વઠવે ભવણવહવાણમંતરજોહસવેમાણિયાદેવા ચાલમ્માસિયપાઢિવણ્ણ સંવચ્છ-

રેસુ ય અવેસુ વહુસુ જિજનમ્મણનિરકમળનાણુપ્પાયપરિનિવ્વાણમાદિપ્પસુ અ દેવકજ્ઞેસુ ય દેવસમિતીસુ અ દેવસમુદપ્પસુ અ દેવસમવાપ્પસુ અ દેવપઓયણેસુ ય ઇત્થઓસહિયા સમાણા પમુદિયપક્કીલિયા અટ્ઠાહિયાઓ મહામહિમાઓ કરેમાણા સુદં સુદેહં વિહરંતિ ॥” અર્થ—તત્ત્વ જં કે૦ તે સિદ્ધાપત્તનને વિષે, વહેવે કે૦ ઘણા પટલે સમ્યગ્દષ્ટિ હોય તે, ભવળવડ કે૦ ભવનપતિ. વાળમંતર કે૦ વંતરદેવતા, જોડસ કે૦ જ્યોતિષી, વેમાણિયા કે૦ વૈમાનિક પટલે ચારે નિકાયના દેવતા, ચાલ્લમાસિય પાઠિવપ્પસુ કે૦ ચોમાસાના પઢવાના દિવસે પટલે કાર્તિકી પ્રમુરત્ત ચોમાસે, તથા સંવચ્છરેસુ કે૦ સંવચ્છરીને વિષે વીજા પળ વહુસુ કે૦ ઘણાં, જિજનમ્મણ કે૦ જિનેશ્વરને જન્મ કલ્યાણકે તથા, નિરકમળ કે૦ દીક્ષા કલ્યાણકે, નાણુપ્પાય કે૦ કેવલજ્ઞાન ઉપજે તે કલ્યાણકે, તથા નિવ્વાણમાદિપ્પસુ અ કે૦ મોક્ષ એ આદે દેહ વીજા પળ, દેવકજ્ઞેસુ ય કે૦ દેવકાર્યને વિષે દેવ સમ્મિતીસુ અ કે૦ દેવતાઓના સમુદાય મળ્યા હોય તંને વિષે. પહજ વે પદના પર્યાય, વે પદે કહેછે. દેવસમુદપ્પસુ દેવસમવાપ્પસુ એ વે પદનો પણ પહજ અર્થ. દેવપઓયણેસુ ય કે૦ દેવતાના પ્રયોજનને વિષે પટલે કાર્યે કરી. ઇત્થઓસહિયા સમાણા કે૦ એકઠાં મળ્યાં થકાં, પમુદિય પક્કીલિયા કે૦ પ્રમુદિત પટલે હર્ષવંત, ક્રીડાવંત. અટ્ઠાહિયાઓ મહામહિમાઓ કે૦ અઠા-રૂપ મહા મહોચ્છવ પટલે આઠ દિવસ લગી મહા મહોચ્છવ કરતાં થકાં સુખે સુખે વિચરે છે. પરીતે જીવાભિગમ પ્રમુરત્તે પાઠ છે. વીજાં એકસો આઠ કાવ્યે સ્તવવું. સૂર્યામ દેવના અધિકારમાં કહ્યું છે. પટલે એ ઢાલ સંપૂર્ણ થયો. ગ્રંથાગ્રંથ ૨૨૦ અક્ષર ૪ સર્વાંગ મલીને ગ્રંથાગ્રંથ ૨૨૩૪ અ૦ ૧૦

હવે છઠી ઢાલ કહે છે. તેહનો પૂર્વ ઢાલ સાથે એ સંબંધ છે જે એક તો પૂર્વે કહ્યું છે જે “પંચાંગી પ્રમાણે સ્થાપના નિષ્કેપો પરસ્ત્રીને આનંદ પામું.” તે સ્થાપના નિષ્કેપો સૂત્ર પ્રમાણે દેસાડે. વહી તે સૂત્રમાં યોગ વહેવા કહ્યા છે તે ટુંદીઆ માનતા નથી. તે યોગ, સૂત્ર સાથે દેસાડે છે; તથા પંચાંગી પણ સૂત્ર સાથે દેસાડે છે. અથવા પૂર્વે એમ કહ્યું હતું જે “તમારી આજ્ઞા પાલવી. પણ હુયુક્તિ ન કરવી” તે આજ્ઞા તો યોગ તથા પંચાંગી માને તેવારે પાલી કહેવાય; અને સમક્તિ પણ તેવારેજ થાય. માટે એ ઢાલમાં યોગ તથા પંચાંગી દેસાડે છે. તે ઢાલની એ પ્રથમ ગાથા લેલી છે.

॥ ઢાલ ઠઠી ॥

મોલીઢા ઢંસારે વિપય ન રાવીએ ॥ એ દેશી ॥

સમક્તિ સૂધૂરે તેહને જાણીએ ॥ જે માને તુજ આણ ॥

સૂત્ર તે વાંચેરે યોગ-હી કરી ॥ કરે પંચાંગી પ્રમાણ ॥ સ૦ ॥ ૧ ॥

અર્થ—તે પ્રાણીને શુદ્ધ સમક્તિ જાણીએ, જે તમારી આજ્ઞા માને. તે આજ્ઞા વતાવે છે.

જે પ્રાણી યોગવહીને સૂત્ર વાંચે તથા પંચાંગી પ્રમાણ કરે એટલે સૂત્ર, નિર્ધુક્તિ, ભાષ્ય, ટી-
કા, અને ચૂર્ણ; એમાં જે કહ્યું છે તે સર્વ સત્ય કરી માને ॥ ૧ ॥

ઉદ્દેશાદિક નહીં ચડનાણનાં ॥ છે સુઅનાણનાં તેહ ॥

શ્રી અનુયોગદ્વાર થકી લહી ॥ ધરીએ યોગસું નેહ ॥ સ૦ ॥ ૨ ॥

અર્થ—ઉદ્દેશાદિક કે૦ ઉદ્દેશ ૧ આદિ શબ્દે સમુદ્દેશ ૨ અનુજ્ઞા ૩ અને અનુયોગ ૪
એ ચારે, નહિ ચડનાણનાં કે૦ ચારે જ્ઞાન જે મતિજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, અને
કેવલજ્ઞાન એ ચારનાં નથી. છે સુઅનાણનાં તેહ કે૦ તે ઉદ્દેશાદિક શ્રુતજ્ઞાનનાં છે. તે માટે
મળું મળાણું અર્થ કહ્યો તે શ્રુતજ્ઞાનનો જ થયો. શ્રી અનુયોગદ્વાર થકી લહી કે૦ પામીને
યોગ સાથે સ્નેહ ધરીએ. તે અનુયોગદ્વારનો પાઠ લેખીએ છે. —

અથ સૂત્રમ્—“નાળં પંચવિહં પચત્તં તં જહા—આયિણિવોહિયનાળં ૧ સુઅનાળં ૨ ઓહિના-
ળં ૩ મળપજ્જવનાળં ૪ કેવલનાળં ૫, તત્થ ચત્તારિ નાળાઈ ઠપ્પાઈ ઠવણિજ્ઞાઈ ણો ઉહિસિ-
જ્ઞંતિ ણો સમુહિસિજ્ઞંતિ ણો અણુબિવિજ્ઞંતિ । સુઅનાળસ્સ ઉદ્દેસો સમુદ્દેસો અણુના અણુઓગો
પવત્તઈ । જહં સુઅનાળસ્સ ઉદ્દેસો સમુદ્દેસો અણુના અણુઓગો પવત્તઈ, કિં અંગપવિટ્ઠસ્સ ઉદ્દેસો
૪ પવત્તઈ, અંગ વાહિરસ્સ ઉદ્દેસો ૪ પવત્તઈ? અંગપવિટ્ઠસ્સ વિ ઉદ્દેસો ૪ । ઇમં પુણ પટ્ઠવળં પહુચ્ચ
અંગવાહિરસ્સ ॥” इत्यादि अनुयोगद्वार सूत्रादौ ॥ अर्थ—नालं पंचविहं के० ज्ञान पांच प्रकारे,
पचत्तं के० कहुं छे. तं जहा के० ते कहे छे. आयिणिवोहियनागं के० मतिज्ञान, सुअनागं
के० श्रुतज्ञान, ओहिनानं के० अवधिज्ञान, मणपज्जवनागं के० मनपर्यायज्ञान अने, केवल-
नागं के० केवलज्ञान, तत्थ के० तेहमां, चत्तारि नालाई के० चारज्ञान, ठप्पाई के० थापी
सूकीए. ठवणिज्जाई के० स्थापवा योग्य छे. णो उहिसिज्जंति के० उद्देश ते सामान्य कथन,
ते चार ज्ञानने नथी. णो समुहिसिज्जंति के० समुद्देश ते विशेषे कथन नथी. णो अणुबिविज्जं-
ति के० अनुज्ञा पण न थाय. एटले उद्देश समुद्देश अनुज्ञानी क्रिया छे ते न थाय; जे का-
रण माटे मतिज्ञानादिक चार ज्ञान अपातुं लेवातुं नथी; ते माटे सुअनागस्स उद्देसो समु-
द्देसो अणुना अणुओगो पवत्तइ के० श्रुतज्ञाननो उद्देश समुद्देश अनुज्ञा अने अनुयोग ते अर्थ
कथन प्रवर्त्तै छे. जहं सुअनागस्स उद्देसो समुद्देसो अणुना अणुओगो पवत्तइ के० जो श्रुत-
ज्ञाननां उद्देशादिक चारवानां प्रवर्त्तै छे, किं अंगपविट्ठस्स उद्देसो ४ पवत्तइ के० तो शु अंग
प्रविष्टना उद्देशादिक चार प्रवर्त्तै छे के, अंगवाहिरस्स उद्देसो ४ पवत्तइ के० अंग वाहना
उद्देशादिक चार प्रवर्त्तै छे? जे माटे श्रुतज्ञान तो अंगप्रविष्ट आचारांगादिक पण छे, अने अंग-
वाह आवश्यकादिक पण छे; माटे पूछुं जे अंगप्रविष्टनो के अंगवाहना छे? अंगपविट्ठस्स
वि उद्देसो ४ के० अंगप्रविष्टनो पण छे अने अंगवाहना पण छे. इमं पुण पट्ठवणं पहुच अंग-
वाहिरस्स के० ए आश्रीने तो अंगवाहना छे. जे शिष्यने जेहना उद्देशादिक प्रवर्त्ततो होय
तेहनुं नाम दीजीए. ए आलावो अनुयोगद्वारने धुरे विस्तारे छे. अहीयां संक्षेपे लख्यो
छे माटे तिहां जोइ लेजो.

ઉદ્દેશાદિ ૫ ક્રમવિણ જે જાણે ॥ આશાતે તેહ નાણ ॥

નાણાવરણી રે વાંધે તેહથી ॥ જગવર્દ અંગ પ્રમાણ ॥ સ૦ ॥ ૩ ॥

અર્થ—ઉદ્દેશાદિક કે૦ ઉદ્દેશ સમુદ્દેશાદિકનાં, ક્રમવિણ કે૦ અનુક્રમ વિના જે મૂંઝ
બળે, આશાતના કરે છે. તેહ કે૦ તે પ્રાણી, તેહથી કે૦ તે જ્ઞાનની આશાતનાથી, નાણા-
વરણી કે૦ જ્ઞાનાવરણો કર્મ વાંધે. યગવર્દ અંગ પ્રમાણ કે૦ યગવતી નામે પાંચમું અંગ, તે
પ્રમાણે ઇચ્છે યગવતિ સૂત્રમાં કહ્યું છે તે લખીએ છીએ. ॥ ૩ ॥

“નાણાવરણિજ્ઞકમ્મસરીરપ્પઓગવંધે ણં મંતે! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદ્દણં?ગોયમા નાણપ-
ઢિળીયાપ નાણાનિહ્વણયાપ નાણતરાણ નાણપ્પઓસેણં નાણાસાયણાપ નાણાવિસંવાયણા-
જોગેણં નાણાવરણિજ્ઞકમ્મસરીરપ્પઓગ વંધઈ ॥” ઇતિ ॥ અર્થ—નાણાવરણિજ્ઞ ઇત્યાદિ
જ્ઞાનાવરણી કર્મ ગરીરનો જે પ્રયોગસાવંધ તે, કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદ્દણં કે૦ કોણ કર્મનાં ઉદ-
યે કરીને; ઇચ્છે જ્ઞાનાવરણી સાચી વંધાય? ઇતિ ભાવ. પ્રશ્નજી કહે છે. હે ગોતમ! નાણ-
પઢિળીયાપ કે૦ જ્ઞાનનું પ્રત્યનીકપણું તે આનિદ્રનું આચરણ કરે. નાણનિહ્વણયાપ કે૦
જ્ઞાનનું ઓલવવું કરે. ઇચ્છે જ્ઞાન અને જ્ઞાની કોઈ રીતે અમંદ છે. માટે જ્ઞાન જે પાસે બ-
ળ્યો તેહને ઓલવે. નાણતરાણં કે૦ જ્ઞાનનો અંતરાય કરવે. ઇચ્છે જ્ઞાન ધનનારને ભાત
પાળી વસ્ત્ર ઉપાશ્રયના લાભનું નિવારણ કરે. તથા, નાણપ્પઓસેણં કે૦ જ્ઞાનને પ્રદેષે કરીને
ઇચ્છે અંતર મીતિ જ્ઞાન જ્ઞાની ઉપર ન રાખે. તથા, નાણાસાયણાપ કે૦ જ્ઞાનનો આશાતના
કરે છે. જ્ઞાનની જાતિ હીંછે, નાણાવિસંવાયણાજોગં કે૦ જ્ઞાનનો વિસંવાદ—વિપરીત પ્રરૂપણા
કરે. નાણાવરણિજ્ઞ ઇત્યાદિ ૫.૫ કરતાં જીવ જ્ઞાનાવરણા કર્મ વાંધે. ઇતિ યગવતીસૂત્રે. વલી
યગવતી પ્રમુખ અંગને હેઠ્ઠે તપયોગ વિધિ છેવથી કહ્યોજ છે. તેહનો હેશ લખીએ છીએ. ॥ “પન્ન-
ત્તીએ આદિમાણં અટ્ઠઠં સયાણં દો દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્જંતિ, ણવરં ચરત્થસયં પદમે દિવસે
અટ્ઠવિત્તીયદિવસે દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્જંતિ. નવમાઓ સયાઓ આરબ્બ જાવહયં પવેયઈ તા-
વહયં ઇગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્જંતિ ઉક્કોસેણં સયંપિ ઇગદિવસેણં। મજ્જિમેણં દોહિં દિવસેહિં સયં,
જહ્વેણં તિહિં દિવસેહિં સયં, एवं જાવ વીસઈયં સયં, ણવરં ગોસાલો ઇગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્જંતિ,
જહ્વે સો વિજ્ઞ ઇગદિવસેણં અણુણાવિજ્ઞહ્વે, અહ ન વિજ્ઞ આરબ્બિલદુગે અણુણાવિજ્જંતિ।” અર્થ
—પન્નતીએ કે૦ યગવતી સૂત્રને વિષે, આદિમાણં અટ્ઠઠં સયાણં કે૦ ધુરનાં આઠ શતક તેના દો
દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્જંતિ કે૦ વં વં ઉદ્દેસા ઉદ્દેશીએ, ણવરં કે૦ ઇચ્છું વિશેષ જે, ચરત્થસયં
પદમે દિવસે અઠ કે૦ ચોથા શતકના પદ્ધે દિવસે આઠ ઉદ્દેશા, વિત્તીય દિવસે દો ઉદ્દેસા
ઉદ્દિસિજ્જંતિ કે૦ વીજે દિવસે વે ઉદ્દેશાનો ઉદ્દેશ કરોએ. હવે, ણવમાઓ સયાઓ આરબ્બ
લો ઉદ્દેશીએ. ઉક્કોસેણં સયં ઇગદિવસેણં કે૦ ઉત્ક્રુણું એક દિવસે શતક, મજ્જિમેણં દોહિં
દિવસેહિં સયં કે૦ મધ્યમ વે દિવસે શતક, જહ્વેણં તિહિં દિવસેહિં સયં કે૦ જઘત્થયી

त्रण दिवसे शतक उद्देशीए, एवं जाव वीसइमं सयं के० एम यावत् वीसमा शतक लगे कहेवुं. पनवरं के० एटछं विशेष जे, गोसालो एगदिवसेणं उद्दिसिज्जंति के० गोसालासुं पनवरं शतक एक दिवसे उद्देशीए जइ सो विऊ के०जो ते बुद्धिवंत होय तो एगदिवसेणं अणुणविज्जंति के० एक दिवसे अनुज्ञा करीए. अइ न विऊ के०जो बुद्धिवंत न होय तो आर्यबिलदुगेणं अणुणविज्जंति के० वे आंविळे अनुज्ञा करीए एटछे ए भाव जे पूर्वे जेटछं भणता तेटली क्रिया करावीने भणावता, ते माटे एम कहुं जे वे दिवसे वे आंवि-लनी क्रिया करावीने अनुज्ञा करावे. सूत्रम्—“एगवीसवात्रीसतेवीसइमाई सयाई एकेक दिवसेणं उद्दिसिज्जंति । ” अर्थ—एगवीस के० एकवीससुं, वावोससुं, ने तेवीससुं शतक ते एकेक दिवसे उद्देशीए इत्यादिक सर्व वातो योग विधिथी जणाय. हवे पाठ अवूरो छे, ते सूत्र लखीए छैए. जे माटे कोइ रामाचारी मेदे तथा काल मेदे आधुनिक क्रिया फेर दीसे छे माटे अर्थ नथी लखता ॥ सूत्रम्—“चउवीसइमं सयं दोहिं दिवसेहिं छ छ उद्देसगा, पंचविसइमं सयं दोहिं दिवसेहिं छ छ उद्देसगा, बंधिसयाइ अइ सयाइ एगेणं दिवसेणं, एगिंदियाई बारस एगेण दिवसेणं सेठीसयाई बारस एगेणं दिवसेणं जुम्मसयाई बारस एगेणं दिवसेणं, एवं वेइंदियाणं बारस, तेइंदियाणं बारस, चउरिंदियाणं बारस, अंसन्निप-चिंदियाणं बारस, सन्निपचिंदियमहाजुम्मसयाई एगवीसं एगदिवसेणं उद्दिसिज्जंति. रासिजु-म्मसयं एगदिवसेणं उद्दिसिज्जंति.” ए त्रीजो गाथानो अर्थ ॥ ३ ॥

श्री नंदी अनुयोग दुवारमां ॥ उत्तराध्ययनेरे योग ॥

कालग्रहणनोरे विधि सचलो कह्यो ॥ धरिण ते उपयोग ॥ स० ॥ ४ ॥

अर्थ—वली श्री नंदीसूत्र तथा अनुयोगद्वारसूत्र तथा श्री उत्तराध्ययन सूत्रने विषे पण योग के० योग कहा छे. कालग्रहणनो के० जोगमध्ये कालग्रहणनो विधि करवो पडे छे; ते विधि सचलोय कह्यो छे. धरिण ते उपयोग के० तेहनो उपयोग राखीए. एटछे ते राखीने जोगनी श्रद्धा राखीए. इति तुर्य गाथार्थ ॥ ४ ॥

हवे ते सूत्रना आलावा लखेए छैए. यथा नंदीसूत्रे—“से जं अंगदयाए पढमे अंगे दो सुअक्खंधा पणवीसं अज्झयणा पंचासीइ उद्देसणकाला पंचासीइ समुद्देसणकाला ॥” इत्यादि पाठ छे. अस्वार्थ. अहीयां आचारांगदिक सर्व सिद्धांतना उद्देशण काल दिन कहा छे ते माटे प्रथम आचारांगना कहेछे. सेणं के० ते, अंगदयाए के० अंगार्थे जोइए तो प्रथम अंग छे. तेना दो सुअक्खंधा के० वे श्रुतस्कीय छे. पणवीसं अज्झयणा के० बेहु श्रुतस्कीय थइने पंचवीस अध्ययन छे. पंचासीइ उद्देसणकाला पंचासीइ समुद्देस के० योगविधिगम्य उद्देश समुद्देश जाणवा. काला के० कालग्रहणविधि लामे. इत्यादिक सर्व सिद्धांतनां पाठ छे. केटला लख्यामां आवे? तथा श्री अनुयोगद्वारने धुरे घणो पाठ छे. ते ग्रंथ वधे माटे लखता नथी. तथा श्री उत्तराध्ययने अगीयार. अध्याने यथा—“वसे गुरुकुळे निचंजो,-

ગર્વં સ્વહાણવં । પિયંકરે પિયંવાઈ સે સિક્ષ્વં લઙ્કુમરિહૃ ॥૧॥” અર્થ—વસે ગુરુકુલે કે ગુરુ-કુલે વસે જે, એટલે ગુરુકુલે વસીને ગુરુ આણાને વિષે સાવધાન રહે જે, નિષ્ઠં કે નિરંતર, જોગવં કે ધર્મ વ્યાપારવંત તથા સ્વહાણવં કે અંગાદિક અધ્યયનને વિષે આંવિલ પ્રમુલ્લ તપ વિશેષ કહીએ તે સ્વધાનવંત, પિયંકરે કે આચાર્યાદિકને અભિમત આહારાદિક અ-નુકૂલકારી પિયંવાઈ કે આચાર્યાદિકના અભિપ્રાય પ્રમાણે બોલે, સે કે તે પ્રાણી સિક્ષ્વં કે સૂત્રાર્ય ગ્રહણરૂપ શિક્ષા, લઙ્કુમરિહૃ કે પામવાને યોગ્ય. એટલે એ ભાવ જે, જે પ્રાણી સ્વધાન કરે; તે સૂત્રાર્ય ગ્રહવા યોગ્ય છે. इति गाथार्थ.

વલી ઉત્તરાધ્યયન મધ્યે હ્રવીશમે અધ્યયને કહ્યું છે.—“જં નેઝ જયા રત્તિ, નરકત્તં તંમિ નહચ્ચન્નામે । સંપત્તે વિરમિજ્ઞા, સજ્ઞાયં પસસકાલમ્મિ ॥ ૧ ॥” અર્થ—જં નેઝ કે જે નક્ષત્ર, રાત્રિ પ્રત્યે પૂરું કરે; તે નક્ષત્ર, નહચ્ચન્નામે સંપત્તે કે આકાશને ચોથે ભાગે આવે; એટલે વિરમિજ્ઞા કે વિરમે સજ્ઞાયં કે સજ્ઞાય પ્રત્યે, પસસકાલમ્મિ કે પ્રાદોષિક કાલને વિષે એટલે પહેલે પહોરે રાત્રે પ્રાદોષિક કાલ તે વાઘાઈકાલ લેવો લાભે—“ત-મ્મેવ ય નરકત્તે, ગયણચ્ચન્નામાગસાવસેસંમિ । વેરિત્તિયં પિ કાલં, પઢિલેહિત્તા ઘુણી કુ-જ્ઞા ॥ ૨ ॥” અર્થ—તમ્મેવ ય નરકત્તે કે તેહજ નક્ષત્ર, ગયણચ્ચન્નામાગસાવસેસંમિ કે આકાશનો ચોથો ભાગ, સાવસેસં કે થાકતો રહે તેવારે, વેરિત્તિયં પિ કાલં પઢિલેહિત્તા કે વેરતી કાલ ગ્રહણ પળ કુજ્ઞા કે કરે એટલે ગ્રહે—“પોરસીએ ચ્ચન્નામે, વંદિત્તાણ તઓ શુરં । અપ્પઢિક્કમિત્તા કાલસ્સ, માયણં પઢિલેહ ॥ ૩ ॥” અર્થ—પોરસીએ ચ્ચન્નામે કે પોરસીનો ચોથો ભાગ બાકી રહ્યો. પહેલા પહોરનો એટલે છ ઘડી દિવસ ચંદે. વંદિત્તાણ તઓ શુરં કે શુરને વંદના કરીને, અપ્પઢિક્કમિત્તા કાલસ્સ કે કાલને ન પઢિકમે, માયણં પઢિલેહ કે ભાજન પઢિલેહે. શામાટે જે સજ્ઞાય પાછલી પોરસીએ કરવો છે; માટે કાલ ન પઢિકમે. અહીયાં પામાઈ કાલ બોલ્યો.—“પોરસીએ ચ્ચન્નામે, વંદિત્તાણ તઓ શુરં । પઢિક્કમિત્તા કાલસ્સ, સિજ્ઞં તુ પઢિલેહ ॥ ૪ ॥” અર્થ—પોરસીએ ચ્ચન્નામે કે પોર-સીને ચોથે ભાગે, અર્થાત્ દિનની ચોથી પોરસીને ચોથે ભાગે શુરને વંદના કરીને પઢિક-મિત્તા કાલસ્સ કે કાલ પઢિકમીને. સિજ્ઞં તુ પઢિલેહ કે સિજ્ઞા જે વસતિ તે પઢિ-લેહે એટલે પ્રાતઃકાલે પામાઈ કાલ પઢિકમ્યો ન હોય તો તે સાંજે પઢિકમે. તથા વસતી પઢિલેહે તે વીજા કાલે, કાલગ્રહણના માંડલા કરે. इति ॥ “પારિયકાલ્લસ્સગ્ગો, વંદિત્તા-ણ તઓ શુરં । યુઝ્મંગલં ચ કાલં, કાલં સંપઢિલેહ ॥ ૫ ॥” અર્થ—પારિયકાલ્લસ્સગ્ગો કે પઢિક્કમણી વિધિને છેડે કાલ્લસગ્ગ કરીને શુરને વાંદીને, યુઝ્મંગલં ચ કાલં કે સ્તુતિ, પરમેશ્વરના ગુણની તદ્દરૂપ મંગલ કરીને કાલ સંપઢિલેહ કે કાલ પઢિલેહે. એ-ટલે કાલગ્રહણ લીએ. અહીયાં વાઘાઈ કાલ આવ્યો ॥ “પોરસીએ ચ્ચત્થીએ, કાલં તુ પઢિલે-હિયા । સજ્ઞાયં તુ તઓ કુજ્ઞા, અબોહંતો અસજ ॥ ૬ ॥” પોરસીએ ચ્ચત્થીએ કે રાતની ચોથી પોરસીએ, કાલં તુ પઢિલેહિયા કે કાલ જે વેરતી કાલ તે લીએ. પછી, સજ્ઞાયં તઓ

કુજ્ઞા કે૦ સજ્ઞાય કરે. અવોહંતો અસંજા કે૦ અસંજમીને અજનગાવતો. “પોરસીએ ચડ-
ન્નાગે, વંદિત્તાણ તઓ શરું. પઢિકમિત્તા કાલસ્સ, કાલં તુ પઢિછેહા” ॥૭૧॥” અર્થ—પોરસીએ
ચડન્નાગે કે૦ પોરસીને ચોથે ભાગે. ઇટલે પાછલી વે ઘડી રાતે શરુને વંદના કરીને પઢિ-
કમિત્તા કાલસ્સ કે૦ કાલ જે વેરતીકાલ પઢિકમીને, કાલં તુ પઢિછેહા કે૦ કાલ જે
પામાઈ કાલ તે પઢિછેહે. એ રીતે સૂત્રમાં જોગવિધિ સાક્ષાત્ વતાઓ છે. તેહનો વિધિએ
મૂઢા, કેવલ સૂત્ર ઉપર કેમ જાણે? વલો ઉત્તરાધ્યયન મધ્યે અધ્યયન ઓગળત્રીશમે કહ્યું છે
॥ યથા—“કાલપઢિછેહાણં મંતે જીવે કિં જણહ ? કાલપઢિછેહાણં નાનાવરણિજ્ઞં
કમ્મં સ્વેહ ॥” અર્થ—કાલ કે૦ ઘાઘાઈકાલ, અઢરતિકાલ, વેરતિકાલ, અને પામા-
ઈકાલ—એની પઢિછેહાણં કે૦ આગમ વિધિએ યાવત્ નિરૂપણા ઇટલે કાલ ગ્રહણ છેવું,
જાગવું, ઇત્યાદિક વિધિ કરતો. જીવ શુ ઉપાર્જે ? એમ પૂછયે થકે ઉત્તર કહે છે. કાલ
પઢિછેહાણા કરતો જીવ, નાનાવરણિજ્ઞં કમ્મં સ્વેહ કે૦ જ્ઞાનાવરણી કર્મ સ્વપાવે. એમ કા-
લગ્રહણ પૂર્વક સૂત્ર મળવું, વાંચવું, સૂત્રમાં બોલ્યું. તથા તેનો વિશેષ વિધિ તો નિર્યુક્તિ વૃત્તિ
પરંપરાથી જાણીએ, વાકી ન જાણીએ. ઇતિ તુર્યગાથાર્ય ॥ ૪ ॥

વલ્લી પાંચમી ગાથામાં સાધુને યોગ વહેતાં આગમેસિમદા થાય તે દેલાડે છે.

ઠાળે ત્રીજે રે વલ્લી દશમે કહ્યું ॥ યોગ વહે જેહ સાધ ॥

આગમેસિમદા તે સંપજે ॥ તરે સંસાર અગાધ ॥ સ૦ ॥ ૫ ॥

અર્થ—ઠાળે ત્રીજે કે૦ શ્રીઠાળાંગસૂત્રને વિષે ત્રીજે ઠાળે, વલ્લી દશમે કહ્યું કે૦ ઠાળાં-
ગ મધ્યેજ દશમે ઠાળે કહ્યું છે. યોગ વહે જે સાધ કે૦ જે સાધુ જોગ વહે, તેને આગમેસિ
મદા તે સંપજે કે૦ આગલ મદ્ર નીપજે. તરે સંસાર અગાધ કે૦ અપાર સંસારનો પાર
પામે. ઇટલે સંસાર પાર પામે. એ પદ ત્રીજા ઠાળાને જોડીએ. આગમેસિમદા સંપજે એ પદ
દશમા ઠાળાને જોડીએ. ઇટલે એ ભાવ જે, યોગ વહે તો સંસાર તરે એમ ત્રીજે ઠાળે કહ્યું
છે; તથા જોગ વહેતો આગમેસિમદા થાય એમ દશમે ઠાળે કહ્યું છે. ઠાળાંગ સૂત્ર મધ્યે એ
રીત છે; તે માટે એ ગાથાનો અર્થ પણ એમ જોડીને સંવંધ કર્યો. ઇતિ પંચમ ગાથાર્ય ॥૫॥

હવે ઠાળાંગનો પાઠ લખીએ છીએ—“તિર્હિ ઠાળેહિ સંપન્ને અણગારે અણાદીયં અણવદ-
ગ્ગં દીહમદ્દં ચાહરંતસંસારકંતારં વીતીવણ્ણા તં અણિદાણયાએ દિટ્ઠિસંપન્નયાએ જોગ
વાહિયાએ ॥” અર્થ—તિર્હિ ઠાળેહિ કે૦ ત્રણે સ્થાનકે, સંપન્ને કે૦ પામ્યે થકે, અણગારે કે૦
મુનિરાજ, અણાદીયં કે૦ જેહની આદિ નહીં. અણવદગં કે૦ જેહનો અંત નહી, દીહમદ્દં કે૦
દીર્ઘ ઇટલે લાંબો છે અધ્વા કે૦ માર્ગ જેહનો એહવો ચાહરંત કે૦ ચાર વિભાગ છે નર-
કગતિ પ્રમુલ્લ તદ્રૂપ સંસાર તેહજ કાંતાર કે૦ અટવી. તે ચાર ગતિરૂપ સંસાર અટવી પ્રત્યે
વીતીવણ્ણા કે૦ અત્યંત વર્જન કરે; ઇટલે પાર સ્તરે. તે ત્રણે સ્થાનક કહે છે. અણિદાણ-
યાએ કે૦ ભોગ ઋદ્ધિની પ્રાર્થના, આર્તધ્યાનરૂપ જે નિયાણુ તે ન કરે. ૧ દિટ્ઠિસંપન્નયાએ કે૦

સમ્યગ્દષ્ટિપુર્ણ ૨, અને જોગવાહિયાઈ કે ૦ જોગ જે શ્રુતના તપ પ્રમુખ ક્રિયા વિશેષ તે કરતો ૩, હવે દશમે ઠાળે પાઠ છે. તેહમાં પળ જોગ વાહિતાઈ ॥ ૧ પાઠ છે; તે છત્વોઈ છે—“દસહિં ઠાળેહિં જીવા આગમેસિમ્હાકત્તાઈ કમ્મં પકરેઈ તંજહા ॥ અણિદાનયાઈ ૧, દિટ્ઠિસંપન્નયાઈ ૨, જોગવાહિયત્તાઈ ૩, સંતિસ્તમનયાઈ ૪, જિતેંદિયત્તાઈ ૫, અમાહ્લ-યાઈ ૬, અપાસત્થયાઈ ૭, મુસામનયાઈ ૮, પવયણવચ્છલ્લયાઈ ૯, પવયણલ્લભાવનાઈ ૧૦ ॥” અર્થ—દસહિં ઠાળેહિં કે ૦ દશો સ્થાન કે, ઇટલે દશે કારણે જીવ, આગમેસિમ્હા-કત્તાઈ કે ૦ આગલ આવતે મને, મદ્ર ઇટલે કલ્યાણ છે જેહને, મુદેવ મુમત્તુષ્પયું પામે. તથા મોક્ષરૂપ મદ્ર પામે. તં જહા કે ૦ તેહજ દશ કહે છે. અનિદાન ૧, દષ્ટિસંપન્ન ૨, યોગ-વાહી ૩, ૧ ત્રણ પૂર્વે કહ્યા તેમ સંતિસ્તમનયાઈ કે ૦ ક્ષમાઈ સ્વમતા પળ અસમર્થપણે નહીં. ૪ જિતેંદિયત્તાઈ કે ૦ ઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ કરતાં ૫, અમાહ્લયાઈ કે ૦ અમાહ્લપણે કરીને ૬, અપાસત્થયાઈ કે ૦ જ્ઞાનાદિકને પાસે વસે ઇટલે જ્ઞાનાદિક મધ્યે ન વસે, તે પાસત્થો, કહિય. તે પળ દેશપાસત્થો સર્વપાસત્થો તે પાસત્થાપણુંજ્યાં નહીં તે અપાસત્થો કહીય. તેણે કરીને, ૭ મુસામનયાઈ કે ૦ મૂલોચરગુણ સહિત સાધુપણું કરતે. ૮ પવયણવચ્છલ્લ-યાઈ કે ૦ પ્રવચન જે દ્વાદશાંગી અથવા સંધ તેહનું વાત્સલ્ય તે હિતકારણું ઇટલે પ્રત્યની-કને શિષ્તા દેવે કરી ૯ પવયણલ્લભાવનાઈ કે ૦ તે દ્વાદશાંગીનો અથવા સંધનો લ્લભાવન વર્મ કથાવાદ લલ્લિ જશવાદ બોલવે કરીને ૧૦ એમાં જોગ વહિવા કહ્યા તે માટે સાધુ તથા શ્રાવક પોતાને યચિત મળે પળ તપક્રિયા વિશેષ કરીને મળે. તે આગલી ગાથામાં દેવાડે છે ॥ ૫ ॥

યોગ વહીને રે સાધુ શ્રુત મળે ॥ શ્રાવક તે ઉપધાન ॥

તપ ઉપધાને રે શ્રુત પરિગ્રહ કહ્યા ॥ નંદીઈ તેહ નિદાન ॥ સ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થ—યોગવહીને સાધુ ને શ્રુત મળે કે ૦ સાધુ તે યોગવહીને સિદ્ધાંત મળે; શ્રાવક તે ઉપધાન કે ૦ શ્રાવક ઉપધાન વહીને સૂત્ર મળે. તપ ઉપધાને કે ૦ તપ ઉપધાને કરીને શ્રુત પરિગ્રહ કહ્યા કે ૦ શ્રુતનું પરિગ્રહણ કે ૦ ગ્રહણ કરે. એમ કહ્યું છે. તે એમ શ્રાવક ક્યાં કહ્યા છે ? તે કહે છે. નંદીઈ કે ૦ શ્રી નંદીસૂત્ર મધ્યે કહ્યું છે. તેહ નિદાન કે ૦ તે માટે યો-ગ ઉપધાન કહીઈ છે. યતઃ—“મુઅપરિગ્ગહા તવોવહાણાઈ ઇતિ” અર્થ—મુઅપરિગ્ગહા કે ૦ શ્રુતનો પરિગ્રહ કરે. તવોવહાણાઈ કે ૦ તપ ઉપધાન સહિત, ઇતિ શ્રી નંદીસૂત્રે. ઇતિ ષષ્ઠી ગાથાર્થ ॥ ૬ ॥

ઈરિયાદિકનાં રે ષટ ઉપધાન છે ॥ તેણે આવશ્યક શુદ્ધ ॥

ગૃહી સામાયિક આદિ શ્રુત મળે ॥ દીક્ષા લેઈ અલુદ્ધ ॥ સ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થ—ઈરિયાદિકનાં કે ૦ ઈરિયાવહી પ્રમુખનાં, અહીંયાં ઉપલક્ષણથી નવકારનું ઉપધા-ન લીજીઈ. આદિ શબ્દથી વીજાં ચાર ઉપધાન લીજીઈ. ઇટલે, ષટ ઉપધાન છે કે ૦ છ

ઉપધાન છે. યથા પહેલું ઉપધાન, પંચમંગલમહાસુઅલંબ, વોજું પઠિકમણાસુઅલંબ, ત્રીજું શક્રસ્તવાધ્યયન, ચોથું ચૈત્યસ્તવાધ્યયન, પાંચમું નામસ્તવાધ્યયન અને છઠું શ્રુતસ્તવસિદ્ધ-સ્તવાધ્યયન એ છ તેને કે. તે ઉપધાને કરીને, આવશ્યકમૂલ શુદ્ધ થાય. મૂલી કે. મૂહ-સ્થ સામાયિક આદે શ્રુત મળે કે. સામાયિક આદિ દેહને, આદિ શબ્દથી દૃષ્ટિવાદપર્યંત શ્રુતસિદ્ધાંત મળે, દીક્ષા લેહને અલુદ્ધ કે. લોભ, ઉપલબ્ધયથી ક્રોધાદિક તેહનો ત્યાગ કરીને તે ઉપધાનનો અધિકાર મહાનિશીય મૂલ મધ્યે વિસ્તારે છે તે જાણવું. તે કહેતાં ગ્રંથ વધે તે માટે નથી લખતા. તથા મૂઢા મહાનિશીય સૂત્ર માનતા નથી; તે નથી માનતા તેને કેહેવાના ઉત્તર પ્રત્યુત્તર ઘણા છે, પણ નથી લખતા. તથા મુચુદ્ધિ મંત્રી પ્રમુલ્લને અધિકારે વીજે પણ સર્વ ઠામે દીક્ષા લીધા પછી ॥ સામાયિકમાહ્યાઈ એકારસ અંગાઈ અહિજ્ઞાઈ કે. સામાયિક આદિ તેહને અગીઆર અંગ મળે એવા પાઠ છે. હિત સમ્પન્ન ગાથાર્થ ॥૭॥

વલી શ્રાવક સૂત્ર ન મળે તે દેલાડે છે.

સૂત્ર મળ્યા કોઈ શ્રાવક નવિ કહ્યા । લદ્દટ્ટા કહ્યા તેહ ॥

પ્રથમ જ્ઞાન ને પછી દયા કહી । તિહાં સંજત ગુણ રેહ ॥ સ. ॥ ૮ ॥

અર્થ-સૂત્ર મળ્યા કોઈ શ્રાવક નવિ કહ્યા કે. કોઈ શ્રાવક કોઈ સૂત્રમાં સૂત્ર મળ્યા કહ્યા નથી. લદ્દટ્ટા કહ્યા તેહ કે. ઉલટા લદ્દટ્ટા કહ્યા છે. અર્થ-લાધ્યા છે જેને ઇત્યાદિક હુંગીઆ નગરી પ્રમુલ્લ શ્રાવકને અધિકારે કહ્યા છે. યતઃ મગવતી સૂત્રે જ્ઞાતક વીજે ઉદ્દેશે પાંચમે-“લદ્દટ્ટા ગહિયટ્ટા પુચ્છિટ્ટા અભિગયટ્ટા વિણિચ્છિયટ્ટા ॥” હિત. અર્થ-લદ્દટ્ટા કે. અર્થ પ્રજ્ઞા છે; તેહથી અર્થ લાધ્યા છે. પુચ્છિયટ્ટા કે. સંશ્ચય થકાં પૂછ્યા છે અર્થ જેમળે, અભિગયટ્ટા કે. મશ્ન કરી નિર્ણય કર્યા-અર્થહું અભિગ્રહણ જાણવળું થયું. વિણિચ્છિયટ્ટા કે. ઇટલા માટે નિશ્ચિત અર્થ છે જેળે, એમ કહ્યું છે; પણ ॥ લદ્દસુત્તા ગહિયસુત્તા ॥ ઇત્યાદિ પાઠ કહીએ નથી. ઉલટું દીક્ષા લીધા પછી પણ ઇટલો કાલ ગયે મળે, એમ કહ્યું છે તે લખીએ હૈએ.—“

તિવાસપરિયાગસ્સ નિર્ગંથસ્સ કપ્પઈ આયારપ્પકપ્પે નામં અજ્ઞયણે ઉદ્ધિસિત્તેવા, ચ-
ઉવાસપરિયાગસ્સ નિર્ગંથસ્સ કપ્પતિ । સુઅગદે નામં અંગે ઉદ્ધિસિત્તે, પંચવાસપરિયાગસ્સ
સમણસ્સ કપ્પતિ દસાકપ્પવ્વવાહારા નામજ્ઞયણે ઉદ્ધિસિત્તે, અઢવાસપરિયાગસ્સ સમણ-
સ્સ કપ્પતિ ઠાળ સમવાએ નામં અંગે ઉદ્ધિસિત્તે, દસવાસપરિયાગસ્સ કપ્પતિ વિવાહે
નામં અંગે ઉદ્ધિસિત્તે, એકારસવાસપરિયાગસ્સ કપ્પતિ સુહિઆવિમાણપવિમચ્ચિમહલિયા-
વિમાણપવિમ્મત્તિ અંગચૂલિયા વગચૂલિયા વિવાહચૂલિયા નામં ઉદ્ધિસિત્તે, વારસવાસપરિ-
યાગસ્સ કપ્પતિ અરુણોવવાએ વરુણોવવાએ ગરુલોવવાએ ઘરણોવવાએ વેસમણોવ-
વાએ વેલંધરોવવાએ અજ્ઞયણે ઉદ્ધિસિત્તે, તેરસવાસપરિયાગે કપ્પતિ ઉઘાણસુએ સ-
મ્મઘાણસુએ દેવિદોવવાએ નાગપરિયાવલિયા નામં અજ્ઞયણે ઉદ્ધિસિત્તે, વડસવાસ ક-

પ્પતિ મુમિષિભાવના નામં ઉદ્ધિસિત્તે, પ્પણરસવાસ કપ્પતિ ચારણભાવના નામં અજ્ઞયણે ઉદ્ધિસિત્તે, સોલસવાસ કપ્પતિ વેયણીસયં નામં અજ્ઞયણં ઉદ્ધિસિત્તે, સત્તરસવાસ કપ્પતિ આસીવિસનામં અજ્ઞયણે ઉદ્ધિસિત્તે, અઠારસવાસ કપ્પતિ દિઠ્ઠિવિસભાવના નામં અજ્ઞયણે ઉદ્ધિસિત્તે, ઇશુણવીસઙ્ગસપરિયાગસ્સ કપ્પતિ દિઠ્ઠિવાએ નામં અંગે ઉદ્ધિસિત્તે, વીસવાસપરિયાએ સમણે નિગ્ગંથે સન્નવસુઆણવાઈ ભવતિ ॥” અસ્યાર્થ—એનો અર્થ સુગમ છે તો પણ સંક્ષેપ લેલે છે. ત્રણ વરસના પર્યાયના ઘણી સાધુને કલ્પે આચારપ્રકલ્પ નામા અધ્યયન ભગવાને, ચાર વરસની દીક્ષાવાલાને મૂયગઙ્ગામૂત્ર મળવું કલ્પે. એમ પાંચ વરસનાને દશાકલ્પ, વ્યવહાર અધ્યયન મળવું કલ્પે. આઠ વરસના પર્યાયવાલા ઠાળાંગ સમવાયાંગ મળે, દશ વરસના પર્યાયવાલા ભગવતી મૂત્ર મળે. અગીઆર વરસના પર્યાયવાલા શુદ્ધિયાધિમાનપ્રવિભક્તિ મહાશ્રિયાધિમાનપ્રવિભક્તિ અંગચૂલિયા, વગચૂલિયા અને વિવાહ ચૂલિયા મળે; બાર વરસના પર્યાયવાલા અરુણોપપાત, વરુણોપપાત, ગરુડોપપાત, ધરુણોપપાત, વૈશ્રમણોપપાત અને વૈલંઘ્રોપપાત મળે. તેર વરસના પર્યાયવાલા ઉપસ્થાનશ્રુત, સમુદ્ઘાનશ્રુત, દેવેન્દ્રોપપાત અને નાગપરિયાવલિયા અધ્યયન મળે. ચત્તરવરસના પર્યાયવાલા સ્વપ્નભાવના અધ્યયન મળે. પચ્ચ વરસના પર્યાયવાલા ચારણભાવના અધ્યયન મળે. સોલ વરસના પર્યાયવાલા વેદની મૂત્રક અધ્યયન મળે. સત્તર વરસના પર્યાયવાલા આસી વિસ અધ્યયન મળે. અઠાર વરસના પર્યાયવાલા દિઠ્ઠિવિપભાવના નામા અધ્યયન મળે. ઓગણીસ વરસના પર્યાયવાલા દિઠ્ઠિવાદનામા અધ્યયન મળે. વીસ વરસના પર્યાયવાલા સર્વ સૂત્રના વાદી હોય. इति व्यवहारदशमोद्देशके. જો સાધુ એટલા વરસ પછી મળે તો શ્રાવક તો સર્વથા ન મળે. इति भाव । તેવારે હુંદક વોલ્યો જે, જો એમ છે તો શ્રી દશવૈકાલિક મધ્યે કેમ કહ્યું જે ‘પદમં નાણં તઓ દયા’ કેમ પ્રથમ જ્ઞાન ને પછી દયા. જ્ઞાન વિના દયા કેમ પાછે? માટે શ્રાવક એ લેલે સૂત્ર મળે તે ઉપર ઉત્તર વાલે છે. પ્રથમ જ્ઞાન ને પછી દયા કહી છે તે કોને કહી છે? તે ઉપર આગળું પદ કહ્યું છે. તિહાં સંજત શુણ રેહ કે. તિહાં સંજત કહ્યા છે. શુણની રેલા સરલા શુનિ એવા હોય. યતઃ—“પદમં નાણં તઓ દયા એવં ચિદ્દશ સન્નવ સંજણે ॥” એમ દશવૈકાલિકનો પાઠ છે માટે શ્રાવકને કેમ જોડો છો? પણ સન્નવ સાવળે એવું નથી કહ્યું તો એવ વચનથી શો સંદેહ રૂપજે છે! इत्यष्टमी गायार्थ ॥ ૮ ॥

નવમે અધ્યયને રે વીજા અંગમાં । ઘરમાં દીવ ન દીઠ્ઠ ॥

વલિય ચત્તરમેરે કહ્યું શિક્ષા લહે । યંથ તજે તે ગરિટ્ઠ ॥ સ. ॥ ૯ ॥

અર્થ—નવમે અધ્યયનેરે વીજા અંગમાં કે. વીજું અંગ જે મૂયગઙ્ગામૂત્ર તેહના નવમા અધ્યયનને વિષે એમ કહ્યું છે. ઘરમાં દીવ ન દીઠ્ઠ કે. ઘરમાં ગૃહસ્થે દીવો ન દીઠો; માટે દીક્ષા છે છે. ॥ યતઃ—“ગિહે દીવમપાસંતા, પુરિસાદાણિયા નરા । તે ધીરા વંધણુમુક્તા, નાવકંભંતિ જીવિયં ॥ ૧ ॥” इति मूयगङ्गां सूत्रे नवमे अध्ययने ॥ અર્થ—ગિહે દીવમ

પાસંતા કે. ઘરને વિષે સૂત્રરૂપ દીવો નથી દેસતા; તે માટે પુરિસાદાણિયા નરા કે. પુરુષો ઑંદેય નામના ઘણી, પદ્ધતિ પુરુષ, સૂત્રરૂપ દીવો દેસવાને, તે ધીરા કે. તે ધીર, વંધણુકા કે. સંસાર વંધન છાંડે. પદ્ધતિ દીક્ષા આદરે છે. નાવકર્ણંતિ જીવિયં કે. અસંયમ જીવિતવ્યે જીવનું નથી વાંચ્છતા. એ ગાથાર્થે પણ સૂત્ર ઘરમાં મળતા નથી દીસતા, ઘણિય ચંદ્રમે કહ્યાં કે. વહી સુયગદાંગ સૂત્રનાજ અધ્યયન ચૌદમે કહ્યું. શિક્ષા લહે કે. શિક્ષા પામે. પદ્ધતિ સૂત્ર મળવારૂપ શિક્ષા પામે. કોણ પામે? તે કહે છે. ગ્રંથ તજે કે. પરિગ્રહ છાંડે તે ગરિષ્ઠ કે. ગુણ ગરિષ્ઠ હોય તે. પદ્ધતિ નિગ્રંથ થાય તે શિક્ષા સૂત્રની પામે. इति ગાથાર્થ—હવે ચૌદમા અધ્યયનની ગાથા લખીએ છીએ—“ ગંધ વિહાય રૂઢ સિરકમાણો, ઉઠાય સુવંમચરે વસિજ્ઞા । ઓવાયકારી વિગર્યંતુ સિરકે. જે છેય સે વિષ્ણુમાયં ન કુજ્ઞા ॥૧॥” અસ્યાર્થ—ગંધ વિહાય કે. પરિગ્રહ છાંડીને, રૂઢ સિરકમાણો કે. સૂત્ર મળતો થકો, ઉઠાય કે. ચારિત્રમાં સાવધાન થઈને, સુવંમચરે વસિજ્ઞા કે. મલી રીતે બ્રહ્મચર્યને વિષે વસે. ઓવાયકારી કે. ઉપાયનો કરુણહાર પદ્ધતિ રત્નત્રયનો આરાધક, વિગર્યંતુ સિરકે કે. વિનય પ્રત્યે શીલે. જે છેય કે. જે નિષ્ણ છે. સે વિ કે. તે પ્રાણી, પમાયં ન કુજ્ઞા કે. પ્રમાદ ન કરે इति. પદ્ધતિમાં પણ કહ્યું જે પરિગ્રહ છાંડે તેવારે સૂત્ર મળે इति ભાવ. इति નવમ ગાથાર્થ ॥ ૧ ॥

સસમ અંગે અપદિયા સંવરી ॥ દાહ્યા શ્રાદ્ધ અનેક ॥

નવિ શ્યાચારધરાદિક તે કહ્યા ॥ મોટો પદ્ધતિ વિવેક ॥ સ. ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—સસમ અંગે કે. શ્રી ઉપાસગદશાંગ સૂત્ર મધ્યે, અપદિયા સંવરી કે. મળ્યા વિના સંવરવંત કહ્યા. એમ દાહ્યા શ્રાદ્ધ અનેક કે. અનેક શ્રાવક દેસાદેવા છે. પણ સૂત્ર મળ્યા નથી કહ્યા. इति ભાવ. તે કામદેવના અધિકાર મધ્યે પ્રગટપણે શ્રી ઉપાસકદશા મધ્યે કહ્યું છે. યથા—“તર્ણ સમણે મગર્વ મહાવીરે વહવે સમણે નિર્ગંથે નિર્ગંથીઓ ય આમંતેત્તા એવં વયાસી, જડ તાવ અજ્ઞો સમણોવાસગા ગિહિણો ગિહમજ્જે વસંતા દિવ્વમાણુસતિરિરકજોણિય ઉવસગ્ગે સમ્મં સહંતિ જાવ અહિયાસંતિ, સકા પુણા અજ્ઞો સમણેહિં નિર્ગંથેહિં દુવાલસંગં ગણિપિઠગં અહિજ્ઞયાણેહિં દિવ્વમાણુસતિરિરકજોણિય ઉવસગ્ગે સમ્મં સહિત્તણ જાવ અહિયાસિત્તણ, તઓ તે વહવે સમણા નિર્ગંથા નિર્ગંથીઓ ય એયમઠ્ઠં વિણણં પટિસુણેહિં । તર્ણ સે કામદેવે સમણં મગર્વં પસિણાહં પુચ્છહિં ॥” इत्यादि । વ્યાહ્યા—તર્ણ સમણં મગર્વં મહાવીરં કે. તેવારે શ્રમણ મગવાન મહાવીર સ્વામી, વહવે સમણે નિર્ગંથે નિર્ગંથીઓ ય કે. ઘણા શ્રમણ નિગ્રંથ નિગ્રંથીને પદ્ધતિ ઘણા સાધુ સાધ્વીને આશ્રંતેત્તા કે. આશ્રંત્રણ કરીને—વોલાવીને, એવંવયાસી કે. એમ કહેતા હવા. જડ તાવ અજ્ઞો કે. હે આર્યો, જો—સમણોવાસગગિહિણો કે. શ્રમણોપાસક શુદ્ધ ગિહમજ્જે વસંતા કે. ઘરમાં રહેતા, દિવ્વમાણુસતિરિરકજોણિય કે. દેવતા સંવંધી, મનુષ્ય સંવંધી અને તિર્યંચ સંવંધી

—ઝવસગે સમ્મં સહૃ કેં. ડપસર્ગ સમ્યગ્ રીતે. ઇટલે મલી રીતે—પ્રકારે સહે છે. જાવ અઢિયાસેઈ કેં. દીનતા અળકરવે અઢિયાસે છે. સક્કાપુણાઈ અજ્ઞો કેં. હે આર્યો, વિશેષે સમર્થ થાવું. સમણેહિં નિગંથેઈ કેં. શ્રમણ નિગ્રંથે, દુવાલસંગ કેં. દ્વાદશાંગી, ગણિપિ-
ઢગં કેં. ગણિ જે આચાર્ય—તેની પેટી. અહિંજ્ઞમાણેઈ કેં. મળતે થકે, દિવ્વમાણસ તિરિરકજોણિય ડવસગે કેં. દેવતા, મનુષ્ય અને તિર્યંચ સંવંધી ડપસર્ગ, સમ્મં સહિત્તે કેં. સમ્યગ્ રીતે સહેવાને, જાવ અઢિયાસત્તે કેં. યાવત્ અઢિયાસવાને તઓ કેં. તેવારે. તે—ત્રહવે સમણા નિગંથા કેં. તે ઘણા શ્રમણ નિગ્રંથ, નિગંથીઓ ય કેં. સાધવી ઇયમહં વિણ-
ણં પઢિમ્મણેતિ કેં. એ અર્થે વિનયે કરીને સાંમલે. ઇટલે એ સમુદાય અર્થે જે પ્રમુજીય સાધુ સાધવીને કહ્યું જે શ્રાવક યકાં ડપસર્ગ સ્વમે છે; તો તમે દ્વાદશાંગી પ્રમુસના મળના-
રા છો; માટે તમારે તો વિશેષે ડપસર્ગ સહેવા. ઇતિ માવ. એમાં એમ કહ્યું જે, શ્રાવક વગર મળ્યા વિના સંવરવંતા છે. ઇતિ તાત્પર્યાર્થ. તણં સે કામદેવે કેં. તેવાર પછી તે કામદેવ સમણં મળવં પસિણાઈ પુચ્છઈ કેં. શ્રમણ મળવાને મશ્ન પૂછે. ઇતિ સૂતાર્ય—વલી ડપાસ-
ગદશાંગ મધ્યેજ કુઢકોલિયા નામા મળવાના શ્રાવકનો અધિકાર છે. યથા ॥—કુંઢકો-
લિયેતિ સમણે મળવં મહાવીરે કુઢકોલિયં એવં વયાસી સે નૂળં કુંઢકોલિયા કલ્લં તુમ્હે પુચ્ચા-
વરણ્હકાલસમયસિ અસોગવણિયાએ એગે દેવે અંતિયં પાહમ્મવિત્તા. તણં સે દેવે ણામમુદંચ તહેવ જાવ પાહગે. ॥ સે નૂળં કુંઢકોલિયા અહે સમહે હંતા અત્થિ તં ધન્નો સિ ણં તુમં જહા કામદેવે ॥ વ્યાખ્યા—કુંઢકોલિયા કેં. હે કુંઢકોલિયા, એહું આમંત્રણ કરીને સમણે મળવં મહાવીરે કેં. શ્રમણ મળવાને મહાવીર કુંઢકોલિયં કેં. કુંઢકોલિયા શ્રાવક પ્રત્યે એવં વયાસી કેં. એમ કહેતા હવા. સે નૂળં કુંઢકોલિયા કેં. હે કુંઢકોલિયા ! નિશ્ચે કલ્લં કેં. ગદ કાલે તુમ્હે કેં. તુજને પુચ્ચાવરણ્હકાલસમયસિ કેં. મધ્યાન્હ સમયને વિષે અસોગવણિયાએ કેં. અશોકવાહીને વિષે એગે દેવે અંતિયં પાહમ્મવિત્તા કેં. એક દેવતા પ્રગટ થયો. તણં સે દેવે કેં. તેવારે તે દેવતા ણામમુદંચ કેં. તાહરી નામમુદ્રા તહેવ જાવ પઢિગે કેં. તેમજ યાવત્ ગયો, ઇટલે યાવત્ સદ્દે એમ સૂચવ્યું. નામ મુદ્રા વલ્લ દેવતાએ લીધાં, મશ્ન પૂછ્યાં, તેના તે જવાબ ઉત્તર કર્યા. અનુક્રમે નિપૃષ્ઠ વ્યાકરણ કરચે થકે દેવતા પાછો ગયો. સે નૂળં કુંઢકોલિયા કેં. તે નિશ્ચે હે કુંઢકોલિયા, અહે સમહે કેં. એ અર્થે સાચો. હંતા અત્થિ કં. પ્રમુજીને કહેછે. હે મળવાને સત્ય, તં ધન્નો સિ ણં તુમં કેં. પ્રમુજી કહે છે ધન્ય છો તમે જહા કામદેવે કેં. જેમ પૂર્વે કામદેવ કહ્યા છે તેમ કહેવા. ઇટલે સાધુને વોલાવીને પ્રમુજીયે કહ્યું જે ધરમાં રહ્યા શ્રાવક પળ એમ કરે છે; તો તમે તો દ્વા-
દશાંગીના ધરનારા છો. તમને વિશેષે એમ જોઈએ. ઇતિ જો શ્રાવક સૂત્ર મળતા હોત તો એમ કહેત નહીં ઇતિ માવ.

અહીંયાં કોઈક એમ કહેજે “દ્વાદશાંગીના મળનારા કહ્યા છે. તે દ્વાદશાંગી મળી ન શકે પણ થોડું ઘણું મળ્યા હોશે.” તેહને ઉત્તર દેહે—નવિ આચારધરાદિક તે કહ્યા કેં. આચારાંગાદિકના ધરનારા શ્રાવક નથી કહ્યા. ઇટલે એ માવ જે ॥ “અપ્પેગડ્યા આચાર-

ધરા અપ્પેગઈયા મૂઅગડધરા ॥” એમ એકાદર્શાંગાદિ ધનનારા સાધુ વિચરીને ડવવાઈ પ્ર-
મુલ્લમાં કહ્યા છે; પણ શ્રાવક નથી કહ્યા, તો તમે સ્વોદી સંભાવના શી કરો છો? મોટો એહ
વિવેક કે. એ શ્રાવક તથા સાધુને વિવેક વહેંચણ મોટો કરત્યો છે. ઇતિ દશમી ગાથાર્થ ॥૧૦॥

અહીંયાં કોઈકની આશંકા કરીને ઉત્તરવાળે છે. તે હુંદક બોલ્યો જે “ઉત્તરાધ્યયન-
માં શ્રાવકને કોવિદ કહ્યો છે તે ધન્યા વિના કોવિદ કેમ કહીયે? તેહને ઉત્તર.

ઉત્તરાધ્યયનેરે કોવિદ જે કહ્યો ॥ શ્રાવક પાલિત ચંપ ॥

તે પ્રવચન નિગ્રંથ વચનથકી ॥ અરથ વિવેકે અકંપ ॥ સ. ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—ઉત્તરાધ્યયને કે. ઉત્તરાધ્યયનને વિષે કોવિદ જે કહ્યો કે. કોવિદ એટલે
પંડિત કહ્યો છે. શ્રાવક પાલિત ચંપ કે. ચંપાનગરીને વિષે પાલિત નામા શ્રાવકને કહ્યો
છે. યત:—“ચંપાણ પાલિયે નામે, સાવણ આસિ વાણિયે । મહાવીરસસ ભગવઓ, સીસો સો ડ
મહાપ્પણો ॥૧॥” વ્યાખ્યા—ચંપાનગરીને વિષે પાલિયે નામ સાવણ કે. પાલિત નામા શ્રાવક
આસિ કે. હોતો હવો. વાણિયે કે. વણિક જાતિ તે કેવો છે? મહાવીરસસ ભગવઓ
સીસો કે. મહાવીર જે ચોવીશમા પરમેશ્વર તેમનો શિષ્ય છે. મહાપ્પણો કે. તે વીર કેવા
છે? મહાત્મા છે. મોટો છે આત્મા જેહનો ઇતિ. વલ્લી તે શ્રાવક કેવો છે? તે કહે છે.—
“નિગંયે પાવયણે, સાવણ સે વિ કોવિયે । પોણ વવહરંતે, પિહુંડં નગરમાગણે ॥૨॥” વ્યા-
ખ્યા—નિગંયે પાવયણે કે. નિગ્રંથ સંબંધી પ્રવચન તેહને વિષે સાવણ કે. તે શ્રાવક, કોવિયે
કે. પંડિત છે. પોણ વવહરંતે કે. જિહાં જે વ્યાપાર કરતે, પિહુંડં નગરમાગ. કે. પિ-
હુંડ નામા નગરને વિષે આવતો હવો ઇતિ ઉત્તરાધ્યયને એકવીશમે અધ્યયને જે કોવિદ
કહ્યો છે તે પ્રવચન નિગ્રંથ કે. નિગંયે પાવયણે નિગ્રંથનું પ્રવચન, વચનથકી કે. એજ
વચનથી જાણીયે છે એ પ્રવચન ધન્યાનો સંબંધ તે નિગ્રંથનેજ છે. અને શ્રાવકને કોવિદ
કહ્યો તે અરથ વિવેકે કે. અર્થની ધારણાએજ હોય. અકંપ કે. અપ્રકંપ નિશ્ચલપણે શ્રાવ-
ક લલ્લદ્વાજ કહ્યા છે. પણ લલ્લસુત્તા કહીયે પાઠ નથી. વલ્લો શ્રાવક કોવિદ કહ્યો પણ
અધીત ન કહ્યો; તો એમાં શો સંદેહ આવે છે? આજ પણ શ્રાવક મૂઝ ધન્યા વિના અર્થે
કરીને ઘણા ઢાઢા દીસે છે. અહીંયાં વલ્લી હુંદકમતિ બોલ્યો કે “ઉત્તરાધ્યયનમાં કહ્યું છે
કે, મૂઝ ધન્યો સમ્યક્ત્વ પામે, તેવારે મિથ્યાત્વી નકો મળે એમ આવ્યું ” યત:—“ જો
મુત્તમહિજંતો, મુણ ઓગાહડ ડ સમ્મતં । અંગેણ વાદિરેણ વ, સો મુત્તહિતિ નાયવ્વો ॥૧॥”
વ્યાખ્યા—જો મુત્તમહિજંતો કે. જે મૂઝ ધન્યો, મુણ ઓગાહડ ડ સમ્મતં કે. શ્રુને કરીને
સમ્યક્ત્વને અવગાહે. અંગેણ કે. અંગે કરીવ કે. અથવા વાદિરેણ કે. અંગવાદો કરી, સાં-
મુત્તહિતિ નાયવ્વો કે. તે મૂઝસહી જાણવો. ઇતિ ઉત્તરાધ્યયને અધ્યયન અઢાવીશમે.

હવે એ ઉત્તરાધ્યયનની ગાથાથી પણ શ્રાવકને મૂઝ મળવું નાવે, જે માટે ‘મૂઝ ધન્યે
સમક્તિ અવગાહે તે ત્રાપડ જલ અવગાહે’ એ દ્વારંત જાણવું. એટલે જલ છતું છે તેહને અવ-

ગાહે. એ દૃષ્ટાંતે છતાં સમક્તિનેજ સાધુને અવગાઢવું આવ્યું, પણ મિથ્યાત્વીયકો મૂઝ મળી એ સમ્યક્ત્વ પામે એમ તો ચેલો વાહેલો હોય તે પણ ન કહે. કાંક્ષા મોહનીય કર્મના હ્રદયથી શક્તિ ભાવ છે, તે સાધુ મળતો નિઃશંકિત કરે, પછી નિઃશંકિત મૂઝરુચી નામે સમ્યક્ત્વ અવગાહે; એ સુધો અર્થ માનવો ચલી મિથ્યાત્વી તે અન્ય તીર્થી કહેવું, અને અન્યતીર્થીને મૂઝ મળાવે તો ચાર માસનું પ્રાયશ્ચિત આવે. એમ અહીંયાંજ આગળ કહેવાશે; તો મળવું તો વેગલું રહ્યું; તે વિચારજો. इति एकादशमी गायार्थ ॥ ૧૧ ॥

સૂત્રે દીધુંરે સત્ય તે સાધુને ॥ સુર નરને ચલી અત્ય ॥

સંવર દ્વારે વીજે એમ કહ્યું ॥ અંગ દશમે સમરત્ય ॥ સં ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—સૂત્રે કેં મૂઝથી, દીધું કેં આપ્યું, સત્ય કેં સાનું-વીજું વ્રત, સાધુને કેં મુનિને, પટલે પરમેશ્વરે મુનિને મૂઝથી સત્ય આપ્યું. સુર નરને ચલી કેં ચલી દેવતા અને મનુષ્યને, અત્ય કેં અર્થથી સત્ય આપ્યું, સંવર દ્વારે વીજે એમ કહ્યું છે અંગ દશમે કેં શ્રીમદ્ભગવાદગરણને વિષે, સમરત્ય કેં સમર્થપણે કહ્યું છે. તથા ચ તત્પાઠઃ—“તં સઘં મગ-
ધંતતિત્યગરસુભાસિયં દસવિઠં ચત્તહસપુન્વીર્હિ પાહુદત્યવેદ્યં મહરિસીળ ય સમયપ્પ-
દિઠં દેવિંદનરિદે માસિયત્ય ॥ ” ઇતિ વ્યાખ્યા—જે સત્ય, પૂર્વોક્ત વીજું વ્રત મગધંત પૂજ્ય તીર્થકરનું મુખાપ્યું. દસવિઠં કેં દશ પ્રકાર, જળવયસમ્મયઠવળ ઇત્યાદિ પૂર્વે કહ્યા છે, તે સિદ્ધાંત પ્રસિદ્ધ જાણવા. તથા ચૌદ પૂર્વધર, પાહુદત્યવેદ્યં કેં પાહુદો જે પૂર્વગત ભાગ વિશેષ જેમ અધ્યયન હેતુદિક કહીએ તેમ તેહને અર્થ વિદિત જાણવું તથા, મહ-
રિસીળ કેં હ્રદય સાધુ તેહને, સમય કેં સિદ્ધાંત, પદિઠં કેં દીધું, એતાવતા સિદ્ધાંત વીતરાગે સાધુમળી દીધું, સત્યવચન જાણે માપે તે માટે એ અક્ષરે એમ જાણીએ છીએ જે, શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાએ સાધુનેજ મૂઝ મળવું; પણ મૂઝ શૂદ્ધચેતને દીધું એમ ન કહ્યું. તથા, દેવિંદ નરિંદે માસિયત્ય કેં દેવેન્દ્ર સૌધર્માદિક, નરેન્દ્ર રાજા ભારતાદિક તેહને માપ્યા પ્રભુપ્યા અર્થ જેહના. એતાવતા દેવેન્દ્ર નરેન્દ્રાદિક કેં સિદ્ધાંતનો અર્થ સાંમલી સત્યવચન જાણે. इति द्वादशमी गायार्थ ॥ ૨ ॥

ચલી શ્રાવકને સૂઝ મળવાનો નિષેધ દેવાહે છે.

વલિય વિગયપહિવદ્ધ ને વાચના ॥ શ્રીઠાળાંગે નિષેધ ॥

નવિય મનોરથ શ્રુત મળવાતણો ॥ શ્રાવકને સુપ્રસિદ્ધ ॥ સં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—વલિય કેં પૂર્વે કહ્યું તેહથી વીજું, વિગયપહિવદ્ધને કેં નિત્ય વિગય પ્રતિવદ્ધ હોય, તેહને, વાચના કેં સૂઝની વાચના દેવી તે, શ્રી ઠાળાંગસૂત્રે નિષેધ કેં ઠાળાંગ સૂત્રને વિષે નિષેધ કર્યોછે. તથા ચ તત્પાઠઃ—“તઓ અવાયળિજ્જા પવત્તા તં જહા—અવિળીએ વિગિપહિવદ્ધે અવિઓસિયપાહુદે । તઓ કર્ણંતિ વાહિત્તપ્પ, તં જહા—વિળીએ અવિગિપહિવદ્ધે

विओसिय पाहुडे ॥” इति. अर्थ—तओ अवायणिज्जा पन्नत्ता के० त्रण वाचना देवा योग्य नहीं एटले सूत्र न भणावुं कक्खाछे. तं जहा के० ते देखाडेछे. अविणीए के० अविनीत होय—विनयवंत न होय. १ विगइपडिबद्धो के० घृतादिक विगय तेहमां शुद्ध होय एटले योग नथी बहेतो २ अविओसिय के० अव्यवस्थित, अनुपज्ञांत प्राप्त के० नरकपालनी परे क्रोध जेहने—एटले परमाधार्मीनी परे कषायवंतछे. यतः—“अप्पेवि पारमार्णि अवराहे वयइ स्वा-
मियं तं च । बहुसो उदीरयंतो अविओसिय पाहुडो स खलु ॥ १ ॥” अर्थ—पारमार्णि के० परम क्रोध समुद्धात करे इति. बली, तओ कर्पयति वाइत्तए के० त्रण जनने वाचना देवी कल्पे. तं के० ते देखाडे छे. विनीत होय १ अविगय प्रतिबद्ध होय एटले योगवाही होय विउसविय पाहुडो के० कषाय उपशम्या होय, एवानेज सूत्र भणवुं कहुं जो श्रावकने सूत्र भणवां होंय तो तेहनो मनोरथ कां न होय ? ते कहे छे. नविय मनोरथ श्रुत भणवा तणा के० श्रुत भणवानो मनोरथ नहीं कबो, श्रावकने सुप्रसिद्ध के० प्रसिद्धपणे श्रावकने नथी कबो शमाटे श्रावक अने यतिना मनोरथ त्रण त्रण जूआ जूआ कक्खा छे यतः—
“तिहिं ठाणेहिं समणे निगंगे महाणिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ, कया णं अहं अप्पं वा बहुं वा सुअं अहिज्जिस्सामि । कया णं अहं एकल्लविहारं पडिमं उवसंपज्जित्ता णं विहरिस्सामि । कया णं अहं अपच्छिममारणांतियं संलेहणा जूसणा जूसिए भत्तपाणपडिआइक्खिए पाउव-
गमं कालमणवकंखेमाणे विहरिस्सामि । एवं समणसा सवयसा सकायसा पडिजागरमाणे निगंगे महाणिज्जरे पज्जवसाणे भवइ ॥” व्याख्या—तिहिं ठाणेहिं समणे निगंगे के० त्रणे स्थानके श्रमण निग्रंथ, महानिज्जरे के० मोटी कर्मक्षपणा, महापज्जवसाणे के० अत्यंत पर्यवसान एटले समाधिमरण करे. माटे फरी मरबु नहीं माटे ए मोटो अंत, भवइ के० होय—करे. कया णं अहं के० केवारे हुं, अप्पं वा बहुं वा सुअं अहिज्जिस्सामि के० थोडुं घणुं श्रुत भणीश ? १ कया णं अहं एकल्लविहारं पडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरिस्सामि के० केवारे हुं, एकल्लविहार प्रतिमा अंगीकार करीने विचरीश ? २ कया णं अहं अपच्छिममारणां-
तिए के० छेली मरण संबंधी, संलेहणा जूसणा जूसिए के० संलेपणा जे तप—ते तपनी जूसणा जे सेवा ते सेवाए करी जूसिए के० रुद्ध थया छे, भत्तपाणपडियाइक्खिए के० मात पाणीनां पच्चक्खाण कर्याने जेहने—पाउवगमं के० पादपोषणम अणसण करी, काल-
मणवकंखमाणे विहरिस्सामि के० मरण अणइच्छतो हुं केवारे विचरीश ? ३ एवं के० ए रीते, स के० ते साधु, समणसा के० मने करी सहित, सवयसा के० ते साधु, वचने करी, सकायसा के० ते साधु कायाए करी एटले त्रिररणे करी, पडिजागरमाणे के० प्रतिजागरण करतो थको, निगंगे के० निग्रंथ, महाणिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ एहनो अर्थ पूर्वनी परे, ए साधुना त्रण मनोरथ कक्खा. हवे श्रावकना कहीए छैए—“तिहिं ठाणेहिं समणोवासए महाणिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ, तं जहा, कया णं अहं अप्पं वा बहुं वा परि-
ग्गहं चइस्सामि ? कया णं अहं शुद्धं भवित्ता अगाराओ अणमारियं पव्वइस्सामि २ कया णं अहं अपच्छिममारणांतियं संलेहणाजूसियभत्तपाणपडिआइक्खिए पाउवगमं कालमणव-

कंसमाणे विहरिस्सामि ३। एवं समणसा सबयसा सकायसा पडिजागरमाणे समणोवासए महाणिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ ॥” अस्यार्थः—त्रण स्थानके समणोवासए के० श्रावक महा निर्जरा महा पर्यवसान करे. तेहज त्रण स्थानक कहे छे केवारे हुं थोडो घणो परिगहं के० धन धान्यादिक नव प्रकारनो परिग्रह छांडीस ? केवारे हुं, मुंडे भवित्ता के० मुंड थइने अगाराओ अणगारयं पवइस्सामि के० अगर जे घरवास छांडीने अणगारवास अंगीकार करीस ? त्रीजो मनोरथ सुगम छे. पूर्वनी परे जाणवो. इति ठाणांग त्रीजे ठाणे. तथा वली कहुं छे.—“महत्थरूवा वयणप्पभूया, गाहाणुगीया नरसंघमज्जे । जं भिक्खुणो सीलगुणो-ववेया, इहुज्जयंते समणोमि जाओ ॥१॥” अस्या व्याख्या—ब्रह्मदत्तने चित्रमुनि कहे छे—महत्थरूवा के० मोहोदो छे अर्थ जेनो, वयणप्पभूया के० वचन अल्पभूत एवी गाथा, एटले धर्मोपदेशनी गाथा. अणुगीया के० अनुकूलपणे कही, तित्थयरे के० तीर्थकरे कही; एटलुं बाहेरथी छेइए, नरसंघमज्जे के० मनुष्यता संघ मध्ये कही छे, जं के० जे गाथा सांभलीने—एटलुं बाहेरथी छेइए, भिक्खुणो के० मुनि, सीलगुणोववेया के० शील ते क्रिया, गुण ते ज्ञान—तेणे उववेया के० युक्त थइने इहुज्जयंते के० जिन प्रवचनने विषे यत्न करे छे. बाहारथी अर्थ छेइने सूत्र व्याख्यान करहुं माटे एम कहीए. में पण ते गाथा सांभलीने, समणोमि जाओ के० हुं श्रमण थयो. इति—ए उत्तराध्ययनने तेरमे अध्ययनने मेछे पण साधुनेज सूत्र मणहुं इति त्रयोदशमी गाथार्थ ॥ १३ ॥

हवे जे ग्रहस्थने भणावे तेहने दोष देखाडे छे,

वाचना देतारे गिहीने साधुने ॥ पायच्छित्त चउमास ॥

कहुं निशीथेरे तो शुं एवढी ॥ करवी होंस निराश ॥ स० ॥ १४ ॥

अर्थ—वाचना देतारे शुरूने साधुने एहवो पाठ कोइ लेखकना दोष थकी जणाय छे. शामाटे जे निशीथनो तादृश अर्थ बेसतो नथी. माटे वाचना देतारे गिहीने साधुने ॥ एवो पाठ प्राये हसे, एम शुरूनो उपदेश छे. हवे अर्थ—वाचना देतां गिहीने के० ग्रहस्थने वाचना देतां एटले ग्रहस्थने सूत्र भणावतां साधुने पायश्चित्त, चउमास के० साधुने चतुर्मास प्रायश्चित्त आवे, कहुं निशीथे के० निशीथ सूत्रमां कहुं छे, तो शुं एवढी करवी होंस निराश के० तो एवढी आज्ञा विना होंस श्री करवी ? एटले कोइ ठेकाणानी सूत्र साखनी आज्ञा विना श्री वात करवी ? यतः—“से भिक्खु अणउत्थियं वा गारत्थियं वा वाएइ वायंतं वा साइज्जइ तस्स णं चाउम्मासियं ॥” व्याख्या—से भिक्खु के० जे मुनि अणउत्थियं वा के० अन्य तीर्थने, गारत्थियं वा के० ग्रहस्थने, वाएइ के० वाचना आपे, वायंतं वा-साइज्जइ के० वाचना आपतां सहाय दीए, तस्स णं चाउम्मासियं के० तेहने चार मासहुं प्रायश्चित्त ॥ इति निशीथ सूत्रे ओगणीसमे उद्देशे अहीयां मूलं दुंडिआ ग्रहस्थ ते अन्य तीर्थीनां ग्रहस्थ कहेवा जाय पण अन्य तीर्थमां ते तो आवी गया. इति चउदसी गाथार्थ

वली कोइक कहेशे जे पोतानी मेले मूत्र बांचीने भणतां गो दोप? तेहने कहीए जे ॥ “गुरुवायणोवागयं ॥” एतुं अनुयोगद्वार मध्ये कहुं छे. त्यां गुरुवाचनोपगत गुरु वाचनाए आव्युं. इति. तथा वली जे ॥ “आयरियवज्जायाणं अदिण्णे गिरं आइअइ आयायंतं वासाइज्जइ ॥” इति—आचार्य उपाध्यायनुं अदिण्णं के० अणदीधुं, गिरं के० वाणी आइयइ के० ग्रहे अथवा तेहनी सहाय करे तो प्रायश्चित्त लागे. एम निग्रीयमूत्र मध्ये पण पोतानी मेले भणतां प्रायश्चित्त कहुं छे.

हवे पंचांगीनी वात आवी. त्यजिय गाथा.

त्यजिय असज्झाइ गुरुवाचना ॥ लेइ योग गुणवंत ॥

जे अनुयोग त्रिविध साचो लहे ॥ करे ते कर्मनो अंत ॥ स० ॥ १५ ॥

अर्थ—त्यजिय असज्झाइ के० मूत्र भणे ते एवी विधि भणे जे, असज्झाय तजीने गुरु वाचना छेइ के० गुरुनी वाचना पामीने, योग के० योग बहीने, गुणवंत के० जे गुणवंत होय ते, अनुयोग त्रिविध लहे के० ते प्राणी त्रण प्रकारनो अनुगम पामे. करे ते कर्मनो अंत के० ए रीते भणे तेहज प्राणी कर्मनो अंत करे—एटले सिद्धि पामे. अहीयां असज्झाय तजे एम कहुं. माटे असज्झापना अमर देखाडे छे—“ णो कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा चउपाडिवएहिं सज्जायं करित्तए, तं जहा—आसाडिपाडिवए इंदमहपाडिवए कत्तियपाडिवए सुगिम्हपाडिवए ॥” अर्थ—णो कप्पइ इत्यादि न कल्पे निग्रंथ तथा निग्रंथीने चउपाडिवएहिं सज्जायं करित्तए के० चार पडवाने दिवसे सज्जाय करवो. तं जहा के० तेहज कहे छे. आपाह शुद्धि पूनेमने अनंतर पडवो कहीए. ते आपाही पडवो, इंदमहापडिवाए के० इंद्र महोच्छवने पडवे, आसोनी पूनेम पळी पडवो आवे ते कहीए, कत्तियपाडिवए के० कार्तिक शुद्ध पूनेम लगतो पडवो आवे ते कार्तिक पडवो कहीए, सुगिम्हपाडिवए के० चैत्री पूनेम पळी आवे ते कहीए, तथा—“ णो कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा चउहिं संज्जाइं सज्जायं करित्तए, तं जहा—पडमाए पच्छिमाए मज्झण्हे अद्वरत्ते ॥” व्याख्या—न कल्पे निग्रंथ निग्रंथीने, चउहिं संज्जाइं सज्जायं करित्तए के० चार संख्याए सज्जाय करवी, तं जहा के० तेहज देखाडे छे, पडमाए के० पहेली प्रातःकालनी संध्या, पच्छिमाए के० सांझनी संध्या, मज्झण्हे के० मध्याह्नी संध्या, अद्वरत्ते के० मध्यरातनी संध्या, इति ठाणागे चोथे ठाणे. तथा—“दसविहे अंतलक्खिणए असज्झाइए पज्जे, तं जहा—उक्कापाए १, दिसादाहे २, गज्जिए ३, विज्जुए ४, गंधव्वनगरे ५, निग्घाए ६, जक्खाळित्ते ७, धूमिआ ८. महिया ९, रउग्घाए १०. व्याख्या—“दसविहे के० दश प्रकारनी, अंतलक्खिणए के० आकाश संवंधी, असज्झाइए पज्जे के० असज्झाय कही छे, तं जहा के० तेहज कहे छे, उक्कापाए के० उक्कापात, लोकमसिद्ध छे दिसादाहे के० हरकोड एक दिशाने विषे महा नगर बलुंत होय; ते रीते भूमिकाए अणकरसित आकाशतलवर्ती उद्योत दे-

સ્વાય ૨, ગર્જિણ કે० મેઘનું ગાજવું ૩, વિર્જુણ કે० વીજલિ ૪, ગંધવ્વનયરે કે० આકાશે ગાંધર્વ દેવવિશેષ તેહનાં નગર દેસાય. અહીંયાં ગાંધર્વનગરને ઠેકાણે જૂવણ એહવો પાઠછે. ત્યાં, જુવણ કે० જ્યાં સંધ્યાની કાંતિ અને ચંદ્રકાંતિ એ યુગપત્તસમકાલે મેલી થાય તે અજવાલા પક્ષના પદ્મે, વીજે અને પુનેય એ ત્રણ દિન-એ વેલા સાંજે અસજ્ઞાય ૫, ણિર્ગાણ કે० વાદલાં હોય અથવા ન હોય પણ વ્યંતરકૃત મહા ગર્જારવ શબ્દ તે નિર્ગાત કહીએ ૬, જક્ષ્ણાલિતે કે० કોઈ જક્ષ આકાશે દેદીપ્યમાન દેસાય ૭, ધૂમિઆ કે० ધૂમરી વરસે ૮, મહિઆ કે० તે ધૂમરીમાં પણ ધૂમર અને મહિકામાં કાંઈક વર્ણકૃત મેદ જાણવો ૯, રઙ્ગ્યાણ કે० સહેજે વિશ્રામ પરિણામે રજોદૃષ્ટિ થાય ૧૦, હિતિ. તથા વળી-“દસવિદ્ધે ઓરાલિણ અસજ્ઞાયં પન્નત્તે, અદ્દિઠ મંસે સોણિણ અસુહસામંતે સુસાણસામંતે ચંદ્રોવરાગે સૂરોવરાગે પદ્ધને રાયવુગ્ગહે વ્વસ્સયસ્સ અંતો ઓરાલિયસરીરે ॥” વ્યાખ્યા-દશ પ્રકારની ઓરાલિણ કે० ઔદારિક જે તિર્યચ મનુષ્ય સંવંધી અસજ્ઞાઈ, અદ્દિઠ કે० હાઠ ૧, મંસે કે० માંસ ૨, સોણિણ કે० રુધિર ૩, ગ્રંથાંતરે ચર્મ પણ કહ્યું છે. તિર્યચની સાઠ હાથ પ્રમાણ, મનુષ્યની સો હાથ પ્રમાણ, ઋતુકાલ સ્ત્રીની દિન ત્રણ, પુત્રી જન્મે દીન આઠ, પુત્ર જન્મે દિન સાત, અને હાંડની જીવ રહિત થયા પછી વાર વરસ લગે અસજ્ઞાઈ. તથા અસુહસામંતે કે० અત્યંત દુર્ગંધ અશુચિ-વિષ્ટા પ્રમુલ પાસે ટુંકડી હોય તો અસજ્ઞાઈ ૪, સુસાણ સામંતે કે० શ્મશાન પાસે અમજ્ઞાઈ ૫, ચંદ્રોવરાગે કે० ચંદ્રનું ગ્રહણ ૬, સૂરોવરાગે કે० સૂર્યનું ગ્રહણ ૭, પદ્ધને કે० મરવું-તે અહીંયાં રાજા પ્રધાન સેનાપતિ પ્રમુલ મહર્ષિકનું લેવું ૮, રાયવુગ્ગહે કે० રાજાના સંગ્રામ થતા હોય નેવારે અસજ્ઞાય ૯, વ્વસ્સયસ્સ અંતો ઓરાલિયસરીરે કે० ઉપાશ્રયમાં ઔદારિક શરીર જે મનુષ્યાદિકનું શરીર હોય તે અસજ્ઞાઈ ૧૦-એ સર્વ અસજ્ઞાયના વિશેષપ્રકાર નિર્ધૃતિ પ્રમુલથી તથા શુરપરંપરાથી જણાય ॥ ૧૫ ॥

સૂત્ર અરથ પહેલો વીજો કહ્યો । નિજુત્તીયરે મીસ ॥

નિરવશેષ ત્રીજો અંગ પંચમે । એમ કહે તું જગદીશ ॥ સ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ-સૂત્ર અરથ પહેલો કે० પ્રથમ સૂત્રાર્થ આપે, એટલે શુર, શિષ્યને જેવારે અર્થ આપે, તેવારે પ્રથમથી શબ્દાર્થ માત્ર આપે. તે રૂઢી રીતે આવડ્યા પછી, વીજો કહ્યો નિજુત્તિએ મીસ કે० વીજીવાર તેજ સૂત્રનો નિર્ધૃતિ સહિત તે નિલેપા સહિત વ્યાખ્યાન કરી શીખવે. નિરવશેષ ત્રીજો કે० વીજી વાર અર્થ આવડ્યા પછી ત્રીજો સમસ્ત કહે. એટલે ત્રીજીવાર પ્રસંગે પ્રસંગે દૃષ્ટાંત હેતુ નય પ્રમુલ સર્વ કહે. એટલે માળ્ય, ટીકા, ચૂર્ણિ, એ ત્રીજી વ્યાખ્યામાં સમાણાં એ સૂત્રનિર્ધૃતિ પ્રમુલ પંચાંગી માનવી દેસાહી. અંગ પંચમે કે० શ્રી ભગવતી સૂત્રમધ્યે એમ કહે તું જગદીશ કે० હે જગદીશ ? એમ તું કહેછે. અહીંયાં ભક્તિ વચન માટે તુંકાર શબ્દ કહ્યો છે. યંતઃ-“સુચર્યો સલ્લપદમો, વીજો નિજુત્તિમીસિઓ મણિઓ ।

તહાઓ ય નિરવસેસો, એસવિહી હોઈ અણુઓગો ॥૧॥ અર્થ સુત્તત્થો સ્વલ્લ પદમો કે૦ પહેલો સૂતાર્થ નિશ્ચયે દેવો. વીઓ નિજ્જુત્તિમીસિઓ કે૦ વીજો નિર્ણુત્તિકિ મિશ્ર તે સહિત દેવો. મણિઓ કે૦ કહ્યો છે. તહાઓ ય નિરવસેસો કે૦ ત્રીજો નિરવશેષ સંપૂર્ણ કહેવો. એસવિહી હોઈ અણુઓગો કે૦ એવિધિ અનુયોગ તે અર્થ કહેવાનો જાણવો. ઇતિ ભગવતી શ્લોક પચીશમે.

હવે કોઈ હુંદક બોલ્યોજે “નિર્ણુત્તિકિ પ્રમુલ્લ સૂત્રથી મલતી નથી; તો શું માને? જે માટે ઠાળાંગ મધ્યે સનત્કુમારને અંતક્રિયા કહી; અને આવશ્યક મધ્યે ત્રીજે દેવલોકે ગયા. એ કેમ મલે?” તેહને ઉત્તર કહેછે કે હે દેવાણુમિય! નિર્ણુત્તિકાર ચૌદ પૂર્વધર સમુદ્ર સરસ્વી બુદ્ધિના ઘળી હતા; તમ સરસ્વા મંદમતિ ન હતા. ઠાળાંગની ટીકા મધ્યે ‘મ્મવાંતરે સેત્સ્ય-માનત્વાત્ ॥’ એમ કહ્યું છે. માટે મલતુંજ છે. તથા તેહજ મ્મમાં અંતક્રિયા માનીએ તો નારકીને પણ કહ્યું છે—‘અત્યે ગઈએ કરેજ્ઞા અત્યે ગઈએ નો કરેજ્ઞા ॥’ એ પાઠ કેમ મલશે? અને કહેશે જે, સૂત્રજ પ્રમાણ તો મળે, આજ વર્તતાં તો ઘળાં મૂત્ર છે, તેમ છતાં તમે વત્રીગજ કાં માનોછો? વલી કહેશે જે વત્રીશ સૂત્રો માંહોમાંહે મલેછે; વીજાં મલતાં નથી. તોય મળું પણ અમે જાણીએ છેએ જે તમારે પરસ્પરે મલવાનું પ્રયોજન નથી. તમે કેવલ જિનપ્રતિમાને દ્રેષે વીજાં મૂત્ર નથી માનતા. પણ મલા વત્રીગ તો માનોછો. તેપણ તમારી મતિએ જાણોછો જે તે મલેછે તો તે મેલવી આપો તે માટે પ્રસંગોપાત કાંઈક લખીએ છેએ ॥ સમવાયાંગે મલ્હિનાથ પ્રમુજીને પાંચ હજાર સાતસેં મનપર્યવજ્ઞાની અને શ્રીજ્ઞાતામાં તો આઠસેં કહ્યા. તે કેમ મલે? તથા ચ મૂત્ર—“મલ્હિસ્સ પં અરહઓ સત્તાવશ્નમણપજ્જવનાળી સયા હો-ત્થા ॥” ઇતિ સમવાયાંગે ॥ “અહસય મણપજ્જવનાળી ॥” ઇતિ શ્રીજ્ઞાતામાં એ કેમ? સમવાયાંગે શ્રી મલ્હિપ્રમુજને પાંચહજાર નવસે અવધિજ્ઞાની, અને જ્ઞાતામાંહે બેહજાર અવધિજ્ઞાની. એ કેમ? ૨ જ્ઞાતામાં અધ્યયન પાંચમે શ્રીકુલ્લને વત્રીશ હજાર સ્ત્રીઓ કહી; અને અંતગઢદશાંગમાં પ્રથમાધ્યયને તો સોલહજાર કહી. એ કેમ? ૩ શ્રીરાજપ્રશ્રીયમાંહે કેત્રીકુમારને ચાર જ્ઞાન કહ્યા, અને ઉત્તરાધ્યયને વત્રીશમે અધ્યયને અવધિજ્ઞાની કહ્યા. એ કેમ? ૪ ભગવતીમાં શ્લોક પહેલે હશે ત્રીજે વિરાધિત સંજમી જયન્યથી મ્મવનપતિમાં જાય, ઉત્કુષ્ટે સૌધર્મે જાય એવું કહ્યું છે; અને જ્ઞાતામાં તો અધ્યયન સોલમે મુકમાલિકા વિરાધિત સંજમી ર્શાન દેવલોકે ગઈ એ કેમ? ૫ ઉવવાઈમાં તાપસ ઉત્કુષ્ટા જ્યોતિષી લગે જાય એમ કહ્યું છે, તો શ્રી ભગવતીમાં તામલીતાપસ ર્શાનેંદ્ર થયો. એ કેમ? ૬ ઉવવાઈમાં ચૌદપૂર્વી ઉત્કુષ્ટા લાંતકે જાય એમ કહ્યું, તો ભગવતીમાં કાર્તિકકેઠ ચૌદપૂર્વી સૌધર્મેંદ્ર થયા. એ કેમ? ૭ શ્રી ભગવતી મધ્યે શ્રાવક હોય તે ત્રિવિધ ત્રિવિધ કર્માદાનનાં પચ્ચક્ષણ કરે એમ કહ્યું; તો શ્રી ઉપાસકદશા મધ્યે આળંદે હલ મોકલાં રાખ્યાં તે કેમ? ૮ તથા ઉપાસકદશામાં કુંભાર શ્રાવકે નીમ્હાઢા મોકલાં રાખ્યા એ કેમ? ૯ વેદનીયકર્મની જયન્ય સ્થિતિ શ્રીપન્નવણાસૂત્રમાં વાર મુહૂર્તની કહી, તો ઉત્તરાધ્યયનમાં અંતમુહૂર્તની કહી. એ કેમ? ૧૦ શ્રી ભગવતીમાં શ્લોક ત્રીજે હશે પહેલે, સંધાને અધિકારે વાર પ્રકારનાં વાલ મરણ કરતો જીવ અનંતા નારકી,

તિર્યચ, મનુષ્ય અને દેવતાના ભવ કરે; અનાદિ અનંત ચાર ગતિમાંજ રજીલે, તેમાંનાજ વારમાં વેદાનસ મરણ, તથા ગીદ્વપ્ત મરણ એ વે કહ્યાં છે; તો ઠાળાંને ઠાળે વીજે હેશે ચોપે એ વે મરણની કારણે આજ્ઞા કરી. એ કેમ ? ૧૧ ભગવતીમાં મહાવ્રત ચૌદપૂર્વી વ્રહ્મ દેવલોકે ગયા, એમ કહ્યું; તો હવવાઈમાં લાંતકથી હેઠા જાય નહીં. એમ કહ્યું તે કેમ ? ૧૨ શ્રી-ઉત્તરાધ્યયન છત્રીશ્વમે પાન પલાંદુ લસણ કંદે અનંતકાય કહ્યાં છે; તથા પન્નવળા પ્રથમપદે લસણ પ્રત્યેકે કહ્યું છે. એ કેમ ? ૧૩ શ્રી પન્નવળામાં ચાર ભાષા વોલતાં આરાધક કહ્યો. તથા દશવૈકાલિક અધ્યયન સાતમે વે ભાષા વોલવી કહી. એ કેમ ? ૪ દશવૈકાલિકે અધ્યયન આઠમે હાથ પગ છેછા. હોય, કાન નાક કાપ્યાં હોય, સો વરસની ઢોસી હોય તેને પણ વ્રહ્મચારી વર્જે એમ કહ્યું છે; અને શ્રી ઠાળાંગમાં પાંચમે ઠાળે હેશે વીજે તો સાધુ પાંચ પ્રકારે સાધ્વીને ગ્રહતો અવલંબતો આજ્ઞા ન અતિક્રમે. એ કેમ ? ૧૫ ઉત્તરાધ્યયન વીજે અધ્યયને રોગ ઉપન્યે ઔષધ ન કરે એવું કહ્યું; અને ભગવતીમાં તો વીજોરાપાક પ્રશ્ન એ લીધો. એ કેમ ? ૧૬ દશવૈકાલિકે છટે અધ્યયને એકમક્ત યોજન કહ્યું; અને કલ્પસૂત્રમાં તો વિકૃષ્ટ તપવાલાને સર્વ ગાંચર કાલ કલ્પે. એ કેમ ? ૧૭ કલ્પસૂત્રે થોડી થોડી દૃષ્ટિ યાતાં વહોરવા જાય એમ કહ્યું છે, અને દશવૈકાલિકે અધ્યયન પાંચમે હેશે પહેલે વરસતાં વહોરવા ન જાય. એમ કહ્યું તે કેમ ? ૧૮ ભગવતીમાં શ્વતક ચૌદમે હેશે સાતમે ભાત પાળીનાં પચ્ચક્ષાણ કરીને આહાર કરે એમ કહ્યું, અને સિદ્ધાંતમાં તો વ્રતમંથે મહા દોષ લાગે એમ કહ્યું. એ કેમ ? ૧૯ પન્નવળામાં અહારમા કાયસ્થિતિ પદે સ્ત્રી વેદની કાયસ્થિતિના પાંચ આદેશ કહ્યા; ને સર્વજ્ઞના મતમાં પાંચ વાત શી એ કેમ ? ૨૦ ઠાળાંને પાંચમે ઠાળે હેશે વીજે રાજપિદ ન લેવો એમ કહ્યું, અને અંતગઢ વર્ગ છટે અધ્યયન પાંચમે ગૌતમજીએ શ્રીદેવીને વેર આહાર લીધો. એ કેમ ? ૨૧ સમવાયાંગમાં જ્યાં પ્રશ્ન વિચરે ત્યાં ચારે દિશાએ રૂંતિ ન હોય એમ કહ્યું છે; અને વિપાકસૂત્રમાં તો પોતે સમોસરચા થકા અમયસેન પ્રમુલ્લ કેમ મારચા ગયા ? ૨૨ એમ વિપાકમાં અધ્યયન વીજે પણ છે. તે કેટલા લગ્વાય ? એમ શ્રી ભગવતીમાં સુનક્ષત્ર અને સર્વાંજુભૂતિ સમોસરણમાં વલ્યા, પોતાને લોહીલગ્નવાહો થયો. એ કેમ ? ૨૩ તથા સમવાયાંગમાં ઉપાસકની નોંધ છે, તેમાં શ્રાવકનાં ચૈત્ય કહ્યાં છે અને ઉપાસકમાં તો નથી. એ કેમ ? ૨૪ ભગવતીમાં શ્વતક આઠમે હેશે છટે સાધુને અપ્રામુલ્લ અને પળીક વહોરાવતો ઘળી નિર્જરા કરે, અલ્પ પાપ કર્મ વાંધે, એમ કહ્યું છે; અને ઠાળાંને ઠાળે વીજે હેશે પહેલે સાધુને અપ્રામુલ્લ આપતો અલ્પ આયુષ વાંધે. એ કેમ ? ૨૫ ઠાળાંને ઠાળે પાંચમે હેશે વીજે પાંચ મહા નદી ઉતરવી ના કહી, અને વલી વીજા લગતા સૂત્રમાં હા કહી. એ કેમ ? ૨૬ વલી ત્યાંજ વર્ષાકાલે રહ્યા તેહને ગ્રામાનુગ્રામ વિચરવું ન કલ્પે; વલી કયન છે જે પાંચ કારણે કલ્પે. એ કેમ ? ૨૭ દશવૈકાલિકે તથા આચારાંને ત્રિવિધે ત્રિવિધે પ્રાણાતિપાત પચ્ચક્ષે; તથા સમવાયાંગ દશાશ્રુતસ્કંધે નદી ઉતરવી કહી તે મોકલી રાખ્યા વિના ઉતરે. એ કેમ ? ૨૮ કલ્પસૂત્રમાં વર્ષાકાલમાં નિગ્રંથને નવવિગ્દ વારે

વારે છેવી ન કલ્પે, ઇટલે કોઈક વેલા લીધે એમ કહ્યું છે; અને સૂગઢાંગના વીજા શ્રુત સ્કંધમાં અધ્યયન વીજે સાધુવર્ણને કહ્યું જે ન કલ્પે એ કેમ ? ૨૯ વર્ષકાલમાં નિગ્રંથને નવ વિગડ વારે વારે છેવી ન કલ્પે તેમ કલ્પમૂત્રે કહ્યું છે. તથા ભગવતો સૂત્રના શતક આઠમે હવેશે નવમે કુરમાદારે નારકોત્રું આયુ વાંધે ? એ કેમ ? ૩૦ દશવૈકાલિકે અધ્યયન ત્રીજે છુણ પ્રમુલ્હ અનાત્રીર્ણ કહ્યું, અને આચારાંગમાં દ્વિતીયશ્રુત-સ્કંધ અધ્યયન પહેલે હવેશે દશમે છુણ વહોર્યું હોય તો પોતે વાવરે, સાંભોગિકને વહેંચી આપે. એમ કહ્યું એ કેમ ? ૩૧ ભગવતી સૂત્રે શતક અઢારમે નીંવ તીસો કહ્યો અને ઉત્તરાધ્યયનના ચોતરીશમે અધ્યયને નીંવ કઢવો કહ્યો એ કેમ ? ૩૨ આચારાંગના દ્વિતીયશ્રુતસ્કંધે ર્ધ્યાધ્યયનમાં જાણતો થકો કહે જે નથી જાણતો; તથા દશવૈકાલિકે ત્રિવિધે મુષાવાદ વર્જે. એ કેમ ? ૩૩ સમવાયાંગે ત્રેવીશ તીર્થકરને સૂર્યોદયકાલે કેવલજ્ઞાન ઉપન્યું કહ્યું છે ને દશાશ્રુતસ્કંધમાં નેમિસ્વામિને પાછલે પહોરે કેવલજ્ઞાન ઉપન્યું. એ કેમ ? ૩૪ વલી સમવાયાંગે તેમજ જ્ઞાતામાં મહિનાથને દીક્ષાદિનને પાછલે પહોરે કેવલજ્ઞાન ઉપન્યું કહ્યું. એ કેમ ? ૩૫ ઉત્તરાધ્યયન વારમે અધ્યયને જક્ષે બ્રાહ્મણને હપ્થા કહ્યું છે ને ઉવવાઈમાં દશ પ્રકારનું વૈયાવચ્ચ કહ્યું તો હપ્થા તેહને વૈયાવચ્ચ કહ્યું. એ કેમ ? ૩૬ જ્ઞાતામાં કહ્યું જે મહિનાયે ત્રણસેં સ્ત્રીઓ, ત્રણસેં પુરુષો તથા આઠ જ્ઞાતકુમાર-એ છેલ્લે છસેં આઠ સાથે દીક્ષા લીધી, અને ઠાળાંગમાં સાતમે ઠાળે તો પોતે સાતમાં ઇટલે છ પુરુષ સાથે દીક્ષા લીધી એમ કહ્યું છે એ કેમ ? ૩૭ ઠાળાંગમાં કહ્યું જે છ મિત્ર સાથે દીક્ષા લીધી, અને જ્ઞાતામાં કેવલજ્ઞાન ઉપન્યા પછી છ મિત્રોએ દીક્ષા લીધી. એ કેમ ? ૩૮ ઉત્તરાધ્યયન સોલમે અધ્યયને પશુ પંડગરહિત વસતિ સેવે તો ઠાળાંગે પાંચમે સ્થાનકે સાધ્વી મેલા વસે કહ્યું. એ કેમ ? ૩૯ સૂયગઢાંગ સૂત્રમાં દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધે પાંચમે અધ્યયને કહ્યું જે દાનને પ્રક્ષેસે તે પાણી દ્વિદિને પામે છે. તથા નિવેષ કરે તો સામાની દ્વિત્તિ છેદ થાય માટેન વોલબું, એમ કહ્યું; અને ભગવતીના શતક આઠમે હવેશે છઠ્ઠે શ્રમણોપાસરુ અસંજતને આપતો એકાંતે પાપકર્મ કરે, પણ નિર્જીરા કાંઈ નથી. એ છેલ્લે મૂલગી ના કહી એ કેમ ? ૪૦ જંબુદ્વીપપત્તનીમાં યોજન પાંચસેંનું નંદનવન તેહમાં હજાર યોજનનો વલકૂટ પહોલો મૂલે છે. એ કેમ ? ૪૧ એમ સમવાયાંગે ગજદંતા ઉપર હજાર યોજન પહોલા તેમાં હરિ તથા હરિસ્સહકૂટ કેમ સમાયા ? એ કેમ ? ૪૨ જંબુદ્વીપપત્તનીમાં ઋષમકૂટ મૂલે આઠ યોજન વિસ્તારે કહ્યો, આગલ એમાંજ પાઠાંતરે વાર યોજન કહ્યો. સર્વજ્ઞના માળ્યામાં પાઠાંતર જો ? એ કેમ ? ૪૩ જંબુદ્વીપપત્તનીમાં મરતાર્દની જીવા નવ હજાર સાતસે અઢતાલીશને ઓગળીઆ વાર માગ કહી અને સમવાયાંગે નવહજાર કહી. ઇટલો ફેર કેમ ? ૪૪ સમવાયાંગે ત્રિમયાદિક ચારની સ્થિતિ જઘન્યે વત્રીશ સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ તેતરીશ સાગરોપમ કહી છે, અને પત્તવળાના ચોથા પદે જઘન્યે એકતરીશ, અને ઉત્કૃષ્ટ તેતરીશ કહી એ કેમ ? ૪૫ સમવાયાંગે ઋષમદેવજીને તથા મહાવીરને એક કોઢાકોઢીનો આંતરો કહ્યો; તથા દશાશ્રુતસ્કંધમાં ઋષમદેવજી કાલ કરી ગયા પછી નેવ્યાસી પરવહાદીયાં ગયા પછી વેતાલીસ હજાર વર્ષ અધિક નેવ્યાસી પર-

વાહીમાં ઓછાં એક કોઢાકોઢી સાગરોપમે વીર શોધે ગયા એ કેમ ? ૪૬. મૃગગઢાંગ સૂત્રમાં કહ્યું જે આધાકર્મી આહાર કરતો કર્મે છેપાય પણ સ્વરો, તથા ન પણ છેપાય. એક ગાથામાં વે વાત. એ કેમ ? ૪૭ વલી એહજ મુત્રે કર્મે ન છેપાય કહ્યું; અને ભગવતીમાં ગતક પહેલે હદેશે નવમે આધાકર્મી આહાર કરતો સાત કર્મ વાંધે. ત્રિયિલ હોય તો ગાઢ કરે. ઇત્યાદિ એ કેમ ? ૪૮ સમવાયાંગે તેતરીશ હજાર યોજન કાંઠક ડુંગ્ર ચક્ષુસ્પર્શે મૃત્યુ આવે એમ કહ્યું; અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં વતરીશ હજાર એક યોજન શ્રાક્ષેરો ચક્ષુસ્પર્શે મૃત્યુ આવે. એ કેમ ? ૪૯ સમવાયાંગે મેરુની તહેટી દશહજાર યોજન પહોલી છે એમ કહ્યું છે, અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં દશ હજાર નેત્ર શ્રાક્ષેરો કહી છે. એ કેમ ? ૫૦ ભગવતી સૂત્રના ગતક આઠમે હદેશે દશમે જીવને પુદ્ગલ કહીએ તથા પુદ્ગલી કહીએ. એમ કહ્યું છે એ કેમ ? ૫૧ સમવાયાંગે મેરુનાં સોલ નામ કહ્યાં છે, તેમાં આઠમું પ્રિયદર્શન કહ્યું છે તથા ચૌદમું ઉત્તર કહ્યું છે, અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં સોલ નામ છે તેમાં આઠમું ત્રિલોચન કહ્યું છે અને ચૌદમું ઉત્તમ કહ્યું છે. એ કેમ ? ૫૨ પદ્મવનામાં ઓગણીશમે પદે હ્યમ્થને અણાઠારી ઉત્કૃષ્ટ વે સમય કહ્યા છે, ને ભગવતીમાં ઉત્કૃષ્ટા અણાઠારીના ત્રણ સમય કહ્યા છે. એ કેમ ? ૫૩ એમજ જીવાભિગમે વે સમય, ભગવતીએ સમય ત્રણ. એ કેમ ? ૫૪ સમવાયાંગે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ચેતાલીશ વરસ શ્રાક્ષેરો સાધુપર્યાય કહ્યો, અને પર્યુપણાકલ્પમાં ચેતાલીશ પૂરાં કહ્યાં. એ કેમ ? ૫૫ જીવાભિગમે રુચકદ્વીપથી અસંખ્યાતુ માન કહ્યું અને જીવાભિગમને છેલ્લે ઠાળ વમણાં ગણતાં એક નિર્લવ્ધ ચાર અવજ પંચાશી કરોડ હોતેર લાખ માન આવે. વલી ત્રિમત્યયાવતાર ગણે તો રુચકદ્વીપનું માન ૧૧૦૦૮૨૨૩૪૭૭૬૦૦૦૦૦ થાય; અને ભગવતી સૂત્રમાં શતક હટે હદેશે સાતમે તથા અનુયોગદ્વારે એકસો ચોરાણુ આંક લગે તો સંખ્યાતુ ગણ્યું, વલી પાલાને માને સંખ્યાતુ તો વેગલું રહ્યું; પછી અસંખ્યાતુ આવે તો રુચકદ્વીપ અસંખ્યાતો કેમ થયો ? ૫૬ સમવાયાંગે આઠતરીશમે સમવાયે મેરુનો વીજો કાંઠ આઠતરીશ હજાર યોજન ડુંચો કહ્યો; તથા સોલમે સમવાયે પ્રથમ કાંઠ એકસઠ હજાર યોજનનો ડુંચો કહ્યો; જંબુદ્વીપપન્નતીમાં હેઠલો કાંઠ એકહજાર યોજનનો વાહુલ્યે કહ્યો છે; મધ્ય કાંઠ ત્રેસઠહજાર યોજનનો વાહુલ્ય કહ્યો, ઉપરલો કાંઠ છત્રીસહજાર યોજનનો વાહુલ્ય કહ્યો, એમ સર્વ પૂર્વ અપરે થઈ એક લાખ યોજન વાહુલ્ય છે. એ લાખ યોજન વાહુલ્યપણે જંબુદ્વીપપન્નતીમાં કહ્યો તેવારે વીજાં નદીઓ, પર્વત, અને સાત ક્ષેત્ર એ સર્વ કેમ માર્યાં ? ૫૭ તથા કહેશે કે વાહુલ્ય તે ડુંચપણું હશે તો પૂર્વ અપરનો શો અર્થ ? તથા ડુંચપણું કહેતાં પણ સમવાયાંગે નન્વાણુ હજાર યોજન વે માગે વહેંચ્યો તેહમાં પ્રથમ એકસઠ હજાર અને વીજો આઠત્રીસ હજારનો કહ્યો. જંબુદ્વીપપન્નતીમાં કાંદા સહિત ત્રણે ભાગે વહેંચ્યો; તેમાં પ્રથમ એકહજારનો, વીજો ત્રેસઠહજારનો અને વીજો છત્રીસહજારનો. એ સર્વ કેમ ? ૫૮ સમવાયાંગે નંદનવનનું વિષ્કંભ નવહજાર નવસે યોજનનું કહ્યું, અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં નવહજાર નવસે ચોપન યોજન શ્રાક્ષું કહ્યું. એ કેમ ? ૫૯ પ્રશ્નચાકરણે તથા સમવાયાંગે ભવનપતિ વીશ, ચંદ્ર સૂર્ય વે, અને સૌધર્માદિક દશ એક વત્રીશ ઈંદ્ર કહ્યા, અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં

ઋષભનિર્વાણે સૌધર્માદિક દશ, ધ્વનપતિ વીજ, વ્યંતર સોલ, અને ચંદ્ર સૂર્ય બે-એવં અહ-
તાલીશ ઇંદ્ર કહ્યા. એ કેમ ? ૬૦ ઠાળાંગે ઠાળે વીજે ઇંદ્ર ચોસઠ કહ્યા. એ કેમ ? ૬૧ ડ-
વવાઈમાં જઘન્યથી સાત હાથની કાયાવાલા મોક્ષે જાય; વલી કહું જે જઘન્યથી વચ્ચીશ
અંગુલ સિદ્ધની અવગાહના હોય. એ છેલ્લે બે હાથની જઘન્ય થઈ. એ કેમ ? ૬૨ ભગવતી
સૂત્રના શતક ચલદમાના ઉદેશે આઠમે સિદ્ધશિલાથી અલોક દેશે ડણુ યોજન કહું, અને
ઉવવાઈમાં સંપૂર્ણ યોજન કહું એ કેમ ? ૬૩ સમવાયાંગે છઠા નરકના મધ્યભાગથી છઠા
ઘનોદધિનો ચરમાંત ઓગળાણસીંહજાર યોજન કહ્યો; જીવાભિગમે પૃથ્વી ઉપરના ઘનોદ-
ધિનો ચરમાંત એક લાલ્હ છત્રીશ હજાર યોજન અંતર કહ્યો. તો જીવાભિગમે એક લાલ્હ
છત્રીશ હજારનું અર્ધ કરતાં અડસઠ હજાર યોજન થાય. એ કેમ ? ૬૪ સમવાયાંગે અઠા-
ણમે સમવાયે રેવતી નક્ષત્રથી જોષ્ટા લગી ઓગળીશ નક્ષત્રના તારા અઠાણું છે; અને સમ-
વાયાંગમાંજ મિલ મિલ મેલા કરતાં સત્તાણુ થાય છે. તે એમ કે રેવતી નક્ષત્રના વચ્ચીશ,
અશ્વનીના ત્રણ, ભરણીના ત્રણ, કૃત્તિકાના છ, રોહિણીના પાંચ, મૃગશિરના ત્રણ, આર્દ્રાનો
એક, પુનર્વસુના પાંચ, પુષ્યના ત્રણ, અશ્લેષાના છ, મઘાના સાત, પૂર્વાફાલ્ગુનીના બે, ઉ-
ત્તરાફાલ્ગુનીના બે, હસ્તના પાંચ, ચિત્રાનો એક, સ્વાતિનો એક, વિશાલ્વાના પાંચ, અનુ-
રાધાના ચાર, અને જ્યેષ્ઠાના ત્રણ, એવં સત્તાણું એ કેમ ? ૬૫ પન્નવળામાં પંદરમે પદે વ્રાણે-
દ્રિયનો નવ યોજનનો ઉત્કૃષ્ટો વિષય કહ્યો, અને રાયપસેળીમાં ચારસેં તથા પાંચસેંનો કહ્યો.
એ કેમ ? ૬૬ ભગવતી શતક છઠે ઉદેશે સાતમે પલ્લોપમનું માન કહું, તેમ અનુયોગદ્વારે
પણ કહું; પણ ભગવતીમાં અસંખ્યાતા સંદર્ભિના કુઓ ભર્યો. તેણે કરી આરાનાં માન ક-
હ્યાં. સમયોજન કહું; અને અનુયોગદ્વારે ભગવતીઉક્ત ને નિઃપ્રયોજન કહું. સૂક્ષ્મ અદ્વાપલ્લો-
પમ સમયોજન કહું તેણે નારકી પ્રમુલ્હના આયુ મવિષ. ઇત્યાદિક ઘણી વાતો છે. એ કેમ ?
૬૭ પન્નવળામાં તેત્રીશમે પદે અસુરકુમારની જઘન્યથી પદોશ યોજન અવધિ તથા સૌધર્મા-
દિક જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ કહ્યો એ કેમ ? ૬૮ પન્નવળા સૂત્રમાં વાદર તેડ-
કાય મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં હોય તો ઉત્તરાધ્યયન ઓગળીશમે અધ્યયને નરકમાં અગ્નિકાય કહ્યો
એ કેમ ? ૬૯ વલી ઉત્તરાધ્યયનના વાવીશમા અધ્યયનમાં શૌરીપુરમાં ધુરે શ્રી નેમિનાય
કહ્યા; દીક્ષા છેતાં દ્વારિકાનગરીમાંથી નોકલ્યા; તથા રામકૃષ્ણ વંદના કરી દ્વારિકામાં ગ-
યા. તો શૌરીપુર પૂર્વમાં અને દ્વારિકા પશ્ચિમમાં-એ કેમ ? ૭૦ ઠાળાંગે ઠાળે સાતમે અતી-
તઉત્સર્પિણીમાં આ ભરતને વિષે સાત કુલગર થયા, વલી ઠાળે દશમે કહું કે દશ કુલગર
થયા. એ કેમ ? ૭૧ વલી એમજ આવતી ઉત્સર્પિણીમાં સાતમે ઠાળે કહું કે સાત થશે. અને
દશમે ઠાળે કહું કે દશ થશે. એ કેમ ? ૭૨ જીવાભિગમે સૌધર્મ ઈશાન દેવલોક વરાવર
રહ્યા છે અને ભગવતી સૂત્રના એકત્રીસમા શતકે સૌધર્મ થકી ઈશાન દેવલોક લગારેક ડં-
ચું છે એ કેમ ? ૭૩ ભગવતી સૂત્રમાં શતક ત્રીજે ઉદેશે વીજે અસુરકુમારનો તીચ્છર્યોગતિ
વિષય, અસંખ્યાતા દ્વીપસમુદ્રનો કહ્યો. નંદીસર લગે ગયા અને જશે એમ કહું તથા શત-
ક વીજે ઉદેશે સાતમે ચમરાની સુધર્મ સમાને વિષે પુછ્યું ત્યાં કહું જે મેરુ પર્વતથી દક્ષિ-

વાહીઆં ઓછાં એક કોઠાકોઠી સાગરોપમે વીર મોક્ષે ગયા એ કેમ ? ૪૬. સૂર્યગડાંગ સૂત્રમાં કહ્યું જે આધાકર્મી આહાર કરતો કર્મે છેપાય પણ સ્વરો, તથા ન પણ છેપાય. એક ગાથામાં વે વાત. એ કેમ ? ૪૭ વલી પદ્મ સૂત્રે કર્મે ન છેપાય કહ્યું; અને ભગવતીમાં ગતક પહેલે હદેશે નવમે આધાકર્મી આહાર કરતો સાત કર્મ વાંધે. શિથિલ હોય તો ગાઢ કરે. ઇત્યાદિ એ કેમ ? ૪૮ સમવાયાંગે તેતરીશ હજાર યોજન કાંદક ઝળું ચક્ષુસ્પર્શે સૂર્ય આવે એમ કહ્યું; અને જંબુદ્વીપપન્થતીમાં વતરીશ હજાર એક યોજન ક્ષાત્રેરો ચક્ષુસ્પર્શે સૂર્ય આવે. એ કેમ ? ૪૯ સમવાયાંગે મેરુની તહેટી દશહજાર યોજન પહોલી છે એમ કહ્યું છે, અને જંબુદ્વીપપન્થતીમાં દશ હજાર નેવુ ક્ષાત્રેરી કહી છે. એ કેમ ? ૫૦ ભગવતી સૂત્રના શતક આઠમે હદેશે દશમે જીવને પુદ્ગલ કહીએ તથા પુદ્ગલી કહીએ. એમ કહ્યું છે એ કેમ ? ૫૧ સમવાયાંગે મેરુનાં સોલ નામ કહ્યાં છે, તેમાં આઠમું પ્રિયદર્શન કહ્યું છે તથા ચૌદમું ઉત્તર કહ્યું છે, અને જંબુદ્વીપપન્થતીમાં સોલ નામ છે તેમાં આઠમું શિલોચ્ચન કહ્યું છે અને ચૌદમું ઉત્તમ કહ્યું છે. એ કેમ ? ૫૨ પદ્મવળામાં ઓગળીશમે પદે છશ્ચને અણાહારી ઉત્કૃષ્ટ વે સમય કહ્યા છે, ને ભગવતીમાં ઉત્કૃષ્ટા અણાહારીના ત્રણ સમય કહ્યા છે. એ કેમ ? ૫૩ એમજ જીવાભિગમે વે સમય, ભગવતીએ સમય ત્રણ. એ કેમ ? ૫૪ સમવાયાંગે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વેતાલીશ ઘરસ ક્ષાત્રેરો સાધુપર્યાય કહ્યો, અને પર્યુષણાકલ્પમાં વેતાલીશ પૂરાં કહ્યાં. એ કેમ ? ૫૫ જીવાભિગમે રુચકદ્વીપથી અસંખ્યાતુ માન કહ્યું અને જીવાભિગમને છેલ્લે ઢાળ ઘમળાં ગણતાં એક નિર્લર્વ ચાર અઘજ પંચાશી કરોડ હોતેર લાસ માન આવે. વલી ત્રિપ્રત્યયાવતાર ગણે તો રુચકદ્વીપનું માન ૧૧૦૦૮૨૨૩૪૭૭૭૬૦૦૦૦૦ થાય; અને ભગવતી સૂત્રમાં શતક છઠે હદેશે સાતમે તથા અનુયોગદ્વારે એકસો ચોરાણુ આંક લગે તો સંખ્યાતુ ગણ્યું, વલી પાલાને માને સંખ્યાતુ તો વેગહું રહ્યું; પછી અસંખ્યાતુ આવે તો રુચકદ્વીપ અસંખ્યાતો કેમ થયો ? ૫૬ સમવાયાંગે આદતરીશમે સમવાયે મેરુનો વીજો કાંદ આદતરીશ હજાર યોજન ઊંચો કહ્યો; તથા સોલમે સમવાયે પ્રથમ કાંદ એકસઠ હજાર યોજનનો ઊંચો કહ્યો; જંબુદ્વીપપન્થતીમાં દેઠલો કાંદ એકહજાર યોજનનો વાહુલ્યે કહ્યો છે; મધ્ય કાંદ ત્રેસઠહજાર યોજનનો વાહુલ્ય કહ્યો, ઉપરલો કાંદ છત્રીસહજાર યોજનનો વાહુલ્ય કહ્યો, એમ સર્વ પૂર્વ અપરે થઈ એક લાસ યોજન વાહુલ્ય છે. એ લાસ યોજન વાહુલ્યપણે જંબુદ્વીપપન્થતીમાં કહ્યો તેવારે વીજાં નદીઓ, પર્વત, અને સાત ક્ષેત્ર એ સર્વ કેમ માર્યાં ? ૫૭ તથા કહેશે કે વાહુલ્ય તે ઊંચપણું હશે તો પૂર્વ અપરનો શો અર્થ ? તથા ઊંચપણું કહેતાં પણ સમવાયાંગે નવ્વાણુ હજાર યોજન વે ભાગે વહેંચ્યો તેહમાં પ્રથમ એકસઠ હજાર અને વીજો આઠત્રીસ હજારનો કહ્યો. જંબુદ્વીપપન્થતીમાં કાંદા સહિત ત્રણે ભાગે વહેંચ્યો; તેમાં પ્રથમ એકહજારનો, વીજો ત્રેસઠહજારનો અને વીજો છત્રીશહજારનો. એ સર્વ કેમ ? ૫૮ સમવાયાંગે નંદનવનનું વિષ્કંભ નવહજાર નવસેં યોજનનું કહ્યું, અને જંબુદ્વીપપન્થતીમાં નવહજાર નવસેં ચોપન યોજન કાંદ કહ્યું. એ કેમ ? ૫૯ પ્રશ્નચાકરણે તથા સમવાયાંગે મવનપતિ વીશ, ચંદ્ર સૂર્ય વે, અને સોષર્માદિક દશ એમ વત્રીશ દ્વંદ્વ કહ્યા, અને જંબુદ્વીપપન્થતીમાં

नृषभनिर्वाणे सौधर्मादिक दश, भवनपति वीश, व्यंतर सोल, अने चंद्र सूर्य वे-एवं अह-
तालीश इंद्र कक्षा. ए केम ? ६० ठाणांगे ठाणे वीजे इंद्र चोसठ कक्षा. ए केम ? ६१ उ-
ववाइमां जघन्यथी सात हाथनी कायावाला मोक्षे जाय; बली कहुं जे जघन्यथी वत्रीश
अंगुल सिद्धनी अवगाहना होय. ए लेखे वे हाथनी जघन्य थई. ए केम ? ६२ भगवती
सूत्रना शतक चउदमाना उदेशे आठमे सिद्धशिलाथी अलोक देशे उणु योजन कहुं, अने
उववाइमां संपूर्ण योजन कहुं ए केम ? ६३ समवायांगे छद्वा नरकना मध्यभागथी छद्वा
घनोदधिनी चरमांत ओगणाएसीहजार योजन कह्यो; जीवाभिगमे पृथ्वी उपरना घनोद-
धिनी चरमांत एक लाख छत्रीश हजार योजन अंतर कह्यो. तो जीवाभिगमे एक लाख
छत्रीश हजारनुं अर्थ करतां अहसठ हजार योजन थाय. ए केम ? ६४ समवायांगे अढा-
णुमे समवाये रेवती नक्षत्रथी जेष्ठा लगी ओगणीश नक्षत्रना तारा अढाणुं छे; अने सम-
वायांगमांज भिन्न भिन्न भेला करतां सत्ताणु थाय छे. ते एम के रेवती नक्षत्रना वत्रीश,
अश्वनीना ज्ञण, भरणीना ज्ञण, कृत्तिकाना छ, रोहिणीना पांच, मृगशिरना ज्ञण, आर्द्रांनो
एक, पुनर्वसुना पांच, पुष्यना ज्ञण, अश्लेषाना छ, मघाना सात, पूर्वाफाल्गुनीना वे, उ-
त्तराफाल्गुनीना वे, हस्तना पांच, चित्रानो एक, स्वातिनो एक, विशाखाना पांच, अनु-
राधाना चार, अने जेष्ठाना ज्ञण, एवं सत्ताणुं ए केम ? ६५ पञ्चवणामां पंदरमें पदे प्राणै-
द्रियनो नव योजननो उत्कृष्टो विषय कह्यो, अने रायपसेणीमां चारसैं तथा पांचसैंनो कह्यो.
ए केम ? ६६ भगवती शतक छठे उदेशे सातमें पल्योपमनुं मान कहुं, तेम अनुयोगद्वारे
पण कहुं; पण भगवतीमां असंख्याता खंडविना कुओ भरथो. तेणे करी आरानां मान क-
ह्यां. सप्रयोजन कहुं; अने अनुयोगद्वारे भगवतीउक्त ने निःप्रयोजन कहुं. सूक्ष्म अद्धापल्यो-
पम सप्रयोजन कहुं तेणे नारकी प्रमुखना आयु मविण. इत्यादिक घणी बातो छे. ए केम ?
६७ पञ्चवणामां तेत्रीशमे पदे असुरकुमारनी जघन्यथो पबोश योजन अत्रि तथा सौधर्मा-
दिक जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग कह्यो ए केम ? ६८ पञ्चवणा सूत्रमां वाइर तेउ-
काय मनुष्य क्षेत्रमां होय तो उत्तराध्ययन ओगणीशमे अध्ययने नरकमां अशिकाय कह्यो
ए केम ? ६९ बली उत्तराध्ययनना वावीशमा अध्ययनमां शौरीपुरमां धुरे श्री नेमिनाथ
कह्या; दीक्षा लेतां द्वारिकानगरीमांथी नीकल्या; तथा रामकृष्ण वंदना करी द्वारिकामां ग-
या. तो शौरीपुर पूर्वमां अने द्वारिका पश्चिममां-ए केम ? ७० ठाणांगे ठाणे सातमे अती-
तत्सर्पिणीमां आ भरतने विषे सात कुलगर थया, बली ठाणे दशमे कहुं के दश कुलगर
थया. ए केम ? ७१ बली एमज आवती उत्सर्पिणीमां सातमे ठाणे कहुं के सात थशे. अने
दशमे ठाणे कहुं के दश थशे. ए केम ? ७२ जीवाभिगमे सौधर्म ईशान देवलोक बराबर
रह्या छे अने भगवती सूत्रना एकत्रीसमा शतके सौधर्म थकी ईशान देवलोक लगारेक उं-
चुं छे ए केम ? ७३ भगवती सूत्रमां शतक वीजे उदेशे वीजे असुरकुमारनो तीच्छर्योगति
विषय, असंख्याता द्वीपसमुद्रनो कह्यो. नंदीसर लगे गया अने जने एम कहुं तथा शत-
क वीजे उदेशे सातमे चमरानी सुधर्म समाने विषे पुछयुं त्यां कहुं जे मेरु पर्वतथी दक्षि-

ण दिशा तीर्था असंख्याता द्वीपसमुद्र ओलंघीए त्यां अरुणवर द्वीपनी वाहेरनी वेदिका-
थी अरुणवर समुद्र बेतालीश हजार योजने तिगिच्छकूड नामे उत्पात पर्वत आवे. इत्यादि-
एमां असंख्याता द्वीपसमुद्र उलंघी अहीयां आवे ए केम ? ७४ श्री भगवती सूत्रना शतक
पहेले उद्देशे वीजे सम्यक्दृष्टि नारकीने महावेदना कही. अने भगवती सूत्रना शतक अढा-
रमे उद्देशे पांचमे समकित्ती नारकीने अल्पवेदना कही. ए केम ? ७५ अंतगढे कृष्णने ने-
मिनाथे वारमो अमम नामे तीर्थकर धइश एम कहुं, अने समवायांगने विषे चोवीश ती-
र्थकरना पूर्व भवनां चोवीश नाम कहां तेमां श्रेणिक १, सुपार्थ २, उदय ३, इत्यादिक
गणनाए कृष्ण वासुदेव तेरमा कहां. ते केम ? ७६ भगवतीना शतक आठमे उद्देशे नवमे
पंचेंद्रिय तीर्थक मनुष्यने विकुर्वणा काल अंतर्मुहूर्तनो कहां, अने जीवाभिगमे चार मुहूर्त
कहां ए केम ? ७७ भगवती सूत्रना शतक आठमे उद्देशे दशमे जघन्य ज्ञान दर्शन चारि-
त्रनी आराधना वालो वीजे भवे मोक्षे जाय. सात आठ भव तो न उलंघे. तथा शतक वार-
मे उद्देशे नवमे नरदेवनो आंतरो जघन्यथी सागरोपम झाझरो, उत्कृष्टो अपार्षदपुद्गलपरावर्त्त
होय, नरदेवपणुं तो सम्यग्दृष्टि चारित्रिया नीपजावे. ए केम ? ७८ भगवती सूत्रना शत-
क पांचमे उद्देशे चोये ऊंघतो यको सात आठ कां वांधे; उत्तराध्ययनना अध्ययन छब्बी-
शमे वीजे पहोरे रात्रे निद्रा करे. ए केम ? ७९ उत्तराध्ययनना ओगणीशमा अध्ययने
कहुं जे, मांस पोताना शरीरमांथी नरकमां खवराव्यां. जीवाभिगममां असंघयणी कहां तो
संघयणविना मांस क्यांथी ? ए केम ? ८० पञ्चवणामां वीजे पदे—“ दिव्वेणं संघयणेणं ”
एम कहुं अने जीवाभिगमे देवता असंघयणी कहां. ए केम ? ८१ भगवती सूत्रना शतक
पांचमे उद्देशे आठमे समूर्च्छिम मनुष्यने अढतालीश मुहूर्त अवस्थित काल कहां; अने प-
ञ्चवणामां चोवीश मुहूर्तनो उत्कृष्टो विरह कहां. एटले कोइ ऊपजे पण नहीं, अने कोइ चवे
पण नहीं, अने भगवतीने लेखे चोवीश मुहूर्त लगे ऊपजे एटला चवे; एम अवस्थिति का
ल कहां, ते अंतर्मुहूर्त आउपावालाने केम घटे ? ८२ भगवती तथा समवायांगे शक्रस्तवना
पाठमां फेर केम ? ८३ ठाणांगमां वीजे ठाणे उद्देशे पहेले पांच देवलोके त्रण वर्ण कहां.
कृष्ण, नील, अने रक्त. जीवाभिगमे लोहित, पीत अने शुक्ल ए केम ? ८४ पञ्चवणामां
प्रथम पदे पुद्गलना भेद पांचसें वीश थाय छे; उत्तराध्ययनमां चारसें व्यासी भेद थाय छे.
ए केम ? ८५ प्रज्ञापनामां वीशमे पदे किल्बिषिआ जघन्यथी सौधर्मे अने उत्कृष्टे लांतके
जाय. भगवतीमां किल्बिषिया जघन्यथी भवनपति, उत्कृष्टा लांतके जाय. ए केम ? ८६
कल्पसूत्रमां सहरतां वीर प्रभु न जाणे, अने आचारांगमां कहुं सहरतां जाणे, ए केम ?
८७ आचारांगे कहुं जे प्रथम देवताने धर्म कही पछी मनुष्यने कहे, अने ठाणांगमां दश
अच्छेरामां अभात्रिया परिसा. ते थुं ? ८८ उववाइमां शुभ मन वचन काया उदेरवां
कहां अने भगवतीमां एजतो-कंपतो हिंसा करे कहुं ए केम ? ८९ उपासकदशांग मध्ये
आणंद श्रावके भगवतने कहुं जे इ वारव्रत डवरीश; एम करीने सातव्रत उचरथां; वली

અતીચાર વારે વ્રતના કહ્યા. એ કેમ ? ૧૦. ઇત્યાદિક કેટલાં લખ્યાં જાય. એ સર્વ ટીકા નિર્ણયકિત્તિ ધૂળિં વિના કેવલ સૂત્ર મેલવી આપો તો તમે રાંક સરસા થું મેલવી જાણો ? કોઈ પાઠાંતર, કોઈ અપેક્ષા, કોઈ ઉત્સર્ગ, કોઈ અપવાદ, કોઈ નયે, કોઈ વિધિવાદ, કોઈ ચરિ-તાનુવાદ પ્રમુખ સૂત્રના ગંભીર આશય સમુદ્ર સરસી બુદ્ધિના ઘણી ટીકાકાર પ્રમુખ જાણે. તે ટીકા પ્રમુખ તો તમે એક પ્રતિમા દ્વેષે સર્વે ઉથાપ્યાં. એ પ્રસંગે સરયું. ॥ ૧૬ ॥

હવે સૂત્ર અનુસરીએ છે. પૂર્વે ભગવતીની સાચે ત્રણ પ્રકારનો અનુયોગ કહ્યો હતો. વલી નિર્ણયકિત્તિના અક્ષર દેખાડે છે. ગાથા કહે છે.

સૂત્ર નિજુત્તિરે બેઝ મેદે કહે ॥ ત્રીજું અનુયોગદ્વાર ॥

કૂઢા કપટીરે જે માને નહીં ॥ તેહને કવણ આધાર ॥ સ૦ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—સૂત્ર તથા નિર્ણયકિત્તિ—એ બેઝ મેદે ત્રીજો અનુયોગ કે. ત્રીજા અનુયોગ દ્વારમાં કહે છે. પટલે એ માવ જે શ્રીઅનુયોગદ્વાર સૂત્રને વિષે ચાર અનુયોગદ્વાર કહ્યા છે. ઉપક્રમ. ૧, નિષ્કેપ ૨, અનુગમ. ૩, અને નય. ૪, તેમાં ત્રીજું અનુગમ નામ અનુયોગદ્વાર. તેહમાં સૂત્રાનુગમ, તથા નિર્ણયકિત્તિ અનુગમ એ બે પ્રકારનો અનુગમ કહ્યો છે. તથા ચ તત્ત્વજ્ઞ—“અનુ-ગમે દુવિદે પત્તે તં જહા—સુત્તાણુગમે અ ણિજુત્તિઅણુગમે ચ ॥” એનો અર્થ તો પૂર્વે આવી ગયો છે. વલી નિર્ણયકિત્તિ અનુગમ ત્રણ પ્રકારે કહ્યો છે. તેમજ નિષ્કેપ નિર્ણયકિત્તિ અનુગમ ૧ સૂત્ર સ્પર્શિક નિર્ણયકિત્તિ અનુગમ ૨, ઉપોદ્ધાત નિર્ણયકિત્તિ અનુગમ. ૩ તેમાં ઉપોદ્ધાત નિર્ણયકિત્તિ અનુગમ ૨ મૂલ ગાથાએ કહ્યો છે.—“હદેસે નિદેસે, નિગ્ગામે સેત્તકાલપુરિસે અ । કારણ પચ્ચલક્ષણણ સમોચારણાણુમણ ॥ ૧ ॥” કિં કહિવિદ કસ્સ કહિં, કેસુ કહિં કેચિરં હ-વહ કાલં ॥ કહ સંતરમવિરહિયં, મવાગરિસપાસણનિકુત્તિ ॥ ૨ ॥” વ્યાખ્યા. હદેસે કે. સામાન્ય નામમાત્ર કહીશું. જેમ અધ્યયન એવું નામ । નિદેસે કે. વિશેષે કહેવું જેમ સા-માયક અધ્યયન. ૨ તથા નિગ્ગામે કે. નિર્ગમ કહેવો. યથા સામાયક વ્યાપ્તી નીકલ્યું ? ૩. તથા ક્ષેત્ર કહેવું. ૪ તથા કાલ કહેવો. ૫ યથા સામાયિક કોણ ક્ષેત્ર કોણ કાલે ની-કલ્યું ? ૬ મહાસેન વનમાં વૈશાલ થુદ ૧૧ ને દિને પહેલે પહોરે, તથા પુરિસે અ કે. કોણ પુરુષથી નીકલ્યું ? તે કહેવું. તથા કારણ કે. કારણે ગૌતમાદિક ભગવંત પાસે સામા-યક સાંમલે છે ? તે કહેવું. તથા પચ્ચ કે. પ્રત્યય કહેવો. ક્યે પ્રત્યયે ભગવંતે કહ્યું ? તથા ગૌતમાદિકે સાંમલ્યું ? જેમ કેવલજ્ઞાની હું માટે કહુંહું. ગણધરજીને પણ પ્રત્યય સર્વજ્ઞનો થયો માટે સાંમલે છે. ૮ તથા લક્ષણ કે. લક્ષણ કહેવું. યથા સમક્ષિત સામાયિકે શ્રદ્ધા કરે, એ લક્ષણ. શ્રુત સામાયિકે જાણે, એ લક્ષણ. દેશવિરતી સામાયિકે દેશથી ત્યાગ થાય. સર્વ વિરતી સામાયિકે સર્વથી ત્યાગ કરે. ઇત્યાદિક લક્ષણ ૯ ના કે. નય કહેવા. ૧૦ તથા સમોચારણા કે. સમવતાર કહેવો. અનુયોગ મેલા હતા તેવારે સમવતાર હતા. આ-ર્યરક્ષિતજીએ અનુયોગ મિલ્લ કરચા પછી સમવતાર નથી. ૧૧ અણુમણ કે. કોણને કોણ સામાયિક અનુમત છે ? ૧૨ ઇતિ પ્રથમગાથાર્થ ॥ ૧ ॥ કિં કે. સામાયિક તે શું ? તે

કહેવું. તથા દ્રવ્યાર્થિકનયે જીવશૂણ પ્રતિપક્ષ તે સામાયિક ૧૩ કહિવિદં કે૦ કેટલા પ્રકારું સામાયિક ? યથા ત્રણ પ્રકારે. સમકિત સામાયિક ૧ શ્રુત સામાયિક ૨, ચારિત્ર સામાયિક ૩, इत्यादिक કહેવું ૧૪. કસ્સ કે૦ કોણ પુરુષને સામાયિક હોય ? તેહનો ઉત્તર કહે છે. જેહને આત્મા સમતા भावे પરિણમ્યો; તેહને સામાયિક. ૧૫ કહિં કે૦ કોને વિષે સામાયિક, તેહમાં તો ક્ષેત્ર દિશિ પ્રમુખ ઘણાં દ્વાર કહ્યાં છે. ૧૬ કેસું કે૦ કોણ સામાયિક દ્રવ્યપર્યાયને કહિય ? ૧૭ કહં કે૦ કેમ સામાયિક પામીય ? ત્યાં મનુષ્ય ક્ષેત્ર, જાતિ કુલ इत्यादिक વિસ્તાર ઘણો છે. ૧૮ કેભિરં હવઃ કાલં કે૦ કોણ સામાયિક કેટલો કાલ રહે ? તે કહેવું. ૧૯ કહ કે૦ કેટલા જીવ કોણ સામાયિકના સમકાલે નવા પામતા તથા પૂર્વ પ્રતિપક્ષ પામે ? તે કહેવું. ૨૦ સંતર કે૦ એ ત્રણ સામાયિકનું અંતર કહેવું; જે ફરી પામે તો કેહું સામાયિક કેટલે કાલે પામે તે કહેવું ? ૨૧ અવિરહિયં કે૦ એ ત્રણ સામાયિક સંતત રહેતો કેહું સામાયિક કેટલા કાલ લમે રહે ? તે કહેવું. ૨૨ ભવ કે૦ કેટલા ભવમાં ઉત્કૃષ્ટ કેહું સામાયિક આવે ? તે કહેવું. ૨૩ આગરિસ્સ કે૦ આકર્ષ-એક ભવમાં કોણ સામાયિક કેટલી વાર આવે અને જાય ? તથા નાના ભવમાં કોણ સામાયિક કેટલી વાર આવે અને જાય ? તે કહેવું. ૨૪ ફાસણા કે૦ કોણ સામાયિકવંત કેટલું ક્ષેત્ર ફરસે ? તે કહેવું. ૨૫ નિરુત્તિ કે૦ નિરુત્તિ કહેવી. યથા સમ્યગ્દષ્ટિ કહીય, અમોહ કહીય. જેમ શોધી, સદ્માવ, दर्शनबोधि, અવિપર્યાય અને મુદ્દષ્ટિ. એ સમકિતની નિરુત્તિ. એમ ચારિત્રની નિરુત્તિ પણ કહેવી. ૨૬ એ વેડ મૂલ ગાથા અનુયોગદ્વારમધ્યે છે. તેહનો સંક્ષેપ અર્થ કહ્યો. એહના ઉત્તર સર્વ વિસ્તારાર્થ તો આવશ્યક નિર્યુક્તિ તથા ટીકા તથા વિશેષાવશ્યક થકી જાણવો. પણ નિર્યુક્તિ તથા ટીકા તથા માણ્ય ન માને તેહને એ બે ગાથાના અર્થનું ટેકાણું કીયું ? એ બે ગાથાએ નિર્યુક્તિ માનવી કવુલ થઈ જ છે. સૂત્ર લોક કદાગ્રહે ન માને તો શું થયું ? પણ મધ્યસ્થને તરત નજરમાં આવે. તે માટે નિર્યુક્તિ ન માને તો સર્વ સૂત્ર ન માન્યા. સૂત્રનો અનુયોગ નિર્યુક્તિને હાય છે. કૂઠા કે૦ તે કુચિતિ, કૂઠા છે, જૂઠા છે. જે માટે સર્વ સૂત્રના પાઠમાં વાંકું બોલે છે. કપટી કે૦ માયાવો છે. જે માટે ટીકા પ્રમુખને જોઈને સૂત્રના અર્થ વંધ વેસારે, અને પૂછીય તે વારે કહેશે જે અમે ટીકા પ્રમુખ ન માનીય. इत्यादिक કપટના કરણહાર છે. જે માને નહીં કે૦ એવા જે કૂઠા કપટી નિર્યુક્તિ પ્રમુખ ન માને, તેહને કવળ આધાર કે૦ તે પ્રાણીને સંસાર સમુદ્રમાં પહતાં કોણ આધાર થાય ? કોઈ નહીં થાય. इति भाव. इति सप्तदशमी गायार्थ ॥ ૧૭ ॥ બહી નિર્યુક્તિના પાઠ દેખાડે છે.

बद्ध ते सूत्रेरे अर्थ निकाचिया ॥ निजुत्तिए अपार ॥

उपधिर्मान गणणादिक किहां लहे ॥ ते विणु मार्ग विचार ॥ स० ॥ १८ ॥

अर्थ-बद्ध के० बांध्यां ते सूत्र जाणवां. अर्थ के० अर्थ, निकाचिया के० निकाच्या, ते निजुत्तिए के० निर्युक्तिने विषे, अपार के० घणा अर्थ-एटले ए भाव જે નંદી સૂત્રને

વિષે ॥“ણિવદ્ધણિકાયયા ણિણપન્નત્તા માવા” । એવું સૂત્ર છે. તેહમાં ણિવદ્ધ કે સૂત્રે ગુંથ્યા જે, માવ કે. અર્થ તથા, ણિકાયયા કે. તે અર્થ નિકાચ્યા તે નિર્યુક્તિને વિષે એ અર્થ છે તો નિર્યુક્તિ કેમ ન માને? વલી ॥ ‘અસંતિવિજ્ઞાઓ નિજ્જુત્તિઓ’ એવા સમવાયાંગ પ્રમુલ્લમાં પાઠ ઠામ ઠામ છે. ઉપધિમાન ગણનાદિક કે. ઉપધિનું પ્રમાણ, તથા ગણતી રૂપાદિક, કિહાં લહે કે. ક્યાં પામે? વિણ માર્ગ વિચાર કે. નિર્યુક્તિ વિના જિનશાસનના માર્ગનો વિચાર, એટલે એ માવ જે નિર્યુક્તિ વિના ઉપધિમાન તે એવઢા મહોટા પહોલા તે ક્યાં પાગીએ? તથા ગણતીએ કેટલાં રાત્રવાં? રૂપાદિક ઘણી વાતો માર્ગનીછે; તે સર્વ નિર્યુક્તિ વિના ન લામે. રૂપાદિક કીઆ સૂત્ર ઉપર કરે છે? મુલે મુહપત્તિ વાંધી માર્ગમાં રૂપાદિક છે તે કીઆ સૂત્ર ઉપર વાંધે છે? રૂપાદિક સિદ્ધાંતમાં તો ન વાંધવી જણાય છે. જે માટે શ્રી ગૌતમજી મુગા પુત્રને જોવા ગયા તે વારે રાણીએ કહ્યું કે મુલ વાંધો. જો વાંધ્યું હોય તો વાંધો એમ શું કરવા કહે? વલી મુલને પૂછીએ છીએ જે નાક ઉઘાડું રાત્રો છો તેમાં વાયુકાયનો ઘાત થાય છે. તે વારે કહે છે જે દશવૈકાલિકે ॥ મૂદેણ વા ॥ એવો પાઠ છે. ॥ પળ નક્કેણ વા ॥ એવો પાઠ નથી. તે માટે મુલને વાયરે વાયુકાય રૂપાય પળ નાકને વાયરે ન રૂપાય. એમ કહે છે તેને કહીએ જે, મુલ કહ્યું તેમાં નાક આવી ગયું. નહીંતર મુગારાણીએ કહ્યું જે મુલ વાંધો; તેવારે નાક વાંધો કાં ન કહ્યું? કામ તો નાશિકાનું છે. દુર્ગમ આવે માટે કહ્યું છે. તે માટે દશવૈકાલિક મધ્યે પળ મુલ કહેતાં નાશિકા આવી ગઈ જાણવી. હવે તે કુમતિને નિર્યુક્તિનો જવાબ દેવાનું ઠેકાણું રહ્યું નહીં; તે વારે વૂઢતો ફેળના વાચકા મરે એ ન્યાયે વોલ્યો કે નિર્યુક્તિ માનું તો સરી. સૂત્રમાં કહી તે ના કેમ કહેવાય? પળ તે વિચ્છેદ ગઈ એમ કહે છે ॥ ૧૮ ॥ તેહને ઉત્તર વાલવા ગાથા કહે છે.

જો નિર્યુક્તિ ગઈ કુમતિ કહે ॥ સૂત્ર ગયાં નહીં કેમ ॥

જેહ વાચનાએ આવ્યું તે સવે ॥ માને તો હોએ સેમ ॥ સ. ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—જો નિર્યુક્તિ ગઈ એમ કુમતિ કહે છે તેહને ઉત્તર કહે છે, તો સૂત્ર ગયાં નહિ કેમ કે. તે વારે સૂત્ર ગયાં કેમ ન કહે? જે માટે ઢાળાંગસૂત્રમાં અંતગઢ સૂત્ર તથા અનુ-સારોવવાઈ તથા પ્રશ્નવ્યાકરણ—એ ત્રણનાં અધ્યયન કર્યાં છે. તે હમણાંની વાચનાએ નથી જણાતા. વલી શ્રી સમવાયાંગસૂત્રમાં પ્રશ્નવ્યાકરણની હુંડી કહી છે; તેમાંનું પ્રશ્નવ્યાકરણ મધ્યે આજ કાંઈ નથી. તે માટે જેહ વાચનાએ આવ્યું કે. જે પુસ્તકારૂઢ વાચનાએ જે શુરુ પરંપરાએ આવ્યાં સૂત્ર, તે માનીએ તો નિર્યુક્તિ પહેલાં માનીએ. ચારિત્રક્રિયાના સર્વ વિશેષ માવ નિર્યુક્તિ મધ્યે છે, તે માટે વાચનાએ આવ્યું તે માનીએ તો સેમ કે. કુશલ વર્તે. એટલે આત્માને રૂપ થાય ॥ ૧૯ ॥

એ રીતે શાસ્ત્ર વાતે સમજાવ્યા જાણ પુરુષ હોશે તે સમજશે; વાકી તો જેહનું થાય. તેહનું કહે છે.

आंधा आगल दरपण दाखवो ॥ बहेरा आगल गीत ॥

मूरख आगेरे कहेवुं युक्तिनुं ॥ ए सवि एकज रीत ॥ स० ॥ २० ॥

अर्थ—आंधलाना मुख आगल दर्पण देखाववुं, 'बहेराना मुख आगल गीत गान करवुं' अने मूरखना आगल युक्ति कहीने समजाववुं. ए सर्व एकज रीति जाणवी ॥ २० ॥

मारग अरथीरे पण जे जीवछे ॥ नद्रक अतिहि विनीत ॥

तेहने ए हितशीख सोहामणी ॥ वली जे सुनय अधीत ॥ स० ॥ २१ ॥

अर्थ—पण जे मार्गना अर्थी लोक छे. एटछे जे लोक जाणे छे जे शुद्ध मार्ग समजीए. वली जे लोक भद्रक छे एटछे कुवासनाए वासित नथी, वली अति विनीत छे, तेहने ए सोहामणी के० मनोहर हितशिक्षा छे. वली जे सुनय के० भले नये करी भण्णा छे; एटछे भद्रक अथवा समजु छे तेहने माटे कहुं छे पण अर्द्धज्ञने माटे नथी कहुं ॥ इति गार्थार्थ

प्रवचनसाखेरे एम ए भाषिया ॥ विगते अरथ विचार ॥

तुज आगमनीरे ग्रहिण परंपरा ॥ लहिण जग जयकार ॥ स० ॥ २२ ॥

अर्थ—प्रवचन के० सिद्धांत साखे एम भाष्या, विगते के० प्रगटपणे अर्थना विचार, तमारी आगमनी परंपराए ग्रहीए, तो जगतने विषे जयकार पावीए ॥ २२ ॥

गुण तुज सघलारे प्रभु कोण गणी शके ॥ आणा गुण लव एरु ॥

एम में धुणतारे समकित हद करयुं ॥ राखी आगम टेक ॥ स० ॥ २३ ॥

अर्थ—हे प्रभु ! तमारा सघला गुणो कोण गणी गणी शके? अनंता छे माटे न गणाय' पण तमारी आणा कबुल करवी, तद्रूप जे गुण—तेहनो जे छेश, ते स्तवतां यकां में सम-कित हद कर्युं. एटछे कदापि काले चहुं नहीं. एम करीने आगमनी टेक राखी ॥ इति गार्थार्थ ॥ २३ ॥

आणा ताहरीरे जो में शिरधरी ॥ तो शुं कुमतिनुं जोर ॥

तिहां नवि पसरे रे बल विषधरतणुं ॥ किंगारे ज्यहां मोर ॥ स० ॥ २४ ॥

अर्थ—तमारी आज्ञा जो में मस्तके धरी तो कुमति कदाग्रहीतुं शुंजोर चाले? ते दृष्टांते दृढ करे छे त्यां विषधर जे सर्प—तेजुं बल विस्तार न पाये के ज्यो मोर किंगारे के० केकारे शब्द करे ॥ इति गार्थार्थ ॥ २४ ॥

पवित्र करीजेरे जीहा तुज गुणे ॥ शिर धरीए तुज आंण ॥

दिलथी कहीएरे प्रभु न विसारीए ॥ लहीए सुजश कल्याण ॥ स० ॥ २५ ॥

अर्थ—तमारा गुण गाढ़ने जिन्हा पवित्र करीए अने मस्तके तमारी आज्ञा धरीए.

एटळे आझाए मस्तक पवित्र करे. दिलथी प्रभुने कदीए विसारीए नहीं. ए रीते हृदय पवित्र करीए. एम करतां मुजब कल्याण पामीए एटळे भला यन्नरूप कल्याण पामीए. एमां कर्ताए पोतातुं जशोविजय एतुं जे नाय-ते पण सूचव्युं ॥ २५ ॥

कलश ॥ राग धनाश्री ॥

वर्त्तमान शासननो स्वामी ॥ चामीकरसम देहोजी ॥
वीरजिनेश्वर में एम थुणिओ ॥ मन धरी धर्म सनेहोजी ॥
एह तवन जे भणशे गणशे ॥ तस घर मंगलमालाजी ॥
समकितभाण होशे घट तेहने ॥ परगट झाक झमालाजी ॥ १ ॥

अर्थ-वर्त्तमान शासनना धणी श्री वीरस्वामी, चामीकर के० सोना सरखी जेमनी काया छे एवा श्री वीरस्वामी, जिनेश्वर के० सामान्य केवलीमां ईश्वर एटळे तीर्थकर प्रते स्तव्यो. मनमां धर्मस्नेह आणी. भक्ति माटे एक वचन छे. ए स्तवन जे प्राणी भणशे भणीने गणशे; तेहने घरमां मंगलीकनी माला थशे. तेहना घटने विषे प्रगटपणे झाक-झमाल करतो थको सम्यक्तरूप मूर्त्य प्रगट थशे ॥ १ ॥

अरथ एहना छे अति सूक्ष्म ॥ ते धारो गुरु पामेजी ॥
गुरुनी सेवा करतां लहीए ॥ अनुभव निज अभ्यासेजी ॥
जेह बहुश्रुत गुरु गीतारथ ॥ आगमना अनुसारीजी ॥
तेहने पूछी संशय टालो ॥ ए हितशिख छे सारीजी ॥ २ ॥

अर्थ-एहना अर्थ घणा सूक्ष्म छे. ते गुरु पासे आम्नाय धारी जोड्यो. गुरुनी सेवा करतां पामीए. थुं पामीए ? ते कहे छे. अनुभव पामीए. थुं करतां ? ते कहे छे. ए तवननो नित्य अभ्यास करतां. जे बहुश्रुत होय, गीतार्थ होय आगमना अनुसारी होय, एटळे पापभीरु, सत्यभापी होय; तेहने पूछी संशय टालो. ए अमारी रूढी हितशिक्षा छे. इति गाथार्थ ॥ २ ॥

इंदलपुरमां रहिय चोमासुं ॥ धर्मध्यान सुख पायाजी ॥
संवत सत्तर तेन्नीशा वरसे ॥ विजयदशमी मन भायाजी ॥
श्री विजयप्रज्ञसूरि सवाया ॥ विजयरतन युवरायाजी ॥
तस राजे जविजनहित कांजे ॥ एम में जिनगुण गायजी ॥ ३ ॥

अर्थ-इंदलपुर अहम्मदाबादतुं पर, त्यां चोमासुं रहीने धर्मध्यानतुं घणुं सुख पाम्या. संवत १७३३ मे वर्षे विजयदशमी ते आसो सुद्द दशमे मन भायाके० मनने विषे भाव्या.

हवे कवि पोताना आचार्यनी प्रशस्ति कहे छे. श्रीविजयप्रभसूरि तपगच्छनायक सबाइ थया. तेहने पाटे विजयरत्नसूरि युवराज पदे वर्त्तता एटछे विजयप्रभसूरि थकां आचार्यपदे वर्त्तता भविजनना हितने काजे एम में जिनगुण गाया. इति तृतीय गायार्थ ॥ ३ ॥

हवे पोतानी प्रशस्ति कहे छे.

श्री कल्याणविजय वर वाचक ॥ तपगच्छ गयणदिणिंदाजी ॥
तास शिष्य श्रीलाभविजय बुध ॥ नविजनकैरवचंदाजी ॥
तास शिष्य श्रीजितविजय बुध ॥ श्री नयविजय मुणिंदाजी ॥
वाचक जशविजये तस शिष्ये ॥ युणीया वीरजिगंदाजी ॥ ४ ॥

अर्थ—श्री कल्याणविजय उपाध्याय तपगच्छरूप गगनने विषे दिनेंद्र के० सूर्यसरखा तेजोना शिष्य श्री लाभविजय थया. बुध के० पंडित थया. भव्यप्राणीरूप, कैरव के० चंद्र विकासी कमल—तेहने विषे चंद्रमा सरखा. तेमना शिष्य बे थया. एक श्री जितविजय पंडित अने बीजा श्री नयविजय—ते मुनिमां इंद्र सरखा. तेमना शिष्य वाचक उपाध्याय यशोविजय थया. तेमणे वीर जिनेंद्र गुण्या ॥ ४ ॥

दोसीमूलासुत सुविवेकी ॥ दोसी मेघा हेतेजी ॥
एह तवन में कीधुं सुंदर ॥ सिद्धांत अक्षर संकेतजी ॥
ए जिनगुण सुरतरुनो परिमल ॥ अनुभव तो ते लेशेजी ॥
भमर परे जे अरथी होइने ॥ गुरुआणा शिर बहेशेजी ॥ ५ ॥

अर्थ—दोसी मूलानो पुत्र घणो विवेकी जे दोसी मेघो तेने माटे कथुं. ए सुंदर तवन एटछे मेघजी दोसी हुंहीआ हता ते उपाध्यायजीए भतिवोघ्याने शुद्ध श्रद्धा करावी—सिद्धांतने अक्षर संकेते. ए जिनेश्वरना गुणरूप सुरतरु के० कल्पवृक्ष तेहनो परिमल एटछे सुगंधतानोज अनुभव ते लेशे; के जे प्राणी भमरानी पेरे अरथी यइने शुरूनी आज्ञा मस्तके बहेजे ॥ इति पंचम गायार्थ ॥ ५ ॥

॥ इति महोपाध्यायश्रीजशोविजयविरचितं श्रीवीरजिनस्तवनं संपूर्णतामगमदिति ॥

॥ अथ प्रशस्ति ॥

सूरिविजयदेवाख्यस्तपोगच्छाधिनायकः ॥ विख्यातद्विजगत्यासीद्विद्यया गुरुसन्निभः ॥
॥ १ ॥ तस्य पट्टोदयाद्रौ श्रीविजयप्रभसूरिराट् ॥ आदित्य इव तेजस्वी सिंहवच्च पराक्रमी ॥
॥ २ ॥ यः सत्यविजयस्तस्यांतेवासीत्यभिभाषकः ॥ क्रियोद्धारः कृतो येन प्राप्यानुज्ञां
शुरोरपि ॥ ३ ॥ विनेयस्तस्य कर्पूरविजयस्तात्त्विकः सुधीः ॥ कीर्तिः कर्पूरवधस्य
मातु सर्वत्र विश्रुता ॥ ४ ॥ क्षमादिगुणसंदर्भः क्षमाविजय इत्यभूत् ॥ तस्य शिष्यो विनी-

तात्मा, शिष्यानेकसमन्वितः ॥ ५ ॥ शब्दशास्त्रादिशास्त्राणां, वेत्ता शिष्यगणान्वितः ॥
जिनादिविजयादानस्तस्य शिष्यः सूरूपमाङ् ॥ ६ ॥ कर्मप्रकृतिमधृतिशालनत्वविचारवित् ॥
उत्तमाद्विजयस्तस्य, शिष्योऽभूद् भूरिशिष्यकः ॥ ७ ॥ तस्य पादयुगाभोजभृंगतुल्येन
चारुणा ॥ पद्मविजयशिष्येण, स्वपरानुग्रहाय वै ॥ ८ ॥ नन्दो वेदस्तथा नागचंद्राविति च
वत्सरे ॥ वसंतपंचमीघस्त्रे, विक्रमाद् बुधवासरे ॥ ९ ॥ मया वीरस्त्वस्यायं, कृतो बालाव-
बोधकः ॥ गुरुप्रसादतः सम्यग्, गंभीरस्याल्पबुद्धिना ॥ १० ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ श्रीविजय
जिनेन्द्राख्यमुरे राज्ये कृतोद्यमः ॥ स्थित्वा गच्छाधिनाथस्य, राजधन्यपुरे वरे ॥ ११ ॥
यत्किंचिद्विनयं प्रोक्तं, मतिमाद्यादजानता ॥ तत्सर्वं विवृणुः शोधयं, विधाय मयि सत्कृपां ॥ १२ ॥
वीरस्य शासनं यावद्, वर्तते विश्वदीपकं ॥ तावद्बालावबोधो यं, तिष्ठताच्छुद्धवासनः ॥ १३ ॥

॥ इति हुंढकमतनिराकरणरूपा श्रीवीरजिनस्तुतिः संपूर्णा ग्रंथाग्रंथ ८३८ अक्षर ८

समग्र बालावबोध मीलने ग्रंथाग्रंथ ३०७२ अक्षर १८ सूत्र ग्रंथाग्रंथ २२८

अक्षर ५. समयोर्मिलने ग्रंथाग्रंथ ३३०० अक्षर-२३-

॥ इति महोपाध्यायश्रीमद्यशोविजयगणिविरचितं
श्रीमहावीरजिनस्तुतिगर्भितं हुंढकमतनिराक-
रणरूपं सार्द्धशतगाथास्तवनम् ॥

॥ श्री पंचपरमेष्ठिभ्यो नमः ॥

॥ श्रीमद्विजयानन्द सूरीश्वर पादपद्मेभ्यो नमः ॥

॥ अथ ॥

श्रीमद्यशोविजयजी उपाध्यायकृत साडात्रणसोगाथानुं
स्तवन अर्थसहित प्रारंभ.

॥ प्रथम अर्थकर्तानुं मंगलाचरण ॥

पार्श्वनाथपदद्वंद्वं, नत्वा सीमंधरप्रभुम् ॥

स्तवस्य वार्त्तिकं कुर्वे, स्वपरानुग्रहाय वै ॥ १ ॥

॥ हवे अर्थकर्तानी मूचना ॥

आ स्तवन मांडेली गायाओना अर्थ अन्वये करी कहीथुं पण पाधरो नहीं कहेवाप
माटे पद आगल पाछल जोडीने पोतानी बुद्धिए विचारी जोशो तो खरो अर्थ बेसशे.

॥ ढाल पहेली ॥

॥ ए ढडि किहांराखी ॥ ए देशी ॥

श्रीसीमंधर साहिव आगें । वीनतडी एक कीजें ॥

मारग शुद्ध मयाकरी मुझने । मोहन मूरति दीजरे ॥

जिनजी, वीनतडी अवधारो ॥ ए आंकणी ॥ १ ॥

अर्थ—श्री के० चोत्रीश्वर अतिशय अने आठ प्रातिहार्यादिक वाक्यलक्ष्मी तथा केवल
ज्ञानादिक अभ्यंतरलक्ष्मी तेणेकरी युक्त एहवा सीमंधर नामे साहिव ते आगल एकज शुद्ध
मार्ग ओलखवारूप अद्वितीय वीनति करीयें ते माहरा ऊपर मयाके० कृपा करीने शुद्ध मार्ग
जे रत्नत्रयरूप मोक्षमार्ग अथवा अनेक दर्शनी वितत्यसंवादी तथा विपरीत भाषण करनारा
स्वदर्शनीने साचा मानवा ते अशुद्धमार्गकहीयें ते सर्व उबेखीने स्याद्वादशैलीयें जैनमार्ग
ओलखवो ते शुद्ध मार्ग कहीयें ते शुद्ध मार्ग सेवी अनेक भव्यजीव स्वसंपदा भोगी थया ए-
हवो शुद्ध मार्ग ते हे मोहनमूरति के० वल्लभमूरति ! मुझने दीजे के० मुझने द्यो आपो ए
वीनती करीयें छैयें माटे हे रागद्वेपना जीतणहार जिनजी ! ते अमारी वीनती अवधारो
के० केवलज्ञाने करी जाणो ॥ १ ॥

चाले सूत्र विरुद्धाचारें । भाषे सूत्र विरुद्ध ॥ एक कहें अमे

मारग राखूं । ते केम मानूं शुद्धरे ॥ जिन० वी० २ ॥

અર્થ—કોઈક પ્રાણી સૂત્રથી વિરુદ્ધ આચારે ચાલે છે, તથા માથે કેં પસપણા કરે છે તે પળ સૂત્ર વિરુદ્ધ, વલી લોકને કહેશે જે અમે માર્ગ રાસીયેં છેયેં, જો અમે છેયેં તો માર્ગ ચાલે છે એહું વોલે છે માટે હે પ્રશ્ન તે વાતને અમે શુદ્ધ કેમ કરી માનિયેં. હ્યાં સૂત્ર તે શું? તે લેલે છે.—૧૧ અંગ, ૧૨ વર્ણાંગ, ૧૦ પયગ્ના, ૬ હેદ, ૪ મૂલમૂત્ર, ૧ નંદી, ૧ અનુયોગદ્વાર, એવં ૪૫ આગમ જાણવા. યતઃ—“એકારસ તદ્વા વારસ । અંશુવંગાણિ દસપયગ્ના-
ણી ॥ છચ્છેયા ચલમૂલા । નંદીઅણુઓમપણયાલા ॥ ૧ ॥” તથા તેની માળ્ય, ચૂર્ણિ, નિ-
ર્યુક્તિ, વૃત્તિ અને મૂલમૂત્ર એ પંચાંગીને સમ્મત જે પૂર્વાચાર્ય પ્રણીત ધર્મરત્નાદિ પ્રકરણ તથા
જે નંદીસૂત્રગત પયગ્ના અને હરિશ્વરમુરિ હમાસ્વાતિ વાચક પ્રમુલ્લ કૃત ગ્રંથાદિક તે સર્વ સૂત્ર
માંહેજ આવે, કેમકે દુર્ધર્મ પઢયા તે કાલે સૂત્રવિસરચા હતા તે માંહે જેટલા સાંભરચા તે
સૂત્ર લખ્યા અને જે અર્થ સાંભરચા તેહના પ્રકરણ પ્રમુલ્લ વાંધ્યા તે પળ મૂત્રાનુજાયી હોવા-
થી સૂત્રજ કહીયેં તો તેથી વિરુદ્ધ કરે છે તથા વોલે છે તેવાને શુદ્ધ કેમ માનું ॥ ૨ ॥

આલંબન કૂડાં દેલાડી । મુગધ લોકને પાડે ॥ આળા મંગ
તિલક તે કાલું । થાપે આપ નિહાડેરે ॥ જિન૦ વી૦ ૩ ॥

અર્થ—હવે તે વિપરીત ચાલતાં કોઈક કહેશે જે આમ કાં ચાલો છો તેહને પાછો જ-
વાવ આપતાં કૂડાં કેં તોડાં આલંબન દેલાડે જે આ પંચમકાલે સંવયણ વૃત્તિ પ્રમુલ્લ પૂર્વ
પુરુષ જેહવા કિહાં છે એમ કહિને મુગધ કેં મૂર્ખ લોકને પાડે કેં અજ્ઞાન માર્ગે પાડે છે
એહવા પુરુષ તે આળા કેં જિનાજ્ઞા તેહનો જે મંગ તદૂપ જે કાલું તિલક તે પોતાને કપા-
લેં થાપે છે એટલે જિનાજ્ઞા હોપે છે. તે વારે કોઈક વોલ્યો જે આજ્ઞા મંગતું દૂષણ દીધું તે
ત્વં પળ સર્વથા વિધિ તો કોઈ કરી શકે નહીં ॥ ૩ ॥

વિધિ જોતાં કલિયુગમાં હોવે । તિરથનો ઉચ્છેદ ॥ જિમ ચાલે

તિમ ચલવે જડ્યેં । એહ ધરે મતિ મેદરે ॥ જિન૦ વી૦ ૪ ॥

અર્થ—અને વિધિ જોતાં તો કલિયુગ કેં પાંચમો આરો જેને અન્યતિર્થી કલિયુગ
કહે છે અને જૈન પાંચમો આરો કહે છે તે કલિયુગમાં તિર્થનો ઉચ્છેદ થાય કેમકે તમે અ-
વિધિની તો ના કહો છો અને વિધિયેં તો થાય નહીં તેથી તિર્થ વિચ્છેદ જાય માટે જેમ
ચાલે તેમ ચલાવ્યા જૈયેં એટલે શ્રાદ્ધી ચાપાચિપી કરીયેં નહીં નરમ ગરમ ચલાવિયેં એ રીતે
કોઈક પોતાની મતિનો મેદ ધરે છે ॥ ૪ ॥

હમ માણિ તે મારગ હોપે । સૂત્રક્રિયા સવિ પીસી ॥ આચરણા

શુદ્ધિ આચરિયે । જોઈ યોગની વીસીરે ॥ જિન૦ વી૦ ૫ ॥

અર્થ—એહવાં વચન વોલીને જે વિધિમાર્ગને હોપે છે તે પ્રાણીયે સૂત્રક્રિયા સર્વ પી-

सी के० दली नाखी ते माटे आचरणा के० क्रिया ते शुद्ध आदरीये ते श्री हरिमद्रसरियें योगनी वीस वीसी करेली छे ते मांहेली सत्तरमी वीसी मांहे कहुं छे. यतः—“तिथस्सुच्छे-आइ, विणालंबणं जस्स एमेव । सुत्तकिरियाइनासो, एसो असमंजसविहाणो ॥१” ॥५॥

पंचमे आरे जिम विष मारे । अविधि दोष तिम लागे ॥ इम उपदेश पदादिक देखी । विधिरसिओ जन जागेरे ॥ जिन० वी० ॥६॥

अर्थ—पांचमा आरामांहे जेय विष मारे छे तेय पांचमा आरामांहे अविधि दोष पण लागे छे एटले ए भाव जे पांचमा आरामां पांच विष कहा छे ते पण जीवने असत्य प्रवृत्तिना हेतु छे. यतः—“ १ दुस्सम २ हुंढासप्पिणि, ३ दाहिणपासंभि ४ भासगइजो-ओ । ५ तह कण्हपक्खीजीवा, पंचविसं पंचमे अरए ॥१॥” ए गाथा सूयणा सीचरीनी छे ए जिम पांच विष कहां ते मारे छे तिम पांचमे आरे जे अविधि दोष लागे ते पण मारेज छे. अथवा चोये आरे जिम विष खाधुं मारे तेय पांचमे आरे पण विष खाधुं मारे, तेय ज अविधि दोष पण जेय चोया आरामांहे लागे तेय पांचमे आरे पण लागे. यतः—“मारे-इ विसं भुतं, जहा चउत्थारए तहा दुसमंभि । तह अविहिदोषजणीओ, धम्मोवि य दुग्ग-इहेऊ॥१ ॥” इति द्वितीयपदेशमालायां एम उपदेशपदादिक ग्रंथ मांहे पाठ देखीने विधिनो र-सियो जन के० लोक होय ते जागे के० विधि करवाने सावधान थाय ॥ ६ ॥

कोइ कहे जिम बहु जन चाले । तिम चलियें सी चर्चा ॥ मारग महा-जन चालें भाष्यो । तेहमां लहीयें अर्चारे ॥ जिन० वी० ७ ॥

अर्थ—बली केटलाक तो एम कहे छे के जेम बहु जन के० घणा लोक चाले ते रीते चालीयें केमके जे घणा करता हरो ते रुडुंज करता हरो तो शाही चर्चा बी करो छो अये पोतानी मतियें करता हइयें तो भछे चर्चा करो कारण के मार्ग तो तेहनेज कहीयें के जे मार्गे महाजन के० महोटा लोकना समुदाय चाले छे तेहनी चालें चालीए तेने मार्ग कही-यें इम भाष्यो के० ग्रंथ मांहे कह्यो छे. यतः—“महाजनो येन गतः संपथा” इति ॥ तो ते महा-जननी चालें चालतां थकां लहीयें के० पामीयें अर्चा के० पूजा इति ॥ ७ ॥

ए पण बोल मृषा मन धरीयें । बहुजन मत आदरतां ॥ छेह न आवे बहुल अनारय । मिथ्या मतमां फिरतारे ॥ जिन० वी० ८ ॥

अर्थ—हवे उत्तर आपे छे के ए बोल जे कहा ते पण मृषा के० जूठो चित्तमांहे धा-रीये तेहनो हेतु कहे छे एटले बहु जन मत आदरतां के० घणा लोकनो मत आदरतां तो बहुल अनारय के० घणा जनतो अनार्य छे तेहनो छेह के० पार पामीयें नहीं मिथ्या मत मांहे फिरतां के० अनार्य छे ते सर्व मिथ्यामति छे माटे ते मांहे भयतां पार न पामीयें इति भाष ॥ ८ ॥

થોડા આર્ય અનાર્ય જનથી । જેન આર્યમાં થોડા ॥ તેમાં પળ પરિ-
પત્તજન થોડા । શ્રમણ અલપ વહુ મો(મું)ઢારે ॥ જિન૦ વી૦ ૯ ॥

અર્થ—થોડા આર્ય અનાર્ય જનથી કે૦ અનાર્ય જાણથી આર્ય જાણ થોડા છે કેમકે
વચીસ હજાર દેશમાંહે આર્ય દેશ તો સાડીપચવીસજ છે તે વચી આર્ય દેશમાં પળ જૈન
નામ ધરાવે પદ્ધતિ લોક થોડા છે વચી જૈન નામ ધરાવે તેમાંહે પળ પરિપત્ત કે૦ જૈન વા-
સનાયે પરિપમ્યા હોય પદ્ધતિ શ્રદ્ધાવંત રપાદાદશૈલીના જાણ થોડા વચી તે પરિપત્તજન માંહે
પળ શ્રમણ કે૦ મુનિરાજ તે અલપ કે૦ ઘણા થોડા અને વહુ મો(મું)ઢા કે૦ માત્ર મસ્તક
મુંદન કરાવ્યું પળ મુનિ વિનાના પદ્ધતિ લોક વહુ જાણવા ॥૯॥

ભદ્રવાહુ ગુરુ વદન વચન ૫ । આવશ્યકમાં લહિયે ॥ આળા શુ-
દ્ધ મહાજન જાણી । તેહની સંગે રહિયેરે ॥ જિન૦ ॥ વી૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—ભદ્રવાહુસ્વામીના મુલ્યું ૫ વદયમાળ વચન છે તે આવશ્યકમંત્રમાંહે ફરું છે
તિહાથી લહિયે કે૦ પામીયે જે આજ્ઞા શુદ્ધ તેહજ મહાજન પદ્ધતિ જિનાજ્ઞા પાછે તેહજ સંગ
પદ્ધતિ જાણીને તેવા મહાજનની પાસે વસીયે. ગાથા—“અમ્મો ય સાહુ અમ્મો, ય સાહુની
સાવઓ ય સદ્ધી વા । આળાજુતો સંધો, સેસો પુણ અદ્ધિસંધાઓ ॥ ૧ ॥” ઇતિ આવશ્યક
વચનાત્ ॥ ૧૦ ॥

અજ્ઞાની નવિ હોવે મહાજન । જો પળ ચલવે ટોલું ॥ ધર્મદાસગ-
ણી વચન વિચારી । મન નવિ કીજે મોલુંરે ॥ જિન૦ ॥ વી૦ ૧૧ ॥

અર્થ—પળ જે અજ્ઞાનીનો સમુદાય હોય અને જો તે ટોલું કે૦ ગચ્છને ચલાવે તોહે પળ
તેહને મહાજન ન કહીયે પદ્ધતિ ધર્મદાસગણીનું વચન વિચારીને મનને મોલું ન કરીયે પદ્ધતિ
અજ્ઞાને ધર્માધમ ન કરીયે. યતઃ—“જં જયદ અમ્મીયત્થો” ઇતિ વચનાત્ ॥ ૧૧ ॥

અજ્ઞાની નિજ હંદે ચાલે । તસ નિશ્ચાયે વિહારી ॥ અજ્ઞાની જે
ગચ્છને ચલવે । તે તો અનંત સંસારીરે ॥ જિન૦ ॥ વી૦ ૧૨ ॥

અર્થ—જે અજ્ઞાની પુરુષ તે નિજ હંદે કે૦ પોતાના અભિપ્રાયે ચાલે તથા તે અજ્ઞાનીની
નિશ્ચાયે જે વિહારી કે૦ વિચરે તેપણ અજ્ઞાનીજ હોય તો પદ્ધતિ અજ્ઞાની અગીતાર્થ થકો જે
ગચ્છને ચલાવે તેતો અનંત સંસારી જાણવો. યતઃ—“જં જયદ અમ્મીયત્થો જં, ય અમ્મીય-
ત્થનિસ્સિઓ જયદ । વટ્ટાવેદ્ય ગચ્છં, અણંત સંસારિઓ હંદ ॥ ૧૨ ॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં ॥ ૧૨ ॥

ખંડ ખંડ પંડિત જે હોવે । તે નવિ કહીયે નાળી ॥ નિશ્ચિત સમય
લહે તેનાળી । સંમતિની સહિનાળીરે ॥ જિન૦ ॥ વી૦ ૧૩ ॥

अर्थ—जे खंड खंड पंडित के० ग्रंथ ग्रंथ मांहेयी थोडी थोडी वात शीखीने पंडितपणुं जेहने होय ते पुरुषने . ज्ञानी न कहीयें, यतः—“ जो मुत्तमत्यमुभयं, समहीजंते गुरुकम्म-विहिणो । नो भजइ सो नाणी, अठमयठाणमुदमणो ॥ १ ॥” इति आवश्यकमाहाभाष्ये । माटे निश्चित समय के० निश्चें सिद्धांतनी वातने लहे के० जाणे ते नाणी के० ज्ञानी कहीयें एटले गुरुकमागत निश्चय व्यवहार सहित स्याद्वादशैलीयें ज्ञान थयुं होय ते सिद्धांत निश्चितज्ञान कहियें ए वात संमतिनी के० संमतितर्कशास्त्रनी सहिनाणी के० निसानी छे. गाथा—“ जो निच्छय समयछू, स व्यवहारसमयमासज्ज । गुरुपारतंतलद्ध, नयनिउणोगा-हणा कुसलो ॥१॥” इति ॥ १३ ॥

जिम जिम बहुश्रुत बहुजन संमत । बहु शिष्यें परवरिओ ॥ तिम तिम
जिनशासननो वयरी । जो नवि निश्चय दरीओरे ॥ जिन० वी० १४ ॥

अर्थ—जिम जिम बहुश्रुत के० घणो मण्यो अने बहु जन संमत के० घणा लोकने मानवा योग्य थयो वली बहु शिष्यें परवरिओ के० घणा चेला चांदि करथां तिम तिम जिन-शासननो वयरी के० सिद्धांतनो शत्रु जाणवो जो निश्चय ज्ञाननो दरिओ के० समुद्र न होय तो. अने जे निश्चें ज्ञानी होय तेहने तो सर्व छेखे छे. यदुक्तं—“जह जह बहुमुओ संमओ अ, सीसगणसंपरिउढो य । अविणिच्छिओ अ समए, तह तह सिद्धंतपडिणीओ ॥१॥ इत्युपदेश-मालायां तथा पंचवस्तुके पि च (तथा संमतावपि) ॥ १४ ॥

कोइ कहे लोचादिक कष्टें । मारग भिक्षावृत्ति ॥ ते मिथ्या नवि
मारग होवे । जनमननी अनुवृत्तिरे ॥ जिन० वी० १५ ॥

अर्थ—केटलाएक तो एमज कहेछे जे लोचादिक कष्टें के० लोच कराववा उघाडे पगे तथा उघाडे मार्थें हिंडवुं इत्यादिक कष्ट करवे करीने मारग के० मुनिमारग जाणवो वली भिक्षायें वृत्ति के० आजीविका करवी ते मार्ग छे एहवुं जे कहे छे ते मिथ्या के० खोटुं कहे छे ए रीते मार्ग न होय केमके आत्मार्थ विना जन मननी अनुवृत्ति के० लोकना मननी अनुजायीये प्रवर्ततां मार्ग न होय इति भाव. गाथा—“ कठंकरेइ तिब्बं, धम्मं धारेइ ज-णाणुविचीए । सो पवयणमग्गस्स, वेरीमुओ अहाळंदो ॥ १ ॥” ॥१५ ॥

जो कष्टे मुनि मारग पावे । बलद थाए तो सारो ॥ भार वहे जे
तावडे भमतो । खमतो गाढ प्रहारोरे ॥ जिन० वी० १६ ॥

अर्थ—जो ए रीते प्रशुनी आज्ञा विना कष्ट करतां मुनिनो मारग पावे तो तिर्यच बल-द तथा उपलक्षणथी बीजा ढोर पण लइयें ते ढोरज सारा के० भला थाय केमके बलद ऊ-पर जेटलो भार भरीयें तेटलो मुखे दुखे पण वहे निरवाह करे वली तावडे के० तडके भ-मतो थको गाढ के० आफरा कोरडा मोंणा प्रमुखता महारने खमतो के० सहन करे छे ॥१६॥

लहे पाप अनुबंधी पापें । बलहरणी जन भिक्षा ॥ पूरव भव
व्रतखंडन फल ए । पंच वस्तुनी शिक्षारे ॥ जिन० वी० १७ ॥

अर्थ—माटे ते प्राणी वर्त्तमानकाले पण अशुभ अने अनागत काले पण अशुभ ते पा-
पानुबंधी पाप कहीये तेणे करीने लहे के० पापे बलहरणी के० वीर्यने हणे एहवी जन भि-
क्षा के० लोकनी भिक्षा पापे एटले संयम योग साथी न शके ते बलहरणी भिक्षा कहीये
ए पूरव भव के० पाछला भवे व्रतखंडन करचा होय तेहनां फल छे तं पापानुबंधी पापे ब-
लहरणी भिक्षा पापें एम पंचवस्तु ग्रंथ श्रीहरिभद्रसूरि कृत छे ते मांहे कहुं छे. गाथा—“चा-
रित्तविहीणस्स, अभिसंगपरस्स अकलुसभावस्स । अण्णाणिणो य जा पुण, सा पडिसिद्धा
जिणवरोहि ॥ १ ॥ भिक्खं अंडतिआरंभसंगया अपरिसुद्धपरिणामा । दीणा संसारफलं,
पावाड जुत्तमेयं तु ॥ २ ॥ इसिं काऊण सुहं, निवाडीया जेहि दुक्खगहणंमि । मायाए के-
इ पाणी, तेसिं एयारिसं च होइ ॥ ३ ॥ चइऊण घरावासं, तस्स फलं चैव मोहपरतंता ।
न गिहि न पव्वइया, संसारपव्वट्ठगा भणिया ॥ ४ ॥” १७ ॥

कोइ कहे अमें लिंगे तरशुं । जैन लिंग छे वारु ॥ ते मिथ्या नवि
गुणविणुं तरियें । भुजविण न तरे तारुरे ॥ जिन० वी० १८ ॥

अर्थ—हवे कोइक कहेने जे द्रव्यलिंग तेहिज प्रमाण छे एटले लिंग जे ओघो मुहपती
तेथी तरी संसार पार पामीथुं केमके जैननो लिंग ते वारु के० सुंदर छे तेने गुरु उत्तर क-
हे छे के ते मिथ्या के० खोडं छे कारण के गुण विना एकडुं मात्र लिंग धारण करेथी त-
राय नहीं तेहनो दृष्टांतः—जेम तारु पुरुष ते भुजा विना नदी प्रमुख तरी शके नहीं ॥ यदु-
क्तं—वंदनावश्यकके शिष्य वचनं—“सुविहिय दुविहीयं वा, नाहं जाणामि यं खु छजम-
त्थो । लिंगं तु पूययामि, तिगरण मुद्धेण भावेण ॥१॥ प्रत्युत्तरमाह—जइ ते लिंगप्रमाणं,
बंटाहि निन्हए तुमे सव्वे । एए वंदमाणस्स, लिंगमवि अप्पमाणं ते ॥२॥” इत्यादि ॥१८॥

कुटलिंग जिम प्रगट विडंवक । जाणी नमतां दोष ॥ निद्धंछस जा
णीने नमतां । तिमज कह्यो तस पोषरे ॥ जिन० वी० १९ ॥

अर्थ—जेम विडंवक जे नाटकीया प्रमुख तेहनो जे कुटलिंग के० खोटो वेष ते प्रगट
पणे जाणीनें एटले कोइक नाटकीयो साधुनो वेष लाव्यो ते खोटो वेष छे एम जाणतां थ-
कां जो तेहने नमीयें तो दोष लागे तथा लोक हांसी प्रमुख पण करे ते माटे निद्धंछस जे
प्रवचनोपघातक निरपेक्षक केवल लिंगधारी पासत्थादिक जाणीने तेहने नमीयें तो तिमज
के० ते पूर्वोक्त नाटकीया साधुनी परे तस पोष के० ते दोषनो पोष कह्यो छे यदुक्तं—“ज-
ह वेलंवगलिंगं, जाणंतस्स नमउ हवइ दोसो । निद्धंछसुत्ति नाऊण, वंदमाणे धुवं दोसो
॥ १ ॥” इति वंदनावश्यकके ॥ ए रीते आचार्ये लिंग अप्रमाण कहुं ॥ १९ ॥

शिष्य कहे जिम जिन प्रतिमाने । जिनवर थापी नमियें ॥ साधुवेस
थापी आतिसुंदर । तिम असाधुने नमियेंरे ॥ जिन० वी० २० ॥

अर्थ—तेवारे शिष्य बोल्यो जे जिम जिनेश्वरनी प्रतिमामांहे ज्ञानादिक गुण नथी
अने तेहने तीर्थकरनी बुद्धियें नमस्कार करतां महोदो लाभ थाय छे महोदी निर्जरा थाय
छे. यथा आवश्यकें शिष्य वचन—“तित्थयरगुणा पडिमासु नत्थि निस्संसयं वियाणंतो ।
तित्थयरुत्ति नमंतो, सो पावइ निज्जरं विउळं ॥१॥” इति ॥ तेम अति सुंदर एहवो साधु
वेष थापी असाधुने पण नमियें एटछे गुण विनानी जिम जिन प्रतिमा छे तेहने नमतां नि-
र्जरा थाय तेम पासत्थादिकमां जो साधुनो गुण नथी तो पण साधुनो वेष तो छे माटे जो
पोतानुं मन शुद्ध छे तो तेहवाने नमतां लाभ थाय कारण के लाभ अथवा खोट ते तो पो-
ताना अध्यवसाय आश्री छे. उक्तंच—“लिंगं जिणपन्नं, एअं नमंतस्स निज्जरा विउला ।
जइवि गुणविप्पहिणं, वंदइ अज्झप्पसोहिण ॥ १ ॥” इति शिष्य वचनं ॥ २० ॥

भद्रबाहु गुरु बोले प्रतिमा । गुणवंती नहीं दुष्ट ॥ लिंग मांहे बे
वानां दीसे । ते तुं मान अदुष्टरे ॥ जिन० वी० २१ ॥

अर्थ—हवे आचार्य उत्तर आपे छे जे श्रीभद्रबाहुगुरु आवश्यकमां एम कहे छे के
प्रतिमा गुणवंती नथी तेम दुष्ट पण नथी माटे तेहने गुणवंती मानियें एटछे अदुष्टपणानो
आरोप करियें तो थाय अने लिंगमांहे तो गुण तथा दोष ए बे वानां देखाय छे ते तुं हे
अदुष्ट के० गुणवंत शिष्य मान. इति गाथार्थ । हवे एने भावार्थ कहे छे जे जिनप्रतिमामांहे
गुण नथी तेम दोष पण नथी माटे पोताना अध्यवसायनी बुद्धियें नमतां लाभ थाय, इहां
कोइ कहेशे जे परिणामे लाभ थाय छे तेवारे प्रतिमानुं थुं काम छे? तेहने कहीयें जे शुद्ध
परिणामनो हेतु ते प्रतिमाज छे तेवारे ते कहेशे जे साधुनो वेष ते पण शुद्ध परिणामनो
हेतु छे तेहने कहेवुं जे साधु वेष पुरुषपणुं ते प्रतिमाने बराबर न थाय केमके प्रतिमा
हजारोगमें जोड़यें पण सर्व एकाकार छे सावद्य क्रिया नथी करती तेम निरवद्य क्रिया पण
नथी करती अने साधुलिंग तो कोइक स्थानके सावद्य कर्म करतो देखीयें तथा कोइक
स्थानके निरवद्य शुद्ध चारित्र पालतो देखीयें माटे बराबर न थाय अने जिनप्रतिमामांहे
जिन गुणनो आरोप करीने परिणाम करतां निर्जरा थाय पण पासत्थादिकने बंदना करतां
कोना गुण संभारीश तेवारे ते बोल्यो जे बीजा रुढा साधुना गुण आरोप करीने मणाय
करिथुं तेहने कहे छे जे निर्गुणीने विषे गुणनो आरोप थाय नहीं अने जो गुणनो आरोप
करीयें तो विपर्यास थाय अने जे विपर्यास तेतो कर्मबंधनो हेतु छे ते माटे जिहां गुण तथा
दोष न होय तिहां आरोप थाय पण अन्यथा आरोप न थाय यदुक्तं बंदनावश्यक—“संता-
तित्थयरगुणा, तित्थयरे तेसिमं तु अज्झप्पं । नय सावज्जा किरिया, इयरेसु धुवा समणुम-
न्ना ॥१॥ चो० ॥ जइ सावज्जा किरिया, नत्थि उ पडिमासु एवमियरावि । तयभावे नत्थि

ફલં, અહ દોહ અહેત્યં હોહ ॥૨॥ આચાં કાર્યં ઉપયામાવો, તદ્વિ ફલં અસ્થિ મળવિસુ-
દ્ધીર્ષ । તિર્ણુ મળવિસુદ્ધીર્ષ, કારણં હંતિ પદિમાઓ ॥૩॥ જહ્વિ ય પદિમાઝ ગુણા,
મુણિગુણસંકપ્પકારણં લિંગં । ઉપયમવિ અસ્થિ લિંગે, ન ય પદિમાસુભયં અસ્થિ ॥૪॥ નિ-
યમા જિણેસુ અ ગુણા, પદિમાઝદિસ્સ જે મળે કુણહ । અગુણો ઝ વિયાણંતો, કં નમઝ
મળે ગુણં કાઝં ॥ ૫ ॥” ઇત્યાદિ વલી एहनो विचार दृढतद्वत्तिथी विचारजो ॥ २१ ॥

કોઈ કહે જિન આગે માગી । મુક્તિ મારગ અમે લેશું ॥ નિરગુણને
પણ સાહેબ તારે ॥ તસ ભક્તે ગહગહિશુંરે ॥ જિન૦ વી૦ ૨૨ ॥

અર્થ—હવે કોઈક એમ કહે છે જે જિનેશ્વર આગે મુક્તિમાર્ગ અમે માગી લેશું કેમકે
નિર્ગુણને પણ સાહેબ તારશે તથા તેહની ભક્તિમાં ગહગહિશું કે૦ હરપ પામિશું ઇતિ ગાથાર્થ.
ભાવાર્થ તો એમ છે જે કેટલાક એમ કહે છે આ ભવમાં તો શક્તિ નથી પણ જન્માંતરે બોધિ-
વીજની સામગ્રી પામીશું ત્યારે કરિશું એવું પ્રશ્ન પાસે માગી લઇએ છીએ. ઇતિ ભાવઃ ॥૨૨॥

‘પામી બોધ ન પાલે મૂરખ । માગે બોધ વિચાલે ॥ લહિયેં તેહ કહો
કુળ મૂલે । બોલ્યું ઉપદેશમાલેરે ॥ જિન૦ વી૦ ૨૩ ॥

અર્થ—તેહને ઉત્તર કહે છે જે આ ભવમાં બોધ કે૦ બોધિવીજની સામગ્રી પામીને પણ
જે મૂરખ કે૦ અજ્ઞાની સંયમ અનુદાન તો પાલતો નથી અને વિચાલે કે૦ વિચમાં બોધ મા-
ગે જે આગલ પાલિશું તો તેહ કે૦ તે બોધિવીજ કહો કુળ મૂલે કે૦ શેમૂલે લહિયેં કે૦
પામીયેં એટલે એ ભાવ જે કોઈક વસ્તુ લેવા જાયેં તે વસ્તુ જો પાસે દ્રવ્ય હોય તો જડે અને
દ્રવ્ય ન હોય તો સ્યા મૂલે જડે, તેમ આ ભવમાં જે સંપ્રમાદિક પાલ્યા હોય તો આવતે
ભવે પણ બોધિવીજની સામગ્રી મળે પણ ન પાલ્યા હોય તો શે મૂલે પામે અર્થાત્ બોધિ સામ-
ગ્રી નજ પામે, એમ ઉપદેશમાલા મધ્યે કહ્યું છે. યતઃ—“લદ્ધિલ્લિયં ચ વોહિં, અકરિતોઽગ્ના-
ગયં ચ પત્થિતો । અચંદાઈં વોહિં, લબ્ધિહિસિ કયરેણ મુલ્લેણ ॥૧॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં
આવશ્યકનિર્ણયૌ તથા ચતુર્વિંશતિસ્તવાધ્યયને પિ ચ ॥ ૨૩ ॥

આળા પાલે સાહેબ તૂસે । સકલ આપદા કાપે ॥ આળાકારી
જે જન માગે । તસ જસલીલા આપેરે ॥ જિન૦ વી૦ ૨૪ ॥

અર્થ—તે માટે આજ્ઞા પાલતાં થકાં સાહેબ કે૦ પરમેશ્વર તુષ્ટમાન થાય અને સમસ્ત
આપદાને કાપે, માટે આજ્ઞાકારી જે જન કે૦ લોક તે માગે એટલે આ ભવમાં જે પ્રશ્ન આજ્ઞા
પાલે તે પ્રાણી જે માગે તસ કે૦ તે પ્રાણીને જજની લીલા આપે એટલે પ્રશ્ન આજ્ઞાથી
જજલીલા પામે ॥ ૨૪ ॥ એ પ્રથમ ઢાલ માંહે એમ કહ્યું જે અમે નિર્ગુણી થકાં પ્રશ્ન પાસેથી
માગી લેશું એવું બોલનારને શિત્તામણ દીધી ॥ ૨૪ ॥

॥ ढाल बीजी ॥

॥ आदर जीव समागुण आदर ॥ ए देशी ॥

कोइ कहे अमे गुरुथी तरसुं, जिम नावाथी लोहारे ।

ते मिथ्या नलहे सहवासे, काच पाचनी सोहारे ॥ १ ॥

श्रीसीमंधर साहेब सुणजो, भरतखेत्रनी वातोरे ।

लहुं देव केवल रति इणे युगे, हुंतो तुज गुण रातोरे ॥ श्रीसी० २ ॥

अर्थ—हवे बीजी ढालमां जे एम कहे छे के अमे निर्गुणी थकाज गुरुथी तरीथुं तेम-
ने शिखामण देवा संबधी आ बीजी ढाल कहे छे.—कोइक एम कहे छे जे अमारां
तो गुण नथी पण अमारा गुरु गुणवंत छे तो तेथीज संसारसमुद्र तरी पार पामिथुं. जेम
नावा के० जिहाज तरेछे ते मांहे लोहा के० लोखंडना खीला जड्या होय ते पण तरे
छे, ए दृष्टांते तरीथुं. यतः—“सच्चं जपेह जणो, उत्तमसंगेण उत्तमो होइ। लोहो कट्टविलग्नो,
संजोगे सायरं तरइ ॥ १ ॥” इति पाठात् तेहने उत्तर जे—ए रीतना बोलनारा ते पण
मिथ्या के० खोहुं कहे छे केमके सारा गुरुने सहवासे के० मात्र मेला बसवाथीज न लहे
के० न पामे, जेम काच ते पाच के० पानानी शोभा पामे नहीं. उक्तच—“मणिर्लुब्धतिपादा-
ग्रे काचः शिरसि धार्यते । परीक्षककरे मास्ते, काचः काचो मणिर्मणिः ॥ १ ॥” तथा
ओषनिर्गुणावपि—सुचिरपि अच्छमाणो, बेखलिओ कायमणीयओ मीसो, न उवेइ कायभाब,
पाहणगुणेण नियएण ॥ १ ॥” माटे हे श्रीसीमंधर साहेब ! आ भरतखेत्रनी वातो के०
अरित्र ते सुणजो के० सांभलजो. हे देव ! हे आत्मगुणरमणि इणे युगे के० आ विषमकाल
पंचम आरो, हुंदावसर्पिणीने विषे केवल के० निःकेवल जे हुं रति लहुं के० साता पाहुं ते
तुज गुण रातो के० तमारा गुणने विषे तत्परथको एटछे तमारा गुणनो रंग छे एटलीज
शाता छे, बाकी मतभेद कदाग्रह देखीए तो कांइपण शाताहुं कारण नथी. इति भाव ॥२॥

कोइ कहे जे गच्छथी न टल्या, ते निरगुण पण साधोरे ।

नातिमांहे निरगुण पण गणीये, जश नहीं नाति बाधोरे ॥ श्रीसी० ३ ॥

अर्थ—हवे केटलाएक एम कहेछे के, जे गच्छथी बाहीर नीकल्या नथी अने आचार्य-
ना संघाडामांहे रक्षा छे ते जो निर्गुण छे तो पण ते गच्छमां रक्षा माटे साधो के० साधु
कहिये. तेहुं दृष्टांत कहेछे—जेम न्यातिना सर्वलोक उत्तम होय अने ते मांहे कोइक निर्गुण
होय पण तेहने जिहांलगे न्याति बाहेर करयो न होय तिहां लगे ते न्याति मांहेज गणाय
छे, जश के० जे गुणरहित पुरुषनो नाति बाधो के० न्यातिनो बाध नहीं के० नथी एटछे ते
पुरुषनो जिम न्यातिमांहे बाध नथी, तेम साधु पण गच्छमांहे छे माटे रुडो जाणवो ॥३॥

ગુણ અવગુણ ઇમ સરિલા કરતો, તે જિનશાસન વૈરીરે ।

નિરગુણ જો નિજ છંદે ચાલે, તો ગચ્છ થાણ સ્વૈરીરે ॥ શ્રીસીં ૪ ॥

અર્થ—હવે પૂર્વોક્ત કહેનારને શિલામણ આપે છે કે, જે એ રીતે ગુણ અને અવગુણને સરલા કરે તે જિનશાસનનો વૈરી જાણવો. તેનો હેતુ દેલા છે કે, તે ગચ્છમાં રહ્યા જે નિર્ગુણ ગુરુ તે જો નિજ કે ૦ પોતાને છંદે ચાલે તો ગચ્છ થાય સ્વૈરી કે ૦ તે સર્વ ગચ્છ સ્વેચ્છાચારી થાય, કેમકે એકને હીનો દેલીને વીજા પણ હીનાચારી થાય. ઇતિભાવ ॥૪॥

નિરગુણનો ગુરુ પક્ષ કરે જે, તસ ગચ્છ ત્યજવો દાણ્યોરે ।

તે જિનવર મારગનો ઘાતક, ગચ્છાચારે ભાણ્યોરે ॥ શ્રીસીં ૫ ॥

અર્થ—વલી જે નિર્ગુણ હોય તેનો પક્ષપાત જે ગુરુ કરે તો તે ગુરુનો ગચ્છ વીજા સાધુયે ત્યજવો કે ૦ છાંડવો એ દાણ્યો કે ૦ કહ્યો છે. એટલે તે ગચ્છમાં રહેવું નહીં અને તે ગુરુ જિનેશ્વરના માર્ગનો ઘાત કરનાર જાણવો. એ રીતે ગચ્છાચારપચા મધ્યે કહ્યું છે. યતઃ—“જર્હિ નતિથિ ગુણાનપલ્લવો, ગણી કુસીલો કુસીલપલ્લવધરો । સો ય અગચ્છો ગચ્છો, સંજમ કાંમીર્હિ મુત્તવ્વો ॥૧॥ જર્હિ નતિથિ સારણા વારણા ય, ચોયણાય સગચ્છમિ । સો ય અગચ્છો ગચ્છો સંયમકાંમીર્હિ મુત્તવ્વો ॥ ૨ ॥” ઇતિ ગચ્છાચારે ॥ ૫ ॥

વિષમકાલમાં નિરગુણ ગચ્છે, કારણથી જો વસીયેરે ।

દ્રવ્યથકી વ્યવહારે ચલીયે, ભાવે નવિ ઉલ્હસીયેરે ॥ શ્રીસીં ૬ ॥

અર્થ—યદ્યપિ વિષમકાલમાં એટલે પાંચમા આરામાં પોતાની મનોવલ શક્તિને અભાવે નિર્ગુણ ગચ્છે એટલે ગુણરહિત ગચ્છને વિષે જો કોઈ કારણે વસવું પડે તો દ્રવ્યથકી એટલે વાહ્યથી તો તે ગચ્છને વ્યવહારે ચલીયે કે ૦ પ્રવૃત્તિયે પણ ભાવથકી હલાસ પામિયે નહીં, એટલે અંતરથી દરપીયે નહીં પણ જો શુદ્ધાચારીની સંગત મળે તો નિર્ગુણ ગચ્છને તુરત છોડીઆપિયે. યતઃ—“ગીયત્થો ગુણજુત્તો, નિર્ગુણગચ્છમિ સંવસિત્તા ય । નોનિર્ગુણાનપલ્લવં, કુજ્જા સો ગણહરસરિચ્છો ॥૧॥” ઇત્યુપદેશપદે ॥ ૬ ॥

જિમ કુટ્ટપિથી નગર લોકને, ઘહેલા દેલી રાજારે ।

મંત્રી સહિત ઘહેલા હોઈ બેઠા, પણ મનમાંહે તાજારે ॥ શ્રીસીં ૭ ॥

અર્થ—જેમ ઘહેલાપણની કરનારી કુટ્ટપિ થઈ તે કુટ્ટપિનું પાણી તે નગરના સર્વલોક પાન કરીને ઘહેલા થયા. માત્ર એક રાજા અને પ્રધાન એ વેજણે પાણી પીધું નહીં માટે ઢાલા રહ્યા. પછી તે વેદુને વિષ સદાપાચારી ઘહેલા લોકોએ મારવાનો ઉપાય કર્યો, તેવારે રાજા પોતાના જીવવાના ઉપાયને માટે પ્રધાન સહિત પોતે ઘહેલા થઈ બેઠા, પણ મનમાં તો તાજા , ૦ ઢાલા છે. એ જાણે છે જે સારી દૃષ્ટિ થાય તો સહુ ઢાલા થાયે. એમ એ દૃષ્ટાંતે રહ્યાં પણ

જાણવું જે નિર્ગુણ ગચ્છમાં વસે તથા તેહની પેઠે ચાહે તોપણ મનમાં તો એમ જાણે જે સુવિ-
હિત મહે તો તેહને સંગે રહું અને શુદ્ધાચારી યાવં. ઇતિ ભાવ ॥ ૭ ॥

इम उपदेश पदे ए भाख्युं, तिहां मारग अनुसारिरे ।

जाणीने भावें आदरीयें । कल्पभाष्य निरधारिरे ॥ श्रीसी० ८ ॥

અર્થ—એ રીતે શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ઉપદેશપદનામા ગ્રંથમાં ભાખ્યું છે—“ગીયત્ર્યો ગુણજુતો
ઇત્યાદિ” પૂર્વોક્ત ગાથા જાણવી તથા એમ કહ્યું જે દ્રવ્યચક્રી વ્યવહારે ચાલીયે, પણ ભાવથી
છલ્લાસ પામીયે નહીં તો પણ તિહાં કે. તે ગચ્છમાં જો કદાચિત સર્વ ક્રિયા વ્યવહારમાં
સાવધાન ન હોય પણ જો માર્ગાનુસારી શુદ્ધપ્રરુપક હોય અને ગુણ પક્ષપાતી હોય તેવા માર્ગા-
નુસારી જાણીને તેહને ભાવથી પણ અંગીકાર કરીયે. એહવું વ્રહ્મકલ્પભાષ્યમાં કહ્યું છે. યતઃ—
“સિદ્ધિલો અણાયારકઓ, ચોયણપઢિચોયણાઈગુણહીણો । ગુણપક્ષકરો ગચ્છો । સીલેયવ્વો
વિ ભાવેણ ॥ ૧ ॥” ઇતિ ॥ ૮ ॥

ज्ञानादिक गुणवंत परस्परं, उपगारें आदरवोरे ।

पंच वस्तुमां गच्छ सुगुणने, अवर कह्यो छे त्यजवोरे ॥ श्रीसी० ॥ ९ ॥

અર્થ—વલી પરસ્પર કે. માહોમાંહે જ્ઞાનાદિક. ગુણવંત કે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર ગુણવંત
હોય વલી ઉપગારે કે. ઉપકારી હોય. એટલે માંહોમાંહે કોઈનો જ્ઞાનઉપકાર, કોઈનો દર્શન
ઉપકાર ઇત્યાદિક ઉપકારવંત હોય તો આદરવો, એમ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત પંચવસ્તુગ્રંથમાં કહ્યું
છે. યતઃ—“શુભ્રૂણ મિહુવયારં, અશુભ્રગુણાદિભાવસંબંધં । છત્તલુહો વાસો, અન્નેડ. ણ ગચ્છ-
વાસોત્તિ ॥ ૧ ॥” તે માટે સુગુણ જે ગુણવંત હોય તેણે પૂર્વોક્ત જ્ઞાનાદિકના ઉપકારી ગચ્છ
વિના અવર કે. વીજો જે ગચ્છ તે ત્યજવો કહ્યો છે ॥ ૯ ॥

जे निरगुण गुण रत्नाकरने, आप सरिखा दाखेरे ॥

समकितसार रहित ते जाणो, धर्मदासगणी भाखेरे ॥ श्रीसी० १० ॥

અર્થ—વલી જે પોતે નિર્ગુણ છતાં વીજા જે ગુણના રત્નાકર કે. સમૃદ્ધ હોય તેહને
આપ કે. પોતાસરિખા દાણે કે. કહે, એટલે એમ કહે જે અમારામાં તથા એમાં શો ફેર છે?
એમ ગુણી અવગુણીને સરિખા કરે તો તે પ્રાણી સાર કે. પ્રધાન એવો જે સમકિત તેથી
રહિત જાણવો. એ રીતે ઉપદેશમાલા મધ્યે ધર્મદાસ ગણિયે. કહ્યું છે. યતઃ ॥ “ગુણહીણો
ગુણરયણાયરેસું જો કુણઈ તુલ્યમપ્પાણં । સુતવસ્તીણો યો હિલઈ, સમ્મતં કોમલં
તસ્સ ॥ ૧ ॥” ॥ ૧૦ ॥

कोइ कहे जे वकुस कुशीला, मूलोत्तर पडिसेवीरे ।

भगवईअंगे भाख्या तेथी, अंत वात नावि लेवीरे ॥ श्री सी० ११ ॥

અર્થ—૧ રીતે ગ્રંથકારનાં કહેવા પ્રમાણે સર્વથા ગુણવંત હોય તોજ આદરવો એમ ઠરવું. તે ઉપર શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે, કોઈક એમ કહે છે જે વક્તુસ કુશીલા કે ૦ વક્તુસ ચારિત્રીયા તથા કુશીલ ચારિત્રીયા ૧ મૂલ ઉત્તરગુણના પ્રતિસેવી કહ્યા છે. પઢીસેવી કે ૦ પ્રતિકૂલપણે સેવવું—દોષ લગાદવો એટલે ૧ માવ જે ૧ પુલાક, ૨ વક્તુસ, ૩ કુશીલ, ૪ નિગ્રંથ, ૫ સનાતક ૧ પાંચ નિગ્રંથ કહ્યા છે, તેમાં વક્તુસ ચારિત્રીયા તે ઉત્તરગુણના એટલે માત્ર દશવિધ પચ્ચેરાણનાજ પ્રતિસેવી હોય, તથા કુશીલ ચારિત્રીયા તે મૂલગુણના તથા ઉત્તરગુણના પ્રતિસેવી હોય, યદ્યપિ “મૂલુત્તર પઢિસેવી” इहां सामान्ये कह्या तोपण अर्थ पूर्वोक्त रीते करवो. કેમકે પંચનિગ્રંથી પ્રકરણ તથા ભગવતીસૂત્રમાં ૧ રીતે છે તે રીતે અમે પણ અર્થ લખ્યો છે. ચંદુક્ત, પંચનિગ્રંથી પ્રકરણે ॥યતઃ—“મૂલુત્તરગુણવિસયા, પઢિસેવા સેવવું કુસીલો ય। ઉત્તરગુણેસુ વચ્ચસો। સેસા પઢિસેવણા રહિયા ॥૧॥” વલી ભગવતી અંગે માખ્યા કે ૦ કહ્યા છે તથાચ તત્પાઠઃ—“વચ્ચસેણં પુચ્છા ગોયમા ! પઢિસેવણ હોજા, અપ્પઢિસેવણ હોજ્જા ? જદિ પઢિસેવણહોજ્જા, કિં મૂલગુણપઢિસેવણ હોજ્જા, ઉત્તર ગુણપઢીસેવણ હોજ્જા ? ગોયમા ! નો મૂલગુણપઢિસેવણ હોજ્જા ઉત્તરગુણપઢિસેવણ હોજ્જા. इत्यादि. તથા પઢિસેવણાકુસીલે જઠા પુલા ૧ ૦ એટલે પુલાકને મૂલગુણપઢિસેવણ હોજ્જા ઉત્તરગુણપઢિસેવણ હોજ્જા. એમ કહું છે માટે કુશીલ પળ મૂલોત્તર ગુણનાં પઢિસેવી થયા. इति भगवती सूत्रे सतक (२५) में उद्देशे ६ ठें कहुं छें तेथी एम ठर्युं जे मूलगुणना प्रतिसेवी थाय तिहां लगे चारित्रीया कह्या तेथीं अमने दोष लागतां छतां पण अमारं चारित्र काई जतुं नथी माटे बातनो अंत लेवो नहीं. झांहुं अमनें बोलावी अंत शु ल्यो छो. इति शिष्य वचनं ॥ ११ ॥

તે મિથ્યાં નિકારણ સેવા, ચરણઘાતીની ભાષીરે ॥

મુનિને તેહને સંભવ માત્રે, સત્તમઠાણું સાચીરે ॥શ્રીસી ૦ ૧૨॥

અર્થ—હવે શુર કહે છે કે એમ ભગવતીસૂત્રની સાચાં આપીને જેમ તેમ પ્રતિકૂલ સેવા ચાલાને જે ચારિત્ર ઠરાવે છે તે મિથ્યા કે ૦ સ્વોદ્ધુ કહે છે, કેમકે નિકારણ સેવા કે ૦ કારણ વિના જે પ્રતિકૂલપણે સેવા અપવાદરૂપ તેહને મુખ્ય કરીને જે પ્રતિસેવા કરે તે પ્રતિસેવા તો ચરણઘાતીની ભાષી કે ૦ ચારિત્રને ઘાત કરનારી કહી છે. યતઃ—“સંથરણમિ અદ્યુદ્ધં, દોષહવિગિણ્હતદિચગાણહિયં । આચરદિદ્ધં તેણં, તં ચેવ હિયં અસંથરણે ॥૧॥” इति बृहत्कल्प भाष्ये । તે પ્રતિસેવા મુનિને તેહને કે ૦ તે મુનિને સંભવમાત્રે કે ૦ લાગવા રૂપ સંભવ પણ ઉપયોગપૂર્વક પ્રતિસેવા કરે નહીં કદાચિત ઉપયોગ પૂર્વક કરે તો તે અપવાદે કરે, પણ ઉત્સર્ગે કરે નહીં, ૧ પણ સંભવજ કહીયે. તિહાં સત્તમઠાણુ સાચી કે ૦ ઠાણાનામા પ્રકરણમાં સાતમે ઠાણે કહું છે તે ઠાણાપ્રકરણ મારા હાથમાં પ્રાપ્ત થયું નથી પણ મારા વચને જાણું છું કે ઠાણાપ્રકરણ છે અન્યથા इहां कोईक ठाणांगसूत्र कहे छे पण ते मध्ये ए पाठ जइतो नथी ते माटे शुरुवचन सत्य, इति ज्ञेयं ॥ १२ ॥

पडिसेवा वचने ते जाणो, अतिचार बहुलाईरे ॥

भाव बहुलताये ते टाळे, पंच वस्तु मुनि ध्याईरे ॥श्रीसी० १३॥

अर्थ—हवे तिहां पंचवस्तुनी साख लखियें छैयें. गाथा—“ते उ पडिसेवणाए, अणुलोमा होति विअडणाए । अपडिसेवणाविअडणाए, इत्थं चउरो भवे भंगो ॥१॥ व्याख्या—ते तु दोषाः प्रतिसेवनया आसेवनारूपया अनुलोमा भवन्त्यनुकूला भवन्ति विकटनयालोचनया च प्रतिसेवनायां आलोचनायां च पदद्वये चत्वारो भंगा भवन्ति तद्यथा, प्रतिसेवनया अनुलोमा विकटनया च १ तथा प्रतिसेवनया न विकटनया, २ तथा न प्रतिसेवनया विकटनया ३ तथा न प्रतिसेवनया न विकटनयेति ४ गाथार्थः—“ते चेव तत्थ नवरं, पायच्छित्तं आहं समंयणू । जम्हा सइ सुहजोगो, कमक्खय कारणं भणीओ ॥२॥” “व्याख्या ते एव नवरं केवलं सामुदानिका अतिचाराश्चित्तयमानाः संतः तत्र कायिका दीर्घपथिकायां प्रायश्चित्तमित्येवमाहुः समयज्ञाः सिद्धांतविदः किमिति अस्मात् सदा सर्वकालमेवसुभयोगः कुसलव्यापारः कर्मक्षयकारणं भणितस्तीर्थं करगणधरैरिति गाथार्थः । ततः किमित्याह गाथा । सुहजोगो य अयं जं, चरणाराहणनिमित्तमणुअं पि । मा होज्ज किंचि खलियं । पेहेइ तओवउत्तोवी ॥३॥ व्याख्या—सुभयोगश्चायं सामुदानिकातिचारचित्तनरूपः कथमित्याह यद्यस्माच्चरणाराधननिमित्तं स्वलितं चारित्रपालनार्थमणुअं पि सुक्ष्ममपि मा भूत् किं तत् स्वलितं प्रेक्ष्यते पर्यालोचयति ततः उपयुक्तोपि भिक्षाग्रहणकाले ॥ इतिगाथार्थः—आ ठेकाणे एज अर्थनी सूचक गाथा ज्ञानविमलमूरियेंटवामां लखीछे ते कहे छे. गाथा—“सव्वावि य पडिसेवा, उक्कडभावेण होइ सा सिद्धिला । अइयारवाहुलत्तं, पडिसेवा विय पयसेढी ॥ १ ॥” ए गाथा पर्ण रुढी छे. ए ठेकाणे एहवी गाथा जोइयें पण ए गाथा पंचवस्तु ग्रंथमां जडी नहीं माटे अमे लखी नहीं तथा मूलगुण उत्तरगुणना प्रतिकूलपणे सेवी होय ते पडिसेवा वचने के० प्रतिसेवा शब्दें करी जाणो के० जाणवी, एटले मूलगुणमां तथा उत्तरगुणमां अतिचार घणां लागे ते अतिचार भावनी तीव्रतायें करीनें टाळे एम पंचवस्तु ग्रंथमां मुनिध्यायी के० मुनिराजे अतिचारनी बहुलता ध्यायी भावी छे ॥ १३ ॥

सहसा दोष लागे ते छुटे, संयतने तत्कालेंरे ।

पच्छितें आकुट्टियें कीधुं, प्रथम अंगनी भालेंरे ॥ श्रीसी० १४॥

अर्थ—सहसा के० सहसात्कारें अनाभोग्यकी जे दोष लागे ते छुटे, एटले तदभव वेदवायोग्य कर्म बांध्युं होय ते छुटे, संयतने के० मुनिराजने तत्कालें के० तेज भवमां छुटे इतिभाव. श्री आचारांगे पंचमाध्यंने चतुर्थोद्देशके गाथा—“एगया गुणसमितियस्स रीयतो कायसंफासमणुचिआ । एगवियां पाणां उदायति, इहलोगवेदणविज्जावडीअं । अस्यार्थ लेखः कदाचित् गुणसमित्त के० गुणसहित अप्रमत्त मुनिने चालतां थकां काय संफासं के० कायस्पर्श यथाथी कोइ जीव हणाणो, तेवारे, इहलोके वेदंनानो जे वेद्य के० अनुभव तेहने आवडिअं के० पाम्युं एटले आ भवें भोगवंचा योग्य कर्म वंधाय तथा आकुट्टियें के० विना

प्रयोजने कारण विना पापकर्म करचुं ते कर्म पच्छिते के० दश'प्रकारचुं प्रायश्चित छे तेमां हरकोड प्रायश्चित आवे एम प्रथम अंगनी भालें के० आचारांगनी भळामण छे. पांचमा अध्ययनना चोथा उद्देशायां “जं आचट्टीकयं कम्मं, तं परिचाय विवेगमेति इति एतद्वृत्त्यैकदेशः जं आचट्टि इत्यादि यत्तु पुनः कर्माकुल्या कृतमागमोक्तकारणमंतरेणोपेत्य प्राण्युपमर्शनेन विहितं तत् परिज्ञाय ह्यपरिज्ञया विवेकमेति विविच्यते अनेनेति विवेकः प्रायश्चितं दशविधं तस्यान्यतरं भेदमुपैति तद्विवेकं वा अभावाख्यमुपैतीति तत् करोति येन कर्मणो अभावो भवतीति । ते कारण माटे पाप जाणीने सेवचुं तेहनो महादोष छे इतिभावः ॥ १४ ॥

पायच्छित्तादिक भाव न राखे, दोष करी निःसूकोरे ।

निद्वंधस सेदीथी हेठो, ते मारगथी चूकोरे ॥ श्रीसी० १५॥

अर्थ—माटे ते अतिचार सेवीने पण पायच्छित्तादिक के० विशुद्ध थाय तेचुं गुरु आदिक पासंथी प्रायश्चित प्रमुख छेवानो अभिप्राय राखेज नहीं तो ते प्राणी दोष करीने पण निःसूको के० निर्दयी जाणवो. यतः—“जो चयइ उत्तरगुणे, मूलगुणेवि अचिरेण सो चयइ । जइ जइ कुणइ पमायं, पिछिजइ तह कसाएहि ॥ १ ॥” इत्युपदेश मालायां. तथा ते प्राणी निद्वंधस के० गतधर्मा छे एटछे प्रवचनरूप धर्मनी हानी थाय तेहनी अपेक्षा राखे नहीं ते जीव सेदीथी हेठो के० गुणश्रेणीयकी अधोवर्त्ती अथवा संयमश्रेणी थकी हेठो जाणवो. वली ते प्राणी साधुना मार्गथी चूक्यो एम जाणवुं. यतः—“अइयारं जो निसेवी ता पायच्छित्तं न गिण्हए । अणुज्जुओय तब्भावे, निधम्मो सो गणीघासु ॥१॥” इति श्रीहरिभद्रमुरिकृत संबोधमकरणे ॥ १५ ॥

कोई कहे जे पातिक कीधां, पडिकमतां छूटीजेंरे ॥

ते मिथ्या फल पडिकमणानुं, अपुणकरणथी लीजेंरे ॥ श्रीसी० १६॥

अर्थ—वली केटलाक एम कहे छे के जे पाप करथां होय ते सर्व पापथी पडिकमतां के० पडिकमणुं करतां छूटीयें ॥ यतः—“अज्ञाणलोकयं पावं, पडिकमणाओ विसुज्झइ । इति वचनात्. पडिकमणं पापहरणं इति लोकोक्तिः एम कहे छे ते मिथ्या के० खोडुं कहे छे केमके फल पडिकमणानुं के० पडिकमणानुं जे फल ते तो अपुणकरणथी लीजे के० फरी अण करवाथी पामीयें एटछे पापने पडिकमीने फरी पाप नहीं करे तोज पडिकमणानुं फल पावे. इतिभाव. यतः—“पुण पावस्स अकरणे, पडिकमणं होइ भावसारं च । पुण पावाणं करणं, नहुव्व दव्वं पडिकमइ ॥ १ ॥” इति वचनात् ॥ १६ ॥

मिथ्या दुकड देई पातिक, ते भावे जे सेवेरे ॥

आवश्यक साखे ते परगट, माया मोसने सेवेरे ॥ श्रीसी० १७॥

अर्थ—माटे जे मिथ्यादुकड के० मिच्छामिदुकड देइने वली तेहिज पापभावें करीने

સેવે છે તે પ્રાણી પ્રત્યક્ષપર્ણે આવશ્યકની સાથે માયા મૃપાને સેવે છે. શામાટે જે ગુરુઆદિ-
કને રાજી કરવાને અર્થે મિચ્છામિ દુકલં દિષ્ણે પળ પરમાર્થે મુન્ય છે. યતઃ—“જં દુકલં
તિ મિચ્છા, તં ચેવ નિસેવેહ પુણો પાવં । પચ્ચક્કલમ્મસાવાહ, માયાનિયદીપસંગોય ॥ ૧ ॥”
इत्यावश्यके ॥૧૭॥

મૂલ પદે પઢિકમણું માણ્યું, પાપતણું અળ કરવુંરે ।

સક્તિ ભાવતણે અભ્યાસે, તે જસ અર્થે વરવુંરે ॥ શ્રીસીં ૧૮ ॥

અર્થ—મૂલપદે કેં ઉત્તર્ગમાર્ગે અથવા પ્રથમથી પઢિકમણું માણ્યું કેં કહ્યું છે. કેમ
કહ્યું છે તે કહે છે કે જે પાપતણું અળ કરવું કેં પાપણું જે ન કરવું તેણું નામ પઢિકમણું
કહીયે. યતઃ—“જઇય પઢિકમિયવ્વં, અવસસ કાઝળ પાવયં કમ્મં । તં ચેવ ન કાયવ્વં । તો
હોઇ પપ્પ પઢિકંતો ॥ ૧ ॥” इति आवश्यके. પપ્પ કેં ઉત્તર્ગપદે અથવા પપ્પ કેં પ્રથમથી
પઢિકમ્યા. इति. તે માટે શક્તિ કેં શક્તિમાફક ભાવે કરીને અભ્યાસ કરે પટલે શક્તિ-
ભાવથી અભ્યાસ કરે તે પળ જશ કેં જેહને અર્થે પાપ અળ કરવાને અર્થે વરવું કેં આ-
દરવું પટલે શક્તિ અભ્યાસ કરે તે પળ પછે પાપ ન કરે. इति भावः અથવા પરમાર્થે જશ તે
મોક્ષ તેને અર્થે વરવું કેં આદરવું અને કર્તાજ્ઞ નામ પળ જશવિજયછે તે પળ મુચવ્યું ॥૧૮॥

॥ ઢાલ ત્રીજી ॥

॥ ઢુંગીયાગિરિ શિલ્પર સોહે ॥ ૧ દેશી ॥

દેવ તુઝ સિદ્ધાંત મીઠો, એક મને ધરિયેં ।

દુષ્ટ આલંબન નિહાલી, કહો કેમ તરીયેં ॥ દેવ તુઝ ૦ ૧ ॥

અર્થ—હવે ત્રીજી ઢાલ કહે છે એને વીજી ઢાલ સાથે ૧ સંબંધ છે જે વીજી ઢાલમાં
૧મ કહ્યું કે પાપ ન કરવું તે પઢિકમણું. માટે ત્રીજી ઢાલમાં કહે છે કે પાપ શી રીતે થાય.
જો હીણા આલંબન ન હોય તો પાપ ન થાય તે કહે છે. જે હે દેવ ! હે પરમાનંદ વિલાસી !
તુઝ સિદ્ધાંત કેં તહાહં જે આગમ સ્યાદ્વાદસૈલીરૂપ તે શુદ્ધને અત્યંત મીઠું લાગે છે. इतिभाव ।
તે એક મને ધરિયેં કેં એકાગ્ર ચિત્તે કરી ધરી રાખીયેં અને દુષ્ટ જે હિણા આલંબન તે
નિહાલી કેં જોહને પટલે કોઈકે કોઈ કારણે કાંઈ વિપરીત અંગીકાર કરવું હોય તે પોતે
ધારી રાખે તો તે ધારીને હે સજ્જન પુરુષો તમે કહો જે કેમ કેં કેવી રીતે સંસારસમુદ્ર
તરીયેં ॥ ૧ ॥

દુષ્ટ આલંબન ધરે જે, ભગ્ન પરિણામી ।

તેહ આવશ્યકેં માણ્યા, ત્યજે મુનિ નામી ॥ દેવ તુઝ ૦ ૨ ॥

અર્થ—માટે દુષ્ટ કેં દુષણસહિત જે અપવાદે સાચન હોય તે જે કોઈ ચિત્તમાં થરે તે તો મન્નપરિણામી કેં મંચન ક્રિયાથી માન્યા છે પરિણામ જેહના એકવા જે નિર્ગી હોય તેહને આવશ્યકને વિષે માન્યા કેં કહ્યા છે. કેવા કયા છે ? કે મુનિનામી કેં મુનિ નામના ઘણી એટલે જે મુનીન્દ્ર હોય તે તેવા નિર્ગીને ત્યજે કેં છાંં ॥ ૨ ॥

નિયતવાસ વિહાર જેઈય, મક્તિનો ધંધો ॥

મૂઢ અજ્ઞાલામ થાપે. વિગય પઢિવંધો ॥ દેવ૦ ૩ ॥

અર્થ—હવે દુષ્ટ આલંબન દેવાહવા માટે દ્વાર વાંચે છે તે એક નિયતવાસ વિહાર કેં નિત્યવાસે વિચરવું એટલે નિત્યવાસ કલ્પ ગ્નિભાવ. એક સ્થાનકે રહેવું એમ કોઈક સ્થાપે છે. બીજો જેઈય મક્તિનો ધંધો એટલે ચૈત્ય જે દેરે તથા જિનમતિમા તેની મક્તિનો ધંધો જે કાર્ય વ્યગ્રતા તે સાધુને કરવો એટલે જિનપૂજાદિક કરવી. ઇતિમાવ, વલી ત્રીજો મૂઢ કેં મૂર્ખ તે અજ્ઞાલામ થાપે કેં આયોનો લામ થાપે છે એટલે સાચ્વી વોદોરી લાવે તે સાધુને સ્વપે એમ થાપે છે: વાંચો વિગય જે દૂષ દર્શી પ્રમુલ્લ અને કઢાવિગયને વિષે પઢિવંધો કેં પ્રતિવંધ એટલે વિગયના ઓછીને તે એમ કહે છે કે વિગય સ્વાતાં દોષ નથી. યત:—“નીઆવાસવિહાર. વંઈયમત્તિ ચ અજોયાલામં । વિગઈનુ અ પઢિવંદું. નિદોસં વોઈયા વિત્તિ ॥૧॥” ॥૩॥

કહે ઉગ્ર વિહાર ભાગા, સંગમઆયરિઓ ।

નિયતવાસ મજે વહુ શ્રુત, સુણિઓ ગુણદરિઓ ॥ દેવ૦ ૪ ॥

અર્થ—હવે ઉગ્રવિહારરૂપ દ્વાર દ્વારે કરી દેસાં છે. જે કોઈક એમ કહે છે કે ઉગ્ર-વિહારથી શાક્યાંયકાં સંગમઆયરિઓ કેં સંગમાચાર્ય નિયતવાસમજે કેં નિત્યવાસીપણું મળ્યું છે. તે સંગમાચાર્ય વહુશ્રુત કેં જ્ઞાની પુરુષ હતા એવું અમે સુણિઓ કેં આગમમાંદે સાંમળ્યું છે એટલે ગુણસમુદ્ધ તથા વહુશ્રુત એવા સંગમાચાર્યે નિત્યવાસ કહુલ કર્યો તેથી અમે પણ જાણીયે છેએ જે એક ઠામે રહેતાં દોષ દેસાં નથી એમ કહીને નિત્યવાસ થાપે છે. યત:—“સંગમચરારિઓ । મુદ્ધતવ્વસી તહેવ ગીયન્થો । પ્રેહિતા ગુણદોને । નિયાવાસ પવ્વજોઝ ॥ ૧ ॥” ઇતિવંદનકનિરુત્તો ॥ ૪ ॥

ન જાણે તં સ્વળ જંધા, વલ થીવિર તેહો ।

ગોચરીના ભાગ કલ્પી, વહુ રહ્યો જેહો ॥ દેવ૦ ૫ ॥

અર્થ—એ રીતે જે કહે છે તેને ઉત્તર કરે છે કે જે એમ કહે છે તે પુરુષ ન જાણે કેં નથી જાણના એટલે નવો ગણતા જે ન્વીળ કેં ઓહું થયું હતું જંધાવલ કેં જંધાવું વલ એટલે દિંડવાની શક્તિ હતી નહીં, વચ્ચી થિવિર કેં ઘડપણ હતું એવા તેહોં કેં તે સંગમાચાર્ય હતા તથા ઉગ્રવિહારથી દુર્ભિલ્લ હતો. નિપ્યને વિહાર કરગ્યો હતો. વચ્ચી તે અપ્રતિવંધપણે રક્ષા હતા. તે પણ ગોચરીના ભાગ ગામમાં કલ્પીને રચા હતા, એટલે એક ઘરે આહાર ન હેતા

एवो थको बहु रबो जेहो के० जे संगमाचार्य. यतः—“ओमे सीसपवासं, अपडिबिंभं अजंग-
मत्तं च । न गणन्ति एग खित्ते. गणन्ति वासं निययवासी ॥१॥” एटळे नित्यवास न करवो
इतिभाव. ते संगमाचार्यनुं कथानक आवश्यकसूत्रघी जाणवुं ॥ ५ ॥

चैत्यपूजा मुक्ति मारग, साधुने करवी ॥

जिणे कीर्ती वयर मुनिवर, चैत्यवास ठवी ॥ देव० ॥ ६ ॥

अर्थ—हवे चैत्यपूजा के० प्रभुपूजा ते माधनो मार्ग छे ते माटे साधुने करवी. केमके अमे न करीथें तां ए देरासरनी संभाल कोण करे. जो मूकी दइयें तो विच्छेद जाय तेमाटे अमे असंयम अंगीकार करचुं छे. ते उपर दृष्टांत देखावें छे के जिणे के० जे कारण माटे श्रीवयरस्वामी आचार्य पूजा भक्ति करी छे माटे निर्दोष छे इतिभाव. यतः—“चेइयपूया किं वयरसाभिणा मुणियपुत्रसारें । न कया पुरियाइ तओ, मुखकंग सावि साहुण ॥ १ ॥” इत्यावश्यकें । एक पुप्पादिक लाव्या एटल्लज देखे छे पण आवां कारण इतां ते देखता नथी ॥ ६ ॥

तीर्थउन्नति अन्यशासन । मलिनता टाणे ॥

पूर्व अविचित पुष्प महिमा । तेह नवि जाणे ॥ देव० ॥ ७ ॥

अर्थ—जे तिहां ता तीर्थ के० जिनशासननी उन्नति थती इती वली अन्य शासन के० अन्य तीर्थिनी मलिनता के० मेलाश करवाने टाणे के० अवसरे ते पण पूर्व अवचित के० पूर्व पुष्प उतारी मेला करयां हतां एवां फूल हतां तेहनो महिमा के० महात्म्य हतुं ते नविजाणे के० एहवी बातनी जेने खबर नथी तं भूले छे, ए वयरस्वामीनुं चरित्र आवश्यकथी जाणवुं. यतः—“ओहावणा परेसि, सतित्थउम्भावणं च वच्छल्लं । न गणंति गणेमाणा, पुब्बच्चियपुप्फमहिमं च ॥ ५ ॥ ” इत्यावश्यके ॥ ७ ॥

चैत्यपूजा करत संयत । देव भोई कह्यो ॥

शुभमने पण मार्गनाशि । महानिशीथें लह्यो ॥ देव० ॥ ८ ॥

અર્થ—ચૈત્ય કે. જિનપ્રતિયા તેની પૂજા કરતાં થકાં સંયત કે. દ્રવ્યલિંગી સાધુ તે દેવબોદ્ધ કે. ટેવના દ્રવ્યનો ભોગવનારો કહ્યો છે, એટલે સંયતને પૂજા કરતાં દેવ દ્રવ્યની શંકા રહે નહીં માટે દેવદ્રવ્યનો ભોગી કહીયે જિનપૂજા કરું, એવા પરિણામ તે શુભ મન કહીયે, પણ એવી કરણી કરતો થકો માર્ગ જે જૈનમાર્ગ તેનો નાશ કરે છે એટલે ઉન્યાર્ગે પ્રવર્તે છે એ રીતે મહાનિગીતમૂત્રમાં કહ્યું છે. તથાચ તત્ત્વ—“एवंचणं गोयमा केइ अण्णियसम-यसन्भावे ओसन्नविहारीणीयवासीणो अदिट्ठपरलोगपच्चवाएससंयंती इट्ठीरससायगारवाइमुच्चि ए रागदोसमोहाइंकारममीकाराइसु पडिवद्धो कसिणसंजयसथसम्मपरस्महे निदयनिर्त्तिसनिग्धि-णअकल्लुणनिक्रिवे पावायरणेकनिविट्ठबुद्धी एगंतेणं अइचंइरोइकूराभिगगहिओ मिच्चद्विट्ठीणो

કયસન્વસાવજ્જોગપચ્ચક્ષણ વિપ્પમ્પકાસેસસારમપરિગઢે તિવિદેહં પઢિવક્કસામાઇપ્પ ય દન્વત્તાપ્પ ન માત્રત્તાપ્પ નામયેત્તમુંદે અળગારે મહન્વચારી સમણે વિથવિત્તાણં એવં મન્નમાણે સન્વદ્ધા ડમ્મગં પવત્તંતિ તદ્ધા કિલ્લ અમ્હે અરહંતાણં મગવંતાણં ગંધમલ્લપદીવસમજ્જણોવલ્લેવણ-વિચિત્તવત્થવહ્લીધુવાડપ્પદિં પૂયાસકારેદિં અણુદિયદમ્મમન્નણં પકુલ્લાણા તિત્થુચ્છપણં કરેમો તંચ ણોણં તદ્ધત્તિ ગાયમા સમણુજાણેજ્ઞા સે । મયવં કેળંથટ્ટેણં એવં વુચ્છડ જઘાણં તંચ ણોણં તદ્ધત્તિ સમણુજાણિજ્ઞા ? ગાયમા તિયત્થાણુસારેણં અસંજયવાહુલ્લેણં ચ થૂલ્લકંમાસયં થૂલ્લકંમાસન્વાઆય અજ્ઞવસાયં પદ્ધુલ્લ થૂલ્લયરસુદ્ધાસુદ્ધકમ્મપયડિવંધો સન્વસાવજ્જવિરયાણં ચ વયમંગો વયમંગેણં ચ આણાટકમ્મો આણાટકમ્મેણં તુ ડમ્મગામિત્તં ડમ્મગામિત્તેણં ચ સમગ્ગપલ્લોયેણં ડમ્મગપ-વત્તણં સમગ્ગવિપ્પલોયેણેણં ચ જડ્ડેણં મહત્તિઆસાયાણા તઓ અણંતસંસારારિહિણં એણં અટ્ટેણં ગાયમા ણોણં તં તદ્ધત્તિ-સમણુજાણિજ્ઞા ।” इत्यादिक महाविनीयै तृतीयाध्ययने अथवा म-हानिगीये, पंचमाध्ययने पण पाठ छे. यथा—“से भयवं जेणं केई साहू वा साहूणी वा निर्गमंये अणगारे दन्वत्थयं कज्जा सेणं क्रियाम्भवेज्जा! गायमा जेणं केई साहू वासा हूणी वा निर्गमं-ये अणगारे दन्वत्थयं कज्जा सेणं अजए वा असंजए वा देवभोएइ वा देवच्चगेइ वा जावणं डमग्गपयईए वा दुस्सज्जियसीलेई वा कुसीलेई वा सछंदयारिएई वा आलवेज्जा ॥” इत्यादि ॥८॥

પુષ્ટકારણ વિના મુનિ નવિ દ્રવ્ય અધિકારી ॥

ચૈત્ય પૂજાયેં ન પામે । ફલ અનધિકારી ॥ દેવ૦ ॥ ૯ ॥

અર્થ—માટે કોઢ માસનના ઉચાંત મમુલ માંહોટા પુષ્ટ કારણ વિના શુનીશ્વર તે દ્રવ્ય-અધિકારી કે૦ દ્રવ્યસ્તવના અધિકારી નવિ કે૦ ન હોય જે કારણ માટે ચૈત્યપૂજા કરતા સર્વ ફલ ન પામે કેમકે અનધિકારી કે૦ જેદનો જેદને અધિકાર નહીં અને તે કરે તો તેહનું ફલ ન પામે અન્યથા અધિકારી તો ફલ પામે. યતઃ—“અકસિણપવત્તગાણં, વિરયા-વિરયાણ એસ સલ્લુ જુત્તાં । સંસારપયણુકરણે, દન્વચય કૂવદિહંતો ॥ ૧ ॥” इति वचनात् । અને વચરસામી તો કારણે પ્રવર્ત્યા માટે તેને તો પૂજા ફલવંતજ છે ॥ ૯ ॥

માર્ગ અનિયપુત્ત અજ્ઞા, લાભથી લાગા ।

કહે નિજ લાભે અતૃપ્તા, ગોચરી ભાગા ॥ દેવ૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—કોઠક માળી નિજ લાભે અતૃપ્તા કે૦ પોતાને લાભે અતૃપ્ત થકા તથા અજ્ઞા લાભથી લાગા કે૦ આર્યાને લાભે લગ્ન છે શુદ્ધ છે વલી ગોચરી ભાગા કે૦ ગોચરીના આ-લમુ છે તેહને ક્રોટક પ્રેરણા કરે જે આર્યાનો આખ્યો આહાર કિય કરો છો તે વારે એમ કહે જે માર્ગ અનિયપુત્ત કે૦ અર્ણિકાપુત્રને માર્ગે દટલે એ માથ જે અર્ણિકાપુત્ર સાધ્વીનો આખ્યો આહાર લીધો છે તે માર્ગે અમે પણ ભડ્યેં છીયેં જો દોષ હોય તો તે અર્ણિકાપુત્ર કેમ લીયે, માટે આર્યાનો આખ્યો આહાર નિર્દોષ છે, પરવચન આવડ્યકે, યતઃ—“અજ્ઞિયલાભે ગિદ્ધા, સણેણ લાભેણ જે અસંતુદ્ધા । મિક્કવાયરિયામમ્મા, અનિયપુત્તં ચ વડસંતિ ॥ ૧ ॥” ॥ ૧૦ ॥

ન જાણે ગત શિષ્ય અવમે, યિવિર બલહીણો ।

સુગુણ પરિચિત સંયતિકૃત, પિંડવિધિ લીણો ॥ દેવ૦ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હવે જે એમ કહે છે તેહને ટપકો દેતાં સહુને ઉપદેશ દે છે કે જે અર્ણિકા-પુત્રનો દૃષ્ટાંત આપે છે તે ન જાણે કે૦ નથી જાણતા જે તે અરણિકાપુત્ર આર્યાનો આખ્યો આહાર લેતા પળ કેવાં હતા જે ગતશિષ્ય કે૦ શિષ્યનો સમુદાય પાસે નહતો વલી અવમે કે૦ દુકાલ હતો એટલે એ ભાવ જે દુકાલ જાણી શિષ્યને વિહાર કરાવ્યો હતો વલી પોતાની પળ યિવિર કે૦ દૃઢાવસ્થા હતી તથા બલહીણો કે૦ શક્તિહીન હતા, ગોચરીયેં ફરવાને અસમર્થ હતા તથા આર્યા જે પુષ્પચૂલા નામે સાધ્વી તે પળ મલા ગુણની પરિચયવાન હતી તે સંયતિ કે૦ સાધ્વી તેણે કૃત કે૦ કર્યો એટલે આખ્યો એવો જે પિંડ કે૦ આહાર તે વલી વિધિ કે૦ વિધિ સહિત લીણો કે૦ લીધો છે, તે કારણ તો કોઈ ગણતા નથી અને ફેવલ આર્યા લાભ ગવેષે છે. યતઃ—“અન્નિયપુત્તારિઓ, મત્તં પાળં ચ પુષ્પચૂલાય । સ્વળીયં યુજંતો, તેણેવ ભવેળ અંતગઢો ॥૧॥ ગયસીસગળં ઓમે, મિક્સાચરિયાઅપચ્છલેથેરં નગળંતિ સઢાવિ સઢા અજ્ઞિયલાર્ભ ગવેસંતો ॥૨॥” તો સઢાવિ કે૦ સસાઈ શિષ્યાદિક છતાં પળ જાઠ મૂર્ખ એમ કહે છે ઇતિભાવ ॥ ૧૧ ॥

વિગય લેવી નિત્ય સૂજે, લષ્ટ પુષ્ટ મળે ।

અન્યથા કિમ દોષ એહનો, ઉદાયન ન ગળે ॥ દેવ૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—હવે કેઈક એમ કહે છે જે વિગય વાવરવી નિરંતર કરુપે એમ પોતે લષ્ટ પુષ્ટ થકા મળે કે૦ કહે છે, એટલે નિરંતર વિગય વાવરતાં દોષ નથી એવું બોલનારને કોઈક રૂઢા સાધુ ટપકો આપે કે માર્દ વિગય તો સાધુને નિરંતર લેવી કરુપે નહીં. યતઃ—“વિગઈ વિગઈ મોઓ, વિગઈગયં જો ઓ યુજણે સાહુ । વિગઈ વિગઈસઢાવા, વિગઈ વિગઈં વલા નેઈ ॥૧॥” ઇતિ વચનાત્ । એમ કહે તેને પાછો આવી રીતે ઉત્તર આપે જે અન્યથા કે૦ જો વિગય વાવરતાં દોષ હોય તો તે ઉદાયન રાજઋષિયેં કેમ ગળ્યો નહીં એટલે એ ભાવ જે વિગય લેતાં દોષ હોય તો ઉદાયન ઋષિયેં કેમ વાવરી હતી. યતઃ—“મત્તં વા પાળં વા, યુત્તૂળં લાવલવિયમ-વિસુદ્ધં । તો વજ્જણે પઢિછળં, ઉદાયણરિસિં ચ વ્રસંતિ ॥ ૧ ॥” ઇત્યાવશ્યકે ॥ ૧૨ ॥

ઉદાયન રાજર્ષિ તનુ નવિ, સીત લુક્ષ સહે ।

તેહ વ્રજમાં વિગય સેવે, શું તે ન લહે ॥ દેવ૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે ઉત્તર કહે છે જે ઉદાયન રાજઋષિના તનુ કે૦ શરીરને વિષે શીત કે૦ ટાંડું અને હ્રુષ કે૦ હ્રુષું તે નવિ કે૦ નથી સહેવાતું એટલે રાજવી થકાં દીક્ષા લીધી છે અને રોગીષ્ટ શરીર છે તે માટે સહન નથી થાતું ઇતિભાવ. માટે ઉદાયનરુષિયેં વ્રજમાં કે૦ શ્રીગોકુલમાં વિગય વાવરી છે એહું વિગય વાવરવાતું કારણ તે મૂઢ ન લહે કે૦ શું નથી

જાણતા એકે કોઈએ કારણે વિગય વાવરી પટલે તે ઓઠુ લેઈને પોતે વાવરનાર ઝજમાલ થાય છે. યતઃ—સીયલલુક્ષ્ણાણુચિયં, વણ્ણુ વિગઈગણ જાવિત્તં । દ્વાવિ ભળંતિ સદા, કિમા-
સિ ઉદાયણો ન મુળી ॥૧॥ એ કથાઓ સર્વ આવશ્યક બૃહત્ વૃત્તિયે વંદનાવશ્યકે છે ॥૧૩॥

લોક આલંબન ભરિઓ, જન અસંયતને ।

તેહ જગમાં કાંઈ દેલે, ધરે તેહ મને ॥ દેવ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—એમ લોક કે૦ મનુષ્ય લોક તો આલંબને ભર્યો છે. વાલ, વૃદ્ધ, સૂત્ર, અર્થ, દ્રવ્યાદિક આપદ પ્રમુલ્ક આલંબન કરે. જેમ હું વાલનું છું, અથવા વૃદ્ધ છું તેમજ સૂત્ર મળું છું, અર્થ મળું છું, આ દ્રવ્ય દોહિલુ છે અથવા આ ક્ષેત્ર નાનું છે હમણા દુર્મિત્રાદિકલે તથા હું આજારી છું इत्याદિક નિશ્રાપદ કરીને પછે આલંબન સ્થોલે. યતઃ—“મુત્તત્થવાલબુદ્ધે, અ-
સહ્દન્વાઈઆવઈઓય । નિસ્સાણપર્ય કાઠં, સંથરમાણા વિસીરંતિ ॥૧॥” इत्याવશ્યકે એમ અસંયતને આલંબને જે ભર્યો છે તેહવા અચ્ચાચે ચાલવાની ઇચ્છા કરનાર જનને આલંબન ઘણા છે તે પ્રાણી જગતમાં જે કાંઈ નિયત વાસાદિક દેલે તે મને કે૦ મન માંહે ધરે કે૦ ચારી રાલે, અને કોઈ પુલે ત્યારે તે દૃષ્ટાંત દેસાહે ઇતિભાવઃ યતઃ—“ આલંબણાણ લોગો, ભરિઓ જીવસ્સ અજ્જલકામસ્સ । જં જં પિચ્છહ લોએ, તં તં આલંબણં કુણહ ॥ ૧ ॥”
इत्याદિ ॥ ૧૪ ॥

શિથિલ આલંબન ગહે મુનિ, મંદ સંવેગી ।

સંયતાલંબન મુજસ ગુણ, તીવ્ર સંવેગી ॥ દેવ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—તે માટે જે મંદસંવેગી કે૦ અલ્પ સંવેગવંત મુનિ હોય તે શિથિલ વિહારીના ઓઠાં લે છે જેમ મથુરામાં યંશુઆચાર્ય મુગાલમાં પણ એક ઠામે રહ્યા પ્રતિવંધ તજ્યો નહીં પાસતથા થયા તે માટે એમ કરતાં પણ પ્રમુલ્કે ધર્મ દીઠો એમ જણાય છે. ગાથા—“જે જત્થ જયા જડયા, વહુસ્સુઆ ચરણકરણપવ્વટ્ટા । જં તે સમાયરંતી આલંબણં મંદસદ્ધાણં ॥૧॥” इत्याવશ્યકે તથા તીવ્ર સંવેગી કે૦ આકરા વૈરાગ્યવંત તેતો સંયતાલંબન કે૦ સંયતમુનિરાજ તેમનું આલંબન કરે છે અમુક મુનિરાજે મિશ્રુક પ્રતિમા વહી તથા અમુક મુનિરાજે ઉપસર્ગ પરિસહ સહન કરથા તો હુ પણ તેવા સહન કરું અથવા તપ કરું એવી રીતે કરતાં મુજસ ગુણ કે૦ મલા જસનો ગુણ વધારે ગાથા—“જે જત્થ જયા જડયા, વહુસ્સુઆ ચરણકરણમાડત્તા । જં તે સમાયરંતી, આલંબણતીન્વસદ્ધાણ ॥૧॥” इत्याવશ્યકે એ દાલમાં ઘણો વંદનક નિર્ધુક્તિનો અધિકાર છે એ વ્રીજી દાલમાં એમ કહું જે ઢીણા આલંબન લેઈને પોતે ઢીણાચારી થાય પછી જે પોતે ઢીણાચારી હોય તે શુદ્ધાચારીનાં છિદ્ર કાઢે તે વાત ચોથી દાલમાં કહે છે ॥ ૧૫ ॥

॥ ઢાલ ચોથી ॥

॥ મશ્તુપાસનું મુલકું જોવાં, મવમવનાં પાતીક સોવાં—૯ દેશી ॥

સુળજો સીમંધરસ્વામી, વલી એક કહું સિરનામી ।

મારગ કરતાને પ્રેરે, દુર્જન જે દૂષણ હેરે ॥ ૧ ॥

અર્થ—હવે હે શ્રીમંધર સાહેવ તુમે સુળજો કે૦ અવધારજો વલી કે૦ પૂર્વે કહી તેથી વીજી વાત એક કહું હું સિરનામી કે૦ મસ્તકવડે તમને નમસ્કાર કરીને જે શુદ્ધ માર્ગના કરતા કે૦ પાલતા એવાને પ્રેરે કે૦ હદીરે એવા જે દુર્જન કે૦ સ્વલ પુરુષ છિદ્રાન્વેષી છે તે દૂષણ હેરે કે૦ પારકા અછતા દૂષણ જૂષ ॥ ૧ ॥

કહે નિજ સાંખે વ્રત પાલો, પિણ ધર્મદેશના ટાલો ।

જનમેલ્યાનું સું કામ, વહુ બોલ્યું નિંદા ઠામ ॥ ૨ ॥

અર્થ—હવે તે એમ કહે છે જે પોતાની સાંખે વ્રત પાલો અને ધર્મ કરો પણ લોક મેલા કરીને ધર્મદેશના આપવાનું શું કામ છે માટે એ વાતને ટાલો એમ ઉપદેશ કરી લોક મેલા કરવાનું શું કામ છે કેમકે ધણું બોલતાં કોઈ અવસરે નિંદાનું સ્થાનક પણ થાય ॥ ૨ ॥

એમ કહેતાં મારગ ગોપે, સ્વોટું દૂષણ આરોપે ।

જે નિર્ભય મારગ બોલે, તે કહ્યો દ્વીપને તોલે ॥ ૩ ॥

અર્થ—એવી રીતના બોલનારા તે માર્ગ ગોપે કે૦ શુદ્ધ માર્ગને ઓલવે છે સ્વોટું દૂષણ કે૦ સ્વોટા દૂષણનો આરોપ કરે છે કેમકે જે પ્રાણી નિર્ભય કે૦ કોઈનો મય ન રાખે અને શુદ્ધ માર્ગ માટે તે દ્વીપને તોલે શાસ્ત્રમાં કહ્યો છે ॥ ઉત્કંચ—“જો સમ્પ્ર જિનમગ્ગ, પયાસણ નિબ્બણ ગિરાસંસો । સો મન્વાણ જણાણં, દીવસમો મવસમુદ્ધયિ ॥ ૧ ॥” इति ॥ ૩ ॥

અજ્ઞાની ગારવ રસિયા, જે જન છે કુમતેં પ્રસીયાં ।

તેહનો કુળ ટાલણહાર, વિણ ધર્મ દેશનાસાર ॥ ૪ ॥

અર્થ—જે અજ્ઞાનિ કે૦ મિથ્યા જ્ઞાની હોય અથવા ગારવરસિયા કે૦ રુદ્ધિગારવ, રસ-ગારવ, શાતાગારવ માંહે મગ્ન-યથા હોય વલી જે પ્રાણી કુમતેં પ્રસિયા કે૦ કદાગ્રહે કુશ્રદાયેં પ્રસાયી રહ્યા છે એટલે અન્ય અન્યદર્શનના આગ્રહવંત છે ઇત્યાદિકની કુમતિ તે સાર કે૦ પ્રધાન એહવી જે ધર્મદેશના તે દીધા વિના તેઓની કુમતિને વીજો કોણ ટાલણહાર છે અને સાર ધર્મદેશના વિના કુમાર્ગ સુમાર્ગની શી સ્વર પડે ॥ ૪ ॥

ગીતારથ જયણાવંત, ભવ મીરુ જેહ મહંત ।

તસવયણે લોકેં તરીયેં, જેમ પ્રવહણથીં મરદરીયેં ॥ ૫ ॥

અર્થ—હવે તે દેશના કેવા પુરુષ આપે તે કહે છે જે ગીતાર્થ હોય ॥ ગાથા—“ગીયં ધણંદુ મુત્તં, અત્યો તસસેવ હોદ વક્ષાણં । હમણ ય સંજુત્તો, સોગીયત્યો મુણેયવ્વો ॥ ૧ ॥” તથા જયણાવંત એટલે છકાયના રક્ષક હોય વલી ભવમીરુ કેં સંસારની વીક રાશ્વનાર હોય કેં રહે સ્વોદું બોલી જવાય, સ્વોદું બોલીયે તો સંસાર વધે અને મહંત કેં મહોદા હોય એટલે ગુણે ગિરુઆ હોય તેવા હત્તમ પુરુષોનાં વચનયત્રી લોકમાંથી તરીયેં જેમ મરસમુદ્રમાં પ્રવહણ કેં જહાજથી પાર પામીયેં તેમ ગીતાર્થની દેશનાયેં સંસારસમુદ્રથી તરીયેં ॥

વીજો તો બોલી બોલે, સું કીજે નિર્ણુણ ટોલે ।

માષા કુશીલનો લેલો, જન મહાનિશીયેં દેલો ॥ ૬ ॥

અર્થ—હવે જે ગીતાર્થ વિના ઢાહી ઢાહી વાતો કરે છે તેને શીલામણ આપે છે કે ગીતાર્થ વિના જે વીજો તે તો બોલીને કેં દેશનામમુલ આપીને શ્રોતાને સંસારસમુદ્રમાં ઘોલે કેં બુઢાઢે છે માટે એવા નિર્ણુણ ટોલાને શું કરીયેં ગીતાર્થ વિના ઘણું ટોલું મલ્યું હોય પણ તે શા કામજું ? કેમકે જે અગીતાર્થ છે તે ઘણું ઘોલે હન્યાર્થ પરુપે તો તેહને માષા કુશીલને લેલે જાણવા. જન કેં હે જન હે લોક (એમ લૌકિક માષા છે તેથી એક વચન છે માટે એમ કહેવું જે) હે લોકો એ વાત મહાનિશીય મૂત્રમાં દેલો કેં જૂઓ. યથા—“કુસીલોસન્નપાસત્યે, સચ્છંદે સવલે તહા દિઢી । એવંમે પંચ, ગોયમા ન નિરિક્તવ ॥૧॥ પંચેણ સુમહાપાવે, જો ન વજીજ્જ ગોયમા । સલાવાહકુસીલેહિં, મમીહિ સો સુમઈ જહા ॥૨॥” ઇતિ મહાનિશીયે, એમાં એમ કહ્યું જે પાસત્યાદિક પાંચને જે નવરજે તેમાં સલાપ કુશીલાદિક દોષ આવે અને તે દોષથી સુમતિનીપરેં સસાર મમે, તથા । “તહા જિન્માકુસીલે સેણં અણેગહા તંજહા તિત્ત કહ્વઅ કસાય મહુરાઈ લવણાઈ રસાઈ આસાયંતે અદિહાસુયાઈ રૂપરલોગોમય વિરુદ્ધાઈ સદોસાઈ મયારજયારુચારણાઈ અયસંભક્ષાણં સંતાંભિઓગાઈ વા મણંતે અસમય કૂચમ્મદેસણાવત્તણાણયજિન્માકુસીલેણે । સે મયવં કિં માસાણ કુસીલત્તં મવઈ ? ગોયમા મવડ સે મયવં જહ એવં તા ધમ્મદેસણં ન કાયલ્લં ગોયમા સાવજ્જણવજ્જાણં વયણાણં જો ન જાણઃ વિસેસં બુલુંપિ તસ્સ ન સ્વમં કિમંગ પુણં દેસણં કાવં” ઇતિ મહાનિશીયે ॥ ૬ ॥

જનમેલનની નહીં રૂંહા, મુનિ માષે મારગ નીરીહા ।

જો વહુ જન સુણવા આવે, તો લામ ધર્મનો પાવે ॥ ૭ ॥

અર્થ—જનમેલન કેં લોક મેલા કરવાની નહીં રૂંહા કેં રૂંછાતો નથી પણ ધર્મની પ્રાપ્તિ જાણીને લોક આવે વેસે છે તેને મુનીશ્વર જૈનમાર્ગ માષે પણ નીરીહા કેં આશા-રહિતથકા કહે પણ કોડી માત્રની આશા ન રાલે અને યજ્ઞ તથા માનની રૂંછા ન રાલે.

ए रीते धर्मदेशना देतां कदाचित् घणा लोक सांभलवा आवे तो धर्मनो लाभ घणो थाय
घणा लोक धर्म पाये संसार तरे ॥ ७ ॥

तेहने जो मारग न भाषे, तो अंतराय फल चाखे ।

मुनि शक्ति नवि गोपे, वारे तेहने श्रुत कोपे ॥ ८ ॥

अर्थ—तथा जे लोक धर्म सांभलवा आव्या तेहने धर्ममारग नभाषे के० न सभलावे
तो ते मुनियें ज्ञाननो अंतराय करयो तथा विघ्न करयुं तेहनां फल चाखेके० भोगवे एटले
ज्ञानावरणी कर्म बांधे. गाथा—“अन्नाणी वस्त्राणं, करेइ जो तस्स होइ पाव फलं । नाणी-
वि जो न भासइ, सो लहए नाणविग्घं खु ॥१॥” इति हितोपदेशमालायां. ते माटे मुनिमां
जो देशना आपवानी छती शक्ति होय तो गोपवे नहीं अथवा देशना आपतो थको थाके
नहीं तथा धर्मदेशना देता थकाने जे वारे छे ना कहे छे ते माणीने श्रुत कोपे के० भवां-
तरे ज्ञानावरणी बांध्युं होय ते उदय थाय अज्ञानपण्युं आवे एटले श्रुत कोप्युं ॥ ८ ॥

नवि निंदा मारग कहेतां, समपरिणामें गहगहतां ।

मुनि अहचरित मन रंगे, जोई लीजें बीजे अंगे ॥ ९ ॥

अर्थ—एटले शुद्धमार्ग के० निंदा नयी केमके देशना ते ज्ञाननो हेतु छे समपरिणामें
के० रागद्वेषरहितपणे एटले कोइ उपर रागद्वेष न करे अने कोइतुं नाम छेइ तेना अवरण-
वाद न बोले ए रीते गहगहतां के० हर्ष पायी भाषें एम आद्रकुमारजुं चरित्र बीजे अंगे श्री
सुयगढांगसूत्रना बीजा श्रुत स्फुटना छहा अध्ययने जोइ छेजो. यथा—“इमं वयंतं तुयं पाठ
कुर्व, पावार्हणो गरिहसि सच्चमेव । पावार्हणो पुढो पुढो किट्यता, सयं सयं दिट्ठि करेति
पाठं ॥१॥ ते अन्नमन्नस्स गरहमाणो, अक्खंतिउ समणो माहणाय । सतोय अत्थी असतो
अ नत्थी, गरहामो दिट्ठि न गरहामो किंचि ॥ २ ॥ न किंचि रुवेणभिधारयामो, सदिट्ठि-
मगं तु करेमि पाठं” । इत्यादिक अधिकार मनने रंगे करीने जोजो ॥ ९ ॥

कोई भाषें नवी समजावो, श्रावकने गूढा भावो ।

ते जुठ कહ્યા लद्धहा, श्रावक सूत्रें गहियहा ॥ १० ॥

अर्थ—बली कोइ एम कहे छे जे श्रावकने गूढाभावो के० सूक्ष्म अर्थ थुं समजावो छो
ए नहीं समजावो जो तमे समजावशो तो सर्वने पूछता फरसे सामा आपणां छिद्र जोशे
एवी रीते जे कहे छे ते जुठ कहे छे केमके श्रावकने तो श्रीभगवतीसूत्रमध्ये “लद्धहा, ग-
हियहा, पुच्छीयहा, अभिगयहा, विणिज्झियहा” इत्यादिक पाठ कळो छे माटे जो श्रावकने
गूढ अर्थ न समजाव्या होय तो ए पाठ केम कळो छे इतिभाव ॥ १० ॥

કહે કોઈ નવી સિ જોડી, શ્રુતમાં નહીં કાંઈ खोડી ।

તે મિથ્યા ઉદ્ધત ભાવા, શ્રુત જલધિ પ્રવેશે નાવા ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—વલી કેટલાક અસમંજસ એમ વોછે છે કે નવી સી જોડીકેં નવા ગ્રંથ અથવા સ્તવન સજ્જાય જોડવાનું. શું કામ છે કેમકે શ્રુત કેં સિદ્ધાંતમાં તો કાંઈ खોડ નથી એટલે સિદ્ધાંતમાં છે તે કરતાં તમે અધિક શું કહેશો એવું કહે છે તે પળ મિથ્યા કેં खોડું કહેછે કારણકે સિદ્ધાંતમાંથી ઉદ્ધરીને જે ગ્રંથ કરચા છે તે ભાવ છે તે શ્રુતજલધિ કેં શ્રુતરૂપ સમુદ્રમાં પ્રવેશ કરવાને નાવાસરિલાછે એટલે સમુદ્રમાં જો નાવા હોય તો પ્રવેશ થાય તેમજ સિદ્ધાંતરૂપ સમુદ્રમાં પળ જો એ ગ્રંથ પ્રકરણરૂપી નાવડાં હોય તોજ પ્રવેશ થાય ॥ ૧૧ ॥

પૂરવ સૂરિયેં કીધી, તેણે જો નવિ કરવી સિદ્ધિ ।

તો સર્વેં કીધો ધર્મ, નવી કરવો જોયો મર્મ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—એવું સાંમલી વલી પ્રતિવાદી વોલ્યા કે તો પૂર્વાચાર્યે જે જોડી કીધી છે તેહજ મળો તેણે કેં તે માટે જો નવી કરવી સિદ્ધિ કેં નવી જોડી ન કરવી એમ વ્રાત સિદ્ધ થઈ એટલે નવા પ્રકરણ પ્રમુલ્લ જોડવા નહીં એમ સિદ્ધ થયું એવું બોલનારને ઉત્તર કહે છે કે તો પૂર્વે સર્વ ઉત્તમ જીવો ચયા તેણે સર્વે ધર્મ કરચો છે તે માટે તમે વલી ધર્મ શું કરવા કરો છો, તમારે પળ ન કરવો કેમકે પૂર્વાચાર્યે જોડી કરી છે માટે આપણે ન કરવી તો પૂર્વે ધર્મ પળ ધણા જીવેં કરચો છે માટે આપણે ન કરવો એ મર્મ કેં એ ભાવ ॥ ૧૨ ॥

પૂરવ બુધને બહુ માને, નિજ શક્તિ મારગ જ્ઞાને ।

શુરુકુલવાસોને જોડી, યુગતિ એહમાં નહીં खોડી ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—માટે જો ગ્રંથનો જોડનાર આવો થઈને નવા ગ્રંથ જોડે તો તેમાં કાંઈ દોષ નથી પૂર્વ બુધને બહુ માને કેં પૂર્વ પંઢિત ગીતાર્ય ચયા તેહજું બહુ માન કરે જે પૂર્વાચાર્ય આગલેં હું તે જા હીસાબમાં છું પળ તેણે વચન સંઢે નહીં તથા પોતાની શક્તિ પ્રમાણે યોજના કરે પળ અધિક યોજના ન કરે જો અધિક યોજના કરે તો કોઈક ઢેકાણે खોડું આવી જાય માટે શક્તિ પ્રમાણે જોડે વલી માર્ગજ્ઞાને કેં જૈનમાર્ગજ્ઞ જ્ઞાન ચોણું નિર્મલ હોય તો જોડે વલી શુરુકુલવાસી હોય તે સંપ્રદાય શુદ્ધ જાણે તેવારેં ચચાર્યજોડાય એવા પુરુષે જોડવું યુક્ત ઘટમાન છે એમાં કાંઈ खોડી કેં હાણી નથી ॥ ૧૩ ॥

એમ શ્રુતનો નહીં ઉચ્છેદ, એ તો એક દેશનો મેદ ।

એ અર્થ સુણિ ઉછાસેં મવી વરતે શ્રુત અભ્યાસે ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—એ રીતે નવી જોડી કરતાં શ્રુતજ્ઞાનનો ઉચ્છેદ નથી થાતો પળ શ્રુતવૃદ્ધિ થાય છે એતો એક દેશે મેદ છે એટલે ગ્રંથ નામે મેદ છે પળ આત્મ્યતિક મેદ નથી વલી એ ગ્રંથનો જે અર્થ કેં ભાવ તેં ઉછાસેં કેં હવેં સાંમલીને મવ્યપ્રાણી તેં શ્રુતજ્ઞાન મળવાના અભ્યાસમાં

वर्त्त केमके तेहना मनमांहे एम उपजे के आ ग्रंथमां आटली बात कही छे तो सिद्धांतमां तो घणा सूक्ष्मभाव कहाइशे तेसारु वधारे भणवानो अभ्यास करे माटे नवी जोडी करवी ते सिद्धांतनी वृद्धि करे छे पण उच्छेद करती नथी इतिभाव ॥ १४ ॥

इहां दूषण एक कहाय, जे खलने पीडा थाय ।

तो पण ए नवी छोडीजें, जो सज्जनने सुख दीजें ॥ १५ ॥

अर्थ—इहां एक दूषण कहेवाय छे ते आवी रीते के पंडितलोक जे ग्रंथ करे छे तेथो पंडितनो यशवाद बोलाय छे ते जे खललोक होय तेथी खमातुं नथी माटे ते खललोकोने पीडा थाय छे तोपण ए नवी जोडी करवी ते नवां छोडीजें के० न मूकीयें जो सज्जन पुरुषने सुख आपीयें तो नवा ग्रंथ जोडताज नइयें पण थाकीयें नहीं इति भाव ॥ १५ ॥

ते पुण्ये होसे तोष, तेहने पण इम नहीं दोष ।

उजमतां हीयडे हीसी, जोई लीजें पेहेली वीसी ॥ १६ ॥

अर्थ—ते नवा ग्रंथ जोडतां पुण्य थाशे ते पुण्य करीने सज्जनलोकोने संतोष उपजशे इहां सज्जनपद बहारथी लइयें तथा तेहने पण के० ते खललोकोने पण एम दोष नथी एटले तेने पण पीडा न थाय. केवी रीते न थाय के जो उजमतांके० उद्यम करीने हीयडे हीसी के० हृदयमां हर्ष पामीने ए अर्थ प्रथम वीसीमां हरिभद्रसूरियें कहुं छे ते जोह छेजो. यतः—“इको य होइ दोसो, जं जायइ खलजणस्स पीडति । तहवि पयटो इत्थं, दिट्ठुं सुयणाण अइतोसं ॥ १ ॥ तत्तो चियं जं कुसलं, तत्तो तेसिपि होइ नहु पीडा । सुद्धासया पविचि, सत्ये निदोसिया भणिया ॥ २ ॥” ॥ १६ ॥

कहे कोईक जूदी रीतें, मुनि भिक्षा भांजे भीतें ।

ते जुटुं शुभ मति ईहे, मुनि अंतरायथी बीहे ॥ १७ ॥

अर्थ—बली कोईक तो जूदीज रीतें कहे छे जे देशना देवानी ना कहीये छैये तेहनो आवाय ए छे जे मुनि देशना देतां अमारी भिक्षा भांगो छे कारणके तमे एवो मार्ग ग्रहणो जे थकी अमने भिक्षा कोई आपे नहीं ते भीती के० बीकने माटे देशना देवानी ना कहीयें छैयें ते जुटुं के० एम बोलनारा पण खोटुं कहे छे केमके जे यथार्थ देशना आपनार मुनि छे ते शुभ मतिते ईहे के० बांछे छे एटले उत्तरोत्तर शुभ अध्यवसाय राखनारा छे तो ते एहवा मुनिराज तो अंतरायथी बीहे छे के जो कोईने अंतराय पाडीथुं तो पोताने अंतराय कर्म बंधाशे तो एवा मुनि बीजानी भिक्षा केम भांजे. इतिभाव ॥ १७ ॥

जे जन छे अति परिणामी, बली जेह नहीं परिणामी

तेहने नितें समजावे, गुरुकल्प वचन मन भावे ॥ १८ ॥

અર્થ—માટે જે લોક અતિ પરિણામી છે એટલે એક નિર્ણય માર્ગજ આદર્યો છે તે પોતેજ આ સ્તવનમાં આગલ કહેશે જે—“મેદલવ જાણતાં કેદ મારગ તજે, હોય અતિ પરિણતિ પરસમય સ્થિતિ મજે ।” વલી કેટલાક લોક તે નહીં પરિણામી કેન્કેવલ વ્યવહારનેજ આદરે છે તે ક્રિયા વ્યવહારમાં રાતા પળ નિર્ણય માર્ગ જાણતાજ નથી તે પળ પોતેજ આ સ્તવનમાં આગલ કહેશે—“કેદ નવી મેદ જાણે અપરિણતમતી, શુદ્ધનય અતિહિ ગંભીર છે તે વતી ।” એ વચનથી તો એમ જાણીયેં છેયેં જે અતિપરિણતિ તે નિશ્ચયવાદી અને અપરિણતિ તે વ્યવહારવાદી તથા વિશેષાવશ્યક મધ્યે તો વૃત્તિકારેં એમ લખ્યુ છે જે—“હ શિષ્યાશ્ચિવિધાસ્તથા અપરિણામા અતિ પરિણામાઃ પરિણામાશ્ચેતિ । તન્નાઽવિપુલમતયોઽગીતાર્થા અપરિણતજિનમતરદસ્યા અપરિણામાઃ, અતિપરિણામા અતિવ્યાપ્તાપવાદદૃષ્ટયોઽતિપરિણામાઃ, સમ્યક્ પરિણતજિનવચનાસ્તુ મધ્યસ્થવૃત્તયઃ પરિણામાઃ । તન્નયે અપરિણામાસ્તે નયાનાં યઃ સ્વસ્વઆત્મીયઆત્મીયવિષયો જ્ઞાનમેવ શ્રેયઃ ક્રિયા વા શ્રેય ઇત્યાદિકસ્તમશ્રદ્ધાનાઃ ચેત્વતિપરિણામાઃ તેપિયદેવૈકેન નયેન ક્રિયાદિકં વસ્તુત્ત્વેન તદેતન્માત્રં પ્રમાણતયા શુદ્ધંતઃ ।” ઇત્યાદિક લખ્યું છે ઇહાં તો પૂર્વોક્ત અર્થ પળ લાગે છે તથા મદ્દામાખ્યોક્ત અર્થ પળ લાગે છે વલી વિશેષેં વદુશ્રુત કહે તે સ્વરં ઇતિભાવ—એહવા અતિપરિણામી તથા નહીં પરિણામીજે લોક છે તેહને નિતેં કેન્ન્યાયમાર્ગ સ્યાદ્વાદમાર્ગ દેસ્વાદી ગુરુ સમજાવે છે અથવા નિતેં કેન્નિરંતર દેશનાયેં કરી સમજાવે છે તે કોણ સમજાવે છે ગુરુ કેન્ન ગુરુ સમજાવે છે એમ વૃદ્ધત્કલ્પમાખ્યમાં વચન છે તે મનમાં ભાવીનેં કહે છે. યતઃ—“અપરિણદ અપરિણદ, દુર્ગંધિ મગ્ગં જળો પળાસંતિ । તન્મદ્દા દેસળમાદક્ત્વર્દ, મુદ્દગુરુ મગ્ગરલ્કદ્દા ॥ ૧ ॥” ૧૮ ॥

સલ વચળ ગળે કુળ સૂરા, જે કાઢે પયમાં પૂરા ।

તુજ સેવામાં જો રહીયેં, તો પ્રમુ જશ લીલા લહીયેં ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—તે માટે દેશના ન દેવી વિગેરે સલલોકનાં વચનને કોળ શૂરવીર પુરુષ ગળે કેન્કોળ ગળતીમાં આળે એટલે શૂરવીર તેને ગળતીમાં આળતાજ નથી. જે સલપુરુષ છે તે પય કેન્ન દૂધમાંથી પળ પૂરા કાઢે છે માટે જે દેશના ગુણકારી છે તેહને અહિતકારી કહે છે તો હે પ્રજુજી તેહનાં વચન લેસ્વામા ગળીયેં નહીં અને તુજસેવામાં રહીયેં કેન્ન તમારી આજ્ઞા પાલીયેં એટલે તમારી આજ્ઞા એવી રીતેં છે જે દેશના આપતાં લામજ થાય છે, માટે દેશના આપવી એ આજ્ઞા પાલનરૂપ તમારી સેવા છે તે સેવામાં જો રહીયેં તો જુશલીલા પામીયે. ઇતિભાવ ॥ ૧૯ ॥ એ ચોથી ઢાલને વિષે સલલોકે ગુણવંતને દૂષણ દીધાં તેહના સમાધાન કરથા. હવે પાંચમી ઢાલમાં સલલોકે નિર્ગુણી છતાં પોતાના આત્માને ગુણકારી માને છે તેને દોષ દીધે છે તે સંબંધે પાંચમી ઢાલ કહે છે ॥ ૧૯ ॥

॥ ढाल पांचमी ॥

॥ राग रामग्री-मंत्री कहे एक राजसमामां—ए देगी. ॥

विषमकालनें जोरें केई, उठ्या जड मलधारीरे ।

गुरु गच्छ छोडी मारग लोपी, कहे अमें उग्र विहारीरे ॥१॥

श्रीजिन तुं आलंबन जगने, तुज विण कवण आधारोरे ।

भगत लोकने कुमति जलधिधी, बांहिग्रहीने तारोरे ॥श्रीजिन०२॥

अर्थ—विषमकालने जोरें के० पांचमो आरो तथा हुंदाअवसर्पिणीकालनें जोरे केटला एक उठ्या के० प्रगट थया जड के० मूर्ख बली मलधारी के० बाह्यशरीरे पण मेला अने अंतरंग पाप मेले करी मलीन थयेला माटे मेलना धरनारा कहा एटले ए भाव जे ए ढाल प्राए हुंदाआ लुंका आथी छे. बली बीजा जीवोने पण शिखामण दाखल छे. हवे ते हुंदा-आओने माये गुरु नथी माटे एम कहुं जे उठ्या जड मलधारी, उक्तच बंगचूलिकायां श्रुत हीलना अध्ययने “विक्रमकालाओ पन्नरसय पणहत्तरी वासेसु गएसु कोहंढी अपरिग्रहीय-वन्तरी पढावाओ भारहे वासे ॥ १ ॥ सुयहीलणा जिणपढिमाभत्तिनिसेह कारया, स-च्छंदाचारा दुमेहा मलिणा दुग्गइमामिणो, बहवे भिरुकायरा समुत्पजिहितिसि ।” एटले गुरुने तथा गच्छने छांटी मारग लोपी के० उन्मार्ग प्ररूपीने तथा तेमने कोइ पुछे तेने एम उत्तर आपे जे अमे उग्रविहारना करनार छीए तथा अमे अद्भुत मार्ग पाम्या छैयें माटे श्रीजिनके० बाह्य अभ्यंतर लक्ष्मीयुक्त एहवा हे जिनराज तुंज जगतने आलंबनके० आधार छे पण हे प्रभु तमारा विना बीजा कोण आधार छे तमे तमारा भक्तिना करनारा जे भक्त लोक छे तेहने कुमतिरूप जलधि के० समुद्र ते थकी बांहि ग्रहीने तारो के० पार उतारो एटले नव नवा कदाग्रह उपजता वारो ॥ २ ॥

गीतारथ विण भूला भमता, कष्ट करे अभिमानेरे ।

प्रायें गंठी लगें नवी आव्या, ते खूता अज्ञानेरे ॥श्रीजिन०३॥

अर्थ—हवे ते मूर्खलोक गीतार्थ विना भूलाज भमेछे अहंकारे करी जे पोतानो एक मत पकळ्यो तेहना अभिमाने करी लोच, भिझा, उघाहुं मायुं, उघाहा पण इत्यादिक कष्ट करता फरे छे, पण प्रायें एम जाणीयें छैयें जे ते लोक गंठी लगें पण आव्या नथी एटले गंठीभेद प्रण नथी कर्यो तो समकितनी बात तो बेगली छे ते प्राणी अज्ञानने विषेज खूता छे केमके गुरुआणा विना छे माटे इतिभाव ॥ ३ ॥

तेह कहे गुरु गच्छ गीतारथ, प्रतिबंधे शुं कीजेंरे ।

दर्शन ज्ञान चरित आदरियें, आपें आप तरीजेंरे ॥श्रीजिन०४॥

अर्थ—बली ते पोतातुं एकाकीपणुं थापवा माटे एम कहेछे जे गुरुनो प्रतिबंध गीतार्थनो प्रतिबंध तथा गच्छनो प्रतिबंध राखी ते प्रतिबंधे थुं करीये केमके प्रतिबंध तेतो दुःखनो हेतु छे माटे प्रतिबंध कोइ साये न करवो मात्र दर्शन ज्ञान चारित्र ए रत्नत्रयी आदरीये वीजो कोइ कोइने तारणहार नथी आपे आप तरीजे के० पोतपोतानी मेले तरीये. यतः—“अप्पा नई वेयरणी, अप्पा मे कुडसामलि ।” इतिवचनात् ॥ ४ ॥

नवी जाणे ते प्रथम अंगमां, आदि गुरुकुल वासोरे ।

कह्यो न ते विण चरण विचारो, पंचाशकनय खासोरे ॥श्रीजिन०५॥

अर्थ—हवे तेने उत्तर आपेछे के ते एम नथी जाणता जे प्रथम अंगमां श्रीआचारांग सूत्रनी आदि के० धुरे गुरुकुलवासो के० गुरुकुलवास कह्यो छे. यतः—“सूयं मे आउसंतेणं, भगवया एवमक्खायं” एम ए सूत्रमांहे कहुं जे सूय के० सांभल्युं मे के० सुधर्मास्वामी जंबू-प्रते कहे छे के में एम सांभल्युं छे साक्षात् पण करणाघाटे नहीं आउसंतेणं के० आमृशता भगवान वीरना चरण उपासता थकां सांभल्युं ए वचने करीने सुधर्मास्वामीये एम वताव्युं जे गुरुकुलवासें वसवुं इतिभाव न के० नहीं ते विण के० ते गुरुकुलवास विना चरण के० चारित्र एम विचारो के० चिंतन करो एटले ए भाव जे गुरुकुलवास विना चारित्र न होय एम पंचाशक मांहे श्रीहरिभद्रसूरियें खासो के० उत्तम नय के० न्याय कह्यो छे. यतः—“दंसण नाणचरित्तं, गुरुकुलवासंमि संगयं भणियं । अगुरुकुलवासियाणं, दुप्पडिलंभं खु एयमवि ॥ १ ॥” तथा सिद्धांतमां पण पिंडविशुद्धियें चारित्रनी शुद्धि कहेवाय छे ते पिंडविशुद्धि तो जो गुरुकुलवास होय तो थाय ते माटे गुरुकुलवास विना चारित्र नहीं. यतः—“पिंडं असोह थतो, अचरित्ती इत्य संसओ नत्थि । चारित्तंमि असंते, सव्वा दिक्का निरत्थिया ॥ ११ ॥ इति ॥ ५ ॥

निलें गुरुकुल वासें वसवुं, उत्तराध्ययने भाष्युरे ।

तेहने अपमाने वलौ तेहमां, पापश्रमणपणुं दाख्युरे ॥श्रीजिन० ६॥

अर्थ—बली निरंतर गुरुकुलवासें वसवुं एम श्रीउत्तराध्ययनसूत्रना अग्यारमा अध्ययने कहुं छे. यतः—“वसे गुरुकुले निधं, जोगवं उवहाणवं । पियंकरे पियंवाई, से सिकखं लडु-मरीहई ॥ १ ॥” इति बली तेहने के० ते गुरुने अपमाने के० अवज्ञा करे तो तेहने बली तेहमां के० ते उत्तराध्ययनना सत्तरमा पापश्रमणिय अध्ययन मध्येज पापश्रमणपणुं देखाइथुं छे एटले गुरु आदिकनी निंदा करतो होय तो तेहने पापश्रमण कहीये. यतः—“आयरिय-उवज्जायाणं, सम्मं न पडित्तपई । अण्णहिपूयए थद्धे, पावसमणेत्ति वुच्चई ॥ १ ॥” ते माटे गुरुकुले रहेवुं.

दस वैकालिक गुरु शुश्रूषा, तस निंदा फल दाख्यारे ।

आवंतिमां द्रहसम सद्गुरु, मुनिकुल मच्छसम भाष्यारो ॥श्रीजिन०७॥

अर्थ—बली दशवैकालिक मूत्रने विषे नवमाध्ययने गुरुनी शृश्रूषा के० सेवा करची ते सेवानां फल घणांकथां छे. काव्यम्—“आयरियगि मिवाहियगी, सुस्सुसमाणो पडिजागरेज्जा । आलोडयं डंगीयमेव नच्चा, जो छंदमाराहयड स पुज्जो ॥१॥” इत्यादिक आखोत्रीजो उद्देशो जाणवो बली तसनिंदा के० ते गुरुनी निंदानां फल पण ते दसवैकालिक मांहेज नवमाध्ययनना पहेला उद्देशामां कथां छे. काव्यम्—“आसोविसो वावि परं रुद्धो, किं जीवनासाउ परं नु कुज्जा । आयरियापाया पुण अप्पसन्ना, अवोहिआसायण नस्थि मोरुको ॥१॥” इत्यादिक सपूर्ण प्रथम उद्देशो इहां जाणवो बली आवंतिमां के० आचारांगमां पांचमा अध्ययनना पांचमा उद्देशा मध्ये सदगुरुने द्रढसमान कथा छे तथा शुनिना कुल के० समूह ते मच्छसमान कथा छे—तथा च तत्पूर्वं—“सेवेमि तंजहा अवि हरए पडिपुत्रे चिहइ सम्मसि-भोमे उवसंतरए सारक्खमाणे से चिहइ” इत्यादिक एनी वृत्तिनो वक्ष्यी एकदेशे ल्खीयें छैयें—“इह पुनः प्रथमभंगपतितेनोभयसद्भाविनाधिकारस्थाभूतस्यैवायं दृढदृष्टांतः स च दृढो निर्मलजलस्य प्रतिपूर्णां जलजैः सर्वर्तुजै रूपशोभितः समे भूभागे विद्यमानोऽकनिर्ममप्रवेशो नित्य मेव तिष्ठति न कदाचिच्छोषमुपयाति मुखोत्तारावतारसमन्वित उपशांतमपगतं रजः कालुष्यापादकं यस्य स तथा नानाविधांस्तु यादसां गणान् संरक्षन् सह वा यादोगणैरात्मानमारभयन्—प्रतिपालयन् सारक्षन् तिष्ठत्येषां क्रिया प्रकृतैव । यथा चासौ द्रढस्तयाऽऽचार्यो पीतिदर्शयति से चिहइ इत्यादि स आचार्यः प्रथमभंगपतितः पंचविधाचारसमन्वितो अष्ट-विधाचारसंपदुपेतः पट्विंशद्गुणगणाधारो द्रढकल्पो निर्मलज्ञानप्रतिपूर्णः समे भूभाग इति संसंकादिदोषरहिते मुखविहारे क्षेत्रे समो वा ज्ञानदर्शनचारित्राख्यो मोक्षमार्ग उपक्षम-वतां तत्र तिष्ठति समध्यास्ते किं भूत उपशांतमोहनीय इति किं कुर्वन् जीवनिकायान् रक्षन् स्वतः परतश्च सदुपदेशदानतो नरकादिपातादेति स्रोतोमध्यगत इत्यनेन प्रथमभंगपतितं स्थ-विराचार्यमाह तस्य हि श्रुतार्थज्ञानग्रहणसद्भावात् स्रोतोमध्यगतत्वं स च किं भूतः स्यादित्याह” इत्यादि ॥ ७ ॥

गुरु दृष्टि अनुसारें रहेता, लहे प्रवाद प्रवादेंरे ।

ए पण अर्थ तिहां मन धरियें, बहुगुण सुगुरु प्रसादेंरे ॥ श्रीजिन० ८ ॥

अर्थ—बली गुरु दृष्टि के० गुरुना मुख आगल रहेतां तथा अनुसारें के० गुरुने अनु-जायी रहेतां लहे प्रवाद प्रवादें के० प्रकृष्ट जे वाद तेने प्रवाद कहिये ते प्रवादें करीने प्रवाद जाणे एटले प्रवाद ते आचार्य परंपरानो उपदेश तद्रूप प्रवादें करीने सर्वज्ञ उपदेश-रूप प्रवादने जाणे अथवा प्रवाद जे सर्वज्ञ वाक्य तेणे करीने अथवा प्रवाद जे अन्यतिथि-ओना वाक्य ते प्रते परीक्षा करीने जाणे ए-रीते गुरु पासे रहेतां ज्ञान अंगीकार करे इत्यादिक ए अर्थ. पण तिहां के० ते आचारांगना पांचमा अध्ययनना छडा उद्देशामां कहुं छे ते मनमां धरियें तत्पूर्वं—“अणाणाए एगे सोवहाणे आणाए एगे, निरुवहाणे, एयं ते मा होउ, पयं कुमलस्स दंसणं, तडिहीए तम्मुत्तीए तप्पुरकारे तरसजि तज्जिवेसणे अभिभूय

અદક્ષુ અણભિભૂષે પહુ નિરાલંબણયાણે મહં અવહિમણે પવાણ પવાયં જાણિજ્ઞા । સહસં-
મડ્યાણે પરવાગરણેણં અભેસિં વા અંતિણે સુચ્ચા નિહેસં નાશ્વટ્ટેજ્ઞા, મેહાવી સુપહિલેહિય સન્વ-
તો સન્વઆણે સમમેવ સમયિણાય ।” इत्यादिक एहनो अर्थ टीकाમાં तो बहु छे पण अहिं
शब्दार्थ मात्र लिखीयें छैयें अणाणाए के० प्रभुआज्ञारहित एगे के० केटलाक सोबहाणे
के० धर्ममां सदा उद्यमवंत थया तथा केटलाक आणाए के० आज्ञायें निखट्टाणे के० सद्
अनुष्ठानना उद्यमरहित एयं के० ए वे कुमारिने सद्मार्गना उद्यमनुं आलस जाणवुं हवे फरि
शुरु शिष्यने कहे छे—तुजने ए वे मांहे जो एवं कुसलस्स दंसणं के० ए तीर्थकरनो दर्शन
अभिप्राय छे तदिष्ठिए के० विनित शिष्ये ते आचार्यनी दृष्टीयें वर्तवुं तम्मृत्तिए के० ते
आचार्यनी भुक्तियें वर्तवुं तप्पुरकारे के० ते आचार्यनी आज्ञा आगल करीने वर्ते तस्सच्चि
के० तेओनी संज्ञा जाणे चित्तनो अभिप्राय जाणे तन्निवेसणे के० सदा गुरुकुलवासें वसे
एहवो शिष्य केवा गुणने पामे ते कहे छे अभिभूय के० परिसह उपसर्गने जीतीने अदक्खु
के० घाति कर्धने उच्छेदे हे शिष्य वली अणभिभूष के० परिसहोपसर्गने अण जित्यो थको
पहू के० समर्थ होय निरालंबणयाए के० माता पिता सज्जनादिकना आलंबन रहितपणे
विचरवाने कोण समर्थ होय ते कहें छे—जे के० जे कोइ पुरुष मंहं के० माहारा अभिप्राय
थकी अवहिमणे के० मन वाहेर नयी निकल्युं जेहनुं एटले सर्वज्ञ उपदेशें वर्ते छे इतिभाव
ते सर्वज्ञ उपदेश केम जाणीयें ते उपदेश कहेछे—पवाएणं पवायं जाणिज्जा ए अर्थ ‘लहे प्रवाद
प्रवादे’ एम कहुं तिहां करथो छे ते जाणवुं, हवे पूर्वोक्त जे प्रवाद ते त्रण प्रकारे जाणे ते
कहे छे सहसंमुड्याए के० पोतानी मति अवध्यादिकमते अथवा परवागरणेणं के० सिद्धांते
करीने वा के० अथवा अवेसिं के० अन्य आचार्यादिक तेहने वा अंतिण सृच्चा के० समीपें
सांभलोने यथार्थ जाणीने निहेसं नाश्वट्टेज्जा के० तीर्थकरना उपदेशने ओलंगे नहीं केमके
जे मेहावी के० पंडित सुपहिलेहिय के० भलेप्रकारें जोईने सन्वतो सन्वआए के० सर्वप्रकारें
द्रव्यक्षेत्रकालमावें सर्वपणे स्वदर्शन परदर्शनमते सममेव के० सम्यक् रीते समभिणाय
के० जाणीने निराकरण करे इत्यादिक बहु अधिकार छे ते माटे बहुगुण सुगुरुमसादे के०
शुरु आदिकना पसायथी घणागुणयाय “पुज्जा जस्स पसियंति, संबुद्धा पुव्वसंयुआ । पसव्वा
लामइस्संति, विचलं अड्ढियं सुयं ॥ १ ॥” इत्युत्तराध्ययने प्रथमाध्ययने इहां सूत्र आलावो ।
विषमहतो माटे अर्थ कह्यो छे ॥ ८ ॥

विनय वधे गुरु पासें वदतां, जे जिनशासन मूलोर् ।

दर्शन निर्मल उचित प्रवृत्ति, शुभरागें अनुकूलोरे ॥ श्रीजिन० ९ ॥

अर्थ—वली गुरु पासे वसतां विनय वधे अने जे विनय ते जिनशासननुं मूल छे ॥
यतः—“एवं धम्मस्स विणओ मूलं परमो य से मूलको” इति दसवैकालिक नवमाध्ययनना
चीजा उदेशके कह्यो तथा “विनयफलं शुश्रूषा, गुरुशुश्रूषाफलं श्रुतज्ञानं । ज्ञानस्य फलं
विरतिः, विरतिफलं चाश्रवनिरोधः ॥ १ ॥ आश्रवरोधाद्भवसततिक्षयः संततिक्षयान्मोक्षः ।

તસાત્ કલ્યાણાનાં, સર્વેષાં ભાજનં વિનયઃ ॥૨॥” इति प्रशमरतौ. वली गुरुकुलवासें दर्शन श्रद्धा निर्मल थाय उक्तं च—“सर्वगुणमूलभूओ, भणिओ आयापदमसूते जं । गुरुकुलवासो वस्सं । वसिज्जओ तत्थ चरणत्थी ॥१॥” इति धर्मरत्न वचनात् वली गुरुकुलवासें दर्शन श्रद्धा निर्मल थाय. तथा उचित के० योग्य प्रवृत्ति थाय ते पण सुमरगें के० भला राग-सहित प्रवृत्ति करे ते पण अनुकूल के० सन्मुख भावपणे करे पण वेठनी पेठे न करे ॥९॥

वैयावच्चें पातक नुटे, खंतादिक गुण शक्तिरे ।

हितोपदेशे सुविहित संगे, ब्रह्मचर्यनी गुसिरे ॥श्रीजिन०१०॥

अर्थ—गुरुनो वैयावच्च करतां थकां पातिक के० पाप कर्म नुटे. यतः—“वैयावच्चें भंते । जीवे किं जणइ ? वैयावच्चें तित्थयरनाय गोयं कम्मं निवंधइ” इति उत्तराध्ययने ओगणत्री समाध्ययने कहुं. वली गुरु आदिक पासे रहेतां खंतादिक के० क्षमा प्रमुख गुणनी शक्ति वधे तथा गुरु पासे रहेतो थको हितोपदेश सांभले तेणेकरी तथा सुविहितना संगे करीने ब्रह्मचर्यनी गुप्ति के० नव बाढो भली रीतें पाले ते गुप्ति पण वधे ॥ १० ॥

मन बाधे मृदु बुद्धि केरा, मारग भेद न होवेरे ।

वहु गुण जाणे ए अधिकारें, धर्मरयण जो जोवेरे ॥श्रीजिन०११॥

अर्थ—तथा मृदु बुद्धिकेरा के० जे ऋजुमतिना घणी होय तेहना मन बाधे के० चित्त मांहे उल्लास वधे कारणके जे भोला लोक होय ते गुरु साथे देखीने हर्ष पाમે અને गुरुથી जुदा देखીને મઢકી જાય તથા મારગનો ભેદ ન થાય અને જે એકાકી માર્ગ પ્રરુપે તે ઘણો અપવાદ પ્રરુપે અને ગીતાર્થ ઘણો ઉત્સર્ગ પ્રરુપે એવીરીતે જુદી જુદી પ્રરુપણા સાંભલીને લોક પણ મિત્રમાર્ગ સમજે તેથી ધર્મમાર્ગનો ભેદ થાય અને ગુરુ સાથે મેલા રહેતાં થકાં ન થાય. इत्यादिक गुरुकुलवास मांहे वहु के० घणा गुण जाणे ए अधिकारें के० ए गुरुकुलवासना अधिकारने विषे धर्मरत्नग्रंथ जे प्राणी जुए ते जाणे एटले ए ग्रंथમાં गुरुकुलवासें रहेतां घणा गुण छे ते विस्तारें कहुं छे इतिभावः ॥ ११ ॥

નાળ તળો સંભાગી હોવે, થિર મન દર્શન ચરિત્તેરે ।

ન ત્યજે ગુરુ કહિયે એ બુધ ભાણ્યું, આવશ્યક નિર્થુક્તેરે ॥શ્રીજિન૦

અર્થ—વલી તે જીવ ગુરુ પાસેથી જ્ઞાન મળે માટે નાળ કે० જ્ઞાનનો સંવિભાગી થાય તેમજ દર્શનને વિષે તથા ચરિત્તે કે० ચારિત્રને વિષે પણ તેહનું મન થિર રહે તે પ્રાણી ગુરુ કે० ગુરુ આદિકને કહિયે કે० કોઈ કાલે ન ત્યજે કે० ન છાંડે એ રીતે બુધ ભાણ્યું કે० પંડિત લોકે કહ્યું એટલે મદ્રવાહુસ્વામી ચલદ પૂર્વધર તેણે આવશ્યક નિર્થુક્તિને વિષે એમ કહ્યું છે ॥ યતઃ—“નાળસ્સ હોઢ માગી, થિરયરઓ દંસણે ચરિત્તે ય । ધન્ના આવકહાણ, ગુરુકુલ-વાસં ન મુંચંતિ ॥ ૧ ॥” इति ॥ २ ॥

भौतप्रतें जेम वाणे हणता, पग अणफरसी सवरारे ।

गुरु छांडि आहारतणो खप, करता ते मुनि निवरारे ॥श्रीजिन०१३॥

अर्थ—तथा भौत के० बौधप्रतें जेम पिछुं छेवाने माटे वाणे करीने हणता पण पग अणफरसीने एटछे पग फरसतां पाप लागे ते माटे सवरा के० सवरा नामे राजानी पेठे जे गुरुकुलवास छांडीने आहारनो खप करता एटछे शुद्धमान आहार खोलता जे मुनि तेहने निवरा जाणवा एटछे नकामा जाणवा इति गार्थार्थ. भावार्थ तो कथाथी जाणीयें तद्यथा कोइक सन्निवेशने विषे सवर नामे राजा ते बौधनो भक्तिवंत हतो तेना घरें बौधनो गुरु आव्यो तेणे पोताना माथा उपर अति अद्भुत शोभावंत मोरना पीछुं छत्र धारण कर्युं हतुं राजायें घणो आदर सत्कार आपी आसने वेसाळ्यो पछी तेजुं छत्र मोरना चंद्रे करी ब्रग-भगाट करतुं राजानी राणीयें दीटु पछी कुतूहल पामती थकी राणीयें ते छत्र मांग्युं केमके ते देशमां मोर नहता तेथी ते नवाइ जेजुं हतुं माटे ते छत्र बौधना गुरुए आप्युं नहीं अने उठीने पोताने ठेकाणे जतो रत्नो पछी राणीयें भोजन कीधुं नहीं ते वारे राजायें पुछ्युं के शा वास्ते भोजन करती नथी राणी वोली के ए छत्र आवे तो भोजन करुं त्यारे राजाये ते छत्र गुरु पासे मांग्यु पण गुरुयें आप्युं नहीं फरी वारंवार मांग्यु पण गुरु आपे नहीं पछे स्नेहराग अति दुर्धर छे माटे राणीना स्नेहें राजायें पोताना सुमटोने हुकम करथो जे बलात्कारें पण ए पीछुं छत्र छेइ आवो ते वारें सुमटो वोल्या जे ए पोते जीवतां तो छत्र आपसे नहीं माटे तमारो हुकम होयतो कांइक ग्रहार करी बलात्कारें लावीयें तेवारे राजा वोल्यो जे गुरुनी आज्ञातना न थाय माटे गुरुना पाद स्पर्श करथो नहीं पण दूर उभा रही वाण नाखीने चेष्टारहित करी छत्र छेइ आवो पण पादस्पर्श करथो तो गुरुनी अवज्ञा थको तेजुं मोहोडुं पाप लागसे ए दृष्टांते जेम शवरराज गुरुनो नाश करतो पण पादस्पर्श करतां बारतो इतो एहवोज विवेक गुरुकुलवास तजीने जे शुद्धआहार गवेपेछे तेहनेपण जाणवो. यतः—“मुहुंछाइसु जत्तो, गुरुकुलचागाइणेह विनेओ । सवरससरस्वपिछत्थघायपायाछि-वणतुछो ॥ १ ॥” इति धर्मरत्ने ॥ १३ ॥

गुरुकुलवासें ज्ञानादिक गुण, वाचंयमने वाधेरे ।

तो आहारतणो पण दूषण, खप करतां नवि वाधेरे ॥श्रीजिन०१४॥

अर्थ—वली गुरुकुलवासें वसतां थकां ज्ञान दर्शन चारित्रना गुण ते दिन दिन प्रतें वधे वाचना पृच्छनादिके करी वाचंयमने के० मुनिराजने वाधे हवे पाछला वे पदनो अर्थ अन्वय करी कहीयें छैयें ते ज्ञानादिक गुणनी वद्धि थाय तो आहारनो खप करतां पण दूषण न वाधे इत्यन्वय एटछे ज्ञान ध्याननी छेहेरमां वेठा थकां कोइक द्रव्यानुयोगमां अत्यंत भग्न थया छे एवामां गोचरीयें निकल्या थकां कोइक स्थानकें सूक्ष्म दोष देखीने चितवन करे जे ध्याननी

छेहेर हजी चिचमां अंतरवासनायें छे अने घणा घेर फरवा जइश तां ते छेहेर फरी आवबो नहीं एहहुं विचारी कांइक दूषणसहित आहार लीये तोपण तेहने बाध न करे एटछे कर्म-बंधनो हेतु न थाय. यतः—“अदाकम्माणि भुंजंति, अन्नमन्ने सकम्मुणा । उवल्लिचे विआणिज्जा, अणुवल्लिचेति वा पुणो ॥ १ ॥ ” इत्यादिक सुयगदांगसूत्रे अध्ययन २१ मा मध्ये कहुं छे. तथा “गुरुकुलवासवसंता मुणीणो वट्ठंति नाणपमुहेहिं जइ एसणाइदोसम्स । लवमवि मन्निजए सुगुणं ॥ १ ॥ ” इतिभाव. तथा अपवादें गाढ ग्लानादिकना कायें अणसरते गच्छमां रह्या गुरुआणा वर्त्तिने असठ भावे वर्त्तता ने आतुर दृष्टांतें आधा कर्मादिक आहार ते पण निर्दोष जाणवो तथा चागमः—“संथरणंमि अमुद्धं, दुन्हवि गिन्हतर्दितयाणऽहियं । आउर-दिठ्ठेतेणं, तं चेव हियं असंथरणे ॥ १ ॥ ” तथा ॥ “जा जयमाणस्स भवे, विराहणा मुत्तवि-दिसमग्गस्स । सा होइ निज्जरफला, अज्झप्पविसोहिजुत्तस्स ॥ २ ॥ ” उत्तराध्ययने ए रीते दूषण सहित आहार ते पण बाध न करे ॥ १४ ॥

धर्मरतन उपदेशपदादिक, जाणी गुरु आदरवोरे ।

गच्छ कह्यो तेहनो परिवारो, ते पण नित अनुसरवोरे ॥ श्रीजिन० ॥

अर्थ—तथा धर्मरत्न अने उपदेश पद प्रमुखग्रंथ जोइने ए ग्रंथोमां गुरुकुलवासना अधि-कार घणा छे माटे तेमांथी जाणीने गुरु आदरवो वली गच्छ ते कोने कहीयें ते कहे छे तेहनो परिवारो के० एहवा सुविहित साधुनो परिवार तेहने गच्छ कहीयें. यतः—“गुरुपरि-वारो गच्छो” इत्यादिक पंचवस्तु वचनात्. माटे ते गच्छ पण निरंतर अंगीकार करवो अ-नुसरवो इति यतः—“गुरुगुणजुत्तो गच्छो, गच्छो संविग्गसाहुसमवाओ । शुक्खमग्गत्थिणा सो य, अणुसरियव्वो पयत्तेण ॥ १ ॥ ” इत्यादि ॥ १५ ॥

सारणवारण प्रमुख लहीने, मुक्तिमारग आराधेरे ।

सुभवीरय तिहां सुविहित किरिया, देखादेखें बाधेरे ॥ श्रीजिन० १६ ॥

अर्थ—वली सारण के० विसरचुं होय ते संभारी आपे अने वारण के० पापकर्णी करताने वारे तथा प्रमुखशब्दें करी चोयणा प्रतिचोयणा पण लेवी ते पण जे गच्छमां रहे तेहने थाय पछी ते ते सारणादिक लहीने के० पायीने मुक्तिमारग आराधे के० मोक्षमार्ग साधे. यतः—“गुरुपरिवारो गच्छो, तत्थवसंताण निज्जरा विज्जला । विणयाड तहा सारण-माईहि न दोसपडिवत्ति ॥ १ ॥ ” इति पंचवस्तुके. तथा श्रीधर्मरत्न प्रकरणनी वृत्तिमध्ये कहुं छे के सुभवीरय के० भलोवीर्योछास बाधे. वली सुविहित किरिया के० आत्मारथी गीतार्थनी क्रिया व्यवहार ते देखादेखीयें वधे एटछे साधुओना समूहने क्रिया तप जपादिक करतां देखीने पोताने पण करवातुं मन थाय तेहथी वधारो-थाय ॥ १६ ॥

जलधी तणो संखोभ असहता, जेम नीकलता मीनोरे ।

गच्छ सारणादिक अणसहता, तिम मुनि दुखिया दीनोरे ॥ श्रीजिन०

अर्थ—जेम जलथी के० समुद्रनो संखोम के० कछोल प्रमुखनी जे क्षोभना तेहने असहता के० जे वारें सही बके नहीं ते वारें जेम मीन के० मच्छ होय ते समुद्रमांथी बाहार नीकछे तो दुःखी थाय तेम गच्छमां रहेता यका गुरु आदिक जे सारणादिक करे ते सहन करवी पडे अने जे वारें न सहवाय ते वारें गच्छथी बाहार निकछे तो ते समुद्रमांथी निकछेला मच्छनी पेठे दुःखी थाय दीन थाय केमके गत्यंतरे दुर्गतियें जाय माटे दुःखी दीनज थाय इतिभाव. यतः—“जह जलनिहिकछोलक्खोममसहंता य बाहिरं पत्ता । मीणा अमुणिय मूणीणो, सारणपमुहाइअसहंता ॥ १ ॥” इति ओघनिर्मुक्तौ । आचारांगर्पचमाध्ययनचतुर्थोद्देशकवृत्तौ पुनर्यथा “जह सायरंमि मीणा, संक्खोई सायरस्स असहंता । णिति तओ सुहकामी णिग्गयमिच्चा विणस्संति ॥ १ ॥ एवं गच्छसमुद्दे, सारणवीईहिं चोइया संता । णिति तओ सुहकामी, मीणा व जहा विणस्संति ॥ २ ॥”

काक नर्मदातट जेम मूकी, मृग वृष्णाजल जातारे ।

दुख पास्या तेम गच्छ तजीने आपमति मुनि थातारे श्रीजिन०१८॥

अर्थ—बली दृष्टांत कहे छे—जेम नर्मदा नदीना किनारा उपर रहेनारा काकपक्षी जे कागडा ते तट के० नदीनो कांठो मूकीने ते नदीना कांठाथी दूर पाणीजेवी झाफल देखाय पण पाणी होय नहीं ते भ्रांतिरूप पाणी तेने मृग वृष्णाजल कहीयें ते जलनी भ्रांतियें दोहता एवा जे स्वेच्छाचारी थवा जाय ते कागडानी पेठे दुःख पाये ॥ १८ ॥

पालाविना जेम पाणी न रहे, जीवविना जेम कायारे ।

गीतारथविण तेम मुनि न रहे, जुठ कष्टनी मायारे श्रीजिन०१९॥

अर्थ—माटे जेम सरोवरादिकहुं पाणी ते पाल बांध्या विना रहे नहिं तथा जेम जीव विना काया न रहे तेम जे मुनिराज छे ते गीतार्थ विना रहे नहीं. “गीयत्थस्स विहारो, वीओ गीयत्थमीसिओ भणिओ ॥” इत्यादि वचनात् माटे जे गीतार्थ विना जेटला कष्ट करे ते सर्व अज्ञानमां भले अने जे अज्ञान ते मिथ्यात्व छे ते माया के० कपट विना होय नहिं ॥ १९ ॥

अंधप्रतें जेम निर्मल लोचन, मारगमां लेई जायरे ।

तेम गीतारथ मूरख मुनिने, दृढ आलंबन थायरे ॥ श्रीजिन २० ॥

अर्थ—बली दृष्टांत कहे छे जेम आंखलाने निर्मल आंखनो धणी ते कांटा प्रमुखें रहित एहवा उत्तम मार्गें लेइ जइने स्थानकें पोहोचावे तेम गीतार्थ जे छे ते जो कदाचित् मूर्ख मुनि होय तो तेने पण दृढ के० जवरदस्त आधारभूत थाय छे ॥ २१ ॥

समभापी गीतारथनाणी, आगममाहिं लहियेरे ।

आतमअरथी सुभमति सज्जन, कहो ते विण केम रहियेरे श्रीजिन०

अर्थ—बली समभाषी के० स्याद्वाद वचनना भाषी होय अथवा समभाषी के० गरीबने तथा मातवरने रागद्वेषरहितपणे देशना आपे तथा गीतार्थ होय नाणी के० सम्यक्ज्ञानी होय आगम मांहेथी एहवा गीतार्थ लहिये के० पामीयें छैयें बली आगमअरथी के० पोतातुं आत्मस्वरूप साधवाने उजमाल थया तथा शुभमति के० भली मतिना धणी एटछे जेमां कुमति कदाग्रह होय नहीं बली सज्जन के० उत्तम गुणवंत भली शिखाग्रणना आपनारा एहवा गीतार्थ विना इहां सर्व पद संबोधने बोलावीयें हे आत्मारथि हे शुभमति हे सज्जन तये कहो के ते एहवा गुरुगीतार्थ पुरुष विना केम रहियें के० शी रीते रही शकीयें ॥२१

लोचन आलंबन जिनशासन, गीतारथ छे मेढीरे ।

ते विण मुनि चढती संयमनी, आरोहे केम सेढीरे ॥श्रीजिन०२२॥

अर्थ—बली गीतार्थ ते ज्ञानरूप लोचनना आपनारा माटे गीतार्थने जिनशासनने विषे लोचन कहियें तथा दुर्गतिने विषे पढता प्राणीने आधार थाय माटे गीतार्थने जिनशासनने विषे आलंबन कहीयें बली गीतार्थ ते मेढी बराबर छे एटछे जे खेतर खलाना वचमां स्तंभ रोपीने अन्न उपर फेरवे छे तेने मेढी कहीयें उपलक्षणथी स्तंभभूत कहीयें जेहने आधारें घरमालप्रभुत्व रहे छे तथा यान कहीये जेहने आधारे महाअटवीनो विहामणो मार्ग होय तोपण पार पामीयें. यतः—“मेढी आलंबणं स्तंभं, दिढी जाणं सुउत्तमं । गीयत्यं गुरुगुणा-
इणं, सम्मं जाणसु गोयमा ॥ १॥” माटे ते गीतार्थ विना झुनिराज ते संयमनी सेढी के० श्रेणी केम आरोहे एटछे केम चढे अने उत्तरोत्तर शुभाध्यवसायें केम बचे ए संयमश्रेणीनो अधिकार ते संयमश्रेणीतुं स्तवन अमारा गुरु श्रीउत्तमविजयजीकृत छे तेथी विस्तारें जाणतुं तथा पंचसंग्रहथी जाणतुं ॥ २२

गीतारथने मारग पूछी, छांडी जें उन्मादोरे ।

पाले किरिया ते तुज भक्ति. पामे जगजश वाधोरे ॥श्रीजिन०२३॥

अर्थ—ते गीतार्थने मार्ग पूछीने उन्माद जे स्वेच्छाचारीतुं मदोन्मत्तपणुं ते छांडवुं ए रीते तमारी आणासहित चाले तेज तमारी भक्ति जाणवी ते तमारी भक्ति करीने जे क्रिया पाले एटछे ए भाव के तमारी ए आज्ञा छे जे ज्ञानसहित क्रिया पाले ते प्राणी जगतनेविषे जशवाद पामे ॥ २३ ॥

॥ दाख ठठी ॥

॥ रासुदानी देशी अथवा हितशिक्षा छत्रीचीनी देशी ॥

प्रथम ज्ञान ने पछें अहिंसा, दसवैकालिक साखीरे ।

ज्ञानवंत ते कारण भजियें, तुज आणा मन राखीरे ॥साहेबसुणजोरे १॥

અર્થ—હવે આગલી ઢાલમાં જ્ઞાનસહિત ક્રિયા કરતા સંયમશ્રેણી આરોહે એમ કહ્યું તેમાં જ્ઞાનપૂર્વક ક્રિયા કરે તો છેલ્લે છે માટે આ ઢાલમાં જ્ઞાન વર્ણવે છે જે પ્રથમ જ્ઞાન હોય તો પછી અર્હિસા કે. દયા પછી શકે છે એમ શ્રીદશવૈકાલિકસૂત્રમાં કહ્યું છે. યતઃ—“પદમં નાણં તથો દયા એવં ચિદ્વદ્ સર્વસંજય” તે કારણે જ્ઞાનવંતને મજીયેં કે. સેવીયેં પણ હે પરમેશ્વર તમારી આજ્ઞા તે મન રાક્ષી કે. ચિત્તમાં રાક્ષીને ઇટલે એ માવ જે જ્ઞાનવંતને મજીયેં પણ સાધ્યમાં એમ રાક્ષીયેં જે જ્ઞાનક્રિયાભ્યાં મોક્ષઃ “નાણકિરિયાહિ મુક્તો” હિતિ આખ્યવચનાત્, માટે સ્યાદ્વાદ દૃષ્ટીયેં જ્ઞાનની સેવા કરીયેં હે સાહેવ મુળજો કે. સાંમલ્યાની પેરે સાંમલજો અન્યથા પરમેશ્વર કેવલ જ્ઞાની છે તે તો સર્વ જગતના માવ દેસી રહ્યા છે તેહને શું સાંમલજું છે પણ ભક્તિવંત માણી ઉપચારે કહે છે કે હે સાહેવ સાંમલજો ॥ ૧ ॥

દ્રવ્ય ચેત્રને કાલ ન જાણે, માવ પુરુષ પડિસેવરે ।

નવિ ઉત્તર્ગ લહે અપવાદહ, અગીતારથ નિત મેવરે ॥સા. ૨ ॥

અર્થ—વલી જે અગીતાર્થ છે તે ૧ દ્રવ્ય ન જાણે ૨ ક્ષેત્ર ન જાણે ૩ કાલ ન જાણે ૪ અને માવ પણ ન જાણે ૫ તથા યોગ્ય છે કે અયોગ્ય છે એવા પુરુષને પણ ન જાણે ૬ તથા પડિસેવ કે. પાપની સેવનાને ન જાણે જે ઇણે સ્વર્ગે પાપ કર્યું અથવા ઇણે પરવર્ગે પાપ કર્યું તે અગીતાર્થ ન જાણે ૭ વલી છતિ શક્તિયેં જેમ સિદ્ધાંતમાં માર્ગ કહ્યો તેમજ કર્યું તેહને ઉત્તર્ગ માર્ગ કહીયેં તે પણ ન જાણે ૮ તથા રોગાદિક કારણે અલ્પ દોષ સેવે તે અપવાદમાર્ગને પણ ન જાણે, એ (૮) વાતો નિતમેવ કે. નિરંતરપણે જે અગીતાર્થ છે તે ન જાણે. યતઃ ઉપદેશમાલાયાં—“દ્વં ચિત્તં કાલં, માવં પુરિસપડિસેવનાઓ ય । નવિ જાણહ અગીઓ, ઉત્તર્ગવાદ્યં તં ચેવ ॥ ૧ ॥” ॥ ૨ ॥

સચિત્ત અચિત્ત મિશ્ર નવિ જાણે, કલ્પ અકલ્પ વિચારે ।

યોગ્ય ન જાણે નિજ નિજ ઠામે, દ્રવ્ય યથાસ્થિત સારરે ॥સા. ૩॥

અર્થ—હવે પ્રથમ માયા વિસ્તારતાં એહિજ દ્વારમાં પ્રથમ દ્રવ્યદ્વાર કહે છે તેમાં દ્રવ્યથી અગીતાર્થ શું ન જાણે તે કહે છે સચિત્ત વસ્તુ તથા અચિત્ત વસ્તુ તથા મિશ્ર વસ્તુને જાણે નહીં વલી કલ્પની સ્વર ન પડે જે આ વસ્તુ કલ્પે છે વા નથી કલ્પતિ અકલ્પ છે તે વિચાર અગીતાર્થ ન જાણે વલી યોગ્યતાની સ્વર ન પડે નિજ નિજ ઠામે કે. પાતપોતાને સ્થાનકે યોગ્યતા ન જાણે જે આ વાલને યોગ્ય કે ગ્લાનને યોગ્ય ઇત્યાદિક ન જાણે એ રીતે યથાસ્થિત કે. જે દ્રવ્ય જેમ હોય તેવીજ રીતે તેહની અગીતાર્થને સ્વર પડે નહીં. યથાસ્થિત દ્રવ્ય કેરું છે સાર કે. પ્રધાન છે. યદુક્ત—“જહઠિયદન્વં ન યાણહ, સચિત્તાચિત્તમીસિયં ચેવ । કપ્પાકપ્પં વ તદ્દા, હુર્ગં વા જસસં જં હોર્હ ॥ ૧ ॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં ॥ ૩ ॥

ક્ષેત્ર ન જાણે તેહ યથાસ્થિત, જન પદ અધ્વવિશેષે ।

સુભિક્ષ દુર્ભિક્ષ કલ્પ ન જાણે, કાલવિચાર અશેષે ॥ સાં ૪ ॥

અર્થ—હવે ક્ષેત્રદ્વાર કહે છે અગીતાર્થ યથાસ્થિત કે૦ જેવું ક્ષેત્ર હોય તેહવું ક્ષેત્ર ન સમજે કે આ ભદ્રકક્ષેત્ર છે કે અમદ્રક છે હિતિ તથા જનપદ કે૦ લોકેવ્યાપ્ત દેશને વિષે વિહાર કરતાં આવી વિધિયેં કરવું અથવા મગધાદિકદેશે આવી વિધિયેં કરવું ઇત્યાદિક ન જાણે. વલી અધ્વવિશેષ કે૦ દૂર દેશે અટવી પ્રમુખેં આવી રીતે વિહાર કરવો ઇત્યાદિક વાતો અગીતાર્થ ન જાણે. હવે કાલદ્વાર કહે છે જે સુભિક્ષમાં કલ્પ ન જાણે કે૦ યોગ્ય ન જાણે એટલે સુભિક્ષમાં આ રીતે વિરચવું વલી દુર્ભિક્ષમાં પણ કલ્પ કે૦ યોગ્ય ન જાણે જે દુર્ભિક્ષમાં આવી વસ્તુ હોય તોજ હેવાય ઇત્યાદિક વાતો કાલના વિચારની તે અશેષ કે૦ સમસ્ત પ્રકારે અગીતાર્થ ન જાણે ઇતિભાવ. યતઃ—“જહઠિયસ્થિતં ન જાણઈ, અદ્વાણે જનવણ ય જં મળિયં । કાલંપિય નવિ જાણઈ, સુભિક્ષકદુર્ભિક્ષકજં કર્પ ॥૧॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં ॥૪॥

ભાવ હિઠ્ઠ ગિલાણ ન જાણે, ગાઢ અગાઢહ કલ્પરે ।

સ્વમતો અસ્વમતો જન ન લહે, વસ્તુ અવસ્તુ અનલ્પરે ॥ સાં ૫ ॥

અર્થ—હવે ભાવદ્વાર કહે છે જે ભાવ કે૦ ભાવના વિચારને વિષે હિઠ્ઠ કે૦ નિરોગીને તથા ગિલાણ કે૦ રોગાક્રાંતને ન જાણે એટલે નિરોગીને આ દેવું તથા રોગીને આ વસ્તુ દેવી તે વાતો અગીતાર્થ ન જાણે અને ગાઢકલ્પ કે૦ આકરે કારણે આ રીતે કરવું તથા અગાઢકલ્પ કે૦ સ્વભાવે સેહેજ રીતેં તો આ પ્રમાણે વર્તવું એ અગીતાર્થ ન જાણે. હવે પુરુષ દ્વાર કહે છે સ્વમતો કે૦ આ પુરુષ સામર્થ્યવાન શરીરેં કઠોર છે માટે સ્વમી શકશે તથા અસ્વમતો કે૦ આ પુરુષનું સુકુમાર શરીર છે તે નહીં સ્વમી શકે એવા જન કે૦ પ્રાણીને તે અગીતાર્થ ઓલસે નહીં. વલી વસ્તુ કે૦ આચાર્યાદિક અવસ્તુ કે૦ સામાન્ય સાધુને તે અગીતાર્થ ન ઓલસે જે પદસ્થને આમ ઘટે તથા સામાન્યને આમ ઘટે માટે અનલ્પ કે૦ ઇત્યાદિક વધુ પ્રકાર તે ન જાણે. યતઃ—“ભાવે હિઠ્ઠગિલાણં, નવિ યાણઈ ગાઢગાઢકર્પં ચા સદુઅસદુપુરિસરૂબં, વસ્થુમવસ્થું ચ નવિ જાણઈ ॥ ૧ ॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં ॥ ૫ ॥

જે આકુટ્ટી પ્રમાદેં દર્પે, પહિસેવા વલિ કલ્પરે ।

નવિ જાણે તે તાસ યથાસ્થિત, પાયચ્છિત વિકલ્પરે ॥ સાં ૬ ॥

અર્થ—હવે પ્રતિસેવા નામે દ્વાર કહે છે જે નિષેધ આચરણ તેહને પ્રતિસેવા કહીયેં તેહના ચાર પ્રકાર છે તેમાં પ્રથમ આકુટ્ટી કે૦ જાણીને પાપ સેવવું તે પણ કારણ વિના સેવવું વીજો કંદર્પાદિકને વશ્યકા જે પાપ સેવે તે પ્રમાદ કહિયેં ત્રીજો ધાવનવલ્ગનાદિકે કરી જે પાપ લાગ્યું તે દર્પ કહાયેં, ચોથો આગમોક્ત કારણે કરી નિષેધાચરણ કરવું તે

કલ્પ કહીયેં એ ચારે ભેદ પદિસેવાના જાણવા. યતઃ—“પદિસેવના ‘ચડદા, આઝદિપમાય-
દપ્પકપ્પેસુ। નવિ જાણહ અગીઓ, પચ્છિત્તં ચેવ જંતત્થ ॥૧॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં તદ્દક્ષણ-
ગાથા “આઝદિઆઝવિચ્છા,દપ્પો પુણ દોહ વમ્મણાઈઓ। કંદપ્પો હ્ય પમાઓ, કપ્પો પુણ કા-
રણેમ્મણિઓ ॥૧॥” ઇત્યાચારાંગદ્વતૌ,એ ગાયાનો અર્થ કહે છે આઝદિ તે જાણીને પાપ કરવું
દર્પ તે ધાવનવલ્લાનાદિક સોત્કર્ષપણે નિપજે કંદર્પ તે પ્રમાદવશે જાણવું અને જે જ્ઞાનાદિકને
આલંબન હેતે આશ્ચર્ય તે કારણે જાણવું એ ચાર પ્રકારનું જે પાપ તે પાપનું યથાસ્થિત કે.
જેને જેવું ઘટે તેવું પ્રાયશ્ચિત્તનું વિકલ્પ જે આ પ્રાયશ્ચિત્તવાલાને આવું તપ દેવું ઇત્યાદિક
વાતો તે અગીતાર્થ ન જાણે ॥ ૬ ॥

નયણરહિત જેમ અનિપુણદેશે, પંથ નહ જોમ સત્થરે ।

જાણે હું ઠામે પોચાવું, । પળ નહીં તેહ સમત્થરે ॥ સા૦ ૭ ॥

અર્થ—જેમ કોઈક નયનરહિત કે. અંધ પુરુષ હોય અને વ્હી અનિપુણદેશે કે. માર્ગનો
અજાણ છે તે અંધપુરુષ એવા માર્ગને વિષે પંથનહ જોમ સત્થ કે. જેમ માર્ગમાં કોઈક સાથ
નદ્ર એટલે મૂલો પચ્છો હોય તે સાથને આંધલો જાણે જે હું ઠેકાણે પોચાહું પળ પોચાહવાને
સમર્થ ન થાય. યતઃ—“જહ નામ કોહ પુરિસો,નયણવિહૂણો અદેસહુસલો ય । કંતારાદિવિ
મીમે, મમ્મપણહસ્ત સત્થસ્ત ॥૧॥ ઇચ્છહ ય દેસિયત્તં, કિંસો હ સમ્મત્થહ દેસિયત્થસ્ત ।
દુમ્મહ અયાણંતો, નયણવિહૂણો કહં દેસે ॥ ૨ ॥” ॥ ૭ ॥

અગીતાર્થ તેમ જાણે ગરવે, હું ચલવું સવિ ગચ્છરે ।

પળ તસપાસે ગુણગણ ગ્રાસે, હોઈ ગલાગલ મચ્છરે ॥ સા૦ ૮ ॥

અર્થ—તે પૂર્વોક્ત અંધપુરુષની રીતે અગીતાર્થ પળ તેમ ગવે કે. અહંકારે કરી એમ
જાણે જે હું વધો ગચ્છ ચલાવું હું પળ તેની પાસે રહેતા થકાં ગુણગણ કે. ગુણના જે સમૂહ
તે ગ્રાસે કે. ઘસાડ જાય એટલે અગીતાર્થને સંગે ગુણનો નાશ થાય. યતઃ—“એવમગ્ગીયત્થો
વિહુ, જિણવયણપડંવચ્છુપરિહીણો । દ્વ્વાઈ અયાણંતો, હસ્સમ્મવવાઈયં ચેવ ॥૧॥ કહ સો-
જયહ અગીઓ, કહ વા કુણઝ અગીયનિસ્સાપ્પ । કહ વા કરેહ ગચ્છં, સવાલણુદ્ધાહલં સો
હ ॥૨॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં અગીતાર્થને પાસે વસતાં મચ્છ ગલાગલ થાય કે. મોહોટા
મચ્છ નાના મચ્છને ગલી જાય એમ ધીંગામસ્તિની વાત થાય પળ માર્ગની રીત ન રહે ॥ ૮ ॥

પચ્છિત્તે અતિમાત્ર દિય જે, અપચ્છિત્તે પચ્છિત્તરે ।

આસાયણ તસ સૂત્રે વોલી, આસાયણ મિચ્છત્તરે ॥ સા૦ ૯ ॥

અર્થ—વ્હી અગીતાર્થ હોય તે વગર સમજણે પચ્છિત્તે કે. પ્રાયશ્ચિત્ત જેટલું આવે તે

करतां उलटो अतिमात्र के० अधिकुं दिए के० आपे अने जेहने अपच्छित्ते के० प्रायश्चित्त न आवतुं होय तेहने पच्छित्त के० प्रायश्चित्त आपे एटछे थोडा प्रायश्चित्तवालाने घणुं आपे अने मूलगुं जेने प्रायश्चित्त लागतुं न होय तेने कहेशे जे तमने प्रायश्चित्त लागुं इत्यादिक असमंजस करे एम करनारने सूत्रने विषे आसायण बोली के० जिनाज्ञानी विराधना करी माटे विराधक कबो छे अने आसायण के० जिनाज्ञानी विराधना तेहिज मिच्छत्त के० मिथ्यात्व जाणवुं तथा ते मिथ्यात्वनिमित्तियो संसार बधारे. यतः—“सुत्ते य इमं भणियं, अपच्छित्ते य देइ पच्छित्तं । पच्छित्ते अइमत्तं, आसायण तस्स मइइं उ ॥ १ ॥ आसायण मिच्छत्तं, आसायणवज्जणा य सम्मत्तं । आसायणानिमित्तं, कुन्वइ दीहं च संसारं ॥ २ ॥” इत्युपदेशमालायां ॥ ९ ॥

तवसी अवहुश्रुत विचरंतो, करी दोपनी श्रेणिरे ।

नवि जाणे ते कारण तेहने, केम बाधे गुण श्रेणिरे ॥ सा० १० ॥

अर्थ—तवसी के० तपश्चर्या करतो तथा अवहुश्रुत के० अगीतार्थ थको विचरंतो के० विहार करतो थको करी दोपनी श्रेणि के० अनेक दोपनी श्रेणीने करतो एटछे अनेक अपराधपद करतो थको पण नवि जाणे के० न जाणे एटछे पोताना दोपनी पोताने खबर न पडे ते कारण के० ते हेतुयें ते अगीतार्थ कष्टकरताने गुणश्रेणीनी वृद्धि केम थाय अर्थात् न थाय तेटलीज रहे. यदुक्तं—“अवहुस्सुओ तवस्सी, विहरिउकामो अजाणिऊण पइं । अवराहपयसयाइं, काऊणवि जो न याणेइ ॥ १ ॥ देसियराइयसोहिय, वयाइयारे उ जो न याणेइ । अविमुद्धस्स न वइइ, गुणसेदी तत्तिआ ठाइ ॥ २ ॥” इत्युपदेशमालायां ॥ १० ॥

मार्गमात्र जाणे जेम पंथी, अलही तास विसेसरे ।

लिंगाचारमात्र ते जाणे, पामे मूढ कलेशरे ॥ सा० ११ ॥

अर्थ—जेम कोइक पंथी होय तेहने कोइ ढाहो पुरुष मार्ग बतावे तोपण विशेष मार्गनी तेने खबर न पडे केमके पोते ढाहो नथी माटे ढावो जमणोमार्ग जेम न जाणे एक सामान्य प्रकारें मार्गमात्र जाणे तास के० ते मार्गनी ढावी जमणी बाजु ते अलही के० अजाणतो क्लेश पामे तेमज लिंग के० साधुवेष ने आचार के० साधुनी क्रिया ते लिंगाचारमात्र जाणे एटछे मात्र एक सूत्रनाज असुर मान्य करी क्रियादिक करतो पण मार्गने अजाणतो एहवो जे मूढ के० मूर्ख अगीतार्थ ते क्लेशने पामे संसार बधारे. यतः—“जह दायंमिबि पडे, तस्स विसेसे पहस्सज्जाणंतो । पहिओ किल्हिसइ चिय, तह लिंगायारसुअमित्तो ॥ १ ॥” इत्युपदेशमालायां ॥ ११ ॥

भेद लब्धाविण नानापरिणति, मुनिमननी गत बोधरे ।

खिणराता खिणताता थाता, अंतें उपाई विरोधरे ॥ सा० १२ ॥

अर्थ-मनबोध के० मनुं छे बोधज्ञान जेथकी एठ्ठे मूर्त्ति जे होय ते मुनीवरना मननी नानापरिणति के० विविध प्रकारनी परिणतिबोना जे भेद के० प्रकार ते लक्षाविण के० जान्याविना एठ्ठे जे मूर्त्ति मुनिओ होय ते बीजा मुनिबोनी विविध परिणति अजाणता एका क्षण एकनां राता थाय एठ्ठे अङ्कगणनां क्रोधदीप्त थाय नया भग एकमां ताता थाय एठ्ठे बाह्यगणे क्रोधदीप्त थाय एवा मूर्त्तिने एम थातां थकां अथवा राता के० रागी थाय परस्परें क्रीडा करे तथा वाता के० नपी जाय कपायमयी थई जाय अने अंते के० छेवटे विरोधने उपाई के० उपजावे एठ्ठे ते मूर्त्ति मांदोमांदि बढी नरे. एष समायि न उपजावे॥

पथ्यरसम पामर आदरतां, मणिसम बुध जन छोडिरे ।

लक्षाविण आगन्धितिनो, ते पामें बहु खोडिरे ॥ सा० १३ ॥

अर्थ-मणिरत्नमयान जे बुधजन के० पंडित लोक तेहने छांडीने पथ्यरसम के० पथरा समान जे पाग के० मूर्त्तिजन तेहनेज आदरतां के० अंगीकार करे ते प्राणी ते मूर्त्ति पासै रहैता थकां आगमनी जे उत्सर्ग अपवादादिरूप यिति के० नयादा तेनो न्द के० प्रकार ते अगच्छेहवा थका ते आदरनारा पुरन मगी लोड णये एठ्ठे संयमरूप जरार आवुं न रहे जरर लंडिन थाय इतिभाव ॥ १३ ॥

ज्ञानभक्ति भांजी अणलहेता, ज्ञानतणो उपचाररे ।

आरासारें मारग लोपे, चरण करणनो साररे ॥ सा० १४ ॥

अर्थ-प्रजा जे मूर्त्ति होय ते ज्ञाननी भक्तिने तो यांजे एठ्ठे लंडित करे तथा अण-लहेता के० अणआरायवा ज्ञानतणो के० ज्ञाननो जे उपचार के० विनय तेने अणजाणता ते प्राणी आरासारें के० जे पांचमो आरो तेने अनुसारें मारग लोपे के० भ्रमार्थाने लोपे छे एठ्ठे मूर्त्तिने आदरतां ज्ञानभक्तिने यांजता ज्ञाननो उपचार अणलहेता जे पुरन होय ते पांचमा भाग प्रमाणे चारित्रने पाछे जांता एकराज उत्सर्ग मार्गे चाछे अथवा कालदोष काही उत्सर्ग मार्ग बीजकुन्ड मूर्त्तिज के० एष मार के० प्रधान एवो जे चरणसित्तरि तथा करणसित्तरिनो मार्ग तेने पांचमा आराने अनुसारें ते मूर्त्ति लोपे छे ए गीते ज्यने भास्यो ते गीते मूल्यो छे बली ए गाथानो अर्थ पंडित लोकोंने मुजे ते न्वरो ॥ १४ ॥

उत्कर्षी तेहने थे शिक्षा, उदासीन जे साररे ।

परुपवचन तेहने ते बोले, अंग कहे आचाररें ॥ सा० १५ ॥

अर्थ-बली उत्कर्षी के० उत्कृष्टाचारित्रिण होय तथा उदासीन के० बेपरवाह होय मार के० उदा होय तेवा मावु जो तेथोंने मनाइ म्त्रादिनादिक डेवी शिक्षा आगे तेवारें ते जे एकाकी गच्छर्या निवृत्त्या होय ते पाछो शिक्षा आयनार साधुने परुपवचन के०

કઠોર વચન કહે જે મુશ્કેલીને સર્વ લોકમાં કેમ તિરસ્કાર કર્યો મેં શું માટું કર્યું છે વીજા તો એ રીતે કરેજ છે તો ધિક્કાર પડો મારા જીવિતને ઇત્યાદિક બોલે. એમ શ્રીઆચારાંગ-મધ્યે કહ્યું છે તથા ચ તત્પાઠઃ—“વયસાવિ એગે બુદ્ધ્યા કુર્પ્યતિ માણવા હ ણયમાણે ય નરે મહ્યા મોહેણ મુજ્ઞઇ ॥૧૧॥” ઇતિ એમ વચનમાત્રેજ ગચ્છને છાંદિ એકલા રહી અકાર્ય સેવે ઇતિભાવ ॥ ૧૫ ॥

અમસરિલા હો જો તુમ જાણો, નહીં તો સ્યા તુમ બોલરે ।

એમ ભાષિ જાત્યાદિક દૂષણ, કાઢે તેહ નીટોલરે ॥ સા૦ ૧૬ ॥

અર્થ—પછી તે મૂર્ખ મુનિ શિક્ષા આપનારને પાછા એવા જવાબ આપે કે જો અમસરિલા તમે હોતો જાણત એટલે એ માવ જે અમારે મોચરી પાળી પ્રમુલ્ક લાવવાં પડે તે તમને કરવું પડતું હોય તો તમે જાણો નહીં તો બેઠા મોટાઈ કરો એટલુંજ તમારામાં છે પણ કાંઈ ખલિવાર નથી. જો અમારી પેઠે ચાલો તો તમે જે અમને શિક્ષા આપો તે સ્ત્રી, નહીં તો તમારા બોલ જા એટલે તમારું બોલવું સર્વ ફોકટ છે એમ ભાષી કે. એમ કહીને જાત્યાદિકના દૂષણ કાઢે એટલે એમ કહે જે તમે હીણિ જાતિના હપડ્યા છો તમારું કુલ કેવું છે ઇત્યાદિક બોલે તેહ નીટોલ કે. તે પુરુષને નીટોલ જાણવા પણ તે સજ્જન ઉત્તમ પુરુષમાં ન ગણાય ॥ ૧૬ ॥

પાસત્યાદિક દૂષણ કાઢી, હિલે જ્ઞાની તેહરે ।

યથા છંદતા વિણ ગુરુઆણા, નવિ જાણે નિજરેહરે ॥ સા૦ ૧૭ ॥

અર્થ—બહી તે મૂર્ખ પ્રાણી શિક્ષામણના આપનારને હલટા પાસત્યાદિક દૂષણ કાઢીને હિલે કે. હિલના કરે એટલે એમ કહે જે તમારામાં જ્ઞા ગુણ છે તમે પાસત્યાહસના છો એમ કહીને જ્ઞાની કે. પંડિત ગીતાર્થની હિલના કરે એ બે પદનો એકઠો અર્થ છે એમ વિણ ગુરુ-આણા કે. ગુરુઆજ્ઞા પાસ્યા વિના યથાછંદતા કે. આપછંદે આચરણ કરવાની એવી જે નિજ કે. પોતાની રેહા કે. રેલા છે એટલે હીણા આચરણની મર્યાદા પોતાની છે તેની પોતાનેજ ન જાણે કે. સ્વર ન પડે એટલે જ્ઞાનીના અહતા દૂષણ કાઢે અને પોતાના છતા દૂષણ હોય તે હવેચે ઇતિભાવ ॥ ૧૭ ॥

જ્ઞાનીથી તેમ અલગા રહેતા, હંસથકી જેમ કાકરે ।

મેદ વિનયના બાવન ભાષ્યા, ન લહે તસ પરિપાકરે ॥ સા૦ ૧૮ ॥

અર્થ—તે માટે જ્ઞાની કે. જે ગીતાર્થ ગુરુ આદિક તે થકી અલગા રહેતા થકા કેવા દેસાય જેમ રાજહંસ થકી કાગડો જૂદો દેસાય તેવો તે સાધુ દેસાય તથા વિનયના બાવન મેદ શાસ્ત્રમાં કહ્યા છે તથાહિ ૧ અરિહંત ૨ સિદ્ધ ૩ નાગેન્દ્રચંદ્રાદિક તે કુલ ૪ કોટિકાદિક તે ગણ ૫ ચતુર્વિધસંઘ ૬ ક્રિયા તે અસ્તિવાદરૂપ ૭ સંત્યાદિક ધર્મ ૮ મત્યાદિક જ્ઞાન ૯ મત્યાદિક જ્ઞાનવંત તે જ્ઞાની ૧૦ આચાર્ય ૧૧ સ્થવિર તે સિદ્ધાતા સાધુને ચિર કરે ૧૨

उपाध्याय १३ केटलाक साधुना समुदायना अधिपति ते गणी ए तेरनो चार चार भेदे
विनय करवो १ अनाभ्रातना ते जात्यादिक दूषण कहीने हीलना न करे २ भक्ति ते उचित
उपचाररूप ३ बहुमान ते अंतरप्रीति प्रतिबंधरूप ४ वर्ण संज्वलना ते यश बोलवा ए रीते
तेरने चारे गुणतां वाचन भेद थाय इति प्रवचन सारोद्धारे पांसठमेद्वारे ए अधिकार जोजो
उपलक्षणथी वाचन कहा तेमज ९१ भेद समवायांगे तथा पिस्तालीस भेद तथा दश भेद
इत्यादिक अनेक भेद ग्रंथातरथी जाणवा. ते सर्व भेदजुं श्रीखंडुं तथा ते रीते प्रवर्तवुं तेने
परिपाक कहीयें ते परिपाकने न लहे के० एकाकी साधु न पागे केमके एकाकी विहार
करनार कोना पासेथी शिखे तथा कोनो विनय करे ॥ इतिभाव ॥ १८ ॥

सर्व उद्यमें पण तस बहु फल, पडे कष्ट अन्नाणरे ।

सूत्र अभिन्नतणे अनुसारे, उपदेशमाला वाणरे ॥ सा० १९ ॥

અર્થ—સર્વ ક્રિયા અનુષ્ઠાનનો હયમ તેનું જે વહુફલ કે. ઘણું ફલ સ્વર્ગાદિક તે પહે-
કષ્ટઅજ્ઞાણરે કે. અજ્ઞાન કષ્ટમાં પડે દટલે નિર્જીરા ન થાય સંસારપરિત ન થાય કોને ન
થાય તે કહે છે જે અવિદ્યત્તાર્થ વિશિષ્ટ વ્યાખ્યાનરહિત દહુનું જે સૂત્ર તેહને અભિન્ન સૂત્ર
કહીયે તે અભિન્ન સૂત્રને અનુસારે ક્રિયાપ્રમુલ અનુષ્ઠાન કરે તે અજ્ઞાન કષ્ટમાં પડે હતિયોગ.
જે ટીકા પ્રમુલ વિના વિશેષ પ્રતિપત્તિ કેમ થાય? અન્યથા અનુયોગનું કયન નિરર્થક થાય
દ સપદેશમાલ્હાની વાણી છે. યદુક્તં તત્સૂત્રે—“ અપરિચ્છિયમુયણિહસસ્સ, કેવલમભિન્નસુત્ત-
ચારિત્તસ્સ । સન્વુજ્જમેણવિ કયં, અજ્ઞાણતવે વહું પઢહ ॥ ૧ ॥” અર્થ ॥ અપરિચ્છિય કે.
નથી જાણ્યો મુયણિહસસ્સ કે. શ્રુતરહસ્ય જેને શેષ મુગમં ॥ ૧૧ ॥

ते तो ऋजुभावे एकाकी, चाले तेहने जुत्तरे ।

વામ્ય કુવાસન જે અકુવાસન, દેશારાધક ઉત્તરે ॥ સા૦ ૨૦ ॥

અર્થ—હવે જ્ઞાનીથી અલગા ક્યારે થવું તથા શા કારણે એકાકી રહેવું પડે તે અસિવાદિક કારણ ઘળાં છે. યતઃ—“અસિવે ઓમોયરિણ, રાયમણ છુભિયજત્તમઠે ય । ફિઢિયગિલાણાવેહસણ, સટેવયા વિવ આયરિણ ॥૧૧॥” એમ કારણોના અર્થ વિસ્તારે લખ્યા છે પણ અહીં લખતાં ગ્રંથ વધે માટે લખતા નથી પણ એક અશિવકારણ લખીયેં છૈયેં જે સાધુ વાર વર્ષ આગલથી જ્ઞાનાદિક અતિશયેં કરી સ્વર રાખે જે અમુક વર્ષે અશિવ થશે અને કદાચિત્ત વાર વર્ષ અગાડ ઉપયોગ ન રહ્યો હોય તો ડગ્યાર વર્ષ અગાડ, તે નહીં તો દશવર્ષ અગાડ, એમ યાવત્ એક વર્ષ અગાડ પણ ઉપયોગ રાખે. તે પણ ઉપયોગ ન રહ્યો હોય તો જ્યારે અશિવ જાણે તે વારે સાધુ ત્યાંથી વિહાર કરે તેમાં કોઈક ગ્લાનસાધુ હોય તે વિહાર કરી શકે નહીં તે વારે એવા કારણે એકલા જ્ઞાની વિના પણ હોય તેમાં પણ ૧ સાધુમદ્રક અને ગૃહસ્થ માંત ૨ તથા સાધુમાંત અને ગૃહસ્થમદ્રક ૩ તથા સાધુમદ્રક અને ગૃહસ્થ પણ મદ્રક ૪ તથા

સાધુમાંત અને ગૃહસ્થ પણ માંત એમ ચોમંગી થાય ઇત્યાદિક સર્વ ઓધનિર્ચુક્તિમાં વિસ્તાર છે તે જોજો. હવે અક્ષરાર્થ લખે છે જે સાધુ ઋજુભાવે કેન્દ્રક થકાં પૂર્વોક્તરીતે એકાકી ચાહે કેન્દ્ર રહ્યા હોય તેહને જુત કેન્દ્ર કોઈક પૂર્વોક્ત રીતે એકાકીપણુ જુત છે પણ અન્યથા નહીં ઇતિભાવ. વલી વે પ્રકારના ઘટ ચાલ્યા છે એક ભાવિત અને વીજો અભાવિત તેમાં અભાવિત તે નવા ઘટ અને ભાવિતના વે મેદ એક શુભદ્રવ્યે ભાવિત વીજા અશુભદ્રવ્યે ભાવિત તે વલી એકેકના વે વે મેદ એક વામ્ય વીજો અવામ્ય. જે વામ્ય તે વાસના ટાલી શકીયેં અને જે અવામ્ય તે વાસના ટાલી ન શકીયેં તેમાં કુવાસના વામવા યોગ્ય હોય તે રહા જાણવા. એ વામ્ય કુવાસના એટલા પદનો અર્થ થયો અને જે અકુવાસના કેન્દ્ર કુવાસનાયે વાસ્યાજ નથી એ નવા ઘટ કેન્દ્ર ઘટા છે તે પણ રહા એમ વિશેષાવશ્યકમાં છે અથવા વામ્ય અવામ્ય ઘટની ભાવના નંદિસૂત્રની દ્વિતીજી જાણવી. ઉક્તં ચ પચર્ષદ્ભિ મદ્ભાવા, કુવાસનાવાસિયાવિ નો દુઘ્વા । હજ્જુમંણો મુકંભા, તે દેસારાહગા ઉત્તા ॥૧॥” એવા દેસારાધકયુક્ત હોય તે પૂર્વોક્ત કારણે એકાકીપણે ગીતાર્થવિના રહે ઇતિભાવ ॥ ૨૦ ॥

અજ્ઞાની ગુરુતણે નિયોગે, અથવા શુભ પરિણામરે ।

કમ્મપયડી સાંખે સુદૃષ્ટી, કહિયેં એહનો ઠામરે ॥ સા૦ ૨૧ ॥

અર્થ—વલી અજ્ઞાની અગીતાર્થને ગુરુતણે નિયોગે આજ્ઞા પરવશે થકાં પણ ઋજુમાર્ગે વર્તે છે અથવા શુભ પરિણામવંત છે ગુણનો સ્વીવંત છે તો કમ્મપયડીની સાંખે તેને સુદૃષ્ટીવંત કહિયેં એનો સ્થાનક સમ્યક્ દૃષ્ટી ગુણઠાણો જાણવો ॥ ૨૧ ॥ એ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલ-મૂરિના કરેલા ટવા ઉપરથી લખ્યો છે ॥ ૨૧ ॥

જે તો હઠથી ગુરુને છાંડિ, મગ્નચરણ પરિણામરે ।

સર્વ ઉદ્યમે પણ તસ નિશ્ચય, કાંઈ ન આવે ઠામરે ॥ સા૦ ૨૨ ॥

અર્થ—જે તો કેન્દ્ર જે વલી મગ્નચરણ પરિણામ કેન્દ્ર જેહના ચારિત્રના પરિણામ માંગ્યા છે એહવો થકો હઠ કદાગ્રહ થકી ગુરુને છાંડીને સર્વપ્રકારે નિન્દવાદિકની પેટે ઉદ્યમે કેન્દ્ર કદ ઉદ્યમ કરે છે પણ તસ કેન્દ્ર તેના કદપ્રમુલ સર્વ નિશ્ચય કરીને કોઈ ન આવે ઠામ કેન્દ્ર કાંઈ છેલ્લે ન લાગે. યતઃ—“ આણાહ તવો આણાહ સંજમો તહય દાણમાણા । આણારહિઓ ધમ્મો, પલાલપુલ્લવ્વ પઢિહાહ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ સંવોષસિત્તરી મધ્યે કહ્યું છે ॥ ૨૨ ॥

આણા રુચિવિણ ચરણ નિષેધે, પંચાશકેં હરિમદ્ધરે ।

વ્યવહારે તો થોડું લેલે, જેહ સક્કારે સદ્ધરે ॥ સા૦ ૨૩ ॥

અર્થ—જેને પરમેશ્વરની આજ્ઞાનીજ રુચિ છે તે તો ચારિત્રને યોગ્ય છે પણ એવી આજ્ઞા-રુચિવિના ચરણનિષેધે કેન્દ્ર ચારિત્રની ના કહી છે જ્ઞામાટે જે આજ્ઞારુચિ નથી તો વીજો કદ

અનુદ્યાન કોની આજ્ઞાએ કરે છે. યતઃ—“આણારૂઢસ્સ ચરણં, તત્તમંગે જાણ કિં ન મગ્ગતિ । આણં ચ અરૂંકતો, કસ્સાએસા કુણહ સેસં ॥૧॥” ઇતિ તે જે આજ્ઞાસહિત કરે છે તે ચારિત્ર અને આજ્ઞાવિના પંચાશકને વિષે હરિયદ્રશ્વરિ ચારિત્રને નિવેધે છે વ્યવહારે તો કે૦ શુદ્ધ સમાચારીસહિત વ્યવહાર પાછે તો પોતાની શક્તિ પ્રમાણે થોડુંક કરે તોપણ છેલ્લામાં છે પટલે આજ્ઞાસહિત થોડું કરે તે છેલ્લે છે જામાટે જે થોડું પણ અનુદ્યાન તે સકારેં કે૦ સત્ય કરે અને સદ્ કે૦ શબ્દ તે આગમ કહિયેં કેમકે ચાર પ્રમાણ કલાં છે તેમાં આગમપ્રમાણને શબ્દપ્રમાણ કરી શોલાબ્ધ્ય છે માટે આગમ સત્કારે તો થોડો વ્યવહાર પણ પ્રમાણ છે અને વીજું ઘણું કષ્ટ તે નિષ્ફલ છે ॥ ૨૩ ॥

શિષ્ય કહે જો ગુરુ અજ્ઞાની, મળતાં ગુણનિધિ જાણીરે ।

જો સુવાસના તો કિમ ત્યજતાં, તેને અવગુણ જાણીરે ॥ સા૦ ૨૪ ॥

અર્થ—હવે ઇહાં શિષ્ય કહે છે કે જો ગુરુ અજ્ઞાની છે તોપણ તેહને મળતાં કે૦ સેવતાં થકાં ગુણનિધિ જાણવો. જો સુવાસના છે તો કેવા પ્રકારે તેહને અવગુણી જાણીને ત્યજીયેં ॥ આ ગાયાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલમૂરિના ટવામાંથી લખ્યો છે ॥ ૨૪ ॥

ગુરુ બોલે શુભ વાસના કહિયેં, પદ્મવણિજ્ઞ સ્વભાવે ।

તે આયત્તપણે છે આર્યે, જશ મને મદ્રક ભાવે ॥ સા૦ ૨૫ ॥

અર્થ—ગુરુ કહે હે શિષ્ય જે શુભ વાસના તે પદ્મવણિજ્ઞ સ્વભાવ છે પટલે જે સમજાવ્યો સમજે એવો જેનો સ્વભાવ છે તો એવો જે હોય તે તો આર્યે કે પ્રથમ ગુરુને આયત્તપણે કે૦ વશવર્તિયેં હોય વલી જન્મ મને કે૦ જેહના મનને વિષે મદ્રકભાવ છે તે શિષ્ય આજ્ઞાસ્થિ જાણીયેં ॥ આ ગાયાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલમૂરિના ટવા ઉપરથી લખ્યો છે ॥ ૨૫ ॥

સૂધું માની સૂધું થાતાં, ચડમંગી આચારે ।

ગુરુ કહણે તેહમાં ફલ જાણી લહીયેં સુજશ અપારે ॥ સા૦ ૨૬ ॥

અર્થ—એક સૂધું માને અને સૂધું કરે, વીજો સૂધું માને અને અસૂધું કરે, વીજો અસૂધું માને અને સૂધું કરે, ચોયો અસૂધું માને અને અસૂધું કરે ઇત્યાદિક શબ્દે ચડમંગી આચારા-ગાદિક મૂત્રમાં કહી છે તેમાં અશુદ્ધના જે માંગા ત્યાજ્ય છે અને શુદ્ધના જે માંગા તે ગ્રાહ્ય છે તે માંગામાં ફલ હોય એમ જાણીને ગુરુસેવામાં રહીયેં તો અપાર કે૦ ઘણો સુજશ લહીયેં ॥ આ ગાયાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલમૂરિના ટવા ઉપરથી લખ્યો છે ॥ ૨૬ ॥

॥ ढाल सातमी ॥

॥ राजगीतानी देशी अथवा सुरति महिनानी ॥
 कोइ कहे गुरु गच्छ गीतारथ सारथ शुद्ध,
 मानु पण नवि दिसे जोतां कोई विबुद्ध ।
 निपुण सहाय विना कह्यो सूत्रें एक विहार,
 तेहथी एकाकी रहेतां नहीं दोष लगार ॥ १ ॥

अर्थ—पूर्व ढालमां गीतार्थ वर्णव्या हवे एवा गीतार्थ गुरु पासे वसतुं ते आ ढालमां कहे छे. कोइक आगमना रहस्यने अजाणतो थको आगमनुं शरण करी बोले छे जे गुरु के० गुरु आदिक गच्छ के० सुविहितनो समुदाय बली गीतार्थनो सारथ के० समुदाय “संघ-सारथौ तु देहिनां” इति सामान्य कांड वचनात्, एवा शुद्ध के० पवित्र ते गुरु, गच्छ, गीतार्थ सर्वने मानु के० अंगीकार करुं छुं पण ते जोतां थकां कोइ विबुद्ध के० कोइ ढाह्या पंडित नवि दिसे के० देखाता नथी अमारी नजरमां कोइ आवता नथी निपुण सहाय के० ढाह्या-नी सखाइ न मले तो ते विना सूत्रें के० उत्तराध्ययनसूत्रने विषे कथुं छे जे एक विहार के० एकला विहार करीये. उक्तं च काव्यम्—“न वा लभिज्ज निउण सहायं, गुणाहियं वा गुणओ ससं वा । इक्कोवि पावाइविबज्जयंतो, विहरिज्ज कामेसु असज्जमाणो ॥ १ ॥” एम ते सूत्रमां एकाकी विहारनी आह्या छे माटे एकाकी रहेतां थकां लगार दोष नथी ॥ १ ॥

अणदेखंता आपमां ते सवि गुणनो योग,
 किम जाणे परमां व्रत गुणनो मूल वियोग ।
 छेद दोष तांई नवी कह्या प्रवचने मुनि दुःशील,
 दोष लवें पण थिर परिणामी बकुस कुशील ॥ २ ॥

अर्थ—हवे तेने उत्तर आपेछे जे एम कहेछे ते प्राणी आपमां के० पोतामां सर्व गुणनो योग के० संयोगने अणदेखतो थको पटछे ए भाव जे पोते सर्वगुणी तो थयो नथी तो पोते दोषवत थको केवी रीते परमां के० बीजामां व्रत गुणनो मूल वियोग के० व्रतनो गुण मूलथी नथी ए शरीरितें जाय्थुं केमके गुरु आदिकर्मा तो कांइक गुण हजेज तो दोषनो लेख देखीने शुरूने मूकाय नहीं. गाथा—“इयमावियपरमत्था, मज्झत्था नियशुरुं न मुंचंति । सत्त्व-गुणसंपओगं, अप्पाणमिवि अपिच्छंता ॥ १ ॥” इति धर्यरत्न प्रकरणे तथा छेद दोषतांई के० दश प्रकारना प्रायश्चित्तमां सातमो छेद दोष लागे तिहां लगें प्रवचने के० सिद्धांतने विषे मुनिने दुःशील के० कुशीलिया हीणा नथी कह्या. यतः—“छेयस्स जाव दाणं, ताव एगंपि नो अइकमइ । एगं अइकमंतो, अइकमे पंच मूलेण ॥ १ ॥” इति वचनात्, अने थोदो दोष देखीने

શુરને નહીં આદરે તો સર્વનો ત્યાગ કરવો પડ્યો તે કહે છે. જે પાંચ પ્રકારના નિગ્રંથ અને ચલદ પ્રકારની અભ્યંતરગંધી તથા નવ પ્રકારની બાહ્યગંધી તેથી મૂકાણા તે નિગ્રંથ કહીયે. યતઃ—“ગથો મિચ્છત્તાર્થ, ધનાઇઓ અંતરો ય વજ્જો ય । દુવિહાઓ તઓ જે, નિમ્મંયંતિ તે હુંતિ નિમ્મંથા ॥૧॥ મિચ્છત્તં વેયતિયં, હાસાર્થં છક્કયં ચનાયવ્વં । કોહાર્થં ચલ્લકં, ચલદસ અર્હિમ-તરા ગંથી ॥૨॥ ધણધન્નસ્થિત્તકુવયં, વત્થુ દુપય કણય રૂપ ચલ્લચરણા । નવ વાહિરયા ગંથી, एवं તે હુંતિ પુણ પંચ ॥૩॥” મુગમં નવરં ચલ્લચરણા કેન્નવતુણ્ણદ્વિતિ ૧ પુલાગ ૨ વક્કુસ ૩ કુશીલ ૪ નિગ્રંથ ૫ સનાતક એનાં લક્ષણ ભગવતિસૂત્રના સ્વતક ૨૫ મેં ઉદેશે છેઢે જોજો એ પાંચ કહ્યા તેમાં ૧ પુલાગ ૨ નિગ્રંથ ૩ સનાતક એ ત્રણ તો પ્રતિસેવા રહિત જાણવા અને વક્કુસ તથા કુશીલ એ વેહુને પ્રતિસેવા છે. ગાથા—“મૂહુત્તરગુણવિસયા, પહિસેવા સેવણ કુંસીલોય । ઉત્તરગુણેસુ વલ્લસો, સેસા પહિસેવણા રહિયા ॥ ૪ ॥” તેમાં પણ નિગ્રંથ તથા સનાતક તો શ્રેણીવિચ્છેદગદ્ તેમાં ગયા તથા પુલાગ લબ્ધિ પણ વિચ્છેદગદ્ તે માટે એ ત્રણ જંવૂસ્વામી સાથે વિચ્છેદ ગયાં તે હેતુયે વક્કુસ તથા કુશીલ એ વેહુથી તીર્થ ચાલે છે. યતઃ—“નિર્મયસિનાયાણં, પુલાગ સહિયાણ તિણ્ણ વુચ્છેઓ । સમણા વક્કુસકુસીલા, જા તિત્થં તાવ હોહિતિ ॥ ૫ ॥” જે માટે તે છઠ્ઠા સાતમા ગુણઠાણાવંત હોય તે અંતરમૂહુત્તે અવશ્ય પરાવર્ત થાય તે વારે છઠ્ઠે ગુણઠાણે આવે તિહાં અવશ્ય પ્રમત્ત દોષનો ભવ માત્ર દેલીને શુરનો ત્યાગ કેમ થાય? અને તે ત્યાગ કરીશ તો જગતમાં આજના કાલે નિર્દોષ કોઈ નહીં લામે. તે માટે ભવમાત્ર દોષ લાગતે પણ વક્કુસ તથા કુશીલ એ વેહુ જાતિના મુનિ તે ચિરપરિણામી દૃઢ છે તેહના પરિણામ અતિ ઉન્માર્ગે નથી ચાલતા અથવા ચિરપરિણામી કેન્ન એ વે મુનિ ચિરપરિ-ણામે છે દૃઢ છે પંચમઆરાના છેઢા ભગે દિજ છે માટે નહંદાણે દિતિભાવ દહનો વિસ્તાર ધર્મરત્ન ગ્રંથની દૃષ્ટિથી જાણવો ॥ ૨ ॥

જ્ઞાનાદિક ગુણ પણ શુરવાદિક માંહે જોય,

સર્વ પ્રકારે નિર્ગુણ નવિ આદરવો હોય ।

તે છાંડે ગીતારથ જે જાણે વિધિ સર્વ,

ગ્લાનૌષધ દૃષ્ટાંતે મૂઢ ધરે મન ગર્વ ॥ ૩ ॥

અર્થ—તે માટે જ્ઞાનાદિક કેન્ન જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર માંહેલો હરકોઈ ઉત્કૃષ્ટ ગુણ પણ શુર આદિકમાં જોઈયે પણ સર્વપ્રકારે કેન્ન સર્વથા નિર્ગુણ હોય તો ન આદરીયે માટે જે ગીતાર્થ હોય તથા જે પ્રાણી હત્તસર્ગ અપવાદ પ્રમુખની સર્વ વિધિ જાણતા હોય તે છાંડે કેન્ન ગચ્છને પણ નિર્ગુણ જાણીને છાંડે તે ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે—ગ્લાનૌષધ કેન્ન જેમ રોગીને ઔષધ તે જિઠાં ભગે રોગ તિહાં ભગે ઔષધ તેમ જિહાં ભગે અગીતાર્થ તિહાં ભગે ઔષધ સદૃશ ગચ્છ અને જ્યારે નિરોગી સદૃશગીતાર્થ થયો ત્યારે ઔષધરૂપ ગચ્છનું કામ નહીં તે માટે મૂઢ કેન્ન જે મૂર્ખ છે તે અંકાર મનમાં ધરીને ગચ્છ વાહિર નિકલે છે ઇહાં કોઈ બીજીરીતે

ए दृष्टांत जोड़े छे, जेम ग्लानने औषध आपे अने आहार न आपे माटे रोगीने छांड्यो न कहेवाय पण सामो रोगीने उपकार करचो कहेवाय तेमज गीतार्थ गच्छ छांटे ते छांड्यो न कहीयें पण उलटो गच्छने उपकार करचो एम कहीयें. यतः—“ नाणाइशुणविज्जं, जो चयइ शुरुगणं च गीयत्थो । अनुकंपेइ तमेव य, आचरमेसज्जवितीए ॥ १ ॥” इति वचनात् ए वे व्याख्या छे माटे जे गीतार्थनी दृष्टीयां ठरे ते स्वरं इतिभाव ॥ ३ ॥

ते कारण गीतारथने छे एक विहार,
अगीतार्थने सर्व प्रकारें ते नहीं सार ।
पाप वर्जतो काम असजतो भांप्यो जेह,
उत्तराध्ययने गीतारथ एकाकी तेह ॥ ४ ॥

अर्थ—ते कारण के० पूर्वे कहुँ ते कारणे गीतार्थनेज एकाकी विहारनी आज्ञा छे. यतः—“ गीयत्थोय विहारो, वीओ गीयत्थनिसिओ भणिओ । इतो तइयविहारो, नाणुआओ जिणदेहिं ॥ १ ॥” इति आवश्यक निर्युक्तौ अने अगीतारथ के० मूर्खने सर्वथा जे एकलो विहार करवो ते सार के० प्रधान नथी रहो नथी इतिभाव. तथा पापने वर्जतो कामने असजतो एटछे कामक्रीडामां जे तत्पर नहीं भांप्यो जेह के० उत्तराध्ययन नामें सिद्धांतभां जे भांप्यो छे के गीतार्थ होय शुणी होय ते एकाकी रहे ते काव्य पूर्वे लख्युं छे “न वा ल-भिज्ज निवर्ण सहायं” इत्यादिक विचारी जोजो ॥ ४ ॥

पाप तणो परिवर्जने वलि काम असंग,
अज्ञानीने नवी हुए ते नवि जाणे भंग ।
अज्ञानी सुं करशे शुं लहशे शुभ पाप,
दशवैकालिक वयणे पंचाशक आलाप ॥ ५ ॥

अर्थ—जे एकाकी होय ते पापतुं वर्जन केम करे ? वली काम के० कदर्यना संगनो जे त्याग करवो ते एकाकी मूर्खने केम होय ? माटे ए विचार अज्ञानीने न होय ते अज्ञानीने तेना भांगानी खबर न पडे के आ अवसरे शुद्ध लेवुं के आ अवसरे अशुद्ध आहार होय तोपण लइयें इत्यादि भांगानी खबर न पडे वली अज्ञानी पुरुष हशे ते जीव अजीवादिक जाण्या बिना शुं करशे एटछे संयमानुष्ठान शुं करशे तथा शुभ पाप के० पुण्य अने पाप ते मते अज्ञानी शुं जाणशे ते दशवैकालिक वयणे के० दशवैकालिकसूत्रना वचन यकी यदुक्तं ॥ “अज्ञानी किं काहि किंवा नाही छेय पावगं” इत्यादि चतुर्थ्याध्ययने तथा पंचाशक ग्रंथमां पण एवोज आलाप के० आलावो छे एटछे वचन छे ॥ ५ ॥

एक विहारे देखो आचारें संवाद,
 बहु क्रोधादिक दूषण वली अज्ञान प्रमाद ।
 वलिय विशेषे वार्यों छे अव्यक्त विहार,
 पंखीपोत दृष्टांते जाणो प्रवचनसार ॥ ६ ॥

अर्थ—वली एकाकी विहार करे तेहनो आचारें के० आचारांगने विषे संवाद क० वचन छे ते कहे छे जे ते आचारांगना पांचमा अध्ययनना प्रथम उद्देशाने विषे देखो के० जुओ एक विहारीने बहु क्रोध आदि शब्दें मान प्रमुख पण लेवा. यथा—“इह मेगेसि एग-चरिया भवति बहुकोहे बहुमाणे बहुमाए बहुलोमे बहुरते बहुनडे बहुसठे बहुसंकपे आस-वसकी पल्लिओवछजे” एयां विषम पदनो अर्थ लखिये छैयें—बहुरते के० बहुपाप बहुनडे के० नाटकियानी पेठे भोगने अर्थ बहुवेषना करनारा तथा बहुसठे के० अनेक प्रकारें शठ तथा बहु संकल्प उपजे आसव के० आश्रव जे हिंसा प्रमुख तेहनो सकि के० सक्त एटछे संगी अने पल्लिओवछजे के० पलित एटछे कर्म करी अवच्छन्न एटछे ढांकयो इति. वली बीजा दोष कहे छे—अज्ञान प्रमाद थाय एटछे ए भाव जे एज आलावे पद छे “उठियवाद् पवय-माणे मा मे केइ अदक्खु अज्ञानपमायदोसेण” इति. उठियवाद् पवयमाणे के० अमें संयम-चारित्रमां उजमाल थाया छैयें एम बोलता मा मे केइ अदक्खु के० आश्रवमां मवर्त्ततां थकां जाणे मुझने कोइ देखतुं नथी एम अज्ञानपमायदोसेण के० अज्ञान प्रमाद दोषे सहित मवर्त्तें तेने वली विशेषे करीने आचारांगमां अव्यक्त विहार वारथो छे अव्यक्त के० वय पण पूरी नहीं अने श्रुत पण पूरं नहीं तेहने अव्यक्त कहीयें आचारांगपंचमाध्ययनने उद्देशे चोये कष्टुं छे. यथा—“गामाणुगामं दुइज्झमाणस्स दुज्जातं दुपरकंतं भवति अवियत्तस्स भिक्खुणो” एहनो अर्थ—गामाणुगामं दुइज्झमाणस्स के० एक गामथी बीजे गाम एकाकी विचरता ने दुज्जातं के० दुष्ट गमन छे अर्हन्तमुनिनी पेठे दुपरकंतं के० दुष्टपर आकांत छे शुलिमद्रना ईषांवंत सिंह गुफावासि मुनिने जेम कोइयायें आक्रम्या तेम सर्व मुनिने न होय ते माटे विशेषण करे छे अवियत्तस्स भिक्खुणो के० अव्यक्त भिक्षुने एटछे अव्यक्त भिक्षु वे प्रकारना छे एक श्रुत अव्यक्त बीजो वय अव्यक्त जे आचारप्रकल्प न भण्पा होय अने गच्छमां रह्या होय ते श्रुत अव्यक्त कहीये तथा गच्छथी निकल्या ते नवमां पूर्वनी त्रीजी वस्तु न भण्पा होय ते गच्छ निरगत अव्यक्त कहीयें गच्छमां रह्या थका सोल वर्षना थाय तिहां लगें वय अव्यक्त कहीयें अने जे गच्छ निरगत ते त्रीस वर्षना थाय त्हां लगे वय अव्यक्त कहीयें इति इहां चोयंगी छे १ श्रुत अव्यक्त अने वय अव्यक्त होय ते तो एकाकी विहार करेज नहीं केमके संयमात्म विराधना थाय माटे न करे २ श्रुत अव्यक्त अने वय व्यक्त ते पण अगीतार्थ माटे संयमात्म विराधना थाय माटे तेमने एकाकी विहार न कल्पेइ श्रुत व्यक्त अने वयथी अव्यक्त तेहने पण न कल्पे बालपणाथकी कुलिंगी तथा गृहस्थने पराभवतुं स्थानक होय ते माटे ४ श्रुत व्यक्त तथा वय व्यक्त तेहने पण एकलमल्ल प्रतिमा

प्रमुख कारणें एकाकीपणे विचरवानी आह्ना छे पण कारणविना नहीं इत्यादिक बहु बात छे ते आचारांगद्वितीया जाणवी. एटलाज माटे आ स्तवननी मूलगाथायां विशेष पद मूक्युं छे माटे अव्यक्तने ती विशेषें करी सर्वथा वारथो तथा व्यक्तने पण कारणविना वारथोछे ती अव्यक्तने वारथो तेहुं शुं कहेवुं ते पंखी पोत दृष्टांतें करी जाणवुं जेम पंखीनो पोत के० बालक तेने पांख आबी न होय अने उडवा जाय तो घीजा दंकप्रमुख जनावर तेने उपद्रव करे तेम अव्यक्त अंगीतार्थ बालक होय तेने परदर्शनी उपद्रव करे जाणो प्रवचनसार के० ए जैनागमनो सार जाणवो. यतः काव्य—“जहा दिया पोयमपक्वजाय, सवासयापविउमण मणार्ग । तमचाइयातरुणपमत्तजाइ, दंकाइअव्वत्तगमहरेज्जा ॥१॥” माटे जेम पंखी पोन्नाना बालकने सूना मूकता नथी तेम मूलने गीतार्थ एकला न मूके इतिभावः ॥ ६ ॥

एकाकीने स्त्री रिपु श्रानतणो उपघात,
भिक्षानौ नवी शुद्धि महा व्रतनो पण घात ।

एकाकी सच्छंदपणे नवि पामे धर्म,
नवि पामे पृच्छादिक विण ते प्रवचन मर्म ॥ ७ ॥

अर्थ—जे एकाकी विहार करे तेने स्त्रीनो तथा रिपु के० शत्रुनो अने श्रान के० कृत रानो उपघात थाय तथा भिक्षा पण दोषसहित लीये तो तेने कोण निषेध करे माटे भिक्षानी शुद्धि पण न रहे तथा महाव्रतनो पण अनुक्रमें घात थाय. गाथा—“दुहपमुसाणसावय, इत्थी भिक्खाइदोसदुल्लिओ । वयगाइ धम्ममाई, तम्हा रम्मो न एगागी ॥१॥” इति पिंड निर्मुक्तौ तथा “एगागियस्स दोसा, इत्थी साणे तहेव पडिणीए । भिक्खविसोहिमहव्वय, तम्हा सविइज्जएगमण ॥१॥” इति धर्मरत्न वृत्तौ जे एकाकी विहार करे ते स्वच्छंदपणे विचरे पोताने मते उपज्युं ते स्वर्ग पण गुरुआह्वानी अपेक्षा न रहे ते माटे जे स्वयति कल्पनावंत ते धर्म न पामे. यतः—“इक्कस्स कओ धम्मो, सच्छंदगईमईपयारस्स ।” इत्युपदेशमालार्थां तथा जे एकाकी होय ते पृच्छा के० वाचना पृच्छनादिक ते पण शुभविया न पामे अने ते विना प्रवचन के० सिद्धांत तेनो मर्म जे रहस्य ते केम पामे. यतः—“कत्तो सूत्तथागमपडि, पुच्छण चोयणा व इक्कस्स । विणओ वेयावच्चं, आराहणया य मरणंते ॥१॥” इत्युपदेशमालार्थां ॥७॥

सुमति गुपति पण न धरे एकाकी निःशंक,
भाव परावर्त्ते आलंबन धरे संपंक ।
जुदा जुदा थार्ता थविर कल्पनो भेद,
डोलाए मन लोकना थाए धर्म उच्छेद ॥ ८ ॥

अर्थ—सुमति के० इयांसमिति प्रमुख पांचसमिति तथा मनादि जण सुप्ति ते पण न धरे

के० न पामी शके केमके जे एकाकी विहार करनार होय ते निःशंक होय कोइनी शंका
 नह्यो एटले अकार्य करवानुं चित्त थाय तो कोइनी शंका नधरे मुखे अकार्य करे. गाथा—
 “पिछिजेसणमिक्को, पइअपमयाजणाउ निच्च भयं। काउमणोवि अकज्जं, न तरइ काऊण बहु-
 मज्जे ॥१॥” इत्युपदेशमालायां तथा चित्तना अभिप्राय ते भाव कहीये ते भावनुं जे परावर्त्त
 के० पलटावधुं तेणेकरी जेवा पोताना अभिप्राय थाय तेवुं कांइक आलंबन पामीने तत्काल
 ते आलंबन धरे के० अंगीकार करे ते आलंबन केवुं होय ते कहे छे—संपंक के० मेळुं होय
 एटले ए भाव जे चित्तना अध्यवसाय तो क्षणेक्षणे पलटाय छे ते चित्तना अभिप्राय कोइक
 अवसरें हीणा थाय अने निमित्त पण तेवुंज मले ते वारें पोते पण तेवोज थाय. यतः—
 “एगदिवसेण बहुआ, सुहाय असुहाय जीव परिणामा। इक्को असुहपरिणओ, चइज्ज आलं-
 वणं लहुं ॥१॥” आलंबन हिणु पामीने चइज्ज के० संयमने छांटे इत्युपदेशमालायां बली
 एक जणे एकलो विहार कीधो एटले बीजाने पण एकला विचरवानुं मन थाय तेमज
 बीजो तथा चोयो इत्यादिक जुदा जुदा यातां एटले अवस्था न रहे तथा धिविर कल्पनो
 भेद थाय एटले आपमते कोइक क्रिया एक रीते करे कोइक बीजीरीते करे एम भिन्नभिन्न
 थाय तेथी लोकनां मन डोलाय जे अमुक साधु करे छे ते खरं छे के अमुक साधु करे छे
 ते खरं छे इत्यादिक विकल्प छोकने उपजे तेथी धर्मनो उच्छेद थाय कोइ उपर प्रतित रहे
 नहीं ते वारें लोकमूलगो धर्म भूकी आपे. गाथा—“सव्वजिणप्पडिक्कहं, अणवत्था येरकप्प-
 येओ य।” इत्युपदेशमालायां ॥ ८ ॥

टोले पण जो भोलें अंध प्रवाह निपांत,
 आणा विण नवि संघ छे अस्थि तणो संघात।
 तो गीतारथ उद्धरे जेम हरी जलथी वेद,
 अगीतारथ नवि जाणे ते सवि विधिनी भेद ॥ ९ ॥

अर्थ—बली टोले पण जो भोलें के० कदाचित्त टोळुं होय ने जो भोळुं होय तेमां कोइ
 गीतार्थ न होय तो ते टोलायां बसवुं ते पण अंध प्रवाह निपांत के० आंधलानीज श्रेणीयां
 पडवुं थयुं एम जानवुं कारणके आणा विना संघ न कहीये पण अस्थितणो संघात के० हा-
 ढकानो समूह जानवो. यतः—एगो साहू एगा य, साहुणी सावओ व सट्टी वा। आणालुचो
 संघो, सेसो पुण अडिसंघाओ ॥१॥” एम संबोधसिचरीयां कहुं छे. ते माटे जे गीतार्थ
 होय तेज संसारसमुद्रमांथी भव्य जीवने उद्धरे के० उद्धार करे जेम हरी जलथी वेद के०
 जे रीते श्रीकृष्णे समुद्रमांथी वेद उद्धरथा ए दृष्टांते तेनी कथा कहे छे—शंख नामे दैत्य
 उपज्यो ते ब्रह्मा पासे वेद भणवा वेठो एवामां ब्रह्माने बगासुं आव्युं ते बगासुं छ महीने
 पुरं थयुं त्पारें ब्रह्मानुं मुख भोकळुं देखी शंख दैत्ये विचारथुं जे वेद भणतां क्यारे पार
 पामीथुं माटे ब्रह्माना पेटमां प्रवेश करी वेद छेइ जावं एम विचारी पेटमां पेसीने वेद छेइ

ગયો ને સમુદ્રમાં પાતાલમાં જઈ પેટો પછી શ્રીકૃષ્ણમણ્વે વિચાર્યું જે વ્રજા તો મૃતસરિલા કેમ દેખાય છે એમ વિચાર કરતાં શ્રીકૃષ્ણે જાણ્યું જે શંસદૈત્ય ચારે વેદ લઈ ગયો છે હવે હું લેઈ આડું એમ વિચાર કરી મત્સ્યાવતાર ધરી શંસાસુરના મનમાં ગયો ત્યાં બાલકનું રૂપ ધરી તેની સ્ત્રી પાસે વેટો તે સ્ત્રીયે જાણ્યું જે આપણે મનોહર બાલક પામ્યા પછી તેને રમાડવા વેટી એટલામાં શંસાસુરના પેટમાં ચારે વેદ વાતો કરવા લાગ્યા જે આપણી વાહાર કરવા ઠાકોરજી આવ્યા છે તે વાત સાંભળી શંસાસુરે જાણ્યું જે અનર્થ થયો પછી સ્ત્રીને કહ્યું જે બાલક મૂકી દ્યો પળ સ્ત્રીયે ન મૂક્યું ત્યારે બાલકને મારવા દોહ્યો તેથી સ્ત્રીયે બાલકને મૂકી દીધું પછી તે બાલકે તે દૈત્યસાથે યુદ્ધ કરી મચ્છરૂપે થઈ દૈત્યને મારી તેના પેટમાંથી ચારે વેદ લઈ શ્રીકૃષ્ણ પાણીમાંથી વહાર આવ્યા તે માટે પ્રથમ મચ્છાવતાર લીધો એ અધિકાર ગિરમાર્ગના શાસને દશાવતાર ગ્રંથ મધ્યે કહ્યું છે આં દૃષ્ટાંતે લક્ષ્યું છે વલી જે અર્ધ-તાર્થ હોય તે ઉત્સર્ગ અપવાદાદિક સર્વ વિધિઓના ભેદ ન જાણે માટે અગીતાર્થને એકલો વિહાર ન હોય ઇતિભાવઃ ॥ ૯ ॥

કારણથી એકાકીપણું પળ માણ્યું તાસ,
વિષમકાલમાં તો પળ રુડો મેલો વાસ ।
પંચકલ્પ માણ્યે મળ્યું આતમ રક્ષણ એમ,
શાલિ ઇરંડ તળે એમ માંગે લહિષ સ્વેમ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—વલી કોઈ કદેશે જે શ્રીઉત્તરાધ્યયન મધ્યે એકાકીપણાની ઠા કેમ કહી યથા—
“इकोवि पावाइ विवज्जयंतो, विहरिज कामेसु असज्जमाणो ।” इति वचनात्. તેને ઉત્તર જે ગીતાર્થ હોય તાસ કે. તેને કોઈક કારણથી એકાકીપણું પળ માણ્યું કે. કહ્યું છે યથા તિ-
હાંજ કાવ્યમ્—“न वा लभिज्जा निउणंसहायं, गुणाहियं वा गुणओ सभं वा ।” इति वचनात्. તોપણ વિષમકાલમાં કે. આ પાંચમા આરામાં હુંડાઅવસર્પિણી કાલમાં રુડો મેલો વાસ કે. મેલા વસવું તેજ રુડું પળ એકાકી વસવું રુડું નહીં એમ પંચકલ્પ માણ્યને વિષે કહ્યું છે. આતમરક્ષણ એમ કે. જે સંયમરૂપ આત્મા તેની રક્ષા તે એમજ થાય અથવા આત્મા કે શરીર અમેદ છે માટે આતમ કે. શરીરની રક્ષા પળ એમ કે. એમજ મેલા વસતાં થકાં હોય. આં શાલિ તથા, ઇરંડની ચોમંગી છે ૧ શાલિનો વૃક્ષ અને શાલિની વાડી ૨ શાલિનો વૃક્ષ અને ઇરંડની વાડી ૩ ઇરંડનો વૃક્ષ અને શાલિની વાડી ૪ ઇરંડનો વૃક્ષ અને ઇરંડની વાડી ૫ ચોમંગીમાંથી શાલિ, તથા ઇરંડના ત્રણ માંગે વસતાં તો સ્વેમ કે. કલ્પાણ છે ઇતિ અક્ષરાર્થ. માવાર્થ તો એ છે જે શાલિસરિલા ગીતાર્થ એટલે આચાર્ય અને ઇરંડસરિલા મૂર્ત્ય તેની ચોમંગી દેલાડે છે—૧ ગીતાર્થ આચાર્ય અને જે ગીતાર્થનો પરિવાર તે વાડી પળ ગીતાર્થની ૨ ગીતાર્થ આચાર્ય અને મૂર્ત્યપરિવારની વાડી ૩ મૂર્ત્ય આચાર્ય અને ગીતાર્થના પરિવારની વાડી ૪ ત્રણ માંગાલને કોઈક રીતે આજ્ઞા છે પળ મૂર્ત્ય આચાર્ય અને મૂર્ત્ય પરિવાર ૫ માંગોં તો

सर्वथाज निषेध छे. यतः—जत्थ य पंच कुसीला, गणिवायगथविरपवचननिर्गया । तेण एरंठ-
समाणं, चत्थमंगीए नायव्वो ॥ १ ॥” इति ॥ १० ॥

एकाकी पासत्थो सच्छंदो गतयोग,
ठाणवासी उसन्नो बहु दूषण संयोग ।
गच्छवासी अणुओगो गुरु सेवी वलि होय,
अनियतवासी आउ तो बहुगुण एम जोय ॥ ११ ॥

अर्थ—१ एकाकी केवल धर्मवर्धुरहित ते २ पासत्थो ज्ञानादिक पार्श्ववर्त्ति ३ सच्छंदो
शुरूआज्ञा विकल एटला माटे गतयोग कहिये ४ ठाणवासी के ० स्थानकवासी एकत्रविहारी
नित्यवासीत्यर्थः ५ अवसन्न ते आवश्यकदिक् स्थिति मन परिणामी ते उसन्नो ए पांच
पद ते बहुदूषण संयोगी होय ते क्यारे कोइकने एक पद क्यारे वे पद क्यारे त्रण पद
क्यारे चार पद अथवा पांच पदना संयोगी थाय जेम एक पदस्थानक वधे तेम दोष वृद्धि
पण जाणवी एवं २६ भेद थाय इत्यादिक अनेक प्रकारे दोषवृद्धि थाय. यतः—“एगागी
पासत्थो, सच्छंदो ठाणवासिय उसन्नो । दुगमाई संयोगा, जह बहुआ तह गुरु हुंति ॥१॥”
इत्युपदेशमालायां एना द्विकादि संयोग करतां २६ भेद थाय तेमा द्विक संयोगी १०
तथा त्रिकसंयोगी १० चतुःसंयोगी ५ पंचसंयोगी १ एव २६ भांगा दोषवृद्धिना जाणवा
तेमज २६ गुणवृद्धिना जाणवा ते देखाहे छे—१ गच्छगत २ अनुयोगी ३ गुरुसेवी ४ अ-
नियतवासी ५ आयुक्त एना पण एमज छवीस भेद गुणवृद्धिना थाय जेम जेम गुण वधे
तेम तेम विशेष आराधक थाय अने दोषवृद्धिये विराधकपणु वधे तथा गुणवृद्धिये आराधक-
पणु वधे तेमा दोषवृद्धिना २६ भांगा लखिये छैयें.

द्विकसंयोगी १० भांगा १ एकाकी—पासत्थो २ एकाकी—सच्छंदो ३ एकाकी—ठाण-
वासी ४ एकाकी—उसन्नो ५ पासत्थो—सच्छंदो ६ पासत्थो—ठाणवासी ७ पासत्थो—उसन्नो
८ सच्छंदो—ठाणवासी ९ सच्छंदो—उसन्नो १० ठाणवासी—उसन्नो

त्रिकसंयोगी भांगा १० लखे छे १ एकाकी—पासत्थो—सच्छंदो २ एकाकी—पासत्थो—
ठाणवासी ३ एकाकी—पासत्थो—उसन्नो ४ एकाकी—सच्छंदो—ठाणवासी ५ एकाकी—सच्छंदो—
उसन्नो ६ एकाकी—पासत्थो—उसन्नो ७ पासत्थो—सच्छंदो—ठाणवासी ८ पासत्थो—सच्छंदो—
उसन्नो ९ पासत्थो—ठाणवासी—उसन्नो १० सच्छंदो—ठाणवासी—उसन्नो

चतुसंयोगी भांगा ५ लखे छे १ एकाकी—पासत्थो—सच्छंदो—ठाणवासी २ एकाकी—
पासत्थो—सच्छंदो—उसन्नो ३ एकाकी—पासत्थो—ठाणवासी—उसन्नो ४ एकाकी—सच्छंदो—
ठाणवासी—उसन्नो ५ पासत्थो—सच्छंदो—ठाणवासी—उसन्नो

तथा पंचसंयोगी १ भांगो ययो एवं २६ थाय ते द्विकसंयोगीथी त्रिकसंयोगी दूषणे
भारी तेथी चतुःसंयोगी दूषणे भारी चतुसंयोगीथी पंचसंयोगी दूषणे भारी हवे दोषने न्य-

तिरेके गुणवृद्धिपणो देखादे छे १ गच्छवासी के० गच्छमां वसे २ अणुओगी के० अर्थ धारे ३ गुरुसेवी के० गुरु आदिकनी सेवा करे ४ अनियतवासी के० उग्रविहारी ५ आयुक्त ते आउत्तो के० उपयोगी होय ए पांच पदमां जेम जेम एकेका पदनी वृद्धि थाय तेम तेम बहुगुण होय अने विशेष आराधक थाय. यतः—“१ गच्छगओ २ अणुओगी ३, गुरुसेवी ४ अनिओ गुणाउत्तो, संजोएण पयाणं, संयमआराहगा भणिया ॥ १ ॥” इत्युपदेश मालायां ॥ ११ ॥

दोषहाणी गुण वृद्धि जयणा भाषें सूरि,
ते शुभ परिवारें हुये विघन टले सवि दूरि ।
देव फले जो आंगणे तुझ करुणा सुर वेलि,
शुभ परिवारें लहियें तो सुख जस रंगरेलि ॥ १२ ॥

अर्थ—एम दोषनी हाणी थाय तथा गुणनी वृद्धि थाय अने जयणा के० जतना थाय एटले बहु लाभ अल्पदोषें प्रवृत्ति थाय ते एहवा गुण क्यारे आवे तेहनो उत्तर भाषे सूरि के० आचार्य भाषे छे के ते शुभपरिवारें हुए के० एवा गुण तो परिवार शुभ होय तिवारे आवे तथा विघ्न सर्व दूर टले ते माटे हे देव तुझ के० तमारी करुणारूप जे सुर वेली के० कल्पवृक्षनी वेलडी ते आंगणे फले के० मारा आत्मारूप जे आंगणु तिहां जो सफली थाय तो ते शुभपरिवार पामियें एटलाज माटे उपदेशमालाना कर्तायें कहुं छे. यतः—“सिंहगुरु सु-सीसाणं, भई गुरुवयणसद्वृत्ताणं । वयरो किर दाही वायणत्ति न विकोविचं वयणं ॥१॥” ते माटे शुभपरिवार पामवो दुष्कर छे ते शुभपरिवारें करी सुखयशनी रंगरेल पामियें एटले सेहेजानंदस्वरूपना रंगनी रेल तेहनो प्रवाह पामियें ए सातमी ढालमां कहुं जे हे देव तमारी करुणारूप सुरवेली जो फले तो सुखयश पामियें ते माटे हवे आठमी ढालमां करुणा विशेष जे दया तेहनुं स्वरूप कहे छे ॥ १२ ॥

॥ ढाळ आठमी ॥

॥ प्रभु चित्त धरीने अवधारो मुझ बात-ए देशी ॥

कोइ कहे सिद्धांतमांजी, धर्म अहिंसा सार । आदरियें ते एकलीजी,
त्यजीयें बहु उपचार ॥ मनमोहन जीनजी, तुजवयणे मुजरंग ॥१॥

अर्थ—बली कोइक एम कहे छे के सिद्धांतमूत्रने विषे एम कहुं छे जे धर्म अहिंसा के० दया धर्म तेज सार के० प्रधान छे “नत्थि अहिंसा समो धम्मो” इति वचनात्, माटे एकली अहिंसाज आदरीयें बीजा बहु के० अनेक उपचार के० उपायने त्यजीयें के० सूफी दइयें

અમ કહે છે માટે હે મનમોહન જિનજી અથવા મનને મોહના ઉપજાવણહાર એવા જે જિનેશ્વર તેનો સંબોધન કરિયે જે હે મનમોહન જિનજી તુજવચને કે૦ તમારા વચનને વિષે શુદ્ધને રંગ છે રીક્ષ છે ॥ ૧ ॥

નવિ જાણે તે સર્વ ત્યજીને, એક અહિંસા રંગ ।

કેવલ લૌકિક નીતિ હોવે, લોકોત્તર પંથ ભંગ ॥ મન૦ ૨ ॥

અર્થ—તેહને ઉત્તર આપે છે કે તે અઘ્નાની નથી જાણતા નથી સમજતા જે સર્વ પૂજા પ્રભાવના સામિવત્સલ પ્રમુલ્લ કરળી ત્યજીને માત્ર એક અહિંસાને વિષેજ રંગ કે૦ રીક્ષકરે છે તેથી કેવલ લૌકિક કે૦ વ્યવહાર નીતિ કરીને એટલે લૌકિક વ્યવહારમાં એક દયા દયા પોકારે તે સારી લાગે પણ લોકોત્તર માર્ગ જે જિનમાર્ગ તેહનો ભંગ થાય છે એટલે એકલી દયામાં જિનશાસન નથી પણ જિન આજ્ઞામાં શાસન પ્રવર્તે છે એકલી દયાર્થે તો પદ્ધિમળા યોગ પ્રમુલ્લ પણ ન કરી શકે તો પૂજા પ્રભાવનાની વાત તો વેગલી રહી રૂઢિભાવઃ ॥ ૨ ॥

વનમાં વસતો વાલ તપસ્વી, ગુરુ નિશ્રાવિણ સાધ ।

એક અહિંસાર્યે તે રાચે, ન લહે મર્મ અગાધ ॥ મન૦ ૩ ॥

અર્થ—એક તો વાલ તપસ્વી જે અઘ્નાન તપસ્વી તે પણ વનમાં વસતો એટલે ઘોર કષ્ટનો કરણહાર તથા વીજો ગુરુનિશ્રાવિણ કે૦ ગુરુઆણાવિના એવેહુ એક અહિંસાર્યે તે રાચે કે૦ એક અહિંસા મુલ્યે કહે એટલે વાલજીવની રક્ષા કરવી એટલામાંજ રીક્ષ છે પણ તે અહિંસાનો અગાધ કે૦ હંડો મર્મ છે તે મૂઢ ન જાણે એટલે સ્વઆત્મા હણાય તે હિંસા અને સ્વઆત્મા ન હણાય તે અહિંસા એવા મર્મની તેને સ્વર નથી ॥ ૩ ॥

જીવાદિક જેમ વાલ તપસ્વી, અણજાણંતો મૂઢ ।

ગુરુલઘુભાવ તથા અણલહેતો, ગુરુવર્જિત મુનિ ગૂઢ ॥ મન૦ ૪ ॥

અર્થ—હવે કોઈ કહેશે જે વાલતપસ્વી તથા સાધુ એ બે બરાબર જેમ થાય તેને કહે છે કે જેમ વાલતપસ્વી તે જીવ અજીવ પુન્ય પાપ પ્રમુલ્લ તું યથાર્થ સ્વરૂપ તે મૂઢ અજાણંતો કે૦ અણસમજતો થકો જેમ તે હોય તથા કે૦ તેમજ ગુરુલઘુભાવ અણલહેતો કે૦ હલકા મારે લામ છોટને અણજાણંતો જે આરું પ્રાયશ્ચિત્ત કરશું તે કરતાં બીજી કરણીમાં યથાપિ પ્રાયશ્ચિત્ત છે તોપણ લામ ઘણોછે રૂપાદિક વાતોથી અણસમજ છે જે માટે ગુરુવર્જિત મુનિ કે૦ ગુરુચેકરી રહિત એવા જે મુનિ તે ગૂઢ કે૦ ગુપ્ત રહસ્ય જે હોય તેવા ગુરુ અને લઘુ ભાવને ન લહે રૂઢિભાવઃ એ રીતે ગૂઢ શબ્દ ગુરુ લઘુભાવને જોડીયે ॥ ૪ ॥

ભાવ મોચક પરિણામ સરિલો, તેહનો શુભ ઉદ્દેશ ।

આણારહિતપણે જાણીજે, જોઈ પદ ઉપદેશ ॥ મન૦ ૫ ॥

અર્થ—ભાવમોચક પરિણામ કે૦ બૌદ્ધાદિકના પરિણામ સરિસો છે એટલે બૌદ્ધાદિક એમ માને છે કે જે દુઃખી હોય તેને મારીયે તો દોષ ન લાગે કારણકે તેને મારતા નથી પણ ચલતો દુઃખથી મૂકાવિયે છેયે એ રીતે માટું કૃત્ય કરીને તેને છડું માને છે તે સરિસો તેહનો કે૦ તે હુંદકાદિક અજ્ઞાનીનો શુભ સ્વેચ્છ કે૦ શુદ્ધ પ્રવર્તન જાણવો એટલે યથાપિ તેઓની અહિંસા દ્રવ્યથી છે પણ પરિણામે હિંસા જાણવી તિહાં હેતુ કહે છે જે આનારહિત પળે જાણી જે એટલે આજ્ઞારહિત માટે. યતઃ—“ આણાહ તવો આણાહ, સંયમો તહ ય દાણ માણાપ । આનારહિઓ ધમ્મો, પલ્લાલપુલ્લુલ્લ પહિહાહ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ વચનાત્ એ અર્થ ઉપદેશપદગ્રંથમાં જોડેને જાણી જે કે૦ જાણીયે. યતઃ—“જં અજ્ઞાણી મૂઢો, જં ચ અગીયત્થ. નિસ્સિઓ વિહરે । સો સુગયકમ્મસરિસો, પાવપવ્થે વિલિપ્પંતિ ॥ ૧ ॥ ” ॥ ૫ ॥

એક વચન જ્ઞાલીને છાંડે, વીજા લૌકિક નીતિ ।

સકલ વચન નિજ ઠામે જોડે, એ લોકોત્તર નીતિ ॥ મન૦ ૬ ॥

અર્થ—એ ગાથાનો અન્વય કરી અર્થ કરે છે. જે એક લૌકિક વચન જ્ઞાલીને વીજા સર્વ નીતિનાં વચન છાંડે છે ઇત્યન્વયઃ તે લૌકિક વચન એ જે કોડેને ન હજવો તે ઉપર આગમના ઘાટ દેલાં છે જે “સન્ને પાણા સન્ને ધૂઆ સન્ને જીવા સન્ને સત્તા ન હંતન્વા” ઇત્યાદિક આગમજું એહવુ વચન છે અને યથાપિ લોક પણ મૌઢ્યમાર્ગે એમ કહે છે જે કોડેને ન મારવો તે માટે એ વચનને લૌકિકવચન કહીયે તે લૌકિકવચન પકડીને વીજાં સર્વે નીતિવચન કે૦ લૌકિકથી વીજાં જે લોકોત્તરવચન દાન દેવપૂજા સાહમીવત્સલ પ્રમુલ્લ તે નીતિવચન કહીયે તે સર્વ છાંડે દે છે પણ તે સર્વ સ્વોડું કરે છે કેમકે જે સકલ વચન નિજઠામે જોડે કે૦ સમસ્ત સિદ્ધાંતના વચન જે છે તેને ઠેકાણે જોડે તે લોકોત્તરનીતિ જાણવી સકલ વચન એ પદ વીજીવાર જોડવું એટલે એ ભાવ જે શુણઠાણા માફક સહુ સહુની હૃદ પ્રમાણે સમસ્ત સિદ્ધાંતના વચન જોડે જે આ વચન તે મુનિરાજનેજ આશ્રી છે અને આ વચન તે ગૃહસ્થને આશ્રી છે તે અપેક્ષાઓ જૈનશાસનમાં ઘણી છે તે પોતપોતાતાની અપેક્ષા પ્રમાણે જોડે એ લોકોત્તરનીતિ તે જિનશાસનની નીતિ છે ॥ ૬ ॥

જિનશાસન છે એક ક્રિયામાં, અન્ય ક્રિયામાં સંબંધ ।

જેમ માણી જે ત્રિવિધ અહિંસા, હેતુ સ્વરૂપ અનુબંધ ॥ મન૦ ૭ ॥

અર્થ—તથા જિનશાસન તે એક ક્રિયામાં અન્ય ક્રિયા સંબંધ છે જે માટે જે હિંસા તેજ અહિંસા અને જે અહિંસા તેજ હિંસા અને જે તપસ્યા તેજ જો નિસ્પૃહીપણું નથી તો અતપસ્યા છે મોગી છે અને મોગી છતાં નિસ્પૃહિપણું છે. તો તેજ તપસ્વી છે ઇત્યાદિક જિનશાસનમાં એકાંત નથી સ્યાદ્વાદ છે. યતઃ—“ અવિધાયાઽપિ હિ હિંસાં, હિંસાફલભાજનં ભવત્યેકઃ । ક્ષતાપ્યપરો હિંસાં, હિંસાફલભાજનં ન સ્યાત્ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ અહિંસાષ્ટક વચનાત્. તે વલી હિંસા તથા અહિંસા અનેક મેદે આંગલી ગાથામાં દેલાં છે જેમ માણી જે કે૦ જિનશાસન-

માં કહી જે ત્રિવિધે અર્હિસા કે૦ ત્રણ પ્રકારની અર્હિસા તે દેખાડે છે-૧ હેતુ અર્હિસા ૨ સ્વરૂપ અર્હિસા ૩ અનુબંધ અર્હિસા એ વિવરીને દેખાડે છે ॥ ૭ ॥

હેતુ અર્હિસા જયનારૂપે, જંતુ અઘાત સ્વરૂપ ।

ફલરૂપે જે તેહ પરિણામે, તે અનુબંધ સ્વરૂપ ॥ મન૦ ૮ ॥

અર્થ-તેમાં પહેલો હેતુ અર્હિસા તે યતના કરી કેમકે જે જીવિયતના કરવી તે અર્હિસા નો હેતુ છે માટે હેતુ અર્હિસા કહીયે, વીજી જે જંતુ અઘાત કે૦ જીવને મારવો નહીં પ્રાણ-વિયોગ ન કરવો તેહનું નામ સ્વરૂપ અર્હિસા કહીયે, ત્રીજી સ્વર્ગાપવર્ગાદિક ફલરૂપે જે અર્હિસા પરિણમે તે અનુબંધ અર્હિસાનું સ્વરૂપ જાણવું ॥ ૮ ॥

હેતુ સ્વરૂપ અર્હિસા આપે, શુભ ફલ વિણ અનુબંધ ।

દૃઢ અજ્ઞાન થકી તે આપે, હિંસાનો અનુબંધ ॥ મન૦ ૯ ॥

અર્થ-હવે ત્રણે અર્હિસાનાં ફલ કહે છે. જે હેતુ અર્હિસા તથા સ્વરૂપ અર્હિસા એ બે અર્હિસા તે શુભ ફલ કે૦ પુણ્યફલ આપે વિણ અનુબંધ કે૦ અનુબંધ વિના ઘટલે હેતુ તથા સ્વરૂપ આ હેતુથી પુણ્ય વંધાય તે દેવતા પ્રમુખનો ભવ પામે પણ આગલે સંલગ્ન પુણ્ય પરંપરા ન ચાલે માટે પાપાનુબંધી પુણ્ય વંધાય જેમ અર્હિસાના ત્રણ ભેદ તેમ હિંસાના પણ ત્રણ ભેદ છે તે કહે છે-૧ હેતુહિંસા ૨ સ્વરૂપહિંસા ૩ અનુબંધહિંસા એ ત્રણમાં હિંસાનું અનુબંધ કે૦ ફલ તે પણ જે હિંસાનું આપે તેનો હેતુ કહે છે કે દૃઢ અજ્ઞાનથી કે૦ આકરે અજ્ઞાને કરીને ઘટલે એ ભાવ જે હેતુથી જોઈયે તો અર્હિસા તથા સ્વરૂપથી જોઈયે તો પણ અર્હિસા અને અનુબંધ જોઈયે તો હિંસા છે તો તે હિંસાથી પણ સંસાર વધે અને અજ્ઞાન અર્હિસાથી પણ સંસાર વધે તે માટે જેમાં અનુબંધ અર્હિસા હોય તે આદરવી ઇતિભાવઃ ॥ ૯ ॥

નિન્હવ પ્રમુખતણી જેમ કિરિયા, જેહ અર્હિસારૂપ ।

સુર દુરગતિ દેહ તે પાડે, દુત્તર ભવજલ કૂપ ॥ મન૦ ૧૦ ॥

અર્થ-જેમ જમાલી પ્રમુખ નિન્હવ સર્વજૈનલિંગે હતા તથા ક્રિયા પણ જૈનની કરતા હતા તે શ્રીભગવતીમાં જમાલીનું મહાસંયમ વસ્ત્રાણું. પણ જે અર્હિસારૂપ કે૦ તે ક્રિયા સર્વ હેતુ-અર્હિસા તથા સ્વરૂપ અર્હિસારૂપ હતી પણ તે સુરગતિદેહ કે૦ દેવતાની દુર્ગતિ ઘટલે કિલ્વિ-પિયા પ્રમુખ દેવતાની દુર્ગતિ આપીને પછી પાડે કે૦ નાણે દુત્તર ભવજલ કૂપ કે૦ દુર્લે તરાય એવો સંસારરૂપ જલનો કૂવો તેમાં નાંખે ઇતિ ॥ ૧૦ ॥

દુર્બલ નમ્ર માસ ઉપવાસી, જો છે માયા રંગ ।

તોપણ ગરભ અનંતા લેશે, બોલે બીજું અંગ ॥ મન૦ ૧૧ ॥

अर्थ—ते उपर साख देखाहं छे. जेम कोइक शरीरें दुर्बल थयो होय तथा नय के० नागो रहेतो होय अने मासखमणजुं पारणुं करतो होय एवो होय अने माया रंग के० मायावंत होय एटले अज्ञान कष्ट करे छे एवो छे तोपण अनंतीवार गर्भमां उपजशे एटले अनंता भव करगे एम वीजुं अंग जे सुयडांगमूत्र ते वोले छे. यतः—“जइ वि य णिगणे किसे चरे, जइ वि य झुंजिय मासमंतसो । जे इह मायावि मज्झई, आगता गम्भा य णंतसो ॥१॥ इति द्वितीयाध्ययने एटले एनी दया कोइ छेखामां न आवे ॥ ११ ॥

निंदित आचारें जिनशासन, जेहने हीले लोक ।

माया पेहेली तस अज्ञाने, सर्व अहिंसा फोक ॥ मन० १२ ॥

अर्थ—ते निंदित आचारें लोक जिनशासन हीले एटले जे एकली दया माने छे अने अज्ञान कष्ट करे छे ते प्राणीने पूर्वाचार्यना जीतनी खबर नथी के जीत व्यवहारें लोकनिंदा न करे, अने पोतानी मतियें प्रवर्त्तें तेना आचरणनी लोक निंदा करे तेवारे जिनशासननी पण निंदा थाय, के जुओ आवा लोक जिनशासनमां छे माटे जिनशासन पण दुर्गच्छाकरवा योग्य छे त्यारे जिनशासननी हीनताजुं कारण थाय माटे तस के० ते प्राणीने अज्ञान थयुं ने अज्ञाने करीने माया पेहेली के० प्रथम माया रईज अने ज्यां माया ठेरी त्यां सर्व अहिंसा ते फोक के० खोटी निष्फल जाणवी. जे माटे अज्ञानीनी दया ते हिंसाज जाणवी. यतः—“मासे मासे य जो वालो, कुसगणें तु झुंजए । न सो सुअवखायस्स धम्मस्स, कळ अगघइ सोलसि ॥ १ ॥” इत्युत्तराध्ययनवचनात् ॥ १२ ॥

स्वरूपथी निरवद्य तथा जे, छे किरिया सावद्य ।

ज्ञानशक्तिथी तेह अहिंसा, दिए अनुबंधे सद्य ॥ मन० १३ ॥

अर्थ—आगली गाथामां दया पाळे ने फल हिंसाजुं आपे एम कहुं. हवे जे कथंचित् हिंसा थाय ते पण अहिंसाजुं फल आपे ते कहे छे. जे स्वरूपथी के० परमार्यें तो निरवद्य छे, निष्पाप छे अने क्रिया सावद्य के० क्रिया देखीति यद्यपि सावद्य छे तोपण ते जे स्वरूपथी हिंसा छे ते ज्ञानशक्तियें करी दिए अनुबंधे के० अनुबंधे आपे अहिंसा के० दया सद्य के० तत्काल एटले ए भाव जे स्वरूप हिंसा जे दानविहार प्रमुख ते मुनि प्रमुखनी छे ते अनुबंधे अहिंसाजुं फल आपे. यतः भगवत्यां—“अणगारस्सणं भंते ! भाविअप्पणो पुरओ दुइओ जुगमायाए पेहाए रीयं रीयमाणस्स पायस्स अहे कुट्टुडपोए वा बट्टपोए वा कुल्लिगच्छाए वा परियावज्जेज्जा, तस्सणं भंते ! किं इरियावहिया किरिया कज्जइ, संपराइया किरिया कज्जति ? । गोयमा ! णो संपराइया किरिया कज्जइ, इरियावहिया किरिया कज्जइ । से केणहेणं एवं बुच्चइ ? जहा सत्तमसए संबुद्धेसए जाव अट्ठो निक्खित्तो ॥ १ ॥ ” इति अट्ठारमा शतकना आठमा उद्देशामां छे ॥ १३ ॥

જિનપૂજા અપવાદ પદાદિક, શીલવ્રતાદિક જેમ ।

પુણ્ય અનુચર મુનિને આપી, દિધ શિવપદ બહુ સ્ત્રેમ ॥મન૦૧૪॥

અર્થ-વલી જેમ પૂર્વે મુનિને હિસા સ્વરૂપથી હતી તે અનુવંધે અહિંસાકહી તેમજ જિન પૂજા તથા અપવાદ પદાદિકે વર્તતા મુનિ વલી શીલવ્રતાદિક જેમ મુનિને અનુચર કે૦ ઉત્કૃષ્ટ પુણ્ય આપીને પટલે ૫ જિનપૂજાદિ કરણી યદ્યપિ કિચ્છિત માત્ર સ્વરૂપથી સાવચ છે અને શીલવ્રતાદિક તે સ્વરૂપથી નિરવચ છે પણ ૫ વેદુ મેદવાલાને અનુવંધે અહિંસાનુંજ ફલ આપે તે માટે ૫મ કહ્યું જે અનુચર પુણ્ય આપીને દિધ કે૦ આપે શિવપદ કે૦ મોક્ષ-પદ જે બહુ સ્ત્રેમ કે૦ ધર્મ સ્ત્રેમ છે જિહાં પટલે પરંપરાયે સર્વસિદ્ધનું દેનાર છે ॥ ૧૪ ॥

૫હ મેદ વિણ ૫ક અહિંસા, નવિ હોવે થિર થંમ ।

યાવત યોગ ક્રિયા છે તાવત, બોલ્યો છે આરંભ ॥ મન૦ ૧૫ ॥

અર્થ-૫ પ્રકારે ૧ હેતુ ૨ સ્વરૂપ ૩ અનુવંધ ૫ ત્રણ મેદે હિંસા તથા ૫ ત્રણ મેદે અ-હિંસા તે જાણ્યા વિના ૫કલીજ અહિંસા સામાન્ય પ્રકારે માને તે નવિ હોવે કે૦ ન હોય થિરથંમ કે૦ થિરમાવે પટલે ૫કલી અહિંસા ઠેરે નહીં, જ્ઞાપાટે કે યાવત યોગ ક્રિયા છે કે૦ જ્યાં લગે મન વચન કાયાના યોગની ક્રિયા તે ચલન ક્રિયા છે તાવત કે૦ તિહાંલગે બોલ્યો છે કે૦ કહ્યો છે આરંભ કે૦કર્મવંધ પટલે પોતપોતાના ગુણઠાણાની મર્યાદા માફક તેમજા ગુણઠાણા લગે કર્મવંધ છે અન્યથા શ્રિયાપથિકવંધ વે સમયની સ્થિતિનો કેમ કહ્યો છે તે માટે ૫કલી અહિંસા કહેવી તે જ્ઞાપ ન આવે પણ તેના મેદ સમજે તો સર્વ ઠેકાણે જોડે ॥ ૧૫ ॥

લાગે પણ લગવે નહિ હિંસા, મુનિ ૫ માયા વાળી ।

શુમ કિરિયા લાગી જે આવે, તેમાં તો નહિ હાળી ॥ મન૦ ૧૬ ॥

અર્થ-હિંસા કોઈક ૫મ કહે છે જે મુનિ કે૦ મુનિરાજને વિહારાદિક કરતાં હિંસા લાગે છે પણ લગાવે નહીં પટલે હાથે ફરી જાણીને હિંસા કરે નહીં ૫મ કહે છે તે માયા વાળી કે૦ કપટનું વચન છે પટલે મારી માતા વંધ્યા તેની પરે માયા ગાલી વાત બોલે છે પણ શુમ કિરિયા જે વિહાર પઢિલેહણ નદી ઉતરવી ઇત્યાદિક કરતાં જે હિંસા લાગી આવે છે તે પોતાની મેલેજ લાગે છે ૫મ કેમ કહેવાય. કેમકે જે નદી ઉતરવી વિહાર કરવો તે અજાણ્યો થતો નથી તે તો પોતે જાણેજ છે જે નદી પ્રસુલ ઉતરતાં હિંસા થશે તોપણ ઉતરે છે પ્રમુની આજ્ઞા છે તે માટે જે હિંસા શુમ કિરિયા કરતાં લાગી આવે છે તેમાં હાળી કે૦ દોષ લાગતો નથી ॥ ૧૬ ॥

હિંસા માત્ર વિના જો મુનિને, હોય અહિંસક માવે ।

સૂક્ષ્મ ૫કેંદ્રિને હોવે, તો તે શુદ્ધ સ્વભાવ ॥ મન૦ ૧૭ ॥

અર્થ-હિંસામાત્ર વિના કે० એક હિંસાજ દેહીતિ ન કરી એટલે દેહીતો કોઈ જીવ ન માર્યો એટલા માત્રથીજ જો મુનિને કે० સાધુને હોય અહિંસકભાવ કે० અહિંસકપણુ થાય તો સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિને કે० લોકવ્યાપી પાંચ થાવરના સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિ જીવોને પણ શુદ્ધ સ્વભાવ હોવો જોઈયે કેમકે સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિ જીવ તે હિંસા નામ માત્ર પણ નથી કરતા માટે તે તમારે છેલ્લે અહિંસક ધયા અને જે અહિંસકભાવે પરિણમ્યો ને તો શુદ્ધ સ્વભાવી નિરાવર્ણી થાય પણ તે એકેન્દ્રિ તો કોઈ નિરાવર્ણી થતા દેહતા નથી તે માટે માત્ર હિંસાને અણકરવેજ અહિંસક ન થાય. જમાલીની પરે “અવિધાયાપિ હિ યો હિંસાં, હિંસાફલ ભાજનં ભવત્યેકઃ” ઇતિ અહિંસાષ્ટક વચનાત્ ॥ ૧૭ ॥

ભાવે જે અહિંસા માને, તે સવિ જોડે ઠામ ।

ઉત્તર્ગે અપવાદે વાળી, જિનની જાણે જામ ॥ મન० ૧૮ ॥

અર્થ-તે માટે જે પ્રાણી દ્રવ્ય ભાવ પ્રમુખ મેંદે કરી અનેક પ્રકારની અહિંસા છે તેમાં પણ ભાવે કે० પરિણામે જે પ્રાણી અહિંસા માને તે કે० તે પ્રાણી સવિ જોડે ઠામ કે० સર્વ જિનવાળી પોતપોતાને ઠેકાણે જોડે તે પ્રાણીથી આગમવચન એક પણ દુપાય નહીં તે માવથી અહિંસા માનીને સર્વ આલાવા ઠેકાણે ક્યારે જોડે જામ કે० જ્યારે ઉત્તર્ગે અપવાદે વાળી કે० ઉત્તર્ગ વચન તથા અપવાદ વચન એ બેહુએ કરીને જિનેશ્વરની વાળી જાણે એટલે એ ભાવ જે ઉત્તર્ગ માર્ગે અહિંસા મુનિરાજને કહી આચારાંગ પ્રમુખને વિષે તથા સાધ્વી પ્રમુખ પાણીમાં વહેતી જાણે તો કાઢે તથા એક મહિના મધ્યે જે નદી ઉતરવી इत्यादિક અપવાદ આજ્ઞા પણ પ્રમુખે કરી છે તો એ સર્વ ઉત્તર્ગ અપવાદ ભાવ જાણે તે સર્વ વચન ઠામે જોડે પણ મૂર્ચ થું જાણે ॥

કોઈ કહે ઉત્તર્ગે આળા, છાંદો છે અપવાદ ।

તે મિથ્યા અણપામે અર્થે, સાધારણ વિધિવાદ ॥ મન० ૧૯ ॥

અર્થ-હાં કોઈક એમ કહે છે જે ઉત્તર્ગ માર્ગે ચાલવું તેજ આજ્ઞા છે પણ અપવાદ તે છાંદો છે એટલે પોતાની મતિ કલ્પના છે પણ જિનાજ્ઞા નથી એમ કહે છે તે મિથ્યા કે० સ્વોદ્દેષ છે અણપામે અર્થે કે० અર્થ જાણ્યા વિના એમ કહે છે તેનું કારણકે જે વિધિવાદ હોય તે સાધારણજ હોય એટલે એમ જાણવું જે ઉત્તર્ગ ને અપવાદ એ બન્ને વિધિવાદ છે તે સર્વ જીવને સાધારણ છે પણ એક જીવ આશ્રયી નથી કહું, તે માટે અપવાદ પણ આજ્ઞા છે પણ છાંદો એટલે સ્વમતિ કલ્પના નથી ॥ ૧૯ ॥

મુખ્યપણે જેમ ભાવે આળા, તેમ તસ કારણ તેહ ।

કાર્ય ઇચ્છતો કારણ ઇચ્છે, એ છે શુભ મતિ રેહ ॥ મન० ૨૦ ॥

અર્થ-વલી એક કહે છે કે જંવૂદ્વીપપન્નતિની વૃત્તિ મધ્યે એમ કહું છે કે જે અપવાદ તે કારણ અને ઉત્તર્ગ તે કાર્ય તે માટે કહે છે જે મુખ્યપણે જેમ ભાવે આળા કે० ઉત્તર્ગે

આજ્ઞા છે એટલે ભાવ તે કાર્ય કહીયેં અને જે કાર્ય તે ઉત્સર્ગ કહીયેં તે માટે જેમ ઉત્સર્ગે આજ્ઞા છે તેમ તસ કારણ તેહ કે૦ તેમજ તે ઉત્સર્ગનું જે કારણ તે અપવાદ છે તેની પણ આજ્ઞા છે કેમકે કાર્યને ઇચ્છતો ચકો કારણ પણ ઇચ્છે અને જો કારણ ઠેરે તો કાર્ય પણ ઠેરે જો કારણ, નહીં તો કાર્ય કિહાંથી આવે એ રીતે માને તેનેજ શુભ મતિની રેखा જાણવી. અથવા એ ગાયનાં અર્થ વીજી રીતે કરીયેં છેયેં જે હ્રાં ઢુંઢક લોક એમ કહે છે જે અમારે તો ભાવનિષ્કેપ તે વંદના કરવા યોગ્ય છે પણ નામ તથા સ્થાપના અને દ્રવ્ય એ ત્રણ નિષ્કેપા વંદના યોગ્ય નથી એમ કહે છે તેને સ્ત્રીસ્વામણ દેહે જે મુખ્યપણે જેમ ભાવે આણા કે૦ ભાવ નિષ્કેપે આજ્ઞા છે એટલે ભાવ નિષ્કેપો વાંદવા યોગ્ય છે, તેમ તસ કારણ કે૦ તેમજ તે ભાવનાં કારણ જે નામાદિ ત્રણ નિષ્કેપા તે પણ વાંદવા યોગ્ય છે. કેમકે જે કાર્યને ઇચ્છશે તે કારણને ઇચ્છશે અને કારણ માન્યા વિના કાર્યને પામશે નહીં એજ શુભ મતિની રેखा છે એટલે જે ભાવ નિષ્કેપો માનશે તેને નામ સ્થાપનાદિક પણ માનવા જોઈયેં જો નામાદિક નહીં માને તો ભાવ નિષ્કેપો પણ નહીં મનાયો એમ થયું ॥ ૨૦ ॥

કલ્પે વચન કહ્યું અપવાદે, તે આણાનું મૂલ ॥

મિશ્રપક્ષ તો મુનિને ન ઘટે, તેહ નહીં અનુકૂલ ॥ મન૦ ૨૧ ॥

અર્થ—પંચકલ્પમાહે હપ્તું વચન કહ્યું છે કે અપવાદ માર્ગ તે જિનાજ્ઞાનું મૂલ છે. યતઃ—“અવવાઓ વવહારો, આણામૂલ જઓ મવે તિત્થ ॥” ઇતિ વચનાત્. માટે મુનિને તો તે મિશ્ર પક્ષ ઘટે નહીં રૂઢો નથી તે અનુકૂલ નથી કેમકે ગુણસ્થાનાદિક ક્રિયાયેં મિશ્ર પક્ષતા નથી તેહિજ આગલી ગાથામાં દેસાહે છે ॥ ૨૧ ॥

અપુનર્વંધકથી માંડીને, જાવ ચરમ ગુણઠાળ ॥

ભાવ અપેક્ષાયેં જિન આણા, મારગ ભાષે જાણ ॥ મન૦ ૨૨ ॥

અર્થ—ફરી વંધનથી ન કરવો તેને અપુનર્વંધક કહીયે તે અપુનર્વંધક જે ચોથું ગુણઠાળું તિહાંથી માંડિને જાવ ચરમ કે૦ છેલ્લા અયોગી કેવલી ચલદમા ગુણઠાળા લગેં હ્રાં અપુનર્વંધક શબ્દે ચોથું ગુણઠાળું જાણીયેં છેયેં જે કારણે અંતઃ કોઢાકોડીની સ્થિતિ કરીને કદાપિ ફરી મિથ્યાત્વ ગુણઠાળે આવે તોપણ સિતેર કોઢાકોડીની સ્થિતિ ફરી ન વાંધે તે માટે અપુનર્વંધક કહીયેં તથા ઉપાધ્યાયજીયેં પણ સવાસો ગાયના સ્તવન મધ્યે એવી ગાથા કહી છે કે, “જે જે અંશેરે નિરૂપાધિકપણું, તે તે જાણોરે ધર્મ ॥ સમ્યક્દૃષ્ટીરે ગુણઠાળા થકી, જાવ લહે શિવ ધર્મ ॥ ૧ ॥” એ ગાથાને અનુમાને પણ એમજ જણાય છે પછી તો અપુનર્વંધકનો અર્થ बहुશ્રુત કહે તે પ્રમાણ તથા ઉપાધ્યાયજીયેં સ્વકૃત અધ્યાત્મસાર ગ્રંથમાં પણ કહ્યું છે જે ‘અપુનર્વંધકા યાવત્ ગુણસ્થાનં ચતુર્દશં’ ઇત્યાદિથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે ચોથા ગુણઠાળાથી ચલદમા લગેં જિન આણા કે૦ જિનેશ્વરની આજ્ઞા છે અને જાણપુરુષ તે એનેજ માર્ગ કહે છે તે સર્વભાવ ભાવની અપેક્ષાયેં જાણવા અન્યથા ચોથા ગુણઠાળા પ્રમુખને વિષે તો મહા વિમાવમાં વેઠો છે પણ ભાવની અપેક્ષાયેં જિન આણા છે. ઇતિ માવઃ ॥ ૨૨ ॥

एक अहिंसाમાં जे आणा, भाષે પૂરવ સૂરિ ।

તે એકાંત મતિ નવિ ગ્રહિયે, તિહાં નયવિધિ છે ભૂરિ ॥મન૦ ૨૩॥

અર્થ—તથા શાસ્ત્રમાં એકલી અહિંસામાં આજ્ઞા છે જેમ ‘સન્ને જીવા ન હંતન્વા.’ ઇતિ આચારાંગાદિક વચનથી એમ પૂર્વાચાર્ય યથાપિ કહેછે તથાપિ એ પાઠ એકાંત મતિ કે૦ એકાંત પક્ષે નવિ ગ્રહિયે કે૦ અંગીકાર ન કરીયે તેમજ તે અહિંસા પણ સ્યાદ્વાદ મતે અંગીકાર કરીયે જેમ યુનિરાજ નવ કોટિ પચ્ચક્ષાણ કરીને નદી ઉતરે છે અને પચ્ચક્ષાણ કરતી વસતે નદી મોકલી તો રાણી નથી તો તે પચ્ચક્ષાણ સ્યાદ્વાદે છે પણ એકાંતે નથી એમ જાણવું. તે માટે ઇહાં નયવિધિ છે ભૂરિ કે૦ તે અહિંસાને વિષે નયનો વિધિ ઘણો છે તે તો જે નયની વાત સમજે તે જાણે એટલે અહિંસા તે અનેક પ્રકારની છે ॥ ૨૪ ॥

આત્મભાવ હિંસનથી હિંસા, સઘલા એ પાપ સ્થાન ।

તેહથકી વિપરિત અહિંસા, તાસ વિરહનું ધ્યાન ॥ મન૦ ૨૪ ॥

અર્થ—વલી તેજ ઘાત દેલાદે છે આત્મભાવ હિંસનથી કે૦ જે કરણી કરતા પોતાનો આત્મભાવ હણાણો તો તેમાં હિંસા કે૦ હિંસા લાગે તથા આત્મભાવ હણાતાં થકાં અઢારે પાપસ્થાનક લાગે અને તેહ થકી કે૦ તે આત્મભાવ હણાયા થકી વિપરીત કે૦ આત્મભાવ જિહાં ન હણાય તે અહિંસા કે૦ દયા કહીયે તાસ કે૦ તે પાપસ્થાનકના વિરહનું ધ્યાન ણવી એ ભાવ અહિંસા છે એ પદ અહિંસાનું વિશેષણ છે ॥ ૨૪ ॥

તસ ઉપાય જે જે આગમમાં, વહુવિધ છે વ્યવહાર ।

તે નિઃશેષ અહિંસા કહિયે, કારણ ફલ ઉપચાર ॥ મન૦ ૨૫ ॥

અર્થ—તસ કે૦ તે આત્મભાવ ન હણવાના ઉપાય કે૦ પ્રકાર જે જે આગમમાં કે૦ સિદ્ધાંતમાં કહ્યા છે એવા વ્યવહાર તે વહુવિધ છે કે૦ અનેક પ્રકારના છે. દાન, દેવપૂજા, પઠિક્ષમણા, પોસહ્ન ઇત્યાદિ અનેક છે અને જો ઉપરની મૂલગાથાનો પાઠ વિહુવિધ હોય તો એમ અર્થ કરીયે જે ઉત્તર્ગ તથા અપવાદ એ વે પ્રકારરૂપ વ્યવહાર છે તે નિઃશેષ કે૦ સમસ્ત જેટલા આત્મા ન હણવાના પ્રકાર છે તે અહિંસા કહિયે એટલે એ ભાવ જે અપવાદ પણ આત્મા ન હણવાનું કારણ છે તથા દાન દેવપૂજા પ્રમુખ પણ આત્મા ન હણવાના કારણ છે તેને અહિંસા કહીયે એમ સ્તવન કરનારે ઠેરાવ્યું તે વારે અપવાદ તે છાંદો છે અને ઉત્તર્ગ તે આજ્ઞા છે એ રીતે પૂર્વે પ્રતિવાદિયે કહ્યું હતું તે દૂર કરવું ઇતિ ભાવઃ । ઇહાં કોઈ કહેશે જે એ અપવાદ પ્રમુખ અનેક આત્માને ન હણવાના કારણને અહિંસા કેવી રીતે કહીયે તેને કહે છે કે કારણને વિષે ફલ ઉપચાર કે૦ કાર્યનો ઉપચાર કરીયે છેયે યથા ‘તંદુલાન્ વર્ષતિ પર્જન્યઃ’ ઇતિ ન્યાયાત્ ॥ ૨૫ ॥

જીવ અજીવ વિષય છે હિંસા, નૈગમનય મત્ત જુત ।

સંગ્રહ વ્યવહારે ષટકાર્યે, પ્રતિ જીવે રૂઝ મત્ત ॥ મન૦ ૨૬ ॥

અર્થ—હવે પૂર્વે કહ્યું હતું જે અહિંસામાં નયના પ્રકાર ઘણા છે તે દેખાડે છે તેમાં પ્રથમ નૈગમનયઆશ્રી જીવને વિષે તથા અજીવને વિષે હિંસા કહે છે તે નૈગમનય એમ કહે છે જે જેમ લોકમાં અમુકે જીવ હુણ્યો તેમજ અમુકે અજીવ ઘટને હુણ્યો ઘટનો વિનાશ કરત્યો ઇત્યાદિક હિંસા શબ્દ સઘળે પ્રવર્તે છે. તથા સંગ્રહનય અને વ્યવહારનય એ બેહુ નયને મતે છકાયને વિષે હિંસા માને પણ જે અજીવની હિંસા તેને હિંસા માનતા નથી. આમાં સંગ્રહનયના જે મેદ છે એક દેશગ્રાહીસંગ્રહ બીજો સર્વગ્રાહીસંગ્રહ તેમાં સર્વગ્રાહીસંગ્રહ તો નૈગમનયમાં મળ્યો માટે દેશગ્રાહીસંગ્રહ આમાં લીધો છે. હિંસા શબ્દ અજીવમાં પ્રવર્તતો લીધો નથી તે માટે દેશગ્રાહીસંગ્રહ તથા વ્યવહારનય તો જે રીતે લોક માને તે રીતે માને માટે લોક પણ છકાયને હિંસા માને છે તેમ એ બે નયવાદી પણ કહે છે. તથા ઋજુસૂત્ર નયવાલો પ્રતિજીવેં કે૦ જીવ જીવ પ્રતે મિત્ર મિત્ર હિંસા માને છે એમ ઓઘનિર્ણયુક્તિની વૃત્તિ મધ્યે કહ્યું છે તે આગલ એજ ગાથામાં કહે છે. તથા ચ તદેશઃ “તત્ર નૈગમસ્ય જીવેષ્વજીવેષુ હિંસા તથા ચ વક્તારો લોકે દૃષ્ટાઃ ચતુર જીવોનેન હિંસિતો વિનાશિતઃ, તથા ઘટોનેન હિંસિતો વિનાશિતઃ, તતથ સર્વત્ર હિંસાશદ્વાનુવર્તનાત્ જીવેષ્વજીવેષુ ચ હિંસા નૈગમસ્ય અહિંસાપ્યેવમેવેતિ । સંગ્રહવ્યવહારયોઃ પદ્મ જીવનિકાયેષુ હિંસા, સંગ્રહશ્ચાત્ર દેશગ્રાહી દ્રષ્ટવ્યઃ, સામાન્યરૂપશ્ચ નૈગમાતંભાવી, વ્યવહારશ્ચ સ્થૂલ વિશેષ ગ્રાહી લોકવ્યવહરણશીલશ્ચાયં તથા ચ—લોકો બાહુલ્યેન પદ્મસ્વેવ જીવનિકાયેષુ હિંસામિચ્છતીતિ । ઋજુસૂત્રશ્ચ પ્રત્યેકં પ્રત્યેકં જીવે જીવે હિંસાં વ્યતિરિક્તામિચ્છતીતિ” હવે શદ્ધાર્થ લક્ષીયેં છેવેં. જીવ અજીવને વિષે નૈગમનયને મતે હિંસા કહેવી એ જુત કે૦ યુક્ત છે અને સંગ્રહ તથા વ્યવહારનયને મતે છકાયને વિષેજ હિંસા માને છે તથા ઋજુસૂત્રને મતે જીવ જીવ પ્રતે હિંસા જુદી જુદી માનવી ॥૨૬॥

આતમરૂપ શબ્દનય તિને, માને એમ અહિંસ ।

ઓઘવૃત્તિ જોડેને લહિયેં, સુખ જશ લીલ પ્રશંસ ॥ મન૦ ૨૭ ॥

અર્થ—આત્મરૂપ કે૦ આત્મા તેજ સ્વરૂપ છે માટે હિંસા અથવા અહિંસા તે આત્મારૂપ માને છે શબ્દનય તિને કે૦ શબ્દ છે પ્રધાન જેને એવા ત્રણ નય ૧ શબ્દ ૨ સમમિરુદ્ધ ૩ એવંશૂત એ ત્રણ નય માને છે જે પોતાનો આત્મા પ્રમાદી થયો ત્યારે આત્મા તે હિંસા અને તેજ આત્મા જેવારે અપ્રમાદી થયો તેવારે આત્મા તેજ અહિંસા. યતઃ—“ આયા વેવ અહિંસા, આયા હિંસતિ નિચ્છઓ એસો । જો હોઈ અપ્પમત્તો, અહિંસઓ હિંસઓ ઇયરો ॥૧॥” ઇતિ ઓઘનિર્ણયુક્તિ વચનાત્. પાછલા ત્રણ નય નિશ્ચયના ઘરના છે માટે ઓઘનિર્ણયુક્તિની વૃત્તિનો પાઠ પણ એમ છે. યથા—“શબ્દસમમિરુદ્ધેવંશૂતાશ્ચ નયા આત્મૈવાહિંસા આત્મૈવહિંસા ઇતિ ” હિંસા સાત નયે ફલાવી તેમજ અહિંસા કે૦ અહિંસા પણ ફલાવિયેં. “અહિંસાપ્યેવમેવેતિ” ઓઘનિર્ણયુક્તિવૃત્તિવચનાત્. એ હિંસાના તથા અહિંસાના સાત પ્રકાર તે ઓઘનિર્ણયુક્તિની વૃત્તિ જોડેને સુખ જશની લીલા તથા રૂડી પ્રશંસા તે લહિયેં કે૦ પામિયેં એટલે યથાર્થ જાણવાથી એટલા વાનાં પામિયેં ॥ ૨૭ ॥

॥ દાહ નવમી ॥

॥ ચૈત્રી પુનમ અનુક્રમે-૯ દેશી. ॥

કોઈક સૂત્રજ આદરે, અર્થ ન માને સાર; જિનજી ।

આપમતિ અવહું કરે, મૂલા તેહ ગમાર; જિનજી ।

તુઝ વચળેં મન રાહીયે ॥ ૧ ॥

અર્થ-આઠમી દાહને અંતે સાત નયેં કરી હિંસા ફલાવી તે નયેં કરી હિંસા તો તેવારે સમજાય જેવારે સૂત્રોની ટીકા ચૂર્ણિ તથા ભાષ્ય અને નિર્ણયિ માનીયે તો સમજાય પણ કેવલ સૂત્રનો મૂલપાઠ વાંચવાથી ન સમજાય કેમકે જે સૂત્ર હોય તે સૂચના માત્ર હોય માટે જે અર્થને નથી માનતા તેને શિક્ષા દેવા સારુ નવમી દાહને આઠમી દાહ સાથે સંબંધ કરી કહે છે જે કોઈક કે. જે હુંદક હંપાક નામ ન દેવા યોગ્ય માટે કોઈક એવું નામ કહું તે સૂત્રજ આદરે કે. કેવલ સૂત્રજ માને છે હિંસા એવાકાર તે વૃત્તાદિક નિષેધ વાચક છે તથા અર્થ કે. ટીકા પ્રમુખ તે નથી માનતા જિનજી કે. હે રાગદ્વેષના જીતનહાર હે વીતરાગ તે કેવા છે આપમતિ કે. સ્વચ્છંદે ચાલનહાર છે પણ આગમાનુયાયી ચાલતા નથી અવહું કરે કે. જેટલું કાર્ય કરે તેટલું અવહું કરે છે માટે તે મૂલ્ય ગમાર મૂલા ભમે છે કારણકે સૂત્ર તો ગણધરના રચ્યા અને અર્થ તો તીર્થકરનો કહ્યો. યતઃ-“અર્થ ભાસદ અરઠા, મુત્તં શુંત્યતિ ગણહરા નિવર્ણ ।” ઇતિ વચનાત્. તે માટે અર્થની ના કહેતાં તીર્થકરની આજ્ઞાતના કરે છે માટે અવહું કરે છે માટે હે પ્રમુ તમારે વચને મન રાહીયે ॥ ૧ ॥

પ્રતિમા લોપે પાપીઆ, યોગ અને ઉપધાન; જિ. ।

વાસ ન સિર ધરે, માયાવી અજ્ઞાન ॥ જિ. તુઝ. ૨ ॥

અર્થ-વહી તે લોક પ્રતિમાને લોપે છે એટલે પ્રતિમા યથાપે છે પણ કેવા છે જે પાપીઆ કે. પાપી છે જ્ઞામાટે જે શ્રીસમવાયાંગ તથા મગવતી તથા જ્ઞાતા અને ઉપાસક રાજમથ્રેણિ જીવાભિગમ જંબૂદ્વીપપન્નતિ પ્રમુખને વિષે સાક્ષાત્ પ્રતિમા કહી છે તેને લોપી ઉત્સુજ વોલે છે અને જે ઉત્સુજ વોલું તે શ્રીમગવતીસૂત્રમાં પાપ કહીવોલાવ્યું છે તે માટે પાપીયા કહ્યા. તે પ્રતિમાનો અધિકાર તો ઉપાધ્યાયજીયેં હુંદીના સ્તવન મધ્યે કહ્યો છે માટે હિંસા નથી કહ્યો. વહી યોગ વહેવા તેને લોપે છે કારણકે શ્રીનંદિસૂત્ર તથા અનુયોગદ્વારસૂત્ર અને ઉત્તરાધ્યયન ઠાળાંગ પ્રમુખ સૂત્રને વિષે યોગ પણ કહ્યા છે તે પણ ઉત્સુજ વોલી લોપે છે. ઉપલક્ષણથી શ્રાવકને સૂત્ર મળાવે તે પણ નિશીથ તથા ઠાળાંગ મુચગઢાંગ વ્યવહાર ઉપાસક પ્રમુખમાં ના કહી છે તે વાતો પણ હુંદીના સ્તવનમાં આપી છે તેથી અહીં નથી કહેતા માટે પાપી છે. વહી ઉપધાન લોપે છે કેમકે શ્રીમહાનિશીથ પ્રમુખ સૂત્રમાં ઉપધાન કહ્યા છે તે લોપ્યા માટે પાપી

કથા વલી ગુરુનો વાસ મસ્તકને વિષે ન ધરે એટલે એ ભાવ જે સમવાયાંગમૂત્ર તથા શ્રી-અનુયોગદ્વારમૂત્ર પ્રમુખને છેલ્લે તથા આવશ્યક નિર્ચુક્તિ પ્રમાણ છે તેમાં ગુરુનો વાસ કહ્યો છે તે લોપ્યો માટે પાપી કહિયે. વલી માયાવી છે કપટે કરી લોકને ભરમમાં નાલે છે અણાર્થ મરડવો તે વ્રજતા અને જે વ્રજતા તે માયા વલી અજ્ઞાને ભરત્યા છે કેમકે વ્યાકરણાદિક મળ્યા વિના સૂત્ર વાંચે છે તે ન ઘટે. યતઃ—“અહ કેરિસકં પુણાં સર્વં તુ ભાસિયવ્વં જં તં દબ્બેહિં પજ્જવેહિં ય ગુણેહિં કમ્મેહિં વહુવિદ્દેહિં સિપ્પેહિં આગમેહિં ય, નામવ્ત્તયાય નિવાય ઉવસમ્મ તદ્દિય સમાસ સંધિપદ દેહ જોગિય ઉણાદિ કિરિયા વિહાણ ધાતુ સરવિભત્તિ વજ્જ જુત્તં । તિકાલં દશવિદ્દંપિ સર્વં જહ મળિયં તહય કમ્મુણા હોઈ દુવાલસ વિહાઈ હોઈ ભાસા-વયણં પિય હોઈ સોલસવિદ્દં” ઇત્યાદિ પ્રશ્ન વ્યાકરણમૂત્ર મધ્યે પાઠ છે માટે જે જાણે તે જ્ઞાની અન્યથા અજ્ઞાની કહિયે ॥ ૨ ॥

આચરણા તેહની નવી, કેતિ કહિયે દેવ; જિં ૦ ।

નિત જુટે છે સાંધતા, ગુરુવિણ તેહની દેવ ॥ જિં ૦ તુણં ૩ ॥

અર્થ— તે હુંદીઆની આચરણા જે વાજ્ઞક્રિયા તે સર્વ નવીજ છે, મુખ વાંધી વાહર નિકલવું ઢાંઢો રાત્રવોજ નહીં ધીપાકમૂત્રને વિરોધી તથા મગવતી દશવૈકાલિક પ્રશ્ન વ્યાકરણાદિકમૂત્ર થકી વિરોધી આચરણા તેહની કેતિ કે ૦ કેટલી કહીયે એટલે ઘણી છે માટે હે દેવ હે આત્મારામ હે પરમાનંદવિલાસી વલી તેને નિરંતર સાંધતાં થકાં જુટે છે એટલે લોક ઉત્તાણો છે જે નવ સાંધે ને તેર જુટે તે ઉત્તાણો એને ધરે છે. વલી પૂજામાં હિંસા વતાવે અને પોતે મરે તે વારે શું કરીયે તથા પોતાને વાંદવા આવે તથા દીક્ષામહોત્સવ કરે તેમાં હિંસા થાય કે ન થાય ઇત્યાદિક વહુ અધિકાર છે પણ કેટલો લખાય. એમ એક વાત સાંધવા ગયો એટલે ઠામઠામથી જુટી ગયું જે માટે ગુરુ વિના તેની ચરાવ દેવ પડી ગઈ છે. જો ગુરુ પરંપરાગત હોય તો કાંઈ અટકે નહીં ચારેં ચલાય નહીં સંપ્રદાય વિના ઠામ ઠામ અટકે છે એટલે એ ભાવ જે નશુરા છે જ્યારે નિકલ્યો ત્યારે માથે કોઈપણ ગુરુ નહોતો ॥૩॥

વૃત્તિ પ્રમુખ જોઈ કરી, માથે આગમ આપ; જિં ૦ ।

તેહજ મૂઢા ઓલવે, જેમ કુપુત્ર નિજ વાપ ॥ જિં ૦ તુણં ૪ ॥

અર્થ—વૃત્તિ કે ૦ ટીકા અને પ્રમુખગર્વે વૃણિનિર્ચુક્તિ આદિ લેવા તે જોઈ કરીને આપ કે ૦ પોતે આગમને માથે એટલે વૃત્તિ પ્રમુખ છાની રાખી તેના ભાવ જોઈ આગમનો અર્થ ટીક વેસાંઢે પછી લોક આગલ એકલું મૂત્ર વાંચે. એમ તે અજ્ઞાની ટીકા પ્રમુખને ઓલવે કોઈ પૂછે જે ટીકા નિર્ચુક્તિ માનો છો તે વારે કહેજે જે નથી માનતા. જેમ કુપુત્ર હોય તે પોતાના વાપને ઓલવે એટલે વાપ હોય સાદો અને પોતે હોય છેલ પછી કોઈ પૂછે જે આ તમારા શા સગા છે તે વારે આઢો અવલો જવાવ આપે તેમ ટીકા પ્રમુખનો ઉપકાર અને તેનેજ ન માને ॥ ૪ ॥

વૃત્ત્યાદિક અણમાનતા, સૂત્ર વિરાધે દિનઃ જિ૦ ।

સૂત્ર અરથ તદુભય થકી, પ્રત્યનીક કહ્યા ત્રીન ॥ જિ૦ તુફ૦ ૫ ॥

અર્થ—વલી વૃત્ત્યાદિક કે૦ વૃત્તિ ચૂર્ણિ ખાપ્યને અનુસારે પ્રકરણ ચરિત્રાદિકને અણ-માનતાથકા તે દીન કે૦ ભાવદયા કરવા યોગ્ય મૂત્રનેજ વિરાધે છે, મૂત્રનીજ આશાતના કરે છે. સમવાયાંગમૂત્રે તથા નંદિમૂત્રે કહ્યું છે—“આયારેણ પરિત્તા વાયુના સંસ્ક્રેજ્ઞા અણુઓ-ગદારા સંસ્ક્રેજ્ઞા વેદા સંસ્ક્રેજ્ઞા મિન્દ્રોગા સંસ્ક્રેજ્ઞાઓ નિજ્જુત્તીઓ સંસ્ક્રેજ્ઞાઓ પઢિવત્તીઓ સં-સ્ક્રેજ્ઞાઓ સંગ્રહણીઓ” ઇત્યાદિક કહ્યાં છે તેમાને નહીં તેવારે મૂત્રને વિરાધેજ છે. વલી ૧ મૂત્ર પ્રત્યનીક ૨ અર્થ પ્રત્યનીક ૩ તદુભય પ્રત્યનીક ૪ શ્રીઠાણાંગમૂત્રે કહ્યા છે. યતઃ—“મુર્ય પડુચ તઓ પડિણીયા પદ્મતા તંજઠા—મુત્તપડિણીય અત્થપડિણીય તદુભયપડિણીય” ૫ ત્રીજા ઠાણાના ચોથા હથેળે કર્યું છે. એમજ ભગવતીમૂત્રના આઠમા ગતકના આઠમા હથેળામાં કહ્યું છે, તો અર્થ પ્રત્યનીક તે નિર્ણુક્ત્યાદિક જે નથી માનતા તેને કહીયે તેજિવાય અર્થ પ્રત્યનીક તથા તદુભય પ્રત્યનીક તે ત્રીજા કોને કહીયે તે વતાવો ॥ ૫ ॥

અક્ષર અર્થજ એકલો, જો આદરતા હેમ; જિ૦ ।

ભગવદ્ અંગે ખાપિઓ, ત્રિવિધ અર્થ તો કેમ ॥ જિ૦ તુફ૦ ૬ ॥

અર્થ—જો કેવલ એકલો અક્ષરાર્થ માનીયે એટલે જેટલું મૂત્ર તેટલોજ શબ્દાર્થ આદરીયે માનીયે અને તેમ માનતા તમને હેમ કે૦ હુશલ છે તો ભગવતીમૂત્રમાં ત્રિવિધ કે૦ ત્રણ પ્રકારે વ્યાખ્યાન અર્થ કહેવો કહ્યો છે તે કેમ ઘટે તથા અનુયોગદ્વારે જે પ્રકારે અનુગમ કહ્યો છે “મુત્તાણુગમે ય નિજ્જુત્તિઅણુગમે ય” તથા “નિજ્જુત્તિઅણુગમે તિવિધે પદ્મતે તંજઠા—નિસ્કલેવનિજ્જુત્તિઅણુગમે ઉવગાયનિજ્જુત્તિ અણુગમે” ઇત્યાદિક તથા “હથેસે નિઠેસે નિગમે સેત્તકાલ્લપુરિસે ય” ૫ ગાથા અનુયોગદ્વારમાં છે તેના અર્થ કેમ કરશો. ઇતિ ભાવઃ ॥ ૬ ॥

સૂત્ર અરથ પહેલો ત્રીજો, નિજ્જુત્તીયે મીસ; જિ૦ ।

નિરવિશેષ ત્રીજો વલી, ઇમ ખાપે જગદીશ ॥ જિ૦ તુફ૦ ૭ ॥

અર્થ—તેજ ત્રણ પ્રકારનું વ્યાખ્યાન દેસાહે છે. પ્રથમ મૂત્રનો શબ્દાર્થ શિષ્યને દેવો, જેમ નમો કે૦ નમસ્કાર થાઓ અરિહંતાણ કે૦ અરિહંત રાગ દ્વેષરૂપ શત્રુ હુન્યા માટે. તે શબ્દાર્થ સારી રીતે આવહ્યો તે વાગે ત્રીજો કે૦ ત્રીજીવાર અર્થ કહે તે નિજ્જુત્તિયે મીસ કે૦ નિર્ણુક્તિ સહિત અર્થ કહે તે શિષ્ય તે અરિહંત ચાર પ્રકારના છે. નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ મેદે. યતઃ—“નામજિણા જિણનામા, ઠવણજિણા શુણ જિણંદપડિમાઓ । દબ્બજિણા જિણજીવા, ભાવજિણા સમવસરણત્થા ॥ ૧ ॥” ઇત્યાદિક એમ ત્રીજી વાર અર્થ આવહ્યો પછી ત્રીજી વાર ફરી એજ પદનો અર્થ નિરવિશેષ કે૦ સમસ્ત રીતે કહે એટલે પ્રસંગે પ્રસંગે સર્વ કહે નૈગમાદિક નય પણ શક્તિ હોય તો ફલાવે તેના સાધન કહે. હદાહરણ જે અરિ-હંતને નમસ્કારનું ફલ કહે ઇત્યાદિક એટલે એ ભાવ જે પ્રથમ અર્થમાં ટીકા, ચૂર્ણિ અને ત્રીજા

અર્થમાં નિર્ણુક્તિ તથા ત્રીજા અર્થમાં ભાષ્ય આવ્યું એમ દે જગદીશ તું મારે કે. ભગવતીના શ્લોક ૨૫ માંના ત્રીજા ઉદ્દેશમાં કહે છે—“મુત્તયો સ્તુલ પદ્મો, વીથો નિઙ્જુત્તિમિસઓ મળિઓ । તદ્વો ય નિરવિસેસો, એસવિદિ દોડ અણુઓ ॥ ૧ ॥” એ ગાથા નંદિમૂત્ર મધ્યે પણ છે તે માટે અર્થ પ્રમાણ કરે તો સ્તેમ થાય ॥ ૭ ॥

છાયા નર ચાલે ચલે, રહે થિતિ તસ જેમ; જિ. ૦ ।

સૂત્ર અરથ ચાલે ચલે, રહે થિતિ તસ તેમ ॥ જિ. ૦ તુલ્લ. ૮ ॥

અર્થ—જેમ નર કે. પુરુષની છાયા તે જે વારે પુરુષ ચાલે તે વારે તેનો છાંયડો પણ ચાલે અને રહે કે. પુરુષ ડબો રહે તે વારે તસ કે. તે છાયાની પણ સ્થિતિ કે. રહેવું થાય જેમ એ તેમ મૂત્ર અને અર્થમાં પણ એમજ આવ્યું. મૂત્રની ચાલે અર્થ ચલે કે. ચાલે રહે કે. મૂત્ર રહે તે વારે તસ કે. તે અર્થનું પણ થિતિ કે. રહેવું થાય ॥ ૮ ॥

અર્થ કહે વિધિ વારણા, ઉભય સૂત્ર જેમ ઠાણ; જિ. ૦

તેમ પ્રમાણ સામાન્યથી, નવિ પ્રમાણ અપ્રમાણ ॥ જિ. ૦ તુલ્લ. ૯ ॥

અર્થ—વળી અર્થ કે. ટીકા પ્રમુલ્લ દોય તેજ સમજાવે અને વિધિ કે. વિધિવાદ તથા વારણા કે. નિપેધ મૂત્ર તથા ઉભય મૂત્ર કે. વિધિમૂત્ર તથા નિપેધમૂત્ર એ વેદ મૂત્ર જેમ ઠાણ કે. ઠાણાંગમૂત્ર મધ્યે કલાં છે. યથા—“નો કપ્પદ નિર્ગંથાણ વા નિર્ગંથીણ વા ઇમાઓ ઉદિ દ્વાથો ગણિયાથો વંજિતાથો પંચ મદ્દણવાઓ મહાનર્દઓ, અંતોમાસસ્ત દુસુત્તો વા તિગ્વુત્તો વા ઉત્તરિય સંત્તરિત્તિય વા, તેજહા ગંગા જડળા સરજ્જ એરાવતીમહી” ઇતિ એ રીતે નિપેધ કરીને વલી લગનાજ મૂત્રમાં આશ્રા કરી. યથા—“પંચહિં ઠાણેહિં કર્પંતિ તેજહા મયંસિ વા દુલ્લિમ્-કલ્લસિ વા પલ્લાદંજ્જ ચર્ણકોર્દો ઉત્તર્ગસિ વા એલ્લમાર્ણસિ મદ્દતા વા અણારિય્હિં.” ઇતિ એ વે મૂત્ર કલાં એક વિધિનું, એક નિપેધનું એ વેમાં કયું મૂત્ર પ્રમાણ કરિયે અને કયું મૂત્ર અપ્રમાણ કરિયે હમાં એકે અપ્રમાણ ન થાય ઇતિભાવઃ. હવે પલ્લવાદાના વેપદનો અર્થ કહેછે તેમ કે. તે રીતે જેમ ઠાણાંગ મધ્યે વેદ મૂત્ર દેસાઝ્યા તેમ સામાન્ય પ્રમાણ જે મૂત્ર છે તે મૂત્રથી નવિ પ્રમાણ અપ્રમાણ કે. હમાં સામાન્ય પદ છે તે માટે જાણીયે છેયે જે વિશેષ પદ વાહારથી લાઘવીયે તેવારે એમ અર્થ થાય જે વિશેષ પ્રમાણ તે ટીકા પ્રમુલ્લ તે નવિ અપ્રમાણ કે. અપ્રમાણ નથી પડેલે એ ભાવ જે પ્રમાણ વે પ્રકારના એક સામાન્ય પ્રમાણ વીજું વિશેષ પ્રમાણ તેમાં સામાન્ય પ્રમાણ તે મૂત્ર કહીયે જેમાં સામાન્યપણે મૂત્રના માત્રે કર્યું હોય અને વિશેષ પ્રમાણ તે અર્થ ટીકા પ્રમુલ્લને કહીયે જેમાં વિસ્તારીને કહ્યું છે એ વે પ્રમાણ છે તેમાં સામાન્ય પ્રમાણ સ્વં અને વિશેષ પ્રમાણ સ્વંદું એમ ન કહેવાય, સામાન્ય પ્રમાણથી વિશેષ પ્રમાણ તે અપ્રમાણ કેમ થાય. ઇતિભાવઃ ॥ ૯ ॥

અંધ પંગુ જેમ વે મલે, ચાલે હચ્છિત ઠાણ; જિ. ૦ ।

સૂત્ર અરથ તેમ જાણીયે, કલ્પ ભાષ્યની વાણ ॥ જિ. ૦ તુલ્લ. ૧૦ ॥

અર્થ-જેમ અંધ લોચનહીન અને પંચુ કે. વરણહીન એ વે મલીને ચાહે સ્પષ્ટિ ઠાળ કે. વાંચ્છિત સ્થાનકને વિષે ચાહે તેમ સૂત્ર તથા અર્થ જે ટીકા પ્રમુખ મલીને યથાર્થ સ્થાનકે અર્થ જોડી શકીયે એમ કલ્પમાખ્યની વાણી છે ॥ ૧૦ ॥

વિધિ ઉદ્યમ મય વર્ણના, ઉત્સર્ગહ અપવાદ; જિ. ।

તદુભય અર્થે જાણીયે, સૂત્ર મેદ અવિવાદ ॥ જિ. તુક્ત. ૧૧ ॥

અર્થ-વલી ૧ વિધિસૂત્ર ૨ ઉદ્યમસૂત્ર ૩ મયસૂત્ર ૪ વર્ણવસૂત્ર ૫ ઉત્સર્ગસૂત્ર ૬ અપવાદ-સૂત્ર ૭ તદુભયસૂત્ર એ સર્વ સૂત્રના મેદની સ્વર અર્થથી જણાય નહીં તો શ્રી સ્વર પહે જે આ સૂત્ર તે શ્રી અપેક્ષાનું છે. યથા-“સંપત્તે મિત્તુ કાલંમિ, અસંમતો અમુચ્છિઓ. ઇમ્મેળ કમ્મજોગેળ, મત્તં પાળં ગવેસણ ॥૧૧” એ દશવૈકાલિકના પાંચમા અધ્યયને કહ્યું. ઇત્યાદિક વિધિસૂત્ર કહીયે તથા “દુમપત્તણં પંડુયણ, જહા નિવહરૂ રાઠગણાણઅચ્છણ. એવં મણુઆળ જી-વિયં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૧૧” ઇત્યુત્તરાધ્યયનના દશમાધ્યયને કહ્યું. ઇત્યાદિક ઉદ્યમ સૂત્ર કહીયે અને નરકને વિષે માંસ રુધિરાદિક વર્ણવી કહેવા. યથા-“ઉત્તરાધ્યયનના મૃગાપુત્ર અધ્યયનમાં તથા મુચગદાંગના નરક વિભત્તિ અધ્યયનમાં તે પરમાર્થે માંસાદિક નથી પણ મ-યસૂત્ર છે. યતઃ-“નરણસુ મંસરુહિરાહ, વર્ણં પસિદ્ધિમિત્તેળ. મયહેહં રૂહરા તેસિ, વિઝવિવિધમાવ-ઓ ન તથં ॥૧૧” ઇત્યાદિક મયસૂત્ર વર્ણવસૂત્ર યથા ‘ઋદ્ધત્થિમિય સમિદ્ધા’ ઇત્યાદિક ઉવવાહ જ્ઞાતાધર્મ પ્રમુખને વિષે પ્રાયે સૂત્ર છે તે વર્ણવ સૂત્ર છે. વલી “ઇચ્છેસિ છન્દં જીવનિકાયાળં નેવ સયં દંદં સમારંભેજ્ઞા’ ઇત્યાદિક છ જીવ નિકાયના રક્ષક પ્રમુખ આચારાંગાદિક સૂત્રને વિષે તે ઉત્સર્ગસૂત્ર જાણવું તથા છેદ ગ્રંથ તે પ્રાયે અપવાદ સૂત્ર છે અથવા “ન વા ભમિજ્ઞા નિઝ-ળં સદ્ધાર્ય, શુણાહિર્યં વા શુણઓ સયં વા । ઇકોવિ પાવાઈં વિવજ્જયંતો, વિહરેજ્ઞ કામ્મેસુ અસજ્જ માણો ॥૧૧” ઇત્યાદિક અપવાદસૂત્રો જાણવાં તથા જેમાં ઉત્સર્ગ અને અપવાદ સાથે કહેવાય તે તદુભય સૂત્ર કહીયે જેમ “અટ્ટજ્ઞાણાભાવે, સમ્મં અહિઆસિયન્નઓ વાહિ । તન્નાવંમિ અ વિહિણા, પડિયારપવત્તળં નેયં ॥૧૧” ઇત્યાદિક અનેક પ્રકારના સ્વસમય પરસમય નિશ્ચય વ્ય-વહાર જ્ઞાન ક્રિયાદિક નાનાપ્રકારે નય મતના પ્રકાશક સૂત્રના જે મેદ તે અવિવાદપણે કે. જેમાં જગહો ન ઉઠે એ રીતે સ્વસ્થાનકે અર્થથી જોડાય ॥ ૧૧ ॥

એહ મેદ જાણ્યા વિના, કંઘા મોહ લહંત; જિ. ।

મંગંતર પ્રમુખે કરી, માખ્યું મગવર્ડ તંત ॥ જિ. તુક્ત. ૧૨ ॥

અર્થ-તો એ પૂર્વોક્ત મેદ જાણ્યા વિના મંગંતર પ્રમુખે કરીને કંઘામોહ કે. મિથ્યાત્વ મોહનીને લહંત કે. વેદે એમ મગવતીસૂત્રમાં તંત કે. નિર્ણે માખ્યું છે એટલે એ માવ જે સૂત્ર તો વિવિધ આશયના ઘોય તે આશયની જેવારે માલમ પહે તેવારે મનમાં શંકા ઉપજે કે આ સ્વરૂં કે આ સ્વરૂં એવી શંકા થાય અને જે શંકા તે મિથ્યાત્વમોહની થાય તથા ચોક્ત મ-ગવત્યંજો પ્રથમ શ્રુતકે તૃતીય ઉદ્દેશકે “અત્થિળં મંતે ! સમણા નિર્ગંથા કંઘામોહનીજ્ઞં કમ્મં

વેદંતિ? હતા અતિ । કહણં મંતે ! સમણા ણિગંથા કંઠામોહનીજ્ઞં કમ્મં વેદંતિ ? ગોયમા ! તેહિં તેહિં નાળંતરેહિં દંસણંતરેહિં ચરિત્તંતરેહિં લિંગંતરેહિં પવયણંતરેહિં પાવયણંતરેહિં કપ્પંતરેહિં મગ્ગંતરેહિં મતંતરેહિં મંગંતરેહિં જયંતરેહિં ણિયમંતરેહિં પમાણંતરેહિં સંકિયા કંઠિયા વિતિગિ-
ચ્છિયા મેયસમાવન્ના કલ્હસમાવન્ના એવં સ્વલ્હ સમણા નિગંથા કંઠામોહણિજ્ઞં કમ્મં વેદંતિ”
ઇતિ એનો સમાધાન મગવતીની વૃત્તિથી જોઈ લેજો તે માટે ટીકા પ્રમુખ અર્થ જાણ્યાથીજ સર્વ સમાધાન થાય આમ્નાય પામિયે પણ કેવલ સૂત્રજ ન પામિયેં ઇહાં મંગંતર પ્રમુખે કહ્યું તે ‘મધ્ય ગ્રહણે આગંતયોગ્રહણં’ ઇતિ ન્યાયાત્ । ‘નાળંતરેહિં’ ઇત્યાદિ પદો પણ લેવા ॥ ૧૨ ॥

પરિવાસિતવારી કરી, લેપન અશન અશેષ; જિં ૦ ।

કારણથી અતિ આદર્યા, પંચકલ્પ ઉપદેશ ॥ જિં ૦ તુઝ ૦ ૧૩ ॥

અર્થ—પરિવાસિત કે ૦ રાત્રે વાસી રાખવું તે વારી કરી કે ૦ વારીને ઇટલે મુનિને સંનિ-
ધિમાત્રે પણ રાખવું તે રાત્રે ન ઘટે ઇહવું શું તે કહે છે લેપન કે ૦ વિલેપન અથવા કુસુમ-
વાસિત તેલ પ્રમુખ અને અશન કે ૦ આહાર તથા અશેષ શબ્દે પ્રમુખ લેવા તે વારીને વલી
કારણથી અતિ કે ૦ અત્યંત કારણે આદર્યાં કે ૦ તે મુનિયેં અંગીકાર કર્યાં ઇટલે વાસી
રાખવાની મુનિને આજ્ઞા કરી તે પંચકલ્પ ગ્રંથનો ઉપદેશ છે. ઉપલક્ષણથી નિશ્ચયને વિષે પણ
કહ્યું છે. યતઃ—“ નત્તુ ઓપધાદિસંનિધિઃ ક્રિયતે ન વા? ઉચ્યતે ઉત્સર્ગેણ ન કલ્પતે કારણેતુ
મવત્યપિ તથાહિ—વોચ્છિન્નમંદવં નામજત્ય દુજોયણમ્યંતરઓ ગામધોસાહ નતિથ તત્થ તુરિય
કજ્જે ન લબ્ધા અઓ તત્થ વોચ્છિન્નમંદવે ઓસહગણો પરિવાસિજ્ઞ” ઇતિ નિશ્ચયે તે માટે
એ કારણાદિક પ્રકાર તે ટીકા પ્રમુખ વિના જણાય નહીં ॥ ૧૩ ॥

વર્ષાગમન નિવારીઓ, કારણેં ભાણ્યું તેહ; જિં ૦ ।

ઠાળાંગે શ્રમણીતણું, અવલંબાદિક જેહ ॥ જિં ૦ તુઝ ૦ ૧૪ ॥

અર્થ—વર્ષાગમન કે ૦ ચોમાસાને કાલે વિહાર કરવાનું નિવારણું છે. શ્રીઠાળાંગના પાંચમા
ઠાળાના વીજા ઉદ્દેશા મધ્યે યતઃ—“જો કપ્પહ નિગંથાણં વા નિગંથીણં વા પદમપાહસંમિ
ગામાણુગામં દૂહિજ્જિત્ત” ઇતિ તથા કારણે ભાણ્યું તેહ કે ૦ તેજ વર્ષાકાલમાં કારણથી વિહાર
કરવાની આજ્ઞા કરી તે પણ ઠાળાંગસૂત્રના પાંચમા ઠાળાના વીજા ઉદ્દેશામાં કહ્યું છે. યતઃ—“પં-
ચહિં ઠાળેહિં કપ્પહ તંજહા—મયંસિ વા દુઘ્મિકલંસિ વા જાવ મહતા વા અણારિપ્પહિં” ઇતિ તથા
તત્રૈવ “વાસાવાસં પજ્જોસવિયાણં નો કપ્પહ નિગંથાણ વા નિગંથીણ વા ગામાણુગામં દૂહિજ્જિત્ત
પ । પંચહિં ઠાળેહિં કપ્પહ તંજહા—જાણઠયાપ દંસણઠયાપ ચરિત્તઠયાપ આયરિયસવજ્ઞાપ વા
સે વિસુમેજ્ઞા આયરિયસવજ્ઞાયાણં વા વહિતા વેયાવચ્ચકરણયાપ” ઇતિ વલી એજ શ્રીઠાળાં-
ગને વિષે શ્રમણી કે ૦ સાધ્વીને અવલંબન કે ૦ આલંબે તો પ્રમુખી આજ્ઞા અતિક્રમે નહીં. યતઃ—
“પંચહિં ઠાળેહિં સમણે નિગંથે નિગંથિં ગિન્દમાણે વા અવલંબમાણે વા ણાહકમ્મહ । તંજહા—
‘વિ’ ચઃ અણયરે પસુજાહપ વા પક્કિલજાહપ વા ઓહાપજ્ઞા તત્થ નિગંથે નિગંથિં ગિન્દ-

माणेवा अवलंबमाणेवा णाइकमइ । निगंथे निगंथि दुगंसि वा विसमंसि वा पक्खलमाणि वा पवडमाणिवा गिन्हमाणेवा अवलंबमाणेवा णाइकमइ । निगंथे निगंथि सेयंसि वा पंकंसि वा पणंसि वा उदगंसि वा उक्कसमाणि वा उवुज्जमाणिवा गिन्हमाणेवा अवलंबमाणेवा णाइकमइ । निगंथे निगंथि णावं आरुहमाणे वा ओरुहमाणे वा जाव णाइकमइ । खेत्तइत्तं जक्खइत्तं जाव भत्तपाणपडियाइक्खितं निगंथे निगंथि गिन्हमाणेवा अवलंबमाणेवा णाइकमइ” । इत्यादि ए उपलक्षणयी साधु साध्वी एक स्थानके मेला वसे एवा पण आलावा श्रीठाणांगमध्ये छे ते केटला लखाय अने वली नवमे ठाणे ब्रह्मचेरा कहा तेमां स्त्रीना अंगोपांग जोवा नहीं तथा भीतने आंतरे वसवुं नहीं एम कहुं ते वाव तो प्रसिद्ध छे माटे प्रतिपक्षीआलावो उपाध्यायजीयें संभारचो नहीं तेथी अमे पण लख्यो नहीं तो वृत्त्यादिक विना केम बध बेसे इतिभावः ॥ २४ ॥

आधाकर्मादिक नहीं, बंधतणो एकंत; जि० ।

सुयगडे ते केम घटे, विण वृत्त्यादिक तंत ॥ जि० तुझ० १५ ॥

अर्थ—आधाकर्मी आहार करवो ते नहीं के० नथी कह्यो बंधतणो एकंत के० कर्म-बंधनो एकांत नथी एटले ए भाव जे श्रीसुयडांगसूत्र मध्ये आधाकर्मी आहार करतां कर्म बंधाय पण खरं अने वली न बंधाय एम पण कहुं ते केम घटे. यतः—“आहाकम्माणि भुंजंति, अन्नमन्ने सकम्मुणा । उवलित्ते वियाणज्जा, अणुवलित्ते ति वा पुणो ॥१॥ एएहिं दोहिं ठाणेहिं बवहारो ण विज्झइ, एएहिं दोहिं ठाणेहिं । अणायारंतु जाणए ॥ २ ॥” ए सुयगडांगना २१ मा अध्ययने छे माटे एवी वातो ते टीका प्रमुख विना सूत्र केम स्पष्ट थाय.

विहरमान गणधर पिता, जिन जनकादिक जेह; जि० ।

क्रम वली आवश्यकतणो, सूत्र मात्र नहीं तेह ॥ ज० तुझ० १६ ॥

अर्थ—वली विहरमान के० विचरता वीस तीर्थकर तथा तेओना गणधर अने तेओना पिता उपलक्षणयी माता लंछन नगरी विजय परिवार केवली प्रमुख ते सूत्रमां जडे नहीं. अथवा जेम वीस विहरमानना गणधर तेमज उपलक्षणयी कृपमादिकना गणधर पण सर्व सूत्रमां नथी तथा गणधरोना पिता प्रमुख सूत्रमात्रे नथी तथा जिन के० चोवीस तीर्थकरना जनकादि के० मातापिता उपलक्षणयी बीजो पण परिवार ते सर्व सूत्रमां नथी ते आवश्यकतादिक माने तोज जडे वली आवश्यक जे उभयटक पडिकमणुं करवुं तेहनो जे क्रम के० अनुक्रम ते जे अमुक पछी अमुक कहेवुं इत्यादिक सूत्रमात्रे नहीं के० मात्र एकला सूत्रमां न लामे एवी घणी वातो छे ते केटली लखाय पण प्रकरण निर्युक्त्यादिक माने तो पार पडे, नहीं तो गोथांज खाय ॥१६॥

अर्थ विना केम पामियें, भाव सकल अनिबद्ध; जि० ।

गुरुमुख वाणि धारतां, होवे सर्व सुबद्ध ॥ जि० तुझ० १७ ॥

અર્થ-વલી અર્થ કે. ટીકા પ્રમુખ વિના કેમ પામિયે સકલ કે. સંમસ્ત અનિવદ્ધ કે. અણીવદ્ધ તે ધુરથી તે છેદા છોં સર્વ વાત કેમ જહે સૂત્રમાં તો લગારેક નામ માત્ર કહે સંપૂર્ણ તો ટીકા પ્રમુખમાં લામે અથવા અનિવદ્ધ કે. સૂત્રમાં નથી વંધાણા એવા માવ તો ઘણા રહ્યા છે, અત્યંત થાવરમાંથી આવી જેમ મરુદેવાની મોક્ષે ગયાં इत्यादिक વગર વાંધ્યા પાંચસો આદેશ છે તે સર્વ કેવલ સૂત્રજ કેવી રીતે ગમ્યમાન થાય તે માટે ગુરુ આદિકના મુલ્કની વાણી સાંભલીયેં જે સંપ્રદાયિક હોય તે ધારતાં થકાં હોવે, સર્વ સુવદ્ધ કે. સર્વ સુ-વદ્ધ થાય સુચુક્તિવંત થાય ॥ ૧૭ ॥

પુસ્તક અર્થ પરંપરા, સઘલી જેહને હાથ; જિ. ૧.

તે સુવિહિત અણમાનતાં, કેમ રહેસે નિજ આથ ॥ જિ. ૧. તુઝ. ૧૮ ॥

અર્થ-પુસ્તક જે અંગોપાંગાદિક અક્ષર ન્યાસરૂપ અર્થ ટીકા પ્રમુખ જે ગુરુ સંપ્રદાયની પરંપરા તે સર્વ જેને હાથે છે એવા જે સુવિહિત શુદ્ધ માર્ગના પ્રરૂપનાર તેહને અણમાનતાં પટલે અંગીકાર કર્યા વિના કેમ રહેશે ? નિજ આથ કે. પોતાની સમક્તિરૂપ જે લક્ષ્મી તે શી રીતે રહેશે ॥ ૧૮ ॥

સદગુરુ પાસે શિલ્પતાં, અર્થ ન માંહે વિરોધ; જિ. ૧.

હેતુ વાદ આગમપ્રતે, જાણે જેહ સુવોધ ॥ જિ. ૧. તુઝ. ૧૯ ॥

અર્થ-તે માટે સ્વચ્છદપણું ટાલીને સદગુરુ પાસે વિનયાદિકેં કરીને સૂત્રના અર્થ જે ટીકા પ્રમુખ તે ધારવા તેમાં કાંઈ વિરોધ નથી પણ તે સૂર્વલોક એમ જાણે છે જે સૂત્રમાં વિરોધ નથી અને અર્થમાં વિરોધ છે તે સ્વોદું છે. ગુરુમુખે શીલ્પતાં થકાં કાંઈ વિરોધ છેજ નહીં તથા એ રીતે ગુરુ પાસે ધારતાં હેતુવાદ કહેતાં કારણ નિમિત્તવાદ એવો આગમ જે સિદ્ધાંત તેને જાણે જે થકી સુવોધ કે. મલો વોધ થાય ॥ ૧૯ ॥

અર્થે મત મેદાવિકે, જેહ વિરોધ ગણંત; જિ. ૧.

તે સૂત્રે પણ દેલશે, જો હોશે એકંત ॥ જિ. ૧. તુઝ. ૨૦ ॥

અર્થ-વલી અર્થે કે. ટીકા પ્રમુખને વિષે મતમેદાવિકેં કે. કોઈ મતમેદેં કોઈ વાચનાં-તર મેદે મેદપણું દેલ્લીને જે વિરોધ ગણે છે અને કહે છે જે ટીકા પ્રમુખ વિરોધી છે મલતી નથી તો કેમ માનીયેં તેહને કહે છે કે જે પ્રાણી ટીકા પ્રમુખમાં વિરોધપણું જોશે તે સૂત્રમાં પણ વિરોધપણું દેલશે જો એકાંતે નિશ્ચયે કરી જોશે તો સૂત્રમાં પણ ઘણો વિરોધ છે તે કેમ નથી જોતા. इति भावः ॥ ૨૦ ॥

સંહરતા જાણે નહીં, વીર કહે એમ કલ્પ; જિ. ૧.

સંહરતા પણ નાણનો, પ્રથમ અંગ છે જલ્પ ॥ જિ. ૧. તુઝ. ૨૧ ॥

અર્થ—હવે તેજ સૂત્રના વિરોધીપણાને દેખાડે છે જે દેવાનંદાની કુલ્લથી છેડેને ત્રિસલા-
દેવીને કુલ્લે સંહરતા કે. સંહરતા તે સંહરતાં વીરસ્વામીયે જાણ્યું નહીં એમ શ્રીકલ્પસૂત્રમાં
કહ્યું છે. યથા—“સાહરિજ્ઞિસ્સામિત્તિ જાણહ, સાહરિજ્ઞમાણે ન જાણહ, સાહરિમિત્તિ જાણહ”
इति पाठात्. तथा वीरस्वामीने हरणगमेधीये संहरत्या ते अवसरे प्रथम अंग जे श्रीआचा-
रांग तेमां ज्ञाननो जल्प के. शब्द છે एटछे ए भाव जे संहरतां यकां प्रभुयें जाण्युं एम कहुं
છે तथा च तत्सूत्रं—“साहरिज्ज्ञिस्सामिच्छि जાણહ, સાહરિમિત્તિ જાણહ, સાહરિજ્ઞમાણેવિ
જાણહ । સમણાસો ” इति पंचदशे भावनाध्ययने इति विरोधः ॥ २१ ॥

ઋષભકૂટ અઢજોયણો, જંબૂપન્નત્તિ સાર; જિ. ।

બાર વલી પાઠાંતરે, મૂલ કહે વિસ્તાર ॥ જિ. તુણ. ૨૨ ॥

અર્થ—વલી ઋષભકૂટનું આઠ યોજન મૂલ વિસ્તાર છે એમ જંબૂદ્વીપ પન્નત્તિસૂત્રમાં કહ્યું
છે. યતઃ—“एत्थणं उसभकूटे नगकूटे पन्ते अठजोयणाई उट्टं उच्चत्तेण दो जोयणाई उच्चवेहेण
मूले अठ जोयणाई विक्खंमेणं मज्जे छ जोयणाई विक्खंमेणं उवरि चत्तारि जोयणाई विक्खं-
मेणं” इत्यादिक जंबूद्वीप पन्नतिनो पाठ છે સાર કે. પ્રધાન એહવી જંબૂદ્વીપ પન્નત્તિ કહે છે
ગાથાનો અર્થ અન્વય કરી કરિયેં એટલે એક પાઠ તો એ કહ્યો વલી એજ જંબૂદ્વીપ પન્નત્તિમાં
પાઠાંતરે વીજો પાઠ છે તેમાં બાર યોજન મૂલે વિસ્તાર કહ્યો છે તે કેમ મળે એકજ સૂત્રમાં
વે પાઠ શા ? સર્વજ્ઞના જ્ઞાનમાં ફેર નથી તો સંદિગ્ધ વચન કેમ હોય ઇતિભાવ; તથા ચ તત્પાઠઃ
“મૂલે બાર જોયણાઈ વિક્લંમેણં મજ્જે અઢ જોયણાઈ વિક્લંમેણં ઉવરિ ચત્તારિ જોયણાઈ વિ-
ક્લંમેણં” इत्यादिक पाठ जोजो केवल सूत्र मेलवी आपजो ॥ २२ ॥

સત્તાવન સય મહ્લિને, મન નાળી સમવાય; જિ. ।

આઠ સયા જ્ઞાતા કહે, એ તો અવર ઉપાય ॥ જિ. તુણ. ૨૩ ॥

અર્થ—શ્રીમહ્લિનાથસ્વામીને સત્તાવનસો મનપર્યવ જ્ઞાની શ્રીસમવાયાંગસૂત્ર મધ્યે કહ્યા છે
યતઃ—“मह्लिस्सणं अरहओ सत्तावजं मणपज्जवक्काणी सया होत्था इति ।” श्रीज्ञातासूत्र मध्ये
मह्लिनाथस्वामीनेज आठसो मनपर्यव ज्ञानी कहा છે. યથા—“अठसया मणपज्जवक्काणीणं” एम
श्रीसमवायांगसूत्र तथा ज्ञातासूत्र मल्युं नहीं ए विरोध ए तो अवरउपाय के. ए मेलववानो
उपाय तो अन्यज છે તે તો. ગીતાર્થજ્ઞાની જાણે ॥ ૨૩ ॥

ઉત્તરાધ્યયને સ્થિતિ કહી, અંતરમુહૂર્ત જઘન્ય; જિ. ।

વેદનીયની બાર તે, પન્નવણામા અન્ય ॥ જિ. તુણ. ૨૪ ॥

અર્થ—તથા શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર મધ્યે વેદની કર્મની સ્થિતિ જઘન્ય અંતરમુહૂર્ત કહી છે.
યતઃ—“उदहिसरिनामाणं तीसई कोडाकोडीओ उकोसियाठिई होइ, अंतोमुहुत्तं जहन्निया ॥१॥

આવરણિજાણું ઢુઢંપિ, વેયણિજેતહેવ ય। અંતરાણ ય કમ્મમિ, ઠિઈં એસા વિયાહિયા॥૨॥”
 ઇત્યુત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૩૩ મા મધ્યે કહ્યું છે. વલી તેજ વેદની કર્મની વાર મુહૂર્ત જઘન્ય
 સ્થિતિ શ્રીપન્નવણામૂત્ર મધ્યે કહી છે. યથા—“સાયાવેયણિજ્જસસ ઇરિયાવહિયવંધર્ગ પહુચ્ચ
 જહ્મણકોસેર્ણ દો સમયા, સંપરાદયવંધર્ગ પહુચ્ચ જહ્મણે વારસમુહુત્તા ઉકોસેર્ણ પળરસ
 સાગરોવમકોઢાકોઢીઓ । ” ઇત્યાદિક પન્નવણા મધ્યે કહ્યું તો તે ઉત્તરાધ્યયનની સાથે
 મલ્યું નહીં માટે વિરોધ તે તો અન્ય કે. જુદીજ વાત છે ॥ ૨૪ ॥

અનુયોગદ્વારેં કહ્યા, જઘન નિલેપા ચાર; જિં ।

જીવાદિક તો નવિ ઘટે, દ્રવ્ય ભેદ આધાર ॥જિં॥તુણ્ણં૨૫॥

અર્થ—વલી શ્રીઅનુયોગદ્વારસૂત્રને વિષે એમ કહ્યું છે કે જે વસ્તુના જેટલા નિલેપા કર-
 વાની તારી બુદ્ધિ થાય તે વસ્તુના તેટલા નિલેપા તું તિર્હા કરજે પણ કદાચિત ઘણા નિ-
 લેપા તું ન જાણે તિર્હા પણ ચાર નિલેપા તો અવશ્ય કરજે એટલે એમ આવ્યું જે જઘન્યથી
 ચાર નિલેપા તો સર્વત્ર કરવા પણ ચારથી ઓછા તો હોયજ નહીં ૧ નામ ૨ સ્થાપના ૩
 દ્રવ્ય ૪ ભાવ એ ચાર અવશ્ય કરવા. યતઃ—“જત્થ ય જં જાણિજ્ઞા, નિક્કલેવં નિક્કલેવે નિરવસેસં ।
 જત્થવિ ય ન જાણિજ્ઞા, ચલકયં નિક્કલેવે તત્થ ॥૧॥” ઇત્યનુયોગદ્વારસૂત્રે. તેવારે જિવાદિક
 જઘ્ના નિલેપા નવિ ઘટે કે. ઘટે નહીં જામાટે જે દ્રવ્ય નિલેપો ભેદ આધાર કે. ભિન્ન
 આધારેં થાય કેમકે જે ભાવતું કારણ તે દ્રવ્ય તે વારે જીવનો દ્રવ્ય નિલેપો કેમ થાય જે
 ભાવ જીવ થવાનું કારણ હોય તે દ્રવ્યજીવ કહેવાય તે તો જ્ઞાનાદિક શુણે હીણ તો જીવ
 હોય નહીં—“દવ્વં પ્જ્જવિજુત્તં, દવ્વવિજુયાય પ્જ્જવા નત્થિ ।” ઇતિ વચનાત્. તે માટે મંદૂકની
 જટાના ખારની પેટે સમસ્ત ધર્મ રહિત કોઈ પદાર્થજ નથી તો એ દ્રવ્યનિલેપ જીવાદિકમાં
 શૂન્ય છે આદિ શબ્દથી વીજા પણ જીવાદિક લીજીયેં જેમ દ્રવ્યદેવ મુનિરાજને કહિયેં તેમ
 દ્રવ્યજીવ કોને કહેશે તેના સમાધાન તો પંચાંગી પ્રમુલ્લથી નીકળે અર્થાર્થે તત્ત્વાર્થે વૃત્તિ
 જોજો ॥ ૨૫ ॥

એમ વહુવચન નયંતરેં, કોઈ વાચના ભેદ; જિં ।

એમ અર્થેં પણ જાણીયેં, નવિ ધરીયેં મન લેદ ॥જિં॥તુણ્ણં૨૬॥

અર્થ—એ રીતે વહુ કે. ઘણા સફકડોગમે વચનવિરોધ અલ્પબુદ્ધિવાલાને લાગે એવા પાઠ
 સૂત્ર મધ્યે છે તે કોઈ સ્થાનકેં નયમેદ મેટેં વ્યાખ્યા હોય અને કોઈ સ્થાનકેં વાચનાભેદ કે.
 વલ્લભી તથા મથુરી એ વે વાચના થઈ તેથી ભેદ થયો એમ હપલક્ષણથી મતાંતર પ્રમુલ્લ લિપિ
 દોષ પણ લડ્યે એવી રીતે જેમ સૂત્રમાં ભેદ છે તેમજ અર્થેં કે. ટીકા પ્રમુલ્લને વિષે પણ નયાં-
 તરે કરી વાચનાંતરે કરી કોઈ સ્થાનકે ભેદ આવે તે માટે ટીકા પ્રમુલ્લ દેલ્લીને મનમાં લેદ
 ન ધરીયેં સૂત્ર તથા અર્થ વરાવર છે ॥ ૨૬ ॥

અરથકારથી આજના, અધિકા શુભ મતિ કોણ; જિં ॥

તોલે અમિયતણે નહિ, આવે કહિયે લુણ ॥ જિં તુઝ ૨૭ ॥

અર્થ—અર્થકાર કે જે નિર્ણયકાર ટીકાકાર તે થકી આજના જે આધુનિકમાં અધિકા શુભમતિના ધણી કોણ થયા એટલે એ ભાવ જે સમૃદ્ધ જેવી બુદ્ધિના ધણી ટીકાકાર તથા ચૌદપૂર્વના ધણી નિર્ણયકાર તેથી શુભમતિ કોણ થયા એટલે શુભમતિ નહિજ થયા હિતિ ભાવઃ લોકમાં ડચાણો છે જે સ્તાંડના સ્તાનાર તે રીતના એ શુભમતિ જાણવા પણ કોઈ કાલે લુણ જે નિમક તે અમૃતને તોલે આવે નહીં ॥ ૨૭ ॥

રાજા સરિહું સૂત્ર છે, મંત્રી સરિહો અર્થ; જિં ।

અમાં એક હેલીઓ, દિયે સંસાર અનર્થ ॥ જિં તુઝ ૨૮ ॥

અર્થ—તે માટે રાજા સરિહું કે ચક્રવર્તિ વરાવર સૂત્ર છે અને મંત્રી સરિહો અર્થ છે એટલે રાજાનો આશય મંત્રી જાણે તેમ સૂત્રનો આશય અર્થકાર કહે વીજો કોઈ સૂત્રનો આશય જાણે નહીં અમાં કે એ વેદુમાંથી એકે હેલીઓ કે એકને નિંદતાં થકાં દિયે સંસાર અનર્થ કે સંસારનો અનર્થ આપે ભવ પરંપરા વધારે ॥ ૨૮ ॥

જે સમતોલે આચરે, સૂત્ર અર્થસું પ્રીતિ; જિં ।

તે તુઝ કરુણાયે વરે, સુખજશ નિર્મલ નીતિ ॥ જિં તુઝ ૨૯ ॥

અર્થ—માટે જે આત્માર્થી પ્રાણી તે સૂત્ર તથા અર્થ વેદુને સમતોલે સરિહી રીતે અંગો-કાર કરે પ્રીતિ રાખે અવજ્ઞા ન કરે તન્મય કરી જાણે તે પ્રાણી હેમશ્ચ તમારી કરુણાકે દયાયે કરીને સુખ તે નિરાવાધપણું અને જશકીર્તિ તથા નિર્મલ જે નીતિ કે ન્યાય તે વરે કે પામે ॥ ૨૯ ॥

॥ ઢાલ દશમી ॥

હવે દશમી ઢાલ કહે છે તેને નવની ઢાલ સાથે એ સંબંધ છે જે પૂર્વ ઢાલમાં સૂત્ર તથા અર્થમાં એકની હીલના કરે તો તેને સંસાર વધે અમ કહું તે સૂત્ર તથા અર્થ તો જ્ઞાન સ્વરૂપ છે વાસ્તે એ દશમી ઢાલમાં જ્ઞાનરૂં વર્ણન કરે છે.

॥ આપ હંદે છવીલા છલ વરે—એ દેશી ॥

જ્ઞાનવિના જે જીવનેરે, ક્રિયામાં છે દોષરે ।

કર્મવંધ છે તેહથીરે, નહિ સમ સુખ સંતોષરે ॥ ૧ ॥

પ્રભુ તુઝવાણી મીઠડીરે, મુઝમન સેહેજ સુહાયરે ।
 અમીયસમી મન ધારતારે, પાપ તાપ સવિ જાયરે ।
 પ્રભુ તુઝવાણી મીઠડીરે એ આંકળી૦ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જ્ઞાનવિના જે જીવ કેવલ ક્રિયાચ્છે તેમાં ઘણા દોષની ઉત્પત્તિ છે તે અજ્ઞાન ક્રિયાથી કર્મબંધન થાય છે. પણ સમસુખ સંતોષ કે૦ સમતાના મુખ જેમાં પરમાવની રૂંદા નહીં એવો જે સંતોષ તે અજ્ઞાની ક્રિયા કરતો હોય તેહને થતો નથી. યતઃ—“ નાણગુણેહિં વિહિણા, કિરિયા સંસારવટુંગી મળિયા । ધમ્મરૂપહૃદયમિત્તા, નાણસમેયા સયા હુજ્જા ॥૧॥” એ યોગની વીસી મધ્યે ફહું છે માટે હે સ્વામી તમારી વાણી ઘણીજ મીઠી લાગે છે મારા મનમાં સેહેજ સોહાય છે પણ કોહના વલાત્કારથી નહીં તે અમૃતસરિચી તમારી વાણીને મનમાં ધારતાં થકાં પાપરૂપ તાપ કે૦ હયતા તે સર્વ મટી જાય ને શીતલતા થાય ॥ ૨ ॥

લોકપંતિ કિરિયા કરેરે, મન મેલે અન્નાણરે ।

ભવફ્છાના જોરથીરે, વિણ શિવસુખ વિન્નાણરે ॥પ્રભુ૦મુઝ૦ ૩॥

અર્થ—લોકપંતિ કે૦ લોકની દારમાં લોકાનુજાયી ક્રિયા કરે મન મેલે કે૦ શુદ્ધ અધ્યવસાય વિના અન્નાણ કે૦ અજ્ઞાની જીવ તે ભવ જે સંસાર તેની ફ્છાના જોર થકી એટલે વડુલ સંસારી જીવ છે શિવસુખના વિજ્ઞાન વિના એટલે જે ક્રિયા કરે તે પણ જ્ઞાન વિના જશ માન પ્રતિષ્ઠાને ઓળે કરે ॥ ૩ ॥

કામકુંભસમ ધર્મનુંરે, મૂલ કરી એમ તુછરે ।

જનરંજન કેવલ લહેરે, ન લહે શિવતરુ ગુછરે ॥પ્રભુ૦મુઝ૦ ૪॥

અર્થ—કામકુંભ સરિચો મોક્ષસુખનો આપનાર એવો જે ધર્મ તેનું યજ્ઞ માનાદિક તુછ મૂલ ફરીને તે પ્રાણી કેવલ જનરંજન કે૦ લોક રીણે એટલુંજ ફલ પામે પણ અજ્ઞાન ક્રિયાથી મોક્ષરૂપ જે વૃક્ષ તેનો ગુછ કે૦ ગુછો અપલક્ષણથી ફલ લઈયે તે ન પામે ॥૪॥

કરુણા ન કરે હીનનીરે, વિણ પળિહાણ સનેહરે ।

દેવ ધરંતાં તેહશુંરે, હેઠા આવે તેહરે ॥ પ્રભુ૦ મુઝ૦ ૫ ॥

અર્થ—હવે પોદશકમાં પાંચ ગુણ-આશય વિશેષ દેખાડ્યા છે યથા તૃતીય પોદશકે—“૧ પ્રણિધિ ૨ પ્રવૃત્તિ ૩ વિવ્રજય ૪ સિદ્ધિ ૫ વિનિયોગમેદતઃ પ્રાયઃ । ધર્મજૈરાહ્યાતઃ, શુભાશયઃ પંચાઽન્ત્રં વિધૌ ॥૧॥” આ પાંચ મેદ અન્વય રીતે શ્રીહરિમદ્રમ્ભરિયે દેખાડ્યા છે તે શ્રી જન્મોષિજય અપાધ્યાયજી વ્યતિરેકે દેખાડે છે તેમાં પ્રથમ પ્રણિધાનનામા આશય કહે છે જે હીન કે૦ પોતાથકી હીણ ગુણી છે એટલે હીણ ગુણટાણે વર્તે તેહની કરુણા ન કરે

વિળ પળિહાળ સ્નેહ કેં પ્રણિધાનનામા આશય વિશેષના સ્નેહ વિના હીનની કરુણા ન કરે
વલી હીનગુણી ઉપર દ્વેષ કરતાં થકાં જે એમાં શા ગુણ છે ઇત્યાદિક દ્વેષ ધરતાં તે પોતેજ
હેટા આવે ॥ ૫ ॥

एक काजमां नवि धरेरे, विण प्रवृत्ति थिर भावरे ।

जिहां तिहां मोहोहुं घालतारे, धारे ढोर स्वभावरे ॥ प्रभु० मुझ० ६ ॥

અર્થ—હવે પ્રવૃત્તિનામા આશય વચાણે છે વિળ પ્રવૃત્તિ કેં પ્રવૃત્તિનામાગુણ વિના એક
કાજમાં કેં એક જે ધર્મકાર્ય માંદગું તેમાં નવિ ધરે કેં ન રાખે થિર ભાવ કેં થિરતા
ભાવ એટલે એક કાજમાં થિર નહીં અને મારંભિત કાર્યમાં તેવો પ્રયત્ન નહીં એમ પણ સમજવું
જિહાં તિહાં મુલ્ક ઘાલતો એટલે જે ધર્મસ્થાનક માંદગું છે તે મૂકીને અકાલેં ફલ વાંછે અને
અકાલેં ફલ વાંછવું તે તત્વથી આર્ચધ્યાન છે તે વારે જિહાં તિહાં મોહોહું ઘાલતાં ઢોરનો
સ્વભાવ ધરે છે જે ત્વાવા મૂલ્યું હોય તે મૂકીને વીજામાં મુલ્ક ઘાલે ॥ ૬ ॥

विना विघ्न जय साधुनेरे, नवि अविच्छिन्न प्रयाणरे ।

किरियाथी शिवपुरी होयरे, केम जाणे अज्ञाणरे ॥ प्रभु० मुझ० ७ ॥

અર્થ—હવે ત્રીજો વિઘ્નજય વતાવે છે વિઘ્ન કેં અંતરાય તેનો જય કેં જીતવું તે વિઘ્ન
જયનામા ગુણ વિના સાધુને માત્ર ક્રિયાયે કરી અવિચ્છિન્ન પ્રયાણ કેમ થાય એટલે મોક્ષ-
માર્ગ અવિચ્છિન્નપણે કેમ સધાયે માટે વિઘ્નજય વિના સાધુને ક્રિયાથી અવિચ્છિન્ન પ્રયાણે
શિવપુર ન હોય એ વાતો અજ્ઞાની કેમ જાણે હવે વિઘ્ન તથા વિઘ્નો જય દેલાવે છે ॥ ૭ ॥

शीत ताप मुख विघ्न छेरे, बाहेर अंतर व्याधिरे ।

मिथ्यादर्शन एहनीरे, मात्रा मृदु मध्याधिरे ॥ प्रभु० मुझ० ८ ॥

અર્થ—તે વિઘ્નના મેદ ત્રણ છે ૧ હીન વિઘ્ન ૨ મધ્યમ વિઘ્ન ૩ ઉત્કૃષ્ટ વિઘ્ન એમાં હીન
વિઘ્ન તે જેમ ધર્મ કરતાં શીત કેં ટાઢ વાળ તથા તાપ કેં તઢકો લાગે તે ધર્મમાં વિઘ્ન છે
તથા વાલ્ક વ્યાધિ કેં રોગ જ્વરકાસ શ્વાસ પ્રમુલ્ક જે શરીરના રોગ તે મધ્યમ વિઘ્ન કહિયે
જે માટે તાઢાઢ તથા તઢકા કરતાં શરીરના રોગ તે વિશેષ વિઘ્ન કરે તથા ત્રીજું ઉત્કૃષ્ટ
વિઘ્ન તે અંતરવ્યાધિ મિથ્યાદર્શન કેં મિથ્યાત્વ મોહનીય એ ઉત્કૃષ્ટ ધર્મમાં વિઘ્ન છે જે
માટે ધર્મ કરતાં જો મિથ્યાદર્શનનો ઉદય થઈ જાય તો ધર્મમાં મોહોહું વિઘ્ન થાય આ વિઘ્ન પૂર્વે
જે વે વિઘ્ન કદાં તે કરતાં આકરું વિઘ્ન છે માટે ઉત્કૃષ્ટ વિઘ્ન કહું જેમ માર્ગમાં ચાલતાં
જઘન્ય મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ એ ત્રણ વિઘ્ન છે માર્ગમાં કાંટા લાગે તે જઘન્ય વિઘ્ન, માર્ગમાં
જ્વર પ્રમુલ્ક તે મધ્યમવિઘ્ન, માર્ગમાં દિગ્મૂઢ થાય તે ઉત્કૃષ્ટ વિઘ્ન તેમ ધર્મમાં પણ પૂર્વોક્ત
ત્રણ વિઘ્ન જાણવાં તેની માત્રા કેં પ્રમાણ કહે છે મૃદુ કેં હીન મધ્ય કેં મધ્યમ અને અધિ
કેં ઉત્કૃષ્ટ એમ અનુક્રમે જોડવાં. એ વિઘ્નો દેલાવ્યાં હવે વિઘ્નજય અનુક્રમે દેલાવે છે ॥ ૮ ॥

આસન અશન જયાદિકેરે, ગુરુયોગેં જય તાસરે ।

વિઘન જોર ય નવિ ટલેરે, વગર જ્ઞાન અભ્યાસરે ॥પ્રભુ૦મુદ્ધ૦૧॥

અર્થ—આસન કે૦ વીરાસનાદિકે કરી પૂર્વોક્ત શીત તાપાદિક વિઘનનો જય કરે તથા ગુરુયોગેં કરી પૂર્વોક્ત મિથ્યાદર્શનરૂપ વિઘનનો જય કરે કેમકે ગુરુયોગેં સમક્ષિત પામેજ ય વિઘનનું જોર તે જ્ઞાનાભ્યાસ વિના ટલે નહીં માટે જ્ઞાનાભ્યાસેં પરિણામ દૃઢ રાખે શીતતાપ પ્રમુખમાં ચલે નહીં અને જ્વર પ્રમુખમાં કૃતકર્મ અહિયાસે ય ટલે યમ જાણે જે મારાં હૃદયે આન્યાં કર્મ ભોગવું હું તથા મિથ્યાત્વનું જોર હવે જ્ઞાને (જાણે) સમ્યક્ જિનવચન ખાવે ॥૧॥

વિનય અધિક ગુણ સાધુનોરે, મધ્યમનો ઉપગારે ।

સિદ્ધિવિના હોવે નહીંરે, કૃપા હીનની સારરે ॥પ્રભુ૦મુદ્ધ૦ ૧૦ ॥

અર્થ—હવે સિદ્ધિનામા આશ્રય વચ્ચાણે છે જે પોતા થકી અધિક ગુણવંતા સાધુનો વિનય તે સિદ્ધિનામા આશ્રય વિશેષ આન્યા વિના હોય નહીં તથા મધ્યમ કે૦ મધ્યમ ગુણવંતા હોય તેને ઉપકાર કરે તે પણ સિદ્ધિયોગ વિના હોય નહીં અને હીનની કે૦ પોતાથી હીનગુણી તેની સાર કે૦ પ્રધાન કૃપા કે૦ દયા તે પણ સિદ્ધિયોગ વિના ન હોય ॥ ૧૦ ॥

વિણ વિનિયોગ ન સંભવેરે, પરંને ધર્મે યોગરે ।

તેહ વિના જનમાંતરેરે, નહિ સંતતિ સંયોગરે ॥ પ્રભુ૦ મુદ્ધ૦ ૧૧ ॥

અર્થ—હવે વિનિયોગનામા પાંચમો આશ્રય વચ્ચાણે છે વિનિયોગનામાગુણ વિના પરજીવને જે ધર્મે જોહવું તે યોગ ન સંભવે કે૦ ન હોય તે વિના કે૦ તેહ વિનિયોગ વિના જનમાંતરેં કે૦ પરમવને વિષે સંતતિ કે૦ પરંપરાનો સંયોગ તે નહીં કે૦ ન હોય ય ટલે સિદ્ધિનું કાર્ય તે વિનિયોગ છે તે યાવત્ સર્વસંવર થાય તિહાં લગે ધર્મ પરંપરા ઝૂટે નહીં અને જો વિનિયોગ નામાગુણ ન થયો હોય તો ઝૂટી જાય ય સર્વ ગુણ તે જ્ઞાનવિના ન હોય ॥ ૧૧ ॥

કિરિયામાં ચેદે કરીરે, દૃઢતા મનની નાહિરે ।

મુખ્ય હેતુ તે ધર્મનોરે, જેમ પાળી કૃષિમાંહિરે ॥પ્રભુ૦મુદ્ધ૦૧॥

અર્થ—હવે પરમેશ્વરની વાળી મીઠી છે તે વાળી સ્તવનાદ્વારે પ્રશ્નની સ્તવના કરે તે પ્રશ્નની સ્તવના તો પ્રશ્નજીનું ધ્યાન કરિયેં ય ટલે તે વીતરાગની સ્તવનાજ ચડ તે પ્રશ્નનું ધ્યાન બે ભેદે છે એક સાલંબન વીજું નિરાલંબન તેમાં સાલંબન તે ચક્ષુ પ્રમુખેં કરી જિનપ્રતિમાદિકનું આલંબન કરીને સમવસરણસ્થ જિનસ્વરૂપનું ધ્યાન કરવું તે તથા વીતરાગના શુદ્ધ નિરાલંબન આત્મપ્રદેશ સમુદાયને કેવલ જ્ઞાનાદિક સ્વભાવનું ધ્યાન કરવું તે નિરાલંબન ધ્યાન કહિયેં. ‘શુદ્ધ પરમાત્મગુણ ધ્યાન નિરાલંબન’ ઇતિ. વચનાત્. હવે ઇહાં તો સાલંબન ધ્યાનની વાત છે સાલંબન કેમ થાય તે કહે છે જે જુદા જુદા જીવની અપેક્ષાએ આઠ ચિત્તનો ત્યાગ કરેયકે

ध्यान थाय ते आठ चित्तना नाम कहे छे. यदुक्तं चतुर्दशे षोडशके—“१ खेदो २ द्वेग ३ क्षेपो ४ स्थान ५ भ्रांत्य ६ न्यस्त ७ दृगा ८ संगैः । युक्तानि हि चित्तानि प्रवृत्ततो वर्जयेन्मतिमान् ॥ १ ॥” आ आठ चित्तने दोषे करीने ध्यान करी शके नहीं तेमां प्रथम खेदनामा दोष कहे छे खेद के० थाफ जेम पंथे हिंढतां थाके तेनी पेरे खेद दोषे करी क्रियामां मननी दृढता के० एकाग्रपणुं ते न होय एटछे क्रियामां प्रणिधान न रहे अने जे प्रणिधान ते धर्म नो मुख्य हेतु छे जेम करक्षण (खेती)मां पाणी ते मुख्य हेतु छे तेम क्रियामां प्रणिधान ते मुख्य हेतु छे ॥ १२ ॥

वेठा पण जे उपजेरे, किरियामां उद्वेगरे ।

योगद्वेषथी ते क्रियारे, राजवेठसम वेगरे ॥ प्रभु० मुज० १३ ॥

अर्थ—हवे उद्वेगनामा बीजो दोष वखाणे छे खेदविना पण वेठां थकां उद्वेग थाय तेनी पेरे उद्वेगदोषमां पण जाणवुं. वेठां थकां पण जे क्रिया करे तेमां उद्वेग उपजे तो ते क्रिया करतां ते प्राणीने मुख जे चित्तनी प्रसन्नता ते केम उपजे जे वारे क्रियामां उद्वेग थयो ते वारे द्वेग उपनो ते द्वेषथी राजानी वेठनी पेठे कयंचित् क्रिया करे वेग के० उतावलो करे एवी रीतें राजवेठनी पेठे करे तेने जन्मांतरे योगीना कुलने विषे जन्म पण न होय ए अर्थ षोडशकमां जोड़ छेवो ॥ १३ ॥

भ्रमथी जेह न सांभरेरे, कांड़ अकृत कृत काजरे ।

तेहथी शुभ किरिया थकीरे, अर्थ विरोधी अकाजरे ॥ प्रभु० मुज० १४ ॥

अर्थ—हवे यद्यपि षोडशकमां भ्रांतिनामा पांचसो दोष कह्यो छे तथापि उपाध्यायजीयें इहां बीजो भ्रांतिनामा दोष वर्णव्यो छे एमः अनाप्तपूर्वी पण व्याख्याननुं अंग छे हवे भ्रांतिनो अर्थ कहे छे भ्रांति के० वस्तु अन्य होय तिहां अन्य जाणे जेम शुक्तिका (छीप) ने विषे रजतनी भ्रांति थाय तद्वत् भ्रमे करी जे वस्तु सांभरे नहीं जे में धर्मकृत्य कर्तुं अथवा नथी कर्तुं उपलक्षणथी में पाठ उच्चर्यो के नथी उच्चर्यो इत्यादि ते शुभ क्रिया थकी पण अर्थ विरोधी एवुं जे अकाज के० इष्टफलरूप जे कार्य ते न थाय तेने अकाज कहिये ॥ १४ ॥

शांत वाहिता विण होवेरे, जे योगे उत्थानरे ।

त्याग योग छे तेहथीरे, अणछंडालुं ध्यानरे ॥ प्रभु० मुज० १५ ॥

अर्थ—हवे उत्थाननामा चौथो दोष वर्णवे छे उत्थान के० चित्तनी अप्रसन्नता तथा मन प्रमुखनी उत्प्लुक्ता थकी जेम कोइक पुरुष मदिरा प्रमुखें करी मदावष्टब्ध थयो होय तेनी पेठे जे योगने उत्थानदोषे करीने शांतवाहिता विण होय के० शांतवाहिता न होय एटछे जे क्रिया करे तेमां उद्वेग रहे पण ठरण न होय ते क्रिया केवी छे के त्यागयोग के० त्यागवा योग्य छे पण तेहथी के० ते त्यागयोग क्रियाथी अणछंडालुं ध्यान के० छंडालुं

તંજાતું નથી એવું ધ્યાન છે જેમ કોઈક પ્રાણીને દીક્ષા લીધી હોય અને સર્વથા મૂલોત્તરગુણ નિર્વાહ કરવા અસમર્થ છે તે પ્રાણીને વિધિપૂર્વક જેમ આવકાચાર ગ્રહવાનો ઉપદેશ આપીયે તે લિંગ ત્યજવાયોગ્ય છે પણ લોકની નિંદા પ્રમુખે અણછંદાતું છે ડકું ચ ઉપદેશમાલાયાં—“જહ ન તરસિ ધારેહં, મૂલગુણમરં સહચરગુણં ચ । મુત્તૂણંતો તિશૂર્મિ, મુસાવગત્તં વરતરામં ॥૧॥”

વિચે વિચે બીજા કાજમારે, જાણ મન તે ખેપરે ।

ઝલ્લણતાં જિમ શાલિનુંરે, ફલ નહીં તિહાં નિર્લેપરે ॥ પ્રમુ. મુજ. ૦૧૬ ॥

અર્થ—હવે પાંચમો ક્ષેપનામા દોષ કહે છે. જે ક્રિયા માંડી હોય તે ક્રિયામાં વધે વધે બીજા કાર્યમાં મન જાય તે સ્વેપ કહિયે ઝલ્લણતાં કે. વારંવાર ઉપાડેલી એવી જે શાલિ તેનું નિર્લેપ કે. ચોક્કું ફલ નહીં કે. ન થાય એટલે એ ભાવ જે એકવાર શાલિ ઝલ્લેહીને વાવે તો ફલ થાય પણ વારંવાર ઝલ્લેહીને વાવે તો ફલ ન થાય તેમ્ હ્યાં વારં-વાર પ્રારંભિત ક્રિયા મૂકીને અન્ય ક્રિયામાં મન જાય તે ફલ ન પામે ॥ ૧૬ ॥

એકજ ઠામે રંગથીરે, કિરિયામાં આસંગરે ।

તેહજ ગુણઠાણે થિતિરે, તેહથી ફલ નહીં ચંગરે ॥ પ્રમુ. મુજ. ૦૧૭ ॥

અર્થ—હવે આસંગનામા છઠ્ઠો દોષ કહે છે. આસંગ કે. જે ક્રિયા કરતો હોય તેમાં હ્રદ મેવસુંદરં એવો જે રંગ તે આસંગનામા દોષ કહીયે જો પણ તે અનુષ્ઠાન શાસ્ત્રોક્ત છે તોપણ તેમાં રંગનું જે ઘર છે તે દોષરૂપ છે તેહજ ગુણઠાણે થિતિ કે. તેવેને તેવેજ ગુણઠાણે રહે પણ આગલ ગુણઠાણો વધે નહીં જેમ શ્રીમહાવીર ઉપર ગૌતમસ્વામીને મક્તિરાગ હતો તેથી તેજ ગુણઠાણે સ્થિતિ રહી પણ મોહનીકર્મનું અન્યૂલન કરીને કેવલજ્ઞાનરૂપ જે ફલ તે ચંગ કે. મનોહર ન થયું માટે આસંગ તે દોષતા જાણવી એ અર્થ પોદશકટ્ટિમાં જોજો ॥૧૭॥

માંડી કિરિયા અવગણીરે, બીજે ઠામે હર્ષરે ।

હ્રદ અર્થમાં જાણીયેરે, અંગારાનો વર્ષરે ॥ પ્રમુ. મુજ. ૦૧૮ ॥

અર્થ—હવે અન્યમુદનામા સાતમો દોષ કહે છે. જે પ્રારંભિત કાર્યથકી અન્ય સ્થાનકે હવે તે અન્યમુદ દોષ જે માંડી કિરિયા કે. જે ક્રિયા કરે છે તે અવગણી કે. તેનો આદર મૂકીને બીજે ઠામે હર્ષ કે. બીજી ક્રિયામાં હર્ષ રાખે એટલે ચૈત્યવંદન કરતો હોય ને સામાયકમાં હર્ષ કરે તે પ્રાણીને હ્રદ અર્થ કે. વાંછિત અર્થમાં અંગારાનો વર્ષ કે. અંગારાનો વરસાદ વરસે છે એટલે માંડેલી ક્રિયામાં જે અનાદર છે તે સર્વદોષનું મૂલ છે ॥૧૮॥

રોગ હોણ સમજણવિનારે, પીડા મંગ સુરૂપરે ।

શુદ્ધ ક્રિયા ઝલ્લેદથીરે, તેહ વંધ્ય ફલ રૂપરે ॥ પ્રમુ. મુજ. ૦૧૯ ॥

અર્થ—હવે આઠમો રોગનામા દોષ કહે છે તે પીડા મંગ સુરૂપ કે. પીડા સુરૂપ અથવા

ભંગ સુરૂપ એમ સમજણવિના જે પદ છે તે શુદ્ધ ક્રિયાને જોડીયે તેવારે એવો અર્થ થાય જે સમજણવિના શુદ્ધ ક્રિયાનો ઉચ્છેદ કરે પણ અશુદ્ધ ક્રિયા કરે સ્વરો તેવારે શુદ્ધ ક્રિયાને પીઠા થયી અથવા શુદ્ધ ક્રિયાનો ભંગ થયો એ વે અર્થ રોગના થયા એટલે રોગ દોષધર્મે શુદ્ધ ક્રિયાનો ઉચ્છેદ તે વિનાશ કરે તે વંધ્યફલ કે. તે અશુદ્ધ ક્રિયા વાંશ્વિયા ફલરૂપ થાય ॥ ૧૯ ॥

માનહાનીથી દુઃખ દિણરે, અંગવિના જેમ ભોગરે ।

શાંતોદાત્તપણાવિનારે, તેમ કિરિયાનો યોગરે ॥ પ્રમુ. મુદ્ધ. ૨૦ ॥

અર્થ—એ ઉપર કહ્યા આઠે દોષ રહિત જે હોય તેને શાંતાદિક ગુણ આવે માટે એક શાંત ધીજો ઉદાત્ત એ વે ગુણ વચ્ચાણે છે તે માની પુરૂપને જેમ માનની હાણી થાય એટલે દુઃખ ઉપજે તથા અંગવિના કે. અંગોપાંગે હીન હોય અને ભોગની સામગ્રી સ્ત્રી પ્રમુલ મલી હોય તે જેમ ચિત્તને દુઃખ આપે અથવા જેમ ભોગની સામગ્રી મલી હોય તોપણ માન હાનીથી કે. પ્રમાણહીન અધિકા ઓછા ભોગવે તો દુઃખ આપે તથા અંગવિના પણ દુઃખ થાય તેમ શાંત અને ઉદાત્ત એ વે ગુણ આવ્યા વિના ક્રિયાનો યોગ પણ એવો જાણવો ॥ ૨૦ ॥

શાંત તે કષાય અભાવથીરે, જે ઉદાત્ત તે ગંભીરે ।

કિરિયા દોષ ત્યજી લહેરે, તે સુખજશ ભર ધીરે ॥ પ્રમુ. મુદ્ધ. ૨૧ ॥

અર્થ—શાંત તે કહિયે જે કપાયનો અભાવ અને ઉદાત્ત તે ગંભીર હોય એવા પ્રાણી જે હોય તે ક્રિયામાં લાગતા દોષ ત્યજીને લહે કે. પામે તે ધીર કે. ધીરપુરુષ સુખનો અને યશનો ભર કે. સમૂહ પામે ॥ ૨૧ ॥

॥ ઢાલ ધ્યયારમી ॥

હવે દશમા ઢાલમાં શાંત તથા ઉદાત્ત ગુણ વચ્ચાળ્યા તે શાંત ઉદાત્ત ગુણ તો ધર્મરૂપ છે તે ધર્મરૂપ રત્નની યોગ્યતા કોને હોય તે દુહામાં કહે છે.

॥ દોહા ॥

એકવીસ ગુણ પરિણમે. જાસ ચિત્ત નિતમેવ ।

ધરમ રતનની યોગ્યતા, તાસ કહે તું દેવ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેના ચિત્તમાં નિતમેવ કે. નિરંતર એકવીસ ગુણ પરિણમ્યા હોય તે જીવને ધર્મ જે દેશવિરતિ સર્વ વિરતિરૂપ રત્ન તેની યોગ્યતા હોય એમ હે દેવ તમે કહો છો જે એકવીસ ગુણ દ્રવ્ય શ્રાવકના છે તે સંક્ષેપે કહે છે—વિસ્તારે આગલ કહેશે.

૧ સુદ્ધ નહીં ૨ વલિ રૂપનિધિ, ૩ સોમ્મ ૪ જનપ્રિયજ ધન્ય ।

૫ ક્રૂર નહીં ૬ ભીરુવલી, ૭ અસઠ ૮ સાર દલિન્ન ॥ ૨ ॥

અર્થ—૧ શુદ્ધ મતિ ન હોય એટલે ગંભીર હોય ૨ રૂપનો નિધાન હોય એટલે પંચેન્દ્રિય સ્પષ્ટ હોય ૩ સોમ્ય એટલે સૌમ્ય હોય તે સ્વભાવે અપાપકર્મી હોય ૪ જનમિયજ કે. લોકને વલ્લભ હોય તે સદા સર્વદા સદાચારી હોય ધન્ય કે. પ્રશંસા કરવા યોગ્ય છે ૫ ક્રૂર નહીં કે. અક્ષિષ્ટચિત્ત હોય એટલે સંક્લેષપરિણામી ન હોય ૬ આલોક પરલોકના અપાયથી મીર કે. વીહીતો રહે ૭ અસદ એટલે પરને ઠગે નહીં ૮ સાર કે. પ્રધાન દક્ષિણ કે. દાક્ષિણ્ય ગુણવંત હોય એટલે પરની પ્રાર્થનાનો મંગ ન કરે ॥ ૨ ॥

૧ લજ્જાલુઓ ૧૦ દયાલુઓ, ૧૧ સોમદિદિ મજ્જથ્થ ૧.

૧૨ ગુણરાગી ૧૩ સતકથ ૧૪ સુપસ્થ ૧૫ દીરઘદરશિ અથ્થ ॥૩॥

અર્થ—૧ લજ્જાલુઓ કે. સ્વકુલાદિકની લજ્જાવંત એટલે અકાર્યવર્જક ૧૦ દયાલુઓ કે. પ્રાણીમાત્રની અનુકંપાવંત ૧૧ સોમ્યદિદિ તે યથાવસ્થિત વિચારની દૃષ્ટિ છે અને દૂર દેશત્યાગી તે સૌમ્યદિદિ કહિયે તેજ મજ્જથ્થ કે. મધ્યસ્થ રાગદ્વેષરહિત એટલે સૌમ્યદિદિ અને મધ્યસ્થ એ પદે એકજ ગુણ કહિયે ૧૨ ગુણરાગી તે ગુણી જીવનો પક્ષપાતી હોય ૧૩ સતકથ તે મલી કયાનો કહેનાર એટલે ધર્મકથા વાહાલી છે જેને ૧૪ સુપસ્થ કે. સુશીલ અનુકૂળ પરિવારયુક્ત હોય ૧૫ દીરઘદરસી કે. અનાગતકાલ વિચારીને પરિણામે સુંદર કાર્યકારી હોય અથ્થ કે. એ અર્થ છે.

૧૬ વિશેષજ્ઞ ૧૭ વૃદ્ધાનુગત, ૧૮ વિનયવંત ૧૯ કૃતજાણ ૧.

૨૦ પરહિતકારી ૨૧ લબ્ધલક્ષ્ય, ગુણ એકવીસ પ્રમાણ ॥૪॥

અર્થ—૧૬ વિશેષજ્ઞ કે. પક્ષપાત રહિતપણે ગુણદોષ વિશેષનો જાણ ૧૭ વૃદ્ધાનુગત કે. પરિણતમતિ પુરુષને સેવનારો હોય ૧૮ વિનયવંત કે. ગુણાધિક પુરુષને વિષે ગૌરવકર્તા ૧૯ કૃતજાણ કે. કર્યા ગુણનો જાણ ૨૦ પરહિતકારી કે. નિર્લોભીયકો પરોપકાર કરે એટલે જે દાક્ષિણ્ય ગુણ તે પરનો પ્રાર્થ્યો ઉપકાર કરે અને પરહિતકારી તે પોતાથી ઉપકાર કરે એટલું આત્મા ગુણથી વીસમા ગુણમાં વિશેષ જાણવું ૨૧ લબ્ધલક્ષ્ય ગુણ તે ધર્માધિકારી તેહનો ભાવાર્થ—‘લબ્ધમિવ લબ્ધં લક્ષ્યં શિષ્યનીયં ધર્માનુષ્ઠાનં યેન સ લબ્ધલક્ષ્યઃ સુશિષ્યઃ—સુશિષ્યનીયઃ’ इति ए एकवीस गुणसंपन्न जे जीव ते धर्मरत्नને યોગ્ય હોય ॥ ૪ ॥

સુદ નહીં તે જેહ મને, અતિ ગંભીર ઉદાર ૧.

ન કરે જન ઉતાવલો, નિજ પરનો ઉપગાર ॥ ૫ ॥

અર્થ—હવે એ એકવીસ ગુણ અર્થ વિસ્તારે કહે છે સુદ નહીં તે કે. અશુદ્ધ તેને કહિયે જેનું મન અતિ ગંભીર હોય ઉદાર હોય તુચ્છ ન હોય કેમકે જે ઉતાવલો મનુષ્ય હોય તે પોતાને તથા પરને ઉપકાર કરી શકે નહીં એટલે ગંભીર હોય તે પોતાને તથા પરને ઉપકાર કરે પણ ઉતાવલો હોય તે ન કરી શકે એ પ્રથમ અશુદ્ધ ગુણ ॥ ૫ ॥

शुभ संघयणी रूपनिधि, पूरण अंग उपंग ।

ते समरथ सेजें धरे, धर्म प्रभावन चंग ॥ ६ ॥

अर्थ—शुभ के० उत्तम संघयणवत होय रूपनुं निधान होय संपूर्ण अंगोपांग होय पंचें-द्रिय पूर्ण होय ते धर्मकरणी करवाने सेहेजे समर्थ होय, ते धर्मनी प्रभावना करे. इहां नंदिखेण तथा हरिकेशी प्रमुख साये विरोध न गणवो केमके ते पण संपूर्ण अवयववत होता तथा आ वचन ते प्रायिक छे. जो विशेष बीजा गुणयुक्त होय तो रूपनुं प्रयोजन नथी ॥६॥

पाप कर्म वरते नहीं, प्रकृति सोम्य जग मित्त ।

सेवनीक होवे सुखे, परने प्रशम निमित्त ॥ ७ ॥

अर्थ—पाप कर्म ते आक्रोश वध हिंसा चोरी प्रमुखने विषे न प्रवर्त्ते आजीविका प्रमुख कारण टालीने सेहेजे सौम्यभाव अवीहामणो सर्व जगतने विषे मित्रता होय एवा पुरुषने सुखे लोक सेवी शके परने प्रशम के० समतानुं कारण होय ए बीजो गुण थयो ॥ ७ ॥

जन विरुद्ध सेवे नहीं, जन प्रिय धर्म सूर ।

मलिन भाव मनथी तजी, करी शके अक्रूर ॥ ८ ॥

अर्थ—जन गव्हे लोक कहियें ते लोकमां इहलोक तथा परलोक अने उभयलोक पण आवे एटले ए भाव जे इहलोक विरुद्ध न सेवे.—यदुक्तं “सच्चस्स चेव निंदा, विसेसओ तहय गुणसमिद्धाणं । उज्जुधम्मकरणहसणं, रीढा जणपूयणिज्जाणं ॥ १ ॥ बहुजणविरुद्धसंगो, देसाचारलंघणं तह य । उज्जवणभोगो य तहा, दाणाइवि पयडमनेओ ॥ २ ॥ साहुवसणमि तोसो सइ सामत्थमि अपडिआरो अ । एमाइयाइ इत्थं, लोगविरुद्धाई नेयाइ ॥ ३ ॥ ” तथा परलोक विरुद्ध जे खर कर्मादि ते पन्नर कर्मादिक तथा उभयलोक विरुद्ध द्यूतादिक सात व्यसन न सेवे तोज जनप्रिय के० लोकने प्रिय तथा धर्म सूर के० धर्मनो अधिकारी होय ए चोथो गुण कबो मलिनभाव मनथी तजीने धर्म करी शके एटलं धर्मपद वहारथी छेवुं ते अक्रूर कहियें केमके लोकप्रिय तथा अक्रूरगुणनुं लक्षणधर्मरत्नप्रकरण मध्ये एमज बखान्युं छे. यथा—“ इह परलोयविरुद्धं, न सेवए दाणविणयशीलहो । लोयप्पिओ जणार्ण, जणेइ धम्ममि बहुमाणं ॥ १ ॥ कूरो किलिहभावो, सम्मं धम्मं न साहिउं तरइ । इह सो न इत्थ जोगो, जोगो पुण होइ अक्रूरो ॥ २ ॥ ” ए गाथाने अनुसारें अर्थ करथो छे वली बुद्धि अविरुद्धपणे सुजे तो विशेष करजो ए पांचयो गुण ॥ ८ ॥

इह परलोक अपायथी, बीहे भीरुक जेह ।

अपयशथी वली धर्मनो, अधिकारी छे तेह ॥ ९ ॥

अर्थ—आलोक तथा परलोकना अपायथी के० कष्टथी बीहे तथा अपयशथी बीहे ते भीरुक कहियें ते पुरुष धर्मनो अधिकारी जाणवो ए छहो गुण कबो ॥ ९ ॥ -

અસઠ ન વંચે પરપ્રતે, લહે કીર્તિ વિશ્વાસ ।

ભાવ સાર ઉદ્યમ કરે, ધર્મ ઠામ તે યાસ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—અસઠ કે० માયાવી નહીં એવો ગુણવંત તે પરને વચે કે० ઠગે નહીં તિવારે લોકમાં કીર્તિ પામે પ્રશંસવા યોગ્ય હોય અને લોક પળ તેનો વિશ્વાસ કરે વલી ભાવ સાર કે० પોતાનું ચિત્ત રીઝવે પણ પરનું ચિત્ત રીઝવવા માટે ઉદ્યમ ન કરે તથા ચોક્કસ—“ભૂયાંસો શ્રીલોકસ્ય, ચમત્કારકરા નરાઃ । રંજયંતિ સ્વચિત્તં યે, શ્રૂતલે તે તુ પંચપાઃ ॥ ૧ ॥”

ઇત્યાદિક તથા ધર્મઠામને વિષે યાસ કે० રહો ઉદ્યમ કરે એ સાતમો ગુણ ॥ ૧૦ ॥

નિજ કાર્ય છાંડી કરી, કરે અન્ય ઉપકાર ।

સુદસ્તિ જન સર્વને, ઉપાદેય વ્યવહાર ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—વલી જે પોતાનું કાર્ય છાંડી પટલે પઢતું મૂકીને પણ પરઉપકાર કરે જે જે રૂઢ-લોક પરલોકને વિષે હિતકારી છે તેવા ઉપકાર કરે પણ પાપ હેતુરે ન મવતે તે સુદાસિ-પ્યનામા આઠમો ગુણ કહિયે તે જન० સર્વ લોકને ઉપાદેય વ્યવહાર કે० આદેય વાક્ય (જેનું કહેવું વધા માને એવો) હોય વ્યવહાર તે વાક્ય વ્યવહાર ॥ ૧૧ ॥

અંગીકૃત ન ત્યજે ત્યજે, લજ્જાલુઓ અકાજ ।

ધરે દયાલુ ધર્મની, દયા મૂલની લાજ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—ધર્મ કાર્ય જે અંગીકાર કર્યું હોય તે ન ત્યજે અને અકાજ કે०જે અકાર્ય હોય તે ત્યજે તેને લજ્જાલુ નામે નવમો ગુણ કહિયે તથા દસમો દયાલુ તેને કહિયે જે દયા મૂલ-ધર્મ છે તેની લાજ ધરે પટલે દયા મૂલ ધર્મ ન લોપે ॥ ૧૨ ॥

ધર્મ મર્મ અવિતત્થ લહે, સોમદિદ્ધિ મજ્ઝત્થ ।

ગુણસંયોગ કરે સદા, વરજે દોષ અણત્થ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે મધ્યસ્થ સોમદિદ્ધિનામા અગ્યારમો ગુણ વસ્ત્રાણે છે મધ્યસ્થ તે કોઈ દર્શન ઉપર પક્ષપાત નથી તથા સોમદિદ્ધી કે० દ્વેષ રહિત દિદ્ધિ દર્શન છે જેને તે મધ્યસ્થ સોમદિદ્ધિ કહિયે તથા ધર્મનો જે મર્મ તે અવિતત્થ કે० યથાર્થ લહે જાણે પટલે સદગુણ નિર્ગુણ અલ્પગુણ વહુગુણ તથા સર્વ પાસંદી નિરુપિત જે ધર્મ તે કનક પરીક્ષક ગુરુપની પેઠે જાણે અને જે જ્ઞાનાદિક ગુણ તેનો સદા સંબંધ કરતો રહે તથા અનર્થના કરનારા દોષ તે સર્વ વર્જે તે અગ્યારમો ગુણ ॥ ૧૩ ॥

ગુણ રાગી ગુણ સંગ્રહે, દૂસે ન ગુણ અનંત ।

ઉવેચે નિર્ગુણ સદા, વહુ માને ગુણવંત ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—ગુણનો રાગી હોય ધર્મ ડપર રાગ ધરે તથા ગુણનો સંગ્રહ કરે નવા ગુણ અને આગે ગુણ અનંત કે. ઘણા ગુણવંતને દૂસે ન કે. દુઃસ્વે નહીં ઇટલે એ ભાવ જે ગુણ ઘણા હોય અને કદાચિત્ કોઈક દોષ હોય તોપણ તેને દુઃસ્વે નહીં. યતઃ—“શૂરિગુણા વિરલ ચ્ચિય, ઇકગુણો વિ દુજણો ન સવત્થ । નિહોસાણ વિ ભદ્, પસંસિમો થોવદોસેવિ ॥૧॥” ઇત્યાદિ તથા નિર્ગુણને ડવેસ્વે કે. દુસ્વે નહીં તેમજ સ્તવે પણ નહીં અને ગુણવંત જે દેશવિરતિ સર્વ વિરતિવંત તેનો વહુમાન કરે જે ધન્ય એનો અવતાર ઇત્યાદિક ગુણરાગીનામા તે વારમો ગુણ થયો ॥ ૧૪ ॥

અશુભ કથા કલુષિત મતિ, નાસે રતન વિવેક ।

ધર્મ્મર્થી સતકથા હુણ, ધર્મનિદાન વિવેક ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—અશુભ કથા જે સ્ત્રીઆદિકની કથા તેણે કરીને કલુષિત મતિ થયી છે જેહની તે માળીને વિવેકરૂપ રત્ન સદસદ્વસ્તુ જે પરિક્ષાન તરૂપ રત્ન નાસે તે માટે ધર્મર્થીયકો સત્કથક હોય તીર્થકર ગણધર મહર્ષિ મધુસૂના ચરિત્ર કહે જે ધર્મર્થી તે ધર્મનો અર્થીયકો એ સત્કથાજ ધર્મતું નિદાન છે વિવેક કે. વિયાગ છે જે અશુભ કથાનો ત્યાગ અને શુભકથા કરવી એ તેરમો ગુણ ॥ ૧૫ ॥

ધર્મશીલ એનુકૂલ યશ, સદાચાર પરિવાર ।

ધર્મ સુપક્ષ વિધને રહિત, કરી શકેતે સાર ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—હવે સુપક્ષયુક્તનામા ચડમો ગુણ કહે છે તે જેનો પરિવાર તે ધર્મશીલ કે. ધર્મ કરવાના આચારવાળો છે અનુકૂલ કે. ધર્મમાં વિધન ન કરે તેવો તથા યશવંત અને સદાચારી પરિવાર હોય એવો સુપક્ષ કે. સુપક્ષ ગુણવંત વિધને રહિત હોય તે પુરુષ સાર કે. મધાન એવો જે ધર્મ તે પ્રતે કરી શકે ॥ ૧૬ ॥

માંડે સવિ પરિણામ હિત, દીરઘદર્શી કામ ।

લહે ગુણ દોષ વસ્તુના, વિશેષજ્ઞ ગુણધામ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—હવે દીર્ઘદર્શીનામા પન્નરમો ગુણ કહે છે તે જે કામ કે. કાર્ય માંડે તે પરિણામે હિતકારીજ હોય સ્પલક્ષણથી તેમાં લામ ઘણો હોય અને લેશ અલ્પ હોય વહુ લોકને મર્ધ-સનીક હોય. યતઃ—“આદવહ દીરઘદંસી, સયલં પરિણામયુંદરં કર્જં । વહુલાભમપ્પકેસં, સલાહણિજ્ઞં વહુજણાણં ॥૧॥” ઇતિ ધર્મરત્નપ્રકરણે. હવે વિશેષજ્ઞનામા સોલમો ગુણ વચાણે છે જે લહે કે. જાણે વસ્તુના ગુણ દોષ ઇટલે એ અર્થ જે પક્ષપાત વિના વસ્તુના ગુણ દોષ સર્વને જાણે જો પક્ષપાત હોય તો ગુણમાં દોષ કાઢે અને દોષમાં ગુણ કાઢે પણ મધ્યસ્થ શુદ્ધિને યથાસ્થિત માસે એવો વિશેષજ્ઞ તે ગુણતું ધામ કે. ઘર હોય ॥ ૧૭ ॥

વૃદ્ધાનુગત સુસંગતે, હોવે પરિણત બુદ્ધિ ।

વિનયવંત નિયમા કરે, જ્ઞાનાદિકની શુદ્ધિ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—હવે વૃદ્ધાનુગતનામા સત્તરમો ગુણ કહે છે તે જે પરિણત બુદ્ધિવાન પરિપક્વ બુદ્ધિનો ધર્મી હોય તે પાપના આચારને વિષે નજ પ્રવર્તે અને ગુણવંત જે વૃદ્ધ હોય તેને અનુગત કે. અનુજાયીયે પ્રવર્તે એટલે વૃદ્ધની સંગત કરવી તે સુસંગત કહિયે તે સુસંગતે કરી પોતે પણ પરિણત બુદ્ધિવાલો થાય પરિપક્વ બુદ્ધિવાન થાય. યતઃ—“બુદ્ધો પરિણયબુદ્ધી, પાવાયારે પવત્સઈ નેવ । બુદ્ધાણુઓવિ એવ, સંસન્નિકયા ગુણા જેણ ॥૧૧॥” ઇતિ । હવે વિનયનામા અઠારમો ગુણ કહે છે તે વિનયવંત પ્રાણી નિયમા કે. નિશ્ચે જ્ઞાનાદિકની શુદ્ધિ કરે એટલે એ ભાવ જે સર્વ જ્ઞાનાદિક ગુણનું તથા મોક્ષનું મૂલ તે વિનય છે માટે વિનયગુણ જોડ્યે. યતઃ—“વિણઓ સન્નગુણાણં, મૂલં સન્નાણંદંસણાઈણં । મુત્તસ્સ ય તે મૂલં, તેણ વિણઓ હહ પસત્થો ॥૧૧॥” ॥ ૧૮ ॥

ગુણ જોડે ગુરુ આદરે, તત્ત્વબુદ્ધિ કૃતજાણ ।

પરહિતકારી પરપ્રતે, થાપે માર્ગ સુજાણ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—હવે કૃતજ્ઞનામા ઓગણીસમો ગુણ કહે છે તે જે ગુણને વિષે તથા ધર્મને વિષે ધીજાને જોડે તથા ધર્મગુરુ ઉપર ઘણો આદર કરે તથા જેને તત્ત્વ પ્રહણની બુદ્ધિ હોય તેને કૃતજાણ કે. કૃતજ્ઞ કહિયે. હવે વીસમો પરહિતકારી નામા ગુણ કહે છે જે પર પ્રતે ધર્મમાર્ગ થાપે અને સુજાણ કે. ડાહ્યા હોય વલી જેને ધર્મમાર્ગ જાણ્યો છે એટલે ગીતાર્થ છે કેમકે જો અગીતાર્થ હોય અને તે પરને હિત કરવા चाहे તોપણ અહિત થાય. યતઃ—“કિં ઇત્થો-કઢ્યરં, જં સંમમનાયસમયસન્ભાવો । અન્નં તુ દેસણાણ, કઢ્યરાગંમિ પાઢેહ ॥૧૧॥” ॥ ૧૯ ॥

શીખે લખે સુખે સકલ, લબ્ધલક્ષ શુભકાજ ।

એમ એકવીસ-ગુણે વર્યો, લહે ધર્મનું રાજ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—હવે લબ્ધલક્ષનામા એકવીસમો ગુણ કહે છે તે જે શીખે કે. થોડા કલાકમાં આગમાદિક મળે તથા લખે કે. જાણે સુખે કે. અનાયાસે વગરમયાસે સકલ કે. સમસ્ત શુભકાજ જે ધર્મના કાર્ય તેને લબ્ધલક્ષ કહિયે. યતઃ—“લક્ષેહ લક્ષલક્ષો, સુહેણ સયલંપિ ધમ્મકરણિજ્ઞ । “ક્ષ્વો મુસાસણિજ્ઞો, તુરિયં ચ મુસિક્કિઓ હોહ ॥૧૧॥” ઇતિ ધર્મરત્નપ્રકરણે. એ રીતે એકવીસ ગુણે કરી વિરાજિત હોય તે ધર્મનું રાજ્ય લહે કે. પામે. ઇતિ ॥ ૨૦ ॥

પૂરણ ગુણ ઉત્તમ કહ્યો, મધ્યમ પાદે હીન ।

અર્ધહીન જઘન્ય જન, અપર દરિદ્રી દીન ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—એ પૂર્ણ એકવીસગુણે સહિત હોય તે ઉત્તમ કહિયે અને પાદે કે. ચોથે ભાગે હીન .

होय ते मध्यम कहियें तथा अर्द्धगुणे हीन होय ते जघन्य कहियें अपर के० ए अर्द्ध थकी हीनगुणी होय ते दगित्री दीन जाणवा केमके दरित्री होय ते पोताना उदर भरवानी चिंतायें व्याकुलपणे करी रखना क्रयविक्रयनी चिंता न करी शके तेम हीनगुणोते धर्मरत्नो मनोरथ पण न करी शके. यतः—“पायद्वगुणविहिणा, एणसिं मज्झिमाऽवरा नेया । उच्चो परेण दीणा, दग्धिपाया गुणेयब्बा ॥१॥” ॥ २१ ॥

अरजे वरजी पापने, एह धर्म सामान्य ।

प्रभु तुझ भक्ति जगलहे, तेह होए जन मान्य ॥ २२ ॥

अर्थ—जे पापने वर्जिने ए सामान्य धर्म जे श्रावकधर्म तेने अरजे के० उपार्जे ते प्राणी हे प्रभु नाही भक्ति करीने जगलहे के० जग प्रतिष्ठा पामे एटले एवा गुणवंत होय तेतारी भक्ति करेज नथा ते प्राणी गर्व लोकने मान्य होय ॥ २२ ॥

॥ ढाल वारमी ॥

एकवीस गुणे सहित होय ते भावश्रावकपणुं पामे माटे भावश्रावकना गुण वर्णवाने वारमी ढाल कहे छे.

॥ त्रोंपाडनी देगी ॥

एकवीस गुण जेणे लह्या, जे निज मर्यादामां रह्या ।

तेह भावश्रावकना लहे, तस लक्षण ए तुं प्रभु कहे ॥१॥

अर्थ—ए एकवीस गुणने जे पाम्या होय वली जे पोतानी मर्यादामां रह्या होय आचारः शीलमां रगा होय तेज प्राणी भावश्रावकपणुं पामे एटले ए भाव जे पूर्वे द्रव्यश्रावक थयीने उत्तरकालें भावश्रावक थाय ते भावश्रावकना लक्षण ए प्रमाणे हे प्रभु वीतराग परमेश्वर तमे कक्षां छे ते प्रमाणे आगल कहियें छैयें ॥ १ ॥

कृत व्रत कर्मा शीलाधार, गुणवंतो ने ऋजु व्यवहार ।

गुरु सेवीने प्रवचन वक्ष, श्रावक भावें ए प्रत्यक्ष ॥ २ ॥

अर्थ—द्वां मार्गानुसारीना पांवीस गुण ज्ञानविमलसूरीयें लह्या छे पण विशेष शब्दाः शौदिकमां प्रयोजन नथी तथा एतुं मूल धर्मरत्नप्रकरणमां कबुं छे तेमां पण नथी कक्षा माटे, अमे लह्या नथी १ कर्तुं छे व्रतरूप कार्य जेणे ते कृतव्रतकर्मा कहियें २ शीलवंत होय ३ विवक्षित गुणवंत होय ४ ऋजु व्यवहार एटले सरल मन होय ५ गुरुनी श्रुश्रूपा एटले सेवा करे ६ प्रवचन के० आगममां कुजल होय ढाढो होय ए छ लक्षण जेमां होय तेः

મત્યક્ષણે ભાવશ્રાવક કહિયે. યતઃ—“કયવચકમ્પો તદ્, શ્રીલવં ચ ગુણવં ચ ઝજ્જુવવહારી ।
ગુરુમ્પ્રસૂતો પયવળક્ષ્મ્યો મ્વહ સાવગો માવે ॥ ૧ ॥ ” ॥ ૨ ॥

શ્રવણ જાણણા ગ્રહણ ઉદાર, પડિસેવા એ ચાર પ્રકાર ।

પ્રથમ ભેદના મન ધારીયે, અર્થ તામ્ હમ્ અવતારીયે ॥૩॥

અર્થ—હવે ઉપરના છ લક્ષણમાંથી પ્રથમ કૃતવ્રતકર્મા નામે લક્ષણના ચાર મેદ છે— ૧
શ્રવણ કે૦ સાંભળવું ૨ જાણણા કે૦ જાણવું ૩ ગ્રહણ કે૦ અંગીકાર કરવું ઉદાર કે૦ વિ-
સ્તારપણે ૪ પડિસેવા કે૦ સમ્યક્ પાળવું એ ચાર મેદ જે કૃતવ્રતકર્મા નામે તેના અવધા-
રીયે તામ કે૦ તેના અર્થ એમ અવતારીયે કે૦ ઝનારીયે ॥ ૩ ॥

વહુમાને નિસુણે ગીયત્ય, પાસે મંગાદિક વહુ અત્ય ।

જાણગુરુ પાસે વ્રત ગ્રહે, પાલે ઉપસર્ગાદિક સહે ॥ ૪ ॥

અર્થ—હાં વહુમાન કહ્યું પળ વિનય તથા વહુમાન વંને છેવ્વાં. યતઃ—“વિનય વહુમાણ-
સારં, ગીયત્યાઓ કરેડ વયસવળં । ” ઈતિ વચનાત્. ગીયત્ય પામે કે૦ ગીતાર્ય પાસેથી જે
નિસુણે કે૦ સાંભળે તે વિનય તથા વહુમાન સહિત સાંભળે હાં ચોમંગી કહે છે—૧ કોડક
ધૂર્તમાં બંદનાદિક વાગ્ય વિનય તો હોય પણ શુલ્કર્મા કે૦ મારીકર્મી માટે વહુમાન અંતર-
મીતિ ન હોય ૨ કોડકમાં વહુમાન હોય પણ વિનય કરવાની શક્તિ ન હોય તે ગ્લાનાદિક
જાણવા ૩ કોડક આસન્નસિદ્ધિયા જીવમાં વિનય તથા વહુમાન વેદુ હોય ૪ કોડક આકરા
પાપકર્મીમાં વિનય તથા વહુમાન એક ન હોય હાં વ્રત સાંભળવાને કહ્યું. પણ ઉપલક્ષણથી સર્વ
શાસ્ત્ર સાંભળે મુત્ર તે ગીત અને તેનું વ્યાખ્યાન તે અર્થ અને જે મુત્ર તથા અર્થસહિત તે ગીતાર્ય.
યતઃ—“ગીયં મન્નદ મુત્તં, અત્યોત્તસેવ દોડ વક્ત્રાણં । ગીણ ચ અત્યેણ ચ સંજુતો દોડ ગીયત્યો
॥૧॥” મુલે ગીતાર્ય પાસે સાંભળીને એ પહેલો મેદ મંગાદિક વહુ અર્થ જાણે કે૦ વ્રતના માંગા
મમુલ વહુ અર્થ સમજે જેમ પચક્ષાણના ૪૯ માંગાને ત્રિકાલના ગણિયે તે વારે ૧૪૭ માંગા
થાય બીજી વ્રતઆશ્રી ગણિયે તે વારે એક વ્રતે ૬ વે વ્રતે ૪૮ ત્રણ વ્રતે ૩૪૨ इत्यादિક યાવત્
વાર વ્રતે ૧૩૮૪૧૨૮૭૨૦૦ માંગા થાય. અત્ર ગાયા—“તેરસ કોડિસયાઈ. જુલસીકોડી હ
વારસ ચ લક્ષ્તા । સગસીદ્ સહસ દો સય. સન્નગં છકમંગીએ ॥૧॥” નવ મંગીયે એક વ્રતે ૯ વે
વ્રતે ૯૯ યાવત્ વાર વ્રતે ૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯ અને એકવીસ મંગી કરિયે તે વારે વારે વ્રતે
૧૨૮૫૫૦૦૨૬૩૧૦૪૯૨૧૫ થાય. ૪૯ મંગે વારે વ્રતે ૨૪૪૧૪૦૬૨૪૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯
૯૯ માંગા થાય. ૧૪૭ માંગાએ વારે વ્રતે ૧૧૦૪૪૩૪૬૦૭૭૧૯૬૧૧૫૩૩૩૫૬૯૫૭૬૯૫
માંગા થાય. સર્વ અક્ષર સંચારણાયે જાણવા. ઉત્યાદિક માંગાનું જ્ઞાન કરે, આદિ શબ્દે વ્રતના
અતિચાર જાણે, એ વીજો મેદ વિસ્તારે ધર્મરત્નપ્રકરણથી જાણવો. પછી ગુરુ પાસેથી વ્રત
અંગીકાર કરે. આર્ણદાદિક શ્રાવકની પેઠે ઇતર તે ચોમાસા મમુલના અથવા યાવત્કથિક
તે જાવગીવના એ વીજો મેદ થયો, અને પાછે કે૦ સમ્યક્ પાછે તથા ઉપસર્ગાદિક જે આવે

તે સર્વે કામદેવ શ્રાવકની પેટે સહે, એ ચોથો મેદ. કહ્યો. એ કૃતવ્રતકર્માના ચાર મેદ વસ્ત્રાણ્યા ॥ ૪ ॥

સેવે આયતણા ઉદ્દેશ, પરગૃહ તજે અણુબ્મહવેસ ।

વચન વિકાર ત્યજે શિશુલીલ, મધુર મળે એ ષટ વિધ શીલ ॥ ૫ ॥

અર્થ—હવે ધીજા શીલવ્રતનામા લક્ષણના છ મેદ કહેછે. સેવે આયતણા કે. સાધર્મિકને મલવાનું સ્થાન સેવે. યતઃ—“જત્ય સાહમ્મિયા વહવે, સીલવંતા વહુસુયા । ચરિત્તાયારસંપન્ના, આયયણં તં વિયાણાદિ ॥ ૧ ॥” તેવો ઉદ્દેશ કે. સ્થાનક સેવે પણ મિહુની પાલી મધુર સેવે નહીં, એ પહેલો મેદ. વલી પરગૃહ તજે કે. પારકા ઘરમાં પેસતો ન ફરે, કેમકે કાંઈ વસ્તુ સ્વેચ્છાએ ત્યારે તેના ઉપર શંકા આવે પણ કારણે કોઈના ઘરમાં જાય તે વાત જૂદી છે, એ ધીજો મેદ. તથા અણુબ્મહવેસ કે. ઉદ્ગટ વેપ ન પહેરે જે થકી લાંઠીઆ ઢોલીઆ આદમીમાં ગણાય તે ન કરે, એ ધીજો મેદ. વલી વચનવિકાર ત્યજે કે. જે થકી રાગદ્વેષ વધે એવા વિકારનાં વચન બોલે નહીં, એ ચોથો મેદ. અને શિશુલીલ કે. બાલક્રીડા, જુગડું રમડું इत्यादિક ત્યજે, એ પાંચમો મેદ. વલી મધુર મળે કે. મીઠુંબોલે ગમેતેલું કાર્ય પડે તોપણ હે સૌમ્ય, હે સુંદર, આ કામ કરશો એમ કહે એ છ મેદ શીલવંતનામા ગુણના જાણવા ॥ ૫ ॥ હવે એજ છ મેદ વિસ્તારી દેખાડે છે.

આયતન સેવે ગુણ પોષ, પરગૃહ ગમને વાધે દોષ ।

ઉદ્ગટ વેષ ન શોભા લાગ । વચન વિકારે જાગે રાગ ॥ ૬ ॥

અર્થ—આયતન કે. જે સાધર્મિનાં સ્થાનક તે સેવતાંથકાં ગુણની પુષ્ટિ થાય. ગાથા—“આયયણ સેવણાઓ, દોસા છિજ્જંતિ વહૂંશુણોહો ।” इतिવचनात्. વલી પરગૃહગમને કે. પારકે ઘેર જાતાં વાધે દોષ કે. દોષ વધે. યતઃ—“પરગિહગમણંપિ કલંકપંકમૂલં મુસીલાણં ।” इति वचनात्. વલી ઉદ્ગટ વેષ તે શોભાલાયક નહીં. ગાથા—“સહઈ પસંતો ધમ્મી, બ્મહવેસો ન સુંદરો તસ્સ ।” इति वचनात्. સહઈ કે. શોભે પસંત ધમ્મી કે. પ્રશંસાં ધર્મી ઉદ્ગટવેષ તેને સુંદર નથી इति. તથા વચનના વિકારે કરીને રાગ જાગે માટે વિકારનાં વચન કહે નહીં. યતઃ—“સવિયારજંપિયાઈ, વૂણમુદ્દરંતિ રાગમ્મિ ।” इति वाक्यात्. તે માટે ન કહે. યતઃ—“જં મુણમાણસ્સ કહં, મુટ્ટુયરં જલ્હ માણસે મયણો । સમણેણ સાવણં વિ ન સા કહા હોઈ કહિયન્વા ॥ ૧ ॥” इति वचनात् ॥ ૬ ॥

મોહતણો શિશુલીલા લિંગ, અનર્થ દંડ અછે એ ચંગ ।

કઠિન વચનનું જલ્પન જેહ, ધર્મિને નહિ સમ્મત તેહ ॥ ૭ ॥

અર્થ—જે શિશુલીલા કે. બાલક્રીડા તે મોહતણો કે. મોહનું લિંગ છે વલી કેવી છે અનર્થ દંડ છે તે જીવને ચંગ કે. મનોહર લાગે છે. યતઃ—“બાલિસજ્જણકીલા વિ હુ,

મૂલં મોહસ્ત, ણત્યંદંડાઓ ।” ઇતિ વચનાત્. હવે, છટ્ટો મેદ કહે છે તે કઠિન વચનનું જે વોલવું તે ધર્મી જીવને સમ્મત કેં માન્ય નહીં. યતઃ—“પરુસવયણાભિયોગો, ન સમ્મઓ સુદ્ધ ધમ્માણં ॥” ઇતિ વચનાત્. એ છ મેદે કરી વીજો શીલવંતનામા મેદ સંપૂર્ણ થયો ॥૭॥

ઉદ્યમ કરે સદા સજ્ઞાય, કરણ વિનયમાં સર્વ ઉપાય ।

અનભિનિવેશી રુચિ જિન આણ, ધરે પંચગુણ એહ પ્રમાણ ॥ ૮ ॥

અર્થ—હવે ગુણવંતનામા ભાવભાવકનું ત્રીજું લક્ષણ કહે છે તેમાં યદ્યપિ ઔદાર્ય ધૈર્ય ગાંધાર્ય પ્રિય વોલવું ઇત્યાદિક અનેક ગુણ છે તોપણ પાંચગુણે કરી ગુણવંત ગીતાર્થ કહાણે ૧ સજ્ઞાય કેં મળવા વાંચવા પૃચ્છનાદિકનો ઉદ્યમ કરે ૨ કરણ કેં અનુષ્ઠાન ક્રિયા કરે ૩ વિનયમાં કેં શુરુ આદિક આવે અમ્યુત્યાનાદિક કરે સદા સજ્ઞાલક્ષ્યકો જે જે વિનયના પ્રકાર છે તે તે સર્વ કરે ૪ અનભિનિવેશી કેં કદાગ્રહી ન હોય રહલોક સાધવામાં કદાગ્રહ ન કરે ૫ રુચિ કેં આકરી શ્રદ્ધા જિનઆણ કેં જૈનાગમને વિષે હોય એ પાંચગુણ ધરે તે ગુણવંત કહિયે તે પ્રમાણ કેં માન્ય છે ॥ ૮ ॥

સજ્ઞાયેં ધરે વૈરાગ, તપ નિયમાદિક કરણે રાગ ।

વિનય પ્રયુજે ગુણનિધિતણો, જેમ મન વાધે આદર ઘણો ॥ ૯ ॥

અર્થ—હવે એ પાંચનાં ફલ કહે છે. પ્રથમ સજ્ઞાય કરતાં જીવને વૈરાગ વધે તથા અનુષ્ઠાનમાં સાવધાન થકો જીવ તપ તથા નિયમમાં ઉદ્યમવંત હોય જે તપ તે વારમેદે પ્રસિદ્ધ છે અને નિયમ તે સાધુને વિશ્રામણ ઉત્તરપારણલોચ કરાવ્યો હોય તેને ધૃતપ્રમુલ્લનું દાન દેવું. યતઃ—“પહસંતગિલાણેસુ ય, આગમગાહિસુ તહ ય કયલોએ । ઉત્તરપારણગમિ ય, દાણં સુવહુફલં હોઈ ॥ ૧ ॥” ઇતિ તથા શુરુવંદના ચૈત્યવંદના પૂજા પ્રમુલ્લ પળ એ ગુણમાં છેવાં ૩ તથા ગુણનો નિધાન જે પુરુષ તેનો વિનય પ્રયુજે કેં કરે. ગુણવંત આવે તે વારે ડમો થાય, સામો જાય, મસ્તકે અંજલી કરે, આસન આપે, શુરુ વેઠા પછી વેસે, સેવા કરે, જાય ત્યારે વોલાવા જાય ઇત્યાદિક વિનય કરે તે વિનયવંત દેહીને તેના ઉપર શુરુનો ઘણો આદર વધે આશ્ચર્યાદિક શુરુ તેને આપે ॥ ૯ ॥

અનભિનિવેશી અવિતત્થ ગણે, ગીતારથ ભાષીત જે સુણે ।

સદ્દહણાયેં સુણવા ચાહ, સમકિતનો મોટો ઉચ્છાહ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—અનભિનિવેશી જે હોય તેને અવિતત્થ કેં યથાર્થ માને અને ગીતાર્થ જે વોલે ગીતાર્થ કહે તે યથાર્થ જાણે તથા ગીતાર્થ પાસે સાંભળે શ્રદ્ધાપૂર્વક સાંભળવાને વાંછે અલક્ષણથી શ્રદ્ધાયેં રૂચ્યાપૂર્વક અનુષ્ઠાન કરે એવી શ્રદ્ધા વિના સમકિતની શુદ્ધિ ક્યાંથી થાય. યતઃ—“સવણકરણેસુ રૂચ્છા, હોઈ રૂઠ્ઠું સદ્દહણસંજુત્તા । રૂઠ્ઠું વિણા કત્તો, સુદ્ધી સમ્મચરણસ્સ ॥ ૧ ॥” ઇતિ એ સમકેતનો મોહોટો ઉચ્છાહ કેં હર્ષ છે ॥ ૧૦ ॥

અવિતથ કથન અવંચક ક્રિયા, પાતિક પ્રકટન મૈત્રીપ્રિયા ।

વોધ વીજ સદ્ધાર્વે સાર, ચાર મેદ એ ક્ષુજુ વવહાર ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હવે ભાવશ્રાવકનું ચોથું ક્ષુજુવ્યવહારનામા લક્ષણ ચાર મેદે કરી કહે છે. ૧ અવિતથ કથન તે યથાર્થ વોલે ધર્મ વ્યવહારમાં પરને ઠગવાને માટે ધર્મને અધર્મ ન કહે અધર્મને ધર્મ ન કહે ક્રય વિક્રય વ્યવહારમાં લેવે દેવે જૂટું ન વોલે તથા સાક્ષી વ્યવહારમાં રાજદરવારે પળ સ્વોટી સાહેદી ન પૂરે તથા ધર્મની હાંસી થાય એજુ પળ ન વોલે એ પ્રથમ મેદ. ૨ અવંચકક્રિયા કે. વીજાને કષ્ટ ઉપજે એવી ક્રિયા ન કરે સારી વસ્તુમાં સરાવ વસ્તુ મેલી ન આપે અથવા તાકડી પ્રમુલ તોલમાં અધિકું ઓછું આપી છેડેને પરને ઠગે નહીં તથા આ ભવમાં પળ વંચનક્રિયા તે કેવલ પાપજ છે એમ દેસતો પરને ઠગવાથી નિવર્તે યથાપિ અવંચકક્રિયા તે પોતાનો આત્મા ઠગાય નહીં ઈહાં યોગઅવંચક ક્રિયાઅવંચક ફલઅવંચક ઇત્યાદિક પૂર્વના દવામાં અર્થ લખ્યો છે પળ ધર્મરત્ન ગ્રંથમાં એ રીતે નથી માટે અમે નથી લખ્યો. ૩ કોડક પાપ કરતો હોય તેને પ્રકટન કે. અપાય કહી ડેસાઢે જે હે મદ્રે પાપ કરતાં અનર્થ થાય ઇત્યાદિક કહે પળ તેને લવેલે નહીં. ૪ મૈત્રીપ્રિયા કે. નિષ્કપટપણે મિત્રાઈ કરે તે સાચે ભાવે કરે પળ સ્વોટં ભાવે ન કરે માટે એમ કહ્યુંજે સાર વોધવીજ પામે. એ ચાર મેદે કરી ક્ષુજુ કે. સરલતાનો વ્યવહાર કહિયે અને એ ચારે વોલથી વિપરીત કરે તો વોધવીજ જાય એમ ધર્મરત્નપ્રકરણમાં કહ્યું છે ॥ ૧૧ ॥

ગુરુ સેવી ચડવિહ સેવના, કારણ સંપાદન ભાવના ।

સેવે અવસરે ગુરુને તેહ, ધ્યાનયોગનો ન કરે છેહ ॥૧૨॥

અર્થ—હવે ભાવશ્રાવકનું પાંચમું લક્ષણ ગુરુશ્રુષ્ટા નામે કહે છે તે ગુરુસેવા ચડવિહ કે. ચાર પ્રકારે છે. ૧ ગુરુની સેવના કરે ૨ કારણ કે. વીજા પાસે ગુરુની સેવા કરાવે ૩ સંપાદન કે. ગુર્વાદિકને ઔપધાદિકનું દેવું કરે ૪ ભાવના કે. ગુર્વાદિકનો વહુમાન કરે તથા ગુરુના પરિવારનો વહુમાન કરે ઇહાં ગુરુ તે ધર્મગુરુ લેવા પળ માતાપિતાદિક ગુરુ ન લેવા. યતઃ—“ધર્મજ્ઞો ધર્મકર્તા ચ સદા ધર્મપ્રવર્તકઃ । સત્ત્વેભ્યો ધર્મશાસ્ત્રાણાં દેશકો ગુરુરુચ્યતે ॥૧૧॥” હવે એ ચારે મેદનો અર્થ કહે છે. ૧ અવસર પામીને ગુરુની સેવા કરે પળ વગર અવસરે ન કરે તે કહે છે જે ધ્યાન કે. ધર્મધ્યાનાદિક યોગ તે પ્રત્યુપેક્ષણા આવશ્યકાદિક તેનો ન કરે છેહ કે. છેદ ન કરે ઇટલે જીર્ણશેઠની પેટે વ્યાધાત ન કરે ॥૧૨॥

તિહાં પ્રવર્ત્તાવે પરપ્રતે, ગુરુગુણ ભાષે નિજ પર છતે ।

સંપાદે ઔપધ મુલ્લ વલો, ગુરુભાવે ચાલે અવિચલી ॥૧૩॥

અર્થ—૨ વલો તે પરપ્રતે કે. વીજાને ગુરુસેવાને વિષે પ્રવર્ત્તાવે તેના આગલ ગુરુગુણ ભાષી કે. વર્ણન કરીને ઇટલે એ ભાવ જે પોતે ગુર્વાદિકના ગુણ વર્ણન કરે તેથી પ્રમાદી

होय ते पण गुरुसेवामां प्रवर्ते इतिभावः ३ तथा निज के० पोताथी अने पर छेंतें के० पर-
यकी संपादे के० आपे अपावे औषधमुखवली के० औषधप्रमुख तेमां एक द्रव्य ते औषध
अथवा वाह्यउपयोगी ते औषध अने अनेक द्रव्यसंयोग अथवा शरीरमां भोगववा योग्य ते
भैषज वली प्रमुखशब्दे जे संयमोपकारि वस्तु जोइये ते आपे अथवा अपावे ४ गुरुभावे
चाले के० गुरुने अभिप्राये चाले गुरुनो बहुमान करे तथा गुरुने अनुजायी चाले अवि-
चली के० अविचल यको ॥ १३ ॥

सूत्र अर्थ उत्सर्गववाय, भावे व्यवहारें सोपाय ।

निपुणपणं पाम्यो छे जेह, प्रवचनदक्ष कहिजे तेह ॥ १४ ॥

अर्थ—हवे भावभावकतुं प्रवचनदक्षनामा छटुं लक्षण वखाणे छे ते छ भेदे छे ते माटे
भावक पण छ भेदे जाणवो ते कहे छे १ सूत्रनेविषे कुशल २ अर्थनेविषे कुशल ३ उत्स-
र्गने विषे ते सामान्य सूत्रने विषे कुशल ४ अववाय के० अपवाद एटले विशेष भूत्रने विषे
कुशल ५ भावे के० विधिपूर्वक भर्मानुष्ठानने विषे कुशल ६ व्यवहारें के० गीतार्थनी आच-
रणारूप जे जीतव्यवहार तेने विषे कुशल सोपाय के० उद्यम सहित निपुणपणं के० कुशल-
पणं पाम्यो छे एवो जे पुरुष तेने प्रवचनदक्ष कहियें ॥ १४ ॥

उचित सूत्र गुरु पासें भणे, अर्थ सुतीर्थें तेहनो सुणे ।

विषय विभाग लहे अविवाद, वली उत्सर्ग तथा अपवाद ॥ १५ ॥

अर्थ—हवे ए छ भेद विस्तारी कहे छे. १ उचित सूत्र के० भावकने योग्य सूत्र चौसर-
णादिक प्रवचनमाताथी मांडीने छ जीवणीया अध्ययनपर्यंत भणे. उक्तंच—“ पवयणमाई छ-
जीवणियंता उभओवि इयरस्स ॥ अस्यार्थः—प्रहण शिक्षा तत्र प्रकृता, उभयतः सूत्रतो अर्थतश्चेतर-
स्य भावकस्येति । ” ए रीते सूत्र भणे उपलक्षणयी पंचसंग्रह कर्मपयडीप्रमुख ग्रंथना समूह
ते पोतानी बुद्धिने अनुसारे भणे. २ अर्थ के० ते सूत्रनो अर्थ ते सुतीर्थें के० संविज्ञ गुरु
पासेथी सांभले ३-४ हवे उत्सर्ग तथा अपवाद ए वे भेद साये कहे छे. अविवाद के०
विवाद रहितपणे विषयविभाग लहे के० पोतपोताने ठेकाणे जाणे उत्सर्गने उत्सर्ग ठामे
जाणे अपवादने अपवादठामे जाणे पण एकलो उत्सर्गज न आलंवे अथवा एकलो अपवादज
न आलंवे जे अवसरें जे करबुं घटे ते करे एटले लामालाम जोइ कार्य करे, ए सर्व चार
भेद कळा ॥ १५ ॥

पक्षभाव विधिमांहे धरे, देशकाल मुख जेम अनुसरे ।

जाणे गीतारथ व्यवहार, तेम सवि प्रवचन कुशल उदार ॥ १६ ॥

अर्थ—५ देववदनादिक विधिने विषे पक्षभाव के० बहुमान होय तथा बीजो कोइ
विधि करतो होय तेहनो पण बहुमान करे विधि सामग्रीना अभावें पण विधि आराधवानो

मनोरथ मूके नहीं इत्यादिक उपलक्षणथी जाणवुं. ६ हवे व्यवहारकुशलनामा छहो भेद वखाणे छे ते जेम देशकाल प्रमुख होय तेने अनुसरे. एटछे ए भाव.जे देश ते सुस्थित दु-स्थितादि तथा काल ते सुकाल दुष्कालादिक प्रमुखशब्दे द्रव्य सुलभ दुर्लभादि भावथी हृष्ट श्लानादिक ते सर्वने पोतपोतानी हृदे जाणे गीतार्थनो व्यवहार सर्व पोते जाणे एटछे ए भाव जे उत्सर्ग अपवादना जाण जे गीतार्थ तेणे आचरथो जे व्यवहार ते पोतानी मते दुखवे नहीं पण ते सर्व व्यवहार तेमज अंगीकार करे. ए छप्रकारनो प्रवचनकुशल ते उदार के० प्रधान कहिये. ए छ लक्षण भावश्रावकनां जाणवां ॥ १६ ॥

किरियागत ए षटविध लिंग, भाषे तुं जिनराज अभंग ।

ए विधि श्रावक जे आचरे, सुख जश लीला ते आदरे ॥१७॥

अर्थ—षटविध लिंग के० ए छप्रकारना लिंग ते किरियागत के० क्रियाथी ओलखाय जेम धूम्रथी अग्नि ओलखाय तेनी पेठे एम हे जिनराज सामान्य केबलीमां राजा सरिखा तुं भाषे के० कहे छे अभंग के० समस्तपणे ए विधि जे श्रावक आचरे ते सुख तथा यश तेनी जे लीला तेने आदरे के० पामे ॥ १७ ॥

॥ ढाल तेरमी ॥

इहां शिष्य प्रश्न पूछे छे जे हे स्वामी बीजा बली कांइ लिंग छे के तमे ए छ लिंग क्रियागत कहां तेढलांज छे. तेने गुरु उत्तर आपे छे जे भावगत लिंग जूदां छे ते तेरमी ढालमां कहे छे ए संबंधे आबी ढाल ते कहे छे.

॥ छट्टी भावना मन धरो—ए देशी ॥

भाव श्रावकनां भाविये, हवे सत्तर भाव गत तेहोरे ।

नेहोरे, प्रभु तुझ वचने अविचल होजो ए ॥ १ ॥

अर्थ—हवे भावश्रावकना लिंग गणत्रीयें सत्तर छे ते भावगत छे ते कहिये छैयें, माटे हे प्रभु हे स्वयंबुद्ध तारा वचनने विषे चले नहीं एवो मुझने स्नेह होजो ॥ १ ॥

इत्थी चंचल चित्तथी, जे वाट नरकनी मोटीरे ।

खोटीरे, छांडे ए गुण धुरे गणो ए ॥ २ ॥

अर्थ—यतः—“१ इत्थि २ दिय ३ त्य ४ संसार ५ विसय ६ आरंभ ७ मेह ८ दंसणओ, ९ गड्डरिगाइपवाहे । १० पुरस्सर आगमपवित्री ॥ १ ॥ ११ दाणाइ जहासत्ती, पवत्तणं १२ विहि १३ अरत्तदुहेय । १४ मज्झत्य १५ मसंबद्धे, १६ परत्थकामोवभोगी य ॥ २ ॥

૧૭ વેસા ઇવ ગિહવાસં, પાલ્હ સત્તરસપયનિવદ્દં તુ । માવગયમાવસાવગલ્લગ્નમેયં સમા-
સેણં ॥ ૩ ॥” એ સત્તર ગુણ કહ્યા તેમાં પહેલું લક્ષણ કહે છે ઇહાં ઇચ્છા ચંચલ ચિત્તથી
અવું લિપિદોષે ઘણી પ્રતોમા લસ્યાયું છે તેથી પૂર્વે ટવાકારે ઇચ્છા એવો અર્થ કર્યો છે પણ
તે નિર્મૂલ છે માટે ડબેલ્યો છે અત્રાયે ધર્મરત્ન ગ્રંથ જોડને નિશ્ચય કરવો. ઇત્થી કે. સ્ત્રી કેવી
છે જે ચિત્તથી ચંચલ કે. ચપલ છે એટલે અન્ય અન્ય પુરુષની ઇચ્છા કરનારી છે વલી વાટ
નરકની મોટી કે. મોટી નરકની વાટ છે એટલે નરકે જવાનો માર્ગ છે તે સ્ત્રીને કે.
હીની વાટ છે માટે સ્ત્રીને એવી જાણીને મૂકે એ ગુણ ધુરે ગણો કે. પહેલો સંખ્યામાં ગણો ॥૨॥

ઇન્દ્રિય ચપલ તુરંગને, જે રુંધે જ્ઞાનની રાશેરે ।

પાસેરે, તે બીજો ગુણ શ્રાવક ધરે એ ॥ ૩ ॥

અર્થ—હવે ઇન્દ્રિય જે પાંચ શાસ્ત્રોક્ત સ્વરૂપ તદ્રૂપ જે ચપલ કે. શીઘ્રગામીપણા માટે દુર્ગ-
તિને સન્મુખ ચાલતા એવા જે તુરંગ કે. ઘોડા તેને જે જ્ઞાનરૂપ રાશેરે કે. રાસડીયે કરીને
રુંધે કે. રોકી રાખે એ બીજો ગુણ તે શ્રાવક પોતા પાસે ધરે. યતઃ—“ઇન્દિયચલતુરંગે,
દુર્ગદમગ્નાણુધાવિરે નિચં । માવિયમવસ્સરૂવો, રુંધે સન્નાગરસ્તીર્હિ ॥ ૧ ॥” ॥ ૩ ॥

ક્લેશતણું કારણ ઘણું, જે અર્થ અસારજ જાણેરે ।

આણેરે, તે ત્રીજો ગુણ નિજ સંનિધિ એ ॥ ૪ ॥

અર્થ—જે ઘણું કે. અત્યંત ક્લેશનું કારણ એવો જે અર્થ કે. દ્રવ્ય તેને અસારજ જાણે એ
ત્રીજો ગુણ નિજ સંનિધિ કે. પોતાની પાસે આણે કે. લાવે । ૪ ॥

ભવવિઢંબનામય અછે, વલી દુઃસ્વરૂપી દુઃસ્વ હેતોરે ।

ચેતોરે, એમ ચોથો ગુણ અંગી કરે એ ॥ ૫ ॥

અર્થ—ભવ કે. જે સંસાર તે કેવો છે જે વિઢંબનામયી છે વલી જન્મ, જરા, મરણ, રોગ,
શોકાદિક દુઃસ્વરૂપી છે વલી જન્માંતરે નરકાદિક દુઃસ્વનો હેતુ છે એમ દુઃસ્વનીજ પરંપરા
આપે તે ચેતો કે. જાણો એ ચોથો ગુણ શ્રાવક અંગીકાર કરે ॥ ૫ ॥

સ્ત્રીણ સુખ વિષય વિષોપમા, એમ જાણી નવી વહુ રહેરે ।

બીહેરે, તેથી પંચમ ગુણ વર્યો એ ॥ ૬ ॥

અર્થ—હવે વિષય કેવા છે જે શણિક સુખ છે તે પણ વિષોપમા કે. કાલકૂટ સરિસા
છે પરિણામે દારૂણ છે એવા વિષય જાણીને તેને વહુ કે. અત્યંતપણે નવી રહે કે. ન વાંછે
અને તે વિષયને અસાર જાણે છે માટે તેથી બીહે કે. બીતો રહે એ પંચમગુણને વર્યોથકો
શોમે ॥ ૬ ॥

તીવ્રારંભ તજે સદા, ગુણ છઠાનો સંભાગીરે ।

રાગીરે, નિરાંરંભ જનનો ઘણું એ ॥ ૭ ॥

અર્થ—હવે તીવ્રારંભ કે० ઘણા પ્રાણીને પીઢાકારી જે ગ્વર કર્માદિક વ્યાપાર તેને સદા તજે કદાચિત્ કરે તો મગોકથકો કરે પણ નિઃમગોકથકો ન કરે તે છઠા ગુણનો સંભાગી કે० મજનારો થાય યદ્યપિ પણ અણચાલતે કાંડક આરંભ પોતે મગોકથકો કરે છે પણ રાગી તો નિરાંરંભ કે० આરંભરહિત જે જન કે० લોક તે મુનિરાજનો હોય ઘણો કે० અત્યંત હોય ॥ ૭ ॥

માને સત્તમ ગુણ વચો, જન પાસ સદૃશ ગૃહવાસોરે ।

અભ્યાસોરે, મોહ જિતવાનો કરે એ ॥ ૮ ॥

અર્થ—હવે સાતમો ગેહનામા ગુણ વચ્ચાણે છે તે સાતમો ગુણ વચ્ચોથકો માને કે० જાણે તે જન કે० પ્રાણી ઘરવાસને પાસ સદૃશ કે० વંધન સરિત્થો માને જેમ પક્ષી પાસમાં પડ્યો હઠી ન શકે અને પોતાના આત્માને દુઃખી માને એમ ગૃહ માતાપિતાદિક સંવંધે દીક્ષા છેડ ન શકે પણ દુઃખ માને અને તે પ્રાણી અભ્યાસ તો મોહને જિતવાનોજ કરે ॥ ૮ ॥

અટ્ટમ દંસણ ગુણભયો, વહુ ભાંતેં કરે ગુરુ ભક્તિરે ।

શક્તિરે, નિજ સદ્ગુણની ફોરવે એ ॥ ૯ ॥

અર્થ—આઠમો ઢર્શનનામા ગુણે ભયો થકો ગુરુ જે ધર્માચાર્ય જેનાથી સમક્તિ પામ્યો તે ગુરુની ભક્તિ વહુભાંતેં કરે અને પોતાની શ્રદ્ધાની શક્તિ ફોરવે દૃઢ છે એ માલ જે આસ્તિક્યભાવ સહિત અને અતિચારરહિત ઢર્શનને ધરતો શક્તિયે પ્રભાવના તથા વર્ણવાદ બુદ્ધિવંત કરે. યતઃ—“ અન્ધિક્કભાવકલ્હિઓ, પ્રભાવણાવચ્ચવાયમાર્હિં । ગુરુભક્તિજુઓ ધીર્મ, ધરેં દય દંસણ ત્રિમલ્લ ॥ ૧ ॥ ” ॥ ૯ ॥

લોકસન્નાહવિ પરિહરે, જાણે ગાઢરિઓ પરવાહોરે ।

લાહોરે, એમ નવમા ગુણનો સંપજે એ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—હવે ગાઢરીક પ્રવાહનામા નવમો મેદ વચ્ચાણે છે તે લોકસન્નાહ કે० અવિચારિત રમણીક તેને પરિહરે કે० ત્યજે અને લોકની ચાલ તે ગાઢરિઆ પ્રવાહ જેવી છે જેમ એક ગાઢરની પછવાડે વીજું ગાઢર ચાહે ઉપલક્ષણથકી કીડીનો મંકોદાનો પ્રવાહ પણ કહેવો તે જેમ અવિચારિત છે તેમ લોકપ્રવાહ પણ તેવો છે તે માટે વર્જે એમ નવમા ગુણનો લાહો નીપજે ॥ ૧૦ ॥

આગમને આગલ કરે, તે વિણ કુળ મારગ સાચીરે ।

ભાપીરે, એમ કિરિયા દશમા ગુણ થકીએ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હવે દશમો આગમનામા મેદ વસાળે છે જે કાર્ય કરે તે આગમને આગલ કરીને. કરે એય વિચારેજે આગમ વિના જે પરલોક સાધવાનો માર્ગ તેનો કોણ સાચી એટલે વીતરાગના આગમમાંજ એવા માર્ગ હોય માપી કે. એવું કહીને એ રીતની ક્રિયા કરે એટલે એ ભાવ જે દેવવંદન શુભવંદન પ્રત્યાશ્વાન પ્રતિક્રમણાદિરૂપ ક્રિયા જિનાગમ તથ્ય જાણીને આગમોક્ત ક્રિયા કરે એ દેવવંદનાદિક ક્રિયાનો વિસ્તાર ધર્મરત્નમાં જોડે છેવો એ દશમા ગુણ થકી ક્રિયા પામે ॥ ૧૧ ॥

આપ અવાધાયેં કરે, દાનાદિક ચાર શક્તિરે ।

વ્યક્તિરે, એમ આવે ગુણ અગ્યારમો એ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—હવે દાનાદિક યથાશક્તિયેં કરે એ અગ્યારમો મેદ કહે છે આપ અવાધાયેં કે. પોતાને પીઠા ન હપજે તેમ દાનાદિક ચારે કરે જો દ્રવ્યપાત્ર હોય તો દેતો થકો થાકેજ નહીં અને જો અત્ય દ્રવ્યવાન હોય તો અતિ ઉદાર ન થાય. ઉક્તવ—“લાભોચિયદાણે, લાભોચિયમોયણે । લાભોચિયપરિભાવે, લાભોચિયનિહિકરે સિયા ॥૧૧॥” इत्यादिक एम थोडे काळे घणुं आपी शके तेमज नील तप थावनाने विषे पण यथाशक्ति प्रवर्त्तै एम व्यक्ति के० प्रवटपणे अग्यारमो गुण श्रावकने आवे ॥ ૧૨ ॥

ચિંતામણિ સરિલો લહી, નવિ મુગ્ધ હસ્યો પણ લાજેરે ।

ગાજેરે, નિજ ધર્મે એ ગુણ વારમો એ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે નિઠ્ઠીક નામા વારમો ગુણ કહે છે. ચિંતામણિરત્ન સરિલો પોતાનો ધર્મ લહી કે. પામીને જે મુગ્ધ કે. મૂર્ખ લોક તેણે હસ્યો થકો પણ નવિ લાજે કે. ન લાજે એટલે ધર્મકરણી કરતો લાજે નહીં ગાજેરે કે. ઉત્સુક હોય હર્ષવંત હોય નિજ ધર્મે કે. પોતાના ધર્મને વિષે એ વારમો ગુણ જાણવો યદ્યપિ ધર્મરત્નગ્રંથમાં ચિંતામણિરત્નસરિલી ક્રિયા કરતો ન લાજે એમ કહ્યું છે તો इहां चिंतामणिरत्नसरिलो धर्म कबो तेमां कांह विरुद्ध नयी केमके क्रिया ने धर्म कांह जूदां नयी ॥ ૧૩ ॥

ધન ભવનાદિક ભાવમાં, જેમ નવિ રાગી નવિ દ્વેષીરે ।

સમપેષીરે, તે વિલસે ગુણ તેરમે એ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—હવે તેરમો અરક્તદ્વિષ્ટ નામા મેદ વસાળે છે. શરીરની સ્થિતિ હેતુ છે ધન મવન આદિ શબ્દથી સ્વજન, આહાર, ધર, ળેત્ર, કલત્ર, વસ્ત્ર, શસ્ત્ર, યાન, વાહન इत्यादिक છેવાં. તે પદાર્થમાં રહેતો થકો પણ નવિ રાગી નવિ દ્વેષી કે. રાગ દ્વેષ રહિતની પેઠે હોય એટલે મંદ આદર હોય અન્યથા રાગ દ્વેષ રહિત તો હપજે ગુણટાળે હોય તે इहां केम घटे અને स-मपेक्षी के० मध्यभावनो जोनारो होयजे माटे भावभावक एम भावे. यतः—“नय अत्थि कोइ सयणो, न शरीरं नेव भोगउवयोगा । जीवो अन्नमवगणं, गच्छइ सब्वपि मुत्तूण ॥૧१॥”

ઇત્યાદિ અવિનિત લોક સ્વપર દ્વેષ પળ ન કરે તે શ્રાવક તેરમા ગુણને વિહસે ॥ ૧૪ ॥

રાગ દ્વેષ મધ્યસ્થનો, સમગુણ ચડદમે ન બાધેરે ।

સાધેરે, તે હઠ છાંડી મારગ મલો એ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—હવે ચડદમો મધ્યસ્થ નામા ગુણ વચ્ચાણે છે. રાગ દ્વેષ મધ્યસ્થનો કે ૦ રાગ દ્વેષમાં તળાય નહીં તેમાં મધ્યસ્થપણું રાખે એ રાગ દ્વેષ મધ્યસ્થનો સમગુણ કહિયે એટલે એ ભાવ જે પરમાર્થવિચાર કરે જે મેં મત લીધો તે કેમ મૂઠું અથવા અમુક મારો મત સંઘેટે તેને સંઘેટું એવાં રાગ દ્વેષ ન કરે તે પ્રાણી ચૌદમા ગુણને વિષે વાધા ન પામે એટલે સમગુણી પીઠાય નહીં તે પ્રાણી પોતાનો હઠ કે ૦ કદાગ્રહ છાંડીને મલો માર્ગ સાધે એટલે પરને તથા પોતાને હિત વાંછક થકો કદાગ્રહ મૂકી મધ્યસ્થ ગીતાર્થ શરૂને વચને પ્રદેશી રાજાની પેટે પ્રવર્તે એટલે તેરમા ગુણમાં ધન મવનાદિકમાં મંદ આદર હોય અને ચૌદમા ગુણમાં ધર્મમાં કદાગ્રહ સૂકે સમ્યક્ અંગીકાર કરે ॥ ૧૫ ॥

ક્ષણભંગુરતા ભાવતો, ગુણ પન્નરમે સેવંતોરે ।

સંતોરે, ન ધનાદિ સંગતિ કરે એ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—હવે અસંવંધ નામા પન્નરમો મેદ વચ્ચાણે છે. ક્ષણભંગુરતા ભાવતો કે ૦ સર્વ પદાર્થ ક્ષણભંગુર છે અનિત્ય છે તન મન સ્વજન જીવિત દ્રવ્ય પ્રમુલ્ક એ સર્વ અનિત્ય છે એમ વિચારતો પન્નરમા ગુણને વિષે સંતો કે ૦ સજ્જન પુરુષોને સેવંતો કે ૦ સેવે ન ધનાદિ સંગતિ કરે કે ૦ ધન પ્રમુલ્કની સંગત ન કરે એમ વિચારે. યતઃ—“વિચ્છા દુપયં ચલપ્પયં ચ ચિત્તં ગીહં ધન-ધર્મં ચ સન્નં । સ કમ્મપ્પવીઓ અવસો પયાઇ, પરં ભવં સુંદર પાવગં વા ॥૧૧॥” ॥ ૧૬ ॥

ભાવ વિરતિ સેવે મને, ભાગાદિક પર અનુરોધેરે ।

બોધેરે, એમ ઝલ્લસે ગુણ સોલમેં એ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—હવે સોલમો પરાર્યકામ ભોગોપભોગી નામા મેદ કહે છે. ભવ જે સંસારને વિષે વિરક્ત મન થકો ભોગાદિકને સેવે તે પળ પરઅનુરોધે કે ૦ પરના દાક્ષિણ્યાદિકે સેવે બોધેરે કે ૦ એવાહ્વાસીન જ્ઞાને કરી સોલમો ગુણ ઝલ્લાસ પામે ॥ ૧૭ ॥

આજ કાલ એ છાંહિસુ, એમ વેશ્યાપરે નિસનેહોરે ।

મેહોરે, પર માને ગુણ સત્તરમેં એ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—હવે સત્તરમો વેશ્યાની પેટે ઘરવાસ પાછે એ મેદ વચ્ચાણે છે. જે એ ઘરવાસ છે તે આજ છાંહિયું અથવા કાલે છાંહિયું એમ વેશ્યાની પેટે નિસનેહી રહે જેમ વેશ્યા નિર્ધન દેલી વિચારે જે હવે આજ અથવા કાલે છાંહું છું એમ વિચારે તેમ ગૃહસ્થ પળ આસ્થા પ્રમુલ્ક વિના ઘરમાં વસે પળ ઘરને પર કરી માને એ સત્તરમે ગુણે દેશવિરતિના અનેક મેદ છે માટે નાનાભિપ્રાયવંત હોય તે માટે શુનસ્કત દોષ કોઈ મેદમાં ન જાણવો ॥ ૧૮ ॥

ए गुणवृंदे जे भर्मा, ते श्रावक कहिये भावैरे ।

पावैरे, सुजशपूर तुझ भक्तिथी ए ॥ १९ ॥

अर्थ—ए गुणना वृंद के० समूह तेणे करी जे भरचा छे ते भावै के० भावथी श्रावक कहिये. यतः—“ इय सत्तरसगुणजुचो, जिणागमे भावसावगो भणियो । ” इति वचनात्. ते पावै के० पावै सुजश पूर के० भला जश्नो पूर पावै तुझ भक्तिथी के० हे वीतराग हे चिदानंदस्वरूपी तारी भक्ति थकी पावै एटले तारी. आझावै भावश्रावकपणुं पालवुं ते तारी भक्तिज छे ॥ १९ ॥

॥ ढाल चलदमी ॥

तेरमी ढाल मध्ये भावश्रावकनुं लक्षण कहुं ते भावश्रावक जे होय ते द्रव्यसाधु कहिये अने जे द्रव्यसाधु होय ते भाव साधुपणुं पावै ते माटे हवे भावसाधुनां लक्षण चलदमी ढालमां कहे छे.

ते भावसाधुपणुं लहे, जे भावश्रावक सार; तेहनां लक्षण सात छे ।

सवि जाणे हो तुं गुणभंडार, साहेवजी साची ताहरी वाणी ॥ १ ॥

अर्थ—जे सार के० प्रधानभाव श्रावक पूर्वे कळा ते भाव साधुपणुं पावै तेनां वली सात लक्षण छे ते हे ज्ञान दर्शन चारित्र्य वीर्य सुख दान लाभ भोग उपभोगादिक गुणना भंडार एवा हे परमेश्वर तमे सर्व जाणो छो केवलज्ञान केवलदर्शने करी पदद्रव્યनुं भासन थाय छे ते माटे हे साहेवजी तमारी वाणी ते साची छे सत्य छे एटले ए भाव जे आचार्य परंपरा तथा जीतआचार तथा प्रकरणादिकमां जे भाव कळा छे ते तमारीज वाणी छे पण कोइनी कल्पित नथी ॥ १ ॥

किरिया मारग अनुसारणी, श्रद्धा प्रवर अविवाद; रुजुभाव

पन्नवणिज्जता । किरियामां हो नित्ये अप्रमाद ॥ सा० ॥ २ ॥

अर्थ—हवे सात लक्षण कहे छे सर्व क्रिया प्रत्युपेक्षणादि ते मार्गानुसारणी जे मोक्ष-मार्गने अनुजायी चेष्टा होय ते प्रथम लक्षण तथा धर्मने विषे श्रद्धा के० करवानी इच्छा प्रवर के० प्रधान अविवाद के० विवादरहित ते वीजुं लक्षण अने पन्नवणिज्जता के० प्रज्ञा-पनीयपणुं एटले परूपणा करवी ते ऋजुभाव के० सरल भावै एटले तेनी परूपणा ते अस-दमिनिवेश कदाग्रहे न होय ए वीजुं लक्षण वली क्रिया जे शुभहित अनुष्ठान तेने विषे नि-रंतर अप्रमादी होय पण शिथिल न होय ए चोथुं लक्षण ॥ २ ॥

નિજ શક્તિ સારું કાજનો, આરંભ ગુણ અનુરાગ; આરાધના
'શુરુ આણની । જેહથી લહિયેં હો ભવજલ તાગ ॥ સા૦ ॥ ૩ ॥

અર્થ—તથા પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તપ સંયમાદિક કાર્યનો પ્રારંભ કરે પણ શક્તિને ઓ-
લંબી તપસ્યા પ્રમુલ ન કરે એ પાંચમું લક્ષણ અને ગુણ અનુરાગ કે૦ ગુણીનો પક્ષપાત હોય
એ છટું લક્ષણ તથા શુરુઆજ્ઞાનું આરાધનું તથા શુરુના આદેશે વર્તેનું શુરુની આપાથી સંસાર-
સમુદ્રનો પાર લહિયેં કે૦ પામિયેં એ સાતમું લક્ષણ ॥ ૩ ॥

માર્ગ સમયની થિતિ તથા, સંવિજ્ઞ બુધની નીતિ ।

એ દોઈ અનુસારેં ક્રિયા, જે પાલે હો તે ન લહે નીતિ ॥ સા૦ ॥ ૪ ॥

અર્થ—હવે ઉપર કહેલા સાત મેદમાંથી માર્ગાનુસારિણી ક્રિયા નામે પ્રથમ મેદ વસ્ત્રાણે
છે માર્ગ કે૦ સમયની સ્થિતિ ઉદ્ધે આગમની પ્રયાદા તે આગમ કેને કહિયેં. ઉક્તં ચ—
“આગમોદ્ધાસવચનમાસં દોષક્ષયાદિદુઃ । વીતરાગોઽનૃતં વાક્યં, ન વૃયાદ્દેત્વસંભવાત્ ॥૧૥” તે
આગમની સ્થિતિ ઉત્સર્ગ અપવાદરૂપ શુદ્ધ સંયમનો ઉપાય તે માર્ગ કહિયેં અથવા જે સંવિજ્ઞ
બુધની નીતિ કે૦ સંવિજ્ઞ જે મોક્ષાભિલાષી અને બુધ તે ગીતાર્થે આં વહુપદ અધિકું કહિયેં
તે વારે એમ કહેવું જે સંવિજ્ઞ વહુગીતાર્થની નીતિ કે૦ જે આચરણ ક્રિયારૂપ તેને પણ માર્ગ
કહિયેં એ દોઈ કે૦ બે અર્થ માર્ગના કહ્યા તેવા માર્ગને અનુસારિણી જે ક્રિયા આગમની અ-
ધાધાયેં સંવિજ્ઞ વ્યવહારરૂપ તે માર્ગાનુસારિણી ક્રિયા કહિયેં એવી ક્રિયા જે પાછે તેને નીતિ
કે૦ સંસારની વીક ન લહે કે૦ કદાપિ ન પામે. ઇતિ ગાથાર્થ. હવે સંવિજ્ઞ ગીતાર્થની નીતિ
‘એના પદચ્છેદ કરિયેં’ હૈયેં સંવિજ્ઞ પદ કહું તે અસંવિજ્ઞપણું ટાલવા માટે કહું તો તે ઘણા
અસંવિજ્ઞ મલીને જે આચર્યો હોય તોપણ પ્રમાણ ન થાય યદ્યવ્યવહારઃ—“જે જીયમસોદિકરં,
પાસત્યપમત્તસંજયાઈહિ । વહુપહિં વિ આચરિયં, ન પમાણં મુદ્ધચરણાણં ॥૧૥” આં વહુ
ગીતાર્થ પદ મૂક્યું તેનું કારણ એ જે એક ગીતાર્થે આચર્યું હોય તે કદાચિત્ અનાભોગેં અનવ
બોધાદિક કારણે વિપરીતપણે આચર્યું હોય તે પણ પ્રમાણ ન થાય તે માટે વહુ ગીતાર્થપદ
મૂક્યું તો તે વહુ ગીતાર્થ જે આચરે તે અવિતય હોય આં કોઈ પ્રશ્ન કરે જે આગમમાર્ગ
કહેવો તે તો યુક્ત છે પણ વહુજનાચરણ કહેવું યુક્ત નથી કેમકે ઘણા લોકોયેં તો લૌકિક
માર્ગ આચર્યો હોય માટે આગમ તે તો પ્રમાણ પણ ઘણા લોકોનું આચરણ પ્રમાણ નહીં
વલી આગમ તે જ્યેષ્ઠ છે વહુજનાચરણ તે અનુજ્યેષ્ઠ છે અને લૌકિકમાં પણ જ્યેષ્ઠને મૂકી
અનુજ્યેષ્ઠનું પૂજન યુક્ત નથી તેમજ આગમ તો કેવલી પણ અપ્રમાણ નકરે. યતઃ—“આહાસુ-
ઓવલ્લો; સુઅનાળી જહિવિ ગિપ્પહિ અમુદ્ધં । તં કેવલીવિ શુંજહિ, અપમાણં મુઅં ભવેં ઇહરા ॥૧૥”
તથા આગમ છતાં જો આચરણ પ્રમાણ કરિયેં તો આગમની લઘુતા થાય હવે શુરુ ઉત્તર
કહે છે જે સંવિજ્ઞ ગીતાર્થ છે તે આગમની અપેક્ષા વિના આચરેજ નહીં તે શું આચરે નહીં
તથા શું આચરે તે કહે છે. યતઃ—“દોસા જેણ નિરુદ્ધાંતિ, જેણ સ્વિજ્ઞંતિ પુવ્વકમ્માઈ ।

સો સો મુલ્કોવાઓ, રોગાવત્યામ્ન સમર્પે વૃક્ષ ॥૧૥॥” ઇત્યાદિક આગમ વચન સંભારી દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવ પુરુષાદિક ઉચિત જોઈ સંયમને દ્વિધિકારીજ આચરે તે વીજા સંવિજ્ઞ ગીતાર્થે પળ અંગોકાર કરે તે માર્ગ કહિયે અને વીજા વહુ લોકે આચર્યું તે તો અસંવિજ્ઞ અગીતાર્થે માટે અપ્રમાણ છે વલી આચરણા પ્રમાણ કરતાં આગમ તો અત્યંત પ્રતિષ્ઠા પામે છે શ્રીઠાળાંગ મૂત્રમાં પાંચ પ્રકારના વ્યવહાર પ્રસ્તુત છે. ઉક્તં ચ—“પંચવિદે વ્યવહારે પદ્મતે તંજહા—આગમ-વ્યવહારે મુયવ્યવહારે આણાવ્યવહારે ધારણાવ્યવહારે જીયવ્યવહારે” ઇહાં જીત અને આચરણા તે એકજ અર્થ છે તે માટે આચરણા માનતાં અત્યંતપણે આગમ માન્યું તો આગમ અવિરોધ જે આચરણા તે પ્રમાણ છે ॥ ૪ ॥

સૂત્રે જ્ઞપ્ત્યું પળ અન્યથા, જૂદુંજ વહુગુણ જાણ ।

સંવિજ્ઞ વિવુધે આચર્યું, કાંઈ દિજે હો કાલાદિ પ્રમાણ ॥સા૦ ॥૫॥

અર્થ—વલી એજ વાત કહે તે સૂત્રે મળ્યું કે૦ આગમને વિષે કહ્યું છે તોપણ અન્યથા કે૦ હેરફેર કરીને વહુગુણ જાણ કે૦ તેમાં ઘણો ગુણ જાણીને સંવિજ્ઞ ગીતાર્થે લોકે જે આચરણ કર્યું તેવી કેટલીક વાતો દીસે છે પણ તે શું જાણી આચર્યું તે કહે છે જ કાલાદિ પ્રમાણ કે૦ દુઃસ્વમાદિ કાલ પ્રમુલ્કનું પ્રમાણ વિચારીને આચર્યું ॥ ૫ ॥

કલ્પનું ધરવું શ્લોકિકા, જ્ઞાને દવરક દાન ।

તિથિ પજૂસણની પાલટી, જોજન વિધિ હો ઇત્યાદિ પ્રમાણ ॥ સા૦ ૬॥

અર્થ—વલી તેજ દેખાડે છે કલ્પનું ધરવું કે૦ પૂર્વે કલ્પ જે કપડો તે કારણે ઓઢતા તથા ગોંચરી પ્રમુલ્કને વિષે વાલીને સંધે મૂકી ચાલતા એ આગમનો આચાર હતા અને હવે તો ગોંચરી પ્રમુલ્કને વિષે પાંગરીને જાડું તથા ચોલપટ પ્રમુલ્ક પણ સમજવા પૂર્વે કુળીયે રા-સ્ત્રતા હમણા કંદારે રાલિયે છે અને તથા પૂર્વે શ્લોકિકા કે૦ શ્લોકી મુટીયે શાલાં ગ્રંથી કુળીયે ડુંકડી વાંધતા અને હમણાં હાથમાં ગ્રાલિયે છે અને સ્પર્શપ્રત્યક્ષી સ્પર્શપ્રત્યક્ષ કટાસણું સંધારીઓ દંડાસણાદિક લેવાં તથા તરપણી પ્રમુલ્કને વિષે દોરા લેવા એમ સીકી દોરાનો શ્લોકીના આધાર વિશેષ ઇત્યાદિક વલી પાત્રે લેપ દેવા તથા પજૂસણની તિથિ જે પાંચમ તેની ચોથ કરી સ્પર્શપ્રત્યક્ષી ચોમાસા પુનમનાં ટાલી ચરદગના કરચાં તથા ભોજનવિધિ પ્રમુલ્ક શાસ્ત્રોક્ત વિના પણ આચરિત પ્રમાણ છે ભોજનવિધિ તે માંડલીયે વેસણું વેંચી દેવું ઇત્યાદિક તથા ચ વ્યવહાર માપ્યે—“સત્થપરિજ્ઞા છકાય સંયમો પિંડ ઉત્તરજ્ઞાણ । સ્વસ્થે વસેહો ગોવે, જોહે સોહી ચ પુલ્કરિણી ॥૧૬॥” એનો લેખ્યી અર્થ કરે છે જે પૂર્વે શાસ્ત્રપરિજ્ઞા અધ્યયન સૂત્રાર્થ મળે કે૦ સાધુને સ્થાવના કરતા હતા અને હમણાં દશવૈકાલિકનું ચોથું અધ્યયન મળે થકે સ્થાવના થાય છે તથા પૂર્વે પિંડેપણાધ્યયન મળ્યા પછી ઉત્તરાધ્યયન મળાવતા હમણાં વગર મળે પણ મળાવિયે છે તિહાં દૃષ્ટાંત કહે છે પૂર્વે કલ્પવૃક્ષ હતા હમણાં આંધા પ્રમુલ્કે કામ ચાલે છે પૂર્વે અતુલ્ય વલ ધ્રુવલ દ્રુપદ હતા હમણાં ધ્રુસરેજ કામ ચાલે છે પૂર્વે ગોપ જે કરપણી

તે ચક્રવર્તિને તેજ દિવસે ધાન્ય નીપજાવી દેતા હતા આજ તે વિના પળ કામ ચાહે છે તથા પૂર્વે સહસ્રયોધી હતા હમણા અલ્પ પરાક્રમી મુમ્દોથી પળ શત્રુનો પરાજય કરી રાજ્ય પાછે છે તેમ સાધુ હમણાં જીતવ્યવહારે પળ સંયમ પાછે છે તથા ષટમાસનું પ્રાયશ્ચિત્ત હોય તેને હમણાં પાંચ વપવાસ કહ્યા છે તથા પૂર્વે મહોટી પુષ્કરિણીઓ હતી હમણાં નાની છે તેથી કામ ચાહે છે इत्यादિક દૃષ્ટાંતે જીતવ્યવહાર પળ જાણવો અથવા કિંબદ્ધના “જં સવ્વહા ન સુત્તે, પહિસિદ્ધં નેવ જીવવદ્દહેઽ । તં સવ્વંપિ પમાણં, ચારિત્તધનાણં ધણિયં ચ ॥૧॥ અવ-લંઘિક્કણ કજ્જં, જં કિંચિ સમાયરંતિ ગીયત્થા । થોવાવરાહવહુગુણં, સવ્વેસિં તં પમાણંતુ ॥૨॥” इत्यादિક જેમ આર્યરક્ષિતજીયે આચર્યું તે દુર્બલિકા પુણ્નમિત્રજીયે અંગીકાર કર્યું તેમજ સુ-ચિહીતે જે આચર્યું તે સર્વ કબૂલ કરે ॥ ૬ ॥

વ્યવહાર પાંચે જ્ઞાણીયા, અનુક્રમે જેહ પ્રધાન ।

આજ તો તેમાં જીત છે, તે તજિયેં હો કેમ વગર નિદાન ॥ સા૦ ॥૭॥

અર્થ—તે માટેજ કહે છે જે પાંચ વ્યવહાર કહ્યા છે તથા અનુક્રમે જે પ્રધાન હોય તે આદરવો. યદુક્ત—“કઈવિદેષં મંતે! વ્યવહારે પળતે? ગોયમા! પંચવિદે વ્યવહારે પળતે તંજહા—આગમે સુણ આણા ધારણા જીણ, જહા સે તત્થ આગમે સિયા આગમેણં વ્યવહારં પઢવેજ્ઞા । ગોય સે તત્થ આગમે સિયા, જહા સે તત્થ સુણ સિયા સુણં વ્યવહારં પઢવેજ્ઞા ૨ । ગોય સે તત્થ સુણ સિયા, જહા સે તત્થ આણા સિયા આણાણ વ્યવહારં પઢવેજ્ઞા ૩ । ગોય સે તત્થ આણા સિયા, જહા સે તત્થ ધારણા સિયા ધારણાણ વ્યવહારં પઢવેજ્ઞા ૪ । ગોય સે તત્થ ધારણા સિયા, જહા સે તત્થ જીણ સિયા જીણં વ્યવહારં પઢવેજ્ઞા ૫ । ઇત્થેતેહિં પંચવિદે વ્યવહારં પઢવેજ્ઞા તંજહા—આગમેણં સુણં આણાણ ધારણાણ જીણં । જહાજહા સે આગમે સુણ આણા ધારણા જીણ તહા તહા વ્યવહારં પઢવેજ્ઞા । સે કિમાહુ મંતે! આગમવલિયા સમણા નિગંથા ઇથેયં પંચવિદે વ્યવહારં જદા જદા જહિં જહિં તહા તહા તહિં તહિં અણિસિતોવસ્સયં સમં વ્યવહારમાણે ણિગંથે આણાણ આરાહણ મવદ્” इति भगवत्सूत्रे शतक आठमे उद्देशे आठमें कह्यું છે. આજ તો તે પાંચ વ્યવહારમાં જીતવ્યવહાર મુખ્ય છે જીતવ્યવહારેજ કામ ચાહે છે તે જીતવ્યવહાર વગર નિદાન કે ૦ કોઈ પળ કારણ વિના કેમ ત્યજિયેં ઇટલે જીતવ્યવહાર જે આચાર્યે વાંધ્યો તે પ્રમાણ છે ॥ ૭ ॥

શ્રાવક મમત્વ અશુદ્ધ વલી, ઉપકરણ વસતિ આહાર ।

સુખ શીલ જે જન તે આચરે, નવિ ધરિયેં હો ચિત્ત લગાર ॥ સા૦ ૮ ॥

અર્થ—હવે એવી આચરણા તે અપ્રમાણ છે કેમકે સિદ્ધાંતમાં ના કહી છે જે શ્રાવકનું મમત્વ ન કરવું. યતઃ—“ગામે વા કુલે વા નગરે વા દેસે વા મમત્તં માર્ગં ન કહિંચિકુજ્ઞા” इत्यादि श्रावकनું મમત્વ કરે તે અપ્રમાણ છે તથા અશુદ્ધમાન ઉપગરણ વસતિ આહાર મુખ્ય છેવાની આગમમાં ના કહી છે અને જો લીયે તો તે આચાર અપ્રમાણ છે. યતઃ આગમે—“પિંડે સિજ્જં ચ વત્થં ચ, ચલ્લં પાય મેવ ય । અકપ્પિયં ન ઇચ્છિજ્ઞા, પઠિગાહેજ્ઞ કપ્પિયં ॥૧॥”

ઇતિ ઉપલક્ષણથી વસ્ત્ર પાત્રાદિક પળ એમ જાણવાં માટે મુલગીલ લોકે જે આચર્યુ એટલે-
પોતાના શરીરની શોભાને અર્થે જે આચર્યા તે અપમાણ વાકી દુર્મિત્તાદિક કારણે તો કાંઈ,
અશુદ્ધ લીયેં તોપણ નિર્દોષ છે. યતઃ પિંડનિર્યુત્તૌ-“એસો આહારવિહી, જહ મણિઓ સવ્વ-
માવદંસીદિ । ધમ્માવસસગજોગા । જેણ ન હાયંતિ તં કુજ્ઞા ॥૧॥” તથા - “કારણપડિસેવા-
પુણ, ભાવેનાસેવણત્તિ દદ્ધવા । આણાહીતીઠ માવે, સો સુદ્ધો મુલ્લહેત્તિ ॥૨॥ ” ઇત્યાદિ-
વલી ઉવ્વવાહમુવેં શુદ્ધેસણીએ એવા અભિગ્રહ મુનિયેં કરચા તેથી જાણીયે છેયેં જે પૂર્વે અશુદ્ધ
પણ કોઈક કારણે છેતા દીસે છે એ અપવાદ તો પ્રમાણ છે પણ મુશીલ લોકે જે આચર્યુ-તે
ચિત્તમાં લગાર પણ ન ધરિયેં એટલે એ માત્ર જે દુષ્પસદ આચાર્ય લેં તો ચારિત્ર સિદ્ધાંતમાં,
સાંભલિયેં છેયેં અને જો માર્ગાનુસારી ક્રિયા કહી તે રીતે ચલ કરતા હોય તેને ચારિત્રીયા,
ન માનિયેં તો એથી વીજા ચારિત્રીયા તો દેખાતા નથી તે વારે ચારિત્ર વિચ્છેદ ગયો એમ
ઠર્યુ તો તે ચારિત્ર વિના તીર્ય પણ વિચ્છેદ ગયું એમ ઠર્યુ એમ કરતાં તો આગમ વિરુદ્ધ થાય
છે. યતઃ વ્યવહારમાણ્યે-“જો મળઈ નત્થિ ધમ્માં, નય સામાઘ્યં ન ચેવ ચ વયાદં । સો સમણ.
સંઘવજ્ઞો, કાયવ્વો સમણસંવેણ ॥૧॥” ઇત્યાદિ વચ્ચે તો માર્ગાનુસારી ક્રિયાનો કરનાર
તે માત્રસાધુ છે એમ ઠર્યુ એ પ્રથમ ક્રિયાનામા મેદ થયો ॥ ૮ ॥

વિધિ સેવના અવિત્ત્તિ શુજ્ઞ, દેશના સ્થલિત વિશુદ્ધિ ।

શ્રદ્ધા ધર્મ ઇચ્છા ઘણી, ચડ જેદેં હો એમ જાણે સુબુદ્ધિ ॥સા૦ ॥૧૬॥

અર્થ-હવે વીજું લિંગ શ્રદ્ધાપ્રવરનામા કહે છે તેના મેદ ચાર છે તે કહે છે-૧ વિધિ-
સેવના ૨ અવિત્ત્તિ કે૦ અવિત્ત્તિ ૩ શુભદેશના કે૦ શુદ્ધ દેશના ૪ સ્થલિત પરિશુદ્ધિનામા,
ચોથું લિંગ. તે શ્રદ્ધાપ્રવરનો અર્થ કહે છે શ્રદ્ધા કે૦ ધર્મની ઇચ્છા ઘણી કે૦ અત્યંત હોય.
પણ વાલકને રત્ન ગ્રહવાની અધિલાપાની પેટે સામાન્યપણે વિષયપ્રતિ ભાસ માત્ર ન હોય-
તે એમ ઉપર કહેલા ચાર મેદે એ લિંગ હોય તે સુબુદ્ધિ કે૦ બુદ્ધિવંત હોય તે જાણે ॥૧॥

દૃઢ રાગ છે શુજ્ઞજોજ્યમાં, જેમ સેવતાયેં વિરુદ્ધ ।

આપદામાં રસ જાણને, તેમ મુનિને હો ચરણ તે શુદ્ધ ॥સા૦ ॥૧૭॥

અર્થ-હવે એ શ્રદ્ધાપ્રવરના ચાર મેદમાં પ્રથમ વિધિસેવના નામે મેદ ઓલસાવે છે જે
શક્તિવંત હોય તે શ્રદ્ધાવંત થકો વિધિ પ્રધાન શક્તિવંત પ્રત્યુપેક્ષણાદિક ક્રિયા કરે અને જે
શક્તિરહિત હોય તે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ તથા માત્ર કરી જો તાદૃશ ક્રિયા કરી ન શકે, તોપણ
પ્રતિવંધ તે વિધિ અનુષ્ઠાનને વિષેજ હોય. યતઃ-“વિહિસારં ચિય સેવઈ, સદ્ધાન્ સત્તિમં
અણુદ્ધાણં । દન્વાહીદોસનિહોવિ, પક્કલવાયં વહઈ તંમિ ॥૧॥” ઇહાં કોડ પૂછે જે શક્તિરહિત-
જે હોય તે અનુષ્ઠાન ન કરે અને વિધિ અનુષ્ઠાનમાં પક્ષપાતિ કેમ હોય તેને અન્વય સહિત,
ગાથાના અર્થથી કહે છે. જેમ કોઈક પુરુષ હોય તે દુકાલ અથવા દરિદ્રપણું પામ્યો તો તે-
પુરુષ ગવાર અરણીપત્ર તથા વૃક્ષની છાલ પ્રમુલ્લ લાઈને દિવસ વ્યતિક્રમે પણ તેવા મરજનમાં

लपटाय नहीं केमके पोते उत्तम आहारजो खाद जाणे छे तेथी तेनो राग तो उत्तम भोजनमांज होय छे जे उत्तम भोजन वगारे मळजे ते मळे तो वावरिये एवो अत्यंत राग होय- हवे अक्षरार्थ कहे छे जे शुभ भोज्यमां दृढ राग छे तथा रसनो जाण ते केम जे पूर्वे पटरस वावरया छे ते खादनो जाण छे ते आपटामां के० दृकालादिक आपटामां विरुद्ध सेवतो एटले कुधान्य खातो थको पण तेनो राग सुधान्यमां होय ए दृष्टान्ते मुनिने पण चारित्रनी शुद्धि जाणवी एटले यद्यपि द्रव्य क्षेत्रादिक कारण पामीने विरुद्ध सेवे तोपण शुद्ध चारित्रनो रसिओ छे तेथी भावचाग्निने ओलंगे नहीं तेने भावथी चारित्रीयाज संगमाचार्यनी पेठे कहिये इत्यादिक बहु वक्तव्यता छे इति प्रथम भेदः ॥ १० ॥

जेम तृप्ति जग पामे नहीं, धनहीन लेतो रत्न ।

तप विनय बैयावच्च प्रमुख, तेम करतो हो मुनिवर बहु यत्न ॥ सा० ११ ॥

अर्थ—हवे अतृप्तिनामा वीजुं लक्षण कहे छे जेम धनहीन के० दरिद्री होय तेने रत्ननो दगलो मल्यो तेवारें ते रत्न लेतां जगनमां तृप्ति के० संतोष पामेज नहीं तेम मुनि पण तप विनय बैयावच्च तथा प्रमुख मळें ज्ञान चारित्र तेहने विषे वणो यत्न करे यत्न करतो थाकेज नहीं तृप्ति पामेज नहीं तेमां तप कर्तांथकां तो निर्जरा थाय तथा आसन दीपे ते सिद्ध छे तथा विनयनो अधिकार उत्तराध्ययनना पहेला अध्ययनथी जाणवो अने बैयावच्च पण निर्जराने अर्थे अनेक प्रकारसुं करे ते प्रश्न व्याकरणमृत्रथी जोजो तथा ज्ञान भणतां पण नवनवो वैराग उपजे. यतः—“जह जह सुयमवगाहड, अडसयरसपसरसंजुयमउर्व । तह तह पल्लहाड मुणी, नवनवसंवेगसद्धाए ॥ १ ॥” इत्यादि तथा चारित्रमां पण विथुद्ध विथुद्धतर संयम स्थानक पामवाने सर्व अनुष्ठान करे उत्तरोत्तर संयम कंडक आगेहतां अममादपणे केवलज्ञानना लाभमणी थाय. यतः—“जोगे जोगे जिणत्तासणमि, दुक्खक्खया पउंजंति । इकिंमि अणंता, वटंता केवली जाया ॥ १ ॥” इत्यादि वीजो भेद कयो ॥ ११ ॥

गुरुनी अनुज्ञा लेइने, जाणतो पात्र कुपात्र ।

तेम देशना शुद्धि दिए, जेम दीपे हो निज संयम गात्र ॥ सा० १२ ॥

अर्थ—हवे शुद्ध देशनानामा वीजुं लक्षण कहे छे गुरुनी अनुज्ञा के० आज्ञा लेइ-तेमज शुद्ध देशना आपे ते पण पात्र कुपात्रने जाणतो थको जेम संयमरूप गात्र के० शरीर-ते दीपे के० जोगे निज के० पोतानुं संयमरूप गात्र जोगे इत्यक्षरार्थ. एटछे ए भाव जे सद्-गुरु पासेथी-सिद्धांतनो सार जाणी गीतार्थ थयो होय तोपण गुरुनी आज्ञा लेइने-पण-पोतानी येछे नहीं. पोते-धन्यको मध्यस्थपणे सद्भूत देशना आपे पण पात्र कुपात्र/ओल-खीने-देशना आपे ते पात्रना त्रण भेद छे. १ बाल २ मध्यम ३ बुद्ध. यतः—“बालः पश्यति । लिंगं, मध्यमबुद्धिर्विचारयेत् वृत्तं । आगम तत्त्वं तु बुद्धः, परीक्षते सर्वं यत्नेन ॥ १ ॥” इत्यादिक-तेनी देशनानो विधि वीजा पंडितकथकी जाणवी इहां विस्तार थाय माटे नहीं :

લક્ષતા તે માટે જે પાત્રને જેમ સ્પર્શ થાય તેમ તે પાત્રને દેશના આપે અન્યથા સંસાર વધારે इत्यादिक व्रीजुं लक्षण. ए व्रीजा लक्षणमां पात्रापात्र विचार प्रमुखनी चर्चा घणी छे ते धर्मरत्न ग्रंथी जोजो जेम पोताजुं संयमगात्र शोमे ॥ १२ ॥

જે કદાચિત લાગે વ્રતે, અતિચાર પંક કલંક ।

આલોચણે તે શોધતાં, મુનિ ધરે હો શ્રદ્ધા નિઃશંક ॥ સા૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે સ્થલિત પરિશુદ્ધિનામા ચોથું લક્ષણ કહે છે તે જે કદાચિત વ્રત પાલતાંથકાં કોઈ અતિચારરૂપ પંક કે૦ કચરો તદ્દૂપ કલંક જો વ્રતને વિષે અનામોગે કરી અતિચાર લાગે તે પળ ૧ પ્રમાદ ૨ દુર્વ્ય ૩ કલ્પ ૪ ગ્રણ રીતે લાગે અને ચોથો આકુટિયે તો પ્રાય ચારિત્રીયાને સંભવેજ નહીં તે આકુટિ પ્રમુલવતું સ્વરૂપ કહે છે. યતઃ—“આકુટિયા ડ તિલ્લા, દુષ્પો પુણ હોઈ વગ્ગણાઈઓ । વિગદાઈઓ પમાઓ, કપ્પો પુણ કારણે કરણ ॥૧૧॥” ઉપલક્ષ-ણથી અનેક પ્રકારની પ્રતિસેવા છે તે સર્વે પ્રમાં સમાય તે પ્રાયશ્ચિત્તાદિક લેઈને શુદ્ધ થાય ૫ રીતે કરતો મુનિરાજ નિઃશંકપણે શ્રદ્ધા ધારે ૫ ચોથો મેદ થયો ॥ ૧૩ ॥

શ્રદ્ધા થકી જે સર્વે લહે, ગંઝીર આગમ જ્ઞાવ ।

શુરુવચને પદ્મવણિજ તે, આરાધક હો હોવે સરલ સ્વજ્ઞાવ ॥ સા૦ ૧૪ ॥

અર્થ—હવે વીજા લક્ષણનો ઉપસંહાર કરતાં વ્રીજું લક્ષણ કહે છે આશી ગાથાનો અર્થ મેલો લક્ષિયે છેવે ૧ વિધિ ૨ ઉચ્ચમ ૩ પ્રય ૪ વર્ણવ ૫ ઉત્તર્ગ ૬ અપવાદ ૭ તદુભય इत्यादिक आगमना जे गंभीर भाव छे ते श्रद्धायकी सर्व जाणे जो ए सर्व भाव न जाणे तो जयालीनी पेठे मिथ्यात्वी यह जाय ५ वीजा लक्षणनो उपसंहार थयो. हवे व्रीजुं लक्षण कहे छे जे एवा भावनो जाण होय ते शुरूने वचने पद्मवणिज के० प्रज्ञापनीय एटले पर-पवा शोभ्य पदार्थनो सरल स्वभावे उपदेश करतो यको आराधक होय ५ વ્રીજું લક્ષણ ॥

ષટકાય ઘાત પ્રમત્તને, પહિલેહ્ણાદિક યોગ ।

જાણી પ્રમાદી નવિ હોષ, કિરિયામાં હો મુનિ શુજ્ઞ સંયોગ ॥ સા૦ ૧૫ ॥

અર્થ—હવે ક્રિયાને વિષે અપ્રમાદનામા ચોથું લક્ષણ કહે છે પ્રમત્ત કે૦ પ્રમાદોને પહિ-લેહ્ણાદિક યોગવંતને પૃથિવ્યાદિક છકાયનો ઘાત થાય છે એટલે ૫ ભાવ જે ઉપયોગવિના પ્રમાદી યકો પહિલેહ્ણાદિક કરતો છકાયનો વિરાધક થાય અને ઉપયોગે કરે તો આરા-ધક થાય. યતઃ—“પહિલેહ્ણ કુળંતો, મિહો કહં કુળહ જળવયકહં વા । દેહં વ પચ્ચક્ષણં, ચાપ્પે સયં પહિચ્છહ વા ॥ ૧ ॥ પુઢવીઆહ્વાણ, તેહ વાહ વણસ્સહ્ણસાણં । પહિલેહ્ણા-પમત્તો, છન્હંપિ વિરાહ્ણો હોહ ॥ ૨ ॥ પુઢવીઆહ્વાણ, તેહ વાહ વણસ્સહ્ણસાણં । પહિ-લેહ્ણાઆહ્વાણ, છન્હંપિ આરાહ્ણો હોહ ॥ ૩ ॥” इत्युत्तराध्ययनना छीसमं अध्ययने माटे एहुं जाणी पडिलेहणादिक योगमां प्रमादी न होय प्रमाद करतां जैन दिसावंत पण आर्य-

(૧૦૩)

મંથુની પેઠે સંસાર મમે માટે ક્રિયામાં યુનિરાજ તે શુભ સંયોગ કે. બલા યોગવંત હોય
મલી ક્રિયાનો સંયોગ કરે આગમમાં અનેક પ્રકારની ક્રિયા કહીછે તે સર્વ મલી રીતે કરે
૯ ચોથું લિંગ ॥ ૧૫ ॥

જેમ ગુરુ આર્ય મહાગિરિ, તેમ ડજમે વલવંત ।

વલ અવિપય નવી ડજમે, શિવભૂતિ હો જેમ તરુ હીલંત ॥ સા. ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—હવે શક્તિ અનુષ્ઠાનનામા પાંચમું લક્ષણ કહેછે તે જેમ ગુરુ શ્રીઆર્ય મહાગિરિજીયે
ઉચ્ચમ કર્યો તેમ વલવંત થકો ડજમે. કે. ડજમાલ થાય પટલે ૯ ભાવ જે સંઘયણ
ધૃતિ પ્રમાણે નિરવાહી શકે તે ક્રિયાનેજ સુસાધુ પ્રારંભે પળ પ્રતિજ્ઞા મંગ થાય તેવું પ્રારંભે
નહીં વલ અવિપય દે. જે ક્રિયામાં પોતાનું વલ ન ચાલે તેમાં ઉચ્ચમ ન કરે અને કરે તો
ઉલટી ટોડ આવે. યતઃ—“સો હુ તવો કાયલ્લો, જેણ મળો મંગલું ન ચિતેઈ । જેણ ન હિંદિય-
દાળી જેણ ય જોગા ન દાયંતિ ॥ ૧ ॥” ઇતિ જેમ શિવભૂતિયે શક્તિ ઉલ્લંઘન કરી ગુરુવચન
લોપીને ગુરુની નિંદા કરવા લાગ્યો તે રીતે ઉત્તમ સાધુ ન કરે ઇહાં આર્યમહાગિરિ તથા
શિવભૂતિનો અધિકાર ધર્મરત્ન ગ્રંથમાં લખ્યો છે તેથી જાણવો ॥ ૧૬ ॥

ગુણવંતની સંગતિ કરે, ચિત્ત ધરત રાગ અનુરાગ ।

ગુણ લેશ પણ પરનું ધુણે, નિજ દેખે હો અવગુણ વડખાગ ॥ સા. ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—હવે છઠું ગુણાનુરાગનામા ભાવસાધુનું લિંગ કહે છે જે એવા ચારિત્રીયા હોય તે
ગુણવંતનીજ સંગત કરે અને પોતાના ચિત્તને વિષે ગુણનોજ અનુરાગ કે. રાગ ધરે. યતઃ—
વયસમણધમ્મસંયમવેયાવચ્ચં ચ વંમગુત્તીઓ । નાનાહિતિયં તવકોહનિગ્ગહાઈચરણમેયં ॥ ૧ ॥”
૯ ચરણસિત્તરી કહી તથા “ પિંડવિસોદી સમિઈ, ભાવણપડિમા ય ઇંદિયનિરોહો । પડિ-
લેહણગુત્તીઓ, અભિગ્ગદા વેવ કરણં તુ ॥ ૧ ॥” ૯ કર્ણસિત્તરી ઇત્યાદિક ગુણનો રાગ
ધરે અને શ્રીકૃષ્ણે જેમ કાલા કુતરાના ઢાંત વચ્ચાળ્યા તેની પેઠે ધીજામાં ગુણનો હેશ હોય
તે પણ સ્તવે તથા નિજ કે. પોતાના અવગુણ દેખે વડખાગ કે. મોટોટા ભાગનો ધણી
જેમ વે શ્રાવક કાલા દેહેગામાં પેઠા તેમ પોતાના અવગુણ દેખે ॥ ૧૭ ॥

ગુરુ ચરણ સેવા રત્ત હોઈ, આરાધતો ગુરુ આણ ।

આચાર સર્વના મૂલ ગુરુ, તે જાણે હો ચતુર સુજાણ ॥ સા. ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—હવે ગુરુઆળા આરાધનનામા સાતમું લક્ષણ કહેછે ઇહાં કોઈ પૂછે જે ભાવસાધુનાં
લિંગ શાસ્ત્રાંતરમાં તો છ કલાં છે. યતઃ—“મગ્ગાણુસારી સહો, પન્નવણિજ્ઞો કિરિયાવરોવેવ ।
ગુણરાગી સકારંભસંગઓ તદ્દય ચારિત્તી ॥ ૧ ॥” ૯ છ ગુણ કલા છે તો તમે સાતમો ગુણ
વ્યાંથી કહો છો તેને ઉત્તર કહે છે જે ચૌદસેં જુમાલીસ પ્રકરણરૂપ પ્રસાદને વિષે સૂચાર
સરિસા શ્રીહરિમંત્રસૂરિ તેણે ઉપદેશપદનામા ગ્રંથને વિષે સાતમું લિંગ પણ કહ્યું છે. તથા વ

‘તત્સૂત્ર’—“एयं च अस्थि लक्षणमिमस्स निसेस मेव धनस्स । तद् गुरुभाणासंपादनं च गमय
इहं लिङ्गं ॥ १ ॥” इत्यलं विस्तरेण માટે સાત કહિયેં છેયેં હવે સાતમા લક્ષણતું સ્વરૂપ કહે
છે ગુરુ જે છત્રીસ છત્રીસી ગુણે વિરાજમાન તેના ચરણની સેવાને વિષે ‘રક્ત’ હોય તથા ‘ગુરુ
આદિકની આજ્ઞા આરાધતો થકો વલી તે સાધુ એમ જાણે જે ‘સર્વ આચારતું મૂલ તે ગુરુ
છે ગુરુથી સર્વ પ્રગટ થાય તે ચતુરમુજાણ એમ જાણે એ સાતમો ગુણ કહ્યો ॥ ૧૮ ॥

એ સાત ગુણ લક્ષણ વર્યો, જે જાવસાધુ ઉદાર ।

તે વરે સુલ્લજશ સંપદા, તુજચરણે હો જશ પ્રતિ અપાર ॥ સા. ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—એ સાત લક્ષણને ગુણે કરી વર્યો થકો એવો જે ભાવસાધુ ઉદાર કે. પ્રધાન તે
‘સુલ્લ જશની સંપદાને વરે કે. પામે એટલે ઉત્કૃષ્ટ જે ‘મોક્ષસુલ્લ તેને તો તે વરે જે હે સર્વજ્ઞ
‘કેવલજ્ઞાન ભાસ્કર તમારા ચરણને વિષે જશ કે. જેને અપાર ‘ભક્તિ હોય તે વરે ॥ ૧૯ ॥

॥ ઢાલ પન્નરમી ॥

—*—

ચૌદમી ઢાલમાં પ્રથમથી માંદીને જેટલી વાત લખી છે તે સર્વ ધર્મરત્નમૂલ વૃત્તિથી
લેસી છે પણ તે ગ્રંથમાં વિસ્તાર ઘણો છે તે જોડે લેજો એ ચત્તરમી ઢાલમાં સાધુનાં લક્ષણ
‘કહ્યાં તે લક્ષણ કહેતાં મુનિરાજ ઉપર વહુમાન ઉપતું તે વહુમાનના હર્ષે કરી પન્નરમી ઢાલ
મધ્યે સાધુના ગુણ વર્ણન કરે છે એ સંવંધે પન્નરમી ઢાલ કહે છે.

॥ આજ મારે એકાદશીરે, નળદલ યૌન કરી મુલ્લ રહીયે—એ દેશી. ॥

ધન્ય તે મુનિવરારે, જે ચાલે સમજાવે ।

“भवसायर लीलाए उतरे, संयम किरिया नावें ॥ धन्य० १॥

અર્થ—જે મુનિમાં પ્રધાન સરિલા સમભાવે ચાલનારા રાગદ્વેષ રહિતપણે વિચરે તે મુનિ-
રાજને ધન્ય છે તે મુનિ સંયમ જે ચારિત્ર તેની જે ક્રિયા તદ્દૂપ નાવેં કે. નાવાયેં કરીને
‘ભવસાયર કે. સંસારસમુદ્રનો લીલાયેં કે. સેહેજમાં પાર ઉતરે છે ॥ ૧ ॥

भोग पंक तजी उपर बेठा, पंकज परें जे न्यारा ॥

‘सिंहपरें निज विक्रम शूरा, त्रिभुवन जन आगारा ॥ धन्य० २ ॥

અર્થ—ભોગ જે પંચેદ્રીના વિષય તદ્દૂપ જે પંક કે. કચરો તે તજીને ઉપર બેઠા કે.
અલગા રહ્યા અને પંકજ કે. કમલની પેટે જે ન્યારા છે એટલે કમલ તે કચરાથી ઉપનો
અને કચરાથી ન્યારો રહે તેમ મુનિરાજ પણ ભોગરૂપ કચરામાં ઉપના અને તે ભોગ છાંડીને
અલગા રહ્યા ઇતિભાવઃ વલી સિંહની પેટે પોતાનો વિક્રમ કે. પરાક્રમ ફોરવવાને શૂરવીર
છે વલી સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાલરૂપ જે ત્રણમુવનના લોકને આધારરૂપ છે ॥ ૨ ॥

જ્ઞાનવંત જ્ઞાનીશું મલતા, તન મન વચને સાચા ।

દ્રવ્ય જાવ સુધા જે જાપે, સાચી જિનની વાચા ॥ ધન્ય૦ ૩ ॥

અર્થ—હવે સ્યાદ્વાદ શૈલી દેશાદતાં થકાં મુનિરાજનું વર્ણન કરે છે. પોતે જ્ઞાનવંત છે તથા જ્ઞાની પુરુષ સાથે મલી રહે છે પણ શ્વેદ ધરતા નથી. વલી તન કે૦ કાયા અને મન તથા વચને કરી સાચા છે પણ જડી પ્રવૃત્તિ નથી. વલી જે મુનિ દ્રવ્યથી તથા ભાવથી સુધા ખાપે કે૦ સત્ય શોભે એટલે દ્રવ્ય તે પદ્ દ્રવ્યાદિક અને ભાવ તે તેના પર્યાય અથવા દ્રવ્યથી વાળ વસ્તુ અને ભાવથી અભ્યંતર વસ્તુ તે સત્ય કહે. ઇત્યાદિક અનેક પ્રકારે તે જિનેશ્વરની વાણી કહિયે તેને સાચી કહે એટલે શુદ્ધ પરુષક હોય. ઇતિભાવઃ ॥ ૩ ॥

મૂલ ઉત્તર ગુણ સંગ્રહ કરતા, તજતા ભિક્ષા દોષો ।

પગ પગ વ્રત દૃષણ પરિહરતા, કરતા સંયમ પોપો ॥ ધન્ય૦ ૪ ॥

અર્થ—મૂલગુણ જે પંચ મહાવ્રતાદિક અને ઉત્તરગુણ પિંડવિશુદ્ધ્યાદિક તેનો સંગ્રહ કરતા કે૦ રાગતા. વલી ભિક્ષા જે ગોચરી તેના વેંતાલીન દોષ તેને તજતા કે૦ છાંડતા. પગ પગ કે૦ ક્ષણે ક્ષણે વ્રતનાં દૃષણ જે અતિચાર તેને પરિહરતાથકા એ રીતે સંયમને પોપે કે૦ પુષ્ટ કરતા રહે છે ॥ ૪ ॥

મોહ પ્રતે હળતા નિત આગમ, મળતા સદ્ગુરુ પાસે ।

દૃષમ કાલે પણ ગુણવંતા, વરતે શુભ અભ્યાસે ॥ ધન્ય૦ ૫ ॥

અર્થ—તથા શુભ અધ્યવસાયે કરી મોહરૂપ શત્રુને હળતા તથા નિત કે૦ નિરંતર આગમ કે૦ સિદ્ધાંતને સદ્ગુરુ પાસેથી મળતા એવા વિપમ કાલે પંચમ આરે પણ ગુણવંતા પુરુષ છે તે રહે અભ્યાસે વર્તે છે એટલે પૂર્વાર્દમાં જ્ઞાન કહ્યું અને પશ્ચિમાર્દમાં ક્રિયા કહી ॥૫॥

છટું ગુણઠાણું ભવ અડવી, ઉલંઘણ જેણે લહિંડ ।

તસ સોભાગ સકલ મુખ એકે, કેમ કરિ જાણ કહિંડ ॥ ધન્ય૦ ૬ ॥

અર્થ—પ્રમત્તનામા છટું ગુણઠાણું તે કેવું છે ? જે ભવઅટવી ઉલંઘણ કે૦ સંસારરૂપ અટવીનો પાર પમાડનાર છે તે જેણે લહિંડ કે૦ પુરુષે પામ્યું. યતઃ—“ભવાટવીલંઘનતુલ્ય-મેતત્, પ્રમત્તનામ ક્રિયાયાસમેતત્ । ગુણગણસ્થાનમસંસ્થ્યવૃદ્ધ્યા, પ્રમાદહાનૈઃ પ્રવરં પ્રમાપ્ત્યા ॥ ૧ ॥” તે મુનિરાજનું સમસ્ત સૌભાગ્ય તે એકે મુખે શી રીતે કહ્યું જાય ॥ ૬ ॥

ગુણઠાણાની પરિણતિ જેહની, ન છીપે ભવ જંજાલે ।

રહે શેલડી ઢાંકી રાખી, કેતો કાલ પરાલે ॥ ધન્ય૦ ૭ ॥

અર્થ—જે પુરુષને ગુણઠાણાની પરિણતિ થઈ હોય એટલે ગુણઠાણું પરગમ્યું હોય તેની

પરિણતિ ભવ જંજાલ કે૦ સંસાર વિટંબનામાં છીપે નહીં કે૦ છાની રહે નહીં. તે પુરુષ સં-
સારમાં રહ્યોયકો પળ સદાસીનજ દેખાય કેની પેટે જેમ શેલહીને પરાછે કરી ઢાંકી રાખી
હોય તે કેટલોક કાલ રહે. આગલ જતાં અંકુરા ફૂટે ત્યારે પ્રગટ થાયપણ છાની ન રહે ॥૮॥

તેહવા ગુણ ધરવા અળધીરા, જો પળ સૂધું માષી ।

જિનશાસન શોભાવે તે પળ, સુધા સંવેગ પાલી ॥ ધન્ય૦ ૮ ॥

અર્થ—તે મુનિરાજના પૂર્વોક્ત ગુણ ધરવાને જે અળધીરા કે૦ અસમર્થ હોય એટલે એવા
ગુણ જે સાધુ ધરી શકે નહીં તોપણ સૂધું માષી કે૦ શુદ્ધ પરુપક હોય અને દેશના પ્રમુખ ગુણે
કરીને જિનશાસનને શોભાવે તેને પળ સુધા કે૦ શુદ્ધ સંવેગપત્ની કહીયેં યતઃ—“સંવિગ્ગ-
પવિત્રયાણં, લક્ષ્ણમેયં સમાસઓ મણિયં । ઓસજ્જચરણકરણાવિ, જેણ કમ્મં વિસોહંતિ ॥
૧॥ સુદં સુસાહુધમ્મં, કહેઈ નિંદઈ ય નિયમમાયારં । સુતવસ્સિયાણ પુરઓ, હોઈ સન્વોમ-
રાઈણિઓ ॥૨॥” इत्युपदेशमालायां ॥ ૮ ॥

સદ્ગુણા અનુમોદન કારણ, ગુણથી સંયમ કિરિયા ।

વ્યવહારેં રહિયા તે ફરસે, જે નિશ્ચય નય દરિયા ॥ ધન્ય૦ ૯ ॥

અર્થ—સદ્ગુણા કે૦ તત્ત્વશ્રદ્ધા અનુમોદન કે૦ ગુણવંતની પ્રશંસા કરવી તથા કારણ
કે૦ મોક્ષ સાધ્યનાં સાધન इत्यादિક ગુણથી કે૦ પૂર્વોક્ત ગુણે કરીને જે વ્યવહારમાર્ગે રહ્યા
એવા જે પુરુષ તેણે ફરસે કે૦ સંયમક્રિયા ફરસીજ એમ જાણવું કેમકે તે નિશ્ચયનયરૂપ
મતના સમુદ્ર છે. યતઃ—“સદ્ગુણાજાણણુમોયણકારણગુણા પરેસિં જે ॥ ણિચ્છયવવહારવિ-
જ, તેસિં કિરિયા ભવે માવા ॥૧॥” इति संमतिवृत्तौ ॥ ૯ ॥

દુઃકરકારયકી પળ અધિકા, જ્ઞાન ગુણે ઇમ તેહો ।

ધર્મદાસ ગણી વચને લહિયેં, જેહને પ્રવચન નેહો ॥ ધન્ય૦ ૧૦ ॥

અર્થ—દુઃકરકારયકી કે૦ દુઃખ થાય એવા કષ્ટના કરનારા હોય અને અલ્પ આગ-
મના ધર્મી હોય તો જ્ઞા કામ આવે તથા કષ્ટાદિક યોદ્ધું ઓછું હોય અને જ્ઞાની પુરુષ હોય
તો તે જ્ઞાન ગુણે કરી કષ્ટના કરનારથી અધિકા કહ્યા છે એમ ધર્મદાસ ગણીએ ઉપદેશ-
માલા મધ્યે કહ્યું છે યતઃ—“નાણાહિઓ વરતરં, હીણોવિ હુ પવચણં પમાવંતો । નય દુકરં
કરંતો સુદ્ધવિ અપ્પાગમો પુરિમો ॥૧॥” ॥ इति वचनात्. તે ધર્મદાસગણી કેવા છે, જેને
પ્રવચન કે૦ આગમને વિષે ધર્મો સ્નેહ હતો ॥ ૧૦ ॥

સુવિહિત ગચ્છ કિરિયાનો ધોરી, શ્રી હરિભદ્ર કહાય ।

એહ માત્ર ધરતો તે કારણ, મુક્ત મન તેહ સુહાય ॥ ધન્ય૦ ૧૧ ॥

અર્થ—સુવિહિત કે૦ મલા આચારવંત ગચ્છ છે જેહનો વલી ક્રિયાવંતમાં ધોરી સમાન
એવા શ્રી હરિભદ્રમુનિ ૧૪૪૪ ગ્રંથના કર્તા શાસ્ત્રકારે કહ્યા છે તે એહ માત્ર કે૦ એ સંવેગ-

પણીના ધાવને ધરનાર હતા તે કાળે મારા ચિત્તમાં પણ તે સુઘાય છે ગમે છે એટલે તે સંવેગપણી શુદ્ધપરુપક યથાગતિયે ક્રિયાવંત હતા માટે મારા મનમાં તે ઘણા ગમે છે ॥૧૧॥

સંયમઠાણ વિચારી જોતાં, જો ન લહે નિજ સાર્થે ।

તો જૃઠું વોલીને દુરમતી, શું સાધે ગુણ પાસે ॥ ધન્ય૦ ૧૨ ॥

અર્થ—વલી સંયમઠાણ કે૦ સંયમનાં સ્થાનક અસંખ્યાતા છે તે વિચારી જોતાં કે૦ વિચારતાં જો પોતાની સાર્થે ન લહે કે૦ ન દેશે સંયમની વાત તો મોહોટી છે તે આગમને મેલે જુએ તો પોતામાં ક્યાંથી દેશે તો જૃઠું વોલીને સંયમ વિના સંયમી નામ ધરાવીને દુરમતિ કે૦ દે દુષ્ટમતિના ધણી ગુણપાસે કે૦ ગુણ વિના શું સાધે છે ટાલી મહેનત ક્યાં કરે છે. યતઃ—“અમંજણ સંજયમણમાણે, પાવસમણેતિ બુદ્ધ” । ઇત્યુત્તરાધ્યયન વચનાત્ ॥૧૨॥

નવિ માયા ધર્મે નવિ કહેવું, પરજનની અનુવૃત્તિ ।

ધર્મ વચન આગમમાં કહિયે, કપટ રહિત મન વૃત્તિ ॥ ધન્ય૦ ૧૩ ॥

અર્થ—નવિ માયાધર્મે કે૦ ધર્મને વિષે માયા નથી એટલે માયા કરતાં ધર્મન હોય વલો પરજનની અનુવૃત્તિ કે૦ પરના અનુજાયાપણે અથવા પરને આવર્જનઅર્થે નવિ ક. વું કે૦ ધર્મદેશના પ્રશ્ન ધર્મવચન ન કહેવું એમ આગમ જે ઉપદેશમાલા તેમાં કહિયે કે૦ વદ્ધોક્તિયે કહિયે હૈયે એટલે કાગું છે. યતઃ—“ધર્મંપિ નતિ માયા, નય કવદં આણુવૃત્તિપણિયં વા । કુદપાગડમકુદિહં, ધર્મવચનમુજ્જયં જાણ ॥ ૧ ॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં. તે ધર્મવચન કેહું છે જે કપટરહિત સરલ મનની વૃત્તિ હોય એ રીતે ધર્મવચન કહે ॥ ૧૩ ॥

સંયમ ત્રિણ સંયતતા થાપે, પાપ શ્રમણ તે માણ્યો ।

ઉત્તરાધ્યયને સરલ સ્વભાવે, શુદ્ધ પરુપક દારણ્યો ॥ ધન્ય૦ ૧૪ ॥

અર્થ—વલી પોતામાં સંયમ ન હોય અને સંયમતા થાપે એટલે સાધુપણું ઠેરાવે જે અમે સાધુ હૈયે તે મુનિને પાપ સાધુ કહ્યો છે તેમાટે સરલ કે૦ રુઝુસ્વભાવનો ધણી તે રુઝુસ્વભાવે કરીને શુદ્ધ પરુપક કહ્યો છે એટલે સરલ સ્વભાવી હોય તે શુદ્ધ કહે માટે હોય તેવુંજ કહેવું. યતઃ—“સમ્મદમાણિ પાણાણિ, વીયાણિ ઠરિયાણિ ય । અસંજણ સંજયમણમાણે, પાવસમણે તિ બુદ્ધ ॥ ૧ ॥” ઇત્યુત્તરાધ્યયને સતરમે અધ્યયને ॥ ૧૪ ॥

એક વાલ પણ કિરિયાનયે તે, જ્ઞાન નયે નવિ ચાલ્ ।

સેવા યોગ્ય સુસંયતને તે, વોલે ઉપદેશ માલા ॥ ધન્ય૦ ૧૫ ॥

અર્થ—એક વાલ કે૦ કોડક વાલ છે પણ કિરિયાનયે કે૦ ક્રિયામાં ગિથિલ છે એટલે ક્રિયાનયે વાલ છે પણ જ્ઞાનનયની અપેક્ષાએ તો વાલ નથી કે૦ ગીતાર્થ શુદ્ધ ભાષી છે તે ગીતાર્થ સુસંયત કે૦ મલા ક્રિયાવંત સાધુને પણ સેવા યોગ્ય છે એટલે ક્રિયાવંત મુનિ તે

ક્રિયા રહિત ગીતાર્થનો વૈયાવચ્ચ કરે એમ ઉપદેશમાલા મધ્યે કહ્યું છે. યતઃ—“હીણસ્સવિ સુદ્ધ-
પરુવગ્ગસ્સ, નાણાહિયસ્સ કાયવ્વં । જણચિત્તગ્ગહણત્થં, કરિતિ લિંગાવસેસેવિ ॥૧૧॥” ॥૧૫॥

કિરિયાનયેં પળ એક બાલતે, જે લિંગી મુનિ રાગી ।

જ્ઞાનયોગમાં જસ મન વરતે, તે કિરિયા સોભાગી ॥ ધન્ય૦ ૧૬ ॥

અર્થ—જે ક્રિયાનયની અપેક્ષાર્થે બાલ છે એટલે ક્રિયાવંત નથી શિથિલ ક્રિયાવંત છે એવા જે લિંગી કે૦ કેવલ સાધુનું લિંગ માત્ર રાખે છે પણ જો મુનિ રાગી કે૦ ગુણવંત મુનિના રાગી છે એટલે પોતે ગુણવંત નથી પણ ગુણીના રાગી છે તે પોતે પણ જ્ઞાની થાય તે માટે કહે છે જે જ્ઞાનયોગમાં જસ મન વરતે કે૦ એ રીતે જેનું મન જ્ઞાનયોગમાં વર્તે છે તેની અલ્પ ક્રિયા પણ સોભાગી કે૦ સોભાગ્યવંત જાણવી. इहां અલ્પ ક્રિયા એવો અર્થ કરીયેં તો પૂર્વા-
પર સંબંધ મળે એટલે એ ભાવ જે પોતે અલ્પ ક્રિયાવંત હોય પણ મુનિનો રાગી છે તો એ રીતે જ્ઞાનયોગમાં વર્તતાં અલ્પક્રિયા પણ સૌભાગ્યવંતી જાણવી ॥ ૧૬ ॥

બાલાદિક અનુકૂલ ક્રિયાથી, આપેં. ઇચ્છા યોગી ।

અધ્યાત્મ મુલ્ક યોગ અભ્યાસેં, કેમ નવિ કહિયેં યોગી ॥ ધન્ય૦ ૧૭ ॥

અર્થ—આપેં કે૦ પોતે ઇચ્છાયોગીયકો રહે એટલે યોગ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે ૧ ઇચ્છા યોગ ૨ શાસ્ત્રયોગ ૩ સામર્થ્યયોગ તથા પુનઃ “૧ શ્રદ્ધાનાવિકલો ૨ વાક્યાવિકલો ૩ શુશ્રુતાય-
નતિક્રમ ” ઇતિ યોગનિર્ણયે. એ ત્રણ યોગમાં પ્રથમ ઇચ્છાયોગ તે શ્રદ્ધા અવિકલયકાં આપેં કે૦ પોતે શ્રદ્ધાવંત અને ક્રિયાવંત હોય તો તે ક્રિયાથી બાલાદિક અનુકૂલ કે૦ બાલજીવ માર્ગના રાગી થાય એટલામાં એવડો ગુણ છે તો અધ્યાત્મમુલ્ક કે૦ અધ્યાત્મપ્રમુલ્ક યોગસાધ-
નના ગ્રંથોનો અભ્યાસ કરે એટલે અહોરાત્રી અધ્યાત્મમાં મગ્ન રહે તે પુરુષને યોગીશ્વર કેમ ન કહિયેં એટલે શ્રદ્ધાવંતયકો ક્રિયા કરતો બાલજીવને ઉપકારી થાય છે અને સાધુ કહે-
વાય છે તો અધ્યાત્મમાં મગ્ન રહેતાં સાધુમુનિને યોગી કેમ ન કહીયેં ॥ ૧૭ ॥

ઉચિત ક્રિયા નિજ શક્તિ છાંડિ, જે અતિ વેગે ચઢતો ।

તે ભવથિતિ પરિપાક થયા વિણ, જગમાં દિસે પડતો ॥ ધન્ય૦ ૧૮ ॥

અર્થ—બલી અધ્યાત્મમાર્ગ પણ પોતાની ઉચિત શક્તિયેં ક્રિયા કરતો સાધે અને યથા-
શક્તિ ક્રિયા સૂકીને શક્તિ ઉછંધન કરે તો તેને ગુણ ન થાય માટે જેટલી પોતાની શક્તિ હોય તેટલીજ ક્રિયા કરવી એનું નામ ઉચિત ક્રિયા કહિયેં તે રીતે ન કરે અને જે અતિ વેગે ચઢતો કે૦ શક્તિથી અધિક કરે એટલે એ ભાવ જે શક્તિને અમાર્ગે ઉપવાસ કરે છટ પ્રમુલ્ક કરે અથવા આતપના લેવે ઇત્યાદિક કામ કરતો તે પ્રાણી પણ ભવસ્થિતિ પરિપાક થયા વિના જગતમાં પડતા દેવીયેં છેવેં એટલે એ ભાવ જે શક્તિ ઉછંધન કરીને અધિક ક-

(૧૦૯)

રવા જાય અને ભવસ્થિતિ પાકી નથી તેથી તેને શુકમાલિકા પ્રમુલ્હની પેઠે પરિણામ ટકેજ નહીં પરિણામ પડતાજ હોય. ઇતિભાવઃ ॥ ૧૮ ॥

માચે મોટાઈમાં જે મુનિ, ચલવે ડાકડમાલા ।

શુદ્ધ પરુપણ ગુણ વિણ ન ઘટે, તસ ભવ અરહટમાલા ॥ ધન્ય૦ ૧૯ ॥

અર્થ—વલી જે મુનિ પોતાની મોટાઈમાં માચે કે૦ રીજ પામે એટલે થોડી ક્રિયા પ્રમુલ્હ આવડી હોય તેમાં મગ્ન રહે જે અમે સમજી છઈયે તથા ડાકડમાલ ચલાવે એટલે લોકમાં આ-
હંત્ર ઘણો દેશાઢે પણ શુદ્ધપરુપક ગુણ વિના તેની ભવ કે૦ સંસારરુપ અરહટની માલા તે
ઘટે નહીં ઓછી થાય નહીં એટલે શુદ્ધપરુપક ગુણ વિના સંસાર ઓછો ન થાય ॥ ૧૯ ॥

નિજ ગણ સંચે મન નવિ સ્વંચે, ગ્રંથ ભળી જન વંચે ।

લુંચે કેશ ન મુંચે માયા, તો વ્રત ન રહે પંચે ॥ ધન્ય૦ ૨૦ ॥

અર્થ—નિજગણ કે૦ પોતાનો જે ગચ્છ સમુદાય તેને સંચે કે૦ મેલા કરે જે અમારા
શ્રાવક શ્રાવિકા સાધુ સાધ્વી ઇત્યાદિક ઉપર મમત્વ કરે મન નવી સ્વંચે કે૦ પોતાનું મન
હીણી પ્રવૃત્તિથી સ્વંચી રાખેજ નહીં ગ્રંથભળી કે૦ દ્રવ્યને અર્થે જનવંચે કે૦ લોકને ઢગે અ-
થવા ગ્રંથ કે૦ સિદ્ધાંતશાસ્ત્ર ભળી કે૦ અધ્યયન કરીને લોકને ઢગે વસ્તુ પરુપણા કરી
લોકને દુર્ગતિયેં છેડ જાય એ રીતે જે લુંચે કેશ કે૦ મસ્તકે કેશનું લોચ કરે અને ન મુંચે
માયા કે૦ કપટ મૂકે નહીં તો તે પ્રાણીના પાંચ મહાવ્રતમાં એકે ન રહે ॥ ૨૦ ॥

યોગ ગ્રંથના ભાવ ન જાણે, જાણે તો ન પ્રકાશે ।

ફોકટ મોટાઈ મન રાખે, તસ ગુણ દરે નાસે ॥ ધન્ય૦ ૨૧ ॥

અર્થ—જે થકી આત્મસ્વરુપ સધાય એવા જે યોગ ગ્રંથ કે૦ પરમાર્થના શાસ્ત્ર તેના ભાવ
કે૦ રહસ્યને ન જાણે કે૦ ઓલસે નહીં સમજે નહીં અને કદાચિત્ જાણે તો પ્રકાશે નહીં
ભવ્યજીવને તે ગ્રંથોની વાતો કહે નહીં કારણ કે જો તેવી વાતો કહે તો પોતાને તેમજ
કરવું પડે વલી ફોકટ મોટાઈ કે૦ મિથ્યા અભિમાન રાખે જે અમે મોટા છઈયે અમારા
જેવો કોઈ નથી એવો અહંકાર રાખે તસ ગુણ કે૦ તે પ્રાણીમાં જો કોઈ ગુણ હોય તો તે પણ
દૂર નાશી જાય. એમ છતા ગુણ પણ જાય તો અણછતાનું કહેવુંજ થું ॥ ૨૧ ॥

મેલે વેશે મહિયલ મ્હાલે, બક પરે નીંચો ચાલે ।

જ્ઞાન વિના જગ ધંધે ઘાલે, તે કેમ મારગ ચાલે ॥ ધન્ય૦ ૨૨ ॥

અર્થ—મેલે વેશે કે૦ વસ્ત્રાદિક મલિન રાખે અને મહિયલ કે૦ પૃથ્વીને વિષે મ્હાલે
મલપતાં ફરે વલી વગલાની પેઠે નીચું જોડે ચાલે જેથી લોક જાણે ઈર્ષ્યા જૂવે છે એવા

હોય અને જો જ્ઞાની હોય તો સર્વ છેલ્લે છે પણ જ્ઞાન વિના ઇટલે અજ્ઞાનીયકા જગતને ધંધે કે. છેલ્લેમાં ઘાલતા ફરે એવી કષ્ટક્રિયા કરનારનાં વચન લોક માને અને તે પોતેતો જ્ઞાન વિનાનો છે માટે અશુદ્ધ પ્રરૂપે તે વારે લોકને પણ અજ્ઞાન ઉપદેશ લાગે માટે જગતને કદાગ્રહ રૂપ છેલ્લેમાં નાશ્યુંજ. ઇતિભાવ. તો એવા અજ્ઞાનીયકી જૈનમાર્ગ કેમ ચાલે યતઃ—“માસે માસે ય જો વાલો, કુસગેળં તુ યુંજણ. ન સો મુઅક્તવાયધમ્મસ્સ, કલિં અગ્ધઙ્ઙ સોલ્હસિં ॥૧॥” તથા “અન્નાણી કિં કાહિ” ઇત્યાદિ ઉત્તરાધ્યયન નવમ અધ્યયન વચનાત્ ॥ ૨૨ ॥

પર પરિણતિ પોતાની માને, વરતે આરત ધ્યાને ।

વંધ મોક્ષ કારણ ન પીછાને, તે પહિલે ગુણઠાણે ॥ ધન્ય૦ ૨૩ ॥

અર્થ—પર પરિણતિ કે. પારકી સમજણ તે પોતાની કરી માને ઇટલે પર અજ્ઞાનીની મતે ચાલે અથવા પર પરિણતિ કે. પુદ્ગલ શરીર વસ્ત્રપાત્રાદિકના જે પરિણમન તે અજ્ઞાને કરીને તનમયપણે પરિણમતો સર્વ પોતાનીજ પરિણતિ માને અથવા પર જે સ્વવ્યતિરિક્ત લોકનાં ઘર તેના જે પરિણમન કે. ઘર વ્યાપારનું ચિંતવું તે પોતાનું કરી માને અને તેથી આર્તધ્યાનનો વિકલ્પ કરે યતઃ—“સયં ગેહં પરિચ્છજ્જ, પરગેહંસિ વાવહે ।” ઇત્યુત્તરાધ્યયન વચનાત્. માટે પોતાનું ઘર મુકી પરઘરની ચિંતા કરે તો પાપશ્રમણ કલ્હો છે ઇતિભાવઃ । અને વંધ મોક્ષ કારણ કે. વંધનાં કારણ જે મિથ્યાત્વ અવિરતિ કપાય યોગ પ્રમાદ પ્રમુલ્હ જે વંધના હેતુ તે ન પીછાને કે. ન જાણે મોક્ષનાં કારણ જે કપાયાદિકનો અભાવ અથવા જ્ઞાનક્રિયા પ્રમુલ્હ ઇટલે ‘ નાણકિરિયા મુક્ત્વો ’ ઇતિ વચનાત્ ॥ ઇત્યાદિક મોક્ષના હેતુ છે તેપણ ન પીછાને કે. ન જાણે એવા અજ્ઞાની પ્રાણી તે ગમે તેટલા કષ્ટાદિક કરે તોપણ અજ્ઞાની છે માટે પહેલે ગુણઠાણે જાણવા. યદુક્તં “ નાણેણ વિણા ચરણં, પદમગુણઢાણપુઢિકરં । ” ઇત્યુપદે-શમાલાદૃત્તૌ ॥ ૨૩ ॥

કિરિયા લવ પળ જે જ્ઞાનીનો, દૃષ્ટિ ચિરાદિક લાગે ।

તેથી મુજશ લહિજે સાહિબ, સીમંધર તુજ રાગે ॥ ધન્ય૦ ૨૪ ॥

અર્થ—તે માટે જ્ઞાનીનો કે. જ્ઞાનવંતનો ક્રિયાનો લવ કે. એક અંશમાત્ર પણ જે પાંચમી ચિરાનામા દૃષ્ટિ તિહાં લાગતો હોય ઇટલે સમ્યક્ત સહિત હોય આદિ શબ્દથી કાંતા પ્રમા પરા એ ત્રણ દૃષ્ટિ લહ્યે તેથી કે. તે જ્ઞાનસહિત ક્રિયાના અંશથી હે સાહેવ મુજશ લહિજે કે. મલો જશ પામિયે મોક્ષરૂપ ઉત્કૃષ્ટો જશ પામિયે પણ તે હે શ્રીમંધર પરમાત્મા તુજ રાગે કે. તારે ક્ષેદે કરીને પામિયે ॥ ૨૪ ॥

॥ દાલ સોલમી ॥

ए पन्नरमी दालनी कोइक गाथायां ज्ञाननी मुख्यता करी कोइक गाथायां चारित्रनी मुख्यता करी तथा कोइक गाथायां बेहुनो स्याद्वाद कह्यो ते सांभली कोइक शिष्यने व्या-
मोह उपजे जे तेवारे स्थितपक्ष ते ओ हसे ते शंका टालवाने सोलमी दालमां स्याद्वाद
भार्गनो स्थितपक्ष देखाडे छे ॥

॥ सफल संसार अवतार ए हुं गणुं ॥ ए देशी ॥

स्वामी सीमंधरा तुं भले ध्याइयें, आपणो आतमा जेम प्रकट पाइयें ।

द्रव्यगुणपञ्जवा तुझ यथा निर्मला, तेम मुझ शक्तिथी जइवि भव सामला ?

अर्थ—हे सीमंधरसाहेब तुझने मनमां ध्याइयें एज भळे के० भळ्ळे जेम तमारा ध्या-
नथी आपणो के० पोतानो आत्मा ते प्रगट पागियें तमारा ध्यानथी ज्ञानी यइयें ते ज्ञाने
पोतानो आत्मा आवरणरहित थयो तेवारे आत्मभाव पाम्याज इति भाव । तेवारे यथा के०
जेम १ द्रव्य २ गुण ३ पर्याय ते तुझ के० तमारा निर्मल छे ए त्रणनां लक्षण कहे छे. यथा
“ गुणाणमासओ दव्वं, एगदव्वस्सिया गुणा । लक्खणं पज्जवाणंतु, उभओ निस्सिया भवे
॥ १ ॥ ” इत्युत्तराध्ययने २८ मोक्षमार्गाध्ययने. अथवा गुणपर्यायतुं भाजन ते द्रव्य सह-
भावी धर्म ते गुण क्रमभावी ते पर्याय इत्यादिक व्याख्यान ग्रंथांतरथी जाणतुं. ए रीते
जेम तमारं आत्मद्रव्य असंख्यात प्रदेशरूप तथा तमारा ज्ञान दर्शन चारित्रादिक अनंत
गुण तेमां समय समय उत्पाद व्ययपणानुं परणमनुं तथा अनंत अगुरु लघु प्रमुख जे पर्याय
ते सर्व निर्मल थया निरावरण थया ते रीते मारे पण शक्तिथी के० (यद्यपि व्यक्तिथी
नथी तोपण) शक्तिये छे ते जइवि के० यद्यपि भवके० संसारने विषे सामला के० मेल्ला
छे एटले आवरण सहित छे एटलो फेर छे ॥ १ ॥

चार छे चेतनानी दशा अवितथा, बहुशयन शयन

जागरण चोथी तथा । मिच्छ अविरत्त सुयत तेरमें

तेहनी, आदि गुणठाणे नयचक्र मांहे मुणी ॥ २ ॥

अर्थ—ते માટે ચેતનાની અવસ્થા વર્ણવે છે ચેતનાની અવિતથા કે० સાચીદશા ચાર છે
તે દેખાડે છે ૧ વહુ શયન કે० ધોર નિદ્રારૂપ તે પહેલી ૨ જ્ઞયન કે० ચક્ષુ મિચવારૂપ
વીજી ૩ જાગરણ કે० ફાંફક જાગવારૂપ ત્રીજી ૪ ચોથી તથા કે० પૂર્વે કહી તેમજ એટલે
વહુ જાગરણરૂપ ઇતિભાવઃ । હવે એ ચાર અવસ્થાને ગુણઠાણે ફલાવે છે આદિ ગુણઠાણે એ
પદ સર્વત્ર જોડિયેં એટલે વહુ જ્ઞયનની આદિ મિચ્છ કે० મિધ્યાત્વ ગુણઠાણો અને વીજી

શયન અવસ્થાની આદિ તે અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ ગુણઠાણો તથા ત્રીજી જાગરણ અવસ્થાની આદિ તે સુચિત્ત કે૦ અપ્રમત્ત સાતમો ગુણઠાણો ૪ વહુ જાગરણ અવસ્થાની આદિ તે સયોગી કેવલીનામા તેરમો ગુણઠાણો છે તેહની કે૦ તે અવસ્થાના આદિ ગુણઠાણા તે પ્રથમ પુર ગુણઠાણા ૫ રીતે જોદજો એટલે ૫ અર્થ જે વહુશયન દશા તે ૧-૨-૩ ગુણઠાણે કહેવી અને શયન દશા તે ૪-૫-૬ ૫ ત્રણ ગુણઠાણે કહેવી અને જાગરણ દશા તે ૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨ ૫ છ ગુણઠાણે કહેવી અને વહુ જાગરણ તે ૧૩-૧૪ ૫ બે ગુણઠાણે કહેવી ૫ રીતે અમને સુજ્યો તેવો અર્થ લખ્યો વલી જે વહુશ્રુત હોય જેણે નયચક્ર ગ્રંથ જોયી યથાર્થ કરું સ્તવનકર્ષા ૫ તો નયચક્રમાં શ્રુતી કે૦ નયચક્રમાં ગુણઠાણાની આદિ જાણી એમ કહું તે નયચક્ર ગ્રંથ હમણાં અમારી પાસે નથી માટે વિચારજો ॥ ૨ ॥

ભાવ સંયોગજા કર્મ ઉદયાગતા, કરમ નવિ જીવ
નવિ મૂલતે નવિ છતા । ખડીયથી ભિત્તિમાં જેમ હોય
શ્વેતતા, ભિત્તિ નવિ ખડીય નવિ તેહ ભ્રમસંગતા ॥ ૩ ॥

અર્થ-ભાવપદાર્થ જે સંયોગ સંબંધથી ઇપના કર્મને ઉદયે આવ્યા તે ભાવ કર્મ નથી જીવ નથી મૂલથી તે છતાપણે નથી જેમ ભિત્તિ કે૦ ભીતિમાંહે ખડીય કે૦ ખડીયી શ્વેતતા ધવલતા થાય છે તો તે ધવલતામાં ભીતિ નથી અને ખડી પણ નથી અન્યોન્યે ભિન્ન છે પણ ભ્રમે કરી સંગતી એક્યતા મલતિ થાય છે ॥ ૩ ॥ આ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલસૂરિના ટવા ઉપરથી લખ્યો છે ॥ ૩ ॥

દેહ નવિ વચન નવિ જીવ નવિ ચિત્તછે, કર્મ નવિ
રાગ નવિ દ્વેષ ન વિચિત્તછે । પુદ્ગલી ભાવ પુદ્ગલપણે
પરિણમે, દ્રવ્ય નવિ જૂડું જૂડું એક હોવે કિમે ॥ ૪ ॥

અર્થ-દેહ કે૦ શરીર નથી એક્યતાપણે વચન વાચિક યોગ નથી જીવ નથી ચિત્ત નથી કર્મ નથી રાગ નથી દ્વેષ નથી વિચિત્ત છે કે૦ વિચિત્રતા અનેક જાતિ છે ૫ સર્વ પુદ્ગલિક ભાવ છે તે પુદ્ગલપણે પરિણમે કેમકે પુદ્ગલતું અનેક પ્રકારે પરિણમન ધર્મ છે 'પૂરણગલણધર્માણઃ' પુદ્ગલતું ૫ લક્ષણ છે તે માટે જીવાદિક જે દ્રવ્ય છે તે સર્વથકી જૂદો-જૂદો છે તે એક કેમ હોય ? ઉપચારે એક કહિયે ॥ ૪ ॥ આ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલ સૂરિના ટવાથી લખ્યો છે ॥ ૪ ॥

પંથી જન લુંટતાં ચોરને જેમ ભણે, વાટે કો લુંટિયે
તેમજ મૂઢો ગિણે । એક ક્ષેત્રે મલ્યા અણુતળી
દેખતો, વિકૃતિય જીવની પ્રકૃતિ ઉવેખતો ॥ ૫ ॥

અર્થ—જેમ પંથી લોકને હુંડતાંથકાં ચોરને કોઈ કે°કોઈક પુરુષ એમ કહે જે વાટે હુંડે છે પણ તે ચોર વાટને હુંડતા નથી પણ વાટે કે° વાટ જે માર્ગ તેને વિષે રહ્યા જે લોક તે હુંડાય છે પણ લક્ષણે એમ કહે છે જે વાટ હુંડી. તેમજ મૂઢો કે° મૂર્ખ તે શરીર તથા આત્મા પ્રમુખને એક કરી ગણે છે શા માટે જે એક ક્ષેત્રે મળ્યા કે° જે ક્ષેત્રે આત્મા તેજ આકાશ પ્રદેશે મળ્યા પરસ્પર સંવંધ થયો એવા જે અણુતણી કે° પરમાણુની વિકૃતિ કે° વિકારને દેખતો કે° દેખીને મૂર્ખ એમ ગણે છે. અને જીવની પ્રકૃતિ જે સ્વ-ભાવ તેને ડવેલતો કે° લેખામાં અણગણતો થકો જીવ તથા શરીરાદિકને એકપણે ગણે છે પણ એમ જાણતો નથી જે પુદ્ગલ ને જડ છે અચેતન છે, અને આત્મા તો જ્ઞાનસ્વરૂપી છે તે એક કેમ થાય. ઇતિભાવઃ ॥ ૫ ॥

દેહ કર્માદિ સવિકાજ પુદ્ગલતણાં, જીવના તેહ વ્યવ-
હાર માને ઘણાં । સયલ ગુણઠાણ જીઅઠાણ સંયોગથી,
શુદ્ધ પરિણામ વિણ જીવ કારય નથી ॥ ૬ ॥

અર્થ—તે માટે દેહ કે° શરીર તથા જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મ અને આદિ શબ્દથી ઘરવાર પ્રમુખ એ સર્વ પુદ્ગલનાં કાર્ય છે પુદ્ગલથી નીપનાં છે તે પુદ્ગલનાં કાર્યને જીવનાં કાર્ય કહી બોલાવે છે તે વ્યવહાર માને ઘણાં કે° તે વ્યવહાર નયથી જીવનાં કાર્ય કહીયે પણ નિ-શ્ચય નયે તો સર્વ પુદ્ગલસ્વરૂપ છે. સયલ ગુણઠાણ કે°સમસ્ત મિધ્યાત્માદિક ગુણસ્થાનક તથા જીઅઠાણ કે° સમસ્ત પ્રકૃતિયાદિક જીવસ્થાનક ઇત્યાદિક સર્વ પ્રકાર તે સંયોગથી કે° પુદ્ગલ કર્માદિકના સંયોગથી જાણવા પણ એ આત્મસ્વરૂપ નહીં કેમકે શુદ્ધ પરિણામ કે° સમસ્ત ઉપાધિ રહિત જેના પ્રદેશને વિષે એક અણુમાત્ર પણ મેલ નથી એટું જે શુદ્ધ સ્વરૂપ તે વિના જીવ કારય નથી કે° જીવરૂપ કાર્ય નથી ॥ ૬ ॥

નાણ દંસણ ચરણ શુદ્ધ પરિણામ જે, તંત જોતા ન છે
જીવથી ભિન્ન તે । રત્ન જેમ જ્યોતિથી કાજ કારણ
પણે, રહિત એમ એકતા સહજ નાણી મુણે ॥ ૭ ॥

અર્થ—જ્ઞાન દર્શન તથા ચારિત્ર ઇત્યાદિક અનંત જે શુદ્ધ આત્માના પરિણામ છે તે તંત કે° નિયતપણાથી જોઈયે તો કાંઈ જીવ થકી ભિન્ન નથી કેમકે જ્ઞાનાદિક ગુણ જો ભિન્ન હોય તો આત્મા નિર્ગુણ જડપણે માનવો જોઈયે તે તો નથી માટે જીવથી જ્ઞાનાદિક-ગુણ ભિન્ન નથી, જેમ સ્ફટિક રત્ન પ્રમુખ પોતાની જ્યોતિથી ભિન્ન નથી. શા માટે જે કાજ કારણપણે કહેતાં કાંઈ પૂરવડું નથી કેમકે જો રત્નથી જ્યોતિ થઈ એમ કહીયે તો જ્યોતિ વિના રત્ન હતુંજ નહીં માટે રત્નથી જ્યોતિ થઈ એમ કહેવાય નહીં. તથા જ્યોતિથી રત્ન થયું એમ પણ

न कहेवाय केमके रत्न विना ज्योति पण क्यां हती ते माटे कार्य कारणपणे रहित छे. एम के० ए रीते आत्मा तथा आत्मगुण ते भिन्न नथी सहज के० सहज स्वभावे अमेद छे अ-
क्यता छे ए बात नाणी गुणे के० जे ज्ञानी होय ते जाणे पण भूर्ख समजे नहीं ॥ ७ ॥

अंश पण नवि घटे पूरण द्रव्यना, द्रव्य पण केम कहुं
द्रव्यना गुण विना । अकल ने अलख एम जीव अति
तंतथी, प्रथम अंगे वंदिउं अपदने पद नथी ॥ ८ ॥

अर्थ—संपूर्ण द्रव्यना जे अंश कहेवा ते पण युक्त नथी केमके जे चारें अंश कहियें ते चारें द्रव्य पण शातुं. “ एगं निचं निरवयवं, अक्खियं सव्वगं च सामन्नं ” इति महाभाष्य वचनात्. जे द्रव्य ते सामान्य छे अने जे सामान्य ते निरवयव छे तथा द्रव्य पण केम कहुं द्रव्यना गुण विना के० द्रव्य संबंधी जे गुण ते विना द्रव्य पण केम कहेवाय ? कारण के “गुणाणमासओ दव्वं.” इत्युत्तराध्ययने २८ मे अध्ययने द्रव्य लक्षणं. तथा “गुण पर्याय वदद्रव्यं” इति तत्त्वार्थवचनात्. तथा पर्याय नयवालानी युक्तियें तो द्रव्य छेज नहीं परमायें पर्यायज स्वतंत्र छे यथा उत्फण विफणादिक द्रव्य ना कहेवाय ते माटे द्रव्य नथी तो द्रव्यना गुण क्यांथी होय जेम गाम न होय तो ते गामनी सीम क्यांथी. इत्यादिवत् महा भाष्यमां जोजो एटछे ए भाव जे अंश पण न कहुं अने द्रव्य पण न कहेवाय युक्तियें तो एम आव्युं अने आगममां तो अंश सहित पण द्रव्य कहियें एम छे गुण पर्यायवत् द्रव्य ए वचन सुचवे छे ते माटे अकल के० कव्यो न जाय अने अलख के० लख्यो न जाय ए रीतनो जीव० के० आत्मा ते अति तंतथी के० अत्यंतपणे निश्चयथकी जाणवो एटछे कांइ कहेवाय नहीं. यतः—“विक्खातरए सव्वे सरा नियट्ठति, तक्का जत्थ विज्जइ मई तत्थ न गहिंया ओए अप्पइ-
ट्ठाणस्स खेयन्ने से ण दीहे ण हस्से न वट्ठे न तंसे न चचरंसे न परिमंडळे न किन्हे न नीळे न लोहिए न हालिहे न मुक्खिळे न मुरभिगंधे न दुरभिगंधे न तिच्चे न कडुए न कसाए न अंबिळे न महुरे न कक्खळे न मउए न गरुए न लहुए न सीए न उन्हे न निद्धे न लुक्खे न काओ न रुहे न संगे न इत्थी न पुरिसे न अन्नहा परिन्ने सन्ने उवमा न विज्जाए अरुवी सत्ता अपयस्स पयं नत्थि” ॥ इत्यादिक आचारांग पंचमाध्ययने छठे उद्देशे कहुं छे ते मांहेला विषम पदोनो अर्थ करियें छैयें विक्खात के० मोक्ष तेने विषे रए के० राता सव्वे सरा के० ते मोक्ष स्वरूप केवुं छे ते कहे छे सर्व स्वर निवृत्त्या छे एटछे कोइ शब्दे वाच्य नथी तक्का के० विचार जे आम हसे के आम हसे ते कहेवाय नहीं मति जे औत्पात-
की मयुख तेनो ग्रह जेने विषे नथी ते पण ओए के० एकछुं छे पण कर्म कलंक सहित नथी अप्पइट्ठाणस्स के० उदारिकादिक शरीरजुं प्रतिष्ठान नथी तथा खेअन्ने के० लोकालो-
कजुं ज्ञायक छे तथा न काओ के० काय नथी न रुहे के० संसारमां जगजुं नथी अन्नहा के० नपुंसक नथी परिन्ने के० समस्त प्रकारे जाण छे सन्ने के० सम्यक् जाणे छे तथा अ-

પયસ્સ પયં નત્થિ કે० અવસ્થા વિશેષ જે પદ તે નથી જેને તે અપદ કહિયે એટલે અપદ તે સિદ્ધને પદ કે० જે અભિધાન તે નથી એટલે સિદ્ધને કોઈ નામે કહી બોલાવીયે તે નથી.
 इति भावः ॥ ૮ ॥

શુદ્ધતા ધ્યાન એમ નિશ્ચયે આપનું, તુઝ સમાપત્તિ
 ઔષધ સકલ પાપનું । દ્રવ્ય અનુયોગ સંમતિ પ્રમુખથી
 લહી, ભક્તિ વૈરાગ્યને જ્ઞાન ધરિયે સહી ॥ ૯ ॥

અર્થ—શુદ્ધતા કે० શુદ્ધ સ્વરૂપનું જે ધ્યાન તેહિજ પોતાનું નિશ્ચયરૂપે જાણવું. માટે હે પ્રશ્ન સર્વ પાપનું સમાપત્તિ ઔષધ સર્વ દોષ નાશન રસાયન તે એકહિજ છે જે શુદ્ધ ઉપયોગ. લક્ષણ તે. અને પદ દ્રવ્યની વિચારણા રૂપ અનુયોગ સંમતિમહાતર્કાદિ ગ્રંથયત્કી જાણીને સાહિત્યની વિધિ સેવા પૂર્વક નિરાશંસતારૂપ ભક્તિ વૈરાગ્ય કે० વિષય વિમુક્તતા જ્ઞાન તે શુદ્ધ ઉપયોગ નિશ્ચયયત્કી એહીજ ચિત્તમાં ધરીયે કાર્ય સાધકતા એહિજ છે એટલે ભક્તિ દશા, વૈરાગ્યદશા, જ્ઞાનદશા એ ત્રણ કાર્ય સાધકતા છે તિહાં ચોથો ગુણઠાણો ભક્તિ મુખ્યે પાંચમાં છઠ્ઠો ગુણઠાણો વૈરાગ્યદશા મુખ્યે ક્ષીણમોહાદિક ગુણઠાણો જ્ઞાનદશા મુખ્યે ઇત્યાદિ દ્રવ્યમાર્ગે સર્વ જાણવી. મુખ્યતા ગુણતાયે એકે ત્રણે એક ઇત્યાદિ વ્યક્તતા ગ્રંથાંતરથી જાણવી ॥ ૯ ॥ આ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલ મરિના ટવા ઉપરથી લખ્યો છે. ॥ ૯ ॥

જેહ અહંકાર મમકારનું વંધનં, શુદ્ધ નય તે દહે દહન
 જેમ ઇંધનં । શુદ્ધ નય દીપિકા મુક્તિ મારગ ભળી,
 શુદ્ધ નય આથિ છે સાધુને આપળી ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—જે અહંકાર કે० માન મમકાર કે० મમલ તેનું વંધનં કે० કારણ એટલે અહંકાર તથા મમકારનું મૂલ રાગ દ્વેષ છે તે રાગ દ્વેષથી અહંકાર તથા મમકાર હોય તે રાગ દ્વેષને દહન જેમ ઇંધન કે० જેમ અગ્નિ લાકહાંને વાલી નાલે તેની પેઠે શુદ્ધ નય કે० આત્મતત્ત્વ ચિંતનરૂપ ધ્યાન તે દહે કે० વાલે એટલે શુદ્ધ ધ્યાનથી રાગ દ્વેષ વલી બસ થાય. શુદ્ધ નય કે० નિશ્ચય નય તે મોક્ષમાર્ગનો દીવો છે કેમકે મોક્ષમાર્ગે ગમન કરતાં અજવાલં કરે માટે જે શુદ્ધનય તેજ સાધુને આપળી કે० પોતાની આથી કે० સંપત્તિ છે. યત્—“ દીપિકા સ્વલુ નિર્વાણે, નિર્વાણપથદર્શિની । શુદ્ધાત્મચેતના યા ચ, સાધૂનામક્ષયો નિધિઃ ॥૧॥”
 इति योगनिर्णये ॥ ૧૦ ॥

સકલ ગળી પિટકનું સાર જોણે લહ્યું, તેહને પળ પરમ
 સાર એહજ કહ્યું । ઓઘનિર્યુક્તિમાં એહ વિળ નવિ
 મિટે, દુઃખ સવિ વચન એ પ્રથમ અંગે ઘટે ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—ગણી કે० આચાર્ય તેના સકલ કે० સમગ્ર ગુણરૂપ રત્નની પિટક કે० પેટી
 ઇટલે દ્વાદશાંગીરૂપ જે ગણીની પેટી તેનો સાર કે० પ્રાધાન્યપણું તે જેને લહું કે० જાણ્યું
 છે એવા સમસ્ત દ્વાદશાંગીના જાણને પણ પરમ સાર કે० પ્રધાન રહસ્ય પરમ સાર તે એજ
 શુદ્ધ નય પરિણમનરૂપ કહ્યું છે એ દ્વાદશાંગીના જાણને પણ નિશ્ચય નયજ સાર કહ્યું છે તો
 વીજાની શ્રી વાત એમ શ્રી ઓઘનિર્ઘુક્તિમધ્યે કહ્યું છે. યતઃ—“ પરમરહસ્યમિસીર્ણ, સમત્ત-
 ગણિપિઠગદ્ગરિયસારાણં । પરિણામિયં પમાણં નિચ્છયમવલંબમાણાણં ॥૧॥” ઇતિ. તો એ
 વિષ કે० એ નિશ્ચયનય સમજ્યા વિના દુઃસ્વ કે० પાપ તે નવિ મિટે કે० ન ટલે તથા
 કોઈક પ્રતમાં એ વિષ ન ઘટે એમ લખ્યું છે તે નવિ ઘટે કે० દુઃસ્વ ઓહું ન થાય માટે
 વેહુનો પ્રાવાર્ય એકજ છે એ સર્વ વચન પ્રથમ અંગે ઘટે કે० શ્રી આચારાંગ સૂત્રમાં ઘટમાન છે
 યુક્ત છે ‘જે એમ જાણઈ સે સર્વ જાણઈ જે સર્વ જાણઈ સે એમ જાણઈ’ ઇત્યાદિ પાઠાત્ ॥૧૧॥

શુદ્ધ નય ધ્યાન તેહને સદા પરિણમે, જેહને શુદ્ધ
 વ્યવહાર હીયડે રમે ॥ મલિન વસ્ત્રે યથા રાગ કુંકુમ-
 તણો, હીન વ્યવહાર ચિત્ત એહથી નવિ ગુણો ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—ઇટલીવાર શુદ્ધનયની મુખ્યતાર્યે વાત કહી હવે કોઈક એમ સાંમલીને એકાંત
 નિશ્ચયનયજ અંગીકાર કરે અને વ્યવહારનય લેખામાં ગણેજ નહીં તેને શિક્ષા કરે છે જે
 પૂર્વોક્ત પ્રકારે શુદ્ધનયનું જે ધ્યાન તેતો તે પ્રાણીને સદા નિરંતર પરિણમે જે પ્રાણીને શુદ્ધ
 વ્યવહાર સંયમાનુષ્ઠાન પ્રવૃત્તિરૂપ હીયડે રમે કે० હૃદયને વિષે રમે તેના ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે
 જેમ મેલાં વસ્ત્રને વિષે કંકુનો અથવા કેસરનો રંગ ન લાગે તેમજ હીણા વ્યવહારવંતના ચિ-
 ત્તને નવિ ગુણો કે० ગુણ ન હોય ઇટલે વ્યવહાર વિના નિશ્ચય પરિણમે નહીં ॥ ૧૨ ॥

જેહ વ્યવહાર સેઢી પ્રથમ છાંડતા, એક એ આદરે
 આપ મત માંડતાં । તાસ ઉતાવલે નવિ ટલે આપદા,
 ક્ષુધિત ઇચ્છાર્યે ઉંબર ન પાકે કદા ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—જે પ્રાણી વ્યવહાર શ્રેણીરૂપ જે અનુક્રમ તે તો પ્રથમ છાંડે છે તથા એક એ આદરે
 કે० એકલો એ નિશ્ચય નયજ આદરે છે આપ મત માંડતાં કે० પોતાનું મત દૃઢ કરતાં એક
 ભવસ્થિતિ ઉપર દૃઢ થયા છે પણ ઉદ્યમ કરતા નથી તો તેની ઉતાવલે આપદા ટલે નહીં
 ઇટલે એકલો નિશ્ચય પોકારવાથી સંસાર પરિભ્રમણરૂપ આપદા ટલે નહીં જેમ ક્ષુધિત કે०
 શૂંઘ્યાની ઇચ્છાર્યે ઉંબરના ફલ કદાપિ ન પાકે ઇટલે ઉંબરફલ તે જલસેવાદિક ક્રિયાયે
 પાકે પણ ઇચ્છા માર્ત્રે ન પાકે. ઇતિભાવઃ ॥ ૧૩ ॥

ભાવ લવ જેહ વ્યવહાર ગુણથી ભલે, શુદ્ધ નય મા-
વના તેહથી નવિ ચલે । શુદ્ધ વ્યવહાર ગુરુયોગ પરિ-
ણતપણું, તેહ વિણ શુદ્ધ નયમાં નહિ તે ઘણું ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—ભાવ કે૦ રુઢા અધ્યવસાયનો લવ કે૦ અંશ તે પળ વ્યવહાર પરનાલિકારૂપ ગુણથી ભલતો હોય એટલે વ્યવહારસહિત હોય તો શુદ્ધ નયમાવના કે૦ શુભ અધ્યવસાયની જે માવના ઘોલના તે તે પ્રાણીથી નવિ ચલે કે૦ સ્વસે નહીં એટલે શુદ્ધ નયની માવના તે તો તેવારે સ્થિર થાય કે જો વ્યવહારયુક્ત હોય. અન્યથા ધણ તોલો ધણ માસો થાય તે શુદ્ધ વ્યવહાર તો ગુરુયોગ કે૦ ગુરુના સંયોગે એટલે ગુરુકુલવાસે નિર્મલ વ્યવહાર થાય તે શુદ્ધ વ્યવહારથી પરિણતપણું કે૦ પારપક્ષપણું હોય એટલે શુદ્ધ નયમાં પરિપક્ષ તો જે શુદ્ધ વ્યવહારવંત હોય તેદ્રજ થાય અન્યથા શુદ્ધ વ્યવહારવિના શુદ્ધ નય ઠેરી શકે નહીં. અને તેહ વિણ કે૦ તે ગુરુયોગ શુદ્ધ વ્યવહારવિના શુદ્ધ નયમાં કે૦ અધ્યાત્મમાં નહીં તે ઘણું કે૦ તે જે પરિણિતપણું તે ઘણું ન હોય એટલે ગુરુકુલવાસે શુદ્ધ વ્યવહાર અને શુદ્ધ વ્યવહારે પરિપક્ષપણું નિશ્ચયમાં નિશ્ચલપણું હોય ઈતિ. એટલે જો ગુરુયોગ વ્યવહાર શુદ્ધ હોય તો શુદ્ધ નયમાં પરિપક્ષતા હોય ॥ ૧૪ ॥

કેડ નવિ ભેદ જાણે અપરિણતમતિ, શુદ્ધ નય અતિહિ
ગંભીર છે તે વતી । ભેદ લવ જાણતાં કેડ મારગ તજે,
હોય અતિ પરિણતિ પરસમય સ્થિતિ મજે ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—૧ રીતે કેટલાક પ્રાણી અપરિણતમતિ કે૦ અપરિણામી તેને નવિ ભેદ જાણે કે૦ અનેક પ્રકારની સ્વર ન પડે ઢઠાં ભેદ તે અપવાદ ઉત્સર્ગ નિશ્ચય વ્યવહાર પ્રમુક્ત જાણવા તે ન જાણે અપરિણતમતિ શદ્ધે વ્યવહારનયવાલા લીજિયે તે કેમ ન જાણે જે શુદ્ધનય અતિહિ ગંભીર છે કે૦ સ્પષ્ટતા નય તે અત્યંત ગંભીર છે એટલે ૧ ભાવ જે આગલા ૧ નૈગમ ૨ સંગ્રહ ૩ વ્યવહાર ૪ ત્રણ નય યદ્યપિ અપરિણતમતિ જાણે પણ નિશ્ચય નય તો અતિ ગંભીર ઉપયોગરૂપ નયમાં સ્વર ન પડે. ઈતિ ભાવઃ । એટલે જે વ્યવહાર નય ફક્તો માને તેને ઠપકો દીધો હવે ફક્તો નિશ્ચયનય માને તેને ઠપકો દે છે. કેટલાક પ્રાણી ભેદ લવ જાણતાં કે૦ ભેદનો અંશમાત્ર જાણતાં માર્ગને તજે કે૦ છાંડી દે એટલે અંશમાત્ર કાંઈક નિશ્ચય સાંભળ્યું છે તે વચન જાણે તેથી મહા અહંકાર ધરતા એમ જાણે જે નિશ્ચય સ્વરૂપની વાતો આપણે જાણિયે છે એવી વીજો કોણ જાણે છે અને આપણે આત્મસ્વરૂપ જાણ્યું એટલે ક્રિયાતું શું કામ છે ક્રિયા તો જ્ઞાનની દાસી છે ઇત્યાદિક વચન બોલી ક્રિયા ન કરે અને માર્ગ છાંડે એવી રીતે જે અતિ પરિણામિ થાય તે શું કરે તે કહે છે. જે સમય જે સિદ્ધાંત તેની પર. કે૦ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તે મર્યાદા તેને મજે એટલે સિદ્ધાંતમાં ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ

જે નિશ્ચયનયની વાતો કરવી તે મજે કે૦ કરે અથવા પરસમયસ્થિતિ મજે કે૦ અન્યદર્શનની સ્થિતિ મજે એટલે એકાંત નિશ્ચય નયવાદી દિગંવરાદિક તે પરદર્શની કહિયે તે વારે પણ પરદર્શની સ્થિતિ મળી. ઇતિ ભાવઃ ॥ ૧૫ ॥

તેહ કારણ થકી સર્વ નય નવિ કહ્યા, કાલિકશ્રુત
માંહે ત્રીન પ્રાયે લહ્યા । દેહી આવશ્યકે શુદ્ધ નય ધૂરે
મળી, જાણિયેં ઉલટી રીતિબોટિકતણી ॥ ૧૬ ॥

અર્થ--તે કારણથકી નિશ્ચય પરિણામી તે એકલી પરિણામની વાતો કરીને માર્ગ ઉપાદી નાંચશે એવું જાણીને ૧ નૈગમ ૨ સંગ્રહ ૩ વ્યવહાર ૪ રુઝુમ્મ ૫ સ્તબ્દ ૬ સમભિરુદ્ધ ૭ એવંભૂત એ સર્વ નય નથી કહ્યા, કેમ નથી કહ્યા તે કહે છે કાલિકશ્રુત માંહે કે૦ આચારાંગાદિક કાલિકશ્રુતને વિષે ત્રીન પ્રાયે લહ્યા કે૦ વહુલતાયે ૧ નૈગમ ૨ સંગ્રહ ૩ વ્યવહાર એ ત્રણ નય લહ્યા છે. એ વાત ગ્રંથકાર શ્રિષ્યને કહે છે જે દેહી આવશ્યકે કે૦ આવશ્યક નિર્યુક્તિમાં દેહજો એટલે કાલિકશ્રુતમાં પ્રાયે ત્રણ નય કહ્યા છે એમ આવશ્યક નિર્યુક્તિમાં કહ્યું છે. યતઃ--“ એહિં દિદિવાય, પરવળા મુત્તઅત્થકહળાણ । રૂઝ પુળ અળન્નુવગમો, અદિગારો તીહિં ઓસન્ન ॥૧॥ પાયં સંવહારો, વવહારં તેહિં તિહિં ડ જં લોણ, તેણં પરિકમ્મણત્થં કાલિય-મુત્તે તદદિગારો ॥૨॥ ” ઇત્યાવશ્યકે. એ રીતતો શ્વેતાંવર પક્ષે છે. જે પૂર્વે વ્યવહાર સમજાવીને પહે નિશ્ચયની વાત સમજાવે ઇતિ. તથા હવે દિગંવરની પ્રક્રિયા દૂઝવે છે જે શુદ્ધ નય ધૂરે કે૦ નિશ્ચય નય ધૂરે છે તે માટે બોટિક કે૦ દિગંવરની રીતિ તે ઉલટી કે૦ વિપરીત જાણીયેં જે માટે પહેલાંથી નિશ્ચય નય સમજાવે એટલે વ્યવહારમાં દૃષ્ટિ ટેરેજ નહીં માટે વિપરીત કહિ. ઇતિ ભાવઃ ॥ ૧૬ ॥

શુદ્ધ વ્યવહાર છે ગચ્છ કિરિયા થિતિ, દુપ્પસહ જાવ
તીરથ કહ્યું છે નીતિ ॥ તેહ સંવિજ્ઞ ગીતાર્થથી સંભવે,
અવર ઇરંડ સમ કોણ જગ લેખવે ॥ ૧૭ ॥

અર્થ--તે માટે વ્યવહાર તે પ્રધાન છે તે શુદ્ધ વ્યવહાર તો સુવિહિત ગચ્છ જે સાધુસમુદાય તેની ક્રિયાની જે સ્થિતિ તેમાં છે એટલે શુદ્ધવ્યવહાર તે સુવિહિત ગચ્છમાં હોય દુઃખ-સહનામા આચાર્યે જે પાંચમા આરાને છેડે યજ્ઞે જાવ કે૦ તિહાં લગે નીતિ કે૦ નિરંતર તીર્થ કહ્યું છે. યતઃ--“ ઇય સન્વોદયયુગપવરસૂરિણો ચરણસંજુણ વંદે । ચરુત્તરદુસહસ્સ, દુપ્પસહંતે સુહમ્માઈ ॥૧॥ ” ઇતિ દુસમ સંધ સ્તોત્રે. તથા “વાસાણ વીસસહસા, નવસય તિ માસ પંચ દિણ પહરા । રૂક્ષા ઘડિયા દો પલ, અક્ષરરૂપગુઆલ જિણધમ્મો ॥૧॥ ” ઇતિ દીવાલી કલ્પે ॥ તે તીર્થ તો ગીતાર્થ સંવિજ્ઞ હોય તેથીજ સંભવે એટલે “નાળકિરિયાહિં મુક્લો” ॥ ઇતિ ભાગ્ય વચનાત્. એટલે જ્ઞાનક્રિયાથી મોક્ષ તે જ્ઞાનક્રિયા તો શુણ છે અને જે શુણ છે તે શુણીથી

અમેદરૂપ છે માટે સંવિજ્ઞ શબ્દે ક્રિયાવંત આન્યા અને ગીતાર્થ શબ્દે જ્ઞાનવંત આન્યા તે સંવિજ્ઞ ગીતાર્થથી જે વીજા તે ઇરંડા સરિસા જાણવા તેને જગતને વિષે કોણ છેલ્લામાં ગણે છે ॥ ૧૭ ॥

શાસ્ત્ર અનુસાર જે નવિ હટે તાણિયે, નીતિ તપગચ્છની
તે ભલી જાણિયે ॥ જીત દાણે જિહાં સમય સારુ
બુધા, નામને ઠામ કુમતે નહીં જસ મુધા ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—તે સંવિજ્ઞ ગીતાર્થ પરમાર્થ તો તેને કહિયે જે શાસ્ત્રને અનુસારે હટ્ટે તાણે નહીં શાસ્ત્રના અન્ન દેણે ઇટલે પોતાનો કદાગ્રહ મૂકી આપે એવી રીતી તો તપ ગચ્છની ભલી કે. યળી ઉત્તમ છે ઇટલે તપ ગચ્છમાં પંચાંગી પ્રકરણાદિક જે સુવિહિતના કરવા ગ્રંથ તે સર્વ પ્રમાણ છે એમ જાણિયે ઇતિ ભાવઃ । જિહાં કે. જે તપ ગચ્છને વિષે બુધા કે. પંડિત લોક તે સમય સારુ કે. સિદ્ધાંત પ્રમાણે જીત દાણે કે. વર્તમાન કાલનો જીત દેલાદે છે જે તપ ગચ્છનાં નામ અને ઠામ કે. સ્થાનક તે કુમતે કે. કદાગ્રહે મુધા કે. ફાંકટ જસ કે. જેના નહીં કે. નથી ઇટલે એ તપ ગચ્છનાં જે નામ ઠામ તે સર્વ ગુણ નિષ્પન્ન છે ॥ ૧૮ ॥

નામ નિર્ગ્રંથ છે પ્રથમ એહતું કહ્યું, પ્રથમ અડપાટ
લગે ગુરુ ગુણે સંગ્રહ્યું । મંત્ર કોટી જપી નવમ પાટે
થદા, તેહ કારણ થયું નામ કોટિક તદા ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—હવે તપ ગચ્છનાં નામ ધુરયકી અનુક્રમે નિષ્પન્ન છે તે કહે છે પ્રથમ શ્રી મુધર્મા-સ્વામીથી નિર્ગ્રંથ એહતું નામ પ્રથમ કહ્યું તે પ્રથમના આઠ પાટ લગે ગુરુ ગુણે કે. મોહોટે ગુણે નિસ્પૃહતારૂપ ગુણે કરી સંગ્રહ્યું કે. ગ્રંથ છે પછે નવમે પાટે સુસ્થિત મુપતિવદ્ આચાર્યે કોટીવાર મુરિમંત્ર જપીને રહ્યા વીજા આચાર્ય તે ચારલાલ તથા સવાલાલ મંત્ર જપે ઇટલે મુરિમંત્ર પુરો ધર્મો અને એ વે આચાર્યે કોટીવાર જપ્યો તે કારણ કે. તે હેતુર્યે તેવારે કોટીક નામ કહેવાણું ઇટલે એ નામ પળ ગુણ નિષ્પન્ન છે પણ કોઈ મત કદાગ્રહે નથી ॥ ૧૯ ॥

પંતરમે પાટે શ્રી ચંદ્રસૂરે કહ્યું, ચંદ્ર ગચ્છ નામ
નિર્મલપણે વિસ્તર્યું । સોલમે પાટ વનવાસ નિર્મમ
મતિ, નામ વનવાસી સામંતભદ્રો યતિ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—તે કોટિક ગચ્છ ચત્તર પાટ લગે ચાલ્યું તે ચાર પછી પંતરમે પાટે શ્રી વજ્રસે-નાચાર્યના શિષ્ય ચાર થયા તે લક્ષ્મણની હાંડી વ્યવહારીયાને ઘરે ચઢી તેવારે વીજે દિને

मुकालि थणे ऐंम कही जीवाड्या ते व्यवहारीयें तथा तेना चारपुत्रे उपकार जाणी चोरित्र लीधुं ते चार शिष्यनां नाम १ नागेंद्र २ चंद्र ३ विद्याधर ४ निवृत्ति ए चार थया ते चारे आचार्य पद पाम्या तेमां चंद्रनामा आचार्य पन्नरमे पाटे थया तेओथी त्रोजो चंद्रगच्छ ऐंनुं नाम निर्मलपणे विस्तार पाम्युं ते पण गुण निष्पन्न थयुं पण मत कदाग्रहे थयुं नथी. पळे सोलमे पाटे वनमां वस्या ममत्तरहित जेनीं मति हति एवा आचार्य थयां माटे वनवासी नाम चोथुं कहेवाणुं ते आचार्यनुं नाम सामंतभद्र यति के० जितेंद्रिय हतुं ॥ २० ॥

पाट छत्रीसमें सर्वदेवाभिधा, सूरि वडंगळ तिहा
नाम श्रवणे सुधा । वडतलें सूरिपद आपीउं ते वती
वलीय तस बहु गुणे जेह वाच्या यति ॥ २१ ॥

अर्थ—तथा छत्रीश्रमे पाटे सर्वदेवाभिध नामे सूरि थकी वडना झाडतलें सूरिपद आप्युं माटे वड गच्छ विरुद्ध थयुं ते श्रवणने विषे सुधा के० अमृतसमान जाणवुं एटळे वडना झाड हेठें आचार्यपद आप्युं माटे वड गच्छ अने वली ते आचार्यने गुणवंत यतिनो समु-
दाय बहु वृद्धि पाम्यो एटळे साधुनो समुदाय ते वडनी पेठे विस्तार पाम्यो तेथी वडगच्छ कहेवाणो ए नाम पण गुण निष्पन्न छे ते माटे वड गच्छ नाम थयुं ॥ २१ ॥

सूरि जगचंद्र जग समरंस चंद्रमा, जेह गुरुं पाटे चउ
अधिक चालीसमां ॥ तेह पाम्युं तपा नाम बहु तप
करी, प्रगट आघाट पुरी विजयकमला वरी ॥ २२ ॥

अर्थ—पळे जगतचंद्रसूरि जे जगतने विषे उपश्रम रसे करी चंद्रमा सरिखा थया एटळे चंद्रमा अमृतरसे भरथो तेम आचार्य ते समतारसे भरेला मोटा पाटना धणी चउ अधिक चालीसमां के० चुम्बालीसमे पाटे थया तेणे श्री आंविळ वर्द्धमानादिक बहुतप करीने प्रग-
टपणें आघाट के० उदयपुर (चीचोड)ने विषे राणोजी हस्ती उपर चढी आवता हता तेवारे श्री जगचंद्र सूरि वर्द्धमान तप लागट करता दुर्वल शरीरना धणी सन्मुख आवता हता त्यारें राणें प्रधानने पूछ्युं जे ए कोण आवे छे प्रधाने कहुं हे महाराज घणा मोहोटा तपना क-
रनार आचार्य आवे छे त्यारे राणोजी हस्ति उपरथी हेठा उत्तरी नमस्कार करीने महा-
तपा एवुं विरुद्ध दीधुं त्यारे प्रधाने कहुं महाराज महापद काढी नाखो नहीतर लोक महा-
तपाने ठेकाणे महात्मा कहेचो ते माटे महा पद न कहो ते सांभली राणाजीयें तपा नाम दीधुं ए पण गुण निष्पन्न छटुं नाम थयुं पण तपा एवुं नाम कदाग्रहथी थयुं नथी. तथा वि-
जय कमला वरी के० राणाजीनी सभामां चौरचासी वादीयोने जीतीने जय लक्ष्मी वरथा त्यारे राणे हीरला जगचंद्र सूरि कही बोलाव्या ॥ २२ ॥

एह षट नाम गुण ठाम तप गणतणा, शुद्ध सहहण
गुण रयण एहमां घणा ॥ एह अनुगत परंपर भणी
सेवता, ज्ञानयोगी विबुध प्रगट जग देवता ॥ २३ ॥

अर्थ—ए षट नाम के० ए पूर्वोक्त छ नाम ते केवां छे जे गुणनां स्थानक छे ते तप गण
तणा के० तपगच्छना जाणवा शुद्ध सहहणा के० शुद्ध श्रद्धावंत गुणरयण के० गुणरूप रत्न
ते ए तप गच्छमां घणा छे एटछे श्रद्धावंत गुणवंत घणा छे ए अनुगत परंपर के० स्वतंत्र
परंपरा आवी एटछे जेनी परंपरामां त्रुट पडी नथी तेहुं नाम अनुगत परंपरा कहियें तेभणी
के० ते माटे सेवतां के० सेवा करता एवा कोण छे जे ज्ञानयोगी विबुध के० ज्ञानसंयोग-
वंता पंडित अनुगत परंपरानी सेवा करे छे. इति योगः । प्रगट जग देवता के० ए जगतने
विषे प्रगटपणे देवताज छे एटछे पंडित लोक शुद्ध परंपरानीज सेवा करे ॥ २३ ॥

कोइ कहे मुक्ति छे विणतां चिथरां, कोइ कहे सहज
जमतां घर दहिथरां ॥ मूढ ए दोय तस भेद जाणे
नही, ज्ञान योगे क्रिया साधतां ते सही ॥ २४ ॥

अर्थ—हवे सर्व अधिकार कहीने छेडे निश्चय तथा व्यवहार नयफलाववा ते फलावे छे.
कोइक व्यवहार नय वादी कहे छे जे विणतां चिथरां के० पढिलेहणा पढिकमणादिक तथा
फाटां तुटां बल्लादिक पहेरतां इत्यादिक कष्ट करतां मुक्ति छे के० मुक्ति पाभियें तथा कोइक
निश्चयवादी एम कहे छे जे सेहेज रीते घरने विषे दहिथरां जमतां उपलक्षणथी प्रवर मोदक
प्रमुख छेवा एटछे निश्चय नयवाला कहे छे जे कष्ट करे थुं आय खुब खावुं पीवुं पण तत्व
ज्ञान थुं एटछे सिद्धि जाणवी. एवी जूदी जूदी रीतना बोलनारा ते बेहु मूढ के० मूर्ख छे
एटछे ते मोक्ष साधवानो भेद के० प्रकार जाणता नथी केमके ज्ञानने संयोगे क्रिया सा-
धतां सही के० ते मुक्ति सत्य छे. यतः—“नाणकिरियाहिं मुक्खो” इति वचनात्. तथा—
“हयं नाण कियाहिणं, हया अचाणओ किया ॥ पासतो पंगुलो दट्ठो, धावमाणो अ अंधओ
॥१॥ एवं सव्वे वि नया, मिच्छादिट्ठी सपक्खपडिवद्धा ॥ अबोचनिस्सिया उण, हवंति
ते वेव सम्मत्तं ॥ २ ॥ इत्यादिक आवश्यक निर्युक्ति वचनात् ॥ २४ ॥

सरल भावें प्रभो शुद्ध एम जाणतां, हुं लहुं सुजश,
तुझ वचन मन आणतां ॥ पूर्व सुविहिततणा ग्रंथ जाणी
करी, मुझ होजो तुझ कृपा नव पयोनिधि तरी ॥ २५ ॥

अर्थ—माटे हे प्रभो एम के० ए रीते सरल स्वभावें करी बेहु नये सिद्धि छे ए रीते

જાણતાં પણ કપટે નહીં જે કહે એક અને ચિત્તમાં બીજું હોય એમ કપટસહિત નહીં તથા તુલ્ય વચન મન આણતાં કે૦ પૂર્વે જ્ઞાનક્રિયામ્યાં મોક્ષઃ એમ જાણતાં તથા મન આણતાં કે૦ પ્રતિત કરતાં થકાં મુજશ કે૦ મલો જે જન્મ તે હું પામું એટલે મુનિરાજ પ્રમુલ્લ મુવિહિત લોક મલો જન્મ બોલે એવી સ્યાદ્વાદદૃષ્ટિ કેમ થયી તે કહે છે જે પૂર્વ મુવિહિતતણા કે૦ પૂર્વાચાર્ય શ્રી હરિભદ્રસૂરિ તથા ધર્મદાસગણી પ્રાપ્ત્યકારજી સમાસ્તાતિ વાચક પ્રમુલ્લના જે ગ્રંથ તે જાણી કરીને સમ્યક્ જ્ઞાને કરી સ્યાદ્વાદદૃષ્ટિ થયી તે એવી દૃષ્ટિતો પ્રમુલ્લપાથી થાય તે માટે પ્રમુલ્લ પાસે પ્રાર્થના કરે છે જે ધર્મ પયોનિધિ કે૦ જે સંસારસમુદ્ર તેને વિષે તુલ્ય કૃપા કે૦ તમારી દયા તદ્રૂપ તરી કે૦ જહાજ તે મુલ્લ હોજો કે૦ મારે થજો એટલે સંસાર-સમુદ્રમાં તમારી કૃપારૂપ જહાજ મારે થજો ॥ ૨૫ ॥

॥ દાલ સતરમી ॥

એ સોલમી દાલને એતે સ્યાદ્વાદદૃષ્ટિની સિદ્ધિ કહી એવી દૃષ્ટિ પોતાની થયી તેથી ચ-પનો જે હર્ષ તે હર્ષે કરી સતરમી દાલમાં બોલે છે.

॥ કહરાની દેશી ॥

આજ જિનરાજ મુજ કાજ સિદ્ધાં સવે, વિનતિ માહરી
ચિત્ત ધારી ॥ માર્ગ જો મેં લહ્યો તુલ્ય કૃપા રસથકી ॥
તો હુડ સંપદા પ્રગટ સારી ॥ આજ૦ ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે જિનરાજ આજ કે૦ જે દિવસે સ્યાદ્વાદદૃષ્ટિયે ઓલસાળ થયું તે દિવસે ક-વિશ્વરત્ન વર્તમાન છે તે માટે આજ કહિયે તે આજે મારાં જે કાર્ય તે સર્વ સિદ્ધ થયાં શા માટે જે મારી વિનતિ ચિત્તમાં પરમેશ્વરે ધારી યદ્યપિ પરમેશ્વર તો વીતરાગ છે કોઈની વિ-નતિ ચિત્તમાં ધરતા નથી તોપણ પરમેશ્વરની મક્તિજ નિજ કાર્ય મક્ત લોકને થયું માટે કારણે કાર્યોપચાર કરીને કહેછે કે જો તુજ કૃપારૂપ રસથકી મેં માર્ગ લહ્યો કે૦ હું માર્ગ લહ્યો કે૦ હું માર્ગ પામ્યો અને તે માર્ગ રૂપ સારી કે૦ મનોહર સંપદા માહરે પ્રગટ થયી ॥ ૧ ॥

વેગલો મત હુજે દેવ મુલ્લ મન થકી, કમલના વન
થકી જેમ પરાગો । ચમકપાષાણ જેમ લોહને સ્વેચ-
સે, મુક્તિને સેહેજ તુલ્ય પ્રકિરાગો ॥ આજ૦ ॥ ૨ ॥

अर्थ—माटे मारा मनथकी वेगला मत थजो एटले घटमां रहेजो जेम कमलना वन-
थकी परागो के० वासना दूर रहेती नथी एटले जेम कमलनी वासना ते कमलना वनमां
रहे तेम तमे मारा चित्तमां रहेजो चमक जातीनो कोइ पत्थर विशेष ते जेम लोहने खेंचसे
के० जेम लोहाने खेंचे एटले ए पत्थरनो एवो सेहेज स्वभावछे जे लोहुं वेगळुं होय तोपण
तिहांथी पोतानी मेले आवीने पत्थरने बलगे ते रीते तमारा उपर माहरो जे भक्तिराग छे
ते स्वभावे मुक्तिने खेंचछे ॥ २ ॥

तुं वसे जो प्रभो हर्षज्जर हीयडले, तो सकल पापना बंध तूटे ॥
उगते गगन सूर्यतणे मंडले, दह दिशि जेम तिमिर पडल फूटे ॥ आ० ॥३॥

अर्थ—हे प्रभो हर्ष भर्षु जे मारुं हीयुं तेने विषे जो तुं वसे तो समस्त जे भवांतरे पा-
पना बंध करया छे ते तूटी जाय. तिहां दृष्टांत कहे छे जे गगन के० आकाशनेविषे सूर्यना
विमानतुं मंडल ते उगे थके दहदिशि के० दशे दिशाने विषे जेम तिमिर के० अंधकार ने
पडल जे समूह ते फूटे के० नात्र पापे तद्वत् पाप पडल तूटे ॥ ३ ॥

सींचजे तुं सदा विपुल करुणारसें, मुझ मने शुद्धमति कल्पवेली ।
नाण दंसण कुसुम चरण वरमंजरी, मुक्ति फल आपशे ते एकली ॥ आ० ॥४॥

अर्थ—विपुल करुणा रसें के० विस्तारवान करुणारूप रसें करीने माहारा मनने विषे
शुद्ध मतिरूप कल्पवृक्षनी वेली ते हे स्वामी तुं सिंचजे इति भावः । ते सिंच्यां थकां ज्ञान
दर्शनरूपतो फूल आवशे तथा प्रधान चारित्ररूप मंजरी के० मांजर लागशे तेबार पछे मु-
क्तिरूप फलने आपशे ते एकली के० ते शुद्ध मतिरूप कल्प वेलडी एकली आपशे ॥४॥

लोक सन्नाथकी लोक बहु वाडलो, राडलो दास ते सवि उवेखे ।
एक तुझ आणसुं जेह राता रहे, तेहने एह निज मित्र देखे ॥ आज० ॥५॥

अर्थ—लोकसंज्ञा जे गाडरियो प्रवाह ते थकी लोक बहु वाडलो के० घणो लोक बेलो
थयो छे पण राडलो दास के० राजानो दास एटले तमारो दास एवो जे हुं ते सर्व गाड-
रिया प्रवाहने उवेखुं छुं एटले गणतरीमां आणतो नथी मात्र एक अद्वितीय तुझ आणसुं जे
राता रहे के० तमारी आज्ञायी जे रंगाणा छे तेने ए मारो आत्मा ते पोतानो मित्र करी
जाणे छे एटले तमारी आज्ञायी जे बाह्य छे तेने उवेखुं छुं पण तमारी आज्ञावतने साथ-
मिक संबंधपणा माटे मित्र करी जाणुं छुं. इति भावः ॥ ५ ॥

आण जिन ज्ञाण तुझ एक हुं शिर धरुं, अवरनी वाणी नवि काने सुणिये ॥
सर्व दर्शन तणुं मूल तुझ शासनं, तेण ते एक सुविवेक युणिये ॥ आज० ॥६॥

अर्थ—हे जिन के० सामान्य केवलीमां भाण के० सूर्य सरिखा तारी एक अद्वितीय आज्ञा ते हुं मस्तके धरुं अने अवर के० बीजानी वाणी ते काने सांभलियें नहीं एटले बी-तरागनी आज्ञा आदरीयें पण अवर जे राजीद्वेपी तेनां वचन कानेन धरियें. इति भावः ॥ सर्व दर्शन के० सम्यक्त केमके सकल नय श्रद्धायें सम्यक्त. यदुक्तं महाभाष्ये—“यावद्वया वयणपहा, तावद्वया वा नया विससदाओ । ते चेव य परसमया, सम्मतं समुदिया सन्वे ॥१॥”. इति वचनात्. ते माटे समकितनुं मूल ते तुझ शासन के० तमारी आज्ञा छे अथवा पटदर्शननुं मूल ते तुझ शासन एटले सर्व दर्शन ते तमारा दर्शनना अंश छे ते माटे तमारी आज्ञा तेज एक अद्वितीय भला विवेके करी स्तवियें छैयें एटले सर्व दर्शननुं मूल छांडी अवरनी स्तवना कोण करे. इति भावः ॥ ६ ॥

तुझ वचन राग सुखसागर हुं गाणुं, सकल सुर मनुज सुख एक बिंदु ।
सार करजो सदा देव सेवकतणी, तुं सुमति कमलिनी वन दिणिंदु ॥आ०॥७॥

अर्थ—तमारा वचन उपर जें राग एटले जैनागमनो जे राग तद्रूप जे मुख समुद्रना समूह ते आगल समस्त देवता तथा समस्त मनुष्य चक्रवर्त्यादिकनां मुख ते एक बिंदु स-मान हुं गणुं के० हुं मानुं छुं ते माटे हे देव सदा सर्वदा तमारो हुं सेवक छुं तेनी सार के० संभाल करजो एटले तमारा सरिखो करजो तमे सुमतिरूप जे कमलिनी तेनुं जे वन तेने विषे दिणिंदु के० सूर्य सरिखा छो एटले सूर्य जेम कमलिनीने विकस्वर करे तेम सुम-तिरूप कमलिनीने तमे विकस्वर करो एटले तमारायी सुमति आवे. इति भावः ॥

ज्ञान योगे धरी तृप्ति नवि लाजियें, गाजियें एक तुझ वचन रागें ।
शक्ति उल्लास अधिको हुसे तुझथकी, तुं सदा सकल सुख हेत जागे ॥आ०॥८॥

अर्थ—ज्ञानयोगमां तृप्ति धरीने एटले ज्ञानमां मग रहीने क्रियानुष्ठान करतां लाजियें नहीं पण सावधान थयीने एक तमारा वचनने रागें करी गाजियें एटले कोइक ज्ञानवादी क्रियानुष्ठान उपापतो होय तेने आगम वचने करी गाजीने जवाब आपियें ए रीते प्रव-र्त्ततां तुझ थकी के० तमारा वचन थकी एटले तमारी आज्ञा थकी शक्तिनो उल्लास पण अधिको थको पण गलियां थयीने बेसी रहेतां वीर्योल्लास नहि बाधे चलहुं आलस बधसे. इति भावः । एवी रीते प्रवर्तन करतां कारणद्वारे कर्ताने फल देखावे छे तुं सदा सकल के० तमे सदा निरंतर समस्त सुख जे सिद्धिनां सुख तेनो हेतु के० कारण ते जागे के० जा-गतो छे एटले ‘ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः’ ए प्रश्नुं वचन छे ते वचन थकी भव्यप्राणी अजरामर सुखनुं भाजन थाय ते माटे सिद्धिनो हेतु पण हुंदिज थयो. इति भावः ॥ ८ ॥

बड तपागच्छ नंदनवने सुरतरु, हीरविजयो जयो सूरिराया ।
तास पाटें विजयसेन सूरिसरू, नित नमे नरपति जास पाया ॥ आ०॥९॥

अर्थ—श्री जगच्चंद्रसूरियें तथा विरुद्ध धराच्युं ए मोहोटी तप गच्छ तद्रूप नंदनवनने विषे सुरतरु के० कल्पवृक्ष समान श्री हीरविजयसूरि जयो के० जयवंतो वरुण सूरिराया के० बीजा आचार्यमां राजा सरिखा थया तेहने पाटें श्री विजयसेनसूरि सर्व आचार्योंमां ईश्वर तुल्य थया जेमना चरणकमलने नरपति के० पादशाह ते निरंतर नमस्कार करता हता. एटले ए भाव जे पादशाह झहांगीरे पटदर्शन परीक्षाने अर्थें सर्व दर्शनीने तेडाव्या तेमां जैन दर्शन मांहेला श्री विजयसेनसूरि गया हता तेमणे सर्व दर्शननो पराजय कर्यो तेवारें पादशाहे कहुं जे श्री हीरविजय ते गुरु अने तमे सवाइ गुरु थया इति भावः ॥ ९ ॥

तास पाटे विजयदेव सूरिसरू, पाट तस गुरु विजय-
सिंह धोरी । जास हित सीखथी मार्ग ए अनुसखो,
जेहथी सवि टली कुमति चोरी ॥ आज० ॥ १० ॥

अर्थ—तेने पाटे श्री विजयदेवसूरि थया तथा तेमना पाटें श्री विजयसिंहसूरि ते गच्छनो भार वेहेवाने वृषभ समान धोरी थया जेमनी हीत सीख के० में ए संवेगमार्ग आदरयो एटले ए भाव जे श्री यशोविजयजी उपाध्यायें पण एजनी आज्ञा पामीने क्रिया-उद्धार करयो तथा श्री विजयसिंहसूरिना शिष्य अनेक हता तेमां सत्तर शिष्य सरस्वति विरुद्ध धारी हता ते सर्वमां मोहोटी शिष्य पंडित श्री सत्यविजय गणी हता तेमणे श्री-पूज्यनी आज्ञा पामी क्रियाउद्धार कीधो ते पाटे कहुं जे मार्ग ए अनुसरयो के० ए संवेग मार्ग आदरयो जे आदरवा थकी तीर्थंकर अदत्त गुरु अदत्त इत्यादिक कुमति कदाग्रहरूप चोरी टली गयी ए श्री तपगच्छना आचार्योंनी परंपरा कही ॥ १० ॥

हीर गुरु शीस अवतंस मोटो हुआ, वाचकां राज क-
ल्याण विजयो ॥ हेम गुरु समवडे शब्द अनुशासने,
शीस तस विबुध वर लाभ विजयो ॥ आज० ॥ ११ ॥

अर्थ—हवे उपाध्यायजी पोतानी परंपरा कहे छे ते पूर्वे कदा श्री विजयहीरसूरि तेना शिष्य समुदायमां अवतंस के० मुकुट समान महोटी थया वाचकां राज के० उपाध्यायोमां राजा सरिखा एवा श्री कल्याणविजय उपाध्याय थया ते शब्द अनुशासने के० व्याकरण शास्त्रमां तो हेम गुरु समवडे के० श्री हेमाचार्य सरिखा थया बली तेमना शिष्य विबुधवर के० सर्व पंडितमां शिरोमणि एवा श्री लाभविजय गणी थया ॥ ११ ॥

शिस तस जितविजयो जयो विबुध वर, नयविजय विबु-
ध तस गुरु भाया ॥ रहिअ काशी मठें जेहथी में भलें,
न्याय दर्शन विपुल भाव पाया ॥ आज० ॥ १२ ॥

अर्थ—बली तेमना शिष्य एक श्री जितविजयजी जयवंता पंडितोमां प्रधान सरिखा तथा बीजा श्री नयविजयजी पंडित प्रधान थया ते श्री जितविजयजीना रुढा गुरुभाइज थया जेहथी के० वेहु गुरुना पसायथी हुं रहिअ काशी मठे के० काशीना मठने विषे रहीने भली रीते न्याय दर्शन के० न्याय शास्त्रना भाव ते विपुल के० विस्तार पणे पाम्यो ॥ १२ ॥

जेहथी शुद्ध लहियें सकल नय निपुण, सिद्धसेनादि
कृत शास्त्र भावा ॥ तेह ए सुगुरु करुणाप्रभो तुझ सु
गुण, वयण रयणायरी मुझ नावा ॥ आज० ॥ १३ ॥

अर्थ—जे गुरुना प्रसाद थकी श्री सिद्धसेन दिवाकर तथा आदि शब्दथी हरिभद्रसरि उमास्वाति वाचक प्रमुख पंडितोनां करेलां जे शास्त्र तेमां कक्षा जे भाव तेना शुद्ध लहियें के० शुद्ध रहस्य पामियें ते भाव केवा छे जे सयल नय निपुण के० समस्त जे न्याय तेमां निपुण अथवा समस्त जैनागमादिक नय तेमां निपुण एवा जे संमति तत्त्वार्थ, षड्दर्शन-समुच्चय, नयचक्रसार, धर्मसंग्रहणी, अनेकांतजयपताका प्रमुख ग्रंथोना भाव तेना शुद्ध रहस्यने हुं पाम्यो माटे ए गुणादिकनी जे करुणा के० कृपा ते केवी छे जे हे प्रभो तुझ के० तमारां सुगुण वयण के० गुणवंत जे वचन तद्रूप रयणा यरी के० समुद्रने विषे नावा के० जहाज सरिखी छे एटछे ए भाव जे जो गुणादिकनी करुणारूप नावा होय तो तमारा वचनरूप समुद्रनो पार ते पामिये, ते मारा गुरुनी कृपारूप नावा मारे थई ॥ १३ ॥

॥ कलस ॥

इम सकल सुखकर दुरित भयहर स्वामी सीमंधर तणी ।

ए विनती जे सुणे भावें ते लहे लीला घणी ॥

श्री नयविजय बुध चरण सेवक जसविजय बुध आपणी ।

रुचि शक्ति सारु प्रगट कीधी शास्त्र मर्यादा भणी ॥ १ ॥

॥ इति श्री सीमंधर जिन विज्ञप्तिः संपूर्णा ॥

अर्थ—हवे जेम नवो प्रसाद करावे तेने माये कलश चढावे ते वारे संपूर्ण थाय तेम आ स्तवनरूप प्रसादनीपत्रुं ते संपूर्ण करवा माटे कलश कहे छे ए रीते सकल सुखना करनारा तथा दुरित के० पापत्रुं जे भय तेना हरवावाला एवा स्वामी के० नायक श्री सीमंधर प्रभुनी अमे विनति कही ते जे प्राणी भक्तिभावे करी सांभळे ते प्राणी घणी सुख लीला पामे. ए रीते श्री नयविजयजी पंडितना चरणकमळनी सेवना करनार श्री यशो-

विजयजी पंडित तेमणे पोतानी शक्ति प्रमाणे श्रद्धाभावनी जे रुचि हती एटळे स्याद्वाद
मार्गनी रुचि जे पोताना चित्तयां हती ते शास्त्रनी मर्यादाए प्रगट करी कही देखाडी
इति ॥ १ ॥

॥ इति श्री सीमंधरजिनस्तवन ट्वार्यः समाप्तः ॥

केदं कर्तुर्वचः शस्तं, नानाशास्त्रार्थगर्भितं । क मेऽल्पविषया प्रज्ञा, सुसला गोपमा खलु ॥१॥
यदत्र वितथं प्रोक्तं, मंदबुद्ध्यादिहेतुना । तद्धीधनैः कृपां कृत्वा, मयि शोध्यममत्सरैः ॥२॥
श्रीमद्विजयसिंहाब्दः, भूरिराङ्गविजितेन्द्रियः । तस्यांतेवासी सत्यादिविजयः सान्वयः सुधीः
॥ ३ ॥ कर्पूरविजयस्तस्य, शिष्यो गुणगणैर्धृतः । तस्यापि क्षमया युक्तः, क्षमाविजय
इत्यभूत् ॥४॥ जिनादिविजयस्तस्य, शिष्योभूद् भूरिशिष्यकः । शास्त्रज्ञः सज्जनो धीमान्,
कर्मठो धर्मकर्मणि ॥५॥ उत्तमादिविजयस्तस्य, शिष्यः शिष्यौघसत्तमः । सर्वोत्तमगुणैर्व्याप्तः,
कर्मशास्त्रकुशाग्रधीः ॥६॥ तस्यांहिंपंकजे पद्मविजयो भ्रमरोपमः । नभाशिवसुचंद्रेन्दे १८३०,
तेनेदं वार्तिकं कृतं ॥ ७ ॥

इति श्रीसीमंधरजिनस्तवन कवि महोपाध्याय श्रीयशोविजयजी
कृत शार्ङ्गत्रिशत गाथा प्रबंधे तस्य कवि श्रीपद्मविजय
गणी कृत वालावबोधः समाप्तः ॥

